

Ἐπόπται

ΠΑΝ. Κ. ΧΡΗΣΤΟΥ & ΣΤΕΡ. Ν. ΣΑΚΚΟΣ
Καθηγηταί Πανεπιστημίου

Ἐπιμεληταί

ΘΕΟΔ. Ν. ΖΗΣΗΣ & ΒΑΣ. Σ. ΨΕΥΤΟΓΚΑΣ
Ἐπιμεληταί Πανεπιστημίου

Ε Π Ε

ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ
ΤΟΥ ΜΕΓΑΛΟΥ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

II

ΑΣΚΗΤΙΚΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ
ΚΕΙΜΕΝΟΝ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΙΣ - ΣΧΟΛΙΑ

Ἰ π δ

ΠΑΥΣΑΝΙΟΥ ΚΟΥΤΛΕΜΑΝΗ
Θεολόγου - Βοηθοῦ Θεολ. Σχολῆς

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Μεταξὺ τῶν διαφορῶν ἔργων τοῦ Μ. Ἀθανασίου ἰδιαιτέραν θέσιν κατέχουν τὰ ἀσκητικά. Τὴν ἐποχὴν αὐτὴν ὁ μοναχισμὸς διακρινόμενος κυρίως ὡς ἀναχωρητισμὸς καὶ μὲ τὸ πρῶσιμα τῆς διαμαρτυρήσεως ἔναντι τῆς ἐκκοσμηκεύσεως ἢ τῆς εἰσελάσεως αἰρετικῶν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, διήνυε τὰ πρῶτα στάδιά του. Ὁ Ἀθανάσιος ἀναγκασθεὶς λόγῳ τῶν ἐξοριῶν νὰ διέρχεται ἀρκετὰ ἔτη εἰς ἀσκητήρια τῆς Αἰγύπτου καὶ ἐντεῦθεν νὰ διευθύνῃ τὸν ἀγῶνα τῆς Ἐκκλησίας, ἐγνώρισε πολλοὺς ἀσκητάς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀρκετοὺς ἐχρησιμοποίησεν ὡς συνεργάτας του. Ἡ γνωριμία αὐτῆ μετὰ τὸν ἀναχωρητισμὸν ἐκ τοῦ σύνεργου ἔδωσεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Ἀθανάσιον νὰ διαπραγματευθῆ ἀσκητικά θέματα ὄχι ὡς εἰδικὰ ἐγχειρίδια περὶ μοναχισμοῦ ἀλλὰ ὡς περιπτωσιακά, καθότι μάλιστα διὰ τὰ περισσότερα τοῦ ἐζητήθη ἢ συγγραφή των ὑπὸ ἄλλων προσώπων. Ἀπὸ αὐτὰ ἄλλα σώζονται εἰς τὸ ἑλληνικὸν πρωτότυπον καὶ ἄλλα εἰς ἀρχαίας μεταφράσεις. Ἐπίσης ἄλλα θεωροῦνται γνήσια καὶ ἄλλα ψευδεπίγραφα. Εἰς τὸν παρόντα τόμον ἐκδίδονται τὰ σωζόμενα εἰς ἑλληνικὸν πρωτότυπον καὶ γνήσια ἀθανασιανὰ ἔργα. Ἐπίσης συνεκδίδονται λόγῳ τῆς σπουδαιότητός των διὰ τὰ μοναχικά θέματα καὶ δύο θεωρούμενα ψευδεπίγραφα, ἀλλ' ἡμεῖς τὰ συγκαταλέγομεν τοῦλάχιστον εἰς τὰ ἀμφιβαλλόμενα. Εἶνε δὲ τὸ Περὶ παρθενίας καὶ ὁ Βίος καὶ πολιτεία τῆς ὁσίας Συγκλητικῆς.

1. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου. Εἶνε τὸ κυριώτερον ἀπὸ τὰ ἀσκητικά ἔργα τοῦ Ἀθανασίου. Ὁ Ἀντώνιος, γεννηθεὶς τὸ 251 εἰς τὸ χωρίον Κομὰ τῆς Μέμφιδος (τὸ σημερινὸν Qeman-el-Agous), ὑπῆρξε στενὸς φίλος τοῦ Ἀθανασίου. Μετὰ τὸν θάνατόν του, τὸ 356, μοναχοὶ τῆς Δύσεως μᾶλλον ἐζήτησαν

ἀπὸ τὸν Ἀθανάσιον νὰ τοὺς στείλῃ μίαν διήγησιν διὰ τὴν ζωὴν τοῦ Ἀντωνίου. Αὐτὸ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὴν συγγραφὴν τοῦ παρόντος συγγράμματος, ἴσως τὸ ἔτος 357¹, ἀποτελεῖ δὲ καὶ τὴν πρώτην πηγὴν διὰ τὸν βίον τοῦ μεγάλου Ἀντωνίου. Ὁ Βίος τοῦ Ἀντωνίου τοῦ Ἀθανασίου ἔπαιξε σπουδαῖον ρόλον εἰς τὴν διάδοσιν τοῦ μοναχικοῦ ἰδεώδους καὶ εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ μοναχισμοῦ εἰς τὴν Δύσιν. Πολὺ ἔνωρίς, ἴσως κατὰ τὸ 371, ὁ πρεσβύτερος Εὐάγγελος μετέφρασε τὸν Βίον τοῦ Ἀντωνίου εἰς τὴν λατινικὴν παρακινήσει ἀπὸ τὸν «ἀγαπητότατον ἐν Κυρίῳ υἱὸν» Ἰννοκέντιον. Μετὰ ἀπὸ αἰῶνας, τὸ 1611, μετὰ τὴν φροντίδα τοῦ Δαυτῖδ Οἰοχηλίου μετεφράσθη ἐκ νέου εἰς τὰ λατινικὰ ἐμπλουτισμένως μετὰ σημειώσεις καὶ σχόλια, τὸ δὲ πρωτότυπον ἀπεδόθη εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῆς ἐποχῆς τοῦ μεσαίωonos. Σήμερον εἶνε μετεφρασμένος εἰς ἀρκετὰς εὐρωπαϊκὰς γλώσσας γερμανικὴν, γαλλικὴν, ἀγγλικὴν κ.ἄ.

Νεώτεροι πατρολόγοι ἠμφισβήτησαν τὴν γνησιότητα τοῦ ἔργου, μετὰξὺ τῶν ὁποίων ὁ Weingarten τὸ 1877. Βεβαίως δὲν ὑπάρχουν ἄμεσοι ἐνδείξεις περὶ μὴ γνησίου ἔργου, ἀλλὰ διαφαίνεται μία ἐπεξεργασία περὶ τὸ περιεχόμενον κατ' ἐπίδρασιν τῆς βιογραφικῆς φιλολογίας. Πάντως ἀρκετοὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἐκκλησιαστικοὶ συγγραφεῖς μνημονεύουν τὸ ἔργον ὡς ἀθανασιανόν, ὅπως οἱ Γρηγόριος Θεολόγος², Ἱερώνυμος³, Χρυσόστο-

1. Κατὰ τὸν A. Eichhorn, ἐνῶ κατὰ τοὺς Μαύρους μοναχοὺς ἐγράφη περὶ τὸ 365.

2. Λόγος 21,5· PG 35,1085 «Πάντα μέντοι τὰ ἐκείνου (Ἀθανασίου) λέγειν τε καὶ θαυμάζειν, μακρότερον ἂν εἴη τυχόν, ἢ κατὰ τὴν παρούσαν ὁρμὴν τοῦ λόγου καὶ ἱστορίας ἔργον οὐκ εὐφημίας· ἀ καὶ ἰδίᾳ παραδοῦναι γραφῆ παιδευσά τε καὶ ἤδυσμα τοῖς εἰς ὕστερον εὐχῆς ἔργον ἐμοὶ ὡσπερ ὄν ἐκεῖνος Ἀντωνίου τοῦ θείου βίου συνέγραψε, τοῦ μοναχικοῦ βίου νομοθεσίαν ἐν πλάσματι διηγήσεως».

3. De viris illustribus 125· PL 23,752.

μος¹, Ρουφῖνος², Αὐγουστῖνος³, Παλλάδιος⁴, Σωκράτης⁵, Σωζομενός⁶ κ.ἄ.

Τὸ περιεχόμενον τοῦ ἔργου δίδεται εἰς τὰς ἀκολουθούς γραμμάς. Γέννησις τοῦ Ἀντωνίου καὶ νεανικὴ ἡλικία (1-2), κλήσις εἰς τὸν ἀσκητικὸν βίον καὶ οἱ πρῶτοι πειρασμοὶ ὑπὸ τοῦ διαβόλου, νίκη τοῦ ἐχθροῦ καὶ ἐνίσχυσις ὑπὸ τοῦ Κυρίου (3-13), ἐπίσκεψις καὶ μόνασις νέων ἀσκητῶν (14-15). Μακρὺς λόγος τοῦ Ἀντωνίου πρὸς τοὺς μοναχοὺς περὶ ἀσκήσεως, περὶ αἰώνιου ζωῆς, περὶ καταπολεμήσεως διαφόρων παθῶν, περὶ πανουργιῶν καὶ τεχνασμάτων τοῦ διαβόλου, περὶ διακρίσεως πνευμάτων (16-43). Ἡ ἔρημος ὡς πολιτεία ἀγάπης (44-45). Συμπαραστάσις τοῦ Ἀντωνίου κατὰ τὸν διωγμὸν ἐπὶ Μαξιμίνου (46), θαύματα αὐτοῦ (47-48), ἐνασχολήσεις εἰς τὴν ἔρημον (49-50), πόλεμος κατὰ δαιμόνων (51-54), διάφοροι θεραπείαι (55-64), ἦθος καὶ συμπεριφορὰ αὐτοῦ (65-67), ἔλεγχος τῶν ἀρειανῶν (68-69). Διαλογικὴ συζήτησις περὶ φιλοσοφίας, εἰδωλολατρίας καὶ περὶ πίστεως (72-80), συμβουλαὶ εἰς τὸν βασιλέα Κωνσταντῖνον καὶ τοὺς υἱοὺς αὐτοῦ (81), ὄραμα περὶ καταλήψεως τῆς Ἐκκλησίας ὑπὸ τῶν ἀρειανῶν (82), νέα θαύματα, διάφοροι μικραὶ διδασκαλίαι καὶ τέλος τὸ τέλος τοῦ Ἀντωνίου (83-93).

2. Περὶ Παρθενίας ἢ Περὶ ἀσκήσεως. Τὸ ἔργον τοῦτο φέρει

1. Ὑπόμνημα εἰς Ματθαῖον 8,5· PG 57,88.

2. Historia ecclesiastica 1,8· PL 21,478.

3. Confessiones 8,13· PL 32,754 ἔ.

4. Λαυσαϊκὴ ἱστορία 8 (Περὶ Ἀμοῦν)· PG 34,1026 «Τούτου θαῦμα διηγήσατο ὁ μακάριος Ἀθανάσιος ὁ ἐπίσκοπος, γράψας εἰς τὸν περὶ Ἀντωνίου βίον . . .».

5. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία 1,21· PG 67,133 «Ὅποιος δὲ ἦν ἐπὶ τῶν αὐτῶν χρόνων καὶ ὁ μοναχὸς Ἀντώνιος ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Αἰγύπτου, ὡς φανερώς τοῖς δαίμοσιν ἀντεπάλαιεν, ἐφευρίσκων τε ἀπλῶς τὰς τέχνας αὐτῶν καὶ τοὺς ἄθλους, καὶ ὅπως πολλὰ ἐποίει τεράστια, περιττὸν λέγειν ἡμᾶς· ἔφθασε γὰρ Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐπίσκοπος μονόβιβλον εἰς τὸν αὐτοῦ βίον ἐκθέμενος».

6. Ἐκκλησιαστικὴ ἱστορία 1,13· PG 67,896 ἔ.

καὶ ἕτερον τίτλον, Λόγος σωτηρίας πρὸς παρθένον. Πολλοὶ ἐρευνηταὶ τὸ θεωροῦν ψευδεπίγραφον λόγῳ διαφορᾶς ὕφους καὶ λεξιλογίου, ὅπως ὁ M. Aubineau, ὁ ὁποῖος μάλιστα διεπίστωσεν ὅτι περὶ τὰς 120 λέξεις τοῦ ἔργου τούτου δὲν ἀπαντοῦν εἰς τὰ ἄλλα ἀθανασιανὰ ἀσκητικὰ ἔργα. Πράγματι μερικαὶ λέξεις καὶ φράσεις, ὡς «τρεῖς ὑποστάσεις», μᾶς πείθουν, ὅτι τοῦτο καὶ ἂν ἀκόμη ἐξῆλθεν ἐκ τῆς χειρὸς τοῦ Ἀθανασίου, ὅπως δῆποτε ἔχει ὑποστῆ τὴν ἐπίδρασιν τῆς δογματικῆς θεολογίας τῶν πατέρων τῆς Β' οἰκουμενικῆς συνόδου. Διὰ τοῦτο, ἂν καὶ δὲν εἶνε γνωστός ὁ χρόνος συγγραφῆς τοῦ ἔργου, πολλοὶ ὑποθέτουν ὅτι ἐγράφη ὀλίγα ἔτη πρὸ τοῦ θανάτου τοῦ Μ. Ἀθανασίου (373), ὅταν ἴσως εἶχε καθιερωθῆ εἰς τὴν Ἀνατολήν ἡ χρῆσις τοῦ ὄρου «ὑπόστασις», διὰ τὴν διάκρισιν τῶν προσώπων τῆς ἁγίας Τριάδος. Ἐνῶ ὁ E. von der Goltz εἰς περισπούδαστον ἐργασίαν περὶ τοῦ ἔργου τούτου μὲ πολλὰ ἐπιχειρήματα ὑπεραμύνεται τῆς γνησιότητος αὐτοῦ¹. Γενικῶς τὸ ἔργον θεωρεῖται ἓνα εἶδος ἐγχειριδίου μοναχικῆς πολιτείας, τὸ ὁποῖον ἀπευθύνεται πρὸς παρθένον καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐξαίρεται ἡ παρθενία καὶ ὑπαγορεύονται κανόνες μοναχικοῦ βίου.

Οὕτω κατ' ἀρχὰς προτάσσεται μία ἔκθεσις πίστεως εἰς τὸν ἓνα τρισυπόστατον Θεὸν (1). Μετὰ ὁ συγγραφεὺς ἐξυψώνει τὸ γεγονός τῆς ἀφιερώσεως τῆς παρθένου εἰς τὸν Κύριον (2) καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξάρει τὰς μοναχικὰς ἀρετὰς ταπεινοφροσύνην (3-5), νηστείαν (6-9) καὶ προσευχὴν (10), πού πρέπει νά κοσμοῦν ἐκάστην παρθένον. Ἐν συνεχείᾳ ἀποτρέπει τὴν μοναχὴν ἀπὸ τὰ ψυχοφθόρα πάθη τοῦ καλλωπισμοῦ, τῆς πολυτελείας καὶ τῆς γαστριμαργίας (11-15). Μετὰ δίδει συμβουλὰς καὶ ὁδηγίας διὰ τὴν τέλεσιν τῶν μοναχικῶν καθηκόντων καὶ ὑποχρεώσεων καὶ παρέχει τύπους προσευχῶν διὰ εἰδικὰς περιστάσεις καὶ ὥρας τῆς μοναχικῆς ζωῆς (16-23). Ἐν τέλει ἡ πραγματεία κατακλείεται μὲ ἓνα ὕμνον πρὸς τὴν παρθενίαν καὶ δοξολογίαν πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστὸν (24-25).

3. Ἐπιστολὴ πρὸς Δρακόντιον. Ἐγράφη πρὸ τοῦ Πάσχα

1. Ἐν Texte und Untersuchungen 29,(1906), μέρ. 2α.

τοῦ ἔτους 354 ἢ 355. Ὁ Δρακόντιος ἦτο φίλος τοῦ Μ. Ἀθανασίου καὶ ἠγούμενος μιᾶς Μονῆς τῆς Αἰγύπτου. Ἐκλεγείς ἐπίσκοπος ἀπέφευγε τὴν χειροτονίαν του ἢ διὰ λόγους ταπεινοφροσύνης ἢ διότι δὲν ἤθελε νὰ ἐγκαταλείψῃ τὴν Μονὴν καὶ τοὺς μοναχοὺς καὶ νὰ ἐμπλακῇ εἰς τοὺς ἀγῶνας τῆς Ἐκκλησίας. Ὁ Ἀθανάσιος ἀναγκασθεὶς νὰ ἀπευθύνῃ τὴν παροῦσαν ἐπιστολὴν κατακρίνει τὴν θέσιν καὶ τὴν ἐνέργειαν αὐτῆν τοῦ Δρακοντίου. Ἐλέγχει τὸν φίλον του, διότι περιφρονεῖ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον τὸ διοικητικὸν ἔργον εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸν συμβουλεύει νὰ δεχθῇ τὴν χειροτονίαν, καθότι καὶ πολλοὶ ἄλλοι μοναχοὶ ἐδέχθησαν τὸ ἀξίωμα αὐτό, ἀλλὰ καὶ ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ ἀναμένει ἓνα ἄξιον ἡγέτην καὶ συνετὸν ἐπίσκοπον, ὁποῖος ἦτο ὁ ἐκλεγείς. Τελικῶς φαίνεται, ὅτι διὰ τῆς ἐπιστολῆς ταύτης ἐπέισθη ὁ Δρακόντιος, διότι οὗτος μετέσχε μιᾶς συνόδου τοῦ ἔτους 362 ὡς ἐπίσκοπος Ἑρμουπόλεως.

4. *Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμοῦν*. Εἶνε μία μικρὰ ἐπιστολὴ τοῦ Μ. Ἀθανασίου πρὸς τὸν Ἀμοῦν, ὁ ὁποῖος ἀπέθανεν ὀλίγον πρὸ τοῦ Μ. Ἀντωνίου¹. Ἄρα πρέπει νὰ ἐγράφη πρὶν ἀπὸ τὸ 356, ἔτος θανάτου τοῦ Ἀντωνίου. Αἰτία τῆς συγγραφῆς καὶ ἀποστολῆς τῆς ἐπιστολῆς ἦτο τὸ ζήτημα τῶν νυκτερινῶν ἀκουσίων ὀνειρώξεων (γενετησίων ρεύσεων καθ' ὕπνον). Μερικοὶ δηλαδὴ μοναχοὶ τοῦ Ἀμοῦν ἰσχυρίζοντο, ὅτι αἱ ὀνειρώξεις αὐταὶ μολύνουν τὴν ἀγνότητα τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος. Ὁ Ἀμοῦν ἐρωτᾷ τὸν Ἀθανάσιον καὶ ἐκεῖνος ἀπαντᾷ μὲ δυνατὰ ἐπιχειρήματα, ὅτι δὲν ὑπάρχει περισσότερη ἁμαρτία εἰς αὐτάς, ἐφ' ὅσον λείπει ἡ πρόθεσις, ἀπ' ὅ,τι εἰς τὰς λοιπὰς ἐκκρίσεις τοῦ σώματος. Ἡ ἐπιστολὴ λόγῳ τῆς σπουδαιότητος τοῦ ἀντιμετωπιζομένου θέματος προσέλαβε ἀργότερον εἰς τὴν ἐκκλησίαν κανονικὸν κῦρος².

5. *Ἐπιστολαὶ πρὸς Ὠρσίσιον δύο*. Αἱ δύο αὐταὶ ἐπιστολαὶ εἰς τὰς ἐκδόσεις συνεχίδονται πάντοτε εἰς τὸν Βίον τοῦ Ἀνω-

1. Βλ. Βίος καὶ πολιτεία Μ. Ἀντωνίου 60, σελ. 118 παρόντος τόμου.

2. Ράλλη καὶ Ποτλῆ, Σύνταγμα ἱερῶν Κανόνων, 4, 67· Νικοδήμου, Πηδάλιον, ἐκδ. 1908, σελ. 555.

νίου¹. Ὁ Ὀρσίσιος ἐξελέγη ἡγούμενος τῆς Μονῆς Ταβέννης τῆς Ἄνω Αἰγύπτου, ἀλλὰ ἀμέσως παρητήθη ὑπὲρ τοῦ Θεοδώρου, μαθητοῦ τοῦ Παχωμίου. Ὁ Ἀθανάσιος ἐξόριστος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (356-361) καὶ ἀναζητούμενος ἀπὸ τοὺς ἀρειανούς ἐκρύπτετο εἰς μονὰς τῆς Αἰγύπτου. Τότε ἔγραψε τὴν πρώτην ἐπιστολὴν καὶ τὴν ἐπέδωκεν εἰς τὸν ἄββᾶν Θεόδωρον ὡς ἓνα πασχάλιον χαιρετισμὸν πρὸς τὸν Ὀρσίσιον. Τὴν δευτέραν τὴν ἔγραψε μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ὄχι πολὺ μετὰ τὴν Πεντηκοστὴν τοῦ 364 ἢ 365. Εἰς αὐτὴν παρηγορεῖ τὸν Ὀρσίσιον καὶ τοὺς μοναχοὺς του διὰ τὸν θάνατον τοῦ ἄββᾶ Θεοδώρου.

6. *Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἁγίας Συγκλητικῆς*. Τὸ ἔργον τοῦτο τοῦ Μ. Ἀθανασίου, ὡς ἐλέχθη, θεωρεῖται ψευδεπίγραφον, διὰ τοῦτο καὶ ἐκδίδεται εἰς ὅλας τὰς ἐκδόσεις εἰς τὰ ἀμφιβαλλόμενα ἔργα. Περὶ αὐτοῦ δὲν ὑπάρχουν ἀντιρρήσεις ἀπὸ τοὺς ἐρευνητὰς πατρολόγους. Ἐξ ἄλλου ἢ διαφορὰ ὕφους καὶ λεξιλογίου ἀπὸ τὰ ἀθανασιανὰ ἔργα δεικνύουν τοῦτο. Ποῖος εἶνε ὁ πραγματικὸς συγγραφεὺς καὶ διατί ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἀθανάσιον δὲν γνωρίζομεν. Διὰ τὸ δεύτερον ὑποθέτομεν, μᾶλλον διότι ἡ ὑπόθεσις τοῦ ἔργου ἀναφέρεται εἰς πρόσωπον ποῦ ἔδρασεν εἰς τὴν περιοχὴν τῆς Ἀλεξανδρείας καὶ εἰς θέμα μοναχικόν, ἀφοῦ ἀμφοτέρα σχετίζονται μὲ τὴν δρᾶσιν τοῦ Μ. Ἀθανασίου. Ὁ συγγραφεὺς παρουσιάζει εἰς τὸ σύγγραμμά του ἓνα ὑπόδειγμα μοναχικῆς ζωῆς καὶ πολιτείας ἐκ τοῦ γυναικείου κόσμου ἀντιστοίχως πρὸς τὸ ἕτερον ἐκ τοῦ ἀνδρικοῦ τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου.

Οὕτω κατ' ἀρχὰς παρουσιάζει τὴν καταγωγὴν τῆς Συγκλητικῆς (1-4) καὶ τὴν ἀπόφασίν της νὰ παρθενεύσῃ ἐν οἴκῳ (5-10) καὶ μετὰ νὰ ἀσκητεύσῃ ἐν ἐρήμῳ (11-20). Μετὰ τὴν πρώτην γεῦσιν τῆς ἀσκήσεως καὶ μυστικῆς ζωῆς ὁ Συγκλητικὴ γίνεται πνευματικὴ μητέρα ἄλλων παρθένων καὶ διδάσκαλος τῆς ἀγάπης, τῆς σωφροσύνης καὶ τῆς ἀκτημοσύνης (21-35). Διδάσκει περὶ ἐλατ-

1. PG 26,977.

τωμάτων (36), περί μεριμνῶν κοσμικῶν καὶ μοναχῶν (37-42), περί τοῦ μεγέθους τῆς παρθενικῆς ζωῆς (43-44), περί τῶν πονηρῶν λογισμῶν (45-53), περί ὑπερηφανείας καὶ ἀπογνώσεως (54-55), περί ταπεινοφροσύνης (56-59), περί τῶν παθῶν θυμοῦ, μνησικακίας, καταλαλιᾶς (60-67), περί τοῦ πνευματικοῦ πένθους (68-72). Κατόπιν συγκρίνει τὴν ἐλεημοσύνην τῶν μοναχῶν καὶ κοσμικῶν (73-76), τὴν παρθενίαν πρὸς τὸν γάμον (77-82) καὶ ὁμιλεῖ περί εἰμαρμένης (83), περί διαστρεβλωτῶν τῆς Γραφῆς (84-85), περί πρακτικοῦ καὶ θεωρητικοῦ βίου (86-90), περί τριῶν τοκετῶν (91), περί τῶν εἰδῶν τῆς ἀσκήσεως (92-97). Τέλος καταλήγει μὲ τὴν διδασκαλίαν διὰ τὸ ἰσχυρότερον φάρμακον τῆς ζωῆς (98-99), διὰ τὸ ἀνώτερον τῆς ἀσκήσεως (100) καὶ διὰ τὸ δυσκατόρθωτον τῆς παρθενικῆς ζωῆς (101-102). Μετὰ τὴν μακρὰν αὐτὴν διδασκαλίαν ἀκολουθεῖ τὸ τέλος τῆς ἀγίας, τὸ ὁποῖον ἐπέρχεται ἀπὸ φοβερὰν ἀσθένειαν (103-113).

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ

ΤΟΥ ΟΣΙΟΥ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΝΤΩΝΙΟΥ

ΕΥΓΓΡΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΑΛΕΙΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΝ Τῃ ΞΕΝῃ
ΜΟΝΑΧΟΥΣ ΠΑΡΑ ΤΟΥ ΕΝ ΑΓΙΟΙΣ ΠΑΤΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΘΑ-
ΝΑΣΙΟΥ ΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΕΙΑΣ

- Ἄγαθὴν ἄμιλλαν ἐνεστήσασθε πρὸς τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ μοναχοὺς, ἧτοι παρισωθῆναι ἢ καὶ ὑπερβάλλεσθαι τούτους προε-
λόμενοι τῇ κατ' ἀρετὴν ὑμῶν ἀσκήσει. Καὶ γὰρ καὶ παρ' ὑμῖν
λοιπὸν μοναστήρια, καὶ τὸ τῶν μοναχῶν ὄνομα πολιτεύεται.
- 10 Ταύτην μὲν οὖν τὴν πρόθεσιν δικαίως ἂν τις ἐπαινέσειε, καὶ εὐ-
χομένων ὑμῶν, ὁ Θεὸς τελειώσειεν· ἐπειδὴ δὲ ἀπητήσατε καὶ
παρ' ἐμοῦ περὶ τῆς πολιτείας τοῦ μακαρίου Ἀντωνίου μαθεῖν
θέλοντες ὅπως τε ἤρξατο τῆς ἀσκήσεως, καὶ τίς ἦν πρὸ ταύτης,
καὶ ὁποῖον ἔσχε τοῦ βίου τὸ τέλος, καὶ εἰ ἀληθῆ τὰ περὶ αὐτοῦ
- 15 λεγόμενά ἐστιν, ἵνα καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου ζῆλον ἑαυτοὺς ἀγάγη-
τε, μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐδεξάμην τὸ παρ' ὑμῶν ἐπίταγμα.
Κάμοι γὰρ μέγα κέρδος ὠφελείας ἐστὶ καὶ τὸ μόνον Ἀντωνίου
μνημονεύειν. Οἶδα δέ, ὅτι καὶ ὑμεῖς ἀκούσαντες, μετὰ τοῦ θαυ-
μάσαι τὸν ἄνθρωπον, θελήσετε καὶ ζηλῶσαι τὴν ἐκείνου πρόθε-
- 20 σιν· ἐστὶ γὰρ μοναχοῖς ἰκανὸς χαρακτήρ πρὸς ἀσκησιν ὁ Ἀν-
τωνίου βίος. Οἷς μὲν οὖν ἠκούσατε περὶ αὐτοῦ παρὰ τῶν ἀπαγ-
γειλάντων, μὴ ἀπιστήσητε, ὀλίγα δὲ μᾶλλον ἀκηκοέναι παρ' αὐ-
τῶν νομίζετε· πάντως γὰρ κἀκεῖνοι μόγις τοσαῦτα διηγῆσαντο.

κινημένος ἀπὸ σᾶς, θὰ σᾶς στείλω ὅσα θὰ σημειώσω εἰς τὴν ἐπιστολήν μου, ἔχοντας ἀναφέρει ὀλίγα ἀπὸ τὴν ζωὴν του. Ἄλλὰ καὶ σεῖς μὴ παύετε νὰ ἐρωτᾶτε ὅσους ἔρχονται μὲ τὰ πλοῖα πρὸς τὰ ἐκεῖ. Διότι ἴσως, λέγοντας ὁ καθένας αὐτὸ πού γνωρίζει, μόλις κατορθωθῆ νὰ ὀλοκληρωθῆ ἀξίως ἡ ἱστορία ἐκείνου. Διότι, ὅταν ἔλαβα τὴν ἐπιστολήν σας, ἤθελα νὰ στείλω καὶ νὰ καλέσω μερικοὺς μοναχοὺς, ἀπὸ ἐκείνους μάλιστα πού ἐσυνήθιζαν νὰ τὸν ἐπισκέπτωνται συχνότερον, διὰ νὰ μάθω ἴσως κάτι παραπάνω καὶ νὰ σᾶς στείλω τὴν ἐπιστολήν μὲ πληρεστέραν τὴν διήγησιν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ ἡ ἐποχὴ πού ταξιδεύουν τὰ πλοῖα ἤδη πλησιάζει πρὸς τὸ τέλος, καὶ ὁ κομιστὴς τῶν ἐπιστολῶν ἐβιάζετο νὰ φύγῃ, διὰ τοῦτο καὶ ὅσα ὁ ἴδιος γνωρίζω (διότι πολλὰς φορές τὸν εἶδα) καὶ ὅσα ἠμπόρεσα νὰ μάθω ἀπὸ τὸν ἴδιον, διότι ἔζησα κοντὰ του ἐπὶ ἀρκετὸν καιρὸν καὶ τοῦ ἔχυνα νερὸ εἰς τὰ χέρια του, ἔσπευσα νὰ γράψω ἐπιστολήν εἰς τὴν εὐλάβειάν σας, καὶ ἐφρόντισα νὰ εἶνε ὅλα ἀληθινὰ, ὥστε οὔτε ἐὰν κανεὶς ἀκούσῃ κάτι παραπάνω νὰ δυσπιστήσῃ, οὔτε πάλιν ἐὰν μάθῃ ὀλιγώτερα τοῦ δέοντος νὰ περιφρονήσῃ τὸν ἄνδρα.

1. Ὁ Ἀντώνιος ὡς πρὸς τὴν καταγωγὴν ἦτο Αἰγύπτιος. Οἱ γονεῖς του ἦσαν ἀρχοντικῆς καταγωγῆς καὶ κάτοχοι ἀρκετῆς περιουσίας. Καὶ ἐφ' ὅσον ἦσαν Χριστιανοὶ αὐτοί, χριστιανικῶς ἀνετρέφετο καὶ αὐτός. Καὶ ἐνόσω μὲν ἦτο ἀκόμη νήπιον ἐμεγάλωνε κοντὰ εἰς τοὺς γονεῖς του, καὶ πέραν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ τὸ σπίτι τίποτε ἄλλο δὲν ἐγνώριζεν. Ὅταν ὅμως ἐμεγάλωσε καὶ ἐγινε νέος καὶ ἐπήλωσεν εἰς τὸ ἀνάστημα, γράμματα μὲν δὲν ἐπεθύμησε νὰ μάθῃ, διότι ἤθελε ν' ἀποφύγῃ τὴν συναναστροφὴν μὲ τὰ ἄλλα παιδιὰ, ὅλος δὲ ὁ πόθος του ἦτο, συμφώνως μὲ ἐκεῖνο πού ἐγράφη διὰ τὸν Ἰακώβ, νὰ παραμείνῃ εἰς τὸ σπίτι του ἀγύμναστος¹. Ἐπήγαινε ὅμως μαζί μὲ τοὺς γονεῖς του εἰς τὴν ἐκκλησίαν καί, ἐνῶ ἦτο παιδί δὲν ἐβαρύνετο νὰ πηγαίνῃ εἰς τὴν ἐκκλησίαν, οὔτε καθὼς ἐμεγάλωνεν εἰς τὴν ἡλικίαν τὴν περιεφρόνει. Ἀντιθέτως καὶ εἰς τοὺς γονεῖς ὑπήκουε καὶ εἰς τὰ

ὠφέλειαν ἐν ἑαυτῷ διατήρει. Οὔτε δὲ πάλιν ὡς παῖς ἐν μετρίᾳ περιουσίᾳ τυγχάνων ἠνώχλει τοῖς γονεῦσι ποικίλης καὶ πολυτελοῦς ἔνεκα τροφῆς, οὔτε τὰς ἐκ ταύτης ἡδονᾶς ἐζήτει· μόνοις δὲ οἷς ἠύρισκεν ἠρκεῖτο, καὶ πλέον οὐδὲν ἐζήτει.

5 2. Μετὰ δὲ τὸν θάνατον τῶν γονέων, αὐτὸς μόνος κατελείφθη μετὰ μιᾶς βραχυτάτης ἀδελφῆς· καὶ ἦν ἐτῶν ἐγγὺς δέκα καὶ ὀκτώ, ἢ καὶ εἴκοσι γεγονώς, αὐτὸς τε τῆς οἰκίας καὶ τῆς ἀδελφῆς ἐφρόντιζεν. Οὔπω δὲ μῆνες ἐξ παρήλθον τοῦ θανάτου τῶν γονέων αὐτοῦ, καὶ κατὰ τὸ εἰωθὸς προερχόμενος εἰς τὸ Κυ-
 10 ριακόν καὶ συνάγων ἑαυτοῦ τὴν διάνοιαν ἐλογίζετο περιπατῶν, πῶς οἱ μὲν ἀποστόλοι πάντα καταλιπόντες ἠκολούθησαν τῷ Σωτῆρι· οἱ δὲ ἐν ταῖς Πράξεσι πωλοῦντες τὰ ἑαυτῶν ἔφερον καὶ ἐτίθουν παρὰ τοὺς πόδας τῶν ἀποστόλων εἰς διάδοσιν τῶν
 15 χρείαν ἔχόντων, τίς τε καὶ πόση τούτοις ἐλπίς ἐν οὐρανοῖς ἀπόκειται. Ταῦτα δὴ ἐνθυμούμενος εἰσηλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ συνέβη τότε τὸ Εὐαγγέλιον ἀναγινώσκεσθαι, καὶ ἤκουσε τοῦ Κυρίου λέγοντος τῷ πλουσίῳ· «Εἰ θέλεις τέλειος εἶναι, ὑπάγε, πώλησον πάντα τὰ ὑπάρχοντά σοι, καὶ δὸς πτωχοῖς, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι, καὶ ἔξεις θησαυρὸν ἐν οὐρανοῖς». Ὁ δὲ Ἀντώ-
 20 νιος, ὥσπερ θεόθεν ἐσχηκῶς τὴν τῶν ἀγίων μνήμην, καὶ ὡς δι' αὐτὸν γενομένου τοῦ ἀναγνώσματος, ἐξελθὼν εὐθὺς ἐκ τοῦ Κυριακοῦ, τὰς μὲν κτήσεις, ἃς εἶχεν ἐκ προγόνων (ἄρουραι δὲ ἦσαν τριακόσαι εὐφοροὶ καὶ πάνυ καλάι), ταύτας ἐχαρίσατο τοῖς ἀπὸ τῆς κώμης, ἵνα εἰς μηδ' ὀτιοῦν ὀχλήσωσιν αὐτῷ τε καὶ τῇ
 25 ἀδελφῇ. Τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἦν αὐτοῖς κινητά, πάντα πωλήσας,

1. Πρβλ. Μθ. 4, 20.

2. Πρβλ. Πράξ. 4, 35.

ἀναγνώσματα ἐπρόσεχε καὶ τὴν ὠφέλειαν ποῦ προήρχετο ἀπὸ αὐτὰ τὴν ἐφύλασσε μέσα του, οὔτε δὲ πάλιν ὡς παιδί μὲ ἱκανὴν περιουσίαν ἠνώχλει τοὺς γονεῖς του διὰ νὰ τοῦ παρέχουν φαγητὰ διαφόρων εἰδῶν καὶ πλούσια, οὔτε τὰς εὐχαριστήσεις ποῦ προήρχοντο ἀπὸ αὐτὰ ἐπεδίωκεν, ἀλλ' ἤρκειτο μόνον εἰς ὅσα φαγητὰ εὗρισκε καὶ τίποτε περισσότερον δὲν ἐζήτει.

2. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων του ἔμεινε μόνος του μὲ μίαν πολὺ μικροτέραν ἀδελφὴν του. Ἦτο τότε δέκα ὀκτῶ ἕως εἴκοσι ἔτων περίπου καὶ ἐφρόντιζεν ὁ ἴδιος διὰ τὸ σπίτι καὶ τὴν ἀδελφὴν του. Δὲν ἐπέρασαν ὁμως ἀκόμη ἕξι μῆνες ἀπὸ τὸν θάνατον τῶν γονέων του καὶ πηγαίνοντας κατὰ τὴν συνήθειάν του εἰς τὴν ἐκκλησίαν, συνεκέντρωσε τὸν νοῦν του, καὶ καθὼς ἐβάδιζεν ἐσκέπτετο, πῶς οἱ μὲν ἀπόστολοι ἐγκατέλειψαν τὰ πάντα καὶ ἠκολούθησαν τὸν Σωτῆρα¹, οἱ δὲ Χριστιανοὶ τῶν Πράξεων ἐπώλουν τὰ ὑπάρχοντά των καὶ τὰ ἔφερον καὶ τὰ ἄφηναν εἰς τὰ πόδια τῶν ἀποστόλων διὰ νὰ τὰ μοιράσουν ἐκεῖνοι εἰς τοὺς πτωχοὺς², καὶ ποῖα καὶ πόση ἀμοιβὴ τοὺς ἀναμένει εἰς τοὺς οὐρανοὺς. Ἐνῶ λοιπὸν ἐσκέπτετο αὐτὰ, εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ συνέπεσε τὴν στιγμὴν ἐκείνην νὰ διαβά- ζεται τὸ εὐαγγέλιον· ἤκουσε τότε τὸν Κύριον νὰ λέγῃ εἰς τὸν πλούσιον· «Ἐὰν θέλῃς νὰ εἶσαι τέλειος πῆγαινε καὶ πώλησε ὅλα τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ μοίρασέ τα εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ ἔλα ἀκολούθησέ με καὶ θὰ ἔχῃς θησαυροὺς εἰς τοὺς οὐρανοὺς»³. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, σὰν νὰ εἶχεν ἀπὸ τὸν Θεὸν τὸ χάρισμα νὰ ἐνθυμῆται τοὺς ἀγίους καὶ σὰν νὰ ἀνεγνώσθη δι' αὐτὸν καὶ μόνον τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα, ἐβγῆκεν ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ μὲν κτήματα ποῦ εἶχεν ἀπὸ τοὺς προγόνους του, (καλλιεργήσιμα χωράφια εὐφορα καὶ πολὺ καλὰ εἶχε περίπου τριακόσια), τὰ ἐχάρισεν εἰς τοὺς συγχωριανοὺς του, διὰ νὰ μὴ ἐνοχλήσουν εἰς τίποτε οὔτε αὐτὸν οὔτε τὴν ἀδελφὴν του· τὰ ἄλλα δὲ ὅσα κινητὰ εἶχαν τὰ ἐπώλησεν ὅλα, καὶ ἀφοῦ συνεκέν-

3. Μθ. 19, 21.

καὶ συναγαγὼν ἀργύριον ἰκανόν, δέδωκε τοῖς πτωχοῖς, τηρήσας ὀλίγα διὰ τὴν ἀδελφὴν.

3. Ὡς δὲ πάλιν εἰσελθὼν εἰς τὸ Κυριακὸν ἤκουσεν ἐν τῷ Ἐθαγγελίῳ τοῦ Κυρίου λέγοντος· «Μὴ μεριμνήσητε περὶ τῆς 5 αὔριον», οὐκ ἀνασχόμενος ἔτι μένειν, ἐξελθὼν διέδωκε κάκεινα τοῖς μετρίοις. Τὴν δὲ ἀδελφὴν παραθέμενος γνωρίμοις καὶ πισταῖς παρθένοις, δούς τε αὐτὴν εἰς παρθενῶνα ἀνατρέφεσθαι, αὐτὸς πρὸ τῆς οἰκίας ἐσχόλαζε λοιπὸν τῇ ἀσκήσει, προσέχων ἑαυτῷ καὶ καρτερικῶς ἑαυτὸν ἄγων. Οὕτω γὰρ ἦν οὕτως ἐν 10 Αἰγύπτῳ συνεχῆ μοναστήρια, οὐδ' ὄλως ἦδει μοναχὸς τὴν μακρὰν ἔρημον, ἕκαστος δὲ τῶν βουλομένων ἑαυτῷ προσέχειν οὐ μακρὰν τῆς ἰδίας κώμης καταμόνας ἤσκειτο. Ἦν τοίνυν ἐν τῇ πλησίον κώμῃ τότε γέρον, ἐκ νεότητος τὸν μονήρη βίον ἀσκήσας· τοῦτον ἰδὼν Ἀντώνιος, ἐζήλωσεν ἐν καλῷ· καὶ πρῶτον 15 μὲν ἤρξατο καὶ αὐτὸς μένειν ἐν τοῖς πρὸ τῆς κώμης τόποις. Κάκειθεν εἰ πού τινα σπουδαῖον ἤκουε, πρσερχόμενος ἐζήτει τοῦτον ὡς ἡ σοφὴ μέλισσα· καὶ οὐ πρότερον εἰς τὸν ἴδιον τόπον ἀνεκαμπτεν, εἰ μὴ τοῦτον ἑωράκει, καὶ ὡσπερ ἐφόδιόν τι τῆς εἰς ἀρετὴν ὁδοῦ παρ' αὐτοῦ λαβῶν, ἐπανήει. Ἐκεῖ τοίνυν τὰς ἀρ- 20 χὰς διατρίβων, τὴν διάνοιαν ἐστάθμιζεν, ὅπως πρὸς μὲν τὰ τῶν γονέων μὴ ἐπιστρέφηται, μηδὲ τῶν συγγενῶν μνημονεύῃ· ὅλον δὲ τὸν πόθον καὶ πᾶσαν τὴν σπουδὴν ἔχη περὶ τὸν τόνον τῆς ἀσκήσεως. Εἰσγάζετο γοῦν ταῖς χερσὶν ἀκούσας· Ὁ δὲ ἀργὸς μηδὲ ἐσθιέτω· καὶ τὸ μὲν εἰς τὸν ἄρτον, τὸ δὲ εἰς τοὺς δεομένους 25 ἀνήλισκε. Προσηύχετο δὲ συνεχῶς μαθῶν, ὅτι δεῖ κατ' ἴδιαν

1. Μθ. 6, 34.

2. Τοῦτο συνέβη περὶ τὸ 271.

3. Πρβλ. Β' Θεσ. 3, 10.

τρωσε χρήματα αρκετά, τὰ ἔδωκεν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Ἐκράτησε μόνον ὀλίγα διὰ τὴν ἀδελφὴν του.

3. Ὅταν δὲ εἰσῆλθε καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἤκουσεν εἰς τὸ εὐαγγελικὸν ἀνάγνωσμα νὰ λέγη ὁ Κύριος· «Μὴ μεριμνήσετε διὰ τὴν αὖριον»¹, δὲν ἄντεξε νὰ περιμένῃ ἀκόμη, καὶ ἀφοῦ ἐξῆλθεν, ἐμοίρασε καὶ ἐκεῖνα εἰς τοὺς πτωχοὺς. Τὴν δὲ ἀδελφὴν του τὴν ἐνεπιστεύθη εἰς γνωστὰς καὶ ἐμπίστους παρθένους, καὶ ἀφοῦ τὴν παρέδωκεν εἰς τὸ παρθεναγωγεῖον διὰ νὰ ἀνατρέφεται, ἤρχισεν ὁ ἴδιος νὰ ἀσκητεῦν εἰς τὸ ἐξῆς πλησίον τῆς οἰκίας του, αὐτοσυγκεντρωνόμενος καὶ ζῶν μὲ καρτερικὴν ὑπομονήν. Καὶ τοῦτο διότι τότε δὲν ὑπῆρχον ἀκόμη εἰς τὴν Αἴγυπτον μόνιμα μοναστήρια καὶ κανεὶς μοναχὸς δὲν ἐγνώριζεν ἀκόμη τὴν μακρινὴν ἔρημον. Ἄλλ' ὁ καθένας πού ἤθελε νὰ αὐτοσυγκεντρωθῆ, ἡσκήτευσεν ὁ μόνος του ὄχι πολὺ μακρὰ ἀπὸ τὸ χωρίον του. Τὴν ἐποχὴν λοιπὸν ἐκείνην εἰς τὸ γειτονικὸν χωρίον ἦτο ἓνας γέρων, ὁ ὁποῖος ἡσκήτευσεν ἀπὸ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν. Ὅταν τὸν εἶδεν ὁ Ἀντώνιος ἦναψε μέσα του ἱερὸς ζῆλος. Καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν ἔμενε καὶ αὐτὸς εἰς πλησίον τοῦ χωρίου του τόπους². Καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ὅταν ἤκουεν ὅτι κάπου ὑπῆρχε κάποιος σπουδαῖος ἀσκητῆς, ἐπήγαινε καὶ τὸν ἀνεζήτηι, ὅπως ἡ σοφὴ μέλισσα. Καὶ δὲν ἐπέστρεφεν εἰς τὸν τόπον του, ἔάν πρῶτον δὲν τὸν ἐβλεπε, καὶ ἀφοῦ ἀπεκόμιζεν ἀπὸ αὐτὸν κάποιον πνευματικὸν ἐφόδιον, χρήσιμον εἰς τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, ἐπανήρχετο εἰς τὸν τόπον του. Ἐνῶ λοιπὸν διήρχετο τὰς πρῶτας ἡμέρας τῆς ἀσκήσεώς του ἐκεῖ, ἐσυλλογιζέτο καλῶς πῶς νὰ μὴ ἀσχολῆται πλέον μὲ τὰ οἰκογενειακὰ θέματα, οὔτε νὰ θυμᾶται τοὺς συγγενεῖς του, ἀλλὰ πῶς νὰ συγκεντρώσῃ ὅλον του τὸν πόθον καὶ ὅλον του τὸν ζῆλον εἰς τὴν ἔντασιν τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς. Εἰργάζετο λοιπὸν χειρωνακτικῶς, διότι ἤκουσεν· Αὐτὸς πού δὲν ἐργάζεται οὔτε καὶ νὰ τρώγῃ³. Καὶ ἓνα μέρος τῶν ἀγαθῶν τῆς ἐργασίας του διέθετε διὰ τὴν διατροφήν του, τὸ δὲ ὑπόλοιπον ἐμοίραζεν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Προσηύχετο δὲ συνεχῶς, διότι εἶχε μάθει ὅτι κατ' ἰδίαν «πρέπει νὰ

προσεύχεσθαι ἀδιαλείπτως. Καὶ γὰρ προσεῖχεν οὕτως τῇ ἀναγνώσει, ὡς μηδὲν τῶν γεγραμμένων ἀπ' αὐτοῦ πίπτειν χαμαί, πάντα δὲ κατέχειν, καὶ λοιπὸν αὐτῷ τὴν μνήμην ἀντὶ βιβλίων γίνεσθαι.

5 4. Οὕτω μὲν οὖν ἑαυτὸν ἄγων ἠγαπᾶτο παρὰ πάντων ὁ Ἄντωνιος· αὐτὸς δὲ τοῖς σπουδαίοις, πρὸς οὓς ἀπῆρχετο γνησίως ὑπετάσσετο, καὶ καθ' ἑαυτὸν ἐκάστου τὸ πλεονέκτημα τῆς σπουδῆς καὶ τῆς ἀσκήσεως κατεμάνθανε· καὶ τοῦ μὲν τὸ χαρίεν τοῦ δὲ τὸ πρὸς τὰς εὐχὰς σύντονον ἐθεώρει· καὶ ἄλλου μὲν
10 τὸ ἀόργητον, ἄλλου δὲ τὸ φιλόανθρωπον κατενόει· καὶ τῷ μὲν ἀγρυπνοῦντι, τῷ δὲ φιλολογοῦντι προσεῖχε· καὶ τὸν μὲν ἐν καρτερία, τὸν δὲ ἐν νηστεiais καὶ χαμενίαις ἐθαύμαζε· καὶ τοῦ μὲν τὴν πραότητα, τοῦ δὲ τὴν μακροθυμίαν παρατηρεῖτο· πάντων δὲ ὁμοῦ τὴν εἰς τὸν Χριστὸν εὐσέβειαν καὶ τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγά-
15 πην ἐσημειοῦτο· καὶ οὕτω πεπληρωμένος, ὑπέστρεφεν εἰς τὸν ἴδιον τοῦ ἀσκητηρίου τόπον· λοιπὸν αὐτὸς τὰ παρ' ἐκάστου συνάγων εἰς ἑαυτὸν καὶ σπουδάζων ἐν ἑαυτῷ τὰ πάντα δεικνύ-
ναι· καὶ γὰρ πρὸς τοὺς καθ' ἡλικίαν ἴσους οὐκ ἦν φιλόνομικος, ἢ μόνον ἵνα μὴ δεύτερος ἐκείνων ἐν τοῖς βελτίοσι φαίνεται· καὶ
20 τοῦτο ἔπραττεν, ὥστε μηδένα λυπεῖν ἀλλὰ κάκεινους ἐπ' αὐτῷ χαίρειν. Πάντες μὲν οὖν οἱ ἀπὸ τῆς κόμης καὶ οἱ φιλόκαλοι, πρὸς οὓς εἶχε τὴν συνήθειαν, οὕτως αὐτὸν ὀρῶντες, ἐκάλουν θεοφιλῆ· καὶ οἱ μὲν ὡς υἱόν, οἱ δὲ ὡς ἀδελφὸν ἠσπάζοντο.

5. Ὁ δὲ μισόκαλος καὶ φθονερός διάβολος οὐκ ἤνεγκεν ὁ-

προσευχώμεθα ἀκαταπαύστως»¹. Καὶ ἐπρόσεχε τόσον πολὺ εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς Γραφῆς, ὥστε τίποτα νὰ μὴ τοῦ ξεφεύγῃ ἀπὸ ὅσα ἀνεγινώσκοντο, ἀλλὰ νὰ τὰ συγκρατῇ ὅλα καὶ νὰ χρησιμοποιοῖ εἰς τὸ ἐξῆς τὴν μνήμην του ἀντὶ βιβλίων.

4. Ἔτσι λοιπὸν γυμνάζων ὁ Ἀντώνιος τὸν ἑαυτὸν του, ἦτο ἀγαπητὸς ἀπὸ ὅλους. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἔκαμνεν εἰλικρινῆ ὑπακοὴν εἰς τοὺς σοβαροὺς ἀσκητὰς, τοὺς ὁποίους ἐπεσκέπτετο καὶ ἐφήρμοζεν εἰς τὸν ἑαυτὸν του τὰ πλεονεκτήματα τοῦ ζήλου καὶ τῆς ἀσκήσεως τοῦ καθενός. Δηλαδή, ἄλλου μὲν ἀσκητοῦ ἔβλεπε τὸν χαριτωμένον χαρακτήρα, ἄλλου δὲ τὴν κλίσιν δι' ἐκτενεῖς προσευχάς. Ἄλλου ἔβλεπε τὴν πραότητα καὶ ἄλλου τὴν φιλανθρωπίαν. Ἔδιδε προσοχὴν τόσον εἰς ἐκείνον ποῦ ἔκαμνεν ἀγρυπνίας, ὅσον καὶ εἰς ἐκείνον ποῦ ἠγάπα τὴν μάθησιν καὶ τὰ γράμματα. Ἐπίσης ἄλλον μὲν ἐθαύμαζε διὰ τὴν ὑπομονήν, ἄλλον δὲ διὰ τὰς νηστείας καὶ τὴν σκληραγωγίαν. Καὶ τοῦ μὲν ἑνὸς ἔβλεπε προσεκτικὰ τὴν πραότητα, ἄλλου δὲ τὴν μακροθυμίαν. Τέλος ὅλων μαζί τῶν μοναχῶν ὑπεγράμμιζε τὴν εὐσέβειαν πρὸς τὸν Χριστὸν καὶ τὴν μεταξύ των ἀγάπην. Καὶ ἔτσι ἐπέστρεφε γεμάτος ἀπὸ ἐντυπώσεις εἰς τὸν ἰδικὸν του τόπον, ὅπου ἦτο τὸ ἀσκητήριόν του, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἀνεπόλει αὐτὰ εἰς τὴν σκέψιν του καὶ ἐφρόντιζε νὰ τὰ ἐφαρμόζῃ ὅλα εἰς τὸν ἑαυτὸν του. Καὶ πράγματι, πρὸς τοὺς συνομηλικούς του μοναχοὺς δὲν ἠμιλλᾶτο εἰς τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον εἰς τὸ πῶς νὰ μὴ φαίνεται ὑποδεέστερος ἐκείνων εἰς τὰς ἀρετάς. Καὶ τὸ ἔκαμνεν αὐτὸ ἔτσι, ὥστε νὰ μὴ λυπῆ κανένα ἐξ αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ ἐκείνοι νὰ χαίρουν μαζί του διὰ τὴν προσπάθειάν του αὐτήν. Ὅλοι λοιπὸν οἱ συγχωριανοὶ του καὶ οἱ ἐρασταὶ τοῦ καλοῦ μὲ τοὺς ὁποίους συνανεστρέφετο, ὅταν τὸν ἔβλεπαν νὰ ζῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὸν ὠνόμαζαν φίλον τοῦ Θεοῦ, καὶ ἄλλοι μὲν τὸν ἐχαιρετοῦσαν σὰν παιδί των, ἄλλοι δὲ σὰν ἀδελφόν των.

5. Ἄλλ' ὁ μισόκαλος καὶ φθονερός διάβολος δὲν ὑπέφερε

ρῶν ἐν νεωτέρῳ τοιαύτην πρόθεσιν. Ἐπιχειρεῖ καὶ κατὰ τούτου πράττειν· καὶ τὸ μὲν πρῶτον ἐπειράζειν αὐτὸν ἀπὸ τῆς ἀσκήσεως καταγαγεῖν, ὑποβάλλων μνήμην τῶν κτημάτων, τῆς ἀδελφῆς τὴν κηδεμονίαν, τοῦ γέ-
 5 νους τὴν οὐκείότητα, φιλαργυρίαν, φιλοδοξίαν, τροφῆς τὴν ποι-
 κίλην ἡδονήν, καὶ τὰς ἄλλας ἀνέσεις τοῦ βίου, καὶ τέλος τὸ τρα-
 χὺ τῆς ἀρετῆς, καὶ ὡς πολὺς αὐτῆς ἐστὶν ὁ πόνος· τοῦ τε σώ-
 ματος τὴν ἀσθένειαν ὑπετίθετο, καὶ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος. Καὶ
 ὅλως πολὺν ἤγειρεν αὐτῷ κονιορτὸν λογισμῶν ἐν τῇ διανοίᾳ,
 10 θέλων αὐτὸν ἀποσχοινίσαι τῆς ὀρθῆς προαιρέσεως. Ὡς δὲ εἶ-
 δεν ἑαυτὸν ὁ ἐχθρὸς ἀσθενοῦντα πρὸς τὴν τοῦ Ἀντωνίου πρό-
 θεσιν, καὶ μᾶλλον ἑαυτὸν καταπαλαιούμενον ὑπὸ τῆς ἐκείνου
 στερεότητος, καὶ ἀνατρεπόμενον τῇ πολλῇ πίστει, καὶ πίπτον-
 τα ταῖς συνεχέσιν Ἀντωνίου προσευχαῖς, τότε δὴ τοῖς («ἐπ' ὀμ-
 15 φαλοῦ γαστρὸς») ὄπλοις ἑαυτοῦ θαρρῶν, καὶ καυχώμενος ἐπὶ
 τούτοις (ταῦτα γὰρ ἐστὶν αὐτοῦ τὰ πρῶτα κατὰ τῶν νεωτέρων
 ἔνεδρα), προσέρχεται κατὰ τοῦ νεωτέρου, νυκτὸς μὲν αὐτὸν
 θορυβῶν, μεθ' ἡμέραν δὲ οὕτως ἐνοχλῶν, ὡς καὶ τοὺς ὄρῶντας
 αἰσθῆσθαι τὴν γινομένην ἀμφοτέρων πάλην. Ὁ μὲν γὰρ ὑπέβαλ-
 20 λε λογισμοὺς ἑνυπαρούς, ὁ δὲ ταῖς εὐχαῖς ἀνέτρεπε τούτους· καὶ
 ὁ μὲν ἐγαργάλιζεν, ὁ δὲ, ὡς ἐρυθριᾶν δοκῶν, τῇ πίστει καὶ ταῖς
 εὐχαῖς καὶ νηστείαις ἐτείχιζε τὸ σῶμα· καὶ ὁ μὲν διάβολος ὑπέ-
 μενεν ὁ ἄθλιος καὶ ὡς γυνὴ σχηματίζεσθαι νυκτὸς, καὶ πάντα
 τρόπον μιμεῖσθαι, μόνον ἵνα τὸν Ἀντωνίου ἀπατήσῃ· ὁ δὲ τὸν
 25 Χριστὸν ἐνθυμούμενος καὶ τὴν δι' αὐτὸν εὐγένειαν καὶ τὸ νοερὸν
 τῆς ψυχῆς λογιζόμενος ἀπεσβέννυε τὸν ἄνθρακα τῆς ἐκείνου

1. Ἰωβ 40, 16. Τὸ χωρίον τοῦτο τοῦ Ἰωβ χρησιμοποιοεῖται εἰς τὸ κεί-
 μενον διὰ τὰ ἐπισημανθῆναι τὸ εὐπαθὲς μέρος τοῦ ἀνθρώπου, ἥτοι νεφροὶ
 καὶ γεννητικὰ ὄργανα (ὑπογάστρια), τὰ ὅποια ἐρεθίζει καὶ ὑποκινεῖ ὁ σα-
 τανᾶς διὰ τῶν πειρασμῶν, διὰ τὰ καταβάλλει τοὺς ἀντιπάλους του. Ἐνῶς εἰς
 τὴν συνάφειαν τῆς περικοπῆς πρόκειται περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ θηρίου Ἰπ-
 ποποτάμου, τοῦ ὁποίου τὴν διακυβέρνησιν παραχωρεῖ ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰωβ
 διὰ τὰ δείξει πόσον ἄδικα ἦσαν τὰ παράπονά του.

νά βλέπη εἰς τόν νέον αὐτόν τόσον καλόν φρόνημα. Ἄλλ' ὅ,τι εἶχεν εἰς τό σχέδιόν του νά κάμη γενικῶς, ἐπιχειρεῖ ειδικῶς νά τό ἐφαρμόσῃ καί ἐναντίον αὐτοῦ. Εἰς τήν ἀρχήν λοιπόν τόν ἐπείραζε διὰ νά τόν γκρεμίσῃ ἀπό τήν ἀσκητικὴν ζωήν, ψιθυρίζοντας εἰς αὐτόν τήν ἀνάμνησιν τῶν κτημάτων του, τήν φροντίδα ὑπὲρ τῆς ἀδελφῆς του, τήν ἀγάπην τῶν συγγενῶν, τήν ἀγάπην τῶν χρημάτων, τήν φιλοδοξίαν, τήν ποικίλην ἡδονὴν τῶν φαγητῶν καί τὰς ἄλλας ἀνέσεις τῆς ζωῆς· τέλος δὲ τὰς δυσκολίας πού παρουσιάζει ἡ ἀρετὴ καί ὅτι ἀπαιτεῖται μέγας μόχθος διὰ τὴν ἀπόκτησιν αὐτῆς. Ἀκόμη τοῦ προέβαλλε τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος καί ὅτι ἡ ζωὴ εἶνε μακρὰ καί γενικῶς προεκάλει πολὺν συσκοτίσιν λογισμῶν εἰς τὴν σκέψιν του, μὲ τὴν πρόθεσιν νά τόν ἀποσπάσῃ ἀπὸ τὴν ὀρθὴν προαίρεσιν. Ὅταν ὅμως ὁ ἐχθρὸς εἶδε τὸν ἑαυτὸν του ἀνίσχυρον πρὸ τοῦ ζήλου τοῦ Ἄντωνίου καί μᾶλλον νά νικᾶται ἀπὸ τὴν σταθερότητα ἐκείνου, καί ν' ἀνατρέπωνται τὰ σχέδιά του μὲ τὴν μεγάλην πίστιν, καί νά συντριβῶνται μὲ τὰς συνεχεῖς προσευχὰς τοῦ Ἄντωνίου, τότε λοιπόν, ἔχων πεποίθησιν εἰς τὰ ὄπλα πού «εὐρίσκονται κάτω ἀπὸ τὸν ὀμφαλὸν τῆς κοιλίας»¹ καί καυχώμενος δι' αὐτὰ (διότι αὐτὰ εἶνε αἱ πρῶται παγίδες πού στήνει ἐναντίον τῶν νέων ἀσκητῶν), πλησιάζει ἐχθρικῶς κατὰ τοῦ νέου. Καί κατὰ τὴν νύκτα μὲν τοῦ ἐδημιούργει θόρυβον, κατὰ τὴν ἡμέρα δὲ ἠνώχλει αὐτόν ἔτσι, ὥστε καί ἐκεῖνοι πού τὸν ἐβλεπαν νά ἀντιλαμβάνωνται τὴν πάλην πού ἐγίνετο μεταξύ τῶν δύο. Διότι ὁ μὲν διάβολος τοῦ ὑπέβαλλεν αἰσχροὺς λογισμούς, ὁ δὲ Ἄντωνίος μὲ τὰς προσευχὰς τοὺς ἀπέκρουε. Καί ὁ μὲν τὸν προέτρεπε γαργαλιστικῶς, ὁ δὲ κατακόκκινος ἐκ τῆς ἐντροπῆς, μὲ τὴν πίστιν, τὰς προσευχὰς καί τὰς νηστείας ἠσφάλιζε καλῶς τό σῶμά του. Καί ὁ μὲν διάβολος δὲν τό εἶχε τίποτ' ὁ ἄθλιος νά ἐμφανίζεταί τὴν νύκτα ὡς γυναῖκα καί νά μιμῆτα¹ ὅλα τὰ γυναικεῖα φερσίματα, μόνον καί μόνον διὰ νά γελάσῃ τὸν Ἄντωνιον. Ἐκεῖνος ὅμως, σκεπτόμενος τὸν Χριστὸν καί τὴν εὐγενικὴν του ιδιότητα ὡς χριστιανοῦ, τὴν ὁποῖαν ὤφειλεν εἰς Αὐτόν, σκεπτόμενος ἀκόμη ὅτι ἡ ψυχὴ εἶνε ἄυλος, ἔσβηνε

πλάνης. Πάλιν τε ὁ μὲν ἐχθρὸς ὑπέβαλλε τὸ λεῖον τῆς ἡδονῆς· ὁ δὲ ὀργιζομένῳ καὶ λυπουμένῳ ἔοικώς τὴν ἀπειλὴν τοῦ πυρὸς καὶ τοῦ σκώληκος τὸν πόνον ἐνεθυμεῖτο· καὶ ἀντιτιθεὶς ταῦτα διέβαινε τούτων ἀβλαβῆς. Ἦν δὲ ταῦτα πάντα πρὸς αἰσχύνην 5 γινόμενα τοῦ ἐχθροῦ. Ὁ γὰρ νομίσας ὁμοῖος γενέσθαι Θεῷ ὑπὸ νεανίσκου νῦν ἐπαίξετο· καὶ ὁ σαρκὸς καὶ αἵματος κατακαυχόμενος ὑπὸ ἀνθρώπου σάρκα φοροῦντος ἀνετρέπετο. Σύνηργει γὰρ ὁ Κύριος αὐτῷ, ὁ σάρκα δι' ἡμᾶς φορέσας, καὶ τῷ σώματι δούς τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην· ὥστε τῶν ὄντων ἀγωνιζο- 10 μένων ἕκαστον λέγει· «Οὐκ ἐγὼ δέ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ σὺν ἐμοί».

6. Τέλος γοῦν, ὡς οὐκ ἠδυνήθη τὸν Ἀντώνιον οὐδ' ἐν τούτῳ καταβαλεῖν ὁ δράκων, ἀλλὰ καὶ ἐβλεπεν ἑαυτὸν ἐξωθούμενον ἀπὸ τῆς καρδίας αὐτοῦ, τρίζων τοὺς ὀδόντας, κατὰ τὸ γε- 15 γραμμένον, καὶ ὡσπερ ἐξιστάμενος, οἷός ἐστι τὸν νοῦν, τοιοῦτος ὕστερον καὶ τῆ φαντασίᾳ μέλας αὐτῷ φαίνεται παῖς· καὶ ὡσπερ ὑποπίπτων, οὐκέτι μὲν λογισμοῖς ἐπέβαινε (ἐκβέβλητο γὰρ ὁ δόλιος), λοιπὸν δὲ ἀνθρωπίνῃ χρώμενος φωνῇ, ἔλεγε· Πολλοὺς μὲν ἠπάτησα καὶ πλείστους κατέβαλον· νῦν δὲ ὡς ἐπὶ πολ- 20 λοῖς καὶ ἐπὶ σοὶ καὶ τοῖς σοῖς πόνοις προσβαλὼν ἠσθένησα. Εἴτα τοῦ Ἀντωνίου πυθομένου· Τίς εἰ σὺ ὁ τοιαῦτα λαλῶν παρ' ἐμοί; εὐθύς ἐκεῖνος οἰκτρὰς ἠφίει φωνάς· Ἐγὼ τῆς πορνείας εἰμὶ φίλος· ἐγὼ τὰ εἰς ταύτην ἔνεδρα, καὶ τοὺς ταύτης γαργα-

1. Πρβλ. Μρ. 9, 46, 48.

2. Πρβλ. Ἦσ. 14, 14.

3. Α' Κορ. 15, 10.

4. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5, 8· Μρ. 9, 18. Ἐν προκειμένῳ λεκτικῶς μὲν ὁμοιάζει τὸ χωρίον Μρ. 9, 18, νοηματικῶς ὁμως τὸ Α' Πέτρ. 5, 8. Πάντως ἀμφό-

τὸ ἀναμμένον κάρβουνον τῆς διαβολικῆς ἀπάτης. Ἄλλοτε πάλιν, ὁ μὲν ἐχθρὸς τοῦ ἐπιθύριζε μυστικῶς τὴν γλυκύτητα τῆς ἡδονῆς, αὐτὸς δέ, προσποιούμενος τὸν ὠργισμένον καὶ λυπημένον, ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν του τὴν ἀπειλὴν τοῦ πυρὸς καὶ τὴν δυστυχίαν ποῦ προκαλεῖ ὁ σκώληξ¹, καὶ ἀντιτάσσοντας αὐτὰ διεξήρχετο τὸν πειρασμὸν τελείως ἀβλαβῆς. Ὅλα δὲ αὐτὰ ἐγίνοντο διὰ νὰ ἐξευτελίξεται ὁ ἐχθρὸς. Διότι ἐκεῖνος ποῦ ἐπίστευσε ὅτι θὰ γίνῃ ἴσος μὲ τὸν Θεόν², τώρα ἐπαίξετο ἀπὸ ἓνα νεανίσκον. Καὶ ἐκεῖνος ποῦ ἐκαυχᾶτο ὅτι ἐξουσιάζει τοὺς ἀνθρώπους, κατενικᾶτο ἀπὸ ἄνθρωπον ποῦ ἔφερε σῶμα, διότι τὸν ἐνίσχυεν ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐφόρεσε σάρκα πρὸς χάριν μας καὶ κατήγαγε μὲ τὸ σῶμά του τὴν ἀποφασιστικὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην, ὥστε ὁ κάθε ἄνθρωπος ποῦ ἀγωνίζεται πραγματικῶς νὰ λέγῃ: «Ὁχι ἐγὼ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ποῦ εἶνε μαζί μου»³.

6. Τέλος λοιπόν, ἐπειδὴ ὁ δράκων (διάβολος) δὲν κατώρθωσε νὰ νικήσῃ τὸν Ἄντωνιον οὔτε καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, ἀλλὰ καὶ ἐβλεπε νὰ ἀποβάλλεται ἀπὸ τὴν καρδίαν του, τρίζοντας τὰ δόντια του σὰν τρελλός, ὅπως ἔχει γραφῆ⁴, τέτοιος ποῦ εἶνε εἰς τὸν νοῦν, τέτοιος κατόπιν, μαῦρο ἀραπάκι, ἐμφανίζεται εἰς τὴν φαντασίαν αὐτοῦ. Καὶ ὡς κόλαξ, δὲν ἐπετίθετο πλέον μὲ λογισμοὺς, διότι ἀπεμακρύνθη ὁ πονηρὸς, ἀλλ' ἐχρησιμοποιοῖ εἰς τὸ ἐξῆς ἀνθρωπίνην λαλιάν καὶ ἔλεγε: Πολλοὺς βεβαίως ἠπάτησα καὶ πάρα πολλοὺς ἐνίκησα, ἀλλὰ τώρα, ὅπως εἰς τοὺς περισσοτέρους ἔτσι καὶ ἐναντίον σου ἐπετέθην καὶ κατὰ τῆς ἀσκήσεώς σου, ἀλλὰ ἐνίκηθην. Ὅταν, ἐν συνεχείᾳ, τὸν ἠρώτησεν ὁ Ἄντωνιος: Ποῖος εἶσαι σὺ ποῦ εἶσαι δίπλα μου καὶ λέγεις αὐτὰ τὰ λόγια; ἀμέσως ἐκεῖνος ἔβγαλεν ἀπαισίας φωνάς: Ἐγὼ εἶμαι ὁ φίλος τῆς πορνείας, ἐγὼ ἀνέλαβα τὸ ἔργον νὰ στῆνω παγίδας πορνείας καὶ νὰ προκαλῶ γαργαλισμοὺς

τερα τὰ χωρία συγγενεύουν, δεδομένου ὅτι ὁ σεληνιαζόμενος νέος τρίζει τοὺς ὀδόντας ὑποκινούμενος ὑπὸ τοῦ δαίμονος.

λισμοὺς κατὰ τῶν νέων ἀνεδεξάμην, καὶ πνεῦμα πορνείας κέ-
 κλημαι. Πόσους θέλοντας σωφρονεῖν ἠπάτησα! Πόσους ἐγκρα-
 τευομένους μετέπεισα γαργαλίζων! Ἐγὼ εἶμι δι' ὃν καὶ ὁ προ-
 φήτης μέμφεται τοὺς πεσόντας, λέγων· «Πνεύματι πορνείας
 5 ἐπλανήθητε»· δι' ἐμοῦ γὰρ ἦσαν ἐκεῖνοι σκελισθέντες. Ἐγὼ εἶμι
 ὁ πολλάκις σοι ὀχλήσας, καὶ τοσαυτάκις ἀνατραπείς παρὰ σοῦ.
 Ὁ δὲ Ἁντώνιος εὐχαριστήσας τῷ Κυρίῳ καὶ καταθαρρήσας
 αὐτοῦ, φησὶ πρὸς αὐτόν· Πολὺ τοίνυν εὐκαταφρόνητος τυγχά-
 νεις· καὶ γὰρ μέλας εἶ τὸν νοῦν, καὶ ὡς παῖς ἀσθενής· οὐδὲ μία
 10 μοι λοιπὸν ἐστὶ φροντὶς περὶ σοῦ· «Κύριος γὰρ ἐμοὶ βοηθός,
 καὶ γὰρ ἐπόψομαι τοὺς ἐχθρούς μου». Ταῦτα ἀκούσας ὁ μέλας ἐ-
 κείνος εὐθὺς ἔφυγε καταπτήξας τὰς φωνάς, καὶ φοβηθεὶς ἔτι
 κἂν ἐγγίσει τῷ ἀνδρὶ.

7. Τοῦτο πρῶτον ἄθλον Ἁντωνίου γέγονε κατὰ τοῦ δια-
 15 βόλου· μᾶλλον δὲ τοῦ Σωτῆρος καὶ τοῦτο γέγονεν ἐν τῷ Ἁν-
 τωνίῳ τὸ κατόρθωμα, τοῦ τὴν «ἁμαρτίαν κατακρίναντος ἐν τῇ
 σαρκί, ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ νόμου πληρωθῇ ἐν ἡμῖν, τοῖς μὴ
 κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ Πνεῦμα». Ἄλλ' οὐτε Ἁν-
 τώνιος, ὡς ὑποπεσόντος τοῦ δαίμονος, ἡμέλει λοιπὸν καὶ κατε-
 20 φρόνει ἑαυτοῦ· οὐτε ὁ ἐχθρός, ὡς ἠττηθεὶς, ἐπαύετο τοῦ ἐνε-
 δρεθεῖν. Περιήρχετο γὰρ πάλιν ὡς λέων ζητῶν τινα πρόφασιν
 κατ' αὐτοῦ. Ὁ δὲ Ἁντώνιος, μαθὼν ἐκ τῶν Γραφῶν πολλὰς εἶ-
 ναι τὰς μεθοδείας τοῦ ἐχθροῦ, συντόνως ἐκέχρητο τῇ ἀσκήσει,
 λογιζόμενος, ὅτι, εἰ καὶ μὴ ἴσχυσε τὴν καρδίαν ἐν ἡδονῇ σώμα-

1. Ὡσ. 4, 12.

2. Ψαλμ. 117, 7.

εις τούς νέους, καὶ πνεῦμα πορνείας μὲ ἔχουν ὀνομάσει. Πόσους ἀνθρώπους ποὺ ἤθελαν νὰ ζήσουν μὲ ἐγκράτειαν τοὺς ἠπάτησα! Πόσους ποὺ ἐφύλασσαν ἐγκράτειαν τοὺς ἔπεισα μὲ γαργαλιστικὰς προτροπὰς νὰ ἀμαρτήσουν! Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ἐξ αἰτίας τοῦ ὁποίου καὶ ὁ προφήτης κατηγορεῖ τοὺς Ἰσραηλίτας ποὺ ἔπεσαν καὶ λέγει· «Πνεῦμα πορνείας σὰς ἐπλάνησε»¹, διότι ἐξ αἰτίας μου εἶχαν ὑποκύψει ἐκεῖνοι. Ἐγὼ εἶμαι ἐκεῖνος, ποὺ ὅσας φορὰς σὲ ἠνώχλησα, τόσας φορὰς καὶ ἐνικῆθην ἀπὸ σέ. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ἀφοῦ ηὐχαρίστησε τὸν Κύριον καὶ ἐφέρετο μὲ παρρησίαν ἐναντίον του, λέγει εἰς αὐτόν· Εἶσαι λοιπὸν ἄξιος πάσης περιφρονήσεως· ἄλλωστε εἶσαι σκοτεινὸς εἰς τὸν νοῦν καὶ ἀνίσχυρος ὅσον ἓνα μικρὸ παιδί. Δὲν πρόκειται λοιπὸν ν' ἀσχοληθῶ πλέον μαζί σου· «Διότι ὁ Κύριος εἶνε βοηθὸς μου καὶ ἐγὼ θὰ περιφρονήσω τοὺς ἐχθροὺς μου»². Ὅταν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ σκοτεινὸς ἐκεῖνος, ἔφυγεν ἀμέσως μὲ πνιγμέναν φωνὰν ἀπὸ τὸν φόβον, καὶ δὲν ἐτόλμησεν οὔτε καὶ νὰ πλησιάσῃ τὸν ἄνδρα.

7. Αὐτὸς ὑπῆρξεν ὁ πρῶτος ἄθλος τοῦ Ἀντωνίου κατὰ τοῦ διαβόλου, ἢ μᾶλλον τὸ κατόρθωμα τοῦτο ἔγινε διὰ τοῦ Ἀντωνίου, ἀλλ' ἦτο τοῦ Σωτῆρος, ὁ ὁποῖος «Κατεδίκησε τὴν ἀμαρτίαν ἐν τῇ σαρκί, διὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ἡ ἀπαίτησις τοῦ νόμου εἰς ἡμᾶς, εἰς τοὺς ὁποίους ἡ ζωὴ δὲν εἶνε ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς σαρκός, ἀλλ' ὑπὸ τὴν καθοδήγησιν τοῦ Πνεύματος»³. Ἀλλ' οὔτε καὶ ὁ Ἀντώνιος ἐδείκνυεν ἀδράνειαν καὶ ἀμέλειαν ἐναντι τοῦ ἑαυτοῦ του, ἐπειδὴ ἐνίκησε τὸν διάβολον, οὔτε καὶ ὁ ἐχθρὸς ἔπαυσε νὰ τοῦ στήνῃ ἐνέδρας, ἐπειδὴ ἐνικῆθη. Διότι περιεφέρετο καὶ πάλιν περίξ αὐτοῦ ὡς λέων, προσπαθῶν νὰ εὕρῃ κάποιαν ἀφορμὴν ἐναντίον του. Ἀλλ' ὁ Ἀντώνιος, ἐπειδὴ εἶχε μάθει ἀπὸ τὴν Γραφήν⁴ ὅτι τὰ πονηρὰ σχέδια τοῦ διαβόλου εἶνε πολλὰ, ἔκαμνεν αὐστηράν ἀσκησιν, διότι ἐσκέπτετο

3. Ρωμ. 8, 3 - 4.

4. Πρβλ. Ἐφ. 6, 11.

τος ἀπατήσαι, πειράσειν πάντως δι' ἑτέρας ἐνεδρεῦσαι μεθό-
 δον· ἔστι γὰρ φιλαμαρτήμων ὁ δαίμων. Μᾶλλον οὖν καὶ μᾶλλον
 ὑπεπίαζε τὸ σῶμα καὶ ἐδουλαγώγει, μήπως, ἐν ἄλλοις νικήσας,
 ἐν ἄλλοις ὑποσυρῆ. Βουλευέται τοίνυν σκληροτέραις ἀγωγαῖς
 5 ἑαυτὸν ἐθίζειν. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐθαύμαζον, αὐτὸς δὲ ῥᾶον τὸν
 πόνον ἔφερον· ἢ γὰρ προθυμία τῆς ψυχῆς πολὺν χρόνον ἐμμεί-
 νασα ἔξιν ἀγαθὴν ἐνεργάζετο ἐν αὐτῷ· ὥστε καὶ μικρὰν πρό-
 φασιν λαμβάνοντα παρ' ἑτέρων πολλὴν εἰς τοῦτο, τὴν σπουδὴν
 ἐνδείκνυσθαι· ἠγρύπνει γὰρ τοσοῦτον, ὡς πολλάκις καὶ ὄλην τὴν
 10 νύκτα διατελεῖν αὐτὸν ἄπνον· καὶ τοῦτο δὲ οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ
 πλειστάκις ποιῶν ἐθαυμάζετο. "Ἡσθιέ τε ἅπαξ τῆς ἡμέρας μετὰ
 δύσιν ἡλίου· ἦν δ' ὅτε καὶ διὰ δύο, πολλάκις δὲ καὶ διὰ τεσσά-
 ρων μετελάμβανε. Καὶ ἦν αὐτῷ ἡ τροφή ἄρτος καὶ ἄλας· καὶ τὸ
 ποτὸν ὕδωρ μόνον. Περὶ γὰρ κρεῶν καὶ οἴνου περιττόν· ἔστι καὶ
 15 λέγειν· ὅπου γε οὐδὲ παρὰ τοῖς ἄλλοις σπουδαίοις ἠϋρίσκετό τι
 τοιοῦτον. Εἰς δὲ τὸν ὕπνον ἠρκεῖτο ψιαθίῳ· τὸ δὲ πλεῖστον καὶ
 ἐπὶ γῆς μόνης κατέκειτο. Ἀλείφεισθαι δὲ ἐλαίῳ παρητεῖτο, λέ-
 γων μᾶλλον πρέπειν τοὺς νεωτέρους ἐκ προθυμίας ἔχειν τὴν ἄ-
 σκησιν, καὶ μὴ ζητεῖν τὰ χαννοῦντα τὸ σῶμα· ἀλλὰ καὶ ἐθίζειν
 20 αὐτὸ τοῖς πόνοις λογιζομένους τὸ τοῦ Ἀποστόλου ῥητόν· ("Ὁ-
 ταν ἄσθενῶ, τότε δυνατός εἰμι). Τότε γὰρ ἔλεγεν ἰσχύειν τῆς
 ψυχῆς τὸν τόνον, ὅταν αἱ τοῦ σώματος ἄσθενῶσιν ἠδοναί. Καὶ
 ἦν αὐτῷ παράδοξος ὄντως καὶ οὗτος ὁ λογισμὸς· οὐ γὰρ ἠξίου
 χρόνῳ μετρεῖν τὴν τῆς ἀρετῆς ὁδόν, οὐδὲ τὴν δι' αὐτὴν ἀναχώ-

1. Πολλάκις τὸ ἐλαιον σημαίνει, τὴν ἐποχὴν ἐκείνην, ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸ σαπούνη ἀφ' ἑτέρου δὲ τὰ διάφορα ἀρώματα, διότι ὡς κύριον συστατικὸν παρασκευῆς των ἦτο τὸ ἐλαιον.

2. Β' Κορ. 12, 10.

ὅτι, ἐὰν ὁ διάβολος δὲν κατώρθωσε νὰ ἀπατήσῃ τὴν καρδίαν του μὲ κάποιαν ἡδονὴν τοῦ σώματος, πάντως θὰ προσπαθήσῃ μὲ ἄλλην μέθοδον νὰ τοῦ στήσῃ ἐνέδραν, καθ' ὅσον ὁ δαίμων εἶνε φίλος τῆς ἁμαρτίας. Συνεχῶς καὶ περισσότερον λοιπὸν ἐσκληραγῶγει καὶ ὑπεδούλωνε τὸ σῶμα, φοβούμενος μήπως, ἐνῶ εἰς ἄλλα ἐνίκησεν, εἰς ἄλλα παρασυρθῆ. Ἀποφασίζει λοιπὸν νὰ συνηθίσῃ τὸν ἑαυτὸν τοῦ εἰς σκληροτέρας ἀσκήσεις. Καὶ πολλοὶ μὲν ἐθαύμαζον, αὐτὸς δὲ εὐχαρίστως ὑπέμενε τὸν κόπον τῆς ἀσκήσεως, διότι ἡ ψυχικὴ του προθυμία, ἐπειδὴ παρέμεινε σταθερὰ ἐπὶ πολὺν χρόνον, ἤδη ἐπαγίωνεν εἰς αὐτὸν καλὴν συνήθειαν, ὥστε καὶ μικρὰν ἀφορμὴν ἐὰν ἐλάμβανεν ἀπὸ τοὺς ἄλλους, νὰ δεικνύῃ μεγάλον ζῆλον εἰς αὐτό. Διότι ἠγρύπνει τόσον, ὥστε συχνὰ νὰ παραμένῃ ἄυπνος καθ' ὅλην τὴν νύκτα. Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ ἔκαμε μίαν φορὰν, ἀλλὰ τὸ ἔκαμε πολὺ συχνὰ καὶ προεκάλει τὸν θαυμασμόν. Ἔτρωγε μίαν φορὰν τὴν ἡμέραν, μετὰ τὴν δύσιν τοῦ ἡλίου. Ἐνίοτε δὲ ἔτρωγεν ἀνὰ δύο ἡμέρας, ἀλλὰ πολὺ συχνὰ ἀνὰ τέσσαρας ἡμέρας. Τὸ φαγητὸν τοῦ δὲ ἦτο ψωμί καὶ ἄλας, καὶ τὸ ποτόν του μόνον νερό. Ὅσον διακρέατα καὶ τὸ κρασί εἶνε περιττὸν καὶ νὰ ὀμιλήσωμεν, ἀφοῦ βεβαίως τοῦτο δὲν τὸ συναντοῦσε κανεὶς οὔτε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους περιφήμους ἀσκητὰς. Εἰς τὸν ὕπνον τοῦ ἐχρησιμοποιοῖ ψάθαν, ἀλλ' ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκοιμᾶτο ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα. Ἐπαυσε δὲ νὰ ἀλείφεται μὲ λάδι¹, διότι ἔλεγεν ὅτι οἱ νέοι ἀσκηταί, κινούμενοι ἐκ ζήλου, πρέπει νὰ ἐπιδίδωνται περισσότερον εἰς τὴν ἀσκησιν καὶ νὰ μὴ ἐπιζητοῦν ἐκεῖνα ποῦ καθιστοῦν τὸ σῶμα νωθρόν, ἀλλὰ νὰ συνηθίζουσι αὐτὸ εἰς τὴν σκληραγωγίαν, φέροντες εἰς τὸν νοῦν των τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου· «Ὅταν εἶμαι ἀδύνατος, τότε εἶμαι δυνατός»². Διότι ἔλεγεν, ὅτι τὸ σθένος τῆς ψυχῆς τότε εἶνε ἰσχυρόν, ὅταν ἐξασθενοῦν αἱ ἡδοναὶ τοῦ σώματος. Ἄλλ' εἶχε πράγματι ὁ Ἀντώνιος καὶ μίαν παράξενον νοοτροπίαν· δὲν συνηθίζε νὰ μετρᾷ τὸν δρόμον τῆς ἀρετῆς, οὔτε τὴν ἀναχώρησιν ποῦ ἐγίνετο πρὸς χάριν τῆς ἀρετῆς, μὲ τὴν παρέλευσιν τοῦ χρόνου, ἀλλὰ μὲ τὸν ζῆλον

ρησιν, ἀλλὰ τῷ πόθῳ καὶ τῇ προαιρέσει. Αὐτὸς γοῦν οὐκ ἐμνημόνευε τοῦ παρελθόντος χρόνου· ἀλλὰ καθ' ἡμέραν, ὡς ἀρχὴν ἔχων τῆς ἀσκήσεως, μείζω τὸν πόνον εἶχεν εἰς προκοπὴν ἐπιλέγων ἑαυτῷ τὸ τοῦ Παύλου ῥητὸν συνεχῶς· «Τῶν ὀπισθεν ἐπι-
 5 λανθανόμενος, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν ἐπεκτεινόμενος», μνημονεύων τε καὶ τῆς φωνῆς τοῦ προφήτου Ἡλίου λέγοντος· «Ζῆ Κύριος, ᾧ παρέστην ἐνώπιον αὐτοῦ σήμερον». Παρατηρεῖτο γάρ, ὅτι σήμερον λέγων, οὐκ ἐμέτρει τὸν παρελθόντα χρόνον· ἀλλ' ὡς ἀρχὴν αἰὲ καταβαλλόμενος καθ' ἡμέραν ἐσπούδαζεν ἑαυτὸν πα-
 10 ριστάνειν τοιοῦτον, οἷον χρὴ φαίνεσθαι τῷ Θεῷ, καθαρὸν τῇ καρδίᾳ καὶ ἔτοιμον ὑπακούειν τῷ βουλήματι αὐτοῦ καὶ μηδενὶ ἄλλῳ. Ἐλεγε δὲ ἐν ἑαυτῷ, δεῖν τὸν ἀσκητὴν ἐκ τῆς πολιτείας τοῦ μεγάλου Ἡλίου καταμανθάνειν, ὡς ἐν ἐσόπτρῳ τὸν ἑαυτοῦ βίον αἰεῖ.

15 8. Οὕτω δὴ οὖν συσφίγξας ἑαυτὸν ὁ Ἀντώνιος ἀπήρχετο εἰς τὰ μακρὰν τῆς κώμης τυγχάνοντα μνήματα, καὶ παραγγείλας ἐνὶ τῶν γνωρίμων δι' ἡμερῶν πολλῶν αὐτῷ κομίζειν τὸν ἄρτον, αὐτὸς εἰσελθὼν εἰς ἐν τῶν μνημάτων, καὶ κλείσαντος ἑκείνου κατ' αὐτοῦ τὴν θύραν, ἔμενε μόνος ἔνδον. Ἐνθα δὴ μὴ
 20 φέρων ὁ ἐχθρός, ἀλλὰ μὴν καὶ φοβούμενος μὴ κατ' ὀλίγον καὶ τὴν ἔρημον ἐμπλήσῃ τῆς ἀσκήσεως, προσελθὼν ἐν μιᾷ νυκτὶ μετὰ πλήθους δαιμόνων, τοσοῦτον αὐτὸν ἔκοψε πληγαῖς, ὡς καὶ ἄφωνον αὐτὸν ἀπὸ τῶν βασάνων κεῖσθαι χαμαί. Διεβεβαί-
 25 μῃ δύνασθαι τὰς παρὰ ἀνθρώπων πληγὰς τοιαύτην ποτὲ βάσα-

1. Φιλ. 3, 14.

2. Γ' Βασ. 18, 15.

3. Οἱ τάφοι τότε ἦσαν λαξευτοὶ ἐντὸς βράχων ἢ κατεσκευάζοντο θολωτοί, ὡς οἱ σημερινοὶ φουρνοὶ, καὶ ἔκλειον μὲ πόρταν ἐξωτερικὴν, ὅπως

καὶ τὴν προαίρεσιν. Ὁ ἴδιος λόγου χάριν ἐλησμόνει τὸ παρελθόν καὶ ἐκοπίαζε διὰ τὴν πνευματικὴν προκοπὴν περισσότερον, λὲς καὶ ἔκαμνε καθημερινῶς ἔναρξιν τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς, ὑπενθυμίζων πάντοτε εἰς τὸν ἑαυτὸν τοῦ λόγον τοῦ Παύλου· «Λησμονῶ μὲν τὰ ὅσα ἔγιναν εἰς τὸ παρελθόν, πού τὰ ἔχω ἀφήσει ὀπίσω μου, τρέχω δὲ διαρκῶς πρὸς ἐκεῖνα πού εἶνε μπροστά μου»¹, καὶ ἀνέφερε τὸν λόγον τοῦ προφήτου Ἡλιοῦ, ὁ ὁποῖος ἔλεγε· «Ζῆ Κύριος, εἰς τὸν ὁποῖον παρουσιάσθην ἐγὼ σήμερον ἐνώπιόν σου»². Ἐβλεπε δηλαδὴ κανεὶς τὸν προφήτην Ἡλίαν ὅτι, ἂν καὶ ἔλεγε «σήμερον», δὲν ἐλογάριαζε τὸ παρελθόν, ἀλλὰ, ὡσὰν νὰ ἔκαμνε πάντοτε ἔναρξιν, ἐφρόντιζε νὰ παρουσιάσῃ καθημερινῶς τὸν ἑαυτὸν τοῦ τέτοιον, ὁποῖος ἔπρεπε νὰ φαίνεται εἰς τὸν Θεόν, ἥτοι καθαρὸς εἰς τὴν καρδίαν καὶ ἔτοιμος νὰ ὑπακούῃ εἰς τὸ θέλημα αὐτοῦ καὶ εἰς κανένα ἄλλον. Ἐλεγε λοιπὸν μέσα του, ὅτι πρέπει ὁ ἀσκητὴς εἰς τὴν ζωὴν τοῦ μεγάλου Ἡλιοῦ, ὡς εἰς καθρέπτην, νὰ βλέπῃ πάντοτε καθαρά τὸν ἰδικὸν του βίον.

8. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Ἀντώνιος περιεφρούρησεν ἔτσι τὸν ἑαυτὸν του, ἀνεχώρησε καὶ ἐπῆγεν εἰς τὰ μνήματα, τὰ ὁποῖα εὐρίσκοντο μακρὰν τοῦ χωρίου, καὶ ἀφοῦ παρήγγειλεν εἰς κάποιον γνωστὸν του νὰ τοῦ φέρῃ ψωμί διὰ πολλὰς ἡμέρας, εἰσῆλθεν εἰς ἓνα μνημα. Τότε ὁ γνωστός του ἐκεῖνος τοῦ ἔκλεισε τὴν πόρταν ἐξωτερικῶς καὶ ἔμενε μέσα μόνος του³. Ὅποτε λοιπὸν, μὴ ὑποφέρων τὸ πρᾶγμα αὐτὸ ὁ ἐχθρός, ἀλλὰ καὶ φοβούμενος συγχρόνως μήπως ὀλίγον κατ' ὀλίγον γεμίσῃ τὴν ἔρημον μὲ ἀσκητάς, παρουσιάσθη μίαν νύκτα μὲ πλῆθος δαιμόνων καὶ τὸν κατεπλήγωσε τόσον πολὺ, ὥστε νὰ πέσῃ καταγῆς ἀναίσθητος ἀπὸ τὴν κάκωσιν. Μᾶς ἐτόνιζεν ἀργότερον ὁ Ἀντώνιος, ὅτι πράγματι ἦσαν τόσον ἰσχυροὶ οἱ πόνοι, ὥστε νὰ ἰσχυρίζεται, ὅτι τὰ κτυπήματα τῶν ἀνθρώπων δὲν ἤμπο-

καὶ ὁ τάφος τοῦ Χριστοῦ. Πρβλ. Ἰω. 19, 41.

νον ἐμποιῆσαι. Θεοῦ δὲ προνοία (οὐ γὰρ παρορᾷ Κύριος τοὺς ἐλπίζοντας ἐπ' αὐτόν), τῇ ἐξῆς παραγίνεται ὁ γνώριμος κομίζων τοὺς ἄρτους αὐτῶ· ἀνοίξας τε τὴν θύραν, καὶ τοῦτον ἰδὼν χαμαὶ κείμενον ὡς νεκρὸν βαστάσας ἔφερεν εἰς τὸ τῆς κώμης 5 Κυριακῶν, καὶ τίθησιν ἐπὶ τῆς γῆς. Πολλοὶ τε τῶν συγγενῶν, καὶ οἱ ἀπὸ τῆς κώμης παρεκαθέζοντο ὡς ἐπὶ νεκρῷ τῷ Ἀντωνίῳ. Περὶ δὲ τὸ μεσονύκτιον εἰς ἑαυτὸν ἐλθὼν ὁ Ἀντώνιος, καὶ διεγερθεὶς, ὡς εἶδε πάντας κοιμωμένους καὶ μόνον τὸν γνώριμον γρηγοροῦντα, νεύσας ἤκειν αὐτὸν πρὸς αὐτὸν ἡξίου πάλιν 10 αὐτὸν βαστάσαι καὶ ἀποφέρειν εἰς τὰ μνήματα, μηδένα ἐξυπνίσαντα.

9. Ἀπηνέχθη οὖν παρὰ τοῦ ἀνδρός, καὶ συνήθως τῆς θύρας κεκλεισμένης, ἔνδον ἦν πάλιν μόνος. Καὶ στήκειν μὲν οὐκ ἴσχυε διὰ τὰς πληγὰς· ἀνακείμενος δὲ ἤνυχετο. Καὶ μετὰ τὴν 15 εὐχὴν ἔλεγε μετὰ κραυγῆς· Ὡδέ εἰμι ἐγὼ Ἀντώνιος· οὐ φεύγω τὰς παρ' ὑμῶν πληγὰς. Κἂν γὰρ πλείονας ποιήσητε, οὐδέν με «χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ». Εἶτα καὶ ἔφαλλεν· («Ἐὰν παρατάξῃται ἐπ' ἐμὲ παρεμβολή, οὐ φοβηθήσεται ἡ καρδία μου»). Ὁ μὲν οὖν ἀσκητῆς ἐφρόνει καὶ ἔλεγε ταῦτα, ὁ δὲ μισόκαλος 20 ἐχθρὸς, θαυμάσας ὅτι καὶ μετὰ τὰς πληγὰς ἐθάρρησεν ἐλθεῖν, συγκαλέσας αὐτοῦ τοὺς κύνες καὶ διαρρηγνύμενος ἔφη· Ὁρᾶτε ὅτι οὐ πνεύματι πορνείας, οὐ πληγαῖς ἐπαύσαμεν τοῦτον· ἀλλὰ καὶ θρασύνεται καθ' ἡμῶν προσέλωμεν ἄλλως αὐτῷ. Εὐκόλον δὲ τῷ διαβόλῳ τὰ εἰς κακίαν σχήματα. Τότε δὴ οὖν ἐν τῇ νυκτὶ 25 κτύπον μὲν τοιοῦτον ποιοῦσιν, ὡς δοκεῖν πάντα τὸν τόπον ἐ-

1. Ρωμ. 8, 35.

2. Ψαλμ. 26, 3.

ροῦν ποτέ νά προξενήσουν τόσον ἀνυπόφορον πόνον. Ἄλλά, κατὰ θείαν πρόνοιαν,—διότι δὲν ἐγκαταλείπει ὁ Κύριος ἐκείνους πού ἐλπίζουν εἰς αὐτόν—τὴν ἐπομένην ἡμέραν ἔρχεται ὁ γνωστός του ἐκείνος καὶ τοῦ φέρει τὸ ψωμί. Ὅταν ἤνοιξε τὴν πόρταν καὶ τὸν εἶδε νά εἶνε ξαπλωμένος κάτω εἰς τὸ χῶμα σὰν νεκρός, ἀφοῦ τὸν ἐπῆρεν εἰς τὰ χέρια του, τὸν μετέφερεν εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ χωρίου καὶ τὸν ἄφησε καταγῆς. Πολλοὶ τότε συγγενεῖς καὶ συγχωριανοὶ τὸν παρεστάθησαν, ὡς νά ἦτο ὁ Ἄντωνιος νεκρός. Κατὰ τὰ μεσάνυχτα ὁμως συνῆλθεν ὁ Ἄντωνιος καὶ ἐσηκώθη. Ὅταν δὲ εἶδεν ὄλους νά κοιμοῦνται καὶ μόνον ὁ γνωστός του νά ἀγρυπνῆ, τοῦ ἔκαμε νόημα νά ἔλθῃ πλησίον του καὶ τὸν παρεκάλεσε νά τὸν σηκώσῃ καὶ πάλιν εἰς τὰ χέρια του καὶ νά τὸν μεταφέρῃ εἰς τὰ μνήματα, χωρὶς νά ξυπνήσῃ κανένα.

9. Τὸν μετέφερε λοιπὸν ὁ ἄνδρας ἐκείνος, καί, ὡς συνήθως, ἀφοῦ τοῦ ἔκλεισε τὴν πόρταν, ἔμεινε καὶ πάλιν μέσα μόνος του. Νά στέκεται βεβαίως ὀρθίος δὲν ἤμποροῦσε λόγῳ τῶν πληγῶν τοῦ σώματος του, ἀλλὰ ξαπλωμένος καθὼς ἦτο, προσηύχετο. Ὅταν ἐτελείωσεν ἡ προσευχή, ἐφώναζε δυνατά· Ἐδῶ εἶμαι ἐγὼ ὁ Ἄντωνιος· δὲν ἀποφεύγω τὰς πληγὰς πού μοῦ προξενεῖτε. Διότι, καὶ ἐὰν περισσοτέρας ἀκόμη μοῦ προξενήσετε, «τίποτε δὲν θά μέ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ»¹. Ἀκολουθῶς δὲ ἔψαλλεν ἐπὶ πλέον· «Ἐὰν παραταχθῆ ἔναντίον μου ἐχθρική στρατιά, δὲν θά φοβηθῆ ἡ καρδιά μου»². Αὐτὰ λοιπὸν ἐπίστευε καὶ ἔλεγεν ὁ ἀσκητής, καὶ ὁ μισόκαλος ἐχθρὸς ἐθαύμασε, διότι ἐτόλμησε νά ξαναἔλθῃ εἰς τὰ μνήματα καὶ ὕστερα ἀπὸ τόσας πληγὰς. Ἀφοῦ δὲ συνεκέντρωσε τὰ σκυλιά του (δαιμόνια) καὶ ἐξέσπασεν ἐνώπιόν των ἀπὸ τὸ κακὸν του, ἔλεγε· Βλέπετε, ὅτι οὔτε μέ λογισμοὺς πορνείας, οὔτε μέ κτυπήματα ἀνεχαιτίσαμεν αὐτόν. Ἀντιθέτως γίνεται καὶ θρασὺς ἀπέναντί μας. Ἄς τὸν ἐπιτεθοῦμεν λοιπὸν μέ ἄλλον τρόπον. Καὶ εἶνε εὐκόλου εἰς τὸν διάβολον νά λαμβάνῃ μορφὰς κακίας. Τότε λοιπὸν, κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός ἐκείνης, δημιουργοῦν τέτοιον κτύπον, ὥστε νά νομίζῃ κανεὶς, ὅτι ὄλος

κείνον σείεσθαι· τοὺς δὲ τοῦ οἰκίσκου τέσσαρας τοίχους ὥσπερ
 ῥήξαντες οἱ δαίμονες, ἔδοξαν δι' αὐτῶν ἐπεισέρχεσθαι μετασχη-
 ματισθέντες εἰς θηρίων καὶ ἐρπετῶν φαντασίαν· καὶ ἦν ὁ τόπος
 εὐθὺς πεπληρωμένος φαντασίας λεόντων, ἄρκτων, λεοπαρδων,
 5 ταύρων, καὶ ὄφρων ἀσπίδων, καὶ σκορπίων, καὶ λύκων. Καὶ
 ἕκαστον μὲν τούτων ἐκίνει κατὰ τὸ ἴδιον σχῆμα. Ὁ λέων ἐβρυ-
 χε, θέλων ἐπελθεῖν, ὁ ταῦρος ἐδόκει κερατίζειν, ὁ ὄφις ἐρπων οὐκ
 ἔφθανε, καὶ ὁ λύκος ὀρμῶν ἐπείχετο· καὶ ὅλως πάντων ὁμοῦ ἦ-
 σαν τῶν φαινομένων οἱ φόβοι δεινοί, καὶ οἱ θυμοὶ χαλεποί. Ὁ
 10 δὲ Ἀντώνιος μαστιζόμενος καὶ κεντούμενος παρ' αὐτῶν ἦσθε-
 το μὲν δεινότερον πόνου σωματικοῦ. Ἀτρέμας καὶ μᾶλλον τῆ
 ψυχῇ γρηγορῶν ἀνέκειτο· καὶ ἔστενε μὲν διὰ τὸν τοῦ σώματος
 πόνον· νήφων δὲ τῆ διανοία καὶ ὥσπερ χλευάζων ἔλεγεν· Εἰ δύ-
 ναμὶς τις ἦν ἐν ὑμῖν, ἤρκει καὶ μόνον ἓνα ἐξ ὑμῶν ἐλθεῖν· ἐπει-
 15 δὴ δὲ ἐξενεύρωσεν ὑμᾶς ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο κἂν τῷ πλήθει πει-
 ράζετέ πως ἐκφοβεῖν, γνώρισμα τῆς ἀσθενείας ὑμῶν τὸ τὰς
 ἀλόγων ὑμᾶς μιμεῖσθαι μορφάς. Θαρρῶν γοῦν πάλιν ἔλεγεν·
 Εἰ δύνασθε καὶ ἐξουσίαν ἐλάβετε κατ' ἐμοῦ, μὴ μέλλετε, ἀλλ'
 ἐπίβητε· εἰ δὲ μὴ δύνασθε, τί μάτην ταράσσεσθε; Σφραγὶς γὰρ
 20 ἡμῖν καὶ τεῖχος εἰς ἀσφάλειαν ἢ εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν πίστις.
 Πολλὰ τοίνυν ἐπιχειρήσαντες, ἔτριζον κατ' αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας,
 ὅτι μᾶλλον ἔπαιζον ἑαυτοὺς καὶ οὐκ ἐκείνον.

10. Ὁ δὲ Κύριος οὐδὲ ἐν τούτῳ ἐπελάθετο τῆς ἀθλήσεως
 Ἀντωνίου, ἀλλ' εἰς ἀντίληψιν αὐτοῦ παραγέγονεν. Ἀναβλέψας
 25 γοῦν εἶδε τὴν στέγην ὥσπερ διανοιγομένην, καὶ ἀκτῖνά τινα φω-
 τὸς κατερχομένην πρὸς αὐτόν. Καὶ οἱ μὲν δαίμονες ἐξαίφνης ἄ-

ἐκεῖνος ὁ τόπος ἐσείετο. Ἔδωκαν δὲ τὴν ἐντύπωσιν οἱ δαίμονες, ὅτι ἐτρύπησαν τοὺς τέσσαρας τοίχους τοῦ οἰκίσκου καὶ ἐφάνησαν νὰ εἰσέρχονται ἀπὸ τὰς ὀπὰς, ἀφοῦ πρῶτον μετεμορφώθησαν εἰς φανταστικά θηρία καὶ ἐρπετά. Ἐγέμισε τότε ἀμέσως ὄλος ὁ χῶρος ἀπὸ μορφὰς λεονταριῶν, ἀρκούδων, λεοπαρδάλεων, ταύρων καὶ φιδιῶν ἀσπίδων καὶ σκορπιῶν καὶ λύκων. Καὶ τὸ καθένα ἐξ αὐτῶν ἐνεργοῦσε κατὰ τὸν ἰδικὸν του τρόπον. Τὸ λεοντάρι ἐβρυχᾶτο, θέλοντας νὰ πέσῃ ἐπάνω του· ὁ ταῦρος ἐνόμιζες ὅτι τὸν κερατίζει· τὸ φίδι, ἐνῶ ἐσύρετο ἐπάνω εἰς τὸ χῶμα ἐναντίον του, δὲν ἐπλησίαζε κοντά του· ὁ λύκος, ἐνῶ ὠρμοῦσε, συνεκρατεῖτο· καὶ γενικῶς ὄλων μαζί τῶν θηρίων οἱ θόρυβοι ἦσαν φοβεροὶ καὶ ὁ θυμὸς των ἄγριος. Ὁ Ἀντώνιος δέ, καθ' ὃν χρόνον ἐκακοποιεῖτο καὶ ἐδαγκώνετο ἀπὸ τὰ ζῶα, ἠσθάνετο μὲν ἰσχυρότερον σωματικὸν πόνον, ἀλλ' ἀτρόμητος καὶ μὲ ἐντονωτέραν νηφαλιότητα, ἦτο μισοξαπλωμένος. Καὶ ἐβογγοῦσε μὲν λόγῳ τοῦ σωματικοῦ πόνου, μὲ νηφαλίαν ὅμως τὴν σκέψιν καὶ σὰν νὰ τοὺς εἰρωνεύετο ἔλεγεν· Ἐὰν εἶχατε δύναμιν πραγματικὴν, ἔφθανε καὶ ἓνας μόνον ἀπὸ σᾶς νὰ ἔλθῃ. Ἄλλ' ἐπειδὴ σᾶς ἔχει ἀχρηστεύσει ὁ Κύριος, διὰ τοῦτο, ἂν καὶ προσπαθεῖτε νὰ μὲ φοβίσετε μὲ τὸ πλῆθὸς σας, ἐν τούτοις τὸ νὰ μιμῆσθε τὰς μορφὰς τῶν ἀλόγων θηρίων εἶναι γνώρισμα τῆς ἀδυναμίας. Παίρνοντας δὲ καὶ πάλιν θάρρος, ἐσυνέχισεν· Ἐὰν ἠμπορῆτε καὶ ἐὰν ἔχετε λάβει ἐξουσίαν ἐναντίον μου, μὴ ἀναβάλλετε, ἀλλ' ἐπιτεθεῖτε. Ἐὰν ὅμως δὲν ἠμπορῆτε, τί ταρασσεσθε ἀδίκως; Διότι ἀσφάλεια καὶ τεῖχος ποῦ μᾶς προστατεύει εἶνε ἡ πίστις εἰς τὸν Κύριον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔκαμαν πολλὰς προσπαθείας, ἔτριζαν ἐναντίον του τὰ δόντια των, διότι μᾶλλον ἐνέπαιζαν τὸν ἑαυτὸν των παρὰ ἐκεῖνον.

10. Ἄλλ' ὁ Κύριος οὔτε εἰς τὴν δοκιμασίαν αὐτὴν ἔλησμονησε τὸ ἥρωϊκὸν κατόρθωμα τοῦ Ἀντωνίου, καὶ ἔσπευσεν εἰς βοήθειάν του. Ὄταν λοιπὸν ὁ Ἀντώνιος ὕψωσε τὰ μάτια του πρὸς τὰ ἐπάνω, εἶδε τὴν στέγην νὰ φαίνεται ὅτι ἀνοίγει ὀλίγον κατ' ὀλίγον καὶ νὰ κατεβαίνῃ κάποια ἀκτῖνα φωτὸς μέχρις αὐτοῦ. Οἱ δαίμονες ξαφνικὰ ἔγιναν ἄφαντοι καὶ ὁ πόνος τοῦ σώ-

φαντοι γεγόνασιν· ὁ δὲ πόνος τοῦ σώματος εὐθὺς ἐπέπαντο, καὶ ὁ οἶκος πάλιν ἦν ὀλόκληρος. Ὁ δὲ Ἀντώνιος αἰσθόμενος τῆς ἀντιλήψεως καὶ πλεόν ἀναπνεύσας κουφισθεὶς τε τῶν πόνων ἐδέετο τῆς φανείσης ὀπτασίας λέγων· Πού ἦς; διὰ τί μὴ ἐξ ἀρ-
 5 χῆς ἐφάνης, ἵνα μου τὰς ὀδύνας παύσης; Καὶ φωνὴ γέγονε πρὸς αὐτόν· Ἀντώνιε, ὧδε ἤμην, ἀλλὰ περιέμενον ἰδεῖν τὸ σὸν ἀγώ-
 νισμα. Ἐπεὶ οὖν ὑπέμεινας καὶ οὐχ ἠττήθης, ἔσομαί σοι ἀει-
 βοηθός, καὶ ποιήσω σε ὀνομαστὸν πανταχοῦ γενέσθαι. Ταῦτα ἀκούσας ἀναστὰς ἠῤῥητο· καὶ τοσοῦτον ἰσχυσεν, ὡς αἰσθέσθαι
 10 αὐτόν, ὅτι πλείονα δύνάμιν ἔσχεν ἐν τῷ σώματι μᾶλλον, ἢς εἶχε τὸ πρότερον. Ἦν δὲ τότε λοιπὸν ἐγγὺς τριάκοντα καὶ πέντε ἐτῶν.

11. Τῇ δὲ ἐξῆς προελθὼν ἔτι μᾶλλον προθυμότερος ἦν εἰς τὴν θεοσέβειαν, καὶ γενόμενος πρὸς τὸν γέροντα τὸν παλαιὸν ἐκεῖνον ἠξίου τὴν ἔρημον οἰκῆσαι σὺν αὐτῷ. Τοῦ δὲ παραιτη-
 15 σαμένου διὰ τε τὴν ἡλικίαν καὶ διὰ τὸ μηδέπω εἶναι τοιαύτην συνήθειαν, εὐθὺς αὐτὸς ὤρμησεν εἰς τὸ ὄρος. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ἐχθρὸς βλέπων αὐτοῦ τὴν σπουδὴν καὶ θέλων ἐμποδίσαι ταύτην ὑπέβαλεν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἀργυροῦ δίσκου μεγάλου φαντασίαν. Ἀντώνιος δὲ συνεῖς τοῦ μισοκάλου τὴν τέχνην ἔστη, καὶ τῷ
 20 δίσκῳ βλέπων τὸν ἐν αὐτῷ διάβολον ἤλεγχε λέγων· Πόθεν ἐν ἐρήμῳ δίσκος; Οὐκ ἔστιν ἡ ὁδὸς αὕτη τετριμμένη, οὐδέ ἐστιν ἴχνος ὀδουσάντων ὧδέ τινων· ἐκπεσῶν οὐκ ἠδύνατο λαθεῖν μέ-
 γιστος ὢν. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἀπολέσας ἀναστρέψας καὶ ζητήσας εἶ-
 25 γέγονεν. Οὐκ ἐμποδίσεις ἐν τούτῳ μου τὴν προθυμίαν, διάβολε.

1. Ἡ ἀναχώρησις εἰς τὴν ἔρημον συνέβη τὸ 285.

ματος ἑσταμάτησε πάραυτα, καὶ τὸ σπῖτι ἦτο καὶ πάλιν ἀκέ-
 ραιον. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, ὅταν ἀντελήφθη τὴν θεῖαν βοήθειαν,
 ἐπῆρε βαθεῖαν ἀναπνοὴν καὶ ἀφοῦ ἀνεκουφίσθη ἀπὸ τοὺς πό-
 νους, ἀπηύθυνε προσευχὴν πρὸς τὴν ὀπτασίαν ποῦ τοῦ πα-
 ρουσιάσθη, καὶ εἶπε· Ποῦ ἦσουν; Διατί δὲν ἐνεφανίσθης
 ἀπὸ τὴν ἀρχὴν διὰ νὰ μοῦ παύσης τὰ βασανιστήρια; Ἡ-
 κούσθη τότε μία φωνὴ νὰ τοῦ λέγῃ· Ἀντώνιε, ἐδῶ ἤμουν.
 Ἄλλ' ἐπερίμενα νὰ ἰδῶ τὸ κατόρθωμά σου. Ἀφοῦ λοιπὸν ἄν-
 τεξες μὲ ὑπομονὴν καὶ δὲν ἐνικήθης, θὰ σοῦ εἶμαι βοηθὸς καὶ θὰ
 συντελέσω εἰς τὸ νὰ γίνῃς ξακουστὸς παντοῦ. Ὅταν ἤκου-
 σεν αὐτὰ, ἔσηκώθη καὶ προσηύχετο. Καὶ ἔλαβε τόσας δυνάμεις,
 ὥστε ν' ἀντιλαμβάνεται ὁ ἴδιος, ὅτι ὀπωσδήποτε εἶχε μεγαλυ-
 τέραν δυνάμιν εἰς τὸ σῶμα, ἀπὸ ἐκείνην ποῦ εἶχε προηγουμένως.
 Ἦτο δὲ τότε τριάντα πέντε περίπου ἐτῶν.

11. Τὴν ἄλλην ἡμέραν ποῦ ἐβγῆκεν ἀπὸ τὸ μνημα ἦτο ἀ-
 κόμη προθυμότερος εἰς τὴν εὐσέβειαν. Ἦλθε δὲ εἰς τὸν γέροντα
 ἐκείνον τὸν ἡλικιωμένον καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ τὸν δεχθῆ καὶ
 νὰ παραμείνῃ μαζί του εἰς τὴν ἔρημον. Ἐπειδὴ ὁμως ἐκείνος ἤρ-
 νήθη, τόσον διότι ἡ ἡλικία του ἦτο περασμένη, ὅσον καὶ διότι
 δὲν ὑπῆρχεν ἀκόμη τέτοια συνήθεια, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν ὁ
 Ἀντώνιος, ἀνεχώρησε διὰ τὸ ὄρος¹. Ἀλλὰ καὶ πάλιν ὁ ἐχθρὸς,
 βλέποντας τὸν ζῆλόν του καὶ θέλοντας νὰ τὸν ἀνακόψῃ, ὑπέ-
 βαλεν εἰς τὴν φαντασίαν του νὰ ἰδῆ εἰς τὸν δρόμον ἕνα μεγάλον
 ἀσημένιον δίσκον. Ὁ Ἀντώνιος ὁμως, ἐπειδὴ ἀντελήφθη τὸ
 τέχνασμα τοῦ διαβόλου, ἑσταμάτησε, καί, βλέποντας τὸν δι-
 σκον, ἤλεγχε τὸν διάβολον ποῦ ἦτο εἰς τὸν δίσκον, λέγοντας·
 Πῶς εὐρέθη εἰς τὴν ἔρημον ὁ δίσκος; Ὁ δρόμος αὐτὸς δὲν εἶνε
 πολυσύχναστος. Δὲν ὑπάρχει οὔτε ἕνα ἴχνος ποῦ νὰ δεικνύῃ
 ὅτι ἐπέρασαν ἀπ' ἐδῶ ποτὲ ἄνθρωποι. Διότι, ἐὰν ὁ δίσκος ἔ-
 πιπτε κάτω, δὲν θὰ διέφευγε τῆς προσοχῆς τῶν ἀνθρώπων,
 ἐπειδὴ εἶνε πολὺ μεγάλος. Ἀλλὰ καὶ ἐκείνος ποῦ τὸν ἔχασεν,
 ἐὰν ἐπέστρεφε καὶ τὸν ἀνεζήτηι, θὰ τὸν εὕρισκε, διότι ὁ τόπος
 εἶνε ἔρημος. Ἄρα αὐτὸ εἶνε τέχνασμα τοῦ διαβόλου. Δὲν θ'
 ἀνακόψῃς λοιπὸν μὲ τὸ πρᾶγμα αὐτὸ τὸν ζῆλόν μου, διάβολε.

Τοῦτο γὰρ «σὺν σοὶ εἶη εἰς ἀπώλειαν». Καὶ τοῦτο τοῦ Ἀντωνίου λέγοντος ἐξέλιπεν ἐκεῖνος ὡσεὶ «καπνὸς ἀπὸ προσώπου πυρός».

12. Εἶτα πάλιν οὐκ ἔτι φαντασίαν ἀληθινὸν δὲ χρυσὸν ἐρ-
 5 ριμμένον ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐώρακεν ἐπερχόμενος. Εἶτε δὲ τοῦ ἐ-
 χθροῦ δείξαντος, εἶτε τινὸς κρείττονος δυνάμειος γυμναζούσης
 τὸν ἀθλητὴν, καὶ δεικνυούσης τῷ διαβόλῳ, ὅτι μηδὲ τῶν ἀλη-
 θῶς φροντίζει χρημάτων, οὔτε αὐτὸς ἀπήγγειλεν, οὔτε ἡμεῖς
 ἔγνωμεν, πλὴν ὅτι χρυσὸς ἦν ὁ φαινόμενος. Ὁ δὲ Ἀντώνιος
 10 τὸ μὲν πλῆθος ἐθαύμασεν, ὡς δὲ πῦρ ὑπερβάς οὕτως αὐτὸν πα-
 ρῆλθεν ὡς μηδὲ στραφῆναι ἀλλὰ καὶ δρόμῳ σπουδάσαι τοσοῦ-
 τον, ὥστε κρῦψαι καὶ λαθεῖν τὸν τόπον. Μᾶλλον οὖν καὶ μᾶλλον
 ἐπιτείνας τὴν πρόθεσιν ὤρμησεν εἰς τὸ ὄρος. Καὶ παρεμβολὴν
 ἔρημον καὶ διὰ τὸν χρόνον μεστήν ἐρπετῶν εὐρῶν εἰς τὸ πέραν
 15 τοῦ ποταμοῦ ἐκεῖ μετέθηκεν ἑαυτόν, καὶ ὤκησεν ἐν αὐτῇ. Τὰ
 μὲν οὖν ἐρπετά, ὡσπερ τινὸς διώκοντος, εὐθὺς ἀνεχώρησαν·
 αὐτὸς δὲ τὴν εἴσοδον ἀναφράξας καὶ ἄρτους εἰς μῆνας ἕξ ἀπο-
 θέμενος (ποιοῦσι δὲ τοῦτο Θηβαῖοι, καὶ πολλάκις μένουσι καὶ
 ὄλον ἐνιαυτὸν ἀβλαβεῖς), ἔχων ἔνδον ὕδωρ ὡσπερ ἐν ἀδύτοις
 20 ἐγκαταδυόμενος μόνος ἔμενεν ἔνδον, μήτε αὐτὸς προϊὼν μήτε
 τινὰ τῶν ἐρχομένων βλέπων. Αὐτὸς μὲν οὖν πολὺν χρόνον οὕτω
 συνῆψεν ἀσκούμενος· κατ' ἐνιαυτὸν μόνον ἄνωθεν ἀπὸ τοῦ δώ-
 ματος δεύτερον δεχόμενος τοὺς ἄρτους.

1. Πράξ. 8, 20.

2. Ψαλμ. 67, 2.

Ἄλλ' αὐτὸς ὁ δίσκος «μαζί με σένα νὰ χαθῆτε»¹. Καὶ ἐνῶ ἀκόμη ἔλεγε τὸν λόγον αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος, ἐξηφανίσθη «ὡς καπνὸς πρὸ τοῦ πυρός»².

12. Ἄλλοτε πάλιν, καθὼς ἔφευγε πρὸς τὸ βουνόν, εἶδεν ὄχι πλέον φανταστικόν, ἀλλὰ πραγματικόν χρυσάφι, πεταγμένον εἰς τοὺς δρόμους. Ἄλλ' ἐὰν τὸ χρυσάφι αὐτὸ τὸ ἔρριπεν ὁ ἐχθρός, ἢ κάποια ἄλλη ἀνωτέρα δύναμις, ἢ ὁποία ἐγύμναζε τὸν ἀθλητὴν καὶ ἀπεδείκνυεν εἰς τὸν διάβολον, ὅτι ὁ Ἀντώνιος δὲν ἐνδιαφέρεται οὔτε καὶ διὰ τὰ πραγματικὰ χρήματα, τὸ πρᾶγμα αὐτὸ, οὔτε ὁ ἴδιος μᾶς τὸ εἶπέ ποτε, οὔτε ἡμεῖς τὸ ἐμάθαμεν ἀπὸ ἄλλην πηγὴν. Πάντως αὐτὸ ποὺ ἔβλεπεν ἦτο πραγματικόν χρυσάφι. Ὁ Ἀντώνιος βεβαίως ἐθαύμασε τὴν μεγάλην ποσότητα τοῦ χρυσοῦ, ἀλλὰ τὸν ἐπήδηξε σὰν νὰ ἦτο φωτιά. Ἔτσι προσπέρασε τὸ χρυσάφι καὶ δὲν ἐγύρισε ὀπίσω τὸ κεφάλι του καθόλου. Ἀντιθέτως μάλιστα, ἔτρεχε τόσον γρήγορα εἰς τὸν δρόμον, ὥστε ὁ τόπος ἐκεῖνος νὰ ἐξαφανισθῆ τὸ συντομώτερον ἀπὸ τὰ μάτια του καὶ νὰ τὸν λησμονήσῃ. Ἀφοῦ λοιπὸν ἐνισχύθη πολὺ περισσότερον τὸ φρόνημά του, ἔφυγε βιαστικά εἰς τὸ ὄρος. Ἐκεῖ πρὸ πέρα ἀπὸ τὸν ποταμόν, εὗρηκεν ἕνα κατάλυμα ἔρημον καὶ γεμάτον ἀπὸ ἔρπετά, λόγῳ τοῦ ὅτι ἦτο ἐγκαταλελειμμένον ἐπὶ πολὺν χρόνον, καὶ ἐγκατεστάθη ἐκεῖ καὶ κατῴκησε μέσα εἰς αὐτό. Τὰ ἔρπετά λοιπὸν αὐτὰ ἔφυγαν ἀμέσως ἀπὸ τὸ κατάλυμα, λὲς καὶ τὰ κατεδίωκε κανεὶς. Ὁ ἴδιος δέ, ἀφοῦ ἔφραξε τὴν εἴσοδον τῆς καλύβας καὶ ἀποθήκευσε ψωμί δι' ἕνα ἐξάμηνον—συνηθίζουσαν νὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ οἱ κάτοικοι τῶν Θηβῶν τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἐνίοτε τὰ ψωμιά διατηροῦνται χωρὶς νὰ χαλάσουν καὶ ὀλόκληρον ἔτος—, ἔχων μέσα καὶ νερό, ἔμενε μόνος του, ὡσὰν νὰ εἶχε βυθισθῆ εἰς τὰ τρίσβαθα τῆς καλύβας. Καὶ οὔτε αὐτὸς ἐξήρχετο πρὸς ἐπίσκεψιν, οὔτε ἔβλεπε κανένα ἀπ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἐπεσκέπτοντο. Ἔτσι λοιπὸν αὐτὸς ἐξηκολούθησε νὰ ἀσκητεῖ ἐπὶ πολὺν χρόνον, δεχόμενος δύο φορὰς τὸν χρόνον ψωμιά ἀπὸ τὴν στέγην τοῦ καταλύματος.

13. Οἱ δὲ πρὸς αὐτὸν ἐρχόμενοι τῶν γνωρίμων, ἐπεὶ μὴ
 συνεχῶρει τούτους εἰσελθεῖν, ἔξω πολλάκις ἡμέρας καὶ νύκτας
 ποιῶντες ἤκουον ὡς ὄχλων ἔνδον θορυβούντων, κτυπούντων,
 φωνὰς ἀφιέντων οἰκτροάς, καὶ κραζόντων· Ἐπὸστα τῶν ἡμετέ-
 5 ρων· τί σοὶ καὶ τῇ ἐρήμῳ; οὐ φέρεις ἡμῶν τὴν ἐπιβουλήν. Τὴν
 μὲν οὖν ἀρχὴν εἶναί τινας σὺν αὐτῷ μαχομένους ἀνθρώπους,
 καὶ τούτους διὰ κλιμάκων εἰσεληλυθέναι πρὸς αὐτὸν ἐνόμιζον
 οἱ ἔξωθεν· ὡς δὲ διὰ τινος τρυμαλιᾶς παρακύφαντες οὐδένα ἔ-
 βλεπον, τότε δὴ λογισάμενοι δαίμονας εἶναι τούτους καὶ φο-
 10 βηθέντες αὐτοὶ τὸν Ἀντώνιον ἐκάλουν. Ὁ δὲ μᾶλλον τούτων ἤ-
 κουεν, ἢ ἐκείνων ἐφρόντιζε. Καὶ προσελθὼν ἐγγὺς τῆς θύρας
 παρεκάλει τοὺς ἀνθρώπους ἀναχωρεῖν καὶ μὴ φοβεῖσθαι· οὕτω
 γὰρ ἔλεγε τοὺς δαίμονας φαντασίας ποιεῖν κατὰ τῶν δειλιώντων.
 Ὑμεῖς οὖν σφραγίσατε ἑαυτοὺς καὶ ἄπιτε θαρροῦντες· καὶ τοῦ-
 15 τος ἄφετε παίζειν ἑαυτοῖς. Οἱ μὲν οὖν ἀπήρχοντο τετειχισμένοι
 τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ. Ὁ δὲ ἔμενε, καὶ οὐδὲν ἐβλάπτετο παρ'
 αὐτῶν· ἀλλ' οὐδὲ ἔκαμνεν ἀγωνιζόμενος· ἡ γὰρ προσθήκη τῶν
 γινομένων αὐτῷ τῶν ἄνω θεωρημάτων καὶ ἡ τῶν ἐχθρῶν ἀσθένεια
 πολλὴν αὐτῷ τῶν πόνων ἀνάπαυαν παρείχετο, καὶ εἰς πλεί-
 20 ονα προθυμίαν παρεσκεύαζε. Καὶ γὰρ συνεχῶς παρέβαλλον οἱ
 γνώριμοι νομίζοντες εὐρίσκειν αὐτὸν νεκρὸν, καὶ ἤκουον αὐτοῦ
 ψάλλοντος· (Ἐγὼ ἀναστήτω, ὁ Θεός, καὶ διασκορπισθήτωσαν οἱ
 ἐχθροὶ αὐτοῦ, καὶ φυγέτωσαν ἀπὸ προσώπου αὐτοῦ οἱ μισοῦν-
 τες αὐτόν. Ὡς ἐκλείπει καπνός, ἐκλιπέτωσαν· ὡς τήκεται κη-
 25 ρὸς ἀπὸ προσώπου πυρός, οὕτως ἀπόλονται οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ

13. Ὅσοι δὲ ἀπὸ τοὺς γνωστοὺς του ἤρχοντο καὶ τὸν ἐπεσκέπτοντο, ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἐπέτρεπε νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ κατάλυμα καὶ διέμενον πολλὰς φορές ἔξω ὀλοκλήρους ἡμέρας καὶ νύκτας, ἤκουον μέσα εἰς τὸ κατάλυμα ὡσάν νὰ ἐπροκάλουν θορύβους πλήθη ἀνθρώπων, νὰ κτυποῦν, νὰ βγάζουν φωνὰς ἀπαισίας καὶ νὰ κραυγάζουν· Φύγε ἀπὸ τὰ μέρη μας! Τί σχέσιν ἔχεις σὺ μὲ τὴν ἔρημον; Δὲν ἀντέχεις νὰ ὑποφέρῃς τὴν κἀκίαν μας. Οἱ ἐπισκέπται λοιπὸν ἐνόμιζαν εἰς τὴν ἀρχὴν ὅτι ἦσαν κάποιοι ἀνθρώποι, οἱ ὁποῖοι εἶχαν εἰσέλθει εἰς τὸ κατάλυμα μὲ μίαν σκόλαν καὶ ἐμάχοντο μεταξὺ των. Ὅταν ὅμως παρέσκυψαν ἀπὸ μίαν ὀπὴν τῆς πόρτας καὶ δὲν ἔβλεπαν κανένα, τότε λοιπὸν ἐσκέφθησαν, ὅτι αὐτοὶ ποὺ κάμνουν τὸν θόρυβον εἶνε δαίμονες καὶ ἐφοβήθησαν καὶ ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τοῦ Ἀντωνίου. Ὁ δὲ Ἀντώνιος εἶδεν μεγαλυτέραν προσοχὴν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας ποὺ ἦσαν ἔξω καὶ ὀλιγώτερον ἐννοιάζετο διὰ τοὺς δαίμονας. Καὶ ἀφοῦ ἐπλησίασε τὴν πόρταν, παρεκάλει τοὺς ἀνθρώπους νὰ φύγουν καὶ νὰ μὴ φοβοῦνται. Διότι, ἔλεγε, οἱ δαίμονες δημιουργοῦν φαντασίαν εἰς ἐκείνους ποὺ δειλιάζουν. Σεῖς λοιπὸν ἀσφαλίσατε τοὺς ἑαυτοὺς σας μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ καὶ φεύγετε μὲ θάρρος, καὶ ἀφήστε αὐτοὺς νὰ ἐμπαίζουσιν τὸν ἑαυτὸν των. Καὶ ἐκεῖνοι μὲν ἐφευγον ἠσφαλισμένοι μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, αὐτὸς δὲ παρέμενε καὶ δὲν ὑφίστατο κανένα κακὸν ἀπὸ αὐτοὺς, ἀλλ' οὔτε καὶ ἐκουράζετο νὰ ἀγωνίζεται. Διότι ἡ ἐνίσχυσις τῆς οὐρανίας ὀπτασίας ποὺ εἶδε καὶ ἡ ἀδυναμία τῶν ἐχθρῶν, μεγάλην ἀνακούφισιν εἰς τὰς κακουχίας τοῦ παρεῖχον, καὶ τοῦ εἶδαν μεγαλυτέρον ζῆλον. Καὶ πράγματι, οἱ γνωστοὶ του ἔρριπταν πρὸς τὸ μέρος του φοβισμένα βλέμματα, νομίζοντας ὅτι θὰ τὸν εὕρισκαν νεκρὸν, ἀλλ' ἀντὶ τούτου ἤκουον αὐτὸν νὰ ψάλλῃ· «Ἄς ἐγερθῆ ὁ Θεὸς καὶ ἀμέσως οἱ ἐχθροὶ του θὰ διασκορπισθοῦν καὶ θὰ ἐξαφανισθοῦν ἀπὸ μπροστά του ὅσοι τὸν μισοῦν. Ὅπως ἐξαφανίζεται ὁ καπνός, ἔτσι θὰ ἐξαφανισθοῦν καὶ αὐτοί. Ὅπως λειώνει τὸ κερὶ ἀπὸ τὴν φωτιάν, ἔτσι θὰ καταστραφοῦν καὶ οἱ ἀμαρτωλοὶ, ὅταν εὔρεθοῦν

προσώπου τοῦ Θεοῦ». Καὶ πάλιν· «Πάντα τὰ ἔθνη ἐκύκλωσάν με, καὶ τῷ ὀνόματι Κυρίου ἠμυνάμην αὐτούς».

14. Εἴκοσι τοίνυν ἐγγὺς ἔτη διετελέσεν οὕτω καθ' ἑαυτὸν
 5 ἀσκούμενος, οὔτε προῖὼν οὔτε παρά τινων συνεχῶς βλεπόμενος. Μετὰ δὲ ταῦτα πολλῶν ποθούντων καὶ θελώντων αὐτοῦ τὴν ἄσκησιν ζηλωσαὶ ἄλλων τε γνωρίμων ἐλθόντων καὶ βία τὴν θύραν καταβαλόντων καὶ ἐξεωσάντων προῆλθεν ὁ Ἀντώνιος ὡσπερ ἔκ τινος ἀδύτου μεμυσταγωγημένος καὶ θεοφορούμενος·
 10 καὶ τότε πρῶτον ἀπὸ τῆς παρεμβολῆς ἐφάνη τοῖς ἐλθοῦσι πρὸς αὐτόν. Ἐκεῖνοι μὲν οὖν, ὡς εἶδον, ἐθαύμαζον ὀρῶντες αὐτοῦ τό τε σῶμα τὴν αὐτὴν ἐξιν ἔχον, καὶ μήτε πιανθέν, ὡς ἀγύμναστον, μήτε ἰσχνωθέν ὡς ἀπὸ νηστειῶν καὶ μάχης δαιμόνων· τοιοῦτος γὰρ ἦν, οἷον καὶ πρὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἤδεισαν αὐτόν· τῆς δὲ
 15 ψυχῆς πάλιν καθαρὸν τὸ ἦθος· οὔτε γὰρ ὡς ὑπὸ ἀνίας συνεσταλμένον ἦν οὔτε ὑφ' ἡδονῆς διακεχυμένον οὔτε ὑπὸ γέλωτος ἢ κατηφείας συνεχόμενον· οὔτε γὰρ ἑωρακῶς τὸν ὄχλον ἐταράχθη, οὔτε ὡς ὑπὸ τοσοῦτων κατασπαζόμενος ἐγεγῆθει· ἀλλ' ὄλος ἦν ἴσος ὡς ὑπὸ τοῦ λόγου κυβερνώμενος καὶ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἐ-
 20 στῶς. Πολλοὺς γοῦν τῶν παρόντων τὰ σώματα πάσχοντας ἐθεράπευσεν ὁ Κύριος δι' αὐτοῦ· καὶ ἄλλους ἀπὸ δαιμόνων ἐκαθάρισε. Χάριν τε ἐν τῷ λαλεῖν ἐδίδου τῷ Ἀντωνίῳ· καὶ οὕτω πολλοὺς μὲν λυπούμενους παρεμυθεῖτο, ἄλλους δὲ μαχομένους διήλλαττεν εἰς φιλίαν· πᾶσιν ἐπιλέγων μηδὲν τῶν ἐν τῷ κόσμῳ προ-

ἀντιμέτωποι τοῦ Θεοῦ»¹. Καὶ πάλιν· «Μὲ περιεκύκλωσαν ὄλοι οἱ ἐχθρικοὶ λαοὶ καὶ μὲ τὴν ἐπικλησιν τοῦ ὀνόματος τοῦ Κυρίου τοὺς ἀπέκρουσα»².

14. Εἴκοσι περίπου ἔτη διῆλθεν ἀσκητεύων κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, χωρὶς νὰ ἐπισκεφθῆ κανένα καὶ χωρὶς νὰ τὸν ἐπισκέπτεται κανεὶς τακτικά. Ὑστερα ὁμως ἀπὸ τὰ ἔτη αὐτά, ἐπειδὴ πολλοὶ ἤθελαν νὰ μιμηθοῦν μὲ ζῆλον τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν του καὶ ἦλθον καὶ ἄλλοι γνωστοὶ του καὶ ἤνοιξαν τὴν πόρταν διὰ τῆς βίας, ὁ Ἀντώνιος, λὲς καὶ ἦτο κρυμμένος εἰς κάποιον ἀπόρητον μέρος, ἠναγκάσθη καὶ ἐβγῆκεν ἔξω, μεμυημένος εἰς τὰ θεῖα καὶ φέροντας μέσα του τὸν Θεόν. Τότε μόνον διὰ πρώτην φοράν ἐξῆλθεν ἀπὸ τὸ κατάλυμά του καὶ ἐνεφανίσθη εἰς τοὺς ἐπισκέπτας του. Ἐκεῖνοι δὲ ὅταν τὸν εἶδαν ἐθαύμαζαν, διότι ἔβλεπαν ὅτι τὸ σῶμά του εὐρίσκεται εἰς τὴν ἰδίαν κατάστασιν· οὔτε δηλαδὴ εἶχε παχύνει σὰν ἀγύμναστον ποῦ ἦτο, οὔτε εἶχεν ἀδυνατίσει ἀπὸ τὰς νηστείας καὶ τὴν πάλην μὲ τὰ δαιμόνια. Ἦτο πράγματι τέτοιος ἀκριβῶς, ὅπως τὸν ἐγνώριζαν καὶ πρὶν ν' ἀναχωρήσῃ διὰ τὴν ἀσκησιν. Ἐπίσης καὶ ὁ ψυχικὸς του κόσμος ἦτο καθαρὸς. Οὔτε δηλαδὴ ταπεινωμένος ἦτο ἀπὸ κάποιαν ἀνίαν, οὔτε ὁ νοῦς του διεσκορπισμένος ἀπὸ κάποιαν ἡδονήν, οὔτε σκυθρωπὸς ἢ γελαστὸς. Οὔτε ἐπίσης ὅταν εἶδε τὸν λαὸν συνεκινήθη, οὔτε ηὐχαριστεῖτο ἐπειδὴ τόσοι πολλοὶ τὸν ἠσπάζοντο· ἀλλ' ἦτο πάντοτε ὁ ἴδιος, διότι ἐκυβερνᾶτο ἀπὸ τὴν λογικὴν του καὶ ἡ στάσις του ἦτο φυσικὴ. Πολλοὺς λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτας ποῦ ἔπασχον τὰ σώματά των, ὁ Κύριος τοὺς ἐθεράπευσε δι' αὐτοῦ. Ἄλλους πάλιν τοὺς ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰ δαιμόνια. Ἐδίδε πολλὴν χάριν εἰς τὸν Ἀντώνιον ὁ Κύριος, ὅταν ὠμίλει, καὶ ἔτσι, ἄλλους μὲν ποῦ ἦσαν λυπημένοι τοὺς ἐπαρηγόρει, ἄλλους δὲ ποῦ ἦσαν παρεξηγημένοι μεταξύ των τοὺς συνεφιλίωνε, καὶ εἰς τὸ τέλος τοῦ λόγου του ἐτόνιζεν εἰς ὅλους, τίποτε νὰ μὴ θέτουν εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν πιὸ πάνω

2. Ψαλμ. 117, 10.

κρίνειν τῆς εἰς Χριστὸν ἀγάπης. Διαλεγόμενος δὲ καὶ παραινῶν μνημονεύειν περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ τῆς εἰς ἡμᾶς γενομένης τοῦ Θεοῦ φιλανθρωπίας, «ὄς οὐκ ἐφείσατο τοῦ ἰδίου Υἱοῦ, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτόν», ἔπεισε πολλοὺς αἰ-
5 ρῆσασθαι τὸν μονήρη βίον· καὶ οὕτω λοιπὸν γέγονε καὶ ἐν τοῖς ὄρεσι μοναστήρια καὶ ἡ ἔρημος ἐπολίσθη ὑπὸ μοναχῶν ἐξεληθόντων ὑπὸ τῶν ἰδίων καὶ ἀπογραφεμένων τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς πολιτείαν.

15 15. Χρείας δὲ γενομένης διελθεῖν αὐτὸν τὴν τοῦ Ἄρσε-
νοῦτου διώρυγα (χρεία δὲ ἦν ἡ τῶν ἀδελφῶν ἐπίσκεψις), πλήρης ἦν ἡ διώρυξ κροκοδείλων. Καὶ μόνον εὐξάμενος ἐνέβη αὐτός τε καὶ πάντες οἱ σὺν αὐτῷ, καὶ διῆλθον ἀβλαβεῖς. Ὑποστρέψας δὲ εἰς τὸ μοναστήριον τῶν αὐτῶν εἶχετο σεμνῶν καὶ νεανικῶν πό-
15 νων. Διαλεγόμενός τε συνεχῶς τῶν μὲν ἤδη μοναχῶν τὴν προ-
θυμίαν ἠδῆσανε, τῶν δὲ ἄλλων τοὺς πλείστους εἰς ἔρωτα τῆς ἀσκήσεως ἐκίνει, καὶ ταχέως, ἔλκοντος τοῦ λόγου, πλεῖστα γέ-
γονε μοναστήρια, καὶ πάντων αὐτῶν ὡς πατὴρ καθηγεῖτο.

16. Μιᾶ γοῦν ἡμέρᾳ προελθὼν, καὶ πάντων τῶν μοναχῶν ἐλθόντων πρὸς αὐτόν, ἀξιούντων τε παρ' αὐτοῦ ἀκοῦσαι λόγον,
20 ἔλεγεν αὐτοῖς τῇ αἰγυπτιακῇ φωνῇ ταῦτα· Τὰς μὲν Γραφὰς ἱκανὰς εἶναι πρὸς διδασκαλίαν· ἡμᾶς δὲ καλὸν παρακαλεῖν ἀλλήλους ἐν τῇ πίστει καὶ ἀλείφειν ἐν τοῖς λόγοις. Καὶ ὁμεῖς τοί-
γον τέκνα φέρετε τῷ πατρὶ λέγοντες, ἃ οὐδατε κἀγὼ δὲ ὡς τῇ

1. Ρωμ. 8, 32.

2. Ἡ Ἴδρυσις μονῶν ἀπὸ τὸν Ἀντώνιον χρονολογεῖται περὶ τὸ 305.

3. Ἄρσενοῖτης ἢ Ἄρσινοῖτης ἦτο νομὸς τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου εἰς τὴν περιοχὴν τῆς σημερινῆς Φαγιούμ. Ἡ πρωτεύουσά του ὠνομάζετο Κροκοδειλούπολις καὶ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου μετωνομάσθη Ἄρσινὴ πρὸς τιμὴν τῆς συζύγου του Ἄρσινῆς Β'. Μεγάλη διώρυξ ἐκ τοῦ Νείλου

ἀπό τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Χριστόν. Καθὼς δὲ τοὺς ὠμίλει καὶ τοὺς προέτρεπε νὰ σκέπτονται τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ τὴν ἀγάπην ποὺ ἔδειξε πρὸς τὸν ἄνθρωπον ὁ Θεός, «Ὁ ὁποῖος δὲν ἐφείσθη τὸν ἰδικόν του Υἱόν, ἀλλὰ παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὸν θάνατον πρὸς χάριν ὄλων μας»¹, ἔπεισε πολλοὺς νὰ ἐκλέξουν καὶ ν' ἀκολουθήσουν τὴν μοναχικὴν ζωὴν καὶ ἔτσι ἰδρύθησαν ἀπὸ τότε μοναστήρια καὶ εἰς τὰ βουνά², καὶ ἡ ἔρημος μετεβλήθη εἰς πόλιν κατοικουμένην ἀπὸ μοναχοὺς, οἱ ὅποιοι προσῆλθον ἐκουσίως καὶ ἐμιμήθησαν ἐπακριβῶς τὴν ἀγγελικὴν ζωὴν.

15. Ὅταν κάποτε παρουσιάσθη ἀνάγκη νὰ περάσῃ ὁ Ἄντωνιος τὴν διώρυγα τοῦ Ἄρσενοῖτου³ —διότι ἦτο ἀνάγκη νὰ ἐπισκεφθῇ τοὺς ἀδελφοὺς—, ἡ διώρυξ ἦτο γεμάτη ἀπὸ κροκοδείλους. Καὶ μόνον ποὺ προσηυχήθη, εἰσῆλθον αὐτὸς καὶ ὄλοι ὅσοι ἦσαν μαζί του μέσα εἰς τὸ νερό καὶ ἐπέρασαν τὸν ποταμὸν σῶοι καὶ ἀβλαβεῖς. Ὅταν ἐπέστρεψε καὶ πάλιν εἰς τὸ μοναστήρι του, συνέχισε τὴν ἰδίαν σεμνὴν καὶ τῆς νεανικῆς ἡλικίας ἀσκησίαν του. Καὶ μὲ τὰς συνεχεῖς του ὁμιλίας ἠϋξανε μὲν τὸν ζῆλον ἐκείνων ποὺ ἦσαν ἤδη μοναχοί, παρεκίνει δὲ τοὺς περισσοτέρους ἐκ τῶν ἄλλων ποὺ παρευρίσκοντο ἐκεῖ, νὰ ἀγαπήσουν μὲ πάθος τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν. Λόγω δὲ τῆς γλυκύτητος τῆς ὁμιλίας του πολὺ συντόμως ἰδρύθησαν πολλὰ μοναστήρια, καὶ ὄλων αὐτῶν τῶν μοναστηρίων προΐστατο αὐτὸς ὡς πνευματικὸς πατήρ.

16. Μίαν λοιπὸν ἡμέραν, ὅταν εἶχε βγῆ ἔξω καὶ τὸν ἐπλησίασαν ὄλοι οἱ μοναχοὶ καὶ ἐζήτησαν ἐπιμόνως νὰ τοὺς ὁμιλήσῃ, ἔλεγεν εἰς αὐτοὺς εἰς τὴν αἰγυπτιακὴν γλῶσσαν τὰ ἑξῆς· Αἱ ἅγιοι Γραφαὶ εἶνε μὲν ἀρκεταὶ πρὸς διδασκαλίαν, ἀλλὰ καλὸν εἶνε καὶ ἡμεῖς νὰ στηρίζωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον εἰς τὴν πίστιν καὶ νὰ καλλωπιζώμεθα μὲ συζητήσεις πνευματικὰς. Καὶ σεῖς λοιπὸν, σὰν πνευματικὰ μου τέκνα, ἀναφέρατε εἰς τὸν πνευ-

ποταμοῦ πλήρης κροκοδείλων ἐπότιζε τὴν χώραν, ἡ ὁποία ἀνέκαθεν ἦτο εὐφροωτάτη.

ἡλικία πρεσβύτερος ὑμῶν, ἃ οἶδα καὶ ὧν πεπείραμαι μεταδίδωμι. Ἔστω δὲ προηγουμένως κοινὴ πᾶσιν αὕτη σπουδὴ, ἀρξαμένους μὴ ὑπενδοῦναι, μηδὲ ἐκκακεῖν ἐν τοῖς πόνοις, μηδὲ λέγειν· Ἐχρονίσασμεν ἐν τῇ ἀσκήσει· ἀλλὰ μάλλον ὡς ἀρχόμενοι καθ' ἡμέραν τὴν προθυμίαν ἐπανεξήσωμεν. Ὅλος γὰρ ὁ τῶν ἀνθρώπων βίος βραχυτάτος ἐστὶ μετρούμενος πρὸς τοὺς μέλλοντας αἰῶνας· ὥστε καὶ πάντα τὸν χρόνον ἡμῶν μηδὲν εἶναι πρὸς τὴν αἰώνιον ζωὴν. Καὶ πᾶν μὲν πρᾶγμα ἐν τῷ κόσμῳ τοῦ ἀξίου πιπράσκειται, καὶ ἴσον ἴσῳ τις ἀντικαταλλάσσει· ἡ δὲ ἐπαγγελία τῆς αἰωνίου ζωῆς ὀλίγον τινὸς ἀγοράζεται. Γέγραπται γάρ· «Αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς ἡμῶν ἐν αὐτοῖς ἐβδομήκοντα ἔτη, ἐὰν δὲ ἐν δυναστείαις ὀγδοήκοντα ἔτη, καὶ τὸ πλεῖον αὐτῶν κόπος καὶ πόνος». Ὅταν τοίνυν πάντα τὰ ὀγδοήκοντα ἔτη ἢ καὶ ἑκατὸν διαμείνωμεν ἐν τῇ ἀσκήσει, οὐκ ἴσα τοῖς ἑκατὸν ἔτεσι βασιλεύσομεν, ἀλλ' ἀντὶ τῶν ἑκατὸν αἰῶνας αἰῶνων βασιλεύσομεν· καὶ ἐπὶ γῆς ἀγωνισάμενοι, οὐκ ἐν γῆ κληρονομοῦμεν, ἀλλ' ἐν οὐρανοῖς ἔχομεν τὰς ἐπαγγελίας· πάλιν δὲ φθαρτὸν ἀποθέμενοι τὸ σῶμα, ἀφθαρτὸν ἀπολαμβάνομεν αὐτό.

17. Ὡστε, τέκνα, μὴ ἐκακῶμεν, μηδὲ νομίζωμεν χρονίζειν ἢ μέγα τι ποιεῖν· «Οὐ γὰρ ἀξία τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς δόξαν». Μηδὲ εἰς τὸν κόσμον βλέποντες νομίζωμεν μεγάλοις· τισὶν ἀποτετάχθαι. καὶ γὰρ καὶ αὐτὴ πᾶσα ἡ γῆ βραχυτάτη πρὸς ὅλον τὸν οὐρανόν ἐστιν. Εἰ τοίνυν καὶ πάσης τῆς γῆς κύριοι ἐτυγχάνομεν, καὶ ἀπε-

1. Ψαλμ. 89, 10.

2. Ρωμ. 8, 18.

ματικόν σας πατέρα ὅ,τι ἀπορίας ἔχετε, ἐγὼ δὲ σάν μεγαλύτερος εἰς τὴν ἡλικίαν θὰ σᾶς ὁμιλήσω ἀπὸ ὅσα γνωρίζω καὶ ἐκ τῆς πείρας ποῦ ἔχω. Ἄς ὑπάρχη λοιπὸν κοινὴ δι' ὅλους ἡ ἐξῆς μέριμνα, ὅτι δηλαδή, ἀφοῦ ἔχομεν ἀρχίσει νὰ ζοῦμεν τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, νὰ μὴ ἐπιστρέψωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν κοσμικὴν, οὔτε νὰ κάμπτεται τὸ φρόνημά μας ἀπὸ τὰς κακουχίας, οὔτε νὰ λέγωμεν· ἐζήσαμεν ἀρκετὸν καιρὸν εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν. Ἀντιθέτως, νὰ αὐξήσωμεν ἀκόμη περισσότερον τὸν ζῆλον, σάν νὰ ἀρχίζωμεν κάθε ἡμέραν διὰ πρώτην φοράν. Διότι ὅλη ἡ ζωὴ τοῦ ἀνθρώπου εἶνε πολὺ σύντομος, ὅταν συγκρίνεται μὲ τοὺς αἰῶνας τῆς μελλούσης ζωῆς, ὥστε καὶ ὀλόκληρος ἡ ζωὴ μας δὲν εἶνε τίποτε πρὸ τῆς αἰωνίου ζωῆς. Καὶ κάθε μὲν πρᾶγμα εἰς τὸν κόσμον ἀγοράζεται μὲ κάτι ποῦ ἔχει ἴσην ἀξίαν, καὶ τὸ ἴσον τὸ ἀνταλλάσσει κανεὶς μὲ ἴσον. Ἡ ὑπόσχεσις ὁμως τῆς αἰωνίου ζωῆς ἀγοράζεται μὲ πολὺ μικρὸν τίμημα. Διότι ἔχει γραφῆ· «Ὅλοι αἱ ἡμέραι τῆς ζωῆς μας ἀνέρχονται περίπου εἰς ἑβδομήκοντα ἔτη, ἐάν δὲ κανεὶς εἶνε ἰσχυρᾶς κράσεως ἀνέρχονται εἰς ὀγδοήκοντα. Τὰ περισσότερα ὁμως εἶνε κόπος καὶ πόνος»¹. Ἐάν δηλαδή παραμείνωμεν σταθεροὶ καθ' ὅλα τὰ ὀγδόντα ἢ ἑκατὸν ἔτη εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, δὲν θὰ βασιλεύσωμεν μόνον ἑκατὸν ἔτη, ἀλλὰ ἀντὶ τῶν ἑκατὸν θὰ βασιλεύσωμεν εἰς τοὺς ἀπεράντους αἰῶνας. Καὶ ἐνῶ ἠγωνίσθημεν ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἐν τούτοις ἡ κληρονομία μας δὲν εἶνε ἐδῶ εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ ἀπολαμβάνομεν τὰς ὑποσχέσεις εἰς τὸν οὐρανόν. Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ ἀφήνομεν εἰς τὴν γῆν σῶμα φθαρτόν, θὰ ἀπολαῦσωμεν σῶμα ἄφθαρτον.

17. Ὡστε, τέκνα μου, ἄς μὴ χάνωμεν τὸ θάρρος μας, οὔτε νὰ νομίζωμεν ὅτι ἐμείναμεν εἰς τὴν ἄσκησιν μακρὸν χρονικὸν διάστημα, ἢ ὅτι κατωρθώσαμεν κάτι σπουδαῖον. «Διότι τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν συγκρινόμενα πρὸς τὴν δόξαν ποῦ μέλλει νὰ ἀποκαλυφθῆ εἰς ἡμᾶς»². Οὔτε νὰ βλέπωμεν τὸν κόσμον καὶ νὰ νομίζωμεν ὅτι ἔχομεν ἀπαρνηθῆ σπουδαῖα πράγματα. Διότι καὶ αὕτῃ ἡ γῆ ὀλόκληρος εἶνε πολὺ μικρὴ ἐν συγκρίσει μὲ τὸν οὐρανόν ὀλό-

τασσόμεθα τῇ γῆ πάση, οὐδὲν ἄξιον ἦν πάλιν πρὸς τὴν βασι-
 λειαν τῶν οὐρανῶν. Ὡς γὰρ εἴ τις καταφρονήσειε μιᾶς χαλκῆς
 δραχμῆς, ἵνα κερδήσῃ χρυσᾶς δραχμᾶς ἑκατόν, οὕτως ὁ πάσης
 τῆς γῆς κύριος ὢν καὶ ἀποτασσόμενος αὐτῇ ὀλίγον ἀφήσει, καὶ
 5 ἑκατονταπλασίονα λαμβάνει. Εἰ δὲ οὐδὲ πᾶσα ἡ γῆ ἀξία τῶν
 οὐρανῶν ἐστίν, ὁ ἄρα ἀφείλῃς ὀλίγας ἀρούρας, ὡς οὐδὲν καταλιμ-
 πάνων, κἂν οἰκίαν ἢ χρυσίον ἱκανὸν ἀφῆ, οὐκ ὀφείλει καυχᾶσθαι
 ἢ ἀκηδιᾶν. Ἄλλως τε ὀφείλομεν λογίζεσθαι, ὅτι, κἂν μὴ ἀφῶμεν
 δι' ἀρετὴν, ἀλλ' ὕστερον ἀποθνήσκοντες καταλιμπάνομεν αὐτὰ
 10 πολλάκις καὶ οἷς οὐ θέλομεν, ὡς ἐμνημόνευσεν ὁ Ἐκκλησια-
 στής. Διὰ τί οὖν μὴ δι' ἀρετὴν ἡμεῖς καταλιμπάνομεν, ἵνα καὶ
 βασιλείαν κληρονομήσωμεν; Διὰ τοῦτο μηδὲ τοῦ κτᾶσθαι τις
 ἡμῶν ἐπιθυμίαν λαμβανέτω. Τί γὰρ κέρδος ταῦτα κτᾶσθαι, ἃ
 μηδὲ αἶρομεν μεθ' ἑαυτῶν; τί οὐ μᾶλλον ἐκεῖνα κτώμεθα, ἃ καὶ
 15 μεθ' ἑαυτῶν ἄραι δυνάμεθα, ἅτινά ἐστι φρόνησις, δικαιοσύνη,
 σωφροσύνη, ἀνδρεία, σύνεσις, ἀγάπη, φιλοπτωχία, πίστις ἢ εἰς
 Χριστόν, ἀοργησία, φιλοξενία; Ταῦτα κτώμενοι, εὐρήσομεν αὐ-
 τὰ πρὸ ἑαυτῶν ἐκεῖ ποιοῦντα ἡμῖν ξενίαν ἐν τῇ γῆ τῶν πραέων.

18. Ὡστε καὶ ἐκ τοιούτων πειθέτω τις ἑαυτὸν μὴ ὀλιγω-
 20 ρεῖν· καὶ μάλιστα, ἐὰν λογίσηται, δοῦλον ἑαυτὸν εἶναι τοῦ Κυ-
 ρίου, καὶ ὀφείλοντα τῷ δεσπότῃ δουλεύειν. Ὡσπερ οὖν ὁ δοῦλος
 οὐκ ἂν τολμήσῃ λέγειν· Ἐπειδὴ χθὲς εἰργασάμην, οὐκ ἐργάζο-
 μαι σήμερον· οὐδὲ τὸν παρελθόντα χρόνον μετρῶν παύσεται τῶν

1. Πρβλ. Ἐκκλ. 4, 8.

κληρον. Ὡστε καὶ ἂν συνέβαινε νὰ ἤμεθα κύριοι ὀλοκλήρου τῆς γῆς καὶ τὴν ἀπτηρνούμεθα ὀλόκληρον, καθόλου πάλιν ἀντάξιον δὲν θὰ ἦτο καὶ αὐτό, συγκρινόμενον μὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅπως παραδείγματος χάριν κάποιος περιφρονεῖ μίαν χαλκίνην δραχμὴν διὰ νὰ κερδίσῃ ἑκατὸν χρυσᾶς, ἔτσι καὶ αὐτὸς ποὺ εἶνε κύριος ὅλης τῆς γῆς καὶ ἀπαρνεῖται αὐτήν, μικρὸν πρᾶγμα ἀπαρνεῖται καὶ ἑκατονταπλάσια λαμβάνει. Ἐὰν δὲ καὶ ὀλόκληρος ἡ γῆ δὲν ἀξίζει τίποτε μπροστὰ εἰς τοὺς οὐρανούς, τότε ἐκεῖνος ποὺ ἀφήνει μερικὰ μόνον χωράφια εἶνε σὰν νὰ μὴ ἀφήνῃ τίποτε, καὶ εἴτε σπῖτι εἴτε χρυσάφι ἄρκετὸν ἀπαρνεῖται, δὲν πρέπει νὰ καυχᾶται ἢ νὰ λυπηῖται. Ἄλλωστε πρέπει νὰ σκεπτόμεθα ὅτι, καὶ ἔάν δὲν τὰ ἀπαρνηθοῦμεν πρὸς χάριν τῆς ἀρετῆς, ὅπωςδὴποτε ἀργότερα, ὅταν ἀποθάνωμεν, τὰ ἀφήνομεν ὄχι σπανίως καὶ εἰς ἀνθρώπους ἀκόμη ποὺ δὲν θὰ ἠθέλαμεν νὰ τὰ ἀφήσωμεν, ὅπως ἀναφέρει καὶ ὁ Ἐκκλησιαστής¹. Διατί λοιπὸν νὰ μὴ τὰ ἀπαρνηθοῦμεν πρὸς χάριν τῆς ἀρετῆς, ὥστε νὰ κληρονομήσωμεν καὶ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν; Διὰ τοῦτο κανεῖς μας ἄς μὴ ἐκδηλώνῃ ἐπιθυμίαν νὰ ἀποκτᾷ ὑλικά ἀγαθὰ. Διότι τί κέρδος ἔχομεν, νὰ ἀποκτοῦμεν πράγματα, τὰ ὁποῖα δὲν ἠμποροῦμεν νὰ πάρωμεν μαζί μας; Διατί νὰ μὴ καταβάλλωμεν μεγαλυτέραν προσπάθειαν νὰ ἀποκτοῦμεν ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα ἠμποροῦμεν νὰ πάρωμεν μαζί μας, ἦτοι τὴν φρόνησιν, τὴν δικαιοσύνην, τὴν ἐγκράτειαν, τὴν ἀνδρείαν, τὴν σύνεσιν, τὴν ἀγάπην, τὴν ἐλεημοσύνην, τὴν πίστιν εἰς τὸν Χριστόν, τὴν πραότητα, τὴν φιλοξενίαν; Ἐὰν κατορθώσωμεν νὰ ἀποκτήσωμεν τὰς ἀρετὰς αὐτάς, θὰ συναντήσωμεν αὐτάς εἰς τὴν ἄλλην ζωὴν, ὅπου θὰ ἔχουν προηγηθῆ, διὰ νὰ μᾶς ἐτοιμάσουν φιλοξενίαν εἰς τὴν χώραν τῶν πρᾶων.

18. Ὡστε καὶ μὲ τέτοιες σκέψεις ἄς πείθωμεν ὁ καθένας τὸν ἑαυτόν του νὰ μὴ δεικνύῃ ἀμέλειαν, προπαντὸς δὲ ἔάν σκεφθῆ, ὅτι εἶνε δοῦλος τοῦ Κυρίου καὶ ἔχει καθῆκον νὰ ὑπηρετῇ τὸν Δεσπότην. Διότι, ὅπως ὁ δοῦλος δὲν θὰ ἐτολμοῦσε ποτέ νὰ εἴπῃ εἰς τὸν κύριόν του· Εἰργάσθην χθές, σήμερον δὲν ἐργάζομαι, οὔτε θὰ παύσῃ νὰ ἐργάζεται, ἐπειδὴ ὑπολογίζει τὸν χρόνον,

ἐξῆς ἡμερῶν, ἀλλὰ καθ' ἡμέραν, ὡς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ γέγραπται, τὴν αὐτὴν προθυμίαν δείκνυσιν, ἵνα τῷ κυρίῳ αὐτοῦ ἀρέσκη, καὶ μὴ κινδυνεύσῃ· οὕτω καὶ ἡμεῖς καθ' ἡμέραν ἐπιμένομεν τῇ ἀσκήσει, εἰδότες, ὅτι, ἐὰν μίαν ἡμέραν ἀμελήσωμεν, 5 οὐδὲ διὰ τὸν παρελθόντα χρόνον ἡμῖν συγχωρήσει, ἀλλὰ διὰ τὴν ἀμέλειαν ἀγανακτήσει καθ' ἡμῶν. Οὕτω καὶ ἐν τῷ Ἰεζεκιήλ ἠκούσαμεν· οὕτω καὶ ὁ Ἰούδας διὰ νύκτα μίαν ἀπώλεσε καὶ τοῦ παρελθόντος χρόνου τὸν κάματον.

19. Ἐχώμεθα οὖν τῆς ἀσκήσεως καὶ μὴ ἀκηδιῶμεν. Ἐ-
10 χομεν γὰρ ἐν τούτῳ καὶ τὸν Κύριον συνεργόν, ὡς γέγραπται Παντὶ τῷ προαιρουμένῳ τὸ ἀγαθὸν συνεργεῖ ὁ Θεὸς εἰς τὸ ἀγαθόν. Εἰς δὲ τὸ μὴ ὀλιγορεῖν ἡμᾶς καλὸν τὸ τοῦ Ἀποστόλου ἔρητὸν μελετᾶν, τὸ «Καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκω». Ἄν γὰρ καὶ ἡμεῖς, ὡς ἀποθνήσκοντες καθ' ἡμέραν, οὕτω ζῶμεν, οὐχ ἁμαρ-
15 τήσομεν. Ἐτι δὲ τὸ λεγόμενον τοιοῦτον, ἵνα, ἐγειρόμενοι καθ' ἡμέραν, νομίζομεν μὴ μένειν ἕως ἑσπέρας, καὶ πάλιν μέλλοντες κοιμᾶσθαι, νομίζομεν μὴ ἐγείρεσθαι, ἀδήλου φύσει καὶ τῆς ζωῆς ἡμῶν οὐσης καὶ μετρομένης καθ' ἡμέραν παρὰ τῆς προνοίας. Οὕτω δὲ διακείμενοι καὶ καθ' ἡμέραν οὕτω ζῶντες οὔτε ἁμαρ-
20 τήσομεν, οὔτε τινὸς ἐπιθυμίαν ἔξομεν, οὔτε μνησιῶμέν τι, οὔτε θησαυρίσομεν ἐπὶ τῆς γῆς· ἀλλ' ὡς καθ' ἡμέραν προσδοκῶντες ἀποθνήσκειν ἀκτῆμονες ἐσόμεθα, καὶ πᾶσι πάντα συγχωρήσομεν· ἐπιθυμίας δὲ γυναικὸς ἢ ἄλλης ἑυπαρεῆς ἡδονῆς οὐδ' ὅλως κρατήσομεν, ἀλλ' ὡς παρερχομένην ἀποστραφησόμεθα· ἀγω-

1. Πρβλ. Λκ. 17, 7 - 10.

2. Πρβλ. Ἰεζ. κεφ. 18.

3. Πρβλ. Ρωμ. 8, 28.

4. Α' Κορ. 15, 31.

τόν ὅποῖον διῆλθεν ἐργαζόμενος, ἀλλὰ καθημερινῶς, ὅπως ἐγράφη καί εἰς τὸ εὐαγγέλιον¹, δεικνύει τὴν ἰδίαν προθυμίαν διὰ τὴν ἀρέσθη εἰς τὸν κύριόν του καὶ νὰ μὴ διακινδυνεύσῃ τὴν ζωὴν του· ἔτσι καὶ ἡμεῖς, ὡς ἐκτελοῦμεν καθημερινῶς μὲ ἐπιμονὴν τὴν ἀσκησιν, ἔχοντες ὑπὸ ὄψιν ὅτι, ἐάν καὶ μίαν ἡμέραν δεῖξωμεν ἀμέλειαν, ὁ Θεὸς δὲν θὰ μᾶς συγχωρήσῃ, ἐπειδὴ εἶχαμεν καλὸν παρελθόν, ἀλλὰ θ' ἀγανακτήσῃ ἐναντίον μας διὰ τὴν ἀμέλειαν ποὺ ἐδείξαμεν. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα λέγει καὶ ὁ Ἰεζεκιήλ². Ἔτσι καὶ ὁ Ἰούδας διὰ μίαν νύκτα ἔχασε καὶ τὸν κόπον τοῦ παρελθόντος.

19. Ἄς ἀφοσιωθοῦμεν λοιπὸν εἰς τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν καὶ ὡς μὴ δεικνύωμεν ἀδιαφορίαν, διότι εἰς τὸν πνευματικὸν αὐτὸν ἀγῶνα ἔχομεν καὶ τὸν Κύριον βοηθόν, καθὼς ἔχει γραφῆ· «Εἰς τὸν καθένα ποὺ προτιμᾷ τὸ ἀγαθὸν ὁ Θεὸς τὸν βοηθεῖ διὰ τὸ καλόν»³. Διὰ τὴν νὰ μὴ περιπίπτωμεν δὲ εἰς ἀδράνειαν, καλὸν εἶνε νὰ μελετῶμεν τὸν λόγον τοῦ ἀποστόλου, ὁ ὅποιος λέγει· «Καθημερινῶς ἀποθνήσκω»⁴. Ἐάν δηλαδὴ ζῶμεν καὶ ἡμεῖς καθημερινῶς μὲ ἔντονον τὴν αἴσθησιν τοῦ θανάτου, δὲν θὰ ἀμαρτήσωμεν. Ἄλλ' ὁ λόγος αὐτὸς τοῦ ἀποστόλου ἔχει καὶ τὴν ἐξῆς σημασίαν. Κάθε πρωὶ ποὺ σηκωνόμεθα ἀπὸ τὸν ὕπνον, νὰ πιστεύωμεν ὅτι δὲν θὰ παραμείνωμεν ἐν τῇ ζωῇ μέχρι τὸ βράδυ, καὶ ὅταν πρόκηται νὰ κοιμηθοῦμεν, νὰ πιστεύωμεν ὅτι δὲν θὰ σηκωθοῦμεν, διότι εἶνε ἄγνωστος ἡ ζωὴ μας καὶ καθημερινῶς μετράται ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν. Ἐάν λοιπὸν μᾶς διακατέχουν τὰ αἰσθήματα αὐτὰ καὶ ζῶμεν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καθημερινῶς, τότε οὔτε θὰ ἀμαρτήσωμεν, οὔτε ἄλλην κακὴν ἐπιθυμίαν θὰ ἔχωμεν, οὔτε θὰ ὀργισθοῦμεν ἐναντίον οὐδενός, οὔτε θὰ θησαυρίσωμεν εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἀλλὰ περιμένοντας καθημερινῶς τὸν θάνατον, θὰ γίνωμεν ἀκτῆμονες καὶ εἰς ὅλους ὅλα θὰ τὰ συγχωρήσωμεν. Ἐξ ἄλλου δὲν θὰ ἐπιτρέψωμεν νὰ παραμείνη μέσα μας ἐπιθυμία γυναικὸς ἢ ἄλλη αἰσχροὺς ἡδονή, ἀλλ' ὡς προσωρινὴ ποὺ εἶνε θὰ τὴν μισήσωμεν, ἐπειδὴ θὰ ἔχωμεν καθημερινῶς ἀγωνίαν καὶ θὰ φέρωμεν πρὸ τῶν

νιώντες αὐεὶ καὶ προβλέποντες τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Ἐπεὶ γὰρ ὁ μείζων φόβος καὶ ὁ ἀγὼν τῶν βασάνων διαλύει τὸ λείον τῆς ἡδονῆς, καὶ τὴν ψυχὴν κλίνουσιν ἀνίστησιν.

20. Οὐκοῦν ἀρξάμενοι καὶ ἐπιβάντες ἤδη τῇ ὁδῷ τῆς ἀρε-
 5 τῆς, ἐπεκτεινώμεθα μᾶλλον ἵνα φθάσωμεν ἐπὶ τὰ ἔμπροσθεν.
 Καὶ μηδεὶς εἰς τὰ ὀπίσω στρεφέσθω ὡς ἡ γυνὴ τοῦ Λῶτ· μά-
 λιστα ὅτι Κύριος εἶρηκεν· «Οὐδεὶς ἐπιβαλὼν τὴν χεῖρα ἐπ' ἄ-
 ροτρον, καὶ στραφεὶς εἰς τὰ ὀπίσω, εὐθετὸς ἐστὶν ἐν τῇ βασιλείᾳ
 τῶν οὐρανῶν». Τὸ δὲ στραφεῖν οὐδὲν ἕτερόν ἐστιν ἢ μεταμελη-
 10 θῆναι καὶ πάλιν κοσμικὰ φρονεῖν. Μὴ φοβεῖσθε δὲ ἀκούοντες
 περὶ ἀρετῆς, μηδὲ ξενίζεσθε περὶ τοῦ ὀνόματος· οὐ γὰρ μακρὰν
 ἀπ' ἡμῶν ἐστὶν οὐδ' ἕξωθεν ἡμῶν συνίσταται, ἐν ἡμῖν δὲ ἐστὶ
 τὸ ἔργον, καὶ εὐκόλῳ ἐστὶ τὸ προᾶγμα, εἰ μόνον θελήσωμεν.
 Ἕλληνας μὲν οὖν ἀποδημοῦσι, καὶ θάλασσαν περῶσι, ἵνα γράμ-
 15 ματα μάθωσιν· ἡμεῖς δὲ οὐ χρεῖαν ἔχομεν ἀποδημῆσαι διὰ τὴν
 βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὔτε περᾶσαι θάλατταν διὰ τὴν ἀρε-
 τήν. Φθάσας γὰρ εἶπεν ὁ Κύριος· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
 ἐντὸς ὑμῶν ἐστὶν». Οὐκοῦν ἡ ἀρετὴ τοῦ θέλειν ἡμῶν μόνου χρεῖ-
 20 ἀν ἔχει· ἐπειδήπερ ἐν ἡμῖν ἐστὶ καὶ ἐξ ἡμῶν συνίσταται. Τῆς
 γὰρ ψυχῆς τὸ νοερόν κατὰ φύσιν ἐκούσης ἡ ἀρετὴ συνίσταται.
 Κατὰ φύσιν δὲ ἔχει, ὅτ' ἂν ὡς γέγονε μένει, γέγονε δὲ καλὴ καὶ
 εὐθὺς λίαν. Διὰ τοῦτο ὁ μὲν τοῦ Ναυῆ Ἰησοῦς παραγγέλλων ἔ-
 λεγε τῷ λαῷ· «Εὐθύνατε τὴν καρδίαν ἡμῶν πρὸς Κύριον τὸν
 Θεὸν Ἰσραὴλ». Ὁ δὲ Ἰωάννης· «Εὐθείας ποιεῖτε τὰς τρίβους

1. Πρβλ. Φιλ. 3, 14.

2. Πρβλ. Γεν. 19, 26.

3. Λκ. 9, 62.

ὀφθαλμῶν μας τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. Διότι πάντοτε ὁ μεγαλύτερος φόβος καὶ ἡ πάλῃ κατὰ τῶν πειρασμῶν διαλύει τὸ εὐχάριστον τῆς ἡδονῆς, καὶ τὴν ψυχὴν, ὅταν παρεκκλίνῃ, τὴν ἐπαναφέρει εἰς τὴν ὀρθὴν πορείαν τῆς.

20. Ἀφοῦ λοιπὸν ἔχομεν ἀρχίσει νὰ βαδίζωμεν τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς, ὡς προχωροῦμεν πρὸς τὰ ἔμπρὸς¹ καὶ κανεῖς ὡς μὴ στρέφῃ πρὸς τὰ ὀπίσω τὸ κεφάλι του, ὅπως ἡ γυναῖκα τοῦ Λῶτ² καθόσον καὶ ὁ Κύριος εἶπε· «Κανεῖς ποῦ βάζει τὸ χέρι εἰς τὸ ἀλέτρι καὶ κυττάζει πρὸς τὰ ὀπίσω δὲν εἶνε κατάλληλος διὰ τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ»³. Διότι τὸ νὰ στρέφῃ κάποιος τὸ κεφάλι του πρὸς τὰ ὀπίσω δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι ἤλλαξε γνώμην καὶ ἔχει πάλιν κοσμικὸν φρόνημα. Καὶ μὴ τρομάζετε, ὅταν ἀκούετε περὶ τῆς ἀρετῆς, οὔτε νὰ σᾶς ἐκπλήττῃ τὸ ὄνομά τῆς. Διότι ἡ ἀρετὴ δὲν εὐρίσκεται μακριὰ μας, οὔτε ἐπιτυγχάνεται ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, ἀλλ' εἶνε μέσα μας τὸ ἔργον, καὶ εἶνε εὐκολον πρᾶγμα, ἀρκεῖ μόνον νὰ τὸ θελήσωμεν. Οἱ εἰδωλολάτραι λόγου χάριν διὰ νὰ μάθουν γράμματα μεταβαίνουν εἰς ξένας χώρας καὶ διασχίζουν τὴν θάλασσαν. Ἡμεῖς ὁμως δὲν παρίσταται ἀνάγκη νὰ μεταβῶμεν εἰς ξένας χώρας διὰ νὰ ἀποκτήσωμεν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, οὔτε νὰ διασχίσωμεν τὴν θάλασσαν πρὸς χάριν τῆς ἀρετῆς. Διότι ἐπρόλαβεν ὁ Κύριος καὶ εἶπεν· «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶνε μέσα μας»⁴. Συνεπῶς ἡ ἀρετὴ ἔχει ἀνάγκην μόνον ἀπὸ τὴν θέλησίν μας. Καὶ τοῦτο βεβαίως, διότι εὐρίσκεται μέσα μας καὶ ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς ἰδίους ἀποκτᾶται. Ἡ ἀρετὴ δηλαδὴ ἀποκτᾶται, ὅταν ἡ ψυχὴ ἐπιθυμῇ ἐκ φύσεως τὰ πνευματικά. Καὶ ἐπιθυμεῖ ἐκ φύσεως τὰ πνευματικά, ὅταν διατηρῆται ὅπως ἐπλάσθη. Ἐπλάσθη δὲ ὡραία καὶ πολὺ δίκαια. Διὰ τοῦτο, ὁ μὲν Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ, ὅταν ἔδιδε παραγγελίας εἰς τὸν λαὸν ἔλεγεν· «Εὐθυγραμμίσατε τὴν καρδίαν σας πρὸς τὸν Κύριον, τὸν Θεὸν τοῦ Ἰσραήλ»⁵. Ὁ δὲ Ἰωάννης ἔλεγεν· «Εὐθείας κάμετε τὰς

4. Λκ. 17, 21.

5. Ἰ. Ναυῆ 24, 23.

ὕμων». Τὸ γὰρ εὐθεῖαν εἶναι τὴν ψυχὴν, τοῦτό ἐστι τὸ κατὰ φύ-
 σιν νοερόν αὐτῆς ὡς ἐκτίσθη. Πάλιν δὲ ὅτ' ἂν ἐκκλίνη, καὶ ἐν
 διαστροφῇ τοῦ κατὰ φύσιν γένηται, τότε κακία ψυχῆς λέγεται.
 Οὐκοῦν οὐκ ἔστι δυσχερὲς τὸ πρᾶγμα· ἐὰν γὰρ μείνωμεν ὡς
 5 γεγόναμεν, ἐν τῇ ἀρετῇ ἔσμεν· ἐὰν δὲ λογιζώμεθα τὰ φαῦλα, ὡς
 κακοὶ κρινόμεθα. Εἰ μὲν οὖν ἔξωθεν ἦν ποριστέον τὸ πρᾶγμα,
 δυσχερὲς ὄντως ἦν· εἰ δὲ ἐν ἡμῖν ἐστι, φυλάξωμεν ἑαυτοὺς ἀπὸ
 ῥυπαρῶν λογισμῶν, καὶ ὡς παρακαταθήκην λαβόντες, τηρήσω-
 μεν τῷ Κυρίῳ τὴν ψυχὴν· ἵν' αὐτὸς ἐπιγνῶ τὸ ποίημα αὐτοῦ,
 10 οὕτως οὖσαν, ὡσπερ αὐτὴν καὶ πεποίηκεν αὐτήν.

21. Ἔστω δὲ ἡμῖν ἀγών, ὥστε μὴ τυραννεῖν ἡμῶν θυμόν,
 μηδὲ κρατεῖν ἡμῶν ἐπιθυμίαν. Γέγραπται γάρ, ὅτι «Ὁργὴ ἀν-
 δρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται»· «ἡ δὲ ἐπιθυμία συλ-
 λαβοῦσα τίκτει ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ἀποτελεσθεῖσα ἀποκύει
 15 θάνατον». Οὕτω δὲ πολιτευόμενοι νήφωμεν ἀσφαλῶς καὶ, ὡς
 γέγραπται, πάση φυλακῇ τηρῶμεν ἑαυτῶν τὴν καρδίαν. Ἐ-
 χθροὺς γὰρ ἔχομεν δεινοὺς καὶ πανούργους, τοὺς πονηροὺς δαί-
 μονας· καὶ πρὸς τούτους ἐστὶν ἡμῖν ἡ πάλη, ὡς εἶπεν ὁ Ἀπόστο-
 λος· «Οὐ πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τὰς ἀρχάς, καὶ πρὸς
 20 τὰς ἐξουσίας, πρὸς τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκότους τοῦτου,
 πρὸς τὰ πνευματικὰ τῆς πονηρίας, ἐν τοῖς ἐπουρανίοις». Πολὺς
 μὲν οὖν ἐστὶν αὐτῶν ὁ ὄχλος ἐν τῷ καθ' ἡμᾶς ἀέρι, καὶ μακρὰν
 οὐκ εἰσὶν ἄφ' ἡμῶν· πολλὴ δὲ τίς ἐστὶν ἐν αὐτοῖς ἡ διαφορὰ.
 Καὶ περὶ μὲν τῆς φύσεως αὐτῶν καὶ τῆς διαφορᾶς πολὺς ἂν εἴη

1. Μθ. 3, 3.

2. Ἰακ. 1, 20.

3. Ἰακ. 1, 15.

όδους σας»¹. Διότι αυτή εἶνε ἡ ἐκ φύσεως πνευματικότης τῆς ψυχῆς, τὸ νὰ εἶνε δηλαδὴ εὐθεΐα, ὅπως ἀκριβῶς ἦτο ὅταν ἐπλάσθη. Ὅταν ὅμως παρεκκλίνῃ ἀπὸ τὸν προορισμὸν τῆς καὶ ἡ παρέκκλισις αὐτὴ συμβαίνει, διότι διαστρέφεται τὸ ἐκ φύσεως, τότε ἡ διαστροφή αὐτὴ ὀνομάζεται κακία τῆς ψυχῆς. Ὡστε δὲν εἶνε δύσκολον πρᾶγμα. Διότι, ἐὰν μὲν παραμείνωμεν ὅπως μᾶς ἐπλάσεν ὁ Θεός, εἴμεθα εἰς τὴν ἀρετὴν· ἐὰν ὅμως σκεπτώμεθα πονηρὰ, κατατασσόμεθα εἰς τοὺς κακοὺς. Ὡστε, ἐὰν εἴμεθα ὑποχρεωμένοι νὰ ἐξεύρωμεν τὴν ἀρετὴν ἔξω ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μας, θὰ ἦτο ὄντως δύσκολον πρᾶγμα. Τώρα ὅμως πού εἶνε μέσα μας, ἃς φυλάξωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ ἀκαθάρτους σκέψεις καὶ ἃς κρατήσωμεν κοντὰ εἰς τὸν Κύριον τὴν ψυχὴν μας, σὰν νὰ τὴν ἔχωμεν λάβει ὡς παρακαταθήκην ἀπὸ τὸν Κύριον, διὰ νὰ ἰδῇ αὐτὸς τὴν ψυχὴν πού εἶνε πλάσμα του, ὅτι ἔτσι ἔχει, ὅπως ἀκριβῶς τὴν ἐπλάσεν.

21. Ἄς ἀγωνιζώμεθα δέ, ὥστε νὰ μὴ μᾶς κυβερνᾷ ὁ θυμὸς τυραννικῶς, οὔτε νὰ μᾶς ἐξουσιάζῃ ἡ ἐπιθυμία. Διότι εἶνε γραμμένον, ὅτι, «Ἡ ὀργὴ τοῦ ἀνθρώπου δὲν προάγει τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ»². «Ἡ δὲ ἐπιθυμία ὅταν συλλάβῃ, γεννᾷ ἁμαρτίαν, ἡ δὲ ἁμαρτία ὅταν ὠριμάσῃ, γεννᾷ τὸν θάνατον»³. Καὶ διάγοντες ἔτσι τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν, ἃς εἴμεθα ἄγρυπνοι, καὶ καθὼς ἐγράφη· «Ἄς προφυλάσσωμεν μὲ κάθε τρόπον τὴν καρδίαν μας»⁴. Διότι ἔχομεν ἐχθροὺς φοβεροὺς καὶ πανούργους, τοὺς πονηροὺς δαίμονας, καὶ μὲ αὐτοὺς διεξάγομεν τὴν πάλην, ὅπως εἶπεν ὁ ἀπόστολος· «Ὅχι μὲ αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ μὲ τὰς ἀρχάς, τὰς ἐξουσίας, τοὺς κοσμοκράτορας τοῦ σκοτεινοῦ τούτου κόσμου, μὲ τὰ πονηρὰ πνεύματα διὰ τὰ ἐπουράνια»⁵. Ἄναριθμητοὶ λοιπὸν εἶνε αὐτοὶ εἰς τὸν χῶρον πού ἀνήκει εἰς τὴν δικαιοδοσίαν μας καὶ δὲν εὐρίσκονται μακρὰ μας. Μεγάλῃ δὲ εἶνε ἡ ποικιλία των. Καὶ ὅσον ἀφορᾷ μὲν τὴν φύσιν των καὶ τὰς ποικιλίας των, θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ πολὺς λόγος. Ἄλλὰ τοῦ-

4. Πρβλ. Πρμ. 4, 23.

5. Ἐφ. 6, 12.

λόγος, καὶ ἄλλων μειζόνων ἢ καθ' ἡμᾶς ἐστὶ τὸ τοιοῦτον διήγημα· τὸ δὲ νῦν κατεπεῖγον καὶ ἀναγκαῖον ἡμῖν γνῶναί ἐστι μόνον τὰς καθ' ἡμῶν αὐτῶν πανουργίας.

22. Πρῶτον τοίνυν τοῦτο γινώσκωμεν, ὅτι οἱ δαίμονες, 5 οὐ καθ' ὃ δαίμονες καλοῦνται, οὕτω γεγόνασιν· οὐδὲν γὰρ κακὸν ἐποίησεν ὁ Θεός· ἀλλὰ καλοὶ μὲν γεγόνασι καὶ αὐτοί, ἐκπεσόντες δὲ ἀπὸ τῆς οὐρανόου φρονήσεως καὶ λοιπὸν περὶ τὴν γῆν καλινδούμενοι, τοὺς μὲν Ἑλληνας ἠπάτησαν ταῖς φαντασίαις, ἡμῖν δὲ τοῖς Χριστιανοῖς φθονοῦντες, πάντα κινουῦσι, θέλοντες ἐμποδί- 10 ζειν ἡμᾶς τῆς εἰς οὐρανὸς ἀνόδου, ἵνα μὴ ὄθεν ἐξέπεσον αὐτοὶ ἀνέλθωμεν ἡμεῖς. Δι' ὃ καὶ πολλῆς εὐχῆς καὶ ἀσκήσεώς ἐστι χρεία· ἵνα τις λαβὼν διὰ τοῦ Πνεύματος χάρισμά διακρίσεως πνευμάτων γνῶναι δυνηθῇ τὰ κατ' αὐτούς· καὶ τίνες μὲν αὐτῶν εἰσιν ἔλαττον φαῦλοι, τίνες δὲ ἐκείνων φαιλότεροι, καὶ περὶ 15 ποῖον ἐπιτήδευμα ἕκαστος αὐτῶν ἔχει τὴν σπουδὴν, καὶ πῶς ἕκαστος αὐτῶν ἀνατρέπεται καὶ ἐκβάλλεται. Πολλὰ γὰρ αὐτῶν ἐστὶ τὰ πανουργεύματα καὶ τὰ τῆς ἐπιβουλῆς κινήματα. Ὁ μὲν οὖν μακάριος Ἀπόστολος καὶ οἱ κατ' αὐτὸν ἤδεισαν τὰ τοιαῦτα λέγοντες· «Ὁὐ γὰρ αὐτοῦ τὰ νοήματα ἀγνοοῦμεν»· ἡμεῖς δὲ ἀφ' 20 ὧν ἐπειράθημεν παρ' αὐτῶν, ὀφείλομεν ἀλλήλους ὑπ' αὐτῶν διορθοῦσθαι. Ἐγὼ γοῦν ἐκ μέρους πείραν αὐτῶν ἔχων ὡς τέκνοις λέγω.

23. Οὗτοι μὲν οὖν, ἐὰν ἴδωσι καὶ πάντας μὲν Χριστιανούς μάλιστα δὲ μοναχοὺς φιλοπονοῦντας καὶ προκόπτοντας, πρῶτον 25 μὲν ἐπιχειροῦσι καὶ πειράζουσιν, ἐχόμενα τρίβον τιθέντες σκάνδαλα· σκάνδαλα δὲ αὐτῶν εἰσιν οἱ πονηροὶ λογισμοί. Οὐ δεῖ δὲ ἡμᾶς φοβεῖσθαι τὰς ὑποβολὰς αὐτῶν· εὐχαῖς γὰρ καὶ νηστεῖαις καὶ τῇ εἰς τὸν Κύριον πίστει πίπτουσιν εὐθὺς ἐκεῖνοι. Ἀλλὰ

1. Β' Κορ. 2, 11.

το εἶνε ἔργον ἄλλων, ἀνωτέρων μας καὶ ὄχι ἰδικόν μας. Ἐκεῖνο ὁμως πού τώρα ἐπείγει καὶ εἶνε ἀνάγκη νὰ μάθωμεν ἡμεῖς, εἶνε τὰ πονηρὰ σχέδια, τὰ ὁποῖα καταστρώνουν ἐναντίον μας.

22. Καὶ ἐν πρώτοις ἄς γνωρίζωμεν τοῦτο, ὅτι δηλαδὴ οἱ δαίμονες δὲν ἐδημιουργήθησαν δαίμονες, ἐπειδὴ ἔτσι ὀνομάζονται. Διότι ὁ Θεὸς τίποτε κακόν δὲν ἐδημιούργησεν, ἀλλ' ἐδημιουργήθησαν καὶ αὐτοὶ ἀγαθοί. Ἀφ' οὗτου ὁμως ἐξέπεσαν ἀπὸ τὴν θείαν φρόνισιν, κυλίουται ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, καὶ τοὺς μὲν εἰδωλολάτρας τοὺς ἠπάτησαν μετὰ τὰς φαντασίας, ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανούς, ἐπειδὴ μᾶς φθονοῦν, κινοῦν τὸ πᾶν, μετὰ σκοπὸν νὰ μᾶς ἐμποδίσουν νὰ ἀνεβουῖμεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς, διὰ νὰ μὴ ἀνέλθωμεν ἡμεῖς ἐκεῖ, ἀπὸ οὗτου αὐτοὶ ἐξέπεσαν. Διὰ τοῦτο εἶνε ἀνάγκη καὶ πολλῆς προσευχῆς καὶ ἀσκήσεως, ὥστε νὰ ἡμπορῆ ὁ καθένας νὰ γνωρίσῃ τὰ σχέδιά των, ἀφοῦ λάβῃ ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ χάρισμα τῆς διακρίσεως τῶν πνευμάτων, ποῖα δηλαδὴ πνεύματα ἐξ αὐτῶν εἶνε ὀλιγώτερον πονηρὰ, ποῖα πονηρότερα ἐκείνων, ποῖον εἶνε τὸ ἀντικείμενον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐπιδεικνύει τὸ κάθε ἓνα τὴν δραστηριότητά του, καὶ πῶς τὸ καθένα ἐξ αὐτῶν ἀποκρούεται καὶ ἐκδιώκεται. Διότι εἶνε πολλὰ τὰ πονηρὰ σχέδια αὐτῶν καὶ οἱ τρόποι ἐπιθέσεως. Καὶ ὁ μὲν μακάριος ἀπόστολος καὶ οἱ μαθηταὶ του, ἐγνωρίζαν αὐτά, ὅταν ἔλεγαν· «Δὲν ἀγνοοῦμεν τὰ σχέδιά του»¹, ἡμεῖς ὁμως ὀφείλομεν νὰ διορθώνωμεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον συμφώνως πρὸς τὴν πείραν, πού ἔχομεν ἀπὸ αὐτοῦς. Ἐγώ, λόγου χάριν, ἐπειδὴ ἔχω κάποιαν πείραν τῶν πονηρῶν πνευμάτων, τὴν ἐκθέτω τώρα πρὸς σᾶς τὰ παιδιὰ μου.

23. Ἐὰν λοιπὸν οἱ δαίμονες ἴδοῦν, καὶ ὅλους βέβαια τοὺς Χριστιανούς, ἀλλ' ἰδιαιτέρως τοὺς μοναχοὺς, νὰ εἶνε φιλόπονοι καὶ νὰ προκόπτουν, εἰς τὴν ἀρχὴν ἐπιχειροῦν νὰ προκαλέσουν πειρασμούς, στήνοντες κατὰ μῆκος τοῦ δρόμου παγίδας. Παγίδες δὲ αὐτῶν εἶνε οἱ πονηροὶ λογισμοί. Ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ φοβούμεθα τὰς ὑπούλους ἐπιθέσεις των. Διότι μετὰ τὰς προσευχὰς καὶ τὰς νηστείας καὶ τὴν πίστιν εἰς τὸν Κύριον νικῶνται ἀμέσως

καὶ πεσόντες οὐ παύονται, αἰθῆς δὲ πάλιν προσέρχονται πανούργως καὶ δολίως. Ἐπειδὴν γὰρ ἐκ φανεροῦ καὶ ῥυπαρᾶς ἡδονῆς μὴ δυνηθῶσιν ἀπατηῆσαι τὴν καρδίαν, ἄλλως πάλιν ἐπιβαίνουσι καὶ λοιπὸν φαντασίας ἀναπλάττοντες ἐκφοβεῖν προσ-
 5 ποιοῦνται, μετασχηματιζόμενοι καὶ μιμούμενοι γυναῖκας, θηρία, ἔρπετά, καὶ μεγέθη σωμάτων, καὶ πλῆθος στρατιωτῶν. Ἄλλ' οὐδὲ οὕτω δεῖ τὰς τούτων φαντασίας δειλιᾶν· οὐδὲν γὰρ εἰσιν, ἀλλὰ καὶ ταχέως ἀφανίζονται· ἔάν μάλιστα τῇ πίστει καὶ τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ ἑαυτὸν τις περιφράττη.
 10 Τολμηροὶ δὲ εἰσι καὶ λίαν ἀναιδεῖς. Ἐὰν γὰρ καὶ οὕτως ἤτηθῶσιν, ἄλλω τρόπῳ πάλιν ἐπιβαίνουσι. Καὶ προσποιοῦνται μαντεύεσθαι καὶ προλέγειν τὰ μεθ' ἡμέρας ἐρχόμενα, δεικνύειν τε ἑαυτοὺς ὑψηλοὺς ἄχρι τῆς στέγης φθάνοντας καὶ πλατεῖς τῷ μεγέθει· ἵνα οὗς οὐκ ἠδυνήθησαν ἀπατηῆσαι τοῖς λογισμοῖς, κὰν
 15 ταῖς τοιαύταις φαντασίαις ὑφαρπάσωσιν. Ἐὰν δὲ καὶ οὕτως εὗρωσι τὴν ψυχὴν ἠσφαλισμένην τῇ πίστει καὶ τῇ ἐλπίδι τῆς διανοίας, λοιπὸν ἐπάγονται τὸν ἄρχοντα ἑαυτῶν.

24. Καὶ φαίνεσθαι αὐτοὺς πολλὰκις ἔλεγε τοιοῦτους, οἶον τὸν διάβολον τῷ Ἰώβ ὁ Κύριος ἀπεκάλυψε λέγων· «Οἱ ὀφθαλμοὶ
 20 αὐτοῦ ὡς εἶδος ἑωσφόρον. Ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύονται λαμπάδες καιόμεναι, καὶ διαρριπτοῦνται ἐσχάται πυρός· ἐκ μυκτῆρων αὐτοῦ ἐκπορεύεται καπνὸς καμίνου καιομένης πυρὶ ἀνθρώπων. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἀνθρακες· φλόξ δὲ ἐκ στόματος αὐτοῦ ἐκπορεύεται». Τοιοῦτος δὲ φαινόμενος ὁ τῶν δαιμονίων ἄρ-
 25 χων ἐκφοβεῖ, καθὰ προεῖπον, μεγάλα λαλῶν ὁ πανούργος, ὡς πάλιν ἐξήλεγξεν αὐτὸν ὁ Κύριος, τῷ μὲν Ἰώβ λέγων· «Ἠγῆται μὲν γὰρ σίδηρον ἄχουρα, χαλκὸν δὲ ὡσπερ ξύλον σαθρόν»· «ἦ-

1. Ἰώβ 41, 10 - 13.

2. Ἰώβ 41, 19.

οἱ δαίμονες. Ἄλλὰ καὶ ὅταν νικηθοῦν δὲν σταματοῦν πλησιάζουν καὶ πάλιν μὲ πονηρίαν καὶ δολιότητα. Διότι, ὅταν δὲν ἠμπορέσουν νὰ πλανήσουν τὴν καρδίαν, μὲ φανεράν καὶ ἀκάθαρτον ἐπιθυμίαν ἐπιτίθενται ἐκ νέου κατ' ἄλλον τρόπον. Σχηματίζουν δηλαδή εἰς τὸν νοῦν φαντάσματα καὶ προσπαθοῦν νὰ προκαλέσουν τρόπον· μετασχηματίζονται καὶ μιμοῦνται γυναῖκας, θηρία, ἔρπετά, ὄντα ὑπερμεγέθη καὶ πλήθη στρατιωτῶν. Ἄλλ' οὔτε καὶ τότε πρέπει νὰ τρομάζωμεν ἀπ' αὐτὰ τὰ φαντάσματα. Διότι δὲν εἶνε τίποτε καὶ συντόμως ἐξαφανίζονται, προπαντὸς δὲ ὅταν κανεὶς φρουρῇ τὸν ἑαυτόν του μὲ τὴν πίστιν καὶ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ. Εἶνε δὲ τολμηροὶ καὶ πολὺ ἀναιδεῖς. Διότι, ἔάν καὶ τότε νικηθοῦν, ἐπιτίθενται καὶ πάλιν μὲ νέον τρόπον. Προσποιοῦνται ἐπίσης ὅτι μαντεύουν καὶ προλέγουν αὐτὰ ποῦ θὰ συμβοῦν μετὰ ἀπὸ ἡμέρας, καὶ παρουσιάζουν τοὺς ἑαυτοὺς των ὑψηλοῦς, φθάνοντας μέχρι τῆς στέγης, καὶ μεγάλους εἰς τὸ πλάτος, ὥστε νὰ ὑποκλέψουν μὲ τέτοια φαντάσματα ἐκείνους ποῦ δὲν ἠμποροῦσαν νὰ ἀπατήσουν μὲ τοὺς λογισμοὺς. Ἐάν δὲ καὶ ἔτσι εὔρουν τὴν ψυχὴν ἠσφαλισμένην μὲ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα τῆς διανοίας, τότε πλεον ἐπικαλοῦνται τὴν βοήθειαν τοῦ ἀρχηγοῦ των.

24. Καὶ ἔλεγεν ὁ Ἀντώνιος, ὅτι συχνὰ ἐμφανίζονται οἱ δαίμονες ἔτσι, ὅπως ὁ Κύριος ἐφάνερωσε τὸν διάβολον εἰς τὸν Ἰώβ, λέγοντας· «Οἱ ὀφθαλμοὶ του ὁμοιάζουν μὲ τὸν αὐγερινόν. Ἐκ τοῦ στόματός του ἐξέρχονται ἀναμμένοι λαμπάδες καὶ ἐκτοξεῦνται ὡς ἐστίαί πυρός. Ἀπὸ τοὺς ῥώθωνάς του ἐξέρχεται καπνὸς καμίνου, ἡ ὁποία καίει μὲ πυρακτωμένα κάρβουνα. Εἰς τὸ ἐσωτερικόν του ὑπάρχουν κάρβουνα ἀναμμένα καὶ φλόγες ἐξέρχονται ἐκ τοῦ στόματός του»¹. Ἐτσι ἐμφανίζεται ὁ ἀρχων τῶν δαιμονίων, καὶ ὅπως εἶπα, ἐκφοβίζει καὶ ἐκστομίζει μεγάλας καυχησιολογίας ὁ πανοῦργος, ὅπως τὸν ἀπεκάλυψε καὶ πάλιν ὁ Κύριος λέγοντας, ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ τοῦ Ἰώβ· «Αὐτὸς θεωρεῖ τὰ σιδερένια ὄπλα ἄχυρα καὶ τὰ χάλκινα σαπισμένον ξύλον»². «Θεωρεῖ ἐπίσης, ὅτι ἡ θάλασσα εἶνε σκάφη λουτροῦ, καὶ ἔχει

γηται δὲ θάλασσαν ὡσπερ ἐξάλειπτρον, τὸν δὲ τάρταρον τῆς
 ἄβυσσου ὡσπερ αἰχμάλωτον· ἐλογίσατο ἄβυσσον ὡς περίπατον»·
 διὰ δὲ τοῦ προφήτου· «Εἶπεν ὁ ἐχθρός· Διώξας καταλήψομαι»·
 καὶ πάλιν δι' ἑτέρον· «Τὴν οἰκουμένην ὅλην καταλήψομαι τῇ
 5 χειρὶ μου ὡς νεοσιάν, καὶ ὡς καταλελειμμένα ῥὰ ἄρῳ». Καὶ
 ὅλως τοιαῦτα κομπάζειν ἐπιχειροῦσι, καὶ ἐπαγγέλλονται ταῦτα,
 ὅπως ἀπατήσωσι τοὺς θεοσεβοῦντας. Ἄλλ' ἡμᾶς οὐδ' οὕτω πάλιν
 χρὴ τοὺς πιστοὺς τὰς τε φαντασίας αὐτοῦ φοβεῖσθαι, καὶ
 ταῖς φωναῖς αὐτοῦ προσέχειν. Ψεύδεται γάρ, καὶ οὐδὲν ὅλως ἀ-
 10 ληθὲς λαλεῖ. Ἀμέλει τοιαῦτα καὶ τοσαῦτα λαλῶν καὶ θρασυνό-
 μενος, ὡς μὲν δράκων εἰλκύσθη τῷ ἀγκίστρῳ παρὰ τοῦ Σωτή-
 ρος, ὡς δὲ κτήνος φορβαίαν ἔλαβε περὶ τὰς ρῖνας, ὡς δὲ δραπέτης
 κροίῳ δέδεται τοὺς μυκτῆρας, καὶ ψελλίῳ τετρύπηται τὰ χεῖλη.
 Καὶ δέδεται μὲν παρὰ τοῦ Κυρίου ὡς στρουθίον εἰς τὸ καταπαί-
 15 ζεσθαι παρ' ἡμῶν· τέθεινται δὲ αὐτός τε καὶ οἱ σὺν αὐτῷ δαίμο-
 νες, ὡς σκορπίοι καὶ ὄφεις εἰς τὸ καταπατεῖσθαι παρ' ἡμῶν τῶν
 Χριστιανῶν. Καὶ τούτου γνώρισμα, τὸ νῦν ἡμᾶς πολιτεύεσθαι
 κατ' αὐτοῦ. Ὁ γὰρ τὴν θάλασσαν ἐπαγγελλόμενος ἐξαλείφειν
 καὶ τὴν οἰκουμένην καταλαμβάνειν, ἰδοὺ νῦν οὐ δύναται κωλύ-
 20 σαι τὴν ἄσκησιν ὑμῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἐμὲ λαλοῦντα κατ' αὐτοῦ. Μὴ
 τοίνυν προσέχωμεν οἷς ἂν λαλῇ (ψεύδεται γάρ), μηδὲ δειλιῶμεν
 αὐτοῦ τὰς φαντασίας ψευδεῖς καὶ αὐτὰς τυγχανούσας. Οὐ γὰρ
 φῶς ἐστὶν ἀληθὲς τὸ φαινόμενον ἐν αὐταῖς· τοῦ δὲ ἠτοιμασμένου
 πυρὸς αὐτοῖς μᾶλλον τὰ προοίμια καὶ τὰς εἰκόνας φέρουσι καὶ
 25 ἐν οἷς κατακαίεσθαι μέλλουσιν, ἐν τούτοις ἐκφοβεῖν τοὺς ἀν-
 θρώπους πειράζουσιν. Ἀμέλει φαίνονται, καὶ παρ' αὐτὰ πάλιν

1. Ἰώβ 41, 23 - 24.

2. Ἐξ. 15, 9.

3. Ἦσ. 10, 14.

τὰ βάθη τῶν ὑδάτων ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν του, καὶ τὰ πολλὰ ὕδατα θεωρεῖ, ὅτι εἶνε ἓνας ἀπλοῦς περίπατός του»¹, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τοῦ προφήτου· «Εἶπεν ὁ ἐχθρός· Θὰ τὸν καταδιώξω καὶ θὰ τὸν κυριεύσω»². Καὶ δι' ἄλλου ἐπίσης προφήτου· «Ὁλόκληρον τὴν οἰκουμένην θὰ καταλάβω μὲ τὴν δύναμίν μου τόσον εὐκόλως, ὅσον καταλαμβάνει κάποιος τὴν φωλεὰν τῶν πτηνῶν μαζί μὲ τοὺς νεοσσούς καὶ θὰ τὴν σηκώσω, ὅπως σηκώνει κάποιος τὰ ἐγκαταλελειμμένα αὐγά»³. Καὶ γενικῶς ἐπιχειροῦν νὰ κομπάζουν τέτοια καὶ ὑπόσχονται αὐτὰ διὰ νὰ ἐξαπατήσουν τοὺς εὐσεβεῖς. Ἄλλ' ἡμεῖς οἱ πιστοὶ δὲν πρέπει οὔτε τὰ φαντάσματά του νὰ φοβώμεθα, οὔτε τὰς φωνάς του νὰ προσέχωμεν. Διότι ψεύδεται καὶ γενικῶς δὲν λέγει τὴν ἀλήθειαν. Βεβαίως, μολονότι καυχᾶται τόσον πολὺ καὶ ἀποθρασύνεται, ἐν τούτοις ἐπίασθη ἀπὸ τὸν Κύριον μὲ τὸ ἀγκίστρι ὡς πελώριον φίδι, καὶ ὡς κτῆνος τὸν ἐφόρεσεν ὁ Κύριος καπίστρι εἰς τὸ πρόσωπον, καὶ ὡς δραπέτην τοῦ ἔδεσε μὲ κρίκον τὰ ρουθούνια καὶ τοῦ ἐπέρασε χαλκᾶν εἰς τὰ χεῖλη. Καὶ ὁ Κύριος τὸν ἔδεσε σὰν σπουργιτάκι, ὥστε νὰ τὸν περιπαίζωμεν, ἐπίσης καὶ αὐτὸς καὶ οἱ δαίμονές του κεῖνται κάτω, ὅπως οἱ σκορπιοὶ καὶ τὰ φίδια⁴, ὥστε νὰ τοὺς καταπατοῦμεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Καὶ ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶνε ὅτι ἡμεῖς λαμβάνομεν ἐχθρικὴν στάσιν ἀπέναντι αὐτοῦ. Διότι ἐκεῖνος πού διεκήρυττεν ὅτι θὰ ἐξαφανίσῃ τὴν θάλασσαν καὶ θὰ γίνῃ κύριος τῆς οἰκουμένης, ἴδου τώρα δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ἄσκησίν σας, οὔτε καὶ ἐμένα πού ὀμιλῶ ἐναντίον του. Ἄς μὴ δίδωμεν λοιπὸν προσοχὴν εἰς ὅσα τυχόν λέγει, —διότι ψεύδεται—, καὶ ἄς μὴ δειλιάζωμεν ἀπὸ τὰ φαντάσματά του, διότι καὶ αὐτὰ εἶνε ψευδῆ. Ναί, δὲν εἶνε φῶς πραγματικόν αὐτὸ πού ἐμφανίζεται εἰς τὰ φαντάσματα, ἀλλ' εἶνε ἡ πρόγευσις καὶ ἡ προεικόνισις τοῦ πυρός τῆς κολάσεως πού ἔχει ἐτοιμασθῆ δι' αὐτούς. Καὶ μὲ ὅσα πρόκειται νὰ καοῦν μαζί τους, μὲ ἐκεῖνα προσπαθοῦν νὰ φοβίσουν τοὺς ἀνθρώπους.

4. Πρβλ. Λκ. 10, 19.

ἀφανίζονται βλάφαντες μὲν οὐδένα τῶν πιστῶν, φέροντες δὲ μεθ' ἑαυτῶν τὴν ἀφομοίωσιν τοῦ μέλλοντος αὐτοὺς δέχεσθαι πυρός. Ὅθεν οὐδὲ οὕτως φοβεῖσθαι τούτους προσήκει πάντα γὰρ αὐτῶν διὰ τὴν τοῦ Χριστοῦ χάριν εἰς οὐδέν ἐστι τὰ ἐπιτη-
5 δεύματα.

25. Δόλιοι δὲ εἰσι καὶ ἔτοιμοι πρὸς πάντα μεταβάλλεσθαι καὶ μετασχηματίζεσθαι. Πολλάκις γοῦν καὶ ψάλλειν μετ' ᾧδῆς προσποιοῦνται μὴ φαινόμενοι, καὶ μνημονεύουσι τῶν ἀπὸ τῶν Γραφῶν λέξεων· ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀναγινωσκόντων ἡμῶν, εὐθὺς
10 ὡσπερ ἡχῶ λέγουσιν αὐτοὶ τὰ αὐτὰ πολλάκις ἅπερ ἀνέγνωσται καὶ κοιμωμένους ἡμᾶς διεγείρουσιν εἰς προσοχὰς· καὶ τοῦτο συν-εχῶς ποιοῦσι, σχεδὸν μὴ ἐπιτρέποντες ἡμῖν μηδὲ κοιμᾶσθαι. Ἔστι δὲ ὅτε καὶ ἀποτυποῦντες ἑαυτοὺς εἰς σχήματα μοναχῶν, ὡς εὐλαβεῖς προσποιοῦνται λαλεῖν, ἵνα τῷ ὁμοίῳ σχήματι πλα-
15 νήσωσι, καὶ λοιπόν, ἔνθα θέλουσιν, ἐλκύνωσι τοὺς ἀπατηθέντας παρ' αὐτῶν. Ἄλλ' οὐ χρῆ προσέχειν αὐτοῖς, κἂν εἰς προσευχὴν διεγείρωσι, κἂν συμβουλεύωσι μὴθ' ὄλως ἐσθίειν, κἂν κατηγορεῖν καὶ ὀνειδίζειν προσποιῶνται, ἐν οἷς ποτε συνέγνωσαν ἡμῖν. Οὐ γὰρ δι' εὐλάβειαν ἢ ἀλήθειαν ταῦτα ποιοῦσιν, ἀλλ' ἵνα τοὺς
20 ἀκεραίους εἰς ἀπόγνωσιν ἐνέγκωσι, καὶ ἀνωφελῆ τὴν ἄσκησιν εἴπωσι, ναυτιᾶσαί τε ποιήσωσι τοὺς ἀνθρώπους ὡς φορτικοῦ καὶ βαρυτάτου ὄντος τοῦ μονήρους βίου, καὶ ἐμποδίσωσι τοὺς κατ' αὐτῶν πολιτευομένους.

26. Ὁ μὲν οὖν προφήτης ἀποσταλεῖς παρὰ τοῦ Κυρίου
25 ἐταλάνιζε τοὺς τοιούτους λέγων· Οὐαὶ «ὁ ποτίζων τὸν πλησίον αὐτοῦ ἀνατροπὴν θολεράν». Τὰ γὰρ τοιαῦτα ἐπιτηδεύματα καὶ

1. Ἄββ. 2, 15.

Βεβαίως παρουσιάζονται τὰ φαντάσματα, ἀλλὰ τὴν ἴδιαν στιγμήν ἐξαφανίζονται πάλιν, χωρὶς ἀσφαλῶς νὰ προσενήσουν κακὸν εἰς κανένα ἐκ τῶν πιστῶν, ἀλλὰ καὶ δίδοντας πλήρη ἀπεικόνισιν τοῦ πυρός που πρόκειται νὰ τοὺς ὑποδεχθῆ. Συνεπῶς, οὔτε εἰς τὰς περιπτώσεις αὐτὰς πρέπει νὰ τοὺς φοβούμεθα, διότι ὅλα τὰ πονηρὰ τεχνάσματά των διὰ τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ θεωροῦνται μηδέν.

25. Εἶνε δὲ παμπόνηροι καὶ ἔτοιμοι νὰ ἀλλάξουν καὶ νὰ μεταμορφωθοῦν εἰς κάθε τι. Συχνὰ λοιπὸν, ἐνῶ εἶνε κρυμμένοι, καμώνονται ὅτι ψάλλουν μελλωδικῶς καὶ ἀναφέρουν λέξεις τῆς Γραφῆς. Ἐνίοτε δέ, ὅταν ἡμεῖς ἀναγινώσκωμεν, ἀμέσως καὶ ἐκείνοι ἐπαναλαμβάνουν πολλές φορές σάν ἀντίλαλος αὐτὰ που ἀνεγνώσθησαν. Ἄλλοτε, ἐνῶ κοιμώμεθα, μᾶς σηκώνουν διὰ νὰ προσευχηθοῦμεν. Καὶ τὸ κάμνουν αὐτὸ συνεχῶς, ὥστε νὰ μὴ μᾶς ἀφήνουν σχεδὸν καθόλου νὰ κοιμηθοῦμεν. Ἄλλοτε πάλιν παίρνουν τὴν μορφήν καὶ τὸ σχῆμα μοναχῶν καὶ καμώνονται ὅτι ὁμιλοῦν μὲ εὐλάβειαν, διὰ νὰ ἐξαπατήσουν μὲ τὸ μοναχικὸν σχῆμα καὶ ἐν συνεχείᾳ νὰ σύρουν ὅπου θέλουν αὐτοὺς που ἐξηπάτησαν. Ἄλλὰ δὲν πρέπει νὰ τοὺς δίδωμεν προσοχήν, εἴτε μᾶς ξυπνοῦν διὰ προσευχήν, εἴτε μᾶς συμβουλεύουν νὰ μὴ τρώγωμεν καθόλου, εἴτε καμώνονται ὅτι μᾶς κατηγοροῦν καὶ μᾶς περιγελοῦν διὰ πράγματα, εἰς τὰ ὁποῖα κάποτε συνεφώνουν μαζί μας. Διότι δὲν τὰ κάμνουν ἀπὸ εὐλάβειαν ἢ ἀπὸ πραγματικὸν ἐνδιαφέρον, ἀλλὰ διὰ νὰ ὀδηγήσουν εἰς ἀπογοήτευσιν τοὺς ἀκεραίους χαρακτηῆρας καὶ νὰ παρουσιάσουν, ὅτι ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ εἶνε ἀνωφελής, νὰ κάμουν δὲ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἀηδιάσουν, διότι δῆθεν ἡ μοναχικὴ ζωὴ εἶνε πολὺ δύσκολος καὶ ἀκατόρθωτος, καί, τέλος, νὰ ἐμποδίσουν ἐκείνους που τοὺς πολεμοῦν.

26. Ὁ μὲν λοιπὸν προφήτης, τὸν ὁποῖον ἀπέστειλεν ὁ Κύριος, ἐλεεινολόγει τοὺς δαίμονας λέγοντας· Ἄλλοίμονον «εἰς σᾶς που ποτίζετε τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀφοῦ τοὺς μεθύσετε τοὺς ἐξαπατᾶτε»¹. Διότι τὰ τοιοῦτου εἶδους σχέδια καὶ οἱ λογισμοὶ ἀπομακρύνουν τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸν δρόμον που ὀδηγεῖ

ἐνθουμήματα ἀνατρεπτικά τῆς εἰς ἀρετὴν φερούσης ἐστὶν ὁδοῦ.
 Ὁ δὲ Κύριος αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ, καίτοι τάληθῆ λέγοντας τοὺς
 δαίμονας (ἀληθῆ γὰρ ἔλεγον· Σὺ εἶ ὁ Υἱὸς Θεοῦ), ὁμῶς ἐφίμον,
 καὶ λαλεῖν ἐκώλυε, μὴ ποτε μετὰ τῆς ἀληθείας καὶ τὴν ἰδίαν κα-
 5 κίαν ἐπισπεύρωσι, καὶ ἵνα καὶ ἡμᾶς συνενθίσῃ, μηδέποτε τοῖς
 τοιούτοις προσέχειν, κἂν δοκῶσι τάληθῆ λέγειν· καὶ γὰρ ἀπρε-
 πῆς ἔχοντας ἡμᾶς τὰς ἀγίας Γραφὰς καὶ τὴν παρὰ τοῦ Σωτή-
 ρος ἐλευθερίαν διδάσκεισθαι παρὰ τοῦ διαβόλου τοῦ μὴ τηρήσαν-
 τος τὴν ἰδίαν τάξιν, ἀλλ' ἕτερα ἀνθ' ἐτέρων φρονήσαντος. Διὰ
 10 τοῦτο καὶ λαλοῦντα τοῦτον τὰς ἀπὸ τῶν Γραφῶν λέξεις κωλύει
 λέγων· «Τῷ δὲ ἁμαρτωλῷ εἶπεν ὁ Θεός· Ἴνα τί σὺ ἐκδιηγῆ τὰ
 δικαιώματά μου, καὶ ἀναλαμβάνεις τὴν διαθήκην μου διὰ στό-
 ματός σου;». Πάντα γὰρ ποιοῦσι καὶ λαλοῦσι καὶ θορυβοῦσι
 καὶ ὑποκρίνονται καὶ ταράττουσι πρὸς ἀπάτην τῶν ἀκεραίων.
 15 Καὶ κτύπους γοῦν ποιοῦσι καὶ γελῶσιν ἀφρόνως καὶ συρίττου-
 σιν· ἂν δὲ μὴ τις αὐτοῖς προσέχη, λοιπὸν κλαίουσι καὶ θρηνοῦ-
 σιν ὡς ἠττηθέντες.

27. Ὁ μὲν οὖν Κύριος ὡς Θεὸς ἐφίμον τοὺς δαίμονας· ἡ-
 μᾶς δέ, μαθόντας ἀπὸ τῶν ἀγίων, πρέπει κατ' ἐκείνους ποιεῖν
 20 καὶ μιμεῖσθαι τὴν ἀνδρίαν αὐτῶν. Καὶ γὰρ κάκεῖνοι ταῦτα βλέ-
 ποντες ἔλεγον· «Ἐν τῷ συστῆναι τὸν ἁμαρτωλὸν ἐναντίον μου,
 ἐκωφώθην καὶ ἐταπεινώθην καὶ ἐσίγησα ἐξ ἀγαθῶν»· καὶ πάλ-
 λιν· «Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον, καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀ-
 νοίγων τὸ στόμα αὐτοῦ. Καὶ ἐγενήθην ὡσεὶ ἄνθρωπος οὐκ ἀκού-
 25 ὢν». Οὐκοῦν καὶ ἡμεῖς μήτε ἀκούωμεν αὐτῶν ὡς ἄλλοτρίων

1. Λκ. 4, 41.

2. Ψαλμ. 49, 16.

3. Ψαλμ. 38, 2-3.

εις τὴν ἀρετὴν. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριος, ἀπὸ μόνος του, μολονότι οἱ δαίμονες ἔλεγον τὴν ἀλήθειαν—πράγματι ἀλήθειαν ἔλεγον, ὅτι «Σὺ εἶσαι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ»¹—, ὅμως τοὺς ἔκλειε τὸ στόμα καὶ τοὺς ἠμποδίζε νὰ ὁμιλήσουν, φοβούμενος μήπως μαζί με τὴν ἀλήθειαν σπείρουν ἐνδιαμέσως καὶ τὴν κακίαν των. Τοὺς ἔκλειε τὸ στόμα διὰ νὰ συνηθίσῃ καὶ ἡμᾶς νὰ μὴ δίδωμεν προσοχὴν ποτὲ εἰς αὐτούς, ἔστω καὶ ἂν δίδουν τὴν ἐντύπωσιν ὅτι λέγουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι εἶνε ἀνάρμοστος, ἐνῶ ἔχομεν τὰς Γραφὰς καὶ τὴν ἐλευθερίαν ποῦ ἀπορρέει ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, νὰ διδασκώμεθα ἀπὸ τὸν διάβολον, ὁ ὁποῖος δὲν ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν ἰδικὴν του θέσιν, ἀλλ' ἐσκέφθη ἄλλα ἀντ' ἄλλων. Διὰ τοῦτο, καὶ ὅταν ἀκόμη χρησιμοποιοῖ λέξεις ἀπὸ τὴν Γραφήν, ὁ Θεὸς τὸν ἐμποδίζει, λέγων· «Εἰς δὲ τὸν ἁμαρτωλὸν εἶπεν ὁ Θεός· Διατί σὺ ἐκδιηγείσαι τὰς ἐντολάς μου καὶ λαμβάνεις εἰς τὸ στόμα σου τὴν διαθήκην μου;»². Διότι, προκειμένου ν' ἀπατήσουν τοὺς ἀκεραίους χαρακτῆρας, χρησιμοποιοῦν ὅλους τοὺς τρόπους, δηλαδὴ καὶ ὁμιλοῦν καὶ θορυβοποιοῦν καὶ ὑποκρίνονται καὶ ταράσσουν. Δημιουργοῦν ἐπίσης κτύπους καὶ γελοῦν ἀνοήτως καὶ σφυρίζουν. Ἐάν ὅμως κάποιος δὲν τοὺς δίδῃ σημασίαν, τότε κλαίουσιν καὶ θρηνοῦσιν σάν νικημένοι.

27. Καὶ ὁ μὲν Κύριος ὡς Θεὸς ἐφίμωνε τοὺς δαίμονας· ἡμεῖς ὅμως, ἀφοῦ λάβωμεν μάθημα ἀπὸ τὸ παράδειγμα τῶν ἁγίων, πρέπει νὰ ἐνεργοῦμεν σύμφωνα με αὐτὸ καὶ νὰ μιμούμεθα τὴν ἀνδρείαν ἐκείνων. Διότι καὶ ἐκεῖνοι, ὅταν ἐβλεπον αὐτά, ἔλεγον· «Ὅταν ὁ ἁμαρτωλὸς εὐρέθη ἐνώπιόν μου, ἔκλεισα τὰ αὐτιά μου καὶ με ταπεινώσιν ἐτήρησα σιωπὴν ἀπόλυτον, καὶ ἐπὶ λόγων καὶ ἔργων ἀγαθῶν ἀκόμη»³. Καὶ πάλιν· «Ἐγὼ ὅμως ὡς νὰ ἤμουν κωφὸς δὲν ἤκουα τοὺς λόγους των καὶ ὡς νὰ ἤμουν ἄλαλος δὲν ἀνοίγα τὸ στόμα μου νὰ ἀπαντήσω· Καὶ ἔγινα σάν ἄνθρωπος ποῦ δὲν ἀκούει»⁴. Λοιπὸν καὶ ἡμεῖς οὔτε αὐτοὺς νὰ ἀκούωμεν, διότι εἶναι τελείως ξένοι πρὸς ἡμᾶς, οὔτε νὰ

4. Ψαλμ. 37, 14 - 15.

όντων ἡμῶν, μήτε ὑπακούωμεν αὐτῶν, κἂν εἰς εὐχὴν ἐγείρωσι, κἂν λαλῶσι περὶ νηστειῶν· τῇ δὲ προθέσει τῆς ἀσκήσεως ἑαυτῶν μᾶλλον προσέχωμεν, καὶ μὴ παρ' ἐκείνων ἀπατώμεθα πάντα πραττόντων μετὰ δόλου. Οὐ δεῖ δὲ φοβεῖσθαι αὐτούς, κἂν 5 ἐπέρχεσθαι δοκῶσι, κἂν θάνατον ἀπειλῶσιν· ἀσθενεῖς γάρ εἰσι, καὶ οὐδὲν δύνανται ἢ μόνον ἀπειλεῖν.

28. Ἦδη μὲν οὖν περὶ τούτου παρερχόμενος εἶρηκα· καὶ νῦν δὲ πλατύτερον εἰπεῖν τὰ περὶ αὐτῶν οὐκ ὀκνητέον· ἀσφαλῆς γὰρ ὑμῖν ἡ ὑπόμνησις ἔσται. Ἐπιδημήσαντος τοῦ Κυρίου πέ-
10 πτωκεν ὁ ἐχθρὸς καὶ ἡσθένησαν οἱ δυνάμεις αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο γοῦν μηδὲν δυνάμενος ὅμως ὡς τύραννος καὶ πεσὼν οὐκ ἤρεμει, ἀλλὰ κἂν λόγοις μόνον ἀπειλεῖ· καὶ τοῦτο ἕκαστος ὑμῶν λογιζέσθω καὶ δύνатаι καταφρονεῖν τῶν δαιμόνων. Εἰ μὲν οὖν τοιούτοις σώμασιν ἦσαν ἐνδυσθέντες, ὡσπερ ἔσμεν ἡμεῖς, δυνατὸν 15 ἦν αὐτοῖς λέγειν, ὅτι κρυπτομένους μὲν τοὺς ἀνθρώπους οὐχ εὐρίσκομεν, εὐρόντες δὲ βλάπτομεν. Ἡδυνάμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς κρυπτόμενοι λανθάνειν αὐτούς, κλείοντες κατ' αὐτῶν θύρας. Εἰ δὲ οὐκ εἰσὶν οὕτως, ἀλλὰ κεκλεισμένων τῶν θυρῶν εἰσελθεῖν δύνανται, καὶ ἐν τῷ παντὶ ἀέρι τυγχάνουσιν αὐτοὶ τε καὶ ὁ τού-
20 των πρῶτος διάβολος· εἰσὶ δὲ κακοθελεῖς καὶ πρὸς τὸ βλάπτειν ἔτοιμοι, καί, ὡς εἶπεν ὁ Σωτὴρ, ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος ἐστὶν ὁ τῆς κακίας πατὴρ διάβολος· ζῶμεν δὲ νῦν ἡμεῖς καὶ μᾶλλον κατ' αὐτοῦ πολιτευόμεθα· δῆλοι εἰσι μηδὲν ἰσχύοντες. Οὔτε γὰρ τόπος αὐτοῦς εἰς τὸ ἐπιβουλεύειν κωλύει, οὔτε φίλους ἡμᾶς ὀ-
25 ρῶσιν ἑαυτῶν, ἵνα φείσωνται, οὔτε φιλάγαθοί εἰσιν, ἵνα διορθώσωνται ἀλλὰ καὶ μᾶλλον εἰσι πονηροί· καὶ οὐδὲν αὐτοῖς ἔστι περισπούδαστον ὡς τὸ βλάπτειν τοὺς φιλαρέτους καὶ θεοσεβοῦν-

1. Πρβλ. Ἰω. 8, 44.

ὑπακούωμεν εἰς αὐτούς, ἀκόμη καὶ ὅταν μᾶς ξυπνοῦν ἀπὸ τὸν ὕπνον διὰ νὰ προσευχηθοῦμεν, ἢ ὅταν μᾶς ὀμιλοῦν περὶ νηστείας. Ἀντιθέτως, ἄς δίδωμεν περισσοτέραν προσοχὴν εἰς τὸν ζῆλον ὑπὲρ τῆς ἀσκητικῆς ζωῆς μας καὶ ἄς μὴ ἀπατώμεθα ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι τὰ κάμνουν ὅλα μὲ πονηρίαν. Δὲν πρέπει δὲ νὰ τοὺς φοβούμεθα, ἔστω καὶ ἂν φαίνονται ὅτι ἐπιτίθενται ἐναντίον μας ἢ μᾶς ἀπειλοῦν μὲ θάνατον. Διότι εἶνε ἀδύνατοι καὶ τίποτε δὲν ἠμποροῦν νὰ κάμουν, παρὰ μόνον νὰ ἀπειλοῦν.

28. Μέχρι στιγμῆς σᾶς ὠμίλησα περὶ τοῦ διαβόλου ἐν συντομίᾳ, ἀλλὰ καὶ τώρα δὲν εἶναι βαρετὸν νὰ σᾶς ὀμιλήσω ἐκτενέστερον σχετικῶς μὲ αὐτόν. Διότι ἡ ἐπανάληψις τῶν λόγων εἶνε ὑπὲρ τῆς πνευματικῆς σας ἀσφαλείας. Ὅταν ὁ Κύριος ἦλθεν εἰς τὴν γῆν ὡς ἄνθρωπος, ὁ ἐχθρὸς κατέπεσε καὶ αἱ δυνάμεις του ἐξησθένησαν. Διὰ τοῦτο βεβαίως τίποτε δὲν δύναται νὰ κάμη, ἀλλ' ὡς τύραννος ποὺ εἶνε, μολονότι κατέπεσε, δὲν ἠσυχάζει, ἀλλ' ἀπειλεῖ, ἔστω καὶ μόνον μὲ λόγια. Αὐτὸ λοιπὸν ἄς ἔχη ὁ καθένας μας ὑπ' ὄψιν, καὶ θὰ ἠμπορῆ νὰ περιφρονῆ τοὺς δαίμονας. Ἐὰν δηλαδὴ αὐτοὶ εἶχον σώματα ὅπως τὰ ἰδικὰ μας, θὰ ἠδύναντο νὰ ἰσχυρίζονται ὅτι, ὅταν κρύπτονται οἱ ἄνθρωποι δὲν τοὺς εὐρίσκομεν, ἀλλ' ὅταν τοὺς εὕρωμεν τοὺς κακοποιοῦμεν. Θὰ ἠδυνάμεθα δὲ καὶ ἡμεῖς νὰ κρυπτόμεθα καὶ νὰ διαφεύγωμεν τῆς προσοχῆς ἐκείνων, ἐὰν τοὺς ἐκλείομεν τὰς θύρας. Ἐφ' ὅσον ὁμως δὲν ἔχουν τοιοῦτον ὑλικὸν σῶμα καὶ δύναται νὰ εἰσέλθουν καὶ ὅταν εἶνε κλεισταὶ αἱ θύραι, τότε καὶ εἰς ὅλους τοὺς ἐναερίους χώρους δύναται νὰ εἶνε παρόντες καὶ αὐτοὶ καὶ ὁ ἀρχηγὸς των διάβολος. Εἶνε δὲ κακοπροαίρετοι καὶ ἔτοιμοι νὰ κάμουν τὸ κακόν, καί, ὅπως εἶπεν ὁ Σωτὴρ, ὁ διάβολος, ὁ πατήρ τῆς κακίας, εἶνε ἐξ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνος¹. Ἄλλ' ἡμεῖς τώρα ζοῦμεν καὶ πολιτευόμεθα ἐναντίον του περισσότερον. Διότι εἶνε φανερόν ὅτι δὲν ἔχουν καμμίαν δύναμιν, παρ' ὅλον ὅτι οὔτε ὁ τόπος τοὺς ἐμποδίζει νὰ σκέπτονται τὸ κακόν, οὔτε μᾶς βλέπουν σὰν φίλους διὰ νὰ μᾶς λυπηθοῦν, οὔτε ἀγαποῦν τὸ καλόν διὰ νὰ τὸ ἐφαρμόσουν. Ἄλλ' ἐπὶ πλέον εἶνε καὶ πονηροὶ καὶ τίποτε δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει περισσότερον, ὅσον τὸ

τας. Διὰ δὲ τὸ μηδὲν δύνασθαι ποιεῖν, διὰ τοῦτο οὐδὲν ποιοῦσιν, ἢ μόνον ἀπειλοῦσιν· εἰ γὰρ ἠδύναντο, οὐκ ἂν ἔμελλον, ἀλλ' εὐ-
 θὺς ἐνήργουν τὸ κακόν, ἐτοίμην ἔχοντες εἰς τοῦτο τὴν προαίρε-
 σιν καὶ μάλιστα καθ' ἡμῶν. Ἴδου γοῦν νῦν συνελθόντες κατ' αὐ-
 5 τῶν λαλοῦμεν, καὶ ἴσασι, ὅτι προκοπτόντων ἡμῶν ἀσθενοῦσιν
 αὐτοί. Εἰ τοίνυν εἶχον ἐξουσίαν, οὐδένα ἂν ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν
 ἀφῆκαν ζῆν· «Βδέλυγμα γὰρ ἁμαρτωλῶ θεοσέβεια». Ἐπει-
 δὴ δὲ οὐδὲν δύνανται, διὰ τοῦτο μᾶλλον ἑαυτοὺς τιτρώσκουσιν·
 διτι μηδὲν δύνανται ποιεῖν, ὧν ἀπειλοῦσιν. Ἐπειτα κάκεινο λο-
 10 γίζεσθαι χρή, πρὸς τὸ μὴ φοβεῖσθαι τούτους· εἰ τὸ δυνατόν ὑ-
 πῆρχεν αὐτοῖς, οὐκ ἂν ἤρχοντο μετ' ὄχλου, οὐδὲ φαντασίας ἐ-
 ποιοῦν, οὐδὲ μετασχηματιζόμενοι ἐμεθόδεον· ἀλλ' ἤρκει καὶ
 μόνον ἐλθεῖν ἕνα, καὶ ποιῆσαι τοῦτο ὅπερ δύναται καὶ βούλεται·
 καὶ μάλιστα ὅτι πᾶς ὁ τὴν ἐξουσίαν ἔχων οὐ μετὰ φαντασίας
 15 ἀναιρεῖ, οὐδὲ τοῖς ὄχλοις ἐκφοβεῖ, ἀλλ' εὐθὺς ὡς βούλεται τῇ
 ἐξουσίᾳ καταχρᾶται. Ἄλλ' οἱ δαίμονες μηδὲν δυνάμενοι παί-
 ζουσιν ὡς ἐπὶ σκηνῆς, ἀλλάττοντες τὰς μορφὰς καὶ τοὺς παῖδας
 ἐκφοβοῦντες τῇ τῶν ὄχλων φαντασίᾳ καὶ τοῖς σχηματισμοῖς·
 ἐξ ὧν μᾶλλον καταφρονητέοι ὡς ἀσθενεῖς ὀφείλουσιν εἶναι. Ὁ
 20 γοῦν ἀληθινὸς ἄγγελος, ἀποσταλεὶς παρὰ τοῦ Κυρίου κατὰ τῶν
 Ἀσσυρίων, οὐ χρεῖαν ἔσχεν ὄχλων, οὐ φαντασίας τῆς ἔξωθεν,
 οὐ κτύπων, οὐ κρότων· ἀλλ' ἠρέμα τῇ ἐξουσίᾳ ἐκέκρητο καὶ
 ἀνείλεν εὐθὺς ἑκατὸν ὀγδοήκοντα πέντε χιλιάδας. Οἱ δὲ μηδὲν
 δυνάμενοι δαίμονες, οἷοί εἰσιν οὗτοι, κἂν ταῖς φαντασίαις ἐκ-
 25 φοβεῖν πειράζουσιν.

1. Σοφία Σειράχ 1, 25.

2. Πρβλ. Δ' Βασ. 19, 35.

νά κάμνουν κακὸν εἰς τοὺς φίλους τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς εὐσεβείας· Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ κάμουν τίποτε, διὰ τοῦτο καὶ τίποτε δὲν κάμνουν, παρὰ μόνον ἀπειλοῦν. Διότι, ἔάν εἶχον τὴν δύναμιν, δὲν θὰ ἀνέβαλλον, ἀλλ' εὐθύς ἀμέσως θὰ ἐπροξένουν τὸ κακόν, καθ' ὅσον ἔχουν πρόθυμον τὴν διάθεσιν πρὸς τοῦτο καὶ προπαντὸς ἐναντίον μας. Ἀλλὰ νὰ λοιπὸν τώρα ποὺ ἔχομεν συγκεντρωθῆ ἔδῶ καὶ ὁμιλοῦμεν ἐναντίον των καὶ γνωρίζουν, ὅτι ὅσον ἡμεῖς προκόπτομεν πνευματικῶς, τόσον αὐτοὶ γίνονται ἀνίσχυροι. Συνεπῶς, ἔάν αὐτοὶ εἶχον ἐξουσίαν, δὲν θὰ εἶχον ἀφήσει κανένα ἀπὸ ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς εἰς τὴν ζωὴν. «Διότι εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν ἡ εὐσέβεια προκαλεῖ ἀηδίαν»¹. Ἀλλ' ἐπειδὴ τίποτε δὲν ἠμποροῦν νὰ κάμουν, διὰ τοῦτο πληγώνουν περισσότερο τοὺς ἑαυτοὺς των, καθ' ὅσον τίποτε ἀπὸ ὅσα ἀπειλοῦν δὲν ἠμποροῦν νὰ πράξουν. Ἐπειτα, διὰ νὰ μὴ τοὺς φοβούμεθα, πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν καὶ τὸ ἐξῆς. Ὅτι δηλαδὴ, ἔάν εἶχον δύναμιν εἰς τὰ χέρια των, δὲν θὰ ἤρχοντο μὲ θόρυβον, οὔτε θὰ ἐδημιούργουν φαντασίας, οὔτε θὰ μετεμορφώνοντο καὶ θὰ ἐχρησιμοποιοῦν τεχνάσματα· ἀλλ' ἔφθανε καὶ μόνον ἓνας νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ κάμῃ ἐκεῖνο τὸ ὅποῖον δύναται καὶ θέλει, δεδομένου μάλιστα, ὅτι ὁ κάθε ἓνας ποὺ ἔχει ἐξουσίαν εἰς τὰ χέρια του δὲν φονεῦει φανταστικῶς, οὔτε προκαλεῖ φόβον μὲ τοὺς θορύβους, ἀλλὰ κάμνει ἀμέσως κατάχρησιν τῆς ἐξουσίας του, ὅπως αὐτὸς ἐπιθυμεῖ. Ἀλλ' οἱ δαίμονες, ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ πράξουν τίποτε, παίζουσι θέατρον, ἀλλάζοντας μορφὰς καὶ φοβίζοντας τὰ παιδιά μὲ φανταστικούς θορύβους καὶ μετασχηματισμούς, πράγματα ἀπὸ τὰ ὅποια πρέπει περισσότερο νὰ τοὺς περιφρονοῦμεν ὡς ἀδυνάτους. Ἀντιθέτως ὁ ἀληθινὸς ἄγγελος, τὸν ὅποῖον ἔστειλεν ὁ Κύριος ἐναντίον τῶν Ἀσσυρίων, δὲν εἶχεν ἀνάγκην ἀπὸ θορύβους, οὔτε ἀπὸ ψευδῆ φαντάσματα, οὔτε ἀπὸ κτύπους καὶ κρότους, ἀλλ' ἔκαμε χρῆσιν τῆς ἐξουσίας του ἀθορύβως καὶ ἐφόνευσε διὰ μιᾶς ἑκατὸν ὀγδόντα πέντε χιλιάδας². Ἐνῶ οἱ ἀνίκανοι νὰ κάμουν κάτι δαίμονες, τέτοιοι ποὺ εἶνε, προσπαθοῦν νὰ φοβίζουν τοὺς ἀνθρώπους ἔστω καὶ μὲ φαντασίας.

29. Ἐὰν δέ τις τὰ τοῦ Ἰώβ λογίσηται, καὶ εἴπῃ· Διὰ τί οὖν ἐξεληθὼν ὁ διάβολος πάντα κατ' αὐτοῦ πεποίηκε; καὶ τῶν μὲν ὑπαρχόντων αὐτὸν ἐψίλωσε, τὰ δὲ τέκνα ἀνείλε, καὶ ἐκεῖνον ἔπαισεν ἔλκει πονηρῶ; γινωσκέτω πάλιν ὁ τοιοῦτος, ὡς 5 οὐκ ἦν ὁ διάβολος ὁ ἰσχύων, ἀλλ' ὁ Θεὸς ὁ παραδιδούς αὐτῷ πρὸς πεῖραν τὸν Ἰώβ· ἀμέλει μηδὲν δυνάμενος ποιῆσαι, ἤτησε καὶ λαβὼν πεποίηκεν. Ὡστε καὶ ἐκ τούτου μᾶλλον καταγνωστέος ἐστὶν ὁ ἐχθρὸς, ὅτι καίτοι θέλων οὐδὲ καθ' ἑνὸς ἴσχυσεν ἀνθρώπου δικαίον· εἰ γὰρ ἴσχυσεν, οὐκ ἂν ἤτησεν· αἰτήσας δὲ 10 οὐχ ἅπαξ ἀλλὰ καὶ δεύτερον φαίνεται ἀσθενῆς καὶ μηδὲν δυνάμενος. Καὶ οὐ θαυμαστὸν εἰ κατὰ τοῦ Ἰώβ οὐκ ἴσχυσεν, ὅπου γε οὐδὲ κατὰ τῶν κτηνῶν αὐτοῦ ἐγένετο ὄλεθρος, εἰ μὴ συγχωρήσας ἦν ὁ Θεός· ἀλλ' οὐδὲ κατὰ χοίρων ἔχει τὴν ἐξουσίαν· παρεκάλουν γὰρ, ὡς ἐν τῷ Ἐδαγγελίῳ γέγραπται, τὸν Κύριον λέγον- 15 τες· («Ἐπίτρεψον ἡμῖν ἀπελθεῖν εἰς τοὺς χοίρους»). Εἰ δὲ μηδὲ χοίρων ἔχουσιν ἐξουσίαν, πολλῶ μᾶλλον τῶν κατ' εἰκόνα Θεοῦ γεγενημένων ἀνθρώπων οὐκ ἔχουσι.

30. Τὸν Θεὸν ἄρα μόνον φοβεῖσθαι δεῖ· τούτων δὲ καταφρονεῖν, καὶ μηδ' ὄλως αὐτοὺς δεδιέναι. Ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ὅσον 20 ταῦτα ποιοῦσιν, ἐπιτείνωμεν ἡμεῖς τὴν ἄσκησιν κατ' αὐτῶν. Μέγα γὰρ ὄπλον ἐστὶ κατ' αὐτῶν βίος ὀρθὸς καὶ ἡ πρὸς Θεὸν πίστις. Φοβοῦνται γοῦν τῶν ἀσκητῶν τὴν νηστείαν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὰς εὐχὰς, τὸ πρᾶον, τὸ ἡσυχον, τὸ ἀφιλάργυρον, τὸ ἀκενόδοξον, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὸ φιλόπτωχον, τὰς ἐλεημο- 25 σύνας, τὸ ἀόργητον, καὶ προηγουμένως τὴν εἰς τὸν Χριστὸν εὐδσέβειαν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ πάντα ποιοῦσιν, ἵνα μὴ ἔχωσι τοὺς

1. Πρβλ. Ἰώβ 1, 15 - 22· 2, 1 - 7.

2. Μθ. 8, 31.

29. Ἐὰν δὲ κάποιος σκεφθῆ τὰ παθήματα τοῦ Ἰώβ καὶ ἐρωτήσῃ· Διατί τότε ἐξῆλθεν ὁ διάβολος καὶ ἐκίνησε τὰ πάντα ἐναντίον του καὶ τὸν ἀπεγύμνωσεν ἀπὸ τὴν παρουσίαν καὶ ἐφόνευσε τὰ παιδιὰ του καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἔρριψε κάτω μὲ πληγὴν ὀδυνηράν¹; Ἄς γνωρίζῃ λοιπὸν αὐτὸς ποῦ ἐρωτᾷ, ὅτι δὲν ἦτο ὁ διάβολος ἐκεῖνος ποῦ εἶχε τὴν δύναμιν νὰ κάμῃ ὅλα αὐτά, ἀλλ' ὁ Θεὸς ποῦ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν νὰ τὸν δοκιμάσῃ. Βεβαίως ἐπειδὴ δὲν εἶχε τὴν δύναμιν νὰ πράξῃ τίποτε, ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἄδειαν, ἔκαμεν ὅ,τι ἔκαμεν. Ὡστε καὶ ἀπὸ αὐτὸ εἶνε ἀκόμη πιὸ ἀξιοκατάκριτος ὁ ἐχθρὸς, διότι, μολονότι ἤθελεν, ἐν τούτοις οὔτε ἐναντίον ἑνὸς δικαίου ἀνθρώπου δὲν ὑπερίσχυσε. Διότι, ἐὰν ἠδύνατο νὰ τὸν καταβάλλῃ, δὲν θὰ τὸ ἐζήτηι. Ἄλλ' ἐπειδὴ ἐζήτησε τὴν ἄδειαν τοῦ Θεοῦ, ὅχι μόνον μίαν φορὰν ἀλλὰ καὶ δύο, ἀποδεικνύεται ἀνίσχυρος καὶ ἐντελῶς ἀδύνατος. Καὶ δὲν εἶνε καθόλου παράξενον τὸ ὅτι δὲν ἠδύνατο νὰ νικήσῃ τὸν Ἰώβ, ἀφοῦ βεβαίως οὔτε καὶ τὰ ζῶα του θὰ κατεστρέφοντο, ἐὰν δὲν ἐπέτρεπεν ὁ Θεός. Ἄλλ' οὔτε εἰς τοὺς χοίρους ἔχει ἐξουσίαν. Διότι παρεκάλουν, ὅπως γράφει τὸ εὐαγγέλιον, τὸν Κύριον λέγοντες· «Ἄφῃσέ μας νὰ ὑπάγωμεν εἰς τὴν ἀγέλην τῶν χοίρων»². Ἐὰν δὲ οὔτε ἐπάνω εἰς τοὺς χοίρους ἔχουν ἐξουσίαν, πολὺ περισσότερον ἐπάνω εἰς τοὺς ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι εἶνε πλασμένοι «κατ' εἰκόνα Θεοῦ».

30. Συνεπῶς μόνον τὸν Θεὸν πρέπει νὰ φοβούμεθα, αὐτοὺς δὲ νὰ τοὺς περιφρονοῦμεν καὶ νὰ μὴ τοὺς φοβούμεθα καθόλου. Ἀντιθέτως, ὅσον περισσότερον αὐτοὶ κάμνουν αὐτά, τόσον περισσότερον καὶ ἡμεῖς ἄς ἐντείνωμεν τὴν ἀσκησιν ἐναντίον των. Διότι μέγα ὄπλον ἐναντίον των εἶνε ἡ ὀρθόδοξος ζωὴ καὶ ἡ πίστις εἰς τὸν Θεόν. Φοβοῦνται πράγματι τὴν νηστείαν τῶν ἀσκητῶν, τὴν ἀγρυπνίαν, τὰς προσευχάς, τὴν πραότητα, τὴν ἡσυχίαν, τὴν ἀφιλοχρηματίαν, τὴν ἔλλειψιν κενοδοξίας, τὴν ταπεινοφροσύνην, τὴν ἀγάπην πρὸς τοὺς πτωχοὺς, τὰς ἐλεημοσύνας, τὴν μετριοπάθειαν, καὶ προπαντὸς τὴν πίστιν πρὸς τὸν Χριστόν. Διὰ τοῦτο λοιπὸν καὶ κάμνουν τὸ πᾶν διὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν οἱ ἄνθρωποι ἐκεῖνοι ποῦ θὰ τοὺς καταπατοῦν.

καταπατοῦντας αὐτούς. Ἰσασι γὰρ τὴν κατ' αὐτῶν δοθεῖσαν χάριν τοῖς πιστοῖς παρὰ τοῦ Σωτῆρος λέγοντος αὐτοῦ· «Ἴδοὺ δέδωκα ὑμῖν ἐξουσίαν πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ».

5 31. Ἄν τοίνυν καὶ προλέγειν ὑποκρίνονται, μὴ προσποι-
εῖσθω τις. Πολλάκις γὰρ πρὸ ἡμερῶν λέγουσι τοὺς μεθ' ἡμέρας
ἀπαντῶντας ἀδελφούς· καὶ ἔρχονται μὲν ἐκεῖνοι. Ποιοῦσι δὲ
τοῦτο οὗτοι, οὐ κηδόμενοι τῶν ἀκουόντων, ἀλλ' ἵνα πιστεύειν
αὐτοῖς πείσωσιν αὐτούς, καὶ τότε λοιπὸν ὑποχειρίους ἔχοντες
10 ἀπολέσωσιν· ὅθεν οὐ δεῖ προσέχειν αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ λέγοντας
ἀνατρέπειν χρῆ, ὅτι μὴ χρεῖαν ἔχομεν ἡμεῖς τούτων. Τί γὰρ θαν-
μαστόν, εἰ λεπτοτέροις χρώμενοι σώμασι μᾶλλον τῶν ἀνθρώ-
πων, καὶ τοὺς ἀρξαμένους ὀδεύειν ἐωρακότες, προλαμβάνουσι
τῷ δρόμῳ καὶ ἀπαγγέλλουσι; τοῦτο καὶ ἵππῳ τις ἐπικαθήμενος
15 προλέγει, προλαμβάνων τοῦ ὀδεύοντος τοῖς ποσίν· ὥστε οὐδ'
ἐν τούτῳ χρῆ θαυμάζειν αὐτούς. Οὐδὲν γὰρ τῶν μὴ γενομένων
προγινώσκουσιν ἀλλὰ μόνος ὁ Θεὸς ἐστὶν ὁ πάντα γινώσκων πρὶν
γενέσεως αὐτῶν. Οὗτοι δὲ ἃ βλέπουσιν, ὡς κλέπται, προτρέ-
χοντες ἀπαγγέλλουσι. Πόσοις νῦν τὰ ἡμῶν, καὶ ὅτι συνήλθομεν,
20 καὶ ὀμιλοῦμεν κατ' αὐτῶν σημαίνουσι, πρὶν παρ' ἡμῶν τις ἀ-
πελθὼν ἀπαγγείλῃ! Τοῦτο δὲ καὶ παῖς τις ταχυδρόμος ποιῆσαι
δύναται, προλαβὼν τὸν βραδύναντα. Ὁ δὲ λέγω, τοιοῦτόν ἐστιν.
Ἄν τις ἄρξηται περιπατεῖν ἀπὸ τῆς Θηβαΐδος, ἢ ἀπὸ τινος ἄλ-
λης χώρας, πρὶν μὲν ἄρξηται περιπατεῖν, οὐκ ἴσασιν εἰ περιπα-
25 τήσει· περιπατοῦντα δὲ τοῦτον ἐωρακότες, προτρέχουσι καὶ

1. Λκ. 10, 19.

2. Πρβλ. Δαν. (Σωσσάνα 42).

Διότι γνωρίζουν τὴν χάριν ποὺ ἐδόθη ἐναντίον των εἰς τοὺς πιστοὺς ἀπὸ τὸν Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος λέγει «Νά, σᾶς ἔδωσα τὴν ἐξουσίαν νὰ παταῖτε ἐπάνω εἰς φίδια καὶ σκορπιούς καὶ ἐπάνω εἰς ὄλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»¹.

31. Ἐάν λοιπὸν καμώνονται ὅτι ἔχουν καὶ ἱκανότητα νὰ προλέγουν, κανεὶς ἄς μὴ τοὺς δίδει πραγματικὴν σημασίαν. Ἐναφέρουν, πράγματι, πρὶν ἀπὸ μερικὰς ἡμέρας τὰ ὀνόματα ἀδελφῶν, τοὺς ὁποίους συναντῶμεν ὑστέρᾳ ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας. Καὶ ἔρχονται μὲν ἐκεῖνοι. Ἄλλὰ τὸ κάμνουν αὐτὸ οἱ δαίμονες ὄχι διότι ἐνδιαφέρονται δι' ἐκείνους ποὺ τοὺς ἀκούουν, ἀλλὰ διὰ νὰ πείσουν αὐτοὺς νὰ τοὺς πιστεύσουν καὶ τότε πλέον, ἀφοῦ τοὺς ἔχουν εἰς τὰ χέρια των, νὰ τοὺς καταστρέψουν. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν προσοχὴν εἰς αὐτοὺς, ἀλλὰ καὶ ὅταν μᾶς προλέγουν νὰ τοὺς ἀποκρούμεν, διότι δὲν τοὺς ἔχομεν ἀνάγκην. Διότι τί τὸ παράξενον, ἐάν, ἔχοντες αὐτοὶ ἐλαφρότερα σώματα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, προσπερνοῦν εἰς τὸν δρόμον καὶ ἀναγγέλλουν, ἀφοῦ ἔχουν ἰδεῖ ἐνωρίτερον ἐκείνους ποὺ ἤρχισαν μίαν ὁδοιπορίαν; Αὐτὸ τὸ προλέγει καὶ ἕνας ἵππεύς, διότι φθάνει ἐνωρίτερον ἀπὸ τὸν πεζόν. Ὡστε οὔτε διὰ τὴν ἱκανότητά των αὐτὴν πρέπει νὰ τοὺς θαυμάζωμεν, καθ' ὅσον τίποτε δὲν προγνωρίζουν ἀπὸ ὅσα ἐματαιώθησαν. Μόνον ὁ Θεὸς εἶνε ἐκεῖνος ποὺ γνωρίζει τὰ πάντα, πρὶν νὰ συμβοῦν². Ἀντιθέτως, αὐτοὶ ὅσα βλέπουν, ὡς κλέπται, προτρέχουν καὶ τὰ ἀναγγέλλουν. Εἰς πόσους αὐτὴν τὴν στιγμὴν δὲν φανερῶνουν τὰ σχετικὰ μὲ ἡμᾶς, ὅτι δηλαδὴ ἔχομεν συγκεντρωθῆ ἔδῳ καὶ ὀμιλοῦμεν ἐναντίον των, πρὶν φύγει κάποιος ἀπὸ ἡμᾶς καὶ τὰ ἀναγγείλῃ! Ἄλλ' αὐτὸ καὶ ἕνα παιδί ποὺ τρέχει γρήγορα ἠμπορεῖ νὰ τὸ κάμη καὶ νὰ προφθάσῃ κάποιον ποὺ ἄργοπόρησε. Αὐτὸ δὲ ποὺ λέγω ἔχει τὴν ἐξῆς σημασίαν. Ἐν παραδείγματι χάριν ἀρχίσῃ κάποιος νὰ βαδίζῃ ἀπὸ τὴν Θηβαΐδα ἢ ἀπὸ κάποιαν ἄλλην χώραν, πρὶν ξεκινήσῃ οἱ δαίμονες δὲν γνωρίζουν, ἐάν θὰ ὀλοκληρώσῃ τὴν ὁδοιπορίαν. Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸν ἔχουν ἰδεῖ νὰ πεζοπορῇ, τρέχουν ἐνωρίτερα, καί,

πρὶν αὐτὸν ἔλθειν ἀπαγγέλλουσι· καὶ οὕτω συμβαίνει τούτους μεθ' ἡμέρας ἔλθειν. Πολλάκις δὲ τῶν περιπατούντων ὑποστρεφόντων, ἐφεύσαντο αὐτοί.

32. Οὕτω καὶ περὶ τοῦ ποταμίου ὕδατος ἔστιν ὅτε φλυα-
 5 ροῦσιν· ἐωρακότες γὰρ πολλοὺς ὑετοὺς γινομένους ἐν τοῖς τῆς Αἰθιοπίας μέρεσι, καὶ εἰδότες, ὡς ἐξ ἐκείνων ἢ πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ γίνεται, πρὶν ἔλθειν εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ ὕδωρ προτρέχοντες λέγουσι. Τοῦτο δ' ἂν καὶ οἱ ἄνθρωποι εἰρήκασιν, εἰ τοσοῦτον ἠδύναντο δραμεῖν ὅσον ἐκείνοι. Καὶ ὥσπερ ὁ σκοπὸς τοῦ
 10 Δαυὶδ ἀνερχόμενος εἰς ὑψηλὸν μᾶλλον τοῦ κάτω μένοντος προέβλεπε τὸν ἐρχόμενον· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ προτρέχων ἔλεγε πρὸ τῶν ἄλλων, οὐ τὰ μὴ γενόμενα, ἀλλὰ τὰ ἤδη ὀδεύοντα καὶ γινόμενα· οὕτω καὶ οὗτοι κάμνουν αἰροῦνται, καὶ σημαίνουσιν ἄλλοις, ἵνα μόνον ἀπατῶσιν· ἂν μέντοι ἢ πρόνοια μεταξύ τι βουλευσῆται
 15 περὶ τῶν ὑδάτων ἢ τῶν ὀδεύοντων (ἔξεστι γὰρ αὐτῇ), ἐφεύσαντο οἱ δαίμονες, καὶ ἠπατήθησαν οἱ προσεσχηκότες αὐτοῖς.

33. Οὕτω συνέστη τὰ τῶν Ἑλλήνων μαντεῖα, καὶ οὕτως ἐπλανήθησαν παρὰ τῶν δαιμόνων τὸ πρὶν· ἀλλὰ καὶ οὕτω πέ-
 20 παυται λοιπὸν ἢ πλάνη. Ἦλθε γὰρ ὁ Κύριος ὁ σὺν αὐτῇ τῇ παυροργίᾳ αὐτῶν καὶ τοὺς δαίμονας καταργήσας. Οὐδὲν γὰρ γινώσκουσιν ἀφ' ἑαυτῶν· ἀλλ' ὡς κλέπται, ἃ παρ' ἄλλοις ὀρώσι, ταῦτα διαβάλλουσι· καὶ μᾶλλον στοχασταὶ εἰσιν ἢ προγνώσται. Διό, κἂν ἀληθῆ ποτε τοιαῦτα λέγωσι, μὴδ' οὕτως αὐτοὺς θαυμαζέτω τις. Καὶ γὰρ καὶ ἰατροὶ πείραν ἔχοντες τῶν νοσημάτων,
 25 ἐπειδὴν θεωρήσωσιν ἐν ἄλλοις τὴν αὐτὴν νόσον, πολλάκις στο-

1. Πρβλ. Β' Βασ. 18, 24.

πρὶν ἔλθῃ ἐκεῖνος, ἀναγγέλλουν τὸν ἐρχομὸν του. Καὶ ἔτσι ἔρχονται πράγματι ἐκεῖνοι ὕστερα ἀπὸ μερικὰς ἡμέρας. Πολὺ συχνὰ ὁμως οἱ ὄδοιπόροι γυρίζουν ὀπίσω καὶ διαψεύδονται αὐτοί.

32. Κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον φλυαροῦν ἐνίοτε καὶ μετὰ τὰ νερά τῶν ποταμῶν. Μόλις δηλαδὴ ἰδοῦν νὰ πίπτουν πολλαὶ βροχαὶ εἰς τὰ μέρη τῆς Αἰθιοπίας, ἐπειδὴ γνωρίζουν ὅτι ἀπὸ τὰ νερά τῶν βροχῶν ἐκείνων δημιουργεῖται ἡ πλημμύρα τοῦ ποταμοῦ (Νείλου), πρὶν νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Αἴγυπτον τὸ νερό, προτρέχουν καὶ τὸ λέγουν. Αὐτὸ ὁμως καὶ οἱ ἄνθρωποι θὰ ἤμποροῦσαν νὰ τὸ εἰποῦν, ἐὰν ἤμποροῦσαν νὰ τρέξουν τόσον, ὅσον καὶ ἐκεῖνοι. Καὶ ὅπως ὁ σκοπὸς τοῦ Δαυὶδ, πού ἀνέβαινε καὶ ἔστηνε τὴν σκοπιάν του εἰς ὑψηλὴν τοποθεσίαν, παρετήρει πολὺ ἐνωρίτερον κάποιον πού ἤρχετο πρὸς αὐτόν, ἀπὸ ὅ,τι τὸν παρετήρει ὁ σκοπὸς πού ἐφύλασσε εἰς χαμηλὴν σκοπιάν, καὶ ὁ σκοπὸς αὐτὸς ἔτρεχε ἐνωρίτερον ἀπὸ τοὺς ἄλλους καὶ ἀνήγγελλεν εἰς τὸν Δαυὶδ, ὅχι ἐκεῖνα πού ἀκόμη δὲν εἶχον συμβῆ, ἀλλ' ἐκεῖνα πού ἤδη ἐξελίσσοντο καθ' ὁδὸν καὶ ἐγίνοντο¹, ἔτσι καὶ αὐτοὶ προτιμοῦν νὰ κουράζωνται καὶ νὰ εἰδοποιοῦν τοὺς ἄλλους, διὰ νὰ τοὺς ἐξαπατοῦν καὶ μόνον. Ἐὰν ὁμως ἡ θεία πρόνοια σκεφθῇ ἐν τῷ μεταξὺ κάτι διὰ τὰ νερά ἢ δι' ἐκείνους πού ταξιδεύουν—διότι ἔχει τὴν δύναμιν—ἀποδεκνύονται ψεῦσαι οἱ δαίμονες, ἐξαπατοῦνται δὲ καὶ ἐκεῖνοι πού εἶχαν πιστεύσει εἰς αὐτούς.

33. Ἐτσι ἰδρύθησαν τὰ μαντεῖα τῶν Ἑλλήνων εἰδωλολατρῶν καὶ ἔτσι τοὺς ἐπλάνησαν οἱ δαίμονες κατὰ τὸ παρελθόν, ἀλλὰ καὶ ἔτσι ἔπαυσε ἀργότερα ἡ πλάνη. Διότι ἦλθεν ὁ Κύριος καὶ κατήργησε τοὺς δαίμονας μαζί μετὰ τὰ πονηρὰ των σχέδια. Καθ' ὅσον μόνοι των δὲν γνωρίζουν τίποτε, ἀλλὰ, σὰν τοὺς κλέπτας, ἐκεῖνα πού βλέπουν εἰς τοὺς ἄλλους, αὐτὰ διαβιβάζουν, καὶ εἶνε μᾶλλον διορατικοὶ παρά προγνώσται. Ἐπομένως καὶ ἂν καμμίαν φοράν προλέγουν ἀληθινὰ πράγματα, οὔτε τότε ἂς μὴ τοὺς θαυμάζῃ κανεὶς. Διότι καὶ οἱ ἰατροί, οἱ ὀποιοὶ ἔχουν πείραν τῶν ἀσθενειῶν, ὅταν συναντήσουν εἰς τοὺς ἄλλους τὴν ἰδίαν ἀσθένειαν, σκέπτονται καὶ προλέγουν ἐκ πεί-

χαζόμενοι ἀπὸ τῆς συνηθείας προλέγουσι. Καὶ κυβερνῆται δὲ
καὶ γεωργοὶ πάλιν ἀπὸ τῆς συνηθείας βλέποντες τὴν τοῦ ἀέρος
κατάστασιν προλέγουσιν ἢ χειμῶνα ἢ εὐδιον ἀέρα ἔσσεσθαι· καὶ
οὐ διὰ τοῦτο ἐκ θείας ἐπιπνοίας αὐτοὺς ἂν τις εἴποι προλέγειν,
5 ἀλλ' ἀπὸ τῆς πείρας καὶ τῆς συνηθείας. Ὅθεν εἰ καὶ οἱ δαίμονες
τὰ αὐτὰ ποτε στοχαζόμενοι λέγουσι, μὴ διὰ τοῦτό τις αὐτοὺς
θανμαζέτω, μηδὲ προσεχέτω τούτοις. Τί γὰρ χρήσιμον τοῖς ἀ-
κούουσι τὸ εἰδέναι παρὰ τούτων πρὸ ἡμερῶν τὰ ἐρχόμενα; ἢ
ποία σπουδὴ τὰ τοιαῦτα γινώσκειν, κἂν ἀληθῶς γινώσκη; οὐ
10 γὰρ ἀρετῆς ἐστὶ τοῦτο ποιητικόν, οὐδὲ ἤθους ἀγαθοῦ πάντως
ἐστὶ τοῦτο γνώρισμα. Οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν κρίνεται διὰ τί οὐκ οἶδε,
καὶ οὐδεὶς μακαρίζεται, ὅτι μεμάθηκε καὶ ἔγνω· ἀλλ' ἐν τούτοις
ἕκαστος ἔχει τὴν κρίσιν, εἰ τὴν πίστιν τετήρηκε, καὶ τὰς ἐντο-
λὰς γνησίως ἐφύλαξεν.

15 34. Ὅθεν οὐ δεῖ περὶ πολλοῦ ταῦτα ποιεῖσθαι· οὐδὲ διὰ
ταῦτα ἀσκεῖσθαι καὶ πονεῖν, ἵνα προγινώσκωμεν, ἀλλ' ἵνα Θεῷ
καλῶς πολιτευόμενοι ἀρέσωμεν. Εὐχέσθαι τε χρή, οὐχ ἵνα προ-
γινώσκωμεν, οὐδὲ τοῦτον τῆς ἀσκήσεως ἀπαιτεῖν μισθόν· ἀλλ'
ἵνα συνεργὸς ἡμῖν εἰς τὴν κατὰ τοῦ διαβόλου νίκην ὁ Κύριος γέ-
20 νηται. Εἰ δὲ ἅπαξ καὶ τοῦ προγινώσκειν ἡμῖν μέλει, καθαρεύω-
μεν τῇ διανοίᾳ. Ἐγὼ γὰρ πιστεύω, ὅτι καθαρεύουσα ψυχὴ παν-
ταχόθεν καὶ κατὰ φύσιν ἐστῶσα δύναται διορατικὴ γενομένη
πλείονα καὶ μακρότερα βλέπειν τῶν δαιμόνων, ἔχουσα τὸν ἀπο-

ρας τὴν πορείαν τῆς ἀσθενείας. Ἄλλὰ καὶ οἱ κυβερνῆται τῶν πλοίων καὶ οἱ γεωργοὶ τὸ ἴδιον κάμνουν. Βλέπουν τὰς καιρικὰς συνθήκας καὶ ἐκ πείρας προλέγουν ὅτι θὰ πνεύσῃ σφοδρὸς ἢ ἥπιος ἄνεμος. Διὰ τοῦτο δὲν ἤμπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῇ κανεὶς, ὅτι καὶ αὐτοὶ προλέγουν ἀπὸ θεῖαν ἔμπνευσιν, ἀλλ' ἐκ πείρας καὶ συνηθείας. Συνεπῶς, ἐὰν τυχὸν καμμίαν φορὰν καὶ οἱ δαίμονες στοχάζωνται τὰ ἴδια πράγματα καὶ τὰ λέγουν ἐνωρίτερον, ἄς μὴ τοὺς θαυμάζῃ κανεὶς διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο, οὔτε νὰ τοὺς δίδῃ προσοχὴν. Διότι τί ὠφελοῦνται ὅσοι ἄνθρωποι τοὺς ἀκούουν μὲ τὸ νὰ γνωρίζουν ἀπὸ αὐτοὺς τὰ μέλλοντα ὀλίγας ἡμέρας ἐνωρίτερον; ἢ, διατί νὰ δεῖξουν ἐνδιαφέρον οἱ ἄνθρωποι διὰ νὰ μάθουν ἀπὸ αὐτὸν τὰ μέλλοντα, ἔστω καὶ ἂν τὰ προλέγῃ ὀρθῶς; Τοῦτο ὄχι μόνον τὴν ἀρετὴν δὲν προάγει, ἀλλ' οὔτε κἂν γνώρισμα καλοῦ χαρακτήρος εἶνε. Διότι κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς δὲν θὰ κριθῇ ἐπειδὴ δὲν ἐγνώριζε τὰ μέλλοντα, καὶ κανεὶς δὲν καλοτυχίηται ἐπειδὴ τὰ εἶχε πληροφορηθῆ καὶ τὰ ἐγνώριζεν, ἀλλ' ὁ καθένας κρίνεται, ἐὰν ἐτήρησε τὴν πίστιν καὶ ἐὰν ἐφύλαξε μὲ ἀκρίβειαν τὰς ἐντολάς.

34. Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ δίδωμεν εἰς αὐτὰ μεγάλην ἀξίαν, οὔτε νὰ ζοῦμεν τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν καὶ νὰ καταπονούμεθα διὰ νὰ λάβωμεν τὸ χάρισμα τῆς προγνώσεως, ἀλλὰ διὰ ν' ἀρέσωμεν εἰς τὸν Θεὸν μὲ τὴν θεάρεστον ζωὴν μας. Καὶ πρέπει νὰ προσευχώμεθα ὄχι διὰ νὰ λάβωμεν τὸ χάρισμα τῆς προγνώσεως, οὔτε πρέπει νὰ ζητοῦμεν τὸν μισθὸν αὐτὸν διὰ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν ποῦ διάγομεν, ἀλλὰ διὰ νὰ γίνῃ βοηθὸς μας ὁ Κύριος εἰς τὴν νίκην κατὰ τοῦ διαβόλου. Ἐὰν δὲ μᾶς ἐνδιαφέρῃ παραλλήλως καὶ τὸ χάρισμα τῆς προγνώσεως, ἄς φροντίζωμεν νὰ εἴμεθα καθαρὸι εἰς τὴν σκέψιν. Διότι ἐγὼ πιστεύω, ὅτι ἡ ψυχὴ ποῦ διατηρεῖται καθαρὴ ἀπὸ ὅλους τοὺς κακοὺς λογισμοὺς καὶ παραμένει ὅπως τὴν ἐπλασεν ὁ Θεός, ἤμπορεῖ νὰ ἀποκτήσῃ τὸ χάρισμα τῆς προγνώσεως καὶ νὰ βλέπῃ περισσότερα καὶ μακρότερα ἀπὸ ὅ,τι βλέπουν οἱ δαίμονες, διότι θὰ ἔχη τὸν Κύριον ποῦ θὰ τῆς τὰ φανερώνη ὄλα. Ὅπως παραδειγματος χάριν ἦτο ἡ ψυχὴ τοῦ προφήτου Ἐλισσαίου, ἡ ὁποία

καλύπτοντα Κύριον αὐτῆ· οἷα ἦν ἡ τοῦ Ἐλισσαίου βλέπουσα τὰ κατὰ τὸν Γιεζῆ, καὶ ὄρωσα τὰς παρ' αὐτὴν ἐστῶτας δυνάμεις.

35. "Οταν τοίνυν νυκτὸς ἔρχονται πρὸς ὑμᾶς, καὶ θέλωσι τὰ μέλλοντα λαλεῖν, ἢ λέγωσιν· Ἡμεῖς ἐσμεν οἱ ἄγγελοι, μὴ
5 προσέχετε, ψεύδονται γάρ. "Αν δὲ καὶ ἐπαινώσι τὴν ἄσκησιν ὑμῶν, καὶ μακαρίζωσιν ὑμᾶς, μήτε ὑπακούετε, μήθ' ὄλως προσποιεῖσθε τούτους· σφραγίζετε δὲ μᾶλλον ἑαυτοὺς καὶ τὸν οἶκον, καὶ εὐχεσθε· καὶ ὄψεσθε αὐτοὺς καὶ γινομένους ἀφανεῖς· δειλοὶ γάρ εἰσι, καὶ πάνυ φοβοῦνται τὸ σημεῖον τοῦ Κυριακοῦ σταυ-
10 ροῦ· ἐπειδήπερ ἐν αὐτῷ τούτους ἀποδυσάμενος παρεδειγμάτισεν ὁ Σωτῆρ. Ἐὰν δὲ καὶ ἀναιδέστερον στήκωσιν ἐξορχούμενοι καὶ ποικιλλόμενοι ταῖς φαντασίαις, μὴ δειλιάσητε, μηδὲ πτήξετε, μηδὲ ὡς καλοῖς αὐτοῖς προσέχητε· καὶ γὰρ τὴν τῶν ἀγαθῶν καὶ τῶν φαύλων παρουσίαν εὐχερὲς καὶ δυνατόν ἐστι διαγνῶναι,
15 τοῦ Θεοῦ διδόντος οὕτως. Ἡ μὲν γὰρ τῶν ἁγίων ὀπτασία οὐκ ἐστι τεταραγμένη. Οὐκ ἐρίσει γάρ, οὔτε κραυγάσει, οὔδὲ ἀκούσει τις τῆς φωνῆς αὐτῶν. Ἡσύχως δὲ καὶ πρᾶως γίνεται οὕτως, ὡς εὐθὺς χαρᾶν καὶ ἀγαλλίασιν καὶ θάρσος ἐγγίνεσθαι τῇ ψυχῇ· ἐστι γὰρ μετ' αὐτῶν ὁ Κύριος, ὃς ἐστὶν ἡμῶν μὲν χαρὰ, τοῦ δὲ
20 Θεοῦ Πατρὸς ἡ δύναμις· οἱ τε λογισμοὶ αὐτῆς ἀτάραχοι καὶ ἀκύμαντοι διαμένουσιν· ὥστε καταναγαζομένην αὐτὴν ὑπ' αὐτῆς τοὺς φαινομένους θεωρεῖν. Καὶ γὰρ πόθος τῶν θείων καὶ τῶν μελλόντων αὐτῇ ἐπεισέρχεται, καὶ θελήσει πάντως συναφθῆναι τούτοις, εἰ ἀπήρχετο μετ' αὐτῶν. Ἐὰν δὲ καὶ ὡς ἄνθρωποι τι-
25 νὲς φοβηθῶσι τὴν τῶν καλῶν ὀπτασίαν, ἀφαιροῦσιν οἱ φαινόμενοι τὸν φόβον παρ' αὐτὰ τῇ ἀγάπῃ· ὡς ἐποίησε Γαβριὴλ τῷ

1. Πρβλ. Δ' Βασ. 5, 26.

2. Πρβλ. Δ' Βασ. 6, 17.

3. Πρβλ. Ἱσ. 42, 2.

διέβλεπεν ὅσα ἐσκέπτετο νὰ πράξῃ ὁ Γιεζή¹ καὶ τὰς δυνάμεις ποὺ εὐρίσκοντο πλησίον της².

35. Ὅταν λοιπὸν σᾶς ἐπισκέπτωνται τὴν νύκτα καὶ θέλουν νὰ σᾶς εἰποῦν τὰ μέλλοντα ἢ σᾶς λέγουν· Ἡμεῖς εἴμεθα ἄγγελοι, μὴ τοὺς προσέχετε, διότι ψεύδονται. Ἄν πάλιν ἐπαινοῦν τὴν ἀσκητικὴν σας ζωὴν καὶ σᾶς μακαρίζουν, μὴ πείθεσθε εἰς ὅσα σᾶς λέγουν καὶ μὴ τοὺς δίδετε σημασίαν καθόλου, ἀλλ' ἀσφαλίσατε διὰ τοῦ σταυροῦ καλῶς τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ τό σπίτι σας καὶ κάμετε τὴν προσευχὴν σας καὶ θὰ ἰδῆτε νὰ γίνωνται ἄφαντοι. Διότι εἶνε δειλοὶ καὶ φοβοῦνται πάρα πολὺ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ τοῦ Κυρίου, ἐπειδὴ μὲ τὸ σημεῖον αὐτὸ τοὺς ἀπεγύμνωσεν ἀπὸ κάθε δύναμιν ὁ Σωτὴρ καὶ τοὺς ἐξηυτέλισεν. Ἐάν ὁμως ἐπιμένουν νὰ σᾶς ἐνοχλοῦν ὄλονέν καὶ μὲ περισσότερον θράσος καὶ χορεύουν καὶ ἀλλάσσουν ποικίλας μορφάς, μὴ δειλιάσετε καὶ μὴ φοβηθῆτε οὔτε νὰ τοὺς προσέχετε σάν ἀγαθοὺς. Εἶνε εὐκόλον καὶ δυνατὸν νὰ διακρίνετε τὴν ἐμφάνισιν τῶν ἀγαθῶν ἢ κακῶν πνευμάτων, διότι φωτίζει ὁ Θεός. Ἡ ἐμφάνισις τῶν ἀγίων πνευμάτων δὲν εἶνε τρομακτικὴ. Διότι κατὰ τὴν ἐμφάνισιν αὐτῶν δὲν ὑπάρχει κανεὶς, ὅστις θὰ φιλονικήσῃ ποτὲ ἢ θὰ κραυγᾶσῃ, οὔτε θὰ ἀκούσῃ κανεὶς τὴν φωνὴν των³. Ἄλλὰ γίνεται σιωπηρῶς καὶ ἡρέμως, ὥστε νὰ δημιουργῆται ἀμέσως εἰς τὴν ψυχὴν χαρὰ καὶ ἀγαλλίασις καὶ θάρρος. Διότι εἶνε μαζί των ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος εἶνε δι' ἡμᾶς μὲν ἡ χαρὰ, διὰ δὲ τὸν Θεὸν Πατέρα ἡ δύναμις. Καὶ αἱ σκέψεις, τὰς ὁποίας δημιουργεῖ ἡ ἐμφάνισις αὐτὴ, παραμένουν ἀσάλευτοι καὶ σταθεραί, ὥστε νὰ φωτίζεται ἡ ψυχὴ ἀπὸ αὐτὴν τὴν χαρὰν καὶ ν' ἀντιλαμβάνεται ἐκείνους ποὺ ἐμφανίζονται ἐνώπιόν της. Διότι συγχρόνως εἰσέρχεται εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ὁ θεὸς πόθος διὰ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καὶ θὰ ἤθελε νὰ ἔλθῃ ὀπωσδὴποτε εἰς ἄμεσον ἐπαφὴν μὲ αὐτά, ἐάν βεβαίως ἦτο δυνατὸν νὰ ἀπέλθῃ ἀπὸ τὴν γῆν μαζί των. Ἐάν πάλιν ὡς ἄνθρωποι φοβηθοῦν μερικοὶ τὴν ἐμφάνισιν τῶν καλῶν πνευμάτων, οἱ ἐμφανιζόμενοι τοὺς ἀφαιροῦν πάραυτα τὸν φόβον μὲ τὴν ἀγάπην ποὺ δεικνύουν, ὅπως ἔκαμεν ὁ Γαβριήλ εἰς τὸν

Ζαχαρία, καὶ ὁ φανεὶς ἄγγελος ἐν τῷ θείῳ μνημείῳ ταῖς γυναιξί, καὶ ὁ τοῖς ποιμέσι λέγων ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ «Μὴ φοβεῖσθε». Ἔστι γὰρ ὁ φόβος ἐκείνων οὐ κατὰ δειλίαν ψυχῆς, ἀλλὰ κατ' ἐπίγνωσιν τῆς τῶν κρειττόνων παρουσίας. Τοιαύτη μὲν
5 οὖν ἡ τῶν ἁγίων ὄπτασία.

36. Ἡ δὲ τῶν φάυλων ἐπιδρομὴ καὶ φαντασία τεταραγμένη, μετὰ κτύπου καὶ ἤχου καὶ κραυγῆς· οἷα ἂν γένοιτο νεωτέρων ἀπαιδευτῶν καὶ ληστῶν κίνησις. Ἐξ ὧν εὐθὺς γίνεται δειλία ψυχῆς, ταραχος καὶ ἀταξία λογισμῶν, κατῆφεια, μῖσος πρὸς
10 τοὺς ἀσκητάς, ἀκηδία, λύπη, μνήμη τῶν οἰκείων, καὶ φόβος θανάτου· καὶ λοιπὸν ἐπιθυμία κακῶν, ὀλιγωρία πρὸς τὴν ἀρετήν, καὶ τοῦ ἥθους ἀκαταστασία. Ὅταν τοίνυν θεωρήσαντές τινα φοβηθῆτε, εἰ μὲν εὐθὺς ὁ φόβος ἀφαιρεθῆ, καὶ ἀντ' ἐκείνου γένηται χαρὰ ἀνεκλάλητος, καὶ εὐθυμία καὶ θάρσος καὶ
15 ἀνάκτησις καὶ τῶν λογισμῶν ἀταραξία καὶ τὰ ἄλλα ὅσα προεῖπον, ἀνδρεία τε καὶ ἀγάπη εἰς τὸν Θεόν, θαρσεῖτε καὶ εὐχεσθε· ἡ γὰρ χαρὰ καὶ ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς δείκνυσι τοῦ παρόντος τὴν ἀγιότητα. Οὕτως Ἀβραὰμ ἰδὼν τὸν Κύριον ἠγαλλιάσατο· καὶ ὁ Ἰωάννης γενομένης φωνῆς παρὰ τῆς Θεοτόκου Μαρίας
20 ἐσκίρτησεν ἐν ἀγαλλιάσει. Ἐὰν δὲ φανέντων τινῶν ταραχὴ γένηται, καὶ κτύπος ἐξωθεν, καὶ φαντασία κοσμική, καὶ ἀπειλὴ θανάτου, καὶ ὅσα προεῖπον· γινώσχετε ὅτι φάυλων ἐστὶν ἡ ἔφοδος.

37. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο γνῶρισμα ὑμῖν ἔστω· ὅτ' ἂν τοίνυν
25 ἐπιμένη δειλιῶσα ἡ ψυχὴ, παρουσία τῶν ἐχθρῶν ἐστι. Οὐ γὰρ ἀφαιροῦνται τὴν δειλίαν τῶν τοιούτων οἱ δαίμονες, ὥσπερ πεποίηκεν ὁ μέγας ἀρχάγγελος Γαβριὴλ τῇ Μαρίᾳ καὶ τῷ Ζαχαρίᾳ καὶ ὁ φανεὶς ἐν τῷ μνημείῳ ταῖς γυναιξίν· ἀλλὰ μᾶλλον ὅταν

1. Πρβλ. Λκ. 1, 13.

2. Πρβλ. Μθ. 28, 5.

3. Λκ. 2, 10.

4. Πρβλ. Λκ. 1, 41.

Ζαχαρίαν ¹, και εις τὰς γυναῖκας ὁ ἄγγελος ποῦ ἐνεφανίσθη εις τὸ μνημα τοῦ Κυρίου ², και ἐκεῖνος ποῦ ἐνεφανίσθη εις τοὺς βοσκοὺς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον και εἶπε· «Μὴ φοβεῖσθε» ³. Διότι ὁ φόβος ἐκείνων δὲν προήρχετο ἀπὸ ψυχικὴν δειλίαν, ἀλλ' ἀπὸ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς παρουσίας τῶν ἀγαθῶν ἀγγέλων. Τοιαύτη λοιπὸν εἶνε ἡ ἐμφάνισις τῶν ἁγίων πνευμάτων.

36. Ἀντιθέτως ἡ εἰσβολὴ και ἡ φανταστικὴ ἐμφάνισις τῶν κακῶν πνευμάτων εἶνε παραχῶδης μὲ κτύπους και ἤχους και κραυγὰς, τέτοια ποῦ θὰ ἦτο και ἡ εἰσβολὴ ἀτάκτων παιδιῶν και ληστῶν. Ἐκ τῆς ἐμφανίσεως αὐτῶν δημιουργεῖται ἀμέσως δειλία και παραχὴ ψυχῆς, σύγχυσις λογισμῶν, σκυθρωπότης, μῖσος πρὸς τοὺς ἀσκητὰς, πνευματικὴ ἀδράνεια, λύπη, ἀνάμνησις τῶν συγγενῶν και φόβος θανάτου. Ἐπὶ πλέον δὲ ἐπιθυμία κακῶν, ἀμέλεια διὰ τὴν ἀρετὴν και σύγχυσις τοῦ ἠθικοῦ. Ὅταν λοιπὸν ἰδῆτε κάποιον πνεῦμα και φοβηθῆτε, ἐὰν μὲν ἀφαιρεθῆ ἀμέσως ὁ φόβος σας και εις τὴν θέσιν του ἔλθη χαρὰ ἀνέκφραστος και εὐθυμία και θάρρος και ἀποκατάστασις τοῦ φρονήματος και εἰρήνη εις τὴν σκέψιν, και ὅλα τὰ ἄλλα ποῦ ἀνέφερα προηγουμένως, και ἀνδρεία και ἀγάπη πρὸς τὸν Θεόν, νὰ ἔχετε θάρρος και νὰ προσεύχεσθε. Διότι ἡ χαρὰ και ἡ κατάστασις αὐτὴ τῆς ψυχῆς δεικνύει τὴν ἀγιότητα τοῦ ἐμφανισθέντος ἀγγέλου. Ἔτσι, ὅταν ὁ Ἀβραάμ εἶδε τὸν Κύριον, ἠσθάνθη πνευματικὴν ἀγαλλίασιν. Και ὁ Ἰωάννης ὁ Πρόδρομος ἐσκίρτησεν ἀπὸ ἀγαλλίασιν, ὅταν ὠμίλησεν ἡ Θεοτόκος Μαρία ⁴. Ἀλλ' ἐὰν ἐμφανισθοῦν πνεύματα και προξενηθῆ παραχὴ και ἐξωτερικὸς κτύπος και κοσμικὴ φαντασία και ἀπειλὴ θανάτου και ὅσα ἀνέφερα πιὸ πάνω, νὰ γνωρίζετε ὅτι εἶνε ἐπιδρομὴ κακῶν πνευμάτων.

37. Ἀλλὰ νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας και τὸ ἐξῆς γνώρισμα· ὅταν δηλαδὴ κατὰ τὴν ὀπτασίαν ἐξακολουθῆ ἐπιμόνως νὰ δειλιάζῃ ἡ ψυχὴ, τότε ἔχομεν παρουσίαν ἐχθρῶν. Διότι οἱ δαίμονες δὲν ἀφαιροῦν τὸν φόβον τῶν ἐμφανίσεών των, ὅπως τὴν ἀφήρεσεν ὁ μέγας ἀρχάγγελος Γαβριήλ εις τὴν Μαρίαν και τὸν Ζαχαρίαν και ἐκεῖνος ποῦ ἐνεφανίσθη εις τὸ μνημα ἐνώπιον τῶν

ἴδωσι δειλιῶντας, ἀυξάνουσι τὰς φαντασίας, ἵνα μειζόνως αὐ-
 τοὺς καταπτήξωσι· καὶ λοιπὸν ἐπιβάντες, προσπαίξωσι λέγον-
 τες· Πεσόντες προσκυνήσατε. Τοὺς μὲν οὖν Ἑλληνας οὕτως ἠ-
 πάτησαν· οὕτως γὰρ ἐνομίσθησαν παρ' αὐτοῖς ψευδώνυμοι θεοί·
 5 ἡμᾶς δὲ οὐκ ἀφήκεν ὁ Κύριος ἀπατηθῆναι παρὰ τοῦ διαβόλου,
 ὁπνήκα τὰς τοιαύτας αὐτῷ ποιοῦντι φαντασίας ἐπιτιμῶν εἴρη-
 κεν· («Ὑπαγε ὀπίσω μου, Σατανᾶ· γέγραπται γάρ· Κύριον τὸν
 Θεόν σου προσκυνήσεις, καὶ αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις»). Μᾶλλον
 οὖν καὶ μᾶλλον ὁ πανοῦργος διὰ ταῦτα καταφρονεῖσθω παρ' ἡ-
 10 μῶν· ὁ γὰρ εἴρηκεν ὁ Κύριος, τοῦτο ὑπὲρ ἡμῶν πεποίηκεν· ἵνα
 καὶ παρ' ἡμῶν ἀκούοντες οἱ δαίμονες τὰς τοιαύτας φωνὰς ἀνα-
 τρέπωνται διὰ τὸν Κύριον, τὸν ἐν ταύταις αὐτοῖς ἐπιτιμήσαντα.

38. Οὐ δεῖ δὲ ἐπὶ τῷ δαίμονας ἐκβάλλειν κανχᾶσθαι, οὐδ'
 ἐπὶ ταῖς θεραπείαις ἐπαίρεσθαι· οὐδὲ τὸν μὲν ἐκβάλλοντα δαι-
 15 μόνια θαυμάζειν μόνον τὸν δὲ μὴ ἐκβάλλοντα ἐξουθενεῖν· ἐ-
 κάστου δὲ τὴν ἄσκησιν καταμανθανέτω τις, καὶ ἡμιμείσθω καὶ
 ζηλούτῳ, ἢ διορθοῦσθω. Τὸ γὰρ ποιεῖν σημεῖα οὐχ ἡμῶν· τοῦτο
 Σωτῆρος ἔργον ἐστί· τοῖς γοῦν μαθηταῖς ἔλεγε· «Μὴ χαίρετε,
 ὅτι τὰ δαιμόνια ὑμῖν ὑποτάσσεται· ἀλλ' ὅτι τὰ ὀνόματα ὑμῶν
 20 γέγραπται ἐν τοῖς οὐρανοῖς». Τὸ μὲν γὰρ ἐν οὐρανῷ γεγράφθαι
 τὰ ὀνόματα, μαρτύριόν ἐστι τῆς ἡμῶν ἀρετῆς καὶ τοῦ βίου· τὸ
 δὲ ἐκβάλλειν δαίμονας, τοῦ δεδοκότος Σωτῆρός ἐστιν ἡ χάρις
 αὕτη. Ὅθεν τοῖς μὴ ἐν ἀρετῇ, ἀλλ' ἐν σημείοις κανχωμένοις,
 καὶ λέγουσι· «Κύριε, οὐ τῷ σῷ ὀνόματι δαιμόνια ἐξεβάλλομεν,
 25 καὶ τῷ σῷ ὀνόματι δυνάμεις πολλὰς ἐποιήσαμεν; ἀπεκρίνατο.
 Ἄμην λέγων ὑμῖν, οὐκ οἶδα ὑμᾶς». Οὐ γὰρ γινώσκει Κύριος τὰς

1. Μθ. 4, 10· Πρβλ. Δευτ. 6, 13.

2. Λκ. 10, 20.

3. Μθ. 7, 22 - 23.

γυναικῶν. Ἀντιθέτως μάλιστα, ὅταν ἰδοῦν ὅτι δειλιάζουν οἱ μοναχοί, μεγαλοποιοῦν τὰς φαντασίας διὰ νὰ τοὺς φοβίζουν ἀκόμη περισσότερον καὶ ἐν συνεχείᾳ, ἀφοῦ τοὺς ὑποτάξουν, τοὺς περιπαίζουσι λέγοντες· Πέσατε καὶ προσκυνήσατε. Τοὺς εἰδωλόατρας λοιπὸν ἔτσι τοὺς ἐξηπάτησαν, ἔτσι ἐπίστευσαν αὐτοὶ τοὺς ψευδεῖς θεοὺς. Ἡμᾶς ὅμως δὲν ἐπέτρεψεν ὁ Κύριος νὰ μᾶς ἀπατήσῃ ὁ διάβολος. Διότι, ὅταν παρουσίασε καὶ εἰς αὐτὸν τὰς φαντασίας αὐτὰς εἰς τὴν ἔρημον, τὸν ἐπετίμησε καὶ τοῦ εἶπε· «Πήγαινε ὀπίσω μου, σατανᾶ, διότι εἶνε γραμμένον τὸν Κύριον τὸν Θεὸν σου πρέπει νὰ προσκυνήσῃς καὶ αὐτὸν μόνον νὰ λατρεύσῃς»¹. Διὰ τοῦτο λοιπὸν συνεχῶς καὶ περισσότερον ἄς περιφρονοῦμεν τὸν παμπόνηρον αὐτὸν. Διότι τὸν λόγον αὐτὸν ποὺ εἶπεν ὁ Κύριος τὸν εἶπε διὰ τὸ ἰδικὸν μας καλόν· ὅταν δηλαδὴ ἀκούουν οἱ δαίμονες καὶ ἀπὸ τὸ ἰδικὸν μας στόμα τὰ ἴδια αὐτὰ λόγια, νὰ κατατροπώνωνται μὲ τὴν δύναμιν τοῦ Κυρίου, ὁ ὁποῖος τὸν ἐπετίμησεν ἔτσι.

38. Δὲν πρέπει ὅμως νὰ καυχώμεθα ἐπειδὴ ἐκδιώκομεν δαιμόνια, οὔτε νὰ ὑπερηφανευώμεθα ἐπειδὴ κάμνομεν θεραπείας ἀσθενειῶν. Οὔτε πάλιν νὰ θαυμάζωμεν ἐκεῖνον ποὺ ἔχει τὴν δύναμιν νὰ ἐκδιώκῃ δαιμόνια, ἐκεῖνον δὲ ποὺ δὲν ἔχει τὴν δύναμιν αὐτὴν νὰ τὸν περιφρονοῦμεν. Ἄλλ' ἄς ἐξετάζῃ κανεὶς τὴν ἄσκησιν τοῦ καθενός, καί, ἢ νὰ μιμῆται καὶ νὰ ἀμιλλᾶται αὐτόν, ἢ νὰ τὸν διορθώσῃ. Διότι τὸ νὰ κάμνωμεν θαύματα δὲν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἡμᾶς. Εἶνε ἔργον τοῦ Σωτῆρος. Ἔλεγε λοιπὸν ὁ Κύριος εἰς τοὺς μαθητὰς του· «Μὴ χαίρεσθε διότι σᾶς ὑποτάσσονται τὰ πνεύματα, ἀλλὰ νὰ χαίρεσθε, διότι τὰ ὀνόματά σας εἶνε γραμμένα εἰς τοὺς οὐρανοὺς»². Διότι τὸ νὰ ἔχουν γραφῆ τὰ ὀνόματά μας εἰς τοὺς οὐρανοὺς εἶνε ἀπόδειξις τῆς ἰδικῆς μας ἐναρέτου ζωῆς. Τὸ νὰ ἐκδιώκωμεν ὅμως δαίμονας εἶνε χάρισμα ποὺ μᾶς ἐδόθη ἀπὸ τὸν Κύριον. Διὰ τοῦτο, εἰς ἐκείνους ποὺ καυχῶνται ὄχι διὰ τὴν ἀρετὴν των, ἀλλὰ διὰ τὰ σημεῖα ποὺ κάμνουσι καὶ λέγουσι· «Κύριε, εἰς τὸ ὄνομά σου δὲν ἐξεδιώξαμεν δαιμόνια καὶ εἰς τὸ ὄνομά σου δὲν ἐκάμαμεν πολλὰ θαύματα; Ἀπεκρίνετο· ἀλήθεια σᾶς λέγω, ὅτι δὲν σᾶς γνωρίζω»³. Διότι ὁ Κύριος

ὁδοὺς τῶν ἀσεβῶν. Καθόλου δὲ εὐχεσθαι δεῖ, καθὰ προεῖπον, λαμβάνειν χάρισμα διακρίσεως πνευμάτων ἵνα, καθὼς γέγραπται, μὴ παντὶ πνεύματι πιστεύωμεν.

39. Ἐβουλόμην μὲν οὖν σιωπῆσαι καὶ μηδὲν ἐξ ἔμαντοῦ
 5 λέγειν ἀρκεῖσθαι δὲ μόνοις τούτοις· ἵνα δὲ μὴ νομίσητε ταῦτά
 με λέγειν ἀπλῶς, ἀλλ' ἀπὸ πείρας καὶ ἀληθείας πιστεύσητε ταῦ-
 τά με διηγείσθαι διὰ τοῦτο, κἂν ὡς ἄφρων γένωμαι, ἀλλ' οἶδεν
 ὁ ἀκούων Κύριος τὸ τοῦ συνειδότης καθαρὸν, καὶ ὅτι οὐ δι' ἔμαν-
 τόν, τῆς δὲ ὑμῶν ἀγάπης χάριν καὶ προτροπῆς, ἃ εἶδον τῶν δαι-
 10 μόνων ἐπιτηδεύματα, ταῦτα πάλιν λέγω. Ποσάκις ἐμακάρισάν
 με, κἀγὼ κατηρασάμην αὐτοὺς ἐν ὀνόματι Κυρίου. Ποσάκις
 προειρήκασι περὶ τοῦ ποταμίου ὕδατος, κἀγὼ πρὸς αὐτοὺς ἔ-
 λεγον· Καὶ ὑμῖν τί περὶ τοῦτου μέλει; Ἦλθόν ποτε ἀπειλοῦντες,
 καὶ ἐκύκλωσάν με ὡς στρατιῶται μετὰ πανοπλίας. Καὶ ἄλλοτε
 15 ἵππων καὶ θηρίων καὶ ἔρπετων ἐπλήρωσαν τὸν οἶκον· κἀγὼ ἔ-
 ψαλλον· «Οὗτοι ἐν ἄρμασι καὶ οὗτοι ἐν ἵπποις, ἡμεῖς δὲ ἐν ὀνό-
 ματι Κυρίου Θεοῦ ἡμῶν μεγαλυνθησόμεθα» καὶ ταῖς εὐχαῖς
 ἀνετράπησαν ἐκεῖνοι παρὰ τοῦ Κυρίου· Ἦλθόν ποτε ἐν σκοτία,
 φωτὸς ἔχοντες φαντασίαν, καὶ ἔλεγον· Ἦλθομεν φάναι σοι, Ἄν-
 20 τώνιε· ἐγὼ δέ, καμμύων τοὺς ὀφθαλμούς, ἠὺχόμην, καὶ εὐθὺς
 ἐσβέσθη τὸ φῶς τῶν ἀσεβῶν. Καὶ μετὰ μῆνας ὀλίγους ἦλθον ὡς
 ψάλλοντες καὶ λαλοῦντες ἀπὸ τῶν Γραφῶν· («Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κω-
 φὸς οὐκ ἤκουον»). Ἔσεισάν ποτε τὸ μοναστήριον, ἐγὼ δὲ ἠὺ-
 χόμην ἀκίνητος μένων τῷ φρονήματι. Καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἔλ-
 25 θόντες ἐκρότον, ἐσύριττον, ὠρχοῦντο. Ὡς δὲ ἠὺχόμην, καὶ ἀ-
 νεκείμην ψάλλον κατ' ἔμαντόν, εὐθὺς ἤρξαντο θρηγεῖν καὶ κλαί-

1. Α' Ἱω. 4, 1.

2. Ψαλμ. 19, 8.

3. Ψαλμ. 37, 14.

δέν αναγνωρίζει τὰ ἔργα τῶν ἀσεβῶν. Πάντοτε λοιπόν πρέπει νὰ προσευχώμεθα, ὅπως εἶπα καὶ πῖο πάνω, διὰ νὰ ἀποκτοῦμεν χάρισμα διακρίσεως πνευμάτων, ὥστε, ὅπως ἔχει γραφῆ, «Νὰ μὴ πιστεύωμεν εἰς κάθε πνεῦμα»¹.

39. Θὰ ἤθελα ἤδη νὰ σιωπήσω καὶ νὰ μὴ σᾶς εἶπω τίποτε ἀπὸ τὴν ζωὴν μου καὶ ν' ἄρκεσθῶ μόνον εἰς αὐτά. Ἄλλὰ διὰ νὰ μὴ νομίζετε ὅτι σᾶς τὰ λέγω ὡς μίαν ἀπλήν διήγησιν, καὶ διὰ νὰ πιστεύσετε ὅτι αὐτὰ ποὺ σᾶς διηγούμαι εἶνε ἀπὸ τὴν πειρὰν μου καὶ εἶνε πραγματικά, διὰ τοῦτο συνεχίζω καὶ σᾶς λέγω πόσας πονηρίας τῶν δαιμόνων εἶδα μὲ τὰ μάτια μου, ἔστω καὶ ἂν γίνωμαι τρόπον τινὰ ἀνόητος. Ὁ Κύριος ὁμως, ὁ ὁποῖος βλέπει τὴν καθαρὰν συνειδησίμ μου, γνωρίζει ὅτι δέν σᾶς τὰ λέγω διὰ νὰ καυχηθῶ, ἀλλὰ διότι σᾶς ἀγαπῶ καὶ θέλω νὰ σᾶς συμβουλεύσω. Πόσες φορές δέν μὲ ἔμακάρισαν, ἀλλ' ἐγὼ τοὺς κατηράσθην εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου! Πόσες φορές δέν προανήγγειλαν τὸ πλημύρισμα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἐγὼ τοὺς ἔλεγα· Καὶ τί ἐνδιαφέρεσθε σεῖς διὰ τὸ πρᾶγμα αὐτό; Κάποτε ἦλθαν μὲ ἀπειλητικὰς διαθέσεις καὶ μὲ περιεκύκλωσαν σὰν πάνοπλοι στρατιῶται. Ἄλλοτε πάλιν ἐγέμισαν τὸ σπίτι μου μὲ ἵππους καὶ θηρία καὶ ἔρπετά, ἀλλ' ἐγὼ ἔψαλλα· «Ἐκεῖνοι θὰ ἐπιτεθοῦν ἐναντίον μας μὲ πολεμικὰ ἄρματα καὶ ἵππικόν, ἡμεῖς ὁμως μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου καὶ Θεοῦ θὰ τοὺς νικήσωμεν θριαμβευτικῶς»² καὶ μὲ τὰς προσευχὰς αὐτὰς τοὺς ἀπεμάκρυνεν ὁ Κύριος. Ἦλθαν κάποτε, μίαν σκοτεινὴν νύκτα, μὲ φανταστικὸν φῶς καὶ μοῦ ἔλεγαν· Ἦλθαμεν νὰ σὲ φωτίσωμεν, Ἀντώνιε· Ἐγὼ ὁμως ἔκλεισα τὰ μάτια μου καὶ προσηυχόμεον καὶ ἀμέσως ἔσβησε τὸ φῶς τῶν ἀσεβῶν. Ὑστερα ἀπὸ ὀλίγους μῆνας ἦλθαν πάλιν ψάλλοντες καὶ ἀπαγγέλλοντες λόγια τῆς Γραφῆς, «ἀλλ' ἐγὼ ὡς νὰ ἡμουν κωφὸς δέν ἤκουον»³. Μίαν ἄλλην φορὰν ἐκλόνισαν τὸ μοναστήρι, ἐγὼ δὲ προσηυχόμεον καὶ διετήρουν σταθερὸν τὸ φρόνημά μου. Ἀργότερον ἦλθαν πάλιν καὶ ἔκαμναν κρότον, ἐσφύριζαν, ἐχόρευαν. Μόλις ὁμως ἤρχισα νὰ προσεύχωμαι καὶ ἀνασηκωμένος ἔψαλλα μέσα μου, ἀμέσως ἤρχισαν νὰ θρηνοῦν καὶ νὰ κλαίουν, σὰν νὰ ἔχα-

ειν, ὡσπερ ἐξατονήσαντες· ἐγὼ δὲ ἐδόξαζον τὸν Κύριον, τὸν καθελόντα καὶ παραδειγματίσαντα τὴν τόλμαν καὶ τὴν μανίαν αὐτῶν.

40. Ἐφάνη ποτὲ δαίμων ὑψηλὸς λίαν μετὰ φαντασίας, καὶ
5 τετόλμηκεν εἰπεῖν· Ἐγὼ εἰμι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καί· Ἐγὼ εἰμι ἡ πρόνοια· τί σοι θέλεις χαρισώμαι; Ἐγὼ δὲ τότε μᾶλλον ἐνεφύσησα κατ' αὐτοῦ τὸν Χριστὸν ὀνομάσας, καὶ τύψαι τοῦτον ἐπεχείρησα· καὶ ἔδοξα τετυφέναι, καὶ εὐθὺς ὁ τηλικούτος σὺν πᾶσι τοῖς ἑαυτοῦ δαίμοσι ἠφανίσθη ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Χρι-
10 στοῦ. Ἠλθέ ποτε νηστεύοντός μου, καὶ ὡς μοναχὸς ὁ δόλιος, ἔχων ἄρτων φαντασίαν· καὶ συνεβούλευε λέγων· Φάγε, καὶ παῦσαι τῶν πολλῶν πόνων· ἄνθρωπος εἶ καὶ σὺ, καὶ μέλλεις ἀσθενεῖν. Ἐγὼ δέ, νοήσας αὐτοῦ τὴν μεθοδεῖαν, ἀνέστην εὐξασθαι. Κάκεινος οὐκ ἠνεγκεν· ἐξέλιπε γάρ, καὶ διὰ τῆς θύρας ὡς κα-
15 πνὸς ἐξερχόμενος ἐφάνη. Ποσάκις ἐν τῇ ἐρήμῳ φαντασίαν ἔδειξε χρυσοῦ, ἵνα μόνον ἄψωμαι, καὶ βλέψω! ἐγὼ δὲ κατέψαλλον αὐτοῦ, κάκεινος ἐτήκετο. Πολλάκις ἔκοπτόν με πληγαῖς, κἀγὼ ἔλεγον· «Οὐδέν με χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ»· καὶ μᾶλλον αὐτοὶ μετὰ ταῦτα κατέκοπτον ἀλλήλους. Οὐκ ἐγὼ δὲ
20 ἤμην ὁ παύων ἐκείνους καὶ καταργῶν· ἀλλ' ὁ Κύριος ἦν ὁ λέγων· («Ἐθεώρουν τὸν σατανᾶν ὡς ἀστραπὴν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πεσόντα»). Ἐγὼ δέ, τέκνα, μνημονεύων τοῦ ἀποστολικοῦ ρητοῦ, («μετεσχημάτισα ταῦτα εἰς ἑμαυτόν»), ἵνα μάθητε μὴ ἐκκαεῖν ἐν τῇ ἀσκήσει, μηδὲ φοβεῖσθαι τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων
25 αὐτοῦ τὰς φαντασίας.

41. Καὶ ἐπειδὴ γέγονα ἄφρων διηγούμενος, δέξασθε καὶ τοῦτο πρὸς ἀσφάλειαν καὶ ἀφοβίαν· καὶ πιστεῦσατέ μοι· οὐ ψεύδομαι γάρ. Ἐκρουσέ ποτὲ τις ἐν τῷ μοναστηρίῳ τὴν ἐμὴν θύραν· καὶ ἐξελθὼν εἶδόν τινα μακρὸν καὶ ὑψηλὸν φαινόμενον. Εἶ-

1. Πρβλ. Ρωμ. 8, 35.

2. Λκ. 10, 18.

3. Α' Κορ. 4, 6.

σαν τὴν δύναμιν των, ἐνῶ ἐγὼ ἐδόξαζα τὸν Κύριον, ὁ ὁποῖος ἐξηφάνισε καὶ ἐξηυτέλισε τὴν τόλμην καὶ τὴν μανίαν αὐτῶν.

40. Παρουσιάσθη κάποτε μὲ μεγαλοπρέπειαν ἓνας δαίμων πολὺ ὑψηλὸς καὶ ἐτόλμησε νὰ εἰπῇ· Ἐγὼ εἶμαι ἡ δύναμις τοῦ Θεοῦ, καί· Ἐγὼ εἶμαι ἡ θεία πρόνοια, τί θέλεις νὰ σοῦ χαρίσω; Τότε ἐγὼ ἐπικαλούμενος τὸν Κύριον τὸν ἔφτυσα καὶ ἐπεχείρησα νὰ τὸν κτυπήσω. Καὶ μοῦ ἐφάνη ὅτι τὸν ἐκτύπησα, καὶ ἀμέσως μόλις ἤκούσθη τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἐκεῖνος ὁ τόσο ὑψηλὸς μαζί μὲ ὄλους τοὺς δαίμονάς του ἐξηφανίσθη. Κάποτε, εἰς περίοδον ποῦ ἐγὼ ἐνήστευα, ἦλθεν ὁ παμπόνηρος ὡς μοναχὸς, καί, κρατώντας εἰς τὰ χέρια του ψωμιὰ φανταστικά, μὲ συνεβούλευε λέγοντας· Φάγε καὶ σταμάτα νὰ κοπιᾶζης τόσο πολὺ· ἄνθρωπος εἶσαι καὶ σὺ καὶ ἡμπορεῖ νὰ ἀρρωστήσης. Ἐγὼ ὅμως κατενόησα τὸ πονηρὸν τοῦ τέχνασμα καὶ ἐσηκώθην νὰ προσευχηθῶ. Ἐκεῖνος δὲν ἄντεξε· ἐξηφανίσθη ἀμέσως καὶ ἐφάνη νὰ βγαίνει ἀπὸ τὴν πόρταν ὡς καπνός. Πόσες φορές εἰς τὴν ἔρημον δὲν μοῦ ἔδειξε φανταστικὸν χρυσάφι, μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὸ ἐγγίσω μὲ τὰ χέρια μου καὶ νὰ τὸ προσέξω! Ἐγὼ ὅμως ἔψαλλα μὲ ὄλην τὴν καρδίαν μου καὶ ἐκεῖνος ἔλυωνεν ἀπὸ τὸ κακὸν του. Πόσες φορές μὲ ἐπλήγωναν καὶ ἔλεγα· «Τίποτε δὲν θὰ μὲ χωρίσῃ ἀπὸ τὴν ἀγάπην τοῦ Χριστοῦ»¹. Καὶ τότε ἐπλήγωνεν ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Πλὴν ὅμως ἐκεῖνος ποῦ τοὺς ἔπαυε καὶ τοὺς καταργοῦσε δὲν ἦμουν ἐγὼ, ἀλλ' ὁ Κύριος ποῦ λέγει· «Ἐβλεπα τὸν σατανᾶν νὰ πίπτῃ σὰν ἀστραπὴ ἀπὸ τὸν οὐρανόν»². Ἐγὼ ὅμως, τέκνα μου, ἐνθυμούμενος πάντοτε τὸ ρητὸν τοῦ Ἀποστόλου, «ἐφήρμοσα αὐτὰ εἰς τὸν ἑαυτὸν μου»³, διὰ νὰ μάθετε νὰ μὴ ἀπογοητεύεσθε κατὰ τὴν ἀσκησιν καὶ νὰ μὴ φοβῆσθε τὰς φαντασίας τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμονίων του.

41. Καὶ μιὰ καὶ ἕγινα ἀνόητος μὲ τὰς διηγήσεις μου, ἀκούσατε καὶ τοῦτο πρὸς πνευματικὴν ἀσφάλειαν καὶ ἀφοβίαν καὶ πιστεύσατέ με, διότι δὲν ψεύδομαι. Κάποτε ἐκτύπησε κάποιος τὴν πόρταν μου εἰς τὸ μοναστήρι, καὶ ὅταν ἐβγῆκα ἔξω, εἶδα κάποιον ποῦ ἐφαίνετο ἀδύνατος καὶ ὑψηλός. Ἐπειτα ὅταν τὸν

τα πυθομένου μου· Σὺ τίς εἶ; ἔφη· Ἐγὼ εἰμι ὁ σατανᾶς. Εἶτα λέγοντός μου· Τί οὖν ἐνταῦθα πάρει; ἔλεγεν ἐκεῖνος· Τί μέμφονται με μάτην οἱ μοναχοὶ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες Χριστιανοί; Τί μοι καταρῶνται καθ' ὥραν; Ἐμοῦ δὲ εἰπόντος· Τί γὰρ αὐτοῖς ἐνοχλεῖς; ἔφη· Οὐκ εἰμὶ ἐγὼ ὁ ἐνοχλῶν αὐτοῖς, ἀλλ' αὐτοὶ ταράττουσιν ἑαυτούς· ἐγὼ γὰρ ἀσθενῆς γέγονα. Οὐκ ἀνέγνωσαν, ὅτι «Τοῦ ἐχθροῦ ἐξέλιπον αἱ ῥομφαῖαι εἰς τέλος, καὶ πόλεις καθεῖλες», οὐκ ἔτι τόπον ἔχω, οὐ βέλος, οὐ πόλιν. Πανταχοῦ Χριστιανοὶ γεγόνασι· λοιπὸν καὶ ἡ ἔρημος πεπλήρωται μοναχῶν. Ἐαυτοὺς τηρεῖτωσαν, καὶ μὴ μάτην με καταρᾶσθωσαν. Τότε θαυμάσας ἐγὼ τοῦ Κυρίου τὴν χάριν, εἶπον πρὸς αὐτόν· Ἄει ψεύστης ὢν καὶ μηδέποτε λέγων ἀλήθειαν, ὅμως τοῦτο νῦν, καὶ μὴ θέλων, εἰρηκας ἀληθές· ὁ γὰρ Χριστὸς ἐλθὼν ἀσθενῆ σε πεποίηκε, καὶ καταβαλὼν ἐγύμνωσεν. Ἐκεῖνος, ἀκούσας τὸ τοῦ Σωτῆρος ὄνομα καὶ μὴ φέρων τὴν ἐκ τούτου καῦσιν, ἀφανῆς γέγονεν.

42. Εἰ τοίνυν καὶ αὐτὸς ὁ διάβολος ὁμολογεῖ μηδὲν δύνασθαι, ὀφείλομεν παντελῶς καταφρονεῖν αὐτοῦ τε καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ. Ὁ μὲν οὖν ἐχθρὸς μετὰ τῶν ἑαυτοῦ κυνῶν τοσαύτας ἔχει τὰς πανουργίας· ἡμεῖς δὲ μαθόντες αὐτῶν τὴν ἀσθένειαν καταφρονεῖν αὐτῶν δυνάμεθα. Τοῦτον οὖν τὸν τρόπον μὴ προκαταπίπτωμεν τῇ διανοίᾳ, μηδὲ λογιζόμεθα ἐν τῇ ψυχῇ δειλίας, μηδὲ ἀναπλάττωμεν ἑαυτοῖς φόβους, λέγοντες· Μὴ ἄρα δαίμων ἐλθὼν ἀνατρέψῃ με· μὴ ἄρα βαστάξας καταβάλλῃ, ἢ ἐξαίφνης ἐπισταὺς ἐκταράξῃ. Μὴδ' ὄλωσιν ἐνθυμούμεθα τοιαῦτα, μηδὲ λυπώμεθα ὡς ἀπολλύμενοι· θαρρῶμεν δὲ μᾶλλον καὶ χαίρωμεν αἰεὶ ὡς σφριζόμενοι, καὶ λογιζώμεθα τῇ ψυχῇ, ὅτι Κύριος μεθ' ἡμῶν ἐστίν ὁ τροπῶσας καὶ καταργήσας αὐτούς. Καὶ διανοώμεθα δὲ καὶ ἐνθυμούμεθα αἰεὶ, ὅτι ὄντος τοῦ Κυρίου μεθ' ἡμῶν οὐδὲν ἡ-

ἠρώτησα· Ποῖος εἶσαι; εἶπε· Ἐγὼ εἶμαι ὁ σατανᾶς. Ὅταν τὸν ἠρώτησα καὶ πάλιν· Καὶ διατί ἦλθες ἐδῶ; μοῦ εἶπεν ἐκεῖνος· Διατί με κατηγοροῦν ἀδίκως οἱ μοναχοὶ καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι Χριστιανοί; Διατί με καταρῶνται κάθε ὥραν; Ὅταν δὲ ἐγὼ τοῦ εἶπα· Διατί τοὺς ἐνοχλεῖς; Λέγει· Δὲν τοὺς ἐνοχλῶ ἐγώ, διότι εἶμαι ἀδύνατος· αὐτοὶ ταρασσονται μόνοι τους. Δὲν ἀνέγνωσαν, ὅτι «Τὰ πολεμικὰ σπαθιά τοῦ ἐχθροῦ κατεστράφησαν τελείως καὶ τὰς πόλεις ἐκρήμνισες»¹; Δὲν ἔχω πλέον ἔδαφος, οὔτε βέλος, οὔτε πόλιν. Παντοῦ ἔχουν γίνεи Χριστιανοί. Καὶ ἡ ἔρημος ἀκόμη ἔχει γεμίσει ἀπὸ μοναχούς. Ἄς βλέπουν τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἄς μὴ με καταρῶνται ἀδίκως. Τότε ἐγὼ ἐθαύμασα τὴν χάριν τοῦ Κυρίου καὶ εἶπα εἰς αὐτόν. Ἄν καὶ εἶσαι πάντοτε ψεύστης καὶ ποτὲ δὲν λέγεις τὴν ἀλήθειαν, ἐν τούτοις εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν εἶπες τὴν ἀλήθειαν, μολονότι δὲν ἤθελες. Διότι πράγματι ἦλθεν ὁ Χριστὸς καὶ σὲ κατέστησεν ἀδύνατον, καὶ, ἀφοῦ σὲ ἐνίκησε, σὲ ἀπεγύμνωσεν. Ἐκεῖνος μόλις ἤκουσε τὸ ὄνομα τοῦ Σωτῆρος, μὴ ὑποφέρων τὸ ζεμάτισμα ποῦ τοῦ προεκάλεσε τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔγινεν ἄφαντος.

42. Ἄφοῦ λοιπὸν καὶ ὁ ἴδιος ὁ διάβολος ὁμολογῆ ὅτι τίποτε δὲν ἔχει τὴν δύναμιν νὰ κάμη, ὀφείλομεν νὰ τὸν περιφρονοῦμεν τελείως καὶ αὐτόν καὶ τοὺς δαίμονάς του. Ὁ μὲν λοιπὸν ἐχθρὸς μαζί με τὰ σκυλιά του τόσον πονηρὰ σχέδια ἔχει· ἄλλ' ἡμεῖς, τώρα ποῦ ἐμάθαμεν τὴν ἀδυναμίαν των, ἠμποροῦμεν νὰ τοὺς περιφρονοῦμεν. Ἔτσι, ἄς μὴ χάνωμεν ἐκ τῶν προτέρων τὸ θάρρος μας, οὔτε νὰ δειλιάζη ἡ ψυχὴ μας καὶ νὰ δημιουργοῦμεν μέσα μας φόβους, λέγοντες· Μήπως ἄρα γε ἔλθῃ ὁ δαίμων καὶ με ἀνατρέψη· μήπως με πιάσῃ καὶ με ρίψῃ κάτω, ἢ παρουσιασθῆ ξαφνικά καὶ με τρομάξῃ; Ἄς μὴ περνοῦν καθόλου ἀπὸ τὸ μυαλό μας τέτοιες σκέψεις, οὔτε νὰ λυπούμεθα σὰν νὰ χανώμεθα. Ἄλλὰ ἄς ἔχωμεν πάντοτε περισσότερον θάρρος καὶ χαρὰν σὰν σωζόμενοι. Ἄς συλλογιζώμεθα, ὅτι μαζί μας εἶνε ὁ Κύριος, αὐτὸς ποῦ τοὺς κατετρόπωσε καὶ τοὺς κατήργησεν. Ἄς σκεπτώμεθα, τέλος, καὶ ἄς φέρωμεν εἰς τὸν νοῦν μας πάντοτε ὅτι, ἐφ' ὅσον ὁ Κύριος εἶνε μαζί μας, τίποτε δὲν θὰ μᾶς κά-

μῖν οἱ ἐχθροὶ ποιήσουσιν. Ἐλθόντες γὰρ, ὁποίους ἂν εὗρωσιν ἡμᾶς, τοιοῦτοι καὶ αὐτοὶ γίνονται πρὸς ἡμᾶς, καὶ πρὸς ἃς εὗρίσκουσιν ἐν ἡμῖν ἐννοίας, οὕτω καὶ αὐτοὶ τὰς φαντασίας ἀφομοιοῦσιν. Ἐὰν μὲν οὖν δειλιῶντας εὗρωσι καὶ ταραττομένους, 5 εὐθὺς αὐτοὶ ὡς λησταὶ τὸν τόπον ἀφύλακτον εὗρόντες ἐπιβαίνουσι· καὶ ὅπερ ἀφ' ἑαυτῶν λογιζόμεθα, τοῦτο μετὰ προσθήκης ποιοῦσιν. Ἐὰν γὰρ βλέπωσιν ἡμᾶς φοβουμένους καὶ δειλιῶντας, μειζόνως ἀξάνουσι τὴν δειλίαν ἐν ταῖς φαντασίαις καὶ ταῖς ἀπειλαῖς, καὶ λοιπὸν ἐν τούτοις ἡ ταλαίπωρος κολάζεται ψυχὴ· 10 ἔὰν δὲ χαίροντας ἡμᾶς εὗρωσιν ἐν Κυρίῳ καὶ λογιζομένους περὶ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν καὶ ἐνθυμουμένους τὰ τοῦ Κυρίου καὶ διαλογιζομένους, ὅτι πάντα ἐν χειρὶ Κυρίου ἐστί, καὶ οὐδὲν ἰσχύει δαίμων κατὰ Χριστιανοῦ, οὐδὲ δῶλος ἐξουσίαν ἔχει κατὰ τινος, βλέποντες ἡσφαλισμένην τὴν ψυχὴν τοῖς τοιοῦτοις λογι- 15 σμοῖς, ἀποστρέφονται κατησχυμμένοι. Οὕτω τὸν μὲν Ἰώβ ἰδὼν ὁ ἐχθρὸς περιπεφραγμένον ἀνεχώρησεν ἀπ' αὐτοῦ· τὸν δὲ Ἰούδαν γυμνὸν ἀπὸ τούτων εὗρων ἠχημαλώτισεν. Ὡστε, εἰ θέλομεν καταφρονεῖν τοῦ ἐχθροῦ λογιζόμεθα αἰεὶ τὰ τοῦ Κυρίου, καὶ χαιρέτω αἰεὶ ἡ ψυχὴ τῇ ἐλπίδι· καὶ ὀψόμεθα ὡς καπνὸν τὰ 20 τῶν δαιμόνων παίγνια, καὶ μᾶλλον φεύγοντας αὐτοὺς ἢ διώκοντας. Εἰσὶ γὰρ λίαν αὐτοί, καθὰ προεῖπον, δειλοί, προσδοκῶντες αἰεὶ τὸ ἠτοιμασμένον αὐτοῖς πῦρ.

43. Καὶ τοῦτο δὲ πρὸς ἀφοβίαν κατ' ἐκείνων ἔχετε παρ' ἑαυτοῖς τὸ τεκμήριον· Ὄταν τις φαντασία γένηται, μὴ προκα- 25 τάπιπτε ἐν δειλίᾳ, ἀλλ' ὅποια ἂν ᾖ, θαρρῶν ἐρώτα πρῶτον· Τίς εἰ σύ, καὶ πόθεν; Καὶ ἔὰν μὲν ᾖ ἁγίων ὀπτασία, πληροφοροῦσί σε, καὶ τὸν φόβον σου εἰς χαρὰν μεταβάλλουσιν· ἔὰν δὲ δια-

1. Ἰώβ κεφ. 1-2.

2. Ἰω. 13, 27.

μουν οί ἐχθροί. Διότι ὅταν ἔλθουν μᾶς συμπεριφέρονται ἀναλόγως μέ τήν ψυχικήν κατάστασιν εἰς τήν ὁποίαν εὕρισκόμεθα καί προσαρμόζουν τὰς φαντασίας ἀναλόγως μέ τὰς σκέψεις πού κάμνομεν. Ἔτσι, ἐάν μᾶς εὕρουν φοβισμένους καί ταραγμένους, ἀμέσως αὐτοί σάν λησταί πού εὕρηκαν τόν τόπον ἀφύλακτον ὁρμοῦν, καί ἐκεῖνο πού σκεπτόμεθα μέσα μας μᾶς τὸ παρουσιάζουν ἐξωγκωμένον. Ἐάν δηλαδή μᾶς βλέπουν νά δειλιάζωμεν καί φοβούμεθα, αὐξάνουν πολύ περισσότερο τήν δειλίαν μέ τὰς φαντασίας καί τὰς ἀπειλὰς καί ἔτσι μέ αὐτὰ βασανίζεται ἡ ταλαίπωρος ψυχὴ μας. Ἐάν ὅμως μᾶς εὕρουν νά χαιρώμεθα ἐν Κυρίῳ καί νά σκεπτόμεθα τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ καί νά φέρωμεν εἰς τὸν νοῦν μας ὅσα ἀρέσουν εἰς τὸν Κύριον καί νά συλλογίζωμεθα διαρκῶς, ὅτι ὄλα εἶνε εἰς τὸ χέρι τοῦ Θεοῦ καί ὅτι ὁ δαίμων δὲν ἔχει καμμίαν ἐξουσίαν ἐναντίον τοῦ Χριστιανοῦ καί γενικῶς δὲν ἔχει ἐξουσίαν ἐναντίον κανενὸς ἀνθρώπου, βλέποντες τότε τήν ψυχὴν ἠσφαλισμένην μέ τὰς σκέψεις αὐτάς, ἀπομακρύνονται καταντροπιασμένοι. Ὅταν παραδείγματος χάριν ὁ ἐχθρὸς εἶδε τὸν Ἰώβ περιφρουρημένον καλὰ, ἔφυγεν ἀπὸ κοντά του¹, ἐνῶ τὸν Ἰούδαν τὸν εὕρηκε γυμνὸν ἀπὸ τέτοιες σκέψεις καί τὸν ἠχμαλώτισεν². Ὡστε ἐάν θέλωμεν νά περιφρονῶμεν τὸν ἐχθρὸν, ἄς σκεπτόμεθα πάντοτε ὅσα ἀρέσουν εἰς τὸν Κύριον καί μέ τήν ἐλπίδα αὐτὴν ἄς χαίρη πάντοτε ἡ ψυχὴ μας, καί τότε θὰ ἰδοῦμεν τὰ παιγνίδια τῶν δαιμόνων νά ἐξαφανίζονται σάν καπνός, οἱ δὲ δαίμονες νά φεύγουν καί ὄχι νά μᾶς καταδιώκουν. Διότι, ὅπως εἶπα καί προηγουμένως, εἶνε πολύ δειλοί, ἐπειδὴ ζοῦν πάντοτε μέ τήν ἀγωνιώδη ἀναμονὴν τοῦ πυρός τῆς κολάσεως πού ἔχει ἐτοιμασθῆ δι' αὐτούς.

43. Διὰ νά εἰσθε ἄφοβοι ἀπέναντι αὐτῶν νά ἔχετε ὑπ' ὄψιν καί τὸ ἐξῆς στοιχεῖον. Ὅταν δηλαδή σοῦ παρουσιάζεται κάποιο φάντασμα, μὴ χάνης τὸ ἠθικόν σου ἐκ τῶν προτέρων ἀπὸ δειλίαν, ἀλλ' ὅποιοδήποτε φάντασμα καί ἂν εἶνε, κάμε πρῶτα τήν ἐρώτησιν· Ποῖος εἶσαι σὺ καί ἀπὸ ποῦ ἔρχεσαι; Ὅποτε, ἐάν μὲν εἶνε ὁπτασία ἀγίων, σέ πληροφοροῦν καί τὸν φόβον τὸν μεταβάλλουν εἰς χαρὰν. Ἐάν δὲ εἶνε διαβολικὴ, ἀμέσως

βολική τις ἦ, εὐθὺς ἐξασθενεῖ, βλέπουσα ἐρωμένην τὴν διά-
νοιαν ἀταραξίας γὰρ τεκμήριον τὸ ὅλως πυνθάνεσθαι· Τίς εἶ,
καὶ πόθεν; Οὕτως ὁ μὲν τοῦ Ναυῆ ἐρωτήσας ἔμαθεν· ὁ δὲ ἐ-
χθρὸς οὐκ ἔλαθεν ἐρωτήσαντα τὸν Δανιήλ.

5 44. Ταῦτα διαλεγόμενου τοῦ Ἀντωνίου πάντες ἔχαιρον
καὶ τῶν μὲν ὁ ἔρωσ τῆς ἀρετῆς ἠῤῥξανε, τῶν δὲ ἡ ὀλιγωρία πα-
ρεκβαλεῖτο, καὶ ἄλλων ἡ οἴησις ἐπαύετο· πάντες τε ἐπειθοντο
καταφρονεῖν τῆς δαιμονικῆς ἐπιβουλῆς, θαυμάζοντες τὴν δο-
θεῖσαν παρὰ τοῦ Κυρίου Ἀντωνίῳ χάριν εἰς τὴν διάκρισιν τῶν
10 πνευμάτων. Ἦν οὖν ἐν τοῖς ὄρεσι τὰ μοναστήρια ὡς σκηναὶ
πεπληρωμέναι θείων χορῶν, ψαλλόντων, φιλολογούντων, νη-
στευόντων, εὐχομένων, ἀγαλλιωμένων ἐπὶ τῇ τῶν μελλόντων
ἐλπίδι, καὶ ἐργαζομένων εἰς τὸ ποιεῖν ἐλεημοσύνας, ἀγάπην τε
καὶ συμφωνίαν ἐχόντων εἰς ἀλλήλους. Καὶ ἦν ἀληθῶς ἰδεῖν ὧ-
15 σπερ χώραν τινὰ καθ' ἑαυτὴν οὖσαν θεοσεβείας καὶ δικαιοσύ-
νης. Οὐκ ἦν γὰρ ἐκεῖ ὁ ἀδικῶν ἢ ὁ ἀδικούμενος, οὐδὲ μέμψις
φορολόγου· ἀλλὰ πλῆθος μὲν ἀσκητῶν, ἐν δὲ τῶν πάντων εἰς
ἀρετὴν τὸ φρόνημα· ὥστε ἰδόντα τινὰ πάλιν τὰ μοναστήρια καὶ
τὴν τοιαύτην τῶν μοναχῶν τάξιν ἀναφωνῆσαι καὶ εἰπεῖν· «Ὡς
20 καλοὶ σου οἱ οἴκοι, Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου, Ἰσραήλ! ὡσεὶ νά-
παι σκιαζουσαι, καὶ ὡσεὶ παράδεισος ἐπὶ ποταμόν, καὶ ὡσεὶ
σκηναί, ἃς ἔπηξεν ὁ Κύριος, καὶ ὡσεὶ κέδροι παρ' ὕδασιν».

45. Αὐτὸς μέντοι συνήθως καθ' ἑαυτὸν ἀναχωρῶν ἐν τῷ
ἑαυτοῦ μοναστηρίῳ ἐπέτεινεν τὴν ἀσκησιν, καθ' ἡμέραν τε ἐ-
25 στέναζεν, ἐνθυμούμενος τὰς ἐν οὐρανῷ μονάς, τὸν τε πόθον ἔ-
χων εἰς αὐτάς, καὶ σκοπῶν τὸν ἐφήμερον τῶν ἀνθρώπων βίον.
Καὶ γὰρ μέλλων ἐσθίειν καὶ κοιμᾶσθαι καὶ ἐπὶ ταῖς ἄλλαις ἀ-
νάγκαις τοῦ σώματος ἐρχεσθαι ἠσχύνετο, τὸ τῆς ψυχῆς λογιζό-
μενος νοερόν. Πολλάκις γοῦν μετὰ πολλῶν ἄλλων μοναχῶν μέλ-
30 λων ἐσθίειν ἀναμνησθεὶς τῆς πνευματικῆς τροφῆς παρητήσα-

1. Πρβλ. Ἰ. Ναυῆ 5, 13.

2. Πρβλ. Δαν. 10, 11· 18· 19.

3. Ἀρ. 24, 5-6.

ἐξασθενίζει καθώς βλέπει ρωμαλέαν τὴν σκέψιν, καθ' ὅσον τὸ νὰ ζητῆς πληροφορίας γενικῶς· Ποῖος εἶσαι καὶ ἀπὸ ποῦ κατάγεσαι; εἶνε ἔνδειξις ἀταραξίας. Ἔτσι ὁ μὲν Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ ἠρώτησε καὶ ἔμαθεν¹, ὁ δὲ ἐχθρὸς δὲν ἐξέφυγεν, ὅταν τὸν ἠρώτησεν ὁ Δανιήλ².

44. Ἐνῶ ὁ Ἀντώνιος ἔλεγεν αὐτὰ ὅλοι ἔχαιρον καὶ ἄλλων μὲν ἠῤῥαενεν ὁ ἔρωτας τῆς ἀρετῆς, ἄλλων ἀπεβάλλετο ἡ ἀμέλεια καὶ ἄλλων ἔπαυεν ἡ ὑπερηφάνεια. Ὅλοι δὲ μαζί, θαυμάζοντες τὴν χάριν ποῦ ἔδωκεν ὁ Κύριος εἰς τὸν Ἀντώνιον νὰ διακρίνη τὰ πνεύματα, ἔλαβαν ἀπόφασιν νὰ περιφρονοῦν τὴν κακίαν τῶν δαιμόνων. Ἔτσι τὰ μοναστήρια εἰς τὰ βουνὰ ὡμοιάζαν μὲ σκηνὰς γεμάτας ἀπὸ θείας χορωδίας, αἱ ὁποῖαι ἔπαλλαν, ἀγαποῦσαν τὸν λόγον, ἐνήστευαν, προσηύχοντο, ἠψφραίνοντο μὲ τὴν ἐλπίδα τῶν μελλόντων ἀγαθῶν, ἠργάζοντο διὰ νὰ κάμνουν ἐλεημοσύνας, καὶ εἶχαν ἀγάπην καὶ ὁμόνοιαν μεταξὺ τῶν. Καὶ πράγματι ἦτο δυνατὸν νὰ ἴδῃ κανεὶς κάτι ποῦ νὰ ὁμοιάζῃ μὲ χῶραν ἐκ φύσεως εὐσεβείας καὶ δικαιοσύνης. Διότι δὲν ὑπῆρχεν ἐκεῖ κανεὶς ποῦ νὰ ἀδικῆ ἢ νὰ ἀδικῆται, οὔτε κατηγορία ἐναντίον εἰσπράττοντος φόρους· ἀλλ' ὑπῆρχε πλῆθος μὲν ἀσκητῶν, ἕνα δὲ ἦτο τὸ φρόνημα ὅλων, τὸ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἀρετὴν, ὥστε, ἐὰν ἔβλεπε κάποιος πάλιν τὰ μοναστήρια καὶ τὴν μεγάλην ἀρμονίαν τῶν μοναχῶν, θὰ ἀνεφωνοῦσε καὶ θὰ ἔλεγε· «Πόσον ὠραῖοι εἶνε οἱ οἴκοί σου, Ἰακώβ, αἱ σκηναὶ σου, Ἰσραήλ! Εἶνε σὰν βαθύσκοιο κοιλάδες, σὰν κῆποι πλησίον ποταμοῦ, καὶ σὰν σκηναί, τὰς ὁποίας ἔστησεν ὁ Κύριος, καὶ σὰν κέδροι πλησίον τῶν ὑδάτων»³.

45. Ὁ ἴδιος βεβαίως, ἀσκητεύοντας ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μόνος εἰς τὸ μοναστήριόν του, ἐνέτεινε τὴν ἀσκησιν καὶ καθημερινῶς ἀνεστέναζε καὶ ἔφερεν εἰς τὸν νοῦν του τὰς μονὰς ποῦ εὐρίσκονται εἰς τὸν οὐρανόν καὶ ἐπόθει νὰ ἔλθῃ εἰς αὐτάς καὶ ἐξήταζε τὸ πρόσκαιρον τῆς ζωῆς τῶν ἀνθρώπων. Ὅταν δὲ ἐπρόκειτο νὰ φάγῃ καὶ νὰ κοιμηθῆ ἢ νὰ κάμῃ τὰς ἄλλας ἀνάγκας τοῦ σώματος ἐντρέπετο, διότι ἐσκέπτετο τὸ αὐλον τῆς ψυχῆς. Πολλὰς φορές, ὅταν ἐπρόκειτο νὰ φάγῃ μαζί μὲ ἄλλους πολλοὺς μοναχοὺς, ἐνεθυμήθη τὴν πνευματικὴν τροφήν

το, καὶ μακρὰν ἀπ' αὐτῶν ἀπῆλθε, νομίζων ἐρουθριᾶν, εἰ βλέ-
 ποιτο παρ' ἐτέρων ἐσθίων ἤσθιε μέντοι καθ' ἑαυτὸν διὰ τὴν τοῦ
 σώματος ἀνάγκην· πολλάκις δὲ καὶ μετὰ τῶν ἀδελφῶν, αἰδού-
 5 μενος μὲν ἐπὶ τούτοις, παρορησιαζόμενος δὲ ἐπὶ τοῖς ὑπὲρ ὠφε-
 λείας λόγοις. Καὶ ἔλεγε χρῆναι τὴν πᾶσαν σχολὴν διδόναι τῇ
 ψυχῇ μᾶλλον ἢ τῷ σώματι, καὶ συγχωρεῖν μὲν διὰ τὴν ἀνάγκην
 ὀλίγον καιρὸν τῷ σώματι, τὸ δὲ ὅλον σχολάζειν τῇ ψυχῇ μᾶλ-
 λον, καὶ τὴν ταύτης ὠφέλειαν ζητεῖν· ἵνα μὴ αὕτη καθέλκηται
 ὑπὸ τῶν ἡδονῶν τοῦ σώματος, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ σῶμα παρ' αὐ-
 10 τῆς δουλαγωγῆται· τοῦτο γὰρ εἶναι τὸ λεγόμενον παρὰ τοῦ
 Σωτῆρος· «Μὴ μεριμνήσητε τῇ ψυχῇ ὑμῶν τί φάγητε, μηδὲ τῷ
 σώματι τί ἐνδύσῃσθε. Καὶ ὑμεῖς μὴ ζητεῖτε τί φάγητε ἢ τί πί-
 ητε καὶ μὴ μετεωρίζεσθε· ταῦτα γὰρ πάντα τὰ ἔθνη τοῦ κόσ-
 μου ἐπιζητεῖ. Ὑμῶν δὲ ὁ Πατὴρ οἶδεν, ὅτι χρῆζετε τούτων
 15 ἀπάντων. Πλὴν ζητεῖτε πρῶτον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ, καὶ ταῦτα
 πάντα προστεθήσεται ὑμῖν».

46. Μετὰ ταῦτα κατέλαβε τὴν Ἐκκλησίαν ὁ κατὰ Μαξι-
 μῖνον τὸ τηρικαῦτα γενόμενος διωγμός· καὶ τῶν ἀγίων μαρτύ-
 ρων ἀγομένων εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς
 20 ἀφείς τὸ μοναστήριον, λέγων· Ἀπέλθωμεν καὶ ἡμεῖς, ἵνα ἀγω-
 νιζώμεθα κληθέντες ἢ θεωρήσωμεν τοὺς ἀγωνιζομένους. Καὶ
 πόθον μὲν εἶχε μαρτυρηῆσαι· παραδοῦναι δὲ μὴ θέλων ἑαυτὸν,
 ὑπηρέτει τοῖς ὁμολογηταῖς ἔν τε τοῖς μετάλλοις καὶ ἐν ταῖς
 φυλακαῖς. Πολλή τε ἦν αὐτῷ σπουδὴ ἐν τῷ δικαστηρίῳ, ἀγω-
 25 νιζομένους μὲν τοὺς καλουμένους ἐπαλείφειν εἰς προθυμίαν,
 μαρτυροῦντας δὲ αὐτοὺς ἀπολαμβάνειν καὶ προπέμπειν ἕως
 τελειωθῶσιν. Ὁ γοῦν δικαστὴς βλέπων αὐτοῦ τε καὶ τῶν σὺν
 αὐτῷ τὸ ἄφοβον καὶ τὴν εἰς τοῦτο σπουδὴν παρήγγειλε μηδένα

1. Λκ. 12, 29 - 31.

2. Πρόκειται περὶ τοῦ ἐπὶ Μαξιμίνου Daja διωγμοῦ τοῦ 311 εἰς Ἀλε-
 ξάνδρειαν, ὅτε ἐμαρτύρησε καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Πέτρος.

καὶ διέκοψε τὸ φαγητὸν καὶ ἔφυγε μακρὰ ἀπὸ αὐτοῦς, διότι ἐπίστευεν ὅτι θὰ ἐκοκκίνιζεν, ἐὰν τὸν ἔβλεπαν οἱ ἄλλοι νὰ τρώγῃ. Ὅταν δὲ ἦτο μόνος τοῦ ἔτρωγε κατ' ἀνάγκην διὰ νὰ συντηρηθῇ τὸ σῶμά του. Πολλὰς φορές ἔτρωγε καὶ μαζί μὲ τοὺς ἀδελφούς. Καὶ ἐντρέπετο μὲν τότε διότι ἔτρωγεν, ἐλάμβανε δὲ πολλὴν παρρησίαν, ἐπειδὴ ἔλεγε λόγους ὠφελείας. Καὶ ἔλεγεν ὅτι πρέπει ὅλον τὸν καιρὸν νὰ τὸν ἀφιερώνωμεν διὰ τὴν ψυχὴν μᾶλλον παρὰ διὰ τὸ σῶμα, καὶ νὰ διαθέτωμεν μὲν κατ' ἀνάγκην ὀλίγον χρόνον διὰ τὸ σῶμα, ὅλον δὲ τὸν καιρὸν νὰ τὸν ἀφιερώνωμεν διὰ τὴν ψυχὴν μᾶλλον καὶ νὰ ἀναζητοῦμεν τὴν ὠφέλειαν αὐτῆς, ὥστε νὰ μὴ ἐλκύεται αὐτὴ ἀπὸ τὰς ἡδονὰς τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα νὰ ὑποτάσσεται εἰς αὐτήν. Διότι αὐτὸ σημαίνει ἐκεῖνο ποῦ λέγει ὁ Σωτὴρ· «Μὴ μεριμνήσετε διὰ τὴν ζωὴν σας τί θὰ φάγετε, οὔτε διὰ τὸ σῶμά σας τί θὰ ἐνδυθῆτε. Καὶ σεῖς μὴ φροντίζετε τί θὰ φάγετε ἢ τί θὰ πιῆτε καὶ μὴ περιέρχεσθε εἰς ἀμηχανίαν· διότι ὅλα αὐτὰ τὰ ζητοῦν οἱ εἰδωλολάτραι, ἐνῶ ὁ ἰδικὸς σας Πατὴρ γνωρίζει ὅτι ἔχετε ἀνάγκην ἀπὸ ὅλα αὐτὰ. Μόνον νὰ ζητῆτε πρῶτον τὴν βασιλείαν αὐτοῦ καὶ ὅλα αὐτὰ θὰ σᾶς προστεθοῦν»¹.

46. Βραδύτερον ἐνέσκηψεν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν ὁ διωγμὸς, ὁ ὁποῖος ἔγινε τότε ἐπὶ Μαξιμίνου². Καὶ ὅταν οἱ ἅγιοι μάρτυρες ὠδηγοῦντο εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἠκολούθησε καὶ αὐτὸς ἀφοῦ ἐγκατέλειψε τὸ μοναστήριον καὶ ἔλεγεν· Ἄς πᾶμε καὶ ἡμεῖς διὰ ν' ἀγωνισθοῦμεν, ἐὰν μᾶς καλέσῃ ὁ Κύριος, ἢ διὰ νὰ ἰδοῦμεν ἐκείνους ποῦ ἀγωνίζονται. Καὶ εἶχε μὲν πόθον νὰ μαρτυρήσῃ, ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν ἠθελε νὰ παραδώσῃ μόνος τοῦ τὸν ἑαυτὸν του, ὑπηρέτει τοὺς ὁμολογητὰς τόσον εἰς τὰ μεταλλεῖα ὅσον καὶ εἰς τὰς φυλακάς. Πολὺ δὲ ἐφρόντιζε νὰ ἐνισχύῃ εἰς τὸ δικαστήριον τὸ φρόνημα ἐκείνων ποῦ ἐκαλοῦντο νὰ καταδικασθοῦν διὰ μαρτυρικοῦ θανάτου, ἐκείνους δὲ ποῦ ἐμαρτύρουν νὰ τοὺς περισυλλέγῃ καὶ νὰ τοὺς προπέμπῃ μέχρι τοῦ τάφου. Βλέποντας λοιπὸν ὁ δικαστὴς τὸ θάρρος αὐτοῦ καὶ ἐκείνων ποῦ ἦσαν μαζί του, ὡς καὶ τὴν προθυμίαν διὰ μάρτύριον, ἐξέδωκεν ἐντολὴν κανεὶς ἀπὸ τοὺς μοναχοὺς νὰ μὴ ἐμφανίζεται

τῶν μοναχῶν ἐν τῷ δικαστηρίῳ φαίνεσθαι, μηδὲ ὅλως ἐν τῇ πόλει διατρίβειν. Οἱ μὲν οὖν ἄλλοι πάντες ἔδοξαν κρούπτεσθαι τὴν ἡμέραν ἐκείνην· ὁ δὲ Ἀντώνιος τοσοῦτον ἐφρόντισεν, ὥστε καὶ μᾶλλον πλῦναι τὸν ἐπενδύτην, καὶ τῇ ἐξῆς ἔμπροσθεν ἐφ' 5 ὑψηλοῦ στῆναι καὶ φαίνεσθαι τῷ ἡγεμόνι λαμπρόν. Πάντων οὖν ἐπὶ τούτῳ θαυμαζόντων καὶ τοῦ ἡγεμόνος ὀρώντος καὶ μετὰ τῆς τάξεως αὐτοῦ διαβαίνοντος αὐτὸς ἀτρέμας εἰστήκει, δεικνὺς ἡμῶν τῶν Χριστιανῶν τὴν προθυμίαν· ἠῴχετο γὰρ καὶ αὐτὸς μαρτυρῆσαι, καθὰ προεῖπον. Αὐτὸς μὲν οὖν λυπουμενῶ ἐώκει, ὅτι 10 μὴ μεμαρτύρηκεν· ὁ δὲ Κύριος ἦν αὐτὸν φυλάττων εἰς τὴν ἡμῶν καὶ τὴν ἐτέρων ὠφέλειαν, ἵνα καὶ ἐν τῇ ἀσκήσει, ἦν ἐκ τῶν Γραφῶν αὐτὸς μεμάθηκε, πολλοῖς διδάσκαλος γένηται. Καὶ γὰρ καὶ μόνον βλέποντες αὐτοῦ τὴν ἀγωγὴν, πολλοὶ τῆς πολιτείας αὐτοῦ ἐσπουδάζοντο ζηλωταὶ γενέσθαι. Πάλιν οὖν ὑπηρέτει 15 συνήθως τοῖς ὁμολογηταῖς, καὶ ὡς συνδεδεμένος αὐτοῖς ἦν κοπιῶν ἐν ταῖς ὑπηρεσίαις.

47. Ἐπειδὴ δὲ λοιπὸν ὁ διωγμὸς ἐπαύσατο καὶ μεμαρτύρηκεν ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος Πέτρος, ἀπεδήμησε καὶ πάλιν εἰς τὸ μοναστήριον ἀνεχώρει, καὶ ἦν ἐκεῖ καθ' ἡμέραν μαρτυρῶν 20 τῇ συνειδήσει καὶ ἀγωνιζόμενος τοῖς τῆς πίστεως ἄθλοις. Καὶ γὰρ καὶ ἀσκήσει πολλῇ καὶ συντονωτέρα ἐκέχρητο· ἐνήστευε γὰρ αἰεὶ, τὸ δὲ ἔνδυμα εἶχεν ἔνδον μὲν τρίχινον, ἐπάνω δὲ δερμάτινον, ὃ καὶ ἕως τελευτῆς τετήρηκε, μήτε σῶμα διὰ ῥύπον ὕδατι λούσας, μήθ' ὅλως τοὺς πόδας ἀπονίψας, ἢ κἂν ἀπλῶς εἰς 25 ὕδωρ αὐτοὺς χωρὶς ἀνάγκης ἀνασχόμενος ἐμβαλεῖν· ἀλλ' οὐδὲ γυμνωθέντα τις αὐτὸν ἐώρακεν, οὐδὲ ὅλως τὸ σῶμά τις εἶδε Ἀντωνίου γυμνόν, εἰ μὴ ὅτε τελευτήσας ἐθάπτετο.

48. Ἀναχωροῦντι τοίνυν αὐτῷ καὶ προθεμένῳ ποιῆσαι

εἰς τὸ δικαστήριον, ἀλλ' οὔτε καὶ εἰς τὴν πόλιν νὰ παραμένουν οἱ μοναχοί. Καὶ οἱ μὲν ἄλλοι μοναχοὶ εἶχον τὴν γνώμην ὅτι πρέπει νὰ μὴ ἐμφανισθοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν ἐκείνην, ἀντιθέτως ὁ Ἄντωνιος δὲν συνεμορφώθη καθόλου πρὸς τὴν ἐντολήν, ἀλλὰ ἔπλυνε καλῶς τὸ ἐπανωφόρι του καὶ τὴν ἐπομένην ἐστάθη εἰς ὑψηλὸν μέρος πρὸ τοῦ ἡγεμόνος, ὥστε αὐτὸς νὰ τὸν βλέπη ὀλοκάθαρα. Καὶ ἐνῶ ὅλοι ἐθαύμαζον διὰ τὴν τόλμην του αὐτὴν καὶ ὁ ἡγεμὼν τὸν ἔβλεπε καθῶς ἐβάδιζε μετὰ τῆς συνοδείας του, αὐτὸς ἐστέκετο ἄφοβος, δεικνύων ἔτσι τὸν ζῆλον ποὺ ἔχομεν ἡμεῖς οἱ Χριστιανοί. Διότι, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως, καὶ αὐτὸς ηὔχето νὰ μαρτυρήσῃ. Καὶ ὁ ἴδιος μὲν ἐφαίνετο ὅτι λυπεῖται, διότι δὲν ἐμαρτύρησεν, ἀλλ' ὁ Κύριος τὸν ἐφύλασσε διὰ τὴν ὠφέλειαν τὴν ἰδικήν μας καὶ τῶν ἄλλων, ὥστε νὰ γίνῃ διδάσκαλος εἰς πολλοὺς καὶ εἰς τὴν ἄσκησιν, τὴν ὁποίαν αὐτὸς ἐδιδάχθη ἀπὸ τὰς Γραφάς. Πράγματι δὲ καὶ μόνον ποὺ ἔβλεπαν τὸν τρόπον τῆς ζωῆς του, πολλοὶ ἐδείκνυον προθυμίαν νὰ γίνουν μιμηταὶ τῆς ζωῆς του. Ἐξηκολούθησε λοιπὸν νὰ ὑπηρετῇ τοὺς ὁμολογητὰς καὶ ὡς συναιχμάλωτος αὐτῶν ἐκοπίαζεν εἰς τὸ νὰ τοὺς ὑπηρετῇ.

47. Ὄταν ὁμως ἀργότερα ἐσταμάτησεν ὁ διωγμὸς καὶ εἶχε μαρτυρήσει ὁ μακαρίτης ἐπίσκοπος Πέτρος, ἀνεχώρησε καὶ ἔφυγε πάλιν εἰς τὸ μοναστήριον, καὶ ἐκεῖ καθημερινῶς ἔδιδε τὴν μαρτυρίαν τῆς συνειδήσεώς του καὶ ἠγωνίζετο τὰ κατορθώματα τῆς πίστεως. Διότι ἤδη περισσότερο καὶ συστηματικώτερον ὑπέβαλλε τὸν ἑαυτὸν του εἰς τὴν ἄσκησιν. Ἐνήστευε πάντοτε, καὶ τὸ ἔνδυμά του ἦτο ἐσωτερικῶς μὲν τρίχινον, ἐξωτερικῶς δὲ δερμάτινον, καὶ τὸ ἐφόρει μέχρι τοῦ θανάτου του, χωρὶς ποτὲ νὰ λούσῃ τὸ σῶμά του μὲ νερὸ διὰ νὰ τὸ καθαρίσῃ καὶ χωρὶς νὰ νίψῃ τὰ πόδια του ὀλόκληρα ἢ ἀπλῶς νὰ σηκώσῃ καὶ νὰ βάλῃ τὰ πόδια του μέσα εἰς τὸ νερό, χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη. Οὔτε ἐπίσης τὸν εἶδε κανεὶς νὰ ἔχη γυμνωθῇ, οὔτε κανεὶς εἶδε ὀλόκληρον τὸ σῶμα τοῦ Ἄντωνίου, παρὰ μόνον ὅταν ἀπέθανε καὶ ἐκηδεύετο.

48. Ὄταν λοιπὸν αὐτὸς εἶχε ἀναχωρήσει μὲ τὴν ἀπόφασιν

χρόνον, ὥστε μήτε αὐτὸν προῖέναι, μήτε τινὰ δέξασθαι, Μαρτι-
 νιανός τις ἄρχων στρατιωτῶν ἐγένετο δι' ὄχλου τῷ Ἀντωνίῳ·
 εἶχε γὰρ ὑπὸ δαίμονος ἐνοχλουμένην τὴν θυγατέρα· ὡς δὲ ἐπὶ
 πολὺν διέμενε κόπτων τὴν θύραν καὶ ἀξιῶν ἐλθεῖν αὐτόν, καὶ εὐ-
 5 ξασθαι τῷ Θεῷ διὰ τὴν παῖδα, ἀνοίξει μὲν οὐκ ἠνέσχετο, παρα-
 κύψας δὲ ἄνωθεν εἶπεν· Ἄνθρωπε, τί μου κατακράζεις; ἄνθρω-
 πός εἰμι καὶ γὰρ ὡσπερ καὶ σύ. Εἰ δὲ πιστεύεις τῷ Χριστῷ, ᾧ
 λατρεύω, ὕπαγε, καὶ ὡς πιστεύεις εὐξαι τῷ Θεῷ, καὶ γίνεται·
 Εὐθὺς οὖν ἐκεῖνος πιστεύσας καὶ ἐπικαλεσάμενος τὸν Χριστὸν
 10 ἀπῆλθεν, ἔχων τὴν θυγατέρα καθαρισθεῖσαν ἀπὸ τοῦ δαίμονος.
 Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα δι' αὐτοῦ πεποίηκεν ὁ Κύριος, ὃ λέγων· «Αἰ-
 τεῖτε, καὶ δοθήσεται ὑμῖν». Πλεῖστοι γὰρ τῶν πασχόντων, μὴ
 ἀνοίγοντος αὐτοῦ τὴν θύραν, μόνον ἐκάθεινον ἔξω τοῦ μονα-
 στηρίου, καὶ πιστεύοντες καὶ εὐχόμενοι γνησίως ἐκαθαρί-
 15 ζοντο.

49. Ὡς δὲ εἶδεν ἑαυτὸν ὀχλούμενον ὑπὸ πολλῶν καὶ μὴ
 ἀφιέμενον κατὰ γνώμην ἀναχωρεῖν, ὡς βούλεται, εὐλαβηθεὶς
 μὴ ἐξ ὧν ὁ Κύριος ποιεῖ δι' αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς ἐπαρθῆ, ἢ ἄλλος τις
 ὑπὲρ ὃ ἐστι λογίσσεται περὶ αὐτοῦ, ἐσκέφατο καὶ ὤρμησεν ἀνελ-
 20 θεῖν εἰς τὴν ἄνω Θηβαῖδα πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτόν. Καὶ δὴ
 παρὰ τῶν ἀδελφῶν δεξάμενος ἄρτους, ἐκάθητο παρὰ τὰς ὄχθας
 τοῦ ποταμοῦ, σκοπῶν εἰ ἄρα παρέλθοι πλοῖον, ἵνα ἐμβὰς ἀνέλ-
 θη μετ' αὐτῶν. Ταῦτα δὲ αὐτοῦ σκεπτομένου, φωνή τις ἄνωθεν
 γέγονε πρὸς αὐτόν· Ἀντώνιε, ποῦ πορεύῃ καὶ διὰ τί; Ὁ δὲ μὴ
 25 ταραχθεὶς, ἀλλ' ὡς εἰωθῶς καλεῖσθαι πολλᾶκις οὕτως, ἐπακού-
 σας ἀπεκρίνατο λέγων· Ἐπειδὴ οὐκ ἐπιτρέπουσί μοι ἡρεμεῖν οἱ

νά παραμείνη ἐπὶ πολὺν χρόνον εἰς τὴν ἄσκησιν χωρὶς οὔτε αὐτὸς νὰ ἐπισκεφθῆ κανένα οὔτε νὰ δεχθῆ κανένα, κάποιος Μαρτινιανός, διοικητῆς στρατιωτῶν, παρουσιάσθη μαζί με λαὸν εἰς τὸν Ἀντώνιον, διότι τὴν θυγατέρα του τὴν ἠνώχλει κάποιον δαιμόνιον. Ἐπειδὴ λοιπὸν παρέμεινε πολλὴν ὥραν καὶ ἐκτυποῦσε με ἐπιμονὴν τὴν πόρταν του καὶ τὸν παρεκάλει νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ προσευχηθῆ εἰς τὸν Θεὸν διὰ τὴν κόρην του, ὁ Ἀντώνιος δὲν ἐδέχετο μὲν ν' ἀνοίξῃ τὴν πόρταν, ἀλλ' ἔσκυψεν ἐπάνω ἀπὸ τὴν πόρταν καὶ εἶπεν· Ἄνθρωπε, τί με φωνάζεις με κραυγᾶς; Ἄνθρωπος εἶμαι καὶ ἐγὼ ὅπως καὶ σύ. Ἐὰν πιστεύῃς εἰς τὸν Χριστόν, τὸν ὁποῖον λατρεύω, πήγαινε καὶ κάμε τὴν προσευχὴν σου εἰς τὸν Θεὸν ὅπως πιστεύεις καὶ θὰ γίνῃ τὸ αἴτημά σου. Ἀμέσως λοιπὸν ἐκεῖνος ἐπίστευσε καὶ, ἀφοῦ ἐπεκαλέσθη τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ, ἀνεχώρησεν ἔχων τὴν θυγατέρα του ἀπηλλαγμένην ἀπὸ τὸν δαίμονα. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ ἄλλα ἔκαμε δι' αὐτοῦ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ζητεῖτε καὶ θὰ σᾶς δοθῆ»¹. Διότι πάρα πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πάσχοντας, ἐπειδὴ δὲν ἤνοιγε τὴν πόρταν, ἀπλῶς ἐκοιμῶντο ἔξω ἀπὸ τὸ μοναστήριον καὶ πιστεύοντες καὶ προσευχόμενοι εἰλικρινῶς ἔθεραπεύοντο.

49. Ὅταν δὲ εἶδεν ὅτι τὸν ἐνοχλοῦν πολλοὶ καὶ δὲν τὸν ἀφήνουν νὰ ἀσκητεύσῃ, ὅπως αὐτὸς ἠθελε καὶ ἐπεθύμει, καὶ ἐπειδὴ ἐφοβήθη μήπως ἐξ ὧν ὁ Κύριος κάμνει δι' αὐτοῦ ἢ ὁ ἴδιος ὑπερηφανευθῆ ἢ κανεὶς ἄλλος τὸν θεωρήσῃ περισσότερον ἀπὸ ὅ,τι εἶνε εἰς τὴν πραγματικότητα, ἐσκέφθη καὶ ἐξεκίνησε νὰ ἀνεβῆ εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα, ἐκεῖ ὅπου δὲν τὸν ἐγνώριζαν. Καὶ πράγματι, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀπὸ τοὺς ἀδελφοὺς μερικὰ ψωμιά, ἐκάθητο δίπλα εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ καὶ παρετήρει μήπως περάσῃ ἀπὸ ἐκεῖ κανένα πλοῖον διὰ νὰ ἀνεβῆ εἰς αὐτὸ καὶ νὰ ταξιδεύσῃ μαζί τους. Καὶ ἐνῶ ἐσκέπτετο αὐτά, ἠκούσθη μία φωνὴ ἀπὸ ψηλὰ νὰ τοῦ λέγῃ· Ἀντώνιε, ποῦ πηγαίνεις καὶ διατί; Αὐτὸς δὲ χωρὶς νὰ παραχθῆ, διότι εἶχε συνηθίσει νὰ καλῆται συχνὰ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, ἀφοῦ ἤκουσεν ἀπεκρίθη λέγοντας· Ἐπειδὴ δὲν με ἀφήνουν τὰ πλήθη τῶν ἀν-

ὄχλοι, διὰ τοῦτο βούλομαι ἀνελθεῖν εἰς τὴν Ἄνω Θηβαίδα διὰ τὰς πολλὰς τῶν ὠδῶν μοι γινομένας ἐνοχλήσεις, καὶ μάλιστα διὰ τὸ ἀπαιτεῖσθαι με παρ' αὐτῶν τὰ ὑπὲρ τὴν ἐμὴν δύναμιν. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν ἔφη· Κἂν εἰς τὴν Θηβαίδα ἀνέλθης, κἂν, ὡς ἐν-
 5 θυμῇ, κατέλθης εἰς τὰ βουκόλια, πλείω καὶ διπλασίονα τὸν κάματον ἔχεις ὑπομένειν. Εἰ δὲ θέλεις ὄντως ἡρεμεῖν, ἀνελθε νῦν εἰς τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον. Τοῦ δὲ Ἀντωνίου λέγοντος· Καὶ τίς δείξει μοι τὴν ὁδόν; ἀπειρος γάρ εἰμι ταύτης· εὐθὺς ἔδειξεν αὐτῷ Σαρακηνοὺς μέλλοντας ὁδεύειν τὴν ὁδὸν ἐκείνην. Προσελ-
 10 θῶν τοίνυν καὶ ἐγγίσας αὐτοῖς ὁ Ἀντώνιος, ἠξίου σὺν αὐτοῖς εἰς τὴν ἔρημον ἀπελθεῖν. Οἱ δέ, ὡσπερ ἐξ ἐπιτάγματος τῆς προνοίας, προθύμως αὐτὸν ἐδέξαντο· καὶ ὁδεύσας τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας μετ' αὐτῶν, ἦλθεν εἰς ὄρος ὑψηλὸν λίαν καὶ ὕδωρ μὲν ἦν ὑπὸ τὸ ὄρος διειδέστατον, γλυκύ, καὶ μάλα ψυχρόν.
 15 Πεδιάς δὲ ἔξωθεν καὶ φοῖνικες ἀμεληθέντες ὀλίγοι.

50. Ὁ οὖν Ἀντώνιος, ὡσπερ θεόθεν κινούμενος, ἠγάπησε τὸν τόπον· οὗτος γὰρ ἦν ὃν ἐσήμανεν ὁ λαλήσας αὐτῷ παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν δεξάμενος παρὰ τῶν συνοδουσάντων ἄρτους ἔμενεν ἐν τῷ ὄρει μόνος, οὐδενὸς ἑτέρου
 20 συνόντος αὐτῷ· ὡς γὰρ ἴδιον οἶκον ἐπιγνοὺς, εἶχε λοιπὸν τὸν τόπον ἐκεῖνον. Αὐτοὶ τε οἱ Σαρακηνοί, θεωρήσαντες τὴν Ἀντωνίου προθυμίαν, ἐξεπίτηδες ἐκείνην τὴν ὁδὸν διήρχοντο, καὶ χαίροντες ἔφερον ἄρτους αὐτῷ· εἶχε δὲ καὶ τὴν ἀπὸ τῶν φοινίκων ὀλίγην τινὰ τότε καὶ εὐτελεῆ παραμυθίαν. Μετὰ δὲ ταῦτα,
 25 μαθόντες οἱ ἀδελφοὶ τὸν τόπον, ὡς τέκνα πατρὸς μνημονεύοντες, ἐφρόντιζον ἀποστέλλειν αὐτῷ· ἀλλ' ὄρων ὁ Ἀντώνιος, ὅτι προφάσει τοῦ ἄρτου σκύλλονταί τινες ἐκεῖ καὶ κάματον ὑπομένουσι, φειδόμενος καὶ ἐν τούτῳ τῶν μοναχῶν, ἐβουλεύσατο

θρώπων νὰ ἡρεμήσω, διὰ τοῦτο θέλω νὰ ἀνεβῶ εἰς τὴν Ἄνω Θηβαΐδα, λόγῳ τῶν πολλῶν ἐνοχλήσεων ποὺ μοῦ παρέχουν ὅσοι μὲ ἐπισκέπτονται ἐδῶ, καὶ προπαντὸς διότι ἀπαιτοῦν νὰ τοὺς κάμω πράγματα ποὺ ὑπερβαίνουν τὴν δύναμίν μου. Καὶ ἡ φωνὴ τοῦ λέγει· Καὶ εἰς τὴν Θηβαΐδα νὰ μεταβῆς καὶ εἰς τὰ κοπάδια τῶν βοδιῶν νὰ κατεβῆς, ὅπως σκέπτεσαι, περισσότερο καὶ διπλάσιαν κούρασιν πρόκειται νὰ ὑπομένης. Ἄλλ' ἐὰν πραγματικῶς θέλῃς νὰ ἡρεμήσης, ἀνέβα σήμερον εἰς τὴν ἐνδοτέραν ἔρημον. Ὄταν δὲ ὁ Ἄντωνιος ἠρώτησε· Καὶ ποῖος θὰ μοῦ δείξῃ τὸν δρόμον, ἀφοῦ δὲν τὸν γνωρίζω; ἀμέσως τότε τοῦ ἔδειξε κάποιους Σαρακηνοὺς, οἱ ὅποιοι ἐπρόκειτο νὰ ὀδεύσουν τὸν δρόμον ἐκεῖνον. Ἄφοῦ λοιπὸν ἐπροχώρησεν ὁ Ἄντωνιος τοὺς ἐπλησίασε καὶ τοὺς παρεκάλεσε νὰ τοὺς συνοδεύσῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἔρημον, καὶ ἐκεῖνοι, σὰν νὰ τοὺς διέταξεν ἡ θεία πρόνοια, τὸν ἐδέχθησαν μὲ προθυμίαν. Καὶ ἀφοῦ ἐβάδισε μαζί των τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ἔφθασεν εἰς ἓνα ὄρος πολὺ ὑψηλόν, τὸ ὁποῖον εἶχε γάργαραν, γλυκὺ καὶ πολὺ κρῦο νερό. Πιὸ πέρα δὲ ἦτο μία πεδιάδα καὶ μερικοὶ ἀπεριποίητοι φοίνικες.

50. Ὁ Ἄντωνιος λοιπὸν, λὲς καὶ ἦτο θεοκίνητος, ἠγάπησε τὸν τόπον, διότι ὁ τόπος αὐτὸς ἦτο ἐκεῖνος ποὺ τοῦ ὑπέδειξεν αὐτὸς ποὺ τοῦ ὠμίλησε κοντὰ εἰς τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ. Εἰς τὴν ἀρχὴν λοιπὸν, ἀφοῦ ἔλαβε μερικὰ ψωμιὰ ἀπὸ τοὺς συνοδοιπόρους του, παρέμεινεν εἰς τὸ ὄρος μόνος χωρὶς νὰ εἶνε κανεὶς κοντὰ του. Ἐκτοτε εἶχε τὸν τόπον ἐκεῖνον ὅπως τὸ σπίτι του. Καὶ αὐτοὶ οἱ Σαρακηνοί, ὅταν ἀντελήφθησαν τὸν ἀσκητικὸν ζῆλον τοῦ Ἄντωνίου, διέβαινον ἐπίτηδες ἀπὸ τὸν δρόμον ἐκεῖνον καὶ μετὰ χαρᾶς προσεκόμιζαν εἰς αὐτὸν ψωμιὰ. Ἐλάμβανεν ἐπίσης τότε καὶ ὀλίγην ἀσήμαντον τροφήν ἀπὸ τοὺς φοίνικας. Ἀργότερα ὁμως, ὅταν ἔμαθαν οἱ ἀδελφοὶ τὸν τόπον ὅπου ἔμενε, σὰν παιδιὰ ποὺ δὲν ἐλησμόνουν τὸν πατέρα των ἐφρόντιζαν νὰ τοῦ στέλλουν ψωμιὰ. Ἄλλ' ὅταν εἶδεν ὁ Ἄντωνιος, ὅτι μὲ τὴν πρόφασιν τοῦ ψωμιοῦ ταλαιπωροῦνται καὶ κουράζονται ὠρισμένοι μοναχοί, ἐλυπεῖτο καὶ δι' αὐτὸ τοὺς μονα-

καθ' ἑαυτὸν, καὶ τῶν εἰσερχομένων τινὰς πρὸς αὐτὸν ἤξιωσε
 κομίσει αὐτῷ δίκηλλον καὶ πέλεκυν καὶ σίτον ὀλίγον. Ὡς δὲ
 ἐκομίσθη ταῦτα, διοδεύσας τὴν περὶ τὸ ὄρος γῆν, βραχύτατόν
 τινα τόπον εὐρῶν ἐπιτήδειον ἐγεώργησε· καὶ τὸν ἐκ τοῦ ὕδατος
 5 ποτισμὸν ἀφθόνως ἔχων ἔσπειρε. Καὶ κατ' ἐνιαυτὸν τοῦτο ποι-
 ῶν εἶχεν ἐκεῖθεν τὸν ἄροτον χαίρων, ὅτι μηδενὶ διὰ τοῦτο γενή-
 σεται ὀχληρός, καὶ ὅτι ἐν πᾶσιν ἑαυτὸν ἀβαρῆ φυλάττει. Ἀλλὰ
 μετὰ ταῦτα βλέπων πάλιν τινὰς ἐρχομένους, ἐγεώργησε καὶ ὀ-
 λιγοστά λάχανα, ἵνα ὁ εἰσερχόμενος ἔχη τινὰ παραμυθίαν ὀλί-
 10 γην τοῦ καμάτου τῆς χαλεπῆς ἐκείνης ὁδοῦ. Τὴν μὲν οὖν ἀρχὴν
 τὰ ἐν τῇ ἐρήμῳ θηρία προφάσει τοῦ ὕδατος ἐρχόμενα, πολλάκις
 ἔβλαπτον αὐτοῦ τὸν σπόρον καὶ τὴν γεωργίαν· αὐτὸς δὲ χαριέν-
 τως κρατήσας ἐν τῶν θηρίων ἔλεγε τοῖς πᾶσι· Διὰ τί με βλάπτε-
 τε, μηδὲν ἐμοῦ βλάπτοντος ὑμᾶς; Ἀπέλθετε, καὶ ἐν τῷ ὄνομα-
 15 τι τοῦ Κυρίου μηκέτι ἐγγίσητε τοῖς ὤδε. Καὶ ἐξ ἐκείνου λοιπὸν,
 ὡσπερ φοβηθέντα τὴν παραγγελίαν, οὐκ ἔτι τῷ τόπῳ ἤγγισαν.

51. Αὐτὸς μὲν οὖν μόνος ἦν εἰς τὸ ὄρος ταῖς εὐχαῖς καὶ τῇ
 ἀσκήσει σχολάζων· οἱ δὲ ἀδελφοὶ οἱ διακονοῦντες αὐτῷ ἤξιω-
 σαν αὐτόν, ἵνα διὰ μηνῶν εἰσερχόμενοι κομίζωσιν αὐτῷ ἔλαιας
 20 καὶ ὄσπριον καὶ ἔλαιον· γέρον γὰρ λοιπὸν ἦν. Ἐκεῖ τοίνυν ἀνα-
 στρεφόμενος ὄσας ὑπέμεινε πάλας, κατὰ τὸ γεγραμμένον, οὐ
 πρὸς αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς τοὺς ἀντικειμένους δαίμονας,
 ἐκ τῶν εἰσερχομένων πρὸς αὐτὸν ἔγνωμεν. Καὶ γὰρ κάκει θο-
 ρύβων καὶ φωνῶν πολλῶν καὶ κτύπων ὡς ὄπλων ἤκουον· τό
 25 τε ὄρος νυκτὸς πλήρες θηρίων γενόμενον ἔβλεπον· ἐθεώρουν δὲ
 καὶ αὐτόν ὡς πρὸς βλεπομένους μαχόμενον καὶ εὐχόμενον κατ'
 αὐτῶν. Καὶ τοὺς μὲν ἐρχομένους πρὸς αὐτὸν παρεθάρουνεν, αὐ-
 τὸς δὲ ἠγωνίζετο κάμπτων τὰ γόνατα καὶ προσευχόμενος τῷ

1. Πρβλ. Ἐφ. 6, 12.

χοῦς. Ἐσκέφθη λοιπὸν μέσα του καὶ παρεκάλεσε μερικοὺς ἐξ αὐτῶν ποὺ διήρχοντο ἀπὸ τὸν τόπον του νὰ τοῦ φέρουν ἕνα δикέλλι, ἕνα τσεκούρι καὶ ὀλίγον σιτάρι. Ὄταν λοιπὸν τοῦ τὰ ἔφεραν, περιώδευσε τὴν γύρω ἀπὸ τὸ ὄρος περιοχὴν, καὶ ἀφοῦ εὐρήκεν ἕνα πολὺ μικρὸν τόπον κατάλληλον, τὸν ἔσκαψε καὶ ἐπειδὴ εἶχε πλούσιο νερὸ διὰ πότισμα, τὸν ἔσπειρεν. Αὐτὸ τὸ ἔκαμνε κάθε χρόνον καὶ ἔβγαζεν ἀπὸ ἐκεῖ τὸ ψωμί του, καὶ ἔχαιρε διότι σὲ κανένα δὲν θὰ ἐγένετο ἐνοχλητικὸς καὶ διότι γενικῶς θὰ ἐκράτει τὸν ἑαυτὸν του ἀνυποχρέωτον. Ἀλλὰ καὶ ὕστερα ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ ἔβλεπε νὰ τὸν ἐπισκέπτωνται καὶ πάλιν μερικοί, ἐκαλλιέργησε καὶ ὀλίγα λάχανα, ὥστε ὁ φιλοξενούμενος νὰ ἔχη κάποιαν μικρὰν ἀνακούφισιν ἀπὸ τὴν κούρασιν τοῦ ἀνωμάλου ἐκείνου δρόμου. Ἄλλ' εἰς τὴν ἀρχὴν ἦρχοντο τὰ θηρία τῆς ἐρήμου διὰ νὰ πιοῦν νερὸ καὶ πολὺ συχνὰ ἐπροκάλουν ζημίας εἰς τὰ σπαρτὰ καὶ τὴν γεωργίαν. Τότε αὐτὸς μὲ πολλὴν χάριν ἔπιασεν εἰς τὰ χέρια του ἕνα ἀπὸ τὰ θηρία καὶ εἶπεν εἰς ὅλα· Διατί μοῦ προκαλεῖτε ζημίας, καθ' ἣν στιγμὴν ἐγὼ δὲν σᾶς κάμνω κανένα κακόν; Φύγετε, καὶ εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ποτέ νὰ μὴ πλησιάσετε εἰς τὴν περιοχὴν αὐτὴν. Καὶ ἔκτοτε, σὰν νὰ ἐφοβήθησαν τὰ θηρία τὴν παραγωγίαν, οὐδέποτε πλέον ἐπλησίασαν εἰς τὸν τόπον.

51. Αὐτὸς μὲν λοιπὸν ἦτο μόνος του εἰς τὸ ὄρος ἀφωσιωμένος εἰς τὰς προσευχὰς καὶ τὴν ἀσκησιν. Οἱ δὲ ἀδελφοὶ ποὺ τὸν ὑπηρέτουσαν τὸν παρεκάλεσαν νὰ ἔρχωνται κάθε μῆνα καὶ νὰ τοῦ φέρουν ἐλιές, ὄσπρια καὶ λάδι, διότι ἦτο πλέον γέρων. Κατὰ τὸ διάστημα λοιπὸν ποὺ ἔζη ἐκεῖ, ἐμάθωμεν ἀπὸ τοὺς ἐπισκέπτας του, πόσες φορὲς ἐπάλευσε, κατὰ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς, ὄχι μὲ σάρκα καὶ αἷμα, ἀλλὰ μὲ τοὺς ἀντικειμένους δαίμονας¹. Καὶ πράγματι ἤκουον καὶ ἐκεῖ εἰς τὴν ἔρημον θορύβους καὶ φωνὰς πολλὰς καὶ κτύπους ὁμοίους μὲ τοὺς κρότους τῶν ὄπλων· ἔβλεπαν τὸ ὄρος νὰ γεμίζει τὴν νύκτα ἀπὸ θηρία· ἀκόμη ἔβλεπαν καὶ αὐτὸν νὰ μάχεται τρόπον τινὰ μὲ ὄρατὰς ὑπάρξεις καὶ νὰ προσεύχεται ἐναντίον των. Καὶ τοὺς μὲν ἐπισκέπτας ποὺ ἐπλησίαζαν τοὺς ἐνεθάρρυνεν, ὁ ἴδιος δὲ ἠγωνίζετο

Κυρίω. Καὶ ἦν ἀληθῶς θαύματος ἄξιον, ὅτι μόνος ἐν τοιαύτῃ ἐρήμῳ ὢν οὔτε δαιμόνων ἐφισταμένων ἐπτοεῖτο, οὔτε τοσούτων ὄντων ἐκεῖ θηρίων τετραπόδων καὶ ἑρπετῶν ἐφοβεῖτο τούτων τὴν ἀγριότητα· ἀλλ' ἀληθῶς, κατὰ τὸ γεγραμμένον, πεποιθὼς ἦν ἐπὶ Κύριον ὡς ὄρος Σιών ἀσάλευτον ἔχων καὶ ἀκύμαντον τὸν νοῦν· ὥστε μᾶλλον τοὺς δαίμονας φεύγειν καὶ τὰ θηρία τὰ ἄγρια, ὡς γέγραπται, εἰρηνεύειν πρὸς αὐτόν.

52. Ὁ μὲν οὖν διάβολος, ὡς ψάλλει Δαυὶδ, παρετηρεῖτο τὸν Ἀντώνιον καὶ ἐτριζε κατ' αὐτοῦ τοὺς ὀδόντας· ὁ δὲ Ἀντώνιος παρεκαλεῖτο παρὰ τοῦ Σωτήρος ἀβλαβῆς διαμένων ἀπὸ τῆς ἐκείνου πανουργίας καὶ τῆς ποικίλης μεθοδείας. Ἀγρυπνοῦντι τοίνυν αὐτῷ νυκτὸς ἐπαφῆκε θηρία· καὶ σχεδὸν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἐρήμῳ πᾶσαι αἱ θύραι ἐξελθοῦσαι τῶν φωλεῶν περιεκύκλωσαν, καὶ μέσος ἦν αὐτός· χαινούσης δὲ καὶ δάκνειν ἐκάστης ἀπειλούσης, συνείς τὴν τοῦ ἐχθροῦ τέχνην εἶπε πᾶσαις αὐταῖς·
15 Εἰ μὲν ἐξουσίαν ἐλάβετε κατ' ἐμοῦ, ἐτοιμὸς εἰμι βρωθῆναι παρ' ὑμῶν· εἰ δὲ παρὰ δαιμόνων ὑπεβλήθητε, μὴ μέλλετε, ἀλλ' ἀναχωρεῖτε· Χριστοῦ γὰρ δοῦλός εἰμι. Ταῦτα τοῦ Ἀντωνίου λέγοντος, ἔφυγον ἐκεῖναι ὡς ὑπὸ μᾶστιγος τοῦ λόγου διωκόμεναι.

20 53. Εἶτα μεθ' ἡμέρας ὀλίγας ὡς εἰργάζετο (ἔμελε γὰρ αὐτῷ καὶ κοπιᾶν), ἐπιστάς τις τῇ θύρᾳ, εἶλκε τὴν σειρὰν τοῦ ἔργου· σπυρίδας γὰρ ἔρραπτε, καὶ ταύτας τοῖς εἰσερχομένοις ἀντὶ τῶν κομιζομένων αὐτῷ ἐδίδον. Ἀναστὰς δὲ εἶδε θηρίον, ἀνθρώπῳ μὲν εἰκόσ ἐως τῶν μηρῶν, τὰ δὲ σκέλη καὶ τοὺς πόδας ὁμοίους ἔχον ὄνῳ. Καὶ ὁ μὲν Ἀντώνιος μόνον ἑαυτὸν ἐσφράγισε, καὶ εἶπε· Χριστοῦ δοῦλός εἰμι· εἰ ἀπεστάλης κατ' ἐμοῦ, ἴδου πάρεμι· τὸ δὲ θηρίον σὺν τοῖς ἑαυτοῦ δαίμοσιν οὐ-

1. Πρβλ. Ψαλμ. 124, 1.

2. Πρβλ. Ἰωβ 5, 23.

3. Πρβλ. Ψαλμ. 34, 16.

κλίνοντας τὰ γόνατα καὶ προσευχόμενος εἰς τὸν Κύριον. Καὶ ἦτο πράγματι ἄξιον θαυμασμοῦ τὸ ὅτι, ἐνῶ ἦτο μόνος εἰς τέτοιαν ἔρημον, οὔτε τὰ ἐπιτιθέμενα δαιμόνια ἐφοβεῖτο, οὔτε τὴν ἀγριότητα τῶν τόσων πολλῶν τετραπόδων θηρίων καὶ τῶν ἔρπετῶν ποῦ ὑπῆρχον ἐκεῖ. Ἐπειδὴ εἶχε πράγματι, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τῆς Γραφῆς, τὴν πεποίθησίν του εἰς τὸν Κύριον καὶ ὁ νοῦς του ἦτο ἀσάλευτος καὶ ἀτρόμητος, ὅπως τὸ ὄρος Σιών¹. Ἔτσι, ὥστε οἱ μὲν δαίμονες νὰ φεύγουν, τὰ δὲ ἄγρια θηρία, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, νὰ εἶνε εἰρηνικά μαζί του².

52. Ὁ μὲν διάβολος, λοιπόν, καθὼς ψάλλει ὁ Δαυὶδ, ἐβλεπε μὲ κακὸν σκοπὸν τὸν Ἀντώνιον καὶ ἔτριξε κατ' αὐτοῦ τὰ δόντια του³. Ἐπειδὴ ὁ Ἀντώνιος ἔπαιρνε παρηγορίαν ἀπὸ τὸν Σωτῆρα καὶ παρέμενε ἀνέγγιχτος ἀπὸ τὴν πανουργίαν καὶ τὰ διάφορα πονηρὰ τεχνάσματα ἐκείνου. Ἔτσι κάποτε, ἐνῶ ἠγρύπνει ὁ Ἀντώνιος, ἐξαπέλυσε ἐναντίον του θηρία κατὰ τὴν διάρκειαν τῆς νυκτός, καὶ ἀφοῦ ἐβγήκαν ἀπὸ τὰς φωλεάς των ὄλοι σχεδὸν αἱ ὕαινα καὶ ἤλθαν εἰς τὴν ἔρημον ἐκείνην, τὸν περιεκύκλωσαν καὶ τὸν εἶχαν ἀνάμεσά των. Καὶ ἐνῶ κάθε ὕαινα ἦνοιγε τὸ στόμα της καὶ ἠπειλεῖ νὰ τὸν δαγκώσῃ, ἀφοῦ ἀντελήφθη ὁ Ἀντώνιος τὸ τέχνασμα τοῦ ἐχθροῦ, εἶπεν εἰς ὄλας αὐτάς: Ἐάν μὲν ἔχετε λάβει ἐξουσίαν ἐναντίον μου, εἶμαι ἔτοιμος νὰ μὲ φάγετε· ἐάν ὅμως σᾶς ἔχουν στείλει οἱ δαίμονες, μὴ χάνετε τὸν καιρὸν σας ἀλλὰ πηγαίνετε, διότι εἶμαι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἐνῶ ἔλεγεν αὐτὰ ὁ Ἀντώνιος, ἔφυγαν ἐκεῖνοι λῆς καὶ ἐδιώκοντο ἀπὸ τὸ μαστίγιον τοῦ λόγου.

53. Ὑστερα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας καθὼς ἠργάζετο, (διότι ἐφρόντιζε καὶ νὰ κοπιᾷ), παρουσιάσθη κάποιος εἰς τὴν πόρταν καὶ κατέστρεφε τὴν σειρὰν τοῦ ἔργου. Ἐπλεκε κοφίνια καὶ τὰ ἔδιδεν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας του ἀντὶ ὧσων ἐκεῖνοι τοῦ ἔφερναν. Ὄταν δὲ ἐσηκώθη, εἶδεν ἕνα θηρίον ποῦ ὡμοίαζε μὲ ἄνθρωπον μὲν μέχρι τοὺς μηρούς, μὲ ὄνον δὲ εἰς τὰ σκέλη καὶ τὰ πόδια. Τότε ὁ Ἀντώνιος ἀπλῶς ἔκαμε τὸν σταυρὸν του καὶ εἶπεν: Εἶμαι δοῦλος τοῦ Χριστοῦ. Ἐάν εἶσαι σταλμένος ἐναντίον μου, εἶμαι εἰς τὴν διάθεσίν σου. Τότε τὸ θηρίον μαζί μὲ τοὺς δαίμο-

τως ἔφυγεν ὡς ὑπὸ τῆς ὀξύτητος πεσεῖν καὶ ἀποθανεῖν. Ὁ δὲ τοῦ θηρίου θάνατος πτώμα τῶν δαιμόνων ἦν. Πάντα γὰρ ἐσπούδαζον ποιεῖν, ἵνα καταγάγωσιν αὐτὸν ἐκ τῆς ἐρήμου καὶ οὐκ ἴσχυσαν.

5 54. Ἀξιωθεὶς δὲ ποτε παρὰ τῶν μοναχῶν κατελθεῖν πρὸς αὐτοὺς καὶ ἐπισκέψασθαι διὰ χρόνον αὐτοὺς τε καὶ τοὺς τόπους, ᾤδευσε σὺν τοῖς μοναχοῖς τοῖς ἀπαντήσασιν κάμηλος δὲ ἐβάσταξε αὐτοῖς τοὺς ἄρτους καὶ τὸ ὕδωρ. Ἄνδρος γὰρ ἡ ἔρημός ἐστιν ἐκείνη πᾶσα, καὶ οὐκ ἔστιν ὕδωρ πότιμον ὄλως, εἰ μὴ ἐν
 10 ἐκείνῳ τῷ ὄρει μόνῳ, ὅθεν καὶ ὑδρεύσαντο, ἐν ᾧ καὶ τὸ μοναστήριόν ἐστιν αὐτοῦ. Λείψαντος τοίνυν τοῦ ὕδατος ἐν τῇ ὁδῷ καὶ καύματος ὄντος σφοδροτάτου πάντες ἔμελλον κινδυνεύειν. Περιελθόντες γὰρ τοὺς τόπους καὶ μὴ εὐρόντες ὕδωρ οὐδὲ περιπατεῖν ἐδύνατο λοιπόν, ἀλλὰ κατέκειτο χαμαί, τὴν τε κάμηλον
 15 ἀφήκαν ἀπελθεῖν ἀπογνόντες ἑαυτῶν. Ὁ δὲ γέρον ὄρων πάντας κινδυνεύοντας πᾶν λυπηθεὶς καὶ στενάξας ὀλίγον ἀπ' αὐτῶν ἀπελθῶν καὶ κλίνας τὰ γόνατα καὶ τὰς χεῖρας ἐκτείνας προσήχητο· καὶ εὐθὺς ἐποίησεν ὁ Κύριος ὕδωρ ἐξελθεῖν, ἔνθα προσευχόμενος εἰστήκει· καὶ οὕτω πίνοντες οἱ πάντες ἀνέπνευσαν
 20 καὶ τοὺς ἄσκους πλήσαντες ἐζήτησαν τὴν κάμηλον καὶ εὐρον· συνέβη γὰρ τὸ σχοινίον εἰς τινα λίθον περιελιθῆναι καὶ οὕτω κατασχεθῆναι. Ἀγαρόντες τοίνυν καὶ ποτίσαντες ἐπέθηκαν ἐπ' αὐτὴν τοὺς ἄσκους καὶ διώδυσαν ἀβλαβεῖς. Ὡς δὲ ἦλθεν εἰς τὰ ἔξω μοναστήρια, πάντες ὡς πατέρα βλέποντες κατησπάζον
 25 το. Καὶ αὐτὸς δέ, ὥσπερ ἐφόδια φέρον ἀπὸ τοῦ ὄρους, ἐξένιζεν αὐτοὺς τοῖς λόγοις, καὶ μετεδίδου τῆς ὠφελείας. Πάλιν τε ἦν χαρὰ ἐν τοῖς ὄρεσι καὶ ζῆλος προκοπῆς καὶ παράκλησις διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως. Ἐχαιρεν οὖν καὶ αὐτὸς βλέπων τὴν τε

νάς του ἔφυγε κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε ἀπὸ τὴν βιασύνην του ἔπεσε κάτω καὶ ἐψόφησεν. Ἄλλ' ὁ θάνατος τοῦ θηρίου ἦτο εἰς τὴν οὐσίαν ἦττα τῶν δαιμόνων. Διότι αὐτοὶ προσεπάθουν τὰ πάντα νὰ κάμουν, ἀρκεῖ νὰ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἔρημον. Ἄλλὰ δὲν τὸ κατώρθωσαν.

54. Ὄταν δὲ κάποτε τὸν παρεκάλεσαν οἱ μοναχοὶ νὰ κατεβῆ καὶ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ ἐπὶ ἓνα χρονικὸν διάστημα καὶ αὐτοὺς καὶ τὰ μέρη των, ἐταξίδευσεν πεζὸς μαζί με τοὺς μοναχοὺς αὐτοὺς ποὺ ἦλθαν καὶ τὸν συνήνητησαν. Εἰς μίαν καμήλαν εἶχαν φορτώσει ψωμί καὶ νερό, διότι ἡ ἔρημος ἐκεῖνη εἶνε κατάξηρος καὶ δὲν ὑπάρχει καθόλου πόσιμον νερό, ἐκτὸς μόνον εἰς τὸ ὄρος ἐκεῖνο, ἀπὸ ὅπου καὶ ἐγέμισαν τὰ δοχεῖα καὶ εἰς τὸ ὄποιον εὐρίσκεται καὶ τὸ μοναστήριόν του. Καθ' ὁδὸν λοιπὸν ἐτελείωσε τὸ νερό. Ἐκαμε δὲ φοβερὸν καύσωνα καὶ ὄλοι θὰ διέτρεχαν μεγάλον κίνδυνον. Ἀφοῦ λοιπὸν ἠρεύνησαν τὰ μέρη καὶ δὲν εὐρῆκαν νερό, δὲν ἤμποροῦσαν πλέον οὔτε νὰ περπατήσουν καὶ ἔπεσαν κάτω εἰς τὸ χῶμα, τὴν δὲ καμήλαν τὴν ἄφησαν νὰ φύγη καὶ περιῆλθον εἰς ἀπόγνωσιν. Τότε ὁ γέρων, βλέποντας ὄλους νὰ κινδυνεύουν, ἐλυπήθη πολὺ καὶ ἀνεστέναξεν, ἀφοῦ δὲ ἀπεμακρύνθη ὀλίγον ἀπὸ αὐτοὺς, ἔκλινε τὰ γόνατά του, ὕψωσε τὰ χέρια του καὶ προσηύχετο. Ἀμέσως τότε ὁ Κύριος ἔκαμε νὰ βγῆ νερό εἰς τὸ σημεῖον ὅπου ἐστέκετο καὶ προσηύχετο. Ἦπιαν τότε ὄλοι καὶ ἀνέπνευσαν. Ἀφοῦ δὲ ἐγέμισαν τοὺς ἀσκούς, ἀνεζήτησαν τὴν καμήλαν καὶ τὴν εὐρῆκαν, διότι συνέβη νὰ περιτυλιχθῆ τὸ σχοινὶ εἰς κάποιαν πέτραν καὶ ἔτσι τὴν ἔπιασαν. Ἀφοῦ τὴν ἔφεραν καὶ τὴν ἐπότισαν, ἐφόρτωσαν εἰς αὐτὴν τοὺς ἀσκούς καὶ συνέχισαν τὴν ὁδοιπορίαν ἀβλαβεῖς. Ὄταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὰ ἔξω μοναστήρια ὄλοι τὸν ἔβλεπαν σὰν πατέρα καὶ τὸν κατεφίλου. Αὐτὸς δὲ σὰν νὰ ἔφε-
 ρεν ἐφόδια ἀπὸ τὸ βουνόν, τοὺς ὑπεδέχετο μετὰ τὰ λόγια του καὶ τοὺς μετέδιδε πνευματικὴν ὠφέλειαν. Ἔτσι καὶ πάλιν ὑπῆρχε χαρὰ εἰς τὰ ὄρη καὶ ἀμιλλα προκοπῆς καὶ παρηγορίας διὰ τῆς ἐμπιστοσύνης ποὺ εἶχαν μεταξύ των. Ἐχαιρε λοιπὸν καὶ αὐτὸς βλέποντας καὶ τὴν προθυμίαν τῶν μοναχῶν καὶ τὴν ἀδελ-

τῶν μοναχῶν προθυμίαν, καὶ τὴν ἀδελφὴν γηράσασαν ἐν παρθενίᾳ, καθηγουμένην τε καὶ αὐτὴν ἄλλων παρθένων.

55. Μεθ' ἡμέρας τοίνυν εἰσῆλθε πάλιν εἰς τὸ ὄρος· καὶ τότε λοιπὸν πολλοὶ πρὸς αὐτὸν εἰσῆρχοντο· καὶ ἄλλοι πάσχοντες 5 ἐτόλμησαν εἰσελθεῖν. Πρὸς μὲν οὖν πάντας τοὺς εἰσερχομένους πρὸς αὐτὸν μοναχοὺς τοῦτο συνεχῶς εἶχε τὸ παράγγελμα, πιστεύειν εἰς τὸν Κύριον καὶ ἀγαπᾶν αὐτὸν φυλάττειν τε ἑαυτοῦς ἀπὸ ὀυπαρῶν λογισμῶν καὶ σαρκικῶν ἡδονῶν καί, ὡς ἐν ταῖς Παροιμίαις γέγραπται, «μὴ ἀπαταῖσθαι χορτασίᾳ κοιλίας» 10 φεύγειν τε κενοδοξίαν καὶ εὔχεσθαι συνεχῶς ψάλλειν τε πρὸ ὕπνου καὶ μεθ' ὕπνου καὶ ἀποστηθίζειν τὰ ἐν ταῖς Γραφαῖς παραγγέλματα καὶ μνημονεύειν τῶν πράξεων τῶν ἀγίων πρὸς τὸ τῷ ζήλῳ τούτων ῥυθμίζεσθαι τὴν ψυχὴν ὑπομιμνησκομένην ἐκ τῶν ἐντολῶν. Μάλιστα δὲ συνεβούλευε τὸ τοῦ Ἀποστόλου 15 ῥητὸν συνεχῶς μελετᾶν· «Ὁ ἥλιος μὴ ἐπιδυῖνέτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν»· καὶ τοῦτο κοινῶς περὶ πάσης ἐντολῆς εἰρηῆσθαι νομίζειν, ἵνα μὴ ἐπὶ μόνῳ παροργισμῷ ἀλλὰ μηδὲ ἐπὶ ἄλλῃ ἁμαρτία ἡμῶν ὁ ἥλιος ἐπιδύνη· καλὸν γὰρ καὶ ἀναγκαῖον μήτε τὸν ἥλιον περὶ ἡμερινῆς κακίας μήτε τὴν σελήνην περὶ νυκτερι- 20 νῆς ἁμαρτίας ἢ ὅλως ἐνθυμήσεως καταγινώσκειν ἡμῶν. Ἰν' οὖν τοῦτο ἡμῖν περισφύζηται, καλὸν ἀκοῦσαι τοῦ Ἀποστόλου καὶ φυλάξαι· φησὶ γάρ· «Ἐαυτοὺς ἀνακρίνετε», καί· «Ἐαυτοὺς δοκιμάζετε». Καθ' ἡμέραν τοίνυν τῶν ἡμερινῶν καὶ τῶν νυκτερινῶν πράξεων τὸν λόγον ἕκαστος παρ' ἑαυτῷ λαμβανέτω· 25 καί, εἰ μὲν ἡμαρτε, πανέσθω· εἰ δὲ μὴ ἡμαρτε, μὴ καυχᾶσθω· ἀλλ' ἐπιμενέτω τῷ καλῷ, καὶ μὴ ἀμελείτω, μηδὲ κατακρινέτω τὸν πλησίον, μηδὲ δικαιοῦτω ἑαυτόν, ὡς εἶπεν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἕως ἄν ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὁ τὰ κρυπτὰ ἐρευνῶν. Πολλάκις γὰρ καὶ ἑαυτοῦς, ἐν οἷς πράττομεν, λανθάνομεν· καὶ

1. Πρμ. 24, 15.

2. Ἐφ. 4, 26.

3. Β' Κορ. 13, 5.

4. Πρβλ. Α' Κορ. 4, 5· Ρωμ. 2, 16.

φήν του ποῦ εἶχε πλέον γηράσει ἐν τῇ παρθενίᾳ καὶ ἦτο καὶ αὐτὴ ἡγουμένη ἄλλων παρθένων.

55. Ὅστερα ἀπὸ ὀλίγας ἡμέρας ἐπέστρεψε πάλιν εἰς τὸ ὄρος καὶ τότε πλέον ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πολλοί. Ἐτόλμησαν νὰ ἔλθουν μάλιστα καὶ πολλοὶ ἄρρωστοὶ. Πρὸς ὅλους λοιπὸν τοὺς μοναχοὺς ποῦ τὸν ἐπεσκέπτοντο αὐτὴν τὴν προτροπὴν ἔκαμνε συνεχῶς· νὰ πιστεύουν δηλαδὴ εἰς τὸν Κύριον, νὰ ἀγαποῦν αὐτόν, νὰ φυλάττουν τὸν ἑαυτὸν τοὺς ἀπὸ ἀκαθάρτους λογισμοὺς καὶ σαρκικὰς ἡδονάς, καὶ ὅπως ἔχει γραφῆ εἰς τὰς Παροιμίας· «Νὰ μὴ ἀπατῶνται μὲ τὸν χορτασμόν τῆς κοιτίας»¹· ν' ἀποφεύγουν τὴν κενοδοξίαν, νὰ προσεύχωνται συνεχῶς, νὰ ψάλλουν πρὸ καὶ μετὰ τὸν ὕπνον, ν' ἀποστηθίζουν τὰ παραγγέλματα τῆς Γραφῆς καὶ νὰ ἐνθυμοῦνται τὰ ἔργα τῶν ἁγίων, μὲ σκοπὸν ἢ ψυχὴ νὰ σκέπτεται τὰς ἐντολὰς καὶ νὰ συμμορφῶνεται πρὸς τὸν ζῆλον ἐκείνων. Ἰδιαιτέρως ὁμως τοὺς συνεβούλευε νὰ μελετοῦν συνεχῶς τὸ ρητὸν τοῦ ἀποστόλου, τὸ ὁποῖον λέγει· «Ὁ ἥλιος ἂς μὴ δύη, ἐφ' ὅσον ἐξακολουθεῖ ἀκόμη ἡ ὀργή σας»². Καὶ νὰ πιστεύουν ὅτι τὸ ρητὸν αὐτὸ ἔχει λεχθῆ γενικῶς διὰ κάθε ἐντολήν, νὰ μὴ δύη δηλαδὴ ὁ ἥλιος, ὄχι μόνον ἐφ' ὅσον διαρκεῖ ἡ ὀργὴ μας, ἀλλ' ἐνόσφ διαρκεῖ καὶ κάθε ἄλλη ἁμαρτία μας. Διότι εἶνε ὠραῖον πρᾶγμα νὰ μὴ ἡμπορῆ νὰ μᾶς κατηγορήσῃ οὔτε ὁ ἥλιος περὶ κακίας τῆς ἡμέρας, οὔτε ἡ σελήνη περὶ ἁμαρτίας τῆς νυκτὸς ἢ ἀπλῶς περὶ κακῆς σκέψεως. Ἄλλὰ διὰ νὰ ἐπιτύχωμεν αὐτὸ εἶνε καλὸν ν' ἀκούσωμεν τὸν ἀπόστολον καὶ νὰ ἐνθυμούμεθα τὸν λόγον του, διότι λέγει· «Τοὺς ἑαυτοὺς σας ν' ἀνακρίνετε», καὶ· «Τοὺς ἑαυτοὺς σας νὰ δοκιμάζετε»³. Καθημερινῶς λοιπὸν ἂς ζητῆ ὁ καθένας ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν τοῦ λόγον τῶν ἡμερησίων καὶ νυκτερινῶν πράξεων του, καὶ, ἐὰν μὲν ἡμάρτησεν ἂς παύσῃ νὰ ἁμαρτάνῃ, ἐὰν δὲ δὲν ἡμάρτησεν ἂς μὴ καυχᾶται, ἀλλ' ἂς παραμένῃ συνεχῶς εἰς τὸ καλόν, καὶ ἂς μὴ ἀμελῆ, οὔτε νὰ κατακρίνῃ τὸν πλησίον, οὔτε νὰ διακaiώνῃ τὸν ἑαυτὸν του, ὅπως εἶπεν ὁ μακάριος ἀπόστολος Παῦλος, ἕως ὅτου ἔλθῃ ὁ Κύριος, ὁ ὁποῖος ἐρευνᾷ τὰ κρυπτὰ τῶν ἀνθρώπων⁴. Διότι πολλὰς φορὰς μέσα εἰς τὰς πράξεις εμας λη-

ἡμεῖς μὲν οὐκ οἶδαμεν ὁ δὲ Κύριος καταλαμβάνει πάντα. Αὐτῷ
 οὖν τὸ κρῖμα διδόντες, ἀλλήλοις συμπάσχωμεν, καὶ ἀλλήλων
 μὲν τὰ βάρη βαστάζωμεν, ἑαυτοὺς δὲ ἀνακρίνωμεν, καὶ ἃ ὑστε-
 ροῦμεν, ἀναπληροῦν σπουδάζωμεν. Ἔστω δὲ καὶ αὕτη πρὸς ἀ-
 5 σφάλειαν τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν παρατήρησις. Ἐκαστος τὰς πρά-
 ξεις καὶ τὰ κινήματα τῆς ψυχῆς, ὡς μέλλοντες ἀλλήλοις ἀπαγ-
 γέλλειν, σημειώμεθα καὶ γράφωμεν· καὶ θαρρεῖτε, ὅτι πάντως
 αἰσχυνόμενοι γνωσθῆναι πανσόμεθα τοῦ ἁμαρτάνειν, καὶ ὄλως
 τοῦ ἐνθυμεῖσθαί τι φαῦλον. Τίς γὰρ ἁμαρτάνων θέλει βλέπεσθαι;
 10 ἢ τίς ἁμαρτήσας, οὐ μᾶλλον ψεύδεται, λανθάνειν θέλων; Ὡσπερ
 οὖν βλέποντες ἀλλήλους οὐκ ἂν πορνεύσαιμεν, οὕτως, ἔὰν ὡς
 ἀπαγγέλλοντες ἀλλήλοις τοὺς λογισμοὺς γράφωμεν, μᾶλλον
 τηρήσομεν ἑαυτοὺς ἀπὸ λογισμῶν ὀυπαρῶν αἰσχυνόμενοι γνω-
 σθῆναι. Ἔστω οὖν ἡμῖν τὸ γράμμα ἀντὶ ὀφθαλμῶν τῶν συνασκη-
 15 τῶν· ἵνα, ἐρυθριῶντες γράφειν ὡς τὸ βλέπεσθαι, μήθ' ὄλως ἐν-
 θυμηθῶμεν τὰ φαῦλα· οὕτω δὲ τυποῦντες ἑαυτοὺς δυνησόμεθα
 δουλαγωγεῖν τὸ σῶμα, καὶ ἀρέσκειν μὲν τῷ Κυρίῳ πατεῖν δὲ
 τὰς τοῦ ἐχθροῦ μεθοδείας.

56. Ταῦτα μὲν τοῖς ἀπαντῶσι παρήγγελε· τοῖς δὲ πάσχου-
 20 σι συνέπασχε καὶ συνηύχετο· πολλάκις τε καὶ ἐν πολλοῖς ὁ Κύ-
 ριος ἐπήκουεν αὐτοῦ· καὶ οὔτε ἐπακουόμενος ἐκανχᾶτο, οὔτε μὴ
 ἐπακουσόμενος ἐγόγγυζεν· ἀλλ' αἰεὶ μὲν αὐτὸς ἠύχαριστεὶ τῷ
 Κυρίῳ, τοὺς δὲ πάσχοντας παρεκάλει μακροθυμεῖν καὶ εἰδέναι,
 ὅτι οὔτε αὐτοῦ οὐθ' ὄλως ἀνθρώπων ἐστὶν ἡ θεραπεία, ἀλλὰ μό-
 25 νον τοῦ Θεοῦ τοῦ ποιούντος, ὅτε θέλει, καὶ οἷς βούλεται. Οἱ οὖν
 πάσχοντες ὡς θεραπείαν ἐδέχοντο καὶ τοὺς λόγους τοῦ γέρον-

1. Πρβλ. Γαλ. 6, 2.

σμονοῦμεν καὶ τοὺς ἑαυτοὺς μας. Καὶ ἡμεῖς μὲν ἀγνοοῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας, ὁ Κύριος ὅμως τὰ γνωρίζει ὅλα. Ἐφοῦ λοιπὸν δώσωμεν τὸ δικαίωμα τῆς κρίσεως εἰς τὸν Κύριον, ἃς συμπάσχη ὁ ἓνας μὲ τὸν ἄλλον καὶ βασιτάζοντας ὁ καθένας τὰ βάρη τοῦ ἄλλου¹ ἃς ἀνακρίνωμεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ ἃς φροντίζωμεν ν' ἀναπληρώνωμεν τὰς ἐλλείψεις μας. Ἄς εἶνε, τέλος, καὶ ἡ ἐξῆς παρατήρησις πρὸς ἀσφάλειάν μας, ὥστε νὰ μὴ ἀμαρτάνωμεν. Ὁ καθένας μας δηλαδὴ ἃς σημειώνη καὶ ἃς καταγράφη τὰς πράξεις καὶ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ψυχῆς, σὰν νὰ πρόκηται νὰ τὰς ἀνακοινώσωμεν μεταξύ μας. Καὶ νὰ εἰσθε βέβαιοι, ὅτι, ἐπειδὴ θὰ ἐντρεπώμεθα νὰ γίνουιν γνωστοί, θὰ παύσωμεν νὰ ἀμαρτάνωμεν, ἢ ἔστω νὰ σκεπτώμεθα κάτι ἀμαρτωλόν. Διότι ποῖος εἶνε ἐκεῖνος ποὺ ἀμαρτάνει καὶ θέλει νὰ τὸν βλέπουιν; Ἡ ποῖος εἶνε ἐκεῖνος ποὺ διέπραξεν ἀμαρτίαν καὶ δὲν λέγει ψέμματα διὰ νὰ παραμείνη ἀγνωστος; Ὅπως λοιπὸν δὲν διαπραττομεν πορνείαν, ὅταν βλέπη ὁ ἓνας τὸν ἄλλον, ἔτσι, ὅταν γράφωμεν τοὺς λογισμοὺς μὲ σκοπὸν νὰ τοὺς ἀνακοινώσωμεν μεταξύ μας, περισσότερον θὰ φυλάξωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας καθαρὸς ἀπὸ ἀκαθάρτους λογισμοὺς, διότι θὰ ἐντρεπώμεθα νὰ γίνουιν γνωστοί. Ἄς εἶνε λοιπὸν δι' ἡμᾶς τὸ γράψιμον ἀντὶ τῶν ὀφθαλμῶν τῶν συνασκητῶν, ὥστε ἐντρεπόμενοι νὰ γράφωμεν, σὰν νὰ μᾶς ἔβλεπαν, καθόλου νὰ μὴ σκεπτώμεθα τὰ κακά. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐὰν συμμορφώνωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας, θὰ ἡμπορέσωμεν νὰ ὑποτάξωμεν τὸ σῶμα εἰς τὸν Κύριον καὶ νὰ καταπατήσωμεν τὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου.

56. Αὐτὰ λοιπὸν παρήγγελλεν εἰς τοὺς ἐπισκέπτας του καὶ συνέπασχε μὲ ἐκεῖνους ποὺ ἔπασχον καὶ προσηύχετο μαζί των καὶ πολὺ συχνὰ διὰ πολλοὺς ἐξ αὐτῶν τὸν εἰσήκουεν ὁ Κύριος. Ἄλλ' οὔτε ὅταν τὸν εἰσήκουεν ἑκαυχᾶτο, οὔτε ὅταν δὲν εἰσηκούετο ἐγόγγυζε. Πάντοτε ἠὺχαρίσκει τὸν Κύριον καὶ προέτρεπε τοὺς πάσχοντας νὰ δεικνύουιν ὑπομονὴν καὶ νὰ γνωρίζουιν ὅτι οὔτε ἀπὸ αὐτὸν οὔτε ἀπὸ κανένα γενικῶς ἄνθρωπον ἐξαρτᾶται ἡ θεραπεία, παρὰ μόνον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος θεραπεύει ὅποιους θέλει καὶ ὅταν θέλη. Οἱ δὲ πάσχοντες ἐδέχοντο

τος, μανθάνοντες καὶ αὐτοὶ μὴ ὀλιγορεῖν, μακροθυμεῖν δὲ μᾶλλον· καὶ οἱ θεραπευόμενοι δὲ ἐδιδάσκοντο μὴ τῷ Ἀντωνίῳ εὐχαριστεῖν ἀλλὰ τῷ Θεῷ μόνῳ.

57. Εἰς γοῦν Φρόντων καλούμενος, ἀπὸ παλατίου τυγχάνων, καὶ πάθος ἔχων δεινόν, τὴν τε γὰρ γλῶτταν ἑαυτοῦ κατήσθιε, καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔμελλε βλάπτεσθαι, εἰσελθὼν εἰς τὸ ὄρος ἡξίου τὸν Ἀντώνιον εὐξεσθαι περὶ αὐτοῦ. Ὁ δὲ εὐξάμενος ἔλεγε τῷ Φρόντωνι. Ἔπελθε, καὶ θεραπεύη. Τοῦ δὲ βιασαμένου καὶ μείναντος ἔνδον ἡμέρας, ἐπέμενε λέγων ὁ Ἀντώνιος· Οὐ δύνησῃ μένων ὧδε θεραπευθῆναι. Ἔξελθε καὶ φθάσας εἰς τὴν Αἴγυπτον ὄψει τὸ γινόμενον εἰς σὲ σημεῖον. Πιστεύσας ἐκεῖνος ἐξῆλθε, καὶ ὡς μόνον εἶδε τὴν Αἴγυπτον ἐπέπαντο τοῦ πάθους, καὶ γέγονεν ὑγιῆς ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν λόγον Ἀντωνίου, δν εὐξάμενος ἔμαθε παρὰ τοῦ Σωτῆρος.

58. Παρθένος δὲ τις ἀπὸ Βουσίρεως τῆς Τριπόλεως πάθος εἶχε δεινόν καὶ λίαν αἰσχυρόν. Τὰ τε γὰρ δάκρυα αὐτῆς καὶ αἱ μύξαι καὶ τὰ ἐκ τῶν ὠτων ὑγρὰ πίπτοντα χαμαὶ σκώληκες εὐθὺς ἐγίνοντο· ἦν δὲ καὶ τὸ σῶμα παραλελυμένη καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς εἶχεν οὐ κατὰ φύσιν. Ταύτης οἱ γονεῖς μαθόντες ἀπερχομένους πρὸς τὸν Ἀντώνιον μοναχοὺς πιστεύσαντες τῷ Κυρίῳ τῷ τὴν αἰμορροοῦσαν θεραπεύσαντι, ἡξίωσαν μετὰ τῆς θυγατρὸς συνοδεῦσαι τούτοις. Τῶν δὲ ἀνασχομένων, οἱ μὲν γονεῖς μετὰ τῆς παιδὸς ἔμειναν ἔξω τοῦ ὄρους παρὰ Παφνουτίῳ τῷ ὁμολογητῇ καὶ μοναχῷ· οἱ δὲ εἰσῆλθον, καὶ μόνον ὡς ἠθέλησαν ἀπαγγεῖλαι περὶ τῆς παρθένου, ἔφθασεν αὐτοὺς αὐτός, καὶ διη-

1. Πρβλ. Μθ. 9, 20.

2. Παφνούτιος ὁ μέγας, ὄσιος, ὁμολογητῆς καὶ ἐπίσκοπος τῆς Ἄνω Θηβαίδος Αἰγύπτου. Κατὰ τὸν ἐπὶ Μαξιμίνου διωγμὸν κατεδικάσθη εἰς τὰ μεταλλεῖα (308) καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ διωγμοῦ (311) ἀπεσύρθη εἰς τὸν μοναχικὸν βίον πλησίον τοῦ Μ. Ἀντωνίου. Κληθεὶς εἰς τὴν Σύνοδον τῆς Νικαίας (325) ἠγωνίσθη ἐναντίον τῆς ἀναγκαστικῆς ἀγαμίας τοῦ κλήρου καὶ ἐπρότεινε τὴν ἀπαγόρευσιν τοῦ γάμου μετὰ τὴν χειροτονίαν.

τὰ λόγια τοῦ γέροντος ὡς θεραπείαν, διότι ἐμάθαιναν καὶ αὐτοὶ νὰ μὴ χάνουν τὴν ὑπομονὴν των, ἀλλὰ νὰ ὑπομένουν περισσότερο. Ἐξ ἄλλου καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐθεραπεύοντο, ἐδιδάσκοντο νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεὸν μόνον καὶ ὄχι τὸν Ἀντώνιον.

57. Κάποιος, ὀνομαζόμενος Φρόντων, καὶ καταγόμενος ἀπὸ βασιλικὴν οἰκογένειαν, εἶχεν ἓνα πάθος φοβερόν, κατέπινε δηλαδὴ τὴν γλῶσσαν του καὶ ἤθελε νὰ βγάλη τὰ μάτια του, ἀφοῦ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος, παρεκάλει τὸν Ἀντώνιον νὰ προσευχηθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ. Αὐτὸς δὲ προσηυχῆθη καὶ εἶπεν εἰς τὸν Φρόντων· Πήγαινε καὶ θὰ θεραπευθῆς. Ἄλλ' ἐπειδὴ αὐτὸς ἐπέμενε πιεστικῶς καὶ συνέχισε νὰ παραμένῃ εἰς τὸ ὄρος μερικὰς ἀκόμη ἡμέρας, ὁ Ἀντώνιος τοῦ ἔλεγε· Δὲν θὰ ἠμπορέσης νὰ θεραπευθῆς παραμένοντας ἐδῶ. Φύγε ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ ὅταν φθάσης εἰς τὴν Αἴγυπτον, θὰ ἰδῆς τὸ σημεῖον ποὺ θὰ γίνῃ ἐπάνω σου. Ἀφοῦ ἐπίστευσεν ἐκεῖνος, ἔφυγεν ἀπὸ τὸ ὄρος καὶ μόλις ἀντίκρυσεν, ἀπλῶς τὴν Αἴγυπτον ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὸ πάθος καὶ ἐγένεν ὑγιής, σύμφωνα μὲ τὸν λόγον τοῦ Ἀντωνίου, τὸν ὁποῖον αὐτὸς ἐπληροφορήθη ἀπὸ τὸν Σωτήρα, ὅταν εἶχε προσευχηθῆ.

58. Μία παρθένος, ἡ ὁποία κατήγετο ἀπὸ τὴν Βούσιριν τῆς Τριπόλεως, εἶχεν ἓνα πάθος ἀπαίσιον καὶ πολὺ σιχαμερόν. Τὰ δάκρυα καὶ αἱ μῦξαι καὶ τὰ ὑγρά τῶν αὐτιῶν της μόλις ἐπιπταν κάτω ἐγίνοντο ἀμέσως σκουλήκια. Ἦτο ἐπίσης καὶ εἰς τὸ σῶμα παράλυτη καὶ τὰ μάτια της δὲν ἦσαν φυσιολογικά. Ὅταν οἱ γονεῖς της ἔμαθαν ὅτι κάποιοι μοναχοὶ ἐπρόκειτο νὰ μεταβοῦν εἰς τὸν Ἀντώνιον, ἐπίστευσαν εἰς τὸν Κύριον ποὺ ἐθεράπευσε τὴν αἰμορροοῦσαν γυναῖκα¹ καὶ τοὺς παρεκάλεσαν νὰ ἔλθουν μαζί των καὶ αὐτοὶ μὲ τὴν θυγατέρα των. Ἀφοῦ ἐδέχθησαν οἱ μοναχοί, οἱ μὲν γονεῖς μαζί μὲ τὴν θυγατέρα των ἔμειναν ἔξω ἀπὸ τὸ ὄρος, πλησίον (τοῦ ἀσκητηρίου) τοῦ μοναχοῦ καὶ ὁμολογητοῦ Παφνουτίου², οἱ δὲ μοναχοὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ ἀσκητήριον καὶ μόλις ἠθέλησαν ἀπλῶς νὰ τοῦ ἀναγγείλουν σχετικῶς μὲ τὴν παρθένον ἐκείνην, τοὺς ἐπρόλαβεν αὐτὸς καὶ τοὺς διηγῆθη τὸ πάθος τῆς κόρης καὶ ὅτι ἦλθεν εἰς τὸν δρό-

γήσατο τό τε πάθος τῆς παιδός, καί πῶς συνώδευσεν αὐτοῖς. *Εἶτα* τούτων ἀξιούντων ἐπιτραπήναι κάκεινους εἰσελθεῖν, τοῦτο μὲν οὐκ ἐπέτρεψεν, εἶπε δέ· Ὑπάγετε, καί εὐρήσετε αὐτήν, εἰ μὴ ἀπέθανε, τεθεραπευμένην. Οὐ γὰρ ἐμόν ἐστι τοῦτο κατόρ-
 5 θωμα, ἵνα καί πρὸς ἐμὲ τὸν οἰκτρὸν ἄνθρωπον ἔλθῃ· ἀλλὰ τοῦ Σωτήρός ἐστιν ἡ θεραπεία τοῦ ποιούντος ἐν παντὶ τόπῳ τὸ ἔλεος αὐτοῦ τοῖς ἐπικαλουμένοις αὐτόν. Κάκεινή τοίνυν ἐπένευσεν ὁ Κύριος εὐξαμένη, κάμοι δεδήλωκεν ἡ αὐτοῦ φιλανθρωπία, ὅτι τὸ πάθος ἐκεῖ οὐσης τῆς παιδός θεραπεύσει. Γέγονε γοῦν τὸ
 10 θαῦμα, καί ἐξελθόντες εὐρον τοὺς γονεῖς χαίροντας καί τὴν παιδα λοιπὸν ὑγιαίνουσαν.

59. *Εἰσερχομένων* δὲ δύο ἀδελφῶν τινων, καί λείψαντος ἐν τῇ ὁδῷ τοῦ ὕδατος, ὁ μὲν εἰς ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἕτερος ἔμελλε· μήκετι γοῦν ἰσχύων ὀδεύειν ἔκειτο καί αὐτὸς ἐπὶ τῆς γῆς τεθνήξε-
 15 σθαι προσδοκῶν. Ὁ δὲ Ἀντώνιος καθήμενος ἐν τῷ ὄρει φωνήσας δύο μοναχοὺς (συνέβη γὰρ ἐκεῖ τούτους εἶναι) ἤπειγε λέγων· Λάβετε κεράμιον ὕδατος, καί δράμετε τὴν ἐπ' Αἴγυπτον ὁδόν· δύο γὰρ ἐρχομένων, ὁ μὲν εἰς ἄρτι τετελεύτηκεν, ὁ δὲ ἕτερος μέλλει, ἐὰν μὴ σπεύσητε. Τοῦτο γὰρ εὐχομένῳ μοι νῦν
 20 πεφανέρωται. Ἐλθόντες τοίνυν οἱ μοναχοὶ εὐρον τὸν μὲν κείμενον νεκρόν, καί ἔθαψαν, τὸν δὲ ἕτερον ἀνεκτήσαντο τῷ ὕδατι καί ἀπήγαγον πρὸς τὸν γέροντα· ἦν γὰρ τὸ διάστημα ἡμέρας ὁδός. Ἐὰν δὲ ζητήσῃ τις, διὰ τί μὴ πρὸ τοῦ τελευτήσαι τὸν ἄλλον οὐκ εἴρηκεν· οὐκ ὀρθῶς ζητεῖ τοῦτο λέγων. Οὐ γὰρ ἦν Ἀν-
 25 τωνίου τὸ τοῦ θανάτου κρῖμα, ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ καὶ περὶ ἐκείνου κρίναντος καί περὶ τούτου ἀποκαλύψαντος. Μόνον δὲ Ἀντωνίου τοῦτο θαῦμα ἦν, ὅτι ἐν τῷ ὄρει καθήμενος εἶχε τὴν μὲν καρδίαν νήφουσαν τὸν δὲ Κύριον δεικνύοντα αὐτῷ τὰ μακράν.

60. Καί γὰρ ποτε πάλιν, καθήμενος ἐν τῷ ὄρει καὶ ἀναβλέ-

μον μαζί των. Ἐπειτα, ὅταν οἱ μοναχοὶ τὸν παρεκάλουν νὰ ἐπιτρέψῃ νὰ εἰσέλθουν καὶ ἐκεῖνοι, δὲν τοὺς ἐπέτρεψε μὲν, ἀλλὰ τοὺς εἶπε· Πηγαίνετε καὶ θὰ τὴν εὔρετε θεραπευμένην, ἐὰν βεβαίως δὲν ἀπέθανε. Διότι δὲν εἶνε ἰδικόν μου τὸ κατόρθωμα, ὥστε νὰ ἀξίζῃ νὰ ἔλθῃ καὶ εἰς ἐμέ τὸν ἀξιολύπητον ἄνθρωπον. Ἡ θεραπεία εἶνε ἔργον τοῦ Σωτῆρος, ὁ ὁποῖος κάμνει τὸ ἔλεός του εἰς κάθε τόπον εἰς ἐκείνους πού τὸν ἐπικαλοῦνται. Καὶ εἰς ἐκείνην πράγματι συγκατετέθη ὁ Κύριος, ὅταν προσηυχῆθη, ἀλλ' ἡ φιλανθρωπία του ἐφάνερωσε καὶ εἰς ἐμέ, ὅτι θὰ θεραπεύσῃ τὸ πάθος τῆς κόρης, ἐνὸσφ αὐτῇ θὰ εὐρίσκεται ἐκεῖ. Ἐγινε πράγματι τὸ θαῦμα καὶ ὅταν ἐβγῆκαν ἔξω, εὐρῆκαν τοὺς γονεῖς νὰ χαίρουν καὶ τὴν κόρην των νὰ εἶνε ὑγιής.

59. Ὅταν κάποτε ἤρχοντο πρὸς τὸ μοναστήριον δύο ἄγνωστοι ἀδελφοί, τοὺς ἔλειψε καθ' ὁδὸν τὸ νερό καὶ ὁ μὲν ἓνας ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἄλλος ἐπρόκειτο ν' ἀποθάνῃ. Μὴ ἔχων τὴν δύναμιν πλέον νὰ συνεχίσῃ τὴν ὁδοιπορίαν, εἶχε πέσει κάτω καὶ ἐπερίμενε τὸν θάνατον. Ὁ δὲ Ἀντώνιος, καθὼς ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος, ἐκάλεσεν ἐπειγόντως δύο μοναχοὺς (συνέβη νὰ παρευρίσκωνται ἐκεῖ) καὶ τοὺς εἶπε· Πάρετε μίαν στάμναν νερό καὶ τρέξατε εἰς τὸν δρόμον πού ὁδηγεῖ εἰς τὴν Αἴγυπτον, διότι δύο ἄνθρωποι καθὼς ἤρχοντο, ὁ μὲν ἓνας μόλις ἀπέθανεν, ὁ δὲ ἄλλος εἶνε ἔτοιμος ν' ἀποθάνῃ, ἐὰν δὲν βιασθῆτε. Διότι αὐτὸ τῶρα καθὼς προσηυχόμεον ἀπεκαλύφθη εἰς ἐμέ. Ὅταν ἔφθασαν οἱ μοναχοὶ εὐρῆκαν πράγματι τὸν ἓνα νὰ κοίτεται νεκρὸς καὶ τὸν ἔθαψαν, τὸν δὲ ἄλλον τὸν συνέφεραν μὲ νερό καὶ τὸν ἔφεραν εἰς τὸν γέροντα. Ἡ ἀπόστασις ἦτο μιᾶς ἡμέρας δρόμος. Ἐὰν δὲ ζητήσῃ κάποιος νὰ μάθῃ διατί δὲν τοὺς εἰδοποίησεν ὁ Ἀντώνιος πρὶν ν' ἀποθάνῃ καὶ ὁ ἄλλος, ἡ ἀπορία του αὐτῇ δὲν εἶνε σωστή. Διότι ἡ ἀπόφασις τοῦ θανάτου δὲν ἦτο τοῦ Ἀντωνίου ἀλλὰ τοῦ Θεοῦ, ὁ ὁποῖος καὶ περὶ ἐκείνου ἔκρινε καὶ περὶ τοῦ ἄλλου ἀπεκάλυψε. Θαῦμα δὲ τοῦ Ἀντωνίου ἦτο μόνον τοῦτο, ὅτι ἐνῶ ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος, εἶχε τὴν μὲν καρδίαν του ἀγρυπνον, τὸν δὲ Κύριον νὰ τοῦ φανερώνῃ ἐκεῖνα πού συνέβαιναν μακρὰ του.

60. Κάποτε δὲ πάλιν καθὼς ἐκάθητο εἰς τὸ ὄρος, ἐσήκωσε

φας εἶδεν ἐν τῷ ἄερι ἀναγόμενόν τινα, πολλήν τε τῶν ἀπαντών-
 των γινομένην τὴν χαράν. Ἐἶτα θαυμάζων καὶ μακαρίζων τὸν
 τοιοῦτον χορὸν ἠΰχετο μαθεῖν, τί ἂν εἴη τοῦτο. Καὶ εὐθὺς ἦλθεν
 αὐτῷ φωνή, ταύτην εἶναι τοῦ Ἄμοῦν τὴν ψυχὴν τοῦ ἐν τῇ Νι-
 5 τρίας μοναχοῦ. Ἦν δὲ οὗτος ἕως γήρωος ἀσκητῆς διαμείνας. Καὶ
 τὸ διάστημα δὲ τὸ ἀπὸ Νιτρίας ἕως τοῦ ὄρους, ἔνθα ἦν ὁ Ἀντώ-
 νιος, ἡμερῶν ἐστὶ δεκατριῶν. Οἱ τοίνυν ὄντες μετὰ Ἀντωνίου
 βλέποντες τὸν γέροντα θαυμάζοντα ἠξίωσαν μαθεῖν καὶ ἤκου-
 σαν, ὅτι ἄρτι τετελεύτηκεν ὁ Ἄμοῦν. Ἦν γὰρ γνώριμος διὰ τὸ
 10 πυκνότερον αὐτὸν ἐκεῖ παραγίνεσθαι καὶ πολλὰ καὶ δι' αὐτοῦ
 σημεῖα γεγενῆσθαι· ἐξ ὧν ἐν ἐστὶ τοῦτο. Ποτὲ χρείας γενομένης
 παρελθεῖν αὐτὸν τὸν ποταμὸν τὸν λεγόμενον Λύκον (ἦν δὲ τότε
 πλημμύρα τῶν ὑδάτων), ἠξίωσε τὸν σὺν αὐτῷ Θεόδωρον μα-
 κρὰν ἀπ' αὐτοῦ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀλλήλους ἴδωσι γυμνοὺς ἐν τῷ
 15 διανήχεσθαι τὸ ὕδωρ. Ἐἶτα ἀπελθόντος τοῦ Θεοδώρου ἠσχύνετο
 πάλιν καὶ ἑαυτὸν ἰδεῖν γυμνόν. Ἔως τοίνυν ἠσχύνετο, καὶ ἐφρόν-
 τιζεν, ἐξαίφνης ἀπηνέχθη εἰς τὸ πέραν. Ὁ οὖν Θεόδωρος, καὶ
 αὐτὸς ἀνὴρ εὐλαβῆς, ἐγγίσας καὶ ἑωρακῶς αὐτὸν προλαβόντα
 καὶ μὴθ' ὄλως ὕδατι βραχέντα ἠξίου μαθεῖν τὸν τρόπον τοῦ πε-
 20 ράματος. Ὡς δὲ ἑώρα μὴ θέλοντα εἰπεῖν αὐτόν, δυσχυρίζετο
 κατέχων αὐτοῦ τοὺς πόδας μὴ πρότερον ἐξαφεῖναι, πρὶν ἂν μά-
 θη παρ' αὐτοῦ. Βλέπων τοιγαροῦν ὁ Ἄμοῦν τὸ φιλόνεικον τοῦ
 Θεοδώρου, μάλιστα καὶ διὰ τὸν λόγον, ὃν εἶπεν, ἀπήτησε καὶ
 αὐτὸς μηδενὶ λέγειν αὐτὸν ἕως θανάτου αὐτοῦ· καὶ οὕτως ἀπήγ-
 25 γειλε βεβαστάχθαι καὶ τεθεῖσθαι αὐτὸν εἰς τὸ πέραν· μήτε δὲ
 περιπεπατηκῆναι εἰς τὸ ὕδωρ μὴθ' ὄλως εἶναι τοῦτο δυνατόν ἀν-

1. Περιφημος διὰ τὴν ἀσκησιν καὶ τὴν προσευχὴν μοναχὸς τῆς Νι-
 τρίας, φίλος τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦ Ἀθανασίου, πρὸς τὸν ὅποιον ὁ Ἀθα-
 νάσιος ἔγραψεν ἐπιστολήν, ἡ ὁποία ἐκδίδεται εἰς τὸν παρόντα τόμον.

2. Εἰς τὰ Ἀποφθέγματα τῶν πατέρων τοῦ Παλλαδίου ἀναφέρονται τέσ-
 σαρες ἀσκηταὶ μὲ τὸ ὄνομα Θεόδωρος, ἀλλὰ δὲν δυνάμεθα νὰ προσδιορίσω-
 μεν ἂν ὁ τοῦ Ἀντωνίου Θεόδωρος εἶνε εἰς ἐξ αὐτῶν καὶ ποῖος PG 65, 188-197.

τὰ βλέμματά του πρὸς τὰ ἄνω καὶ εἶδεν εἰς τὸν ἄερα κάποιον νὰ τὸν ἀνεβάζουν εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ ἐκεῖνοι πού τὸν συναντοῦσαν νὰ χαίρουν πολὺ. Ἐπειτα, ἐνῶ ἐθαύμαζε καὶ ἐμακάριζε τὴν ὁμήγουριν ἐκείνην, προσηύχετο διὰ νὰ ἐννοήσῃ τί ἡμποροῦσε τάχα νὰ εἶνε αὐτὸ. Καὶ ἀμέσως ἦλθεν εἰς αὐτὸν μία φωνή, ὅτι αὐτὴ εἶνε ἡ ψυχὴ τοῦ Ἀμοῦν, τοῦ μοναχοῦ τῆς Νιτρίας¹. Ὁ Ἀμοῦν εἶχε παραμείνει μέχρι τὰ γεράματα ἀσκητῆς. Καὶ ἡ ἀπόστασις ἀπὸ τὴν Νιτρίαν μέχρι τὸ ὄρος ὅπου ἦτο ὁ Ἀντώνιος ἦτο δεκατριῶν ἡμερῶν. Αὐτοὶ λοιπὸν πού ἦσαν μαζὶ μὲ τὸν Ἀντώνιον, βλέποντες τὸν γέροντα νὰ θαυμάζῃ, τὸν παρεκάλεσαν νὰ μάθουν, καὶ ἤκουσαν νὰ τοὺς λέγῃ ὅτι μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποθάνει ὁ Ἀμοῦν. Ὁ Ἀμοῦν ἦτο γνωστὸς εἰς αὐτοὺς ἐπειδὴ τοὺς ἐπεσκέπτετο ἐκεῖ συχνότερον, καὶ πολλὰ σημεῖα εἶχαν γίνεαι δι' αὐτοῦ, ἐκ τῶν ὁποίων ἓνα εἶνε καὶ τὸ ἐξῆς. Κάποτε ὅταν παρουσιάσθῃ ἀνάγκη νὰ περάσῃ τὸν ποταμὸν πού ὠνομάζετο Λύκος (εἶχαν δὲ τότε πλημμυρίσει τὰ νερά του), παρεκάλεσε τὸν Θεόδωρον² πού τὸν συνῶδευε νὰ ἀπομακρυνθῇ ἀπὸ κοντὰ του διὰ νὰ μὴ ἰδῇ ὁ ἓνας τὸν ἄλλον γυμνόν, καθὼς θὰ κολυμβοῦν εἰς τὰ νερά. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀπεμακρύνθῃ ὁ Θεόδωρος, ἐντρέπετο νὰ ἰδῇ καὶ τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του γυμνόν. Καὶ ἐνῶ λοιπὸν ἐντρέπετο καὶ ἐσυλλογίζετο, ξαφνικὰ μετεφέρθη εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην. Ὅταν λοιπὸν ὁ Θεόδωρος, πού ἦτο καὶ αὐτὸς εὐλαβῆς ἄνθρωπος, ἐπλησίασε καὶ εἶδεν αὐτὸν νὰ ἔχῃ περάσει ἐνωρίτερον χωρὶς καθόλου νὰ ἔχῃ βραχῆ ἀπὸ τὸ νερό, ἐζήτησε νὰ μάθῃ τὸν τρόπον τῆς διαβάσεως. Ἐπειδὴ δὲ ἔβλεπεν ὅτι δὲν ἤθελε νὰ τοῦ φανερώσῃ, ἔπιασε τὰ πόδια του καὶ ἐπέμενε ὅτι δὲν θὰ τὸν ἀφήσῃ, ἐὰν πρῶτον δὲν τοῦ ἀπεκάλυπτε τὸ μυστικόν. Ἀλλ' ὅταν ὁ Ἀμοῦν εἶδε τὴν φιλονεικὸν διάθεσιν τοῦ Θεοδώρου καὶ προπαντὸς τὸν λόγον πού τοῦ εἶπεν, ἀπήτησε καὶ αὐτὸς νὰ μὴ τὸ εἰπῇ σὲ κανένα μέχρι τοῦ θανάτου του. Τότε τοῦ ἀνεκοίνωσεν ὅτι εἶχε κρατηθῆ εἰς τὸν ἄερα καὶ εἶχε μεταφερθῆ εἰς τὴν ἀπέναντι ὄχθην καὶ ὅτι δὲν εἶχε περιπατήσῃ ἐπάνω εἰς τὸ νερό, πρᾶγμα πού εἶνε ἀδύνατον εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ἐκτὸς μόνον εἰς τὸν Κύριον καὶ εἰς ἐκείνους

θρώποις, εἰ μὴ μόνῳ τῷ Κυρίῳ, καὶ οἷς ἂν αὐτὸς ἐπιτρέψῃ, ὡς τῷ μεγάλῳ ἀποστόλῳ Πέτρῳ πεποίηκεν. Ὁ μὲν οὖν Θεόδωρος μετὰ θάνατον τοῦ Ἀμοῦν διηγήσατο τοῦτο· οἱ δὲ μοναχοί, οἷς εἶπεν ὁ Ἀντώνιος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμοῦν, ἐσημειώσαντο 5 τὴν ἡμέραν· καὶ ἀνελθόντων τῶν ἀδελφῶν ἀπὸ τῆς Νιτρίας μετὰ τριάκοντα ἡμέρας, ἐπύθοντο, καὶ ἔγνωσαν ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ καὶ τῇ ὥρᾳ κεκοιμηθῆαι τὸν Ἀμοῦν, ἐν ᾗ τὴν ψυχὴν εἶδεν ἀναφερομένην ὁ γέρον αὐτοῦ. Καὶ πάνυ καὶ οὗτοι κάκεῖνοι τὸ καθαρὸν τῆς ψυχῆς ἐθαύμαζον Ἀντωνίου, πῶς τὸ ἀπὸ διαστήμα- 10 τος ἡμερῶν δεκατριῶν γενόμενον παρ' αὐτὰ μεμάθηκε, καὶ τὴν ψυχὴν εἶδεν ἀναγομένην.

61. Καὶ μὴν καὶ Ἀρχελάος ποτε ὁ κόμης εὐρῶν αὐτὸν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω προσέξασθαι μόνον ἠξίωσεν αὐτὸν περὶ Πολυκρατείας τῆς ἐν Λαοδικείᾳ θαυμαστῆς καὶ χριστοφόρου παρ- 15 θένου. Ἐπασχε γὰρ ἐκείνη δεινῶς τὸν στόμαχον καὶ τὸ πλευρὸν ἀπὸ τῆς ἄγαν ἀσκήσεως, καὶ δλη ἦν ἀσθενῆς τῷ σώματι. Ὁ μὲν οὖν Ἀντώνιος ἠῤῥαχτο· ὁ δὲ κόμης ἐσημειώσατο τὴν ἡμέραν, ἐν ᾗ γέγονεν ἡ εὐχή· καὶ ἀπελθὼν εἰς τὴν Λαοδικεῖαν εὔρεν ὑγιῆ τὴν παρθένον. Πυθανόμενος δὲ πότε καὶ ποίᾳ ἡμέρᾳ πέπανται τῆς 20 ἀσθενείας, προήνεγκε τὸν χάρτην, ἐν ᾧ τὸν χρόνον τῆς εὐχῆς ἔγραφε· καὶ μαθὼν ἔδειξε καὶ αὐτὸς εὐθὺς τὴν ἐν τῷ χάρτι γραφὴν· καὶ πάντες ἐθαύμασαν ἐπιγνόντες, ὅτι τότε πέπανκεν ὁ Κύριος αὐτὴν τῶν πόνων, ὅτε ἦν εὐχόμενος ὁ Ἀντώνιος καὶ παρακαλῶν τὴν ἀγαθότητα τοῦ Σωτῆρος περὶ αὐτῆς.

62. Καὶ περὶ τῶν ἐρχομένων δὲ πρὸς αὐτὸν πολλακίς προ- 25 ἔλεγε πρὸ ἡμερῶν, ἦν δὲ ὅτε καὶ πρὸ μηνός, καὶ τὴν αἰτίαν δι' ἣν ἤρχοντο· οἱ μὲν γὰρ ἔνεκα τοῦ μόνον ἰδεῖν αὐτὸν ἤρχοντο, οἱ δὲ δι' ἀσθένειαν, καὶ ἄλλοι πάσχοντες ὑπὸ δαιμόνων. Καὶ πάν-

1. Πρβλ. Μθ. 14, 28 - 29.

πού αὐτός ἠθελεν ἐπιτρέψει, ὅπως εἶχε κάμει καὶ μὲ τὸν μέγαν ἀπόστολον Πέτρον¹. Καὶ ὁ μὲν Θεόδωρος διηγήθη τὸ θαῦμα αὐτὸ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Ἀμοῦν, οἱ δὲ μοναχοί, εἰς τοὺς ὁποίους ὠμίλησεν ὁ Ἀντώνιος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Ἀμοῦν, ἔσημείωσαν τὴν ἡμέραν. Καὶ ὅταν μετὰ ἀπὸ τριάντα ἡμέρας εἶχαν ἔλθει ἀπὸ τὴν Νιτρίαν μερικοὶ ἀδελφοί, ἠρώτησαν καὶ ἐπληροφορήθησαν ὅτι ὁ Ἀμοῦν εἶχε κοιμηθῆ κατὰ τὴν ἡμέραν καὶ ὦραν ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ γέροντάς των εἶδε τὴν ψυχὴν του ν' ἀνέρχεται εἰς τὸν οὐρανόν. Καὶ πολὺ ἐθαύμαζαν τὸσον αὐτοὶ ὅσον καὶ ἐκεῖνοι τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς τοῦ Ἀντωνίου, πῶς δηλαδὴ ἐπληροφορήθη πάραυτα αὐτὸ πού ἐγινεν εἰς ἀπόστασιν δεκατριῶν ἡμερῶν καὶ εἶδε τὴν ψυχὴν ν' ἀνέρχεται εἰς τοὺς οὐρανοὺς.

61. Ἐπίσης, ὅταν τὸν συνήνητησε κάποτε εἰς τὸ ὄρος τὸ ἔξω ὁ Ἀρχέλαος ὁ κόμης, τὸν παρεκάλεσε νὰ προσευχηθῆ ἀπλῶς ὑπὲρ τῆς θαυμαστῆς καὶ χριστοφόρου παρθένου Πολυκρατείας, ἣ ὁποία ἔμενεν εἰς τὴν Λαοδίκειαν. Διότι ἔπασχε πολὺ ἐκείνη εἰς τὸ στομάχι καὶ τὸ πλευρὸν ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν ἀσκησιν καὶ ὅλον τὸ σῶμά της ἦτο ἀσθενικόν. Τότε ὁ Ἀντώνιος προσευχήθη καὶ ὁ κόμης ἔσημείωσε τὴν ἡμέραν κατὰ τὴν ὁποίαν εἶχε γίνεῖ ἡ προσευχή. Ὅταν δὲ ἐπέστρεψεν εἰς τὴν Λαοδίκειαν εὐρήκε τὴν παρθένον ὑγιῆ. Καὶ ὅταν τὴν ἠρώτησε πότε καὶ ποῖαν ἡμέραν ἐθεραπεύθη ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν, ἔβγαλεν αὐτὸς τὸ χαρτὶ ἐπὶ τοῦ ὁποίου εἶχε γράψει τὴν ἡμερομηνίαν τῆς προσευχῆς, καὶ μόλις ἤκουσεν, ἔδειξε καὶ αὐτὸς ἀμέσως τὴν σημείωσιν πού εἶχε κάμει ἐπάνω εἰς τὸ χαρτὶ καὶ ὅλοι ἐθαύμαζαν, ὅταν διεπίστωσαν ὅτι τότε τὴν ἐθεράπευσεν ὁ Κύριος ἀπὸ τοὺς πόνους, ὅταν προσήυχето ὁ Ἀντώνιος καὶ παρεκάλει τὴν ἀγαθότητα τοῦ Σωτῆρος περὶ αὐτῆς.

62. Ἀλλὰ καὶ περὶ αὐτῶν πού τὸν ἐπεσκέπτοντο προέλεγε πρὸ ἡμερῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ πρὸ μηνός, ὡς καὶ περὶ τῆς αἰτίας διὰ τὴν ὁποίαν ἤρχοντο. Διότι ἄλλοι μὲν ἤρχοντο μόνον καὶ μόνον διὰ νὰ τὸν ἰδοῦν, ἄλλοι δὲ λόγῳ ἀσθενείας καὶ ἄλλοι διότι ἔπασχον ἀπὸ δαιμόνια. Κανεὶς ἀπολύτως δὲν ἐθεώρει ὡς

τες οὐ σκυλμὸν οὐδὲ ζῆμιαν ἠγοῦντο τὸν κόπον τῆς ὁδοῦ· ἀνεκαμπτε γὰρ ἕκαστος αἰσθόμενος τῆς ὀφειλείας. Τοιαῦτα δὲ λέγων καὶ βλέπων ἡξίου μηδένα θαυμάζειν αὐτὸν ἐν τούτῳ· ἀλλὰ μᾶλλον θαυμάζειν τὸν Κύριον, ὅτι ἀνθρώποις ἡμῖν οὖσιν ἐχαρί-
5 σατο κατὰ δύναμιν γινώσκειν αὐτόν.

63. Κατελθὼν δὲ ποτε πάλιν εἰς τὰ ἔξω μοναστήρια καὶ ἀξιώθεις εἰς πλοῖον εἰσελθεῖν καὶ εὔξασθαι μετὰ μοναχῶν μόνος αὐτὸς ἀντελάβετο δεινῆς δυσωδίας καὶ πάνυ πικρᾶς. Τῶν δὲ ἐν τῷ πλοίῳ λεγόντων ἰχθὺν εἶναι καὶ τάριχον ἐν τῷ πλοίῳ καὶ
10 τούτων εἶναι τὴν ὁσμὴν, αὐτὸς ἄλλην ἔλεγεν εἶναι τὴν δυσωδίαν· ἔτι δὲ αὐτοῦ λέγοντος, νεώτερός τις ἔχων δαίμονα, ὃς προσεἰσελθὼν ἐκρούπτετο ἐν τῷ πλοίῳ, εὐθὺς ἀνέκραξεν. Ἐπιτιμηθεὶς δὲ ὁ δαίμων ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐξῆλθε· καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος γέγονεν ὑγιής· πάντες δὲ ἔγνωσαν,
15 ὅτι τοῦ δαίμονος ἦν ἡ δυσωδία.

64. Καὶ ἄλλος δὲ τις τῶν ἐπιφανῶν ἦλθεν ἔχων δαίμονα πρὸς αὐτόν. Ἦν δὲ ὁ δαίμων ἐκεῖνος οὕτω δεινός, ὥς τὸν ἐνεργούμενον μὴ γινώσκειν, εἰ πρὸς Ἀντώνιον ἦει· ἀλλὰ καὶ τοῦ σώματος αὐτοῦ τὰ περιττὰ κατήσθιεν. Οἱ μὲν οὖν ἀγαγόντες
20 αὐτὸν παρεκάλουν τὸν Ἀντώνιον εὔξασθαι ὑπὲρ αὐτοῦ· ὁ δὲ Ἀντώνιος συμπαθῶν τῷ νεανίσκῳ ἠῦχετο· καὶ τὴν νύκτα πᾶσαν συνηγρούπησεν αὐτῷ. Καὶ ὁ μὲν νεανίσκος ἐξαίφνης ἐπελθὼν τῷ Ἀντωνίῳ περὶ τὴν ἑω ὤθησεν αὐτόν· τῶν δὲ σὺν ἐκείνῳ ἐλθόντων ἀγανακτούντων, ἔφη ὁ Ἀντώνιος· Μὴ χαλεπαίνετε
25 τῷ νεανίσκῳ, οὐ γὰρ αὐτός ἐστιν, ἀλλ' ὁ ἐν αὐτῷ δαίμων· ἐπιτιμηθεὶς δὲ καὶ κελευσθεὶς ἐλαθῆναι εἰς ἀνύδρους τόπους ἐμάνη, καὶ τοῦτο πεποίηκε. Δοξάζετε οὖν τὸν Κύριον· τὸ γὰρ οὕτως αὐτὸν ὀρμησαὶ κατ' ἐμοῦ σημεῖον ὑμῖν γέγονε τῆς τοῦ δαίμονος

ταλαιπωρίαν καὶ ζημίαν τὸν κόπον τῆς ὁδοιπορίας. Διότι ὁ καθέννας πού ἐπέστρεφεν ἀντελαμβάνετο τὴν ὠφέλειαν. Καὶ ἐνῶ ἔλεγε καὶ ἔβλεπεν αὐτά, τοὺς παρεκάλει νὰ μὴ τὸν θαυμάζη κανεὶς διὰ τοῦτο, ἀλλὰ νὰ θαυμάζουν περισσότερο τὸν Κύριον, διότι ἐνῶ εἴμεθα ἄνθρωποι, μᾶς ἔδωκε τὴν χάριν νὰ τὸν γνωρίζωμεν ὁ καθέννας ἀναλόγως μὲ τὴν πνευματικὴν του δύναμιν.

63. Ὄταν δὲ κάποτε εἶχε κατεβῆ πάλιν εἰς τὰ ἔξω μοναστήρια καὶ τὸν εἶχαν παρακαλέσει νὰ ἀνεβῆ εἰς τὸ πλοῖον καὶ νὰ προσευχηθῆ μὲ κάποιους ἄλλους μοναχοὺς, μόνον αὐτὸς ἠσθάνθη μίαν φοβερὰν καὶ πολὺ ἰσχυράν δυσωδίαν. Καὶ ἐνῶ οἱ ἐπιβάται τοῦ πλοίου ἔλεγον ὅτι εἶνε νωπὰ καὶ παστὰ ψάρια ἐπάνω εἰς τὸ πλοῖον καὶ ὅτι ἀπὸ αὐτὰ προέρχεται ἡ ὄσμη, αὐτὸς ἰσχυρίζετο, ὅτι διαφορετικὴ εἶνε ἡ δυσωδία αὐτή. Καὶ ἐνῶ ἀκόμη ὠμίλει, κάποιος νέος ὁ ὁποῖος εἶχε δαιμόνιον καὶ εἰσῆλθε λαθραίως εἰς τὸ πλοῖον καὶ ἐκρύπτετο, ἔβγαλεν ἀμέσως κραυγὰς. Μόλις δὲ ἐπετίμησε τὸ δαιμόνιον εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐξῆλθε, καὶ ὁ μὲν ἄνθρωπος ἐγένετο ὑγιής, ὅλοι δὲ ἀντελήφθησαν, ὅτι ἡ δυσωδία ἦτο τοῦ δαίμονος.

64. Καὶ κάποιος ἄλλος ἐκ τῶν ἐπισήμων προσώπων εἶχε δαιμόνιον καὶ ἦλθεν ἐνώπιόν του. Ἦτο δὲ τὸ δαιμόνιον ἐκεῖνο τόσον πονηρόν, ὥστε νὰ μὴ γνωρίζῃ ὁ νέος, ὅτι ὠδηγεῖτο πρὸς τὸν Ἀντώνιον· ἐξ ἄλλου ἔτρωγε καὶ τὰ περιττώματα τοῦ σώματός του. Αὐτοὶ λοιπὸν πού τὸν ἔφεραν εἰς τὸν Ἀντώνιον τὸν παρεκάλουν νὰ προσευχηθῆ ὑπὲρ αὐτοῦ, ὁ δὲ Ἀντώνιος συνεπάθησε τὸν νέον καὶ προσηύχετο, ὅλην δὲ τὴν νύκτα ἠγρύπνησε μαζί του. Ἄλλ' ὁ νέος κατὰ τὰς πρωϊνὰς ὥρας ὥρμησε ξαφνικὰ ἐναντίον τοῦ Ἀντωνίου καὶ ἔσπρωξεν αὐτόν. Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι πού συνῶδευαν τὸν νέον εἶχαν ἀγανακτήσει, ὁ Ἀντώνιος εἶπε· Μὴ ὀργίζετε τὸν νέον, διότι δὲν εἶνε αὐτὸς πού μὲ σπρώχνει, ἀλλ' ὁ δαίμων πού εὐρίσκεται μέσα του καὶ ὁ ὁποῖος τὸ ἔκαμεν αὐτό, ἐπειδὴ τὸν ἐπετίμησα καὶ τὸν διέταξα νὰ γκρεμισθῆ καὶ νὰ φύγῃ εἰς ἀνύδρους τόπους. Ἀλλὰ δοξάζετε τὸν Κύριον, διότι τὸ ὅτι ὠρμησεν ἔτσι ἐναντίον μου εἶνε σημάδι εἰς ἡμᾶς ὅτι ἐξ-

ἐξόδου. Ταῦτα τοῦ Ἁντωνίου εἰπόντος, εὐθὺς ὁ νεανίσκος γέγονεν ὑγιής· καὶ λοιπὸν σωφρονήσας ἔγνω, ὅπου τε ἦν, καὶ κατησπάζεται τὸν γέροντα εὐχαριστῶν τῷ Θεῷ.

65. Πολλὰ τε ἄλλα τοιαῦτα συμφώνως καὶ ὁμαλῶς εἰρή-
 5 κασι περὶ αὐτοῦ πλείστοι τῶν μοναχῶν δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι. Οὐκ ἔτι δὲ ταῦτα θαυμαστὰ τοσοῦτον, ὅσον τὰ ἄλλα θαυμασιώτερα μᾶλλον φαίνεται. Μέλλων γὰρ ἐσθίειν ποτὲ καὶ ἀναστὰς εὐξασθαι περὶ τὴν ἐνάτην ὥραν, ἦσθετο ἑαυτὸν ἀρπαγέντα τῇ
 10 διανοίᾳ· καί, τὸ παράδοξον, ἐστῶς ἔβλεπεν ἑαυτὸν ὡσπερ ἐξωθεν ἑαυτοῦ γινόμενον καὶ ὡς εἰς τὸν ἀέρα ὀδηγούμενον ὑπὸ τινων· εἶτα πικροὺς καὶ δεινούς τινας ἐστῶτας ἐν τῷ ἀέρι καὶ θέλοντας αὐτὸν κωλύσαι ὥστε μὴ διαβῆναι. Τῶν δὲ ὀδηγούντων ἀντιμαχομένων, ἀπήτουν ἐκεῖνοι λόγον, εἰ μὴ ὑπεύθυνος αὐτοῖς εἴη. Θε-
 15 λόντων τοίνυν συναῖραι λόγον ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ, ἐκώλυον οἱ τὸν Ἁντώνιον ὀδηγοῦντες λέγοντες ἐκεῖνοις· Τὰ μὲν ἀπὸ τῆς γεννήσεως αὐτοῦ ὁ Κύριος ἀπήλειπεν· ἐξ οὗ δὲ γέγονε μοναχός, καὶ ἀπηγγείλατο τῷ Θεῷ, ἐξέστω λόγον ποιῆσαι. Τότε κατηγορούντων καὶ μὴ ἐλεγχόντων, ἐλευθέρα γέγονεν αὐτῷ καὶ ἀ-
 20 κώλυτος ἡ ὁδός· καὶ εὐθὺς εἶδεν ἑαυτὸν ὡσπερ ἐρχόμενον καὶ πρὸς ἑαυτὸν ἐστῶτα, καὶ πάλιν ἦν ὄλωσ Ἁντώνιος. Τότε τοῦ μὲν φαγεῖν αὐτὸς ἐπιλαθόμενος ἔμεινε τὸ λοιπὸν τῆς ἡμέρας καὶ δι' ὄλης τῆς νυκτὸς στεναῶν καὶ ἐσχόμενος. Ἐθαύμαζε γὰρ βλέπων πρὸς πόσους ἡμῖν ἐστὶν ἡ πάλη, καὶ διὰ πόσων πόνων ἔχει τις διαβῆναι τὸν ἀέρα· καὶ ἐμνημόνευεν, ὅτι τοῦτό ἐστιν ὃ
 25 ἔλεγεν ὁ Ἀπόστολος· «Κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος». Ἐν τούτῳ γὰρ ὁ ἐχθρὸς ἔχει τὴν ἐξουσίαν, ἐν τῷ μάχεσθαι καὶ πειράζειν διακωλύειν τοὺς διερχομένους. Δι' ὃ καὶ μά-

1. Κατὰ τὴν Ἰουδαϊκὴν ὑποδιαίρεσιν τῆς ἡμέρας εἰς ὥρας, καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Μ. Ἁντωνίου, ἡ ἡμέρα διηρεῖτο εἰς τέσσαρα τμήματα ὥρων, 1η, 3η, 6η καὶ 9η ὥρα, ὅπως βλέπομεν καὶ εἰς τὰ εὐαγγέλια. Ἡ σημερινὴ ἀντιστοιχία εἶναι 7 π.μ., 9 π.μ., 12 μ. καὶ 3μ.μ.

2. Ἐφ. 2, 2.

ἦλθεν ὁ δαίμων. Μόλις δὲ εἶπεν αὐτὰ ὁ Ἀντώνιος ἀμέσως ὁ νέος ἔγινεν ὑγιῆς καὶ ἀφοῦ ἐπανέκτησε τὰ λογικὰ του ἀντελήφθη ποῦ εὕρισκετο καὶ κατεφίλει τὸν γέροντα καὶ ἠύχαριστεί τὸν Θεόν.

65. Καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια θαύματα ὁμοφώνως καὶ ὁμοιομόρφως ἀναφέρουν πάρα πολλοὶ μοναχοὶ ὅτι ἔγιναν δι' αὐτοῦ. Ἄλλὰ δὲν εἶνε αὐτὰ τόσον θαυμαστά, ὅσον θαυμαστά φαίνονται νὰ εἶνε τὰ ἄλλα. Ὅταν δηλαδὴ ἐπρόκειτο κάποτε νὰ φάγη καὶ ἐσηκώθη νὰ προσευχηθῆ κατὰ τὰς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα¹, ἠσθάνθη ὅτι συναρπάζεται νοερῶς, καὶ τὸ παράδοξον εἶνε ὅτι ἐστέκετο καὶ ἔβλεπε τὸν ἑαυτὸν του ὡσάν νὰ ἦτο ἐκτὸς αὐτοῦ καὶ ὡσάν νὰ ὠδηγεῖτο ἀπὸ κάποιους εἰς τὸν ἄερα. Ἐπειτα ἐστέκοντο κάποιοι κακοὶ καὶ φοβεροὶ εἰς τὸν ἄερα καὶ ἤθελαν νὰ τὸν ἐμποδίσουν νὰ περάσῃ. Καὶ ἐνῶ ἐκεῖνοι ποῦ τὸν ὠδήγουν, τὸν ὑπερήσπιζαν, οἱ ἄλλοι ἐζήτουν ἐπιμόως λόγον, ἐάν εἶνε ὑπόλογος ἢ ὄχι εἰς αὐτούς. Καὶ ἐνῶ ἤθελαν νὰ κάμουν λογαριασμοὺς τῶν πράξεων αὐτοῦ ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του, δὲν τοὺς ἐπέτρεπον οἱ ὀδηγοῦντες τὸν Ἀντώνιον, λέγοντες εἰς ἐκείνους· Ὅσα μὲν κακὰ διέπραξεν ἀπὸ τὴν ἡμέραν τῆς γεννήσεώς του τοῦ τὰ ἔσβησεν ὁ Κύριος. Ἄς σᾶς ἐπιτραπῆ νὰ κάμετε λόγον μόνον δι' ὅσα ἔπραξεν ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ ἔγινε μοναχὸς καὶ ἔδωκεν ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Θεόν. Τότε, ἐπειδὴ μόνον τὸν ἐκατηγόρουν καὶ δὲν ἀπεδείκνυον τὰς κατηγορίας, ἔγινεν ἐλεύθερος καὶ ἀνεμπόδιστος ὁ δρόμος δι' αὐτόν. Καὶ ἀμέσως εἶδε τὸν ἑαυτὸν του νὰ συνέρχεται τρόπον τινὰ καὶ νὰ ἀποκαθίσταται καὶ ἔγινε πάλιν ὠλοκληρωμένος Ἀντώνιος. Τότε ἐλησμόνησε τελείως νὰ φάγη καὶ παρέμεινε κατὰ τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἡμέρας καὶ καθ' ὅλην τὴν νύκτα θρηνῶν καὶ προσευχόμενος. Διότι ἐθαύμαζε βλέποντας ἐναντίον πόσων ἐχθρῶν ἔχομεν νὰ παλέσωμεν καὶ μὲ πόσους κόπους πρόκειται νὰ περάσῃ κανεὶς τὸν ἄερα. Καὶ ἐσκέπτετο, ὅτι αὐτὸ ἐννοοῦσεν ὁ ἀπόστολος ὅταν ἔλεγε· «Κατὰ τὸν ἄρχοντα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἀέρος»². Αὐτὴν πράγματι τὴν ἐξουσίαν ἔχει ὁ ἐχθρὸς, νὰ μάχεται καὶ νὰ προσπαθῆ νὰ ἐμποδίσῃ ἐκείνους ποῦ διέρχονται ἀπὸ τὸν ἄερα. Διὰ τοῦτο καὶ ἐντόνως συνεβούλευεν·

λιστα παρήγει· «*Ἀναλάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ, ἵνα δυναθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ ἡμέρᾳ τῇ πονηρᾷ*») ἵνα «*μηδὲν ἔχων λέγειν περὶ ἡμῶν φαῦλον*» ὁ ἐχθρὸς καταισχνυθῆ. Ἡμεῖς δὲ τοῦτο μαθόντες μνημονεύομεν τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· «*Εἴτε ἐν σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα· ὁ Θεὸς οἶδεν*». Ἄλλ' ὁ μὲν Παῦλος ἕως τρίτου οὐρανοῦ ἠρπάγη, καὶ ἀκούσας ἄρρητα ῥήματα κατήλθεν· ὁ δὲ Ἀντώνιος ἕως τοῦ ἀέρος ἑαυτὸν εἶδε φθάσαντα, καὶ ἀγωνισάμενον ἕως ἐλεύθερος φανῆ.

66. Εἶχε δὲ καὶ τοῦτο πάλιν χάρισμα. Ἐν γὰρ τῷ ὄρει κατὰ μόνας καθήμενος, εἴ ποτέ τι πρὸς ἑαυτὸν ζητῶν ἠπόρει, τοῦτο αὐτῷ παρὰ τῆς προνοίας εὐχομένῳ ἀπεκαλύπτετο. Καὶ ἦν, κατὰ τὸ γεγραμμένον, θεοδίδακτος γενόμενος ὁ μακάριος. Μετὰ ταῦτα γοῦν διαλέξεως αὐτῷ ποτε γενομένης πρὸς τινὰς εἰσελθόντας πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς διαγωγῆς τῆς ψυχῆς, καὶ ποῖος μετὰ ταῦτα αὐτῇ τόπος ἔσται, τῇ ἐξῆς νυκτὶ καλεῖ τις αὐτὸν ἄνωθεν λέγων· Ἀντώνιε, ἀναστὰς ἐξελθε, καὶ βλέπε. Ἐξελθὼν τοῖνον, (ἴδει γὰρ τίσιν ὑπακούειν ὀφείλει) καὶ ἐθεώρησέ τινα μακρὸν ἀναβλέψας, αἰδιῆ καὶ φοβερόν, ἐστῶτα καὶ φθάνοντα μέχρι τῶν νεφελῶν, καὶ ἀναβαίνοντάς τινας ὥσπερ ἐπτερωμένους· κάκεινον ἐκτείνοντα τὰς χεῖρας· καὶ τοὺς μὲν κωλυομένους παρ' αὐτοῦ, τοὺς δὲ ὑπεριπταμένους καὶ διελθόντας λοιπὸν ἀμερίμως ἀνάγεσθαι. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῖς τοιοῦτοις ἔτριξε τοὺς ὀδόντας ὁ μακρὸς ἐκεῖνος· ἐπὶ δὲ τοῖς ἀποπίπτουσιν ἔχαιρε. Καὶ εὐθὺς πρὸς Ἀντώνιον ἐγένετο φωνή· Νόει τὸ βλεπόμενον· καὶ διανοιχθείσης αὐτοῦ τῆς διανοίας ἐνενοεῖ τῶν ψυχῶν εἶναι τὴν πάροδον, καὶ τὸν ἐστῶτα μακρὸν εἶναι τὸν ἐχθρὸν τὸν φθονοῦντα τοῖς πιστοῖς· καὶ τοὺς μὲν ὑπευθύνους αὐτῷ κρατοῦντα καὶ κωλύοντα διελεῖν, τοὺς δὲ μὴ πεισθέντας αὐτῷ μὴ δυνάμενον κρατεῖν ὡς ὑπερ-

1. Ἐφ. 6, 13.

2. Τίτ. 2, 8.

3. Β' Κορ. 12, 2.

4. Πρβλ. Ἰω. 6, 45.

«Ἐνδυσθῆτε τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ ἡμπορέσετε ν' ἀντισταθῆτε κατὰ τὴν πονηρὰν ἡμέραν»¹, ὥστε ὁ ἐχθρὸς, «μὴ ἔχων νὰ εἰπῆ κανένα κακὸν ἐναντίον μας»², νὰ καταισχυρθῆ. Ἡμεῖς δὲ πού ἐμάθαμεν τὸ πρᾶγμα τοῦτο, ἄς ἐνθυμούμεθα τὸν ἀπόστολον πού λέγει· «Εἶτε μὲ τὸ σῶμα, δὲν ξέρω, εἶτε ἐκτὸς τοῦ σώματος, δὲν ξέρω, ὁ Θεὸς ξέρει»³. Ἄλλὰ ὁ μὲν Παῦλος ἠρπάγη μέχρι τρίτου οὐρανοῦ καὶ ἀφοῦ ἤκουσε λόγια ἀνέκφραστα, κατέβη, ὁ δὲ Ἀντώνιος εἶδε νὰ ἔχη φθάσει μέχρι τὸν ἀέρα καὶ ἠγωνίσθη ἕως οὗτου ἀφεθῆ ἑλεύθερος ὁ δρόμος.

66. Εἶχεν ἐπίσης καὶ τοῦτο τὸ χάρισμα· καθὼς δηλαδὴ διέμενε μόνος του εἰς τὸ βουνόν, ἐὰν καμμίαν φοράν εἶχε κάποια ἀπορίαν καὶ ἐζήτηι νὰ μάθῃ κάτι, αὐτὸ τοῦ ἀπεκαλύπτετο ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν, ὅταν προσηύχετο. Καὶ εἶχε γίνει ὁ μακάριος θεοδίδακτος, σύμφωνα μὲ αὐτὸ πού εἶνε γραμμένον⁴. Ἀργότερα δέ, ὅταν κάποτε συνωμίλει μὲ κάποιους πού τὸν εἶχαν ἐπισκεφθῆ περὶ τῆς πορείας τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ τόπου ὁ ὁποῖος θὰ τὴν δεχθῆ μετὰ τὴν ζωὴν αὐτῆν, τὴν ἐπομένην νύκτα τὸν καλεῖ κάποιος ἀπὸ ψηλά καὶ τοῦ λέγει· Ἀντώνιε, σῆκω ἐπάνω, πῆγαινε ἔξω καὶ βλέπε. Ἐβγῆκε λοιπὸν ἔξω (διότι ἐγνώριζεν εἰς ποίους νὰ ὑπακούῃ), καὶ μόλις ἐσῆκωσε τὰ βλέμματά του, εἶδε κάποιον ὑψηλόν, ἀπαίσιον καὶ φοβερόν, ὁ ὁποῖος ἐστέκετο καὶ ἔφθανε μέχρι τὰ σύννεφα καὶ μερικοὺς ἄλλους σὰν πτερωτὰ νὰ ἀνεβαίνουν καὶ ἐκείνον νὰ ἀπλώνῃ τὰ χέρια του. Καὶ ἄλλους μὲν εἶδε νὰ τοὺς ἐμποδίζῃ νὰ περάσουν, ἄλλους δὲ πού διήρχοντο ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτὸν καὶ τὸν ἐξεπέρασαν, νὰ ἀνεβαίνουν πρὸς τοὺς οὐρανοὺς ἀνενόχλητοι. Κατ' αὐτῶν μὲν λοιπὸν ἔτριζε τὰ δόντια του ὁ ὑψηλὸς ἐκεῖνος, δι' ἐκείνους δὲ πού ἔπιπταν εἰς τὰ χέρια του, ἔχαιρε. Καὶ ἀμέσως ἠκούσθη μία φωνὴ νὰ λέγῃ εἰς τὸν Ἀντώνιον· Νόει αὐτὸ πού βλέπεις. Καὶ ἀμέσως ἐφωτίσθη ἡ διάνοιά του καὶ ἀντελήφθη, ὅτι ἦτο διέλευσις τῶν ψυχῶν καὶ ὅτι αὐτὸς ὁ ὑψηλὸς πού ἐστέκετο ἦτο ὁ ἐχθρὸς πού φθονεῖ τοὺς πιστοὺς, ὁ ὁποῖος ἐκράτει καὶ ἡμπόδιζε νὰ περάσουν ἐκεῖνοι πού ἔχουν νὰ δώσουν λόγον εἰς αὐτόν, ἐκείνους δὲ οἱ ὁποῖοι δὲν ἐπέισθησαν εἰς αὐτόν δὲν ἡμποροῦσε νὰ τοὺς πιά-

βαίνοντας. Τοῦτο πάλιν ἑωρακώς, καὶ ὡσπερ ὑπομιμνησκόμενος, μᾶλλον ἠγωνίζετο προκόπτειν τοῖς ἔμπροσθεν καθ' ἡμέραν. Ταῦτα δὲ οὐχ ἑκὼν ἀπήγγελλεν αὐτός· ἐν δὲ τῷ χρονίζειν ἐν ταῖς εὐχαῖς καὶ καθ' ἑαυτὸν θαυμάζειν, πνιθανομένων τῶν συνόντων 5 καὶ θλιβόντων αὐτόν, ἠναγκάζετο λέγειν, ὡς πατὴρ οὐ δυνάμενος κρύπτειν τοῖς τέκνοις· ἀλλὰ καὶ ἠγούμενος, ὅτι τὸ μὲν αὐτοῦ συνειδὸς ἐστὶ καθαρόν, ἐκείνοις δὲ τὸ διήγημα γίνεται πρὸς ὠφέλειαν, μανθάνουσι τῆς ἀσκήσεως εἶναι καρπὸν ἀγαθόν, τῶν τε πόνων πολλάκις παραμύθιον γίνεσθαι τὰς ὀπτασίας.

10 67. Πρὸς δὲ καὶ τὸ ἦθος ἀνεξίκακος ἦν, καὶ τὴν ψυχὴν ταπεινόφρων· τοιοῦτος γὰρ ὢν τόν τε κανόνα τῆς Ἐκκλησίας ὑπερφυῶς ἐτίμα, καὶ πάντα κληρικὸν τῇ τιμῇ προηγεῖσθαι ἤθελεν ἑαυτοῦ. Τοῖς μὲν γὰρ ἐπισκόποις καὶ πρεσβυτέροις οὐκ ἤδειτο κλῖναι τὴν κεφαλὴν· διάκονος δὲ εἴ ποτε πρὸς αὐτὸν ὠφελείας 15 χάριν ἀπήντα, τὰ μὲν πρὸς ὠφέλειαν διελέγετο, τὰ δὲ τῆς εὐχῆς αὐτῷ παρεχόμενος, οὐκ αἰδούμενος μανθάνειν καὶ αὐτός. Καὶ γὰρ πολλάκις ἐπνιθάνετο, καὶ ἡξίου παρὰ τῶν συνόντων ἀκούειν· καὶ ὠμολόγει ὠφελεῖσθαι, εἴ τι χρήσιμόν τις ἔλεγε. Καὶ μὴν καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ χάριν εἶχε πολλὴν καὶ παράδοξον. Εἶχε δὲ 20 καὶ τοῦτο τὸ χάρισμα παρὰ τοῦ Σωτῆρος· εἰ γὰρ μετὰ τοῦ πλήθους τῶν μοναχῶν παρῆν, καὶ τοῦτον ἰδεῖν τις ἐβούλετο μὴ πρότερον γινώσκων, προσελθὼν εὐθύς, τοὺς μὲν ἄλλους ὑπερέβαινε, πρὸς αὐτόν δὲ ἔτρεχεν, ὡς ὑπὸ τῶν ὄψεων αὐτοῦ ἐλκόμενος. Οὐχ ὕψει δὲ οὐδὲ τῷ πλάτει διέφερε τῶν ἄλλων, ἀλλὰ τῇ τῶν ἡθῶν 25 καταστάσει καὶ τῇ τῆς ψυχῆς καθαρότητι. Ἐθροῦβου γὰρ οὔσης τῆς ψυχῆς, ἀταράχους εἶχε καὶ τὰς ἔξωθεν αἰσθήσεις· ὡς ἀπὸ

ση εἰς τὰ χέρια του, διότι διήρχοντο ὑψηλότερα ἀπὸ αὐτόν. Ὅταν πλέον εἶδε καὶ αὐτὸ τὸ ὄραμα, τὸ ὁποῖον εἶχεν εἰς τὸν νοῦν του ὡς μίαν ὑπενθύμισιν, περισσότερο ἠγωνίζετο νὰ προκόπτη καθημερινῶς εἰς τὰ πνευματικά. Καὶ ὅλα αὐτὰ δὲν τοὺς τὰ ἔλεγε μὲ τὴν θέλησίν του, ἀλλ' ἐπειδὴ διήρχετο προσευχόμενος ἐπὶ πολλὰς ὥρας καὶ ἐξεπλήσσετο καὶ ὁ ἴδιος, ὅταν τὸν ἠρώτων καὶ τὸν ἐπείεζαν ἠναγκάζετο νὰ τοὺς τὰ λέγη, ὅπως ὁ πατέρας ποὺ δὲν ἠμπορεῖ νὰ κρύπτῃ κάτι ἀπὸ τὰ παιδιὰ του. Ἀλλὰ καὶ ἐπίστευεν ὅτι ἡ συνείδησις του εἶνε καθαρὰ καὶ ὅτι εἰς ἐκείνους ἡ διήγησις καθίσταται ὠφέλιμος, διότι μαθαίνουν, ὅτι αὐτὰ εἶναι ἀγαθὸς καρπὸς τῆς ἀσκήσεως καὶ ὅτι αἱ ὀπτασίαι καθίστανται συχνὰ παρηγορία εἰς τοὺς κόπους τῆς ἀσκήσεως.

67. Ἐπὶ πλέον ἦτο ἀνεξίκακος εἰς τὸν χαρακτήρα, εἰς δὲ τὴν ψυχὴν ταπεινόφρων. Ἐνῶ ἦτο τόσον σπουδαῖος, ἀφ' ἑνὸς μὲν τὸν κανόνα τῆς Ἐκκλησίας ἐφήρμοζεν ἐξόχως, ἀφ' ἑτέρου δὲ ἤθελε νὰ τιμᾷ ὅλους τοὺς κληρικούς. Διότι εἰς τοὺς ἐπισκόπους καὶ πρεσβυτέρους δὲν ἐντρέπετο νὰ κάμνῃ ὑπόκλισιν τῆς κεφαλῆς. Ἐὰν δὲ καμμίαν φοράν τὸν ἐπεσκέπτετο κανένας διάκονος διὰ νὰ ὠφελῆθῃ πνευματικῶς, ἀφ' ἑνὸς μὲν συνεζήτει μαζί του διὰ νὰ τὸν ὠφελῆσῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ παρεχῶρει εἰς αὐτόν τὸ δικαίωμα τῆς προσευχῆς καὶ δὲν ἐθεώρει ἐντροπὴν νὰ μαθαίνῃ καὶ αὐτός. Πράγματι συχνὰ ἠρώτα καὶ παρεκάλει ν' ἀκούσῃ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἦσαν μαζί του καὶ ὠμολόγει ὅτι ὠφελεῖται, ὅταν κάποιος ἔλεγε κάτι ὠφέλιμον. Ἀλλὰ καὶ τὸ πρόσωπόν του εἶχε πολλὴν καὶ παράξενον χάριν. Εἶχεν ἐπίσης καὶ τὸ ἐξῆς χάρισμα ἀπὸ τὸν Σωτῆρα. Ἐὰν δηλαδὴ συνέβαινε νὰ εὕρισκεται ἐν μέσῳ πλήθους μοναχῶν καὶ ἤθελε κάποιος ποὺ δὲν τὸν ἐγνώριζε προηγουμένως νὰ τὸν ἰδῇ, μόλις ἐπλησίαζε, τοὺς μὲν ἄλλους μοναχοὺς τοὺς προσπερνοῦσε, κατηυθύνετο δὲ πρὸς αὐτόν σὰν νὰ τὸν εἴλκυεν ἡ ὄψις του. Δὲν διέφερε βεβαίως ἀπὸ τοὺς ἄλλους εἰς τὸ ὕψος καὶ τὸ πλάτος τοῦ σώματος, ἀλλ' εἰς τὸ ποιὸν τοῦ χαρακτήρος καὶ εἰς τὴν καθαρότητα τῆς ψυχῆς, ὥστε ἀπὸ τὴν ψυχικὴν χαρὰν νὰ ἔχῃ χαρούμενον καὶ τὸ πρό-

τῆς χαρᾶς τῆς ψυχῆς ἰλαρὸν ἔχειν καὶ τὸ πρόσωπον, καὶ ἀπὸ τῶν τοῦ σώματος κινήματων αἰσθῆσθαι καὶ νοεῖν τὴν τῆς ψυχῆς κατάστασιν, κατὰ τὸ γεγραμμένον· «Καρδίας εὐφροαινομένης, θάλλει πρόσωπον· ἐν δὲ λύπαις οὐσης σκυθρωπάζει». Οὕτως Ἰακώβ 5 ἐπέγνω τὸν Λάβαν ἐπιβουλήν ἐνθυμούμενον, καὶ φησι πρὸς τὰς γυναῖκας· «Οὐκ ἔστι τὸ πρόσωπον τοῦ πατρὸς ἡμῶν ὡς χθὲς καὶ τρίτην ἡμέραν»· οὕτως ὁ Σαμουὴλ ἐπέγνω τὸν Δαυὶδ· χαροποιὸς γὰρ εἶχε τοὺς ὀφθαλμοὺς καὶ τοὺς ὀδόντας ὡς γάλα λευκοῦς. Οὕτως καὶ ὁ Ἄντωνιος ἐπεγνωσκέτο· οὐδέποτε γὰρ ἐ- 10 τάραττετο γαληνιώσης αὐτοῦ τῆς ψυχῆς· οὐδέποτε σκυθρωπὸς ἐγένετο χαιρούσης αὐτοῦ τῆς διανοίας.

68. Καὶ τὰ πίστει δὲ πάνν θαυμαστὸς ἦν καὶ εὐσεβής. Οὐ- τε γὰρ Μελιτιανοῖς τοῖς σχισματικοῖς ποτε κεκοινῶνηκεν, εἰ- δὼς αὐτῶν τὴν ἐξ ἀρχῆς πονηρίαν καὶ ἀποστασίαν· οὔτε Μανι- 15 χαίοις ἢ ἄλλοις τισὶν αἵρετικοῖς ὠμίλησε φιλικά, ἢ μόνον ἄκρι νουθεσίας τῆς εἰς εὐσέβειαν μεταβολῆς, ἠγούμενος καὶ παραγγέλ- λων τὴν τούτων φιλίαν καὶ ὁμιλίαν βλάβην καὶ ἀπώλειαν εἶναι ψυχῆς. Οὕτω γοῦν καὶ τὴν τῶν Ἀρειανῶν αἵρεσιν ἐβδελύσσετο, παρήγγελλέ τε πᾶσι μῆτε ἐγγίξειν αὐτοῖς μῆτε τὴν κακοπιστίαν 20 αὐτῶν ἔχειν. Ἀπελθόντας γοῦν ποτέ τινας πρὸς αὐτὸν τῶν Ἀρειο- μανιτῶν, ἀνακρίνας καὶ μαθῶν ἀσεβοῦντας, ἐδίωξεν ἀπὸ τοῦ ὄρους λέγων ὄφρων ἰοῦ χεῖρονας εἶναι τοὺς λόγους αὐτῶν.

69. Καὶ φενσαμένων δὲ ποτε τῶν Ἀρειανῶν, ὡς ἐκείνοις τὰ αὐτὰ φρονοῦντος, ἠγανᾶκτει καὶ ἐθυμοῦτο κατ' ἐκείνων. ΕΙ-

1. Πρμ. 15, 13.

2. Γεν. 31, 5.

3. Πρβλ. Α' Βασ. 16, 12.

4. Ὁπαδοὶ τοῦ Μελιτίου, ἐπισκόπου Λυκοπόλεως Αἰγύπτου. Τὸ Μελιτιανόν, ὅπως ὠνομάσθη, σχίσμα εἶνε τὸ δεύτερον εἰς σπουδαιότητα μετὰ τὸ τῶν Δονατιστῶν τοῦ δ' αἰῶνος. Αἰτία αὐτοῦ ἦσαν αἱ παρ' ἐνορίαν ἀντικανονικαὶ ἐνέργειαι (χειροτονίαι) τοῦ Μελιτίου. Τοῦ σχίσματος ἐπελή- φθη ἡ Α' Οἰκ. σύνοδος, τὰς ἀποφάσεις τῆς ὁποίας δὲν ἐτήρησαν οἱ Μελιτια- νοὶ καὶ οὕτως ἐταλαιπώρησαν τὴν Ἐκκλησίαν σχεδὸν μέχρι τοῦ η' αἰῶνος.

5. Ὁπαδοὶ τοῦ αἵρεσιάρχου Μάνητος, ὁ ὁποῖος ἔζησε τὸν γ' αἰῶνα. Ἐπηρεασθεὶς ἀπὸ τὴν θρησκείαν τῶν Περσῶν ἵδρυσεν ἴδιον θρήσκευμα δι-

σωπον καὶ ἀπὸ τὰς κινήσεις τοῦ σώματος ν' ἀντιλαμβάνεται καὶ νὰ ἐννοῇ κανεὶς τὴν κατάστασιν τῆς ψυχῆς, συμφώνως μὲ ἐκεῖνο ποῦ εἶνε γραμμένον· «Ὅταν εὐφραίνεται ἡ καρδιά ἀνθίζει τὸ πρόσωπον, ὅταν δὲ εἶνε λυπημένη γίνεται σκυθρωπόν»¹. Ἔτσι ὁ Ἰακώβ ἀντελήφθη τὸν Λάβαν ὅτι σκέπτεται κακὸν καὶ εἶπεν εἰς τὰς γυναῖκάς του· «Τὸ πρόσωπον τοῦ πατρός μας δὲν εἶνε ὅπως ἦτο χθὲς καὶ προχθὲς»². Ἔτσι ὁ Σαμουὴλ κατάλαβε τὸν Δαυὶδ ἐπειδὴ εἶχε χαρούμενα μάτια καὶ δόντια ἄσπρα σὰν τὸ γάλα³. Ἔτσι καὶ ὁ Ἀντώνιος ἀνεγνωρίζετο. Διότι οὐδέποτε ἔταράσσετο, ἐπειδὴ ἡ ψυχὴ του ἦτο πάντοτε γαλήνιος. Οὐδέποτε ἐγένετο σκυθρωπός, διότι ψυχικῶς ἦτο πάντοτε χαρούμενος.

68. Καὶ εἰς τὰ θέματα τῆς πίστεως ἦτο πολὺ ἀξιοθαύμαστος καὶ εὐσεβής. Διότι οὔτε μὲ τοὺς σχισματικούς Μελιτιανούς⁴ ἤλθε ποτὲ εἰς ἐπικοινωνίαν, διότι ἐγνώριζε τὴν πονηρίαν καὶ τὴν ἀποστασίαν αὐτῶν ποῦ ἔδειξαν ἐξ ἀρχῆς, οὔτε μὲ τοὺς Μανιχαίους⁵ ἢ μὲ ἄλλους αἰρετικούς ὠμίλησε φιλικῶς, παρὰ μόνον μέχρι τῆς συμβουλῆς νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν εὐσέβειαν, διότι ἐπίστευε καὶ συνεβούλευεν, ὅτι ἡ φιλία καὶ ἡ συναναστροφή μὲ αὐτοὺς εἶνε καταστροφή καὶ ἀπώλεια τῆς ψυχῆς. Ἔτσι ἀκριβῶς ἐσίχαινετο καὶ τὴν αἵρεσιν τῶν Ἀρειανῶν⁶ καὶ παρήγγελλεν εἰς ὅλους οὔτε νὰ τοὺς πλησιάζουν οὔτε νὰ ἔχουν τὴν κακοπιστίαν αὐτῶν. Ὅταν κάποτε παρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν μερικοὶ φανατικοὶ Ἀρειανοί, ἀφοῦ τοὺς ἀνέκρινε καὶ ἀντελήφθη ὅτι ἦσαν ἀσεβεῖς, τοὺς ἔδιωξεν ἀπὸ τὸ ὄρος λέγοντας, ὅτι τὰ λόγια των ἦσαν χειρότερα ἀπὸ τὸ δηλητήριον τῶν ὄφεων.

69. Ὅταν δὲ κάποτε οἱ Ἀρειανοὶ εἶχαν διαδώσει ψευδῶς, ὅτι ὁ Ἀντώνιος εἶχε τὴν ἰδίαν πίστιν μὲ αὐτοὺς, ἠγανάκτει

δάσκων τὴν δυαρχίαν, ὕπαρξιν δηλαδὴ δύο θεῶν, καλοῦ καὶ κακοῦ. Ἐναντίον του ἔγραψαν πολλοὶ πατέρες τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ κυρίως τὸν ἐπολέμησαν ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Αὐγουστίνος.

6. Ὅπαδοὶ τοῦ αἰρεσιάρχου Ἀρείου, ὁ ὁποῖος, ὡς γνωστὸν, ἠρνήθη τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ. Ἐναντίον του ἠγωνίσθη σθεναρῶς ὁ Μ. Ἀθανάσιος, συνῆλθεν ἡ Α' Οἰκουμ. Σύνοδος, ἡ ὁποία καὶ τὸν κατεδίκασε.

τα παρακληθεῖς παρά τε τῶν ἐπισκόπων καὶ τῶν ἀδελφῶν πάντων κατήλθεν ἀπὸ τοῦ ὄρους· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοὺς Ἀρειανούς ἀπεκήρυξεν, αἴρεισιν ἐσχάτην λέγων εἶναι αὐτὴν καὶ πρόδρομον τοῦ ἀντιχρίστου. Ἐδίδασκέ τε τὸν λαὸν μὴ 5 εἶναι κτίσμα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, μηδὲ ἐξ οὐκ ὄντων γεγενῆσθαι· ἀλλ' ὅτι αἰδιός ἐστι τῆς τοῦ Πατρὸς οὐσίας Λόγος καὶ Σοφία. Δι' δ καὶ ἀσεβές ἐστιν λέγειν· Ἦν ὅτε οὐκ ἦν ἦν γὰρ αἰεὶ ὁ Λόγος συνυπάρχων τῷ Πατρί· ὅθεν μηδὲ μίαν ἔχετε κοινωνίαν πρὸς τοὺς ἀσεβεστάτους Ἀρειανούς· «Οὐδεμία γὰρ κοινωνία φωτὶ 10 πρὸς σκότος». Ὑμεῖς μὲν γὰρ εὐσεβοῦντες Χριστιανοὶ ἐστε· ἐκείνοι δὲ κτίσμα λέγοντες τὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ Λόγον οὐδὲν διαφέρουσιν ἔθνικῶν, λατρεύοντες τῇ κτίσει παρὰ τὸν κτίσαντα Θεόν. Πιστεύσατε δέ, ὅτι καὶ αὐτὴ ἡ κτίσις πᾶσα ἀγανακτεῖ κατ' αὐτῶν· ὅτι τὸν κτίστην καὶ Κύριον τοῦ παντός, 15 ἐν ᾧ τὰ πάντα γέγονε, τοῦτον τοῖς γενητοῖς συναριθμοῦσιν.

70. Οἱ μὲν οὖν λαοὶ πάντες ἔχαιρον ἀκούοντες παρὰ τοῦ τοιοῦτου ἀνδρὸς ἀναθεματιζομένην τὴν χριστομάχον αἴρεισιν· οἱ δὲ τῆς πόλεως πάντες συνέτρεχον ἰδεῖν τὸν Ἀντώνιον. Ἑλληγνές τε καὶ αὐτοὶ οἱ λεγόμενοι αὐτῶν ἱερεῖς εἰς τὸ Κυριακὸν 20 ἤρχοντο λέγοντες· Ἀξιοῦμεν ἰδεῖν τὸν τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπον· πάντες γὰρ αὐτὸν οὕτως ἐκάλουν. Καὶ γὰρ κάκει πολλοὺς δι' αὐτοῦ ἐκαθάρισεν ὁ Κύριος ἀπὸ δαιμόνων, καὶ βλαβέντας τὴν διάνοιαν ἰάσατο. Πολλοὶ δὲ καὶ Ἕλληγες ἠξίουν κἄν μόνον ἀπτεσθαι τοῦ γέροντος πιστεύοντες ὠφελεῖσθαι. Ἀμέλει τοσοῦτοι γεγό- 25 νασι Χριστιανοὶ ἐν ταῖς ὀλίγαις ἡμέραις ἐκείναις, ὅσους ἂν τις εἶδεν ἐνιαυτῷ γενομένου. Εἶτα, τινῶν νομιζόντων ἐκ τῶν ὀχλῶν αὐτὸν ταράττεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο ἀποτρεπόντων ἀπ' αὐ-

1. Β' Κορ. 6, 14.

2. Πρβλ. Ρωμ. 1, 25.

καὶ ἐθύμωνεν ἐναντίον των. Ἐπειτα, ἐπειδὴ τὸν παρεκάλεσε καὶ ὁ ἐπίσκοπος καὶ ὅλοι οἱ ἀδελφοί, κατέβη ἀπὸ τὸ ὄρος. Ὁταν δὲ εἰσῆλθεν εἰς τὴν Ἀλεξανδρείαν ἀπεκήρυξε τοὺς Ἀρειανούς λέγοντας, ὅτι αὐτοὶ εἶνε ἡ πιὸ φοβερὴ αἵρεσις καὶ πρόδρομος τοῦ ἀντιχρίστου. Καὶ ἐδίδασκεν εἰς τὸν λαὸν ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ δὲν εἶναι κτίσμα οὔτε ἐπλάσθη ἐκ τοῦ μηδενός, ἀλλ' ὅτι εἶνε αἰώνιος Λόγος τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς καὶ Σοφία. Διὰ τοῦτο καὶ εἶνε ἀσέβεια ἐκεῖνο ποὺ λέγουν· Ὑπῆρχε κάποτε καιρὸς ποὺ δὲν ὑπῆρχεν ὁ Υἱὸς, διότι πάντοτε συνυπῆρχεν ὁ Λόγος μετὰ τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο καμμίαν ἀπολύτως ἐπικοινωνίαν νὰ μὴ ἔχετε μετὰ τοὺς ἀσεβεστάτους Ἀρειανούς, «καθ' ὅσον καμμία σχέσις δὲν ὑπάρχει μεταξὺ φωτὸς καὶ σκότους»¹, διότι σεῖς εἰσθε εὐσεβεῖς Χριστιανοί, ἐκεῖνοι δέ, ἀφοῦ ὀνομάζουν κτίσμα τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Λόγον, καθόλου δὲν διαφέρουν ἀπὸ τοὺς εἰδωλολάτρας, ἀφοῦ λατρεύουν τὴν κτίσιν καὶ ὄχι τὸν δημιουργὸν Θεόν². Πιστεύσατε δὲ ὅτι καὶ αὕτῃ ἡ κτίσις ἀγανακτεῖ ἐναντίον των, διότι τὸν Δημιουργὸν καὶ Κύριον τοῦ παντός, διὰ τοῦ ὁποίου ἐδημιουργήθησαν τὰ πάντα, αὐτὸν τὸν συγκαταλέγουν μεταξὺ τῶν δημιουργημάτων.

70. Καὶ ὅλα τὰ πλήθη ἔχαιρον, διότι ἤκουον νὰ ἀναθεματίζεται ἡ χριστομάχος αὕτῃ αἵρεσις ἀπὸ τέτοιον ἄνδρα, καὶ οἱ κάτοικοι τῆς πόλεως ἔτρεχαν ὁμαδικῶς διὰ νὰ ἴδουν τὸν Ἀντώνιον. Καὶ αὐτοὶ οἱ εἰδωλολάτραι καὶ οἱ λεγόμενοι ἱερεῖς των ἀκόμη, ἤρχοντο εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ ἔλεγον· Παρακαλοῦμεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ, διότι ἔτσι ὅλοι τὸν ὠνόμαζαν. Ἐξ ἄλλου ἐκεῖ ἀπήλλαξεν ἀπὸ τὰ δαιμόνια πολλοὺς ὁ Κύριος δι' αὐτοῦ καὶ βλαμμένους εἰς τὸν νοῦν τοὺς ἐθεράπευσε. Πολλοὶ μάλιστα εἰδωλολάτραι παρεκάλουν ἔστω μόνον νὰ ἀκουμβήσουν τὸν γέροντα, διότι ἐπίστευον ὅτι ὠφελοῦνται. Ἀναμφιβόλως εἶχον γίνεαι τόσοι πολλοὶ Χριστιανοὶ κατὰ τὰς ὀλίγας ἐκείνας ἡμέρας, ὅσους θὰ ἠδύνατο νὰ ἴδῃ κανεὶς νὰ γίνωνται εἰς ἓνα ἔτος. Ἐπειτα, ἐπειδὴ μερικοὶ ἐνόμιζον ὅτι ὁ Ἀντώνιος ἐνοχλεῖται ἀπὸ τὰ πλήθη τῶν ἀνθρώπων, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τοὺς ἀπεμάκρυναν ὅλους ἀπὸ κοντά του, ἀλλ' αὐτὸς χω-

τοῦ πάντας, αὐτὸς οὐ ταραττόμενος ἔλεγε, μὴ πλείους εἶναι τούτους ἐκείνων μεθ' ὧν ἐν τῷ ὄρει παλαίομεν δαιμόνων;

71. "Ὅτε δὲ ἀπεδήμει, καὶ προεπέμπομεν αὐτόν, ὡς ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πύλην, ὀπισθὲν τις ἐβόα γυνή· Μείνον, ἄνθρωπε 5 τοῦ Θεοῦ, ἡ θυγάτηρ μου δεινῶς ὑπὸ δαίμονος ἐνοχλεῖται· μείνον, παρακαλῶ, μὴ κἀγὼ κινδυνεύω τρέχουσα. Ἀκούσας ὁ γέρον καὶ ἀξιοθεὶς παρ' ἡμῶν θέλων ἔμεινε. Ὡς δὲ ἤγγισεν ἡ γυνή, ἡ μὲν παῖς ἔρριπτο χαμαί· τοῦ δὲ Ἀντωνίου προσευξαμένου καὶ τὸν Χριστὸν ὀνομάσαντος ἠγέρθη ἡ παῖς ὑγιής, ἐξελ- 10 θόντος τοῦ ἀκαθάρτου δαίμονος. Ἡ τε μήτηρ εὐλόγει τὸν Θεόν, καὶ πάντες ἠὐχαρίστουν. Καὶ αὐτὸς δὲ ἔχαιρεν ἀποδημῶν, ὡς εἰς τὸν ἴδιον οἶκον, εἰς τὸ ὄρος.

72. Καὶ φρόνιμος δὲ ἦν λίαν· καὶ τὸ θαυμαστόν, ὅτι γράμματα μὴ μαθὼν ἀγγλίνους ἦν καὶ συνετὸς ἄνθρωπος. Ποτὲ γοῦν 15 φιλόσοφοι δύο ἦλθον πρὸς αὐτόν· Ἕλληνες νομίζοντες δύνασθαι τὸν Ἀντώνιον πειρᾶσαι· ἦν δὲ ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω· ὁ δὲ ἐκ τοῦ προσώπου συνεῖς τοὺς ἀνθρώπους ἐξεληθὼν πρὸς αὐτοὺς ἔφη δι' ἐρμηνέως· Τί τοσοῦτον ἐσκύλητε, ὦ φιλόσοφοι, πρὸς μωρὸν ἄνθρωπον; Τῶν δὲ εἰπόντων, μὴ εἶναι μωρὸν αὐτόν, ἀλλὰ καὶ μά- 20 λα φρόνιμον, ἔφη πρὸς αὐτούς· Εἰ μὲν πρὸς μωρὸν ἦλθετε, περιττὸς ὑμῶν ὁ κάματος· εἰ δὲ νομίζετέ με φρόνιμον εἶναι, γίνεσθε ὡς ἐγὼ· δεῖ γὰρ τὰ καλὰ μιμεῖσθαι. Καὶ εἰ μὲν ἐγὼ πρὸς ὑμᾶς ἤρχόμην, ἐμιμησάμην ἂν ὑμᾶς· εἰ δὲ ὑμεῖς πρὸς ἐμέ, γίνεσθε ὡς ἐγὼ· Χριστιανὸς γάρ εἰμι. Οἱ δὲ θαυμάζοντες ἀνεχώ- 25 ρουν· ἔβλεπον γὰρ καὶ δαίμονας φοβουμένους τὸν Ἀντώνιον.

73. Ἄλλων δὲ πάλιν τοιοῦτων ἀπαντησάντων πρὸς αὐτόν ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω καὶ νομίζόντων χλευάζειν, ὅτι μὴ μεμάθηκε γράμματα, λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἀντώνιος· Ὑμεῖς δὲ τί

ρίς νὰ ἐνοχλῆται καθόλου ἔλεγεν, ὅτι δὲν εἶνε περισσότεροὶ αὐτοὶ ἀπὸ τοὺς δαίμονας, μὲ τοὺς ὁποίους παλεύομεν εἰς τὸ ὄρος.

71. Ὅταν δὲ ἔφευγεν ἀπὸ τὴν πόλιν καὶ τὸν συνωδεύαμεν καθὼς ἔφευγε, μόλις ἐφθάσαμεν εἰς τὴν πύλην, μία γυναῖκα ἐφώναξεν ἀπὸ πίσω· Μεῖνε, ἄνθρωπε τοῦ Θεοῦ, ἡ θυγατέρα μου ἐνοχλεῖται φοβερὰ ἀπὸ δαιμόνιον. Μεῖνε, παρακαλῶ, μήπως καὶ ἐγὼ διατρέχω κανένα κίνδυνον ἀπὸ αὐτὴν καθὼς τρέχω. Ὅταν ἤκουσεν ὁ γέρον καὶ τὸν παρεκαλέσαμεν καὶ ἡμεῖς, παρέμεινε μὲ τὴν θέλησίν του. Ὅταν δὲ ἐπλησίασεν ἡ γυναῖκα, ἡ κόρη ἔπεσε καταγῆς, ὁ δὲ Ἄντωνιος, ἀφοῦ προσηυχῆθη καὶ ἐπεκαλέσθη τὸν Χριστὸν, ἐσηκώθη ἡ κόρη ὑγιῆς, ἀφοῦ ἐβγῆκε βεβαίως τὸ ἀκάθαρτον δαιμόνιον. Τότε καὶ ἡ μητέρα ἐδόξαζε τὸν Θεὸν καὶ ὄλοι τὸν ηὐχαρίστουν. Ὁ ἴδιος δὲ ἔχαιρε, διότι ἔφευγε διὰ τὸ ὄρος, σὰν νὰ ἔφευγε διὰ τὸ σπίτι του.

72. Ἦτο δὲ καὶ πολὺ συνετός. Καὶ τὸ ἀξιθαύμαστον εἶνε ὅτι, ἐνῶ δὲν ἔμαθε γράμματα, ἦτο ἔξυπνος καὶ συνετός ἄνθρωπος. Κάποτε λοιπὸν ἦλθον πρὸς αὐτὸν δύο φιλόσοφοι εἰδωλόλατραι νομίζοντες ὅτι ἤμποροῦν νὰ πειράξουν τὸν Ἄντωνιον. Εὐρίσκετο δὲ τότε εἰς τὸ ἔξω ὄρος. Ἀπὸ τὸ πρόσωπον δὲ καὶ μόνον ἀφοῦ τοὺς ἀντελήφθη, ἐβγῆκε νὰ τοὺς προὔπαντήσῃ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν κάποιου διερμηνέως τοὺς λέγει· Τί ἐκάματε τόσον κόπον, φιλόσοφοι, διὰ νὰ συναντήσετε ἓνα μωρὸν ἄνθρωπον; Ὅταν δὲ αὐτοὶ εἶπον ὅτι δὲν εἶνε μωρός, ἀλλὰ καὶ πολὺ συνετός, λέγει πρὸς αὐτοὺς· Ἐὰν μὲν ἦλθατε νὰ συναντήσετε ἓνα μωρὸν ἄνθρωπον, ἀδίκως ἐκάματε τόσον κόπον. Ἐὰν ὁμως μὲ θεωρῆτε ὅτι εἶμαι λογικός, ἐμπρὸς γίνετε ὅ,τι εἶμαι καὶ ἐγώ. Διότι πρέπει νὰ μιμῆται κανεὶς τὰ καλὰ. Καὶ ἐὰν μὲν ἤρχομουν ἐγὼ πρὸς ἐσᾶς, θὰ σᾶς ἐμιμούμην. Ἐφ' ὅσον ὁμως ἦλθατε σεῖς πρὸς ἐμέ, ἐμπρὸς γίνετε ὅ,τι εἶμαι ἐγώ. Εἶμαι δὲ Χριστιανός. Αὐτοὶ δὲ θαυμάζοντες ἤρχισαν ν' ἀναχωροῦν, διότι ἔβλεπον ὅτι καὶ οἱ δαίμονες ἀκόμη φοβοῦνται τὸν Ἄντωνιον.

73. Ὅταν δὲ κάποιοι ἄλλοι παρόμοιοι φιλόσοφοι τὸν συνήντησαν εἰς τὸ ἔξω ὄρος καὶ ἐνόμιζον ὅτι ἤμποροῦν νὰ τὸν εἰρνευθοῦν ἐπειδὴ δὲν εἶχε μάθει γράμματα, λέγει πρὸς αὐτοὺς

λέγετε; Τί πρῶτον ἐστὶ, νοῦς ἢ γράμματα; καὶ τί τίνος αἴτιον, ὁ νοῦς τῶν γραμμάτων ἢ τὰ γράμματα τοῦ νοῦ; Τῶν δὲ εἰπόντων πρῶτον εἶναι τὸν νοῦν καὶ τῶν γραμμάτων εὐρέτην ἔφη ὁ Ἀντώνιος· Ὁ τοίνυν ὁ νοῦς ὑγιαίνει, τούτῳ οὐκ ἀναγκαῖα
 5 τὰ γράμματα. Τοῦτο καὶ τοὺς παρόντας καὶ αὐτοὺς ἐξέπληξεν. Ἀπῆλθον οὖν θαυμάζοντες, ὅτι τοσαύτην ἔβλεπον ἐν ἰδιώτῃ σύνεσιν· καὶ γὰρ οὐχ ὡς ἐν ὄρει τραφεῖς, ἀλλὰ γέρον γενόμενος, ἄγριον εἶχε τὸ ἦθος· ἀλλὰ καὶ χαρῖεις ἦν καὶ πολιτικός. Τὸν δὲ λόγον εἶχεν ἠρτυμένον τῷ θεῷ ἄλατι· ὥστε μηδένα φθονεῖν,
 10 χαίρειν δὲ μᾶλλον ἐπ' αὐτῷ πάντα τοὺς ἐρχομένους πρὸς αὐτόν.

74. Ἀμέλει μετὰ ταῦτα πάλιν ἐλθόντων ἐτέρων τινῶν, ἦσαν δὲ οὗτοι τῶν παρ' Ἑλλησι δοκούντων εἶναι σοφῶν, καὶ ἀπαιτούντων αὐτὸν λόγον περὶ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐν Χριστῷ πίστεως, ἐπιχειρούντων δὲ συλλογίζεσθαι περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ
 15 σταυροῦ καὶ βουλομένων χλευάζειν, ὀλίγον ἐπισχῶν ὁ Ἀντώνιος καὶ πρῶτον οἰκτείρας αὐτοὺς ἐπὶ τῇ ἀγνωσίᾳ, ἔλεγε δι' ἐρμηνέως, τοῦ καλῶς τὰ ἐκείνου διερμηνεύοντος· Τί κάλλιον ἐστὶ, σταυρὸν ὁμολογεῖν ἢ μοιχείας καὶ παιδοφθορίας προσάπτειν τοῖς παρ' ὑμῖν λεγομένοις θεοῖς; Τὸ μὲν γὰρ παρ' ἡμῶν λεγόμενον ἀνδρίας ἐστὶ τεκμήριον καὶ καταφρονήσεως θανάτου γνώρισμα· τὰ δὲ ὑμέτερα ἄσελγείας ἐστὶ πάθη. Ἐπειτα τί βέλτιον ἐστὶ λέγειν, ὅτι ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος οὐκ ἐτράπη, ἀλλ' ὁ αὐτὸς ὢν ἐπὶ σωτηρία καὶ εὐεργεσία τῶν ἀνθρώπων ἀνείληφε σῶμα ἀνθρώπινον, ἵνα τῇ ἀνθρωπίνῃ γενέσει κοινωνήσας ποιήσῃ τοὺς
 25 ἀνθρώπους κοινωνῆσαι θείας καὶ νοερᾶς φύσεως, ἣ ἐν ἀλόγοις ἐξομοιοῦν τὸ θεῖον καὶ διὰ τοῦτο σέβειν τετραπόδα καὶ ἑρπετὰ καὶ ἀνθρώπων εἰκόνας; Ταῦτα γὰρ ὑμῶν ἐστὶ τῶν σοφῶν τὰ

ὁ Ἀντώνιος· Σεῖς λοιπὸν τί λέγετε; Ποῖον εἶνε τὸ πρῶτον, ὁ νοῦς ἢ τὰ γράμματα; Ἡ ποῖον εἶνε αἴτιον, ὁ νοῦς τῶν γραμμάτων ἢ τὰ γράμματα τοῦ νοῦ; Ὅταν δὲ αὐτοὶ ἀπήντησαν, ὅτι ὁ νοῦς εἶνε ὁ πρωτεύων καὶ ὁ ἐφευρέτης τῶν γραμμάτων, λέγει ὁ Ἀντώνιος· Εἰς ἐκεῖνον λοιπὸν πού ὁ νοῦς εἶνε ὑγιής, εἰς αὐτὸν τὰ γράμματα δὲν εἶνε ἀπαραίτητα. Αὐτὸ ἐξέπληξε τόσον τοὺς παρευρισκομένους ὅσον καὶ αὐτούς. Ἐφυγον λοιπὸν θαυμάζοντες, διότι ἔβλεπον τόσον μεγάλην σύνεσιν εἰς ἓνα ἀπλοϊκὸν ἄνθρωπον. Ἄλλ' οὔτε ἄγριον χαρακτήρα εἶχεν ἐπειδὴ ἀνετράφη εἰς τὸ ὄρος καὶ παρέμεινε ἐκεῖ μέχρι τὰ γεράματα. Ἀντιθέτως μάλιστα ἦτο χαριτωμένος καὶ κοινωνικός. Τὰ λόγια του δὲ τὰ εἶχεν ἀρτυμένα μετὰ τὸ θεῖον ἄλας¹, ὥστε κανεὶς νὰ μὴ τὸν φθονῆ, ἀλλὰ νὰ χαίρουν μᾶλλον μαζί του ὅλοι ὅσοι ἤρχοντο πρὸς αὐτόν.

74. Ἀργότερα βέβαια ἦλθον πάλιν καὶ μερικοὶ ἄλλοι ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὅποιοι ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων ἐθεωροῦντο σοφοί. Καὶ ἐπειδὴ ἀπαιτοῦσαν νὰ συζητήσουν περὶ τῆς ἰδικῆς μας ἐν Χριστῷ πίστεως καὶ ἐπεχείρουν νὰ διατυπώσουν συλλογισμοὺς περὶ τοῦ κηρύγματος τοῦ θεοῦ σταυροῦ μετὰ τὴν διάθεσιν νὰ τὸν εἰρωνευθοῦν, ἀφοῦ ἔμεινε δι' ὀλίγον ἀμίλητος ὁ Ἀντώνιος καὶ τοὺς ἐλεεινολόγησε πρῶτον διὰ τὴν ἄγνοιάν των, εἶπε μετὰ τὴν βοήθειαν κάποιου διερμηνέως, ὁ ὅποιος μετέφραζε καλῶς τὰ λόγια του. Τί εἶνε καλύτερον, νὰ ὁμολογῆ κανεὶς τὸν σταυρόν, ἢ νὰ ἀποδίδῃ μοιχείας καὶ διαφθορὰς παιδιῶν εἰς τοὺς λεγομένους θεοὺς σας; Διότι αὐτὸ πού πιστεύομεν ἡμεῖς εἶνε ἀπόδειξις ἀνδρείας καὶ γνώρισμα τῆς καταφρονήσεως τοῦ θανάτου, ἐνῶ τὰ ἰδικὰ σας εἶνε πάθη αἰσχροτήτος. Ἐπειτα, τί εἶνε καλύτερον νὰ λέγῃ κανεὶς, ὅτι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ δὲν μετεβλήθη, ἀλλ' ἀφοῦ παρέμεινε ἀτρεπτος, ἔλαβε σῶμα ἀνθρώπινον με σκοπὸν, ἀφοῦ ἔλαβεν ἀνθρωπίνην φύσιν, νὰ κάμῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ γίνουν μέτοχοι τῆς θείας καὶ νοερᾶς φύσεως, ἢ νὰ ἐξομοιώνωμεν τὸ θεῖον μετὰ τὰ ἄλογα ὄντα καὶ ὡς ἐκ τούτου νὰ ἀποδίδωμεν λατρείαν εἰς τὰ τετράποδα καὶ τὰ ἐρπετὰ καὶ τὰ ἀγάλματα τῶν ἀνθρώπων; Διότι σεῖς, οἱ σοφοί, αὐτὰ ἔχετε σεβάσμα-

σεβάσματα. Πῶς δὲ χλευάζειν τολμᾶτε ἡμᾶς λέγοντας τὸν Χριστὸν ἄνθρωπον πεφανερῶσθαι· ὅπου γε ὑμεῖς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὴν ψυχὴν χωρίζοντες φάσκετε πεπλανῆσθαι αὐτὴν καὶ πεπτωκέναι ἀπὸ τῆς ἀψίδος τῶν οὐρανῶν εἰς σῶμα· καὶ εἶθε εἰς ἀν-
 5 θρώπινον μόνον καὶ μὴ εἰς τετράποδα καὶ ἐρπετὰ μεταβαίνειν καὶ μεταπίπτειν. Ἡ μὲν γὰρ ἡμετέρα πίστις ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων τὴν τοῦ Χριστοῦ παρουσίαν λέγει· ὑμεῖς δὲ πλανᾶσθε, ὅτι περὶ ἀγεννήτου ψυχῆς ἐξηγεῖσθε. Καὶ ἡμεῖς μὲν τὸ δυνατόν καὶ φιλόανθρωπον τῆς προνοίας φρονοῦμεν, ὅτι καὶ τοῦτο οὐκ ἄ-
 10 δύνατον ἦν τῷ Θεῷ· ὑμεῖς δὲ εἰκόνα τοῦ νοῦ τὴν ψυχὴν λέγοντες πτώματα προσάπτετε αὐτῇ, καὶ τρεπτὴν αὐτὴν μυθολογεῖτε· καὶ λοιπὸν καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν διὰ τὴν ψυχὴν τρεπτὸν εἰσάγετε. Ὅποια γὰρ ἦν ἡ εἰκὼν, τοιοῦτον ἀνάγκη κάκεινον εἶναι, οὗ ἐστιν ἡ εἰκὼν. Ὅτ' ἂν δὲ περὶ τοῦ νοῦ τοιαῦτα νομίζετε, ἐνθυμεῖ-
 15 σθε, ὅτι καὶ εἰς αὐτὸν τὸν Πατέρα τοῦ νοῦ βλασφημεῖτε.

75. Περὶ δὲ τοῦ σταυροῦ τί βέλτιον ἂν εἴποιτε, ἐπιβουλήs ἐπαγομένηs παρὰ πονηρῶν ὑπομένειν σταυρόν, καὶ μὴ πτήσσειν τὸν ὄψως δήποτε θάνατον ἐπαγόμενον, ἢ πλάνας Ὀσίριδος καὶ Ἰσιδος καὶ ἐπιβουλάs Τυφῶνος καὶ Κρόνου φυγὴν καὶ τέκνων
 20 καταπόσειs καὶ πατροκτονίας μυθολογεῖν; Ταῦτα γὰρ ὑμῶν ἐστι τὰ σοφά. Πῶς δέ, χλευάζοντες τὸν σταυρόν οὐ θαυμάζετε τὴν ἀνάστασιν; Οἱ γὰρ τοῦτο εἰπόντες κάκεινο ἔγραψαν. Ἡ διὰ τί, μνημονεύοντες τοῦ σταυροῦ, σιωπᾶτε περὶ τῶν ἐγερεθέντων νεκρῶν καὶ τῶν ἀναβλεψάντων τυφλῶν, καὶ τῶν θεραπευθέντων
 25 παραλυτικῶν, τῶν τε καθαρισθέντων λεπρῶν καὶ τῆs ἐπὶ τὴν θάλασσαν πεζοπορίας, τῶν τε ἄλλων σημείων καὶ τεραστίων,

1. Τὸ κείμενον γράφει τεράστια ἀντὶ τέρατα. Τὸ ὄρθον εἶνε τέρατα, διότι ἔτσι ὀνομάζει ἡ Κ. Διαθήκη τὰ λεγόμενα θαύματα (σημεῖα, δυνάμεις καὶ τέρατα), Ἄλλὰ διὰ λόγους σεμνοτυφίας ἀντικαθίσταται ἀπὸ μερικῶς συνήθως ἀσκητικῶς συγγραφεῖs ἡ λέξις τέρατα καὶ γίνεται τεράστια.

τα. Πῶς δὲ τολμᾶτε νὰ χλευάζετε ἡμᾶς ποὺ λέγομεν, ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει παρουσιασθῆ ὡς ἄνθρωπος τὴν στιγμὴν ποὺ σεῖς, ἀφοῦ χωρίζετε τὴν ψυχὴν ἀπὸ τὸν οὐρανὸν, πιστεύετε ὅτι ἔχει πλανηθῆ αὐτὴ καὶ ἔχει μεταπέσει ἀπὸ τὴν ἀψίδα τῶν οὐρανῶν εἰς σῶμα ἀνθρώπου; Καὶ μακάρι νὰ ἐπιστεύατε ὅτι εἰς ἀνθρώπινον μόνον σῶμα μεταπίπτει καὶ δὲν μεταβαίνει καὶ μεταβάλλεται εἰς τετράποδα ἔρπετά. Διότι ἡ ἰδική μας πίστις διδάσκει, ὅτι πρὸς σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων ἦλθεν ὁ Χριστὸς ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν κόσμον, σεῖς δὲ πλανᾶσθε, διότι ὁμιλεῖτε περὶ ψυχῆς ἀγεννήτου. Καὶ ἡμεῖς μὲν πιστεύομεν εἰς τὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τῆς θείας προνοίας, ὅτι δηλαδὴ καὶ τοῦτο δὲν ἦτο ἀδύνατον εἰς τὸν Θεόν, σεῖς δὲ μὲ τὸ νὰ ὀνομάζετε τὴν ψυχὴν εἰκόνα τοῦ νοῦ ἀποδίδετε αὐτὴν εἰς νεκρὰ σώματα καὶ τὴν πλάθετε μὲ τοὺς πόθους σας ἔτσι, ὥστε νὰ δύναται νὰ μεταβληθῆ, καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ αὐτὸν τὸν νοῦν τὸν παρουσιάζετε μεταβλητὸν λόγῳ τῆς μεταβλητῆς ψυχῆς, καθ' ὅσον ὅποια εἶνε ἡ εἰκὼν, τέτοιο πρέπει νὰ εἶνε καὶ ἐκεῖνο ποὺ εἰκονίζει. Ὅταν δὲ περὶ τοῦ νοῦ τέτοια πράγματα πιστεύετε, νὰ ἔχετε ὑπ' ὄψιν σας, ὅτι καὶ αὐτὸν τὸν Πατέρα τοῦ νοῦ βλασφημεῖτε.

75. Περὶ δὲ τοῦ σταυροῦ τί θὰ ἐλέγατε ὅτι εἶνε καλύτερον, νὰ ὑπομένῃ κανεὶς σταυρόν, κατόπιν τῆς πονηρίας τῶν κακῶν καὶ νὰ μὴ φοβῆται τὸν ἐπερχόμενον βέβαιον θάνατον, ἢ νὰ διηγῆται μύθους περὶ τῶν πλανῶν τοῦ Ὁσίριδος καὶ τῆς Ἰσιδος καὶ περὶ τῶν μηχανορραφιῶν τοῦ Τυφῶνος, καὶ τῆς φυγῆς τοῦ Κρόνου, καὶ τῆς βρώσεως τῶν τέκνων, καὶ τῶν πατροκτονιῶν; Διότι αὐτὰ εἶνε ἡ σοφία ἡ ἰδική σας. Πῶς ὅμως, ἐνῶ χλευάζετε τὸν σταυρόν, δὲν θαυμάζετε τὴν ἀνάστασιν; Διότι αὐτοὶ ποὺ εἶπαν αὐτό, ἔγραψαν καὶ ἐκεῖνο. Ἡ, διατί, ἐνῶ κάμνετε λόγον περὶ τοῦ σταυροῦ, δὲν ὁμιλεῖτε καθόλου περὶ τῶν νεκρῶν ποὺ ἠγέρθησαν ἀπὸ τὰ μνήματα, καὶ τῶν τυφλῶν ποὺ ἀνέβλεψαν, καὶ τῶν παραλυτικῶν ποὺ ἐθεραπεύθησαν καὶ τῶν λεπρῶν ποὺ ἐκαθαρίσθησαν, καὶ τοῦ περιπάτου ἐπὶ τῆς θαλάσσης, καὶ τῶν ἄλλων σημείων καὶ τεράτων¹, τὰ ὅποια ὄχι

ἄπερ οὐκέτι ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν δείκνυσι τὸν Χριστόν; Πάνυ μοι δοκεῖτε ἀδικεῖν ἑαυτούς, καὶ μὴ γνησίως ἐντετυχηκέναι ταῖς Γραφαῖς ἡμῶν. Ἄλλ' ἐντυγχάνετε μὲν ὑμεῖς, καὶ βλέπετε, ὅτι ἃ πεποίηκεν ὁ Χριστός, Θεὸν αὐτὸν ἀποδεικνύουσιν, ἐπιδημή-
5 σαυτα ἐπὶ σωτηρίᾳ τῶν ἀνθρώπων.

76. Εἶπατε δὲ καὶ ὑμεῖς ἡμῖν τὰ ὑμέτερα. Τί δ' ἂν εἴποιτε περὶ τῶν ἀλόγων, ἢ ἀλογίαν καὶ ἀγριότητα; Ἐὰν δέ, ὡς ἀκούω, θελήσητε λέγειν μυθικῶς λέγεσθαι ταῦτα παρ' ὑμῖν, καὶ ἀλληγορεῖτε ἀρπαγὴν Κόρης εἰς τὴν γῆν, καὶ Ἡφαίστου χωλότητα
10 εἰς τὸ πῦρ, καὶ Ἡραν εἰς τὸν ἀέρα, καὶ Ἀπόλλωνα εἰς τὸν ἥλιον, καὶ Ἄρτεμιν μὲν εἰς τὴν σελήνην, τὸν δὲ Ποσειδῶνα εἰς τὴν θάλασσαν, οὐδὲν ἤττον αὐτὸν οὐ Θεὸν σέβεσθε, ἀλλὰ τῇ κτίσει λατρεύετε παρὰ τὸν τὰ πάντα κτίσαντα Θεόν. Εἰ γάρ, ὅτι καλὴ ἢ κτίσις, τοιαῦτα συνεθήκατε· ἀλλ' ἔδει μέχρι τοῦ θαυμάσαι μό-
15 νον ὑμᾶς γενέσθαι, καὶ μὴ θεοποιῆσαι τὰ ποιήματα· ἵνα μὴ τὴν τοῦ Δημιουργοῦ τιμὴν τοῖς γενητοῖς παρέχητε. Ἐπεὶ ὦρα ὑμᾶς καὶ τοῦ ἀρχιτέκτονος τὴν τιμὴν εἰς τὴν ὑπ' αὐτοῦ γενομένην οἰκίαν μεταφέρειν, ἢ τὴν τοῦ στρατηγοῦ εἰς τὸν στρατιώτην. Τί τοίνυν πρὸς ταῦτα λέγετε, ἵνα γνῶμεν, εἰ ἄξιόν τι χλεύης ὁ
20 σταυρὸς ἔχει.

77. Ἐκείνων δὲ διαπορόντων καὶ στρεφομένων ὧδε κά-
κεισε, μειδιάσας ὁ Ἀντώνιος ἔφη πάλιν δι' ἑρμηνέως· Ταῦτα μὲν καὶ ἀπ' αὐτῆς τῆς ὄψεως ἔχει τὸν ἔλεγχον· ἐπειδὴ δὲ μάλ-
λον ὑμεῖς τοῖς ἀποδεικτικοῖς λόγοις ἐπερείδεσθε, καὶ ταύτην ἔ-
25 χοντες τὴν τέχνην, βούλεσθε καὶ ἡμᾶς μὴ ἄνευ τῆς διὰ τῶν λό-
γων ἀποδείξεως θεοσεβεῖν, εἶπατε πρῶτον ὑμεῖς, τὰ πράγματα

1. Περὶ τῶν θεοτήτων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων βλέπε σχολία εἰς τὸν Ἴον τόμον τοῦ Μ. Ἀθανασίου τῆς παρουσίας ἐκδόσεως.

ἄνθρωπον, ἀλλὰ Θεὸν ἀποδεικνύουν τὸν Χριστόν; Μοῦ φαίνεται ὅτι πολὺ ἀδικεῖτε τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ δὲν ἐμελετήσατε εἰλικρινῶς τὰς Γραφάς. Ἀλλὰ συνεχίσατε νὰ μελετᾶτε τὰς Γραφάς καὶ προσέχετε ὅτι αὐτὰ ποὺ ἔκαμεν ὁ Χριστὸς τὸν ἀποδεικνύουν Θεόν, ὁ ὁποῖος ἦλθεν εἰς τὴν γῆν διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων.

76. Εἶπατε λοιπὸν καὶ σεῖς εἰς ἡμᾶς τὰ ἰδικά σας. Ἀλλὰ τί ἠμπορεῖτε νὰ εἰπῆτε περὶ τῶν ἀλόγων ὄντων ἐκτὸς ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν ἔχουν λογικὸν καὶ ἔχουν ἀγριότητα; Ἐὰν ὅμως, ὅπως ἀκούω, θελήσετε νὰ εἰπῆτε, ὅτι αὐτὰ τὰ λέγετε μεταξύ σας σὰν παραμύθια καὶ ὅτι ἀποδίδεται εἰς αὐτὰ ἀλληγορικὴν σημασίαν, ἦτοι τὴν ἀρπαγὴν τῆς Περσεφόνης (Κόρης) τὴν ἀποδίδετε εἰς τὴν γῆν, τὴν ἀναπηρίαν τοῦ Ἡφαίστου εἰς τὴν φωτιάν, τὴν Ἥραν τὴν παρομοιάζετε μὲ τὸν ἄερα, τὸν Ἀπόλλωνα μὲ τὸν ἥλιον, τὴν Ἄρτεμιν μὲ τὴν σελήνην καὶ τὸν Ποσειδῶνα μὲ τὴν θάλασσαν¹, τότε οὔτε λίγο οὔτε πολὺ δὲν λατρεύετε αὐτὸν ὡς Θεόν, ἀλλὰ λατρεύετε τὴν κτίσιν καὶ ὄχι τὸν δημιουργὸν τῶν πάντων Θεόν. Ἐὰν πάλιν θελήσετε νὰ εἰπῆτε, ὅτι ἐπενόησατε τέτοιους μύθους ἐπειδὴ ἡ κτίσις εἶνε ὠραία, θὰ ἔπρεπε τότε νὰ φθάσετε μόνον μέχρι τὸν θαυμασμὸν καὶ ὄχι νὰ θεοποιήσετε τὰ δημιουργήματα, ὥστε νὰ μὴ ἀποδίδετε εἰς τὰ δημιουργήματα τὴν τιμὴν ποὺ ἀνήκει εἰς τὸν Δημιουργόν. Διότι ἄλλως θὰ πρέπει νὰ ἀποδίδετε τὴν τιμὴν τοῦ ἀρχιτέκτονος εἰς τὴν οἰκίαν ποὺ κατασκευάζει καὶ εἰς τὸν στρατιώτην τὴν τιμὴν ποὺ ἀνήκει εἰς τὸν στρατηγόν. Τί ἔχετε λοιπὸν νὰ εἰπῆτε ἐπάνω εἰς αὐτά, διὰ νὰ μάθωμεν, ἐὰν ὁ σταυρὸς ἔχη κάτι ἄξιον χλευασμοῦ.

77. Ἐπειδὴ λοιπὸν περιῆλθον ἐκεῖνοι εἰς ἀμηχανίαν καὶ περιεστρέφοντο ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ ἐκεῖ, ἐμειδίασεν ὁ Ἀντώνιος καὶ εἶπε πάλιν διὰ τοῦ διερμηνέως· Αὐτὰ μὲν ἀποδεικνύονται ψευδῆ ἐκ πρώτης ὄψεως, ἀλλ' ἐπειδὴ σεῖς ἀποδίδετε μεγαλυτέραν βαρῦτητα εἰς τοὺς ἀποδεικτικoὺς λόγους καὶ κατέχετε τὴν τέχνην αὐτὴν καὶ θέλετε καὶ ἡμεῖς νὰ λατρεύωμεν τὸν Θεὸν ὄχι χωρὶς λογικὴν ἀπόδειξιν, εἶπατε πρῶτον σεῖς, τὰ ζητήματα,

καὶ μάλιστα ἡ περὶ τοῦ Θεοῦ γνῶσις πῶς ἀκριβῶς διαγινώσκει-
 ται, δι' ἀποδείξεως λόγων ἢ δι' ἐνεργείας πίστεως; καὶ τί πρε-
 σβύτερόν ἐστιν, ἢ δι' ἐνεργείας πίστις ἢ ἡ διὰ λόγων ἀπόδει-
 ξις; Τῶν δὲ ἀποκριναμένων πρεσβυτέραν εἶναι τὴν δι' ἐνεργείας
 5 πίστιν, καὶ ταύτην εἶναι τὴν ἀκριβῆ γνῶσιν, ἔφη ὁ Ἀντώνιος·
 Καλῶς εἶπατε· ἡ μὲν γὰρ πίστις ἀπὸ διαθέσεως ψυχῆς γίνεται,
 ἡ δὲ διαλεκτικὴ ἀπὸ τέχνης συντιθέντων ἐστίν. Οὐδοῦν οἷς πά-
 ρεστιν ἢ διὰ πίστεως ἐνέργεια, τούτοις οὐκ ἀναγκαία ἢ τάχα καὶ
 περιττὴ ἢ διὰ λόγων ἀπόδειξις. Καὶ γὰρ ὅπερ ἡμεῖς ἐκ πίστεως
 10 νοοῦμεν, τοῦτο ὑμεῖς διὰ λόγων κατασκευάζειν πειρᾶσθε· καὶ
 πολλάκις οὐδὲ φράσαι ἃ νοοῦμεν δύνασθε· ὥστε βελτίων καὶ
 ὀχρωτέρα ἢ διὰ πίστεως ἐνέργεια τῶν σοφιστικῶν ὑμῶν συλ-
 λογισμῶν.

78. Ἡμεῖς τοίνυν οἱ Χριστιανοὶ οὐκ ἐν σοφίᾳ λόγων ἐλ-
 15 ληνικῶν ἔχομεν τὸ μυστήριον· ἀλλ' ἐν δυνάμει πίστεως ἐπιχο-
 ρηγουμένης ἡμῖν διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ παρὰ Θεοῦ. Καὶ ὅτι ἀλη-
 θής ἐστὶν ὁ λόγος, ἰδοὺ νῦν μὴ μαθόντες ἡμεῖς γράμματα πι-
 στεύομεν εἰς τὸν Θεὸν ἐπιγινώσκοντες διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ
 τὴν εἰς πάντα πρόνοιαν. Καὶ ὅτι ἐνεργής ἐστὶν ἡ πίστις ἡμῶν,
 20 ἰδοὺ νῦν ἡμεῖς ἐπερειδόμεθα τῇ πίστει τῇ εἰς τὸν Χριστόν, ὑ-
 μεῖς δὲ σοφιστικαῖς λογομαχίαις. Καὶ τὰ μὲν παρ' ὑμῖν τῶν εἰ-
 δῶλων φάσματα καταργεῖται, ἡ δὲ παρ' ἡμῖν πίστις ἐπεκτεί-
 νεται πανταχοῦ. Καὶ ὑμεῖς μὲν συλλογιζόμενοι καὶ σοφιζόμενοι
 οὐ μεταπίθετε ἀπὸ Χριστιανισμοῦ εἰς Ἑλληνισμόν· ἡμεῖς δὲ
 25 τὴν εἰς Χριστόν πίστιν διδάσκοντες φιλοῦμεν ὑμῖν τὴν δεισιδαι-
 μονίαν, ἐπιγινωσκόντων πάντων τὸν Χριστόν εἶναι Θεὸν καὶ
 τοῦ Θεοῦ Υἱόν. Καὶ ὑμεῖς μὲν τῇ καλλιεπείᾳ οὐκ ἐμποδίζετε
 τὴν τοῦ Χριστοῦ διδασκαλίαν· ἡμεῖς δὲ ὀνομάζοντες τὸν ἐσταυ-
 ρωμένον Χριστόν πάντας διώκομεν δαίμονας, οὓς ὑμεῖς φοβεῖ-

1. Πρβλ. Α' Κορ. 1, 17.

καὶ συγκεκριμένως ἡ γνῶσις τοῦ Θεοῦ, πῶς ἀποκτᾶται ἀκριβῶς, μετὰ τὰς λογικὰς ἀποδείξεις ἢ μετὰ τὴν ἐνεργὸν πίστιν; Καὶ τί εἶνε ἀρχαιότερον, ἡ ἐνεργὸς πίστις ἢ ἡ λογικὴ ἀπόδειξις; Ὅταν δὲ ἀπήντησαν ὅτι ἀρχαιότερα εἶνε ἡ ἐνεργὸς πίστις καὶ αὕτη εἶνε ἡ ἀληθὴς γνῶσις, λέγει ὁ Ἀντώνιος· Ὁρθῶς ἀπαντήσατε. Διότι ἡ μὲν πίστις στηρίζεται εἰς τὴν διάθεσιν τῆς ψυχῆς, ἡ δὲ διαλεκτικὴ εἰς τὴν τέχνην τῆς συνθέσεως τοῦ λόγου. Ἐπομένως, εἰς ἐκείνους ποὺ ὑπάρχει ἡ ἐνεργὸς πίστις, εἰς αὐτοὺς δὲν εἶνε ἀπαραίτητος ἡ διαλεκτικὴ, ἢ μάλλον εἶνε περιττή. Καὶ πράγματι ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἡμεῖς ἐννοοῦμεν μετὰ τὴν πίστιν, αὐτὸ σεῖς προσπαθεῖτε νὰ καταλάβετε μετὰ τὰ λόγια. Καὶ πολλές φορές ἐκεῖνα ποὺ ἡμεῖς ζοῦμεν, σεῖς οὔτε νὰ ἐκφρασθῆτε ἤμπορεῖτε. Συνεπῶς καλυτέρα καὶ ἀσφαλεστέρα εἶνε ἡ ἐνεργὸς πίστις ἀπὸ τοὺς σοφιστικoὺς συλλογισμοὺς σας.

78. Ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ δὲν ἐξαρτῶμεν τὸ μυστήριον τῆς χριστιανικῆς ζωῆς ἐκ τῶν εἰδωλολατρικῶν ρητορικῶν λόγων¹, ἀλλ' ἐκ τῆς δυνάμεως τῆς πίστεως, ἡ ὅποια μᾶς χορηγεῖτε ὑπὸ τοῦ Θεοῦ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅτι εἶνε ἀληθινὸς ὁ λόγος, ἰδοὺ τώρα ἡμεῖς, ἂν καὶ δὲν ἐμάθαμεν γράμματα, ἐν τούτοις πιστεύομεν εἰς τὸν Θεὸν καὶ διακρίνομεν διὰ μέσου τῶν δημιουργημάτων αὐτοῦ τὴν θεῖαν πρόνοιαν εἰς ὅλα τὰ πράγματα. Καὶ ὅτι εἶνε ἐνεργὸς ἡ πίστις μας, ἰδοὺ τώρα ἡμεῖς στηριζόμεθα ἐπάνω εἰς τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ σεῖς εἰς τὰς σοφιστικὰς φιλονεικίας. Καὶ τὰ μὲν εἰδωλολατρικὰ μυστήρια ποὺ ἔχετε καταργοῦνται, ἡ δὲ ἰδικὴ μας πίστις ἐπεκτείνεται παντοῦ. Καὶ σεῖς μὲν μετὰ τοὺς συλλογισμοὺς καὶ τὰς σοφιστίας οὔτε ἓνα ἄνθρωπον δὲν μεταστρέφετε, ὥστε ἀπὸ τὸν Χριστιανισμὸν νὰ ἔλθῃ εἰς τὴν εἰδωλολατρίαν, ἐνῶ ἡμεῖς, διδάσκοντες τὴν πίστιν τοῦ Χριστοῦ, ἀπογυμνῶνομεν τὴν δεισιδαιμονίαν σας, διότι ὅλοι ἀναγνωρίζουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶνε Θεὸς καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Καὶ σεῖς μὲν μετὰ τοὺς ὠραίους λόγους δὲν ἀνακόπτετε τὴν διδασκαλίαν τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ ἡμεῖς, ἐπικαλούμενοι τὸν ἐσταυρωμένον Χριστόν, ἐκδιώκομεν ὅλους τοὺς δαίμονας, τοὺς ὁποίους σεῖς εὐλαβεῖσθε ὡς θεοὺς. Καὶ ὅπου τὸ

σθε ὡς θεούς. Καὶ ἔνθα τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ γίνεται, ἀσθενεῖ μὲν μαγεία, οὐκ ἐνεργεῖ δὲ φαρμακεία.

79. Εἶπατε γοῦν, ποῦ νῦν ὑμῶν τὰ μαντεῖα; ποῦ αἱ τῶν Αἰγυπτίων ἐπαοιδαί; ποῦ τῶν μάγων αἱ φαντασίαι; πότε ταῦτα
 5 πάντα πέπανται καὶ ἡσθένησεν, εἰ μὴ ὅτε ὁ τοῦ Χριστοῦ σταυ-
 ρὸς γέγονεν; Ἄρα οὖν ἄξιος οὗτος χλεύης ἢ μᾶλλον τὰ καταρ-
 γούμενα παρ' αὐτοῦ καὶ ἐλεγχόμενα ἀσθενῆ; Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο
 θαυμαστόν ἐστιν ὅτι τὰ μὲν ὑμέτερα οὐδέποτε ἐδιώχθη, ἀλλὰ
 καὶ παρὰ ἀνθρώπων κατὰ πόλιν τιμᾶται, οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ διώ-
 10 κονται, καὶ μᾶλλον τὰ παρ' ἡμῖν ὑπὲρ τὰ ὑμέτερα ἀνθεῖ καὶ πλη-
 θύνει. Καὶ τὰ μὲν ὑμέτερα εὐσημούμενα καὶ περικλειόμενα δια-
 φθείρεται, ἡ δὲ τοῦ Χριστοῦ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία χλευαζο-
 μένη παρ' ὑμῶν καὶ διωχθεῖσα παρὰ βασιλέων πολλάκις πεπλή-
 ρωκε τὴν οἰκονομένην. Πότε γὰρ οὕτω θεογνωσία ἐξέλαμπεν;
 15 ἢ πότε οὕτω σωφροσύνη καὶ ἀρετὴ παρθενίας ἐφάνη; ἢ πότε οὕ-
 τως ὁ θάνατος κατεφρονήθη, εἰ μὴ ὅτε ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ
 γέγονε; Τοῦτο δὲ οὐδεὶς ἀμφιβάλλει βλέπων τοὺς μάρτυρας διὰ
 τὸν Χριστὸν καταφρονοῦντας τοῦ θανάτου, βλέπων τὰς τῆς Ἐκ-
 κλησίας παρθένους διὰ τὸν Χριστὸν καθαρὰ καὶ ἀμίαντα τὰ
 20 σώματα φυλαττούσας.

80. Καὶ ἔστι μὲν ἱκανὰ ταῦτα τεκμήρια δεῖξαι τὴν κατὰ
 Χριστὸν πίστιν μόνην ἀληθῆ εἶναι εἰς θεοσέβειαν. Ἴδου ἀκμὴν
 ὑμεῖς ἀπιστεῖτε ζητοῦντες τοὺς ἐκ τῶν λόγων συλλογισμούς.
 Ἡμεῖς μὲν οὐκ ἐν πειθοῖς σοφίας ἐλληνικῆς λόγοις, ὡς εἶπεν ὁ
 25 διδάσκαλος ἡμῶν, ἀποδείκνυμεν τῇ δὲ πίστει πείθομεν ἐναργῶς
 προλαμβανούσῃ τὴν ἐκ τῶν λόγων κατασκευήν. Ἴδου πάρεσιν
 ὧδε ὑπὸ δαιμόνων πάσχοντες ἦσαν δέ τινες ἐλθόντες πρὸς αὐ-
 τὸν ὑπὸ δαιμόνων ἐνοχλούμενοι, καὶ παραγαγὼν αὐτοὺς εἰς τὸ

1. Πρβλ. Α' Κορ. 2, 4.

σημείον τοῦ σταυροῦ γίνεται, ἀδυνατεῖ μὲν ἡ μαγεία, δὲν ἐπενεργεῖ δὲ ἡ φαρμακεία.

79. Εἶπατέ μας τώρα λοιπόν, ποῦ εἶνε τὰ μαντεῖά σας; Ποῦ εἶνε οἱ μάγοι τῶν Αἰγυπτίων; Ποῦ εἶνε αἱ φαντασίαι τῶν μάγων; Πότε ὅλα αὐτὰ ἐξησθένησαν καὶ κατηργήθησαν, παρὰ ὅταν ὑψώθη ὁ σταυρὸς τοῦ Κυρίου; Εἶνε ἐπομένως ἄξιος χλευασμοῦ ὁ σταυρὸς ἢ τὰ καταργούμενα ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀποδεικνυόμενα ὡς ἀνίσχυρα; Ἄλλ' εἶνε ἀξιοθαύμαστον καὶ τὸ ἀκόλουθον, ὅτι δηλαδὴ τὰ μὲν ἰδικά σας εἶδωλα ποτὲ δὲν ἐδιώχθησαν, καὶ ἐπιπλέον τιμῶνται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους εἰς ἐκάστην πόλιν, οἱ δὲ Χριστιανοὶ καταδιώκονται, καὶ παρὰ ταῦτα ἡ ἰδικὴ μας πίστις περισσότερον ἀνθίζει καὶ πληθύνεται ἀπὸ τὴν ἰδικὴν σας. Καὶ τὰ μὲν ἰδικά σας, μολονότι ἀποκτοῦν ἐπισημότητα καὶ κατοχυρώνονται, μειώνονται, ἐνῶ ἡ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ, μολονότι χλευάζεται ἀπὸ σᾶς καὶ μολονότι ἐδιώχθη πολλές φορές ἀπὸ βασιλεῖς, ἐν τούτοις ἐγένευσεν τὴν οἰκουμένην. Διότι πότε ἄλλοτε ἔλαμψεν τόσον ἡ εὐσέβεια; Καὶ πότε προεβλήθη τόσον ἡ ἐγκράτεια καὶ ἡ ἀρετὴ τῆς παρθενίας; Ἡ πότε περιεφρονήθη τόσον ὁ θάνατος, παρὰ ὅταν ὑψώθη ὁ σταυρὸς τοῦ Χριστοῦ; Τὸ γεγονός τοῦτο κανεὶς δὲν τό ἀμφισβητεῖ, διότι βλέπει μὲ τὰ μάτια του τοὺς μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ νὰ καταφρονοῦν τὸν θάνατον καὶ τὰς παρθένας τῆς Ἐκκλησίας νὰ φυλάσσουν σώματα ἀγνὰ καὶ ἀμόλυντα χάριν τοῦ Χριστοῦ.

80. Καὶ εἶνε μὲν ἀρκεταὶ αἱ ἀποδείξεις αὐταὶ διὰ ν' ἀποδείξουν ὅτι μόνον ἡ κατὰ Χριστὸν πίστις εἶνε ἀληθινὴ διὰ νὰ τὴν πιστεύσῃ κανεὶς. Ἄλλὰ νὰ ποῦ σεῖς ἀποδεικνύεσθε ἄπιστοι καὶ ζητεῖτε λογικοὺς συλλογισμούς. Ἡμεῖς μὲν δὲν προσπαθοῦμεν νὰ ἀποδείξωμεν μὲ πειστικούς λόγους τῆς εἰδωλολατρικῆς σοφίας, ὅπως εἶπεν ὁ διδάσκαλός μας¹, ἀλλὰ πείθομεν ὅπωςδήποτε μὲ τὴν πίστιν, ἢ ὅποια ὑπερνικᾷ τὰ ρητορικὰ κατασκευάσματα. Ἴδου εἶνε παρόντες ἐδῶ ἀσθενεῖς, οἱ ὅποιοι πάσχουν ἀπὸ δαιμόνια. Ἦσαν πράγματι μερικοί, οἱ ὅποιοι ἠνωχλοῦντο ἀπὸ δαιμόνια καὶ εἶχαν ἔλθει πρὸς αὐτόν. Αὐτοὺς

μέσον ἔφη· Ἡ ὑμεῖς τοῖς συλλογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἢ ἂν βούλη-
 σθε τέχνη ἢ μαγεία επικαλούμενοι τὰ εἰδωλα ἑαυτῶν, καθαρῖσα-
 τε αὐτούς· ἢ, εἰ μὴ δύνασθε, κατάρθετε τὴν πρὸς ἡμᾶς μάχην,
 καὶ ὄψεσθε τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ τὴν δύναμιν. Καὶ ταῦτα
 5 εἰπὼν ἐπεκαλέσατο τὸν Χριστὸν, ἐσφράγισέ τε τοὺς πάσχοντας
 τῷ σημείῳ τοῦ σταυροῦ δεύτερον καὶ τρίτον. Καὶ εὐθὺς ἔστη-
 σαν οἱ ἄνθρωποι ὀλόκληροι σωφρονοῦντες καὶ εὐχαριστοῦντες
 τῷ Κυρίῳ λοιπόν. Καὶ οἱ μὲν λεγόμενοι φιλόσοφοι ἐθαύμαζον,
 καὶ ἀληθῶς ἐξεπλήττοντο ἐπὶ τῇ συνέσει τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῷ γε-
 10 νομένῳ σημείῳ· ὁ δὲ Ἀντώνιος ἔφη· Τί θαυμάζετε ἐπὶ τούτῳ;
 οὐκ ἐσμὲν ἡμεῖς οἱ ποιῶντες, ἀλλ' ὁ Χριστὸς ἐστίν, ὁ διὰ τῶν
 εἰς αὐτὸν πιστευόντων ταῦτα ποιῶν. Πιστεύσατε οὖν καὶ ὑ-
 μεῖς, καὶ ὄψεσθε, ὅτι οὐ τέχνη λόγων τὰ παρ' ἡμῖν ἐστίν, ἀλλὰ
 πίστις δι' ἀγάπης τῆς εἰς τὸν Χριστὸν ἐνεργουμένης· ἦντινα ἐὰν
 15 σχοίητε καὶ ὑμεῖς, οὐκέτι τὰς διὰ λόγων ἀποδείξεις ζητήσετε,
 ἀλλ' ἀντάρκη τὴν εἰς τὸν Χριστὸν πίστιν ἠγήσεσθε. Ταῦτα τοῦ
 Ἀντωνίου τὰ ῥήματα· ἐκείνοι δὲ καὶ ἐν τούτῳ θαυμάζοντες,
 ἀνεχώρουν κατασπαζόμενοι αὐτὸν καὶ ὁμολογοῦντες ὠφελεί-
 σθαι παρ' αὐτοῦ.

20 81. Ἐφθασε δὲ καὶ μέχρι βασιλέων ἡ περὶ Ἀντωνίου
 φήμη. Ταῦτα γὰρ μαθόντες Κωνσταντῖνος ὁ Αὐγουστος, καὶ
 οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Κωνσταντῖος καὶ Κώνστας οἱ Αὐγουστοί, ἔγραφον
 αὐτῷ ὡς πατρί, καὶ ἠῤῥοντο λαμβάνειν ἀντίγραφα παρ' αὐτοῦ.
 Ἀλλ' οὔτε τὰ γράμματα περὶ πολλοῦ τινοσ ἐποιεῖτο, οὔτε ἐπὶ
 25 ταῖς ἐπιστολαῖς ἐγεγῆθει· ὁ αὐτὸς δὲ ἦν, ὅλος καὶ πρὸ τοῦ γρά-
 φειν αὐτῷ τοὺς βασιλέας. Ὅτε δὲ ἐκομίζετο αὐτῷ τὰ γράμμα-
 τα, ἐκάλει τοὺς μοναχοὺς, καὶ ἔλεγε· Μὴ θαυμάζετε, εἰ γράφει
 βασιλεὺς πρὸς ἡμᾶς, ἄνθρωπος γὰρ ἐστίν· ἀλλὰ μάλλον θαυμά-
 ζετε, ὅτι ὁ Θεὸς τὸν νόμον ἀνθρώποις ἔγραψε, καὶ διὰ τοῦ ἰδίου
 30 Υἱοῦ λελάληκεν ἡμῖν. Ἐβούλετο μὲν οὖν μὴ δέχεσθαι τὰς ἐπι-
 στολάς, λέγων οὐκ εἰδέναι πρὸς τὰ τοιαῦτα ἀντιγράφειν· προ-

1. Πρβλ. Γαλ. 5,6.

2. Πρβλ. Ἐβρ. 1, 2.

τούς ἔφερον εἰς τὸ μέσον καὶ εἶπεν· Ἡ καθαρῖσατε αὐτοὺς σεῖς μὲ τούς συλλογισμούς σας καὶ μὲ ὅποιανδήποτε ἄλλην τέχνην ἢ μαγείαν θέλετε ἐπικαλούμενοι τὰ εἰδωλά σας, ἢ, ἐάν δὲν ἡμπορῆτε, ἀφήσατε κατὰ μέρος τὴν πολεμικὴν ἐναντίον μας καὶ θὰ ἰδῆτε τὴν δύναμιν τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀφοῦ εἶπεν αὐτά, ἐπεκαλέσθη τὸν Χριστὸν καὶ ἐσφράγισε τοὺς πάσχοντας μὲ τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ διὰ δευτέραν καὶ τρίτην φοράν. Καὶ πάραυτα ἐσηκώθησαν οἱ ἄνθρωποι ἀκέραιοι, ἔχοντες τὰ λογικά των καὶ εὐχαριστοῦντες ἔκτοτε τὸν Κύριον. Καὶ οἱ μὲν λεγόμενοι φιλόσοφοι ἐθαύμαζαν καὶ ἐξεπλήσσοντο πραγματικῶς διὰ τὴν σύνεσιν τοῦ ἀνδρὸς καὶ διὰ τὸ σημεῖον ποῦ ἐγένεεν, ὃ δὲ Ἄντωνιος εἶπε· Τί θαυμάζετε διὰ τὸ πρᾶγμα τοῦτο; Δὲν εἴμεθα ἡμεῖς ἐκεῖνοι ποῦ τὸ κάμνομεν ἀλλ' ὁ Χριστὸς, ὃ ὁποῖος τὰ κάμνει διὰ μέσου ἐκεῖνων ποῦ πιστεύουν εἰς αὐτόν. Πιστεύσατε λοιπὸν καὶ σεῖς καὶ θὰ ἰδῆτε ὅτι αὐτὰ ποῦ πιστεύομεν δὲν εἶνε τέχνη λόγου, ἀλλὰ πίστις, ἢ ὅποια γίνεται πραγματικότης διὰ τῆς ἀγάπης¹. Αὐτὴν ἀκριβῶς ἐάν ἀποκτήσετε καὶ σεῖς, δὲν θὰ ξαναζητήσετε λογικὰς ἀποδείξεις, ἀλλὰ θὰ θεωρήσετε ὅτι εἶνε ἀρετὴ ἢ πίστις εἰς τὸν Χριστόν. Αὐτὰ τοὺς εἶπεν ὁ Ἄντωνιος καὶ ἐκεῖνοι ἐθαύμαζαν δι' αὐτὸ καὶ ἤρχισαν ν' ἀναχωροῦν καταφιλοῦντες αὐτόν καὶ ὁμολογοῦντες ὅτι ὠφελήθησαν ἀπὸ αὐτόν.

81. Ἡ φήμη δὲ τοῦ Ἄντωνίου ἔφθασε καὶ μέχρι τῶν βασιλέων. Διότι ὅταν ἔμαθαν αὐτὰ ὁ Κωνσταντῖνος ὁ αὐτοκράτωρ καὶ οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Κωνστάντιος καὶ Κώνστας οἱ αὐγουστοί, ἔγραφον ἐπιστολὰς πρὸς αὐτόν ὡς εἰς πατέρα καὶ ἠῦχοντο νὰ λαμβάνουν ἐκ μέρους του ἀπαντήσεις. Ἄλλ' αὐτὸς οὔτε τὰ γράμματα ὑπελόγιζεν ὡς κάτι σπουδαῖον, οὔτε ἐπειδὴ ἐλάμβανεν ἐπιστολὰς ἔχαιρεν, ἀλλὰ παρέμενεν ὁ ἴδιος, ὅπως ἦτο καὶ πρὶν νὰ τοῦ στείλουν γράμματα οἱ βασιλεῖς. Ὅσακις δὲ τοῦ ἔφερον τὰ γράμματα, ἐκάλει τοὺς μοναχοὺς καὶ ἔλεγε· Μὴ θαυμάζετε ἐπειδὴ μοῦ γράφει ὁ βασιλεὺς, διότι ἄνθρωπος εἶνε. Ἄλλὰ νὰ θαυμάζετε μᾶλλον, διότι ὁ Θεὸς ἔγραψε τὸν Νόμον εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ μᾶς ὠμίλησε διὰ τοῦ Υἱοῦ του². Καὶ ἤθελε βεβαίως νὰ μὴ δέχεται τὰς ἐπιστολὰς λέγοντας, ὅτι δὲν γνωρίζει

τραπείς δὲ παρὰ τῶν μοναχῶν, ὅτι Χριστιανοὶ εἰσιν οἱ βασιλεῖς, καὶ ἵνα μὴ ὡς προροφέντες σκανδαλισθῶσιν, ἐπέτρεπεν ἀναγινώσκεισθαι. Καὶ ἀντέγραφεν ἀποδεχόμενος μὲν αὐτούς, ὅτι τὸν Χριστὸν προσκυνοῦσι, συνεβούλευε δὲ τὰ εἰς σωτηρίαν καὶ μὴ
 5 μεγάλα ἡγεῖσθαι τὰ παρόντα, ἀλλὰ μᾶλλον μνημονεύειν τῆς μελλούσης κρίσεως, καὶ εἰδέναί, ὅτι ὁ Χριστὸς μόνος ἀληθῆς καὶ αἰώνιος ἐστὶ βασιλεὺς. Φιλανθρώπους τε αὐτοὺς εἶναι ἡξίου καὶ φροντίζειν τοῦ δικαίου καὶ τῶν πτωχῶν. Κακῆνοι δεχόμενοι ἔχαιρον. Οὕτω παρὰ πᾶσιν ἦν προσφιλῆς, καὶ πάντες ἔχεν
 10 αὐτὸν ἡξίου πατέρα.

82. Τοιοῦτος δὴ οὖν γινωσκόμενος καὶ οὕτω πρὸς τοὺς ἀπαντῶντας ἀποκρινόμενος ὑπέστρεφε πάλιν εἰς τὸ ἔνδον ὄρος. Καὶ τῆς μὲν συνήθους ἀσκήσεως εἶχετο, πολλάκις δὲ μετὰ τῶν εἰσερχομένων πρὸς αὐτὸν καθεζόμενος καὶ περιπατῶν ἀπηρεοῦ-
 15 το, ὡς ἐν τῷ Δανιὴλ γέγραπται. Καὶ αὐτὸς μὲν μεθ' ὥρας ὠμίλει τὰ ἀκόλουθα τοῖς συνοῦσιν ἀδελφοῖς αὐτῷ· οἱ δὲ συνόντες ἠσθάνοντό τινα θεωρίαν αὐτὸν βλέπειν. Καὶ γὰρ καὶ τὰ ἐν Αἰγύπτῳ γινόμενα πολλάκις, ἐν τῷ ὄρει τυγχάνων ἔβλεπε καὶ διηγῆσατο Σαραπίωνι τῷ ἐπισκόπῳ, ἔνδον ὄντι καὶ βλέποντι τὸν Ἄν-
 20 τώνιον ἀσχοληθέντα τῇ ὀπτασίᾳ. Ποτὲ γοῦν καθεζόμενος καὶ ἐργαζόμενος, ὥσπερ ἐν ἐκστάσει γέγονε, καὶ πολλὸς ἦν ἐν τῇ θεωρίᾳ στεναζῶν. Εἶτα μεθ' ὥραν στραφεὶς πρὸς τοὺς συνόντας ἐστέναζε, καὶ ἔντρομος γενόμενος ἠῤῥητο, καὶ κάμπτων τὰ γόνατα διέμενεν ἐπὶ πολὺ. Καὶ ἀναστὰς ἔκλαιεν ὁ γέρον. Ἔντρο-
 25 μοι τοίνυν γενόμενοι οἱ συνόντες καὶ πάνυ φοβηθέντες ἡξίου μαθεῖν παρ' αὐτοῦ καὶ πολὺ διώχλησαν ἕως βιασθεὶς εἶπη. Ὁ δὲ καὶ οὕτω μέγας στενάξας· Ὡ τέκνα, βέλτιον, ἔλεγεν, ἀπο-

1. Πρβλ. Δαν. 4, 16.

2. Σαραπίων ἢ Σεραπίων εἶνε ὁ φίλος μοναχὸς τοῦ Μ. Ἀντωνίου καὶ μετέπειτα ἐπίσκοπος Θμουέως, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀπηύθυνεν ὁ Ἀθανάσιος τέσσαρας ἐπιστολάς περὶ ἁγίου Πνεύματος, αἱ ὁποῖαι ἐξεδόθησαν εἰς τὸν 4ον τόμον τῆς παροῦσης ἐκδόσεως.

νά ἀπαντᾶ εἰς τὰ γραφόμενά των. Ἐπειδὴ ὁμως τὸν παρεκάλεσαν οἱ μοναχοὶ λέγοντες ὅτι Χριστιανοὶ εἶνε καὶ οἱ βασιλεῖς καὶ διὰ τὴν μὴ σκανδαλισθοῦν ἐπειδὴ τοὺς ἀπέρριψεν, ὑπεχώρησεν νὰ τὰ διαβάζῃ. Καὶ ἀφοῦ ἐδέχετο τὰς ἐπιστολάς των λόγῳ τοῦ ὅτι ἐπίστευαν εἰς τὸν Θεόν, τοὺς ἀπαντοῦσε καὶ τοὺς συνεβούλευε τὰ σχετικὰ μὲ τὴν σωτηρίαν καὶ νὰ μὴ θεωροῦν μεγάλα τὰ ἀγαθὰ τῆς παρουσίας ζωῆς, ἀλλὰ νὰ ἐνθυμοῦνται περισσότερο τὴν μέλλουσαν κρίσιν καὶ νὰ γνωρίζουν, ὅτι μόνον ὁ Χριστὸς εἶνε ὁ ἀληθινὸς καὶ αἰώνιος βασιλεὺς. Τοὺς προέτρεπεν ἐπίσης νὰ εἶνε φιλόανθρωποι καὶ νὰ προστατεύουν τοὺς δικαίους καὶ τοὺς πτωχοὺς. Καὶ ἐκεῖνοι ἐδέχοντο τὰ γράμματά του καὶ ἔχαιρον. Ἔτσι ἦτο ἀγαπητὸς ἀπὸ ἕλους καὶ ὅλοι τὸν παρεκάλουν νὰ τὸν ἔχουν πνευματικὸν πατέρα.

82. Ἀφοῦ λοιπὸν τέτοιος παρουσιάζετο εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔδιδε τέτοιες ἀπαντήσεις εἰς ἐκείνους πού τὸν συναντοῦσαν, ἐπέστρεφε πάλιν εἰς τὸ ἔσω ὄρος. Καὶ τὴν μὲν συνήθη ἀσκησιν ἐσυνέχιζε νὰ τὴν ἀσκῇ, πολὺ συχνὰ ὁμως ἐνῶ ἐκάθητο μαζί μὲ τοὺς ἐπισκέπτας του ἢ ἔκαμνε περίπατον μαζί των, ἔμενε ἄφωνος, ὅπως ἔχει γραφῆ καὶ εἰς τὸν Δανιὴλ¹. Καὶ μετὰ ἀπὸ ὥρας ἔλεγε τὰ ἀκόλουθα εἰς τοὺς ἀδελφοὺς πού ἦσαν μαζί του, καὶ ἀντελαμβάνοντο οἱ περὶ αὐτὸν ὅτι ἔβλεπε κάποιαν ὀπτασίαν. Ἀλλὰ καὶ πολὺ συχνὰ, ἐνῶ εὐρίσκετο εἰς τὸ ὄρος, ἔβλεπεν ὅσα συνέβαινον εἰς τὴν Αἴγυπτον καὶ τὰ διηγεῖτο εἰς τὸν ἐπίσκοπον Σεραπίωνα², ὅταν αὐτὸς εὐρίσκετο εἰς τὸ ἔσω ὄρος καὶ ἔβλεπε τὸν Ἀντώνιον ὅτι εἶχε περιπέσει εἰς κάποιαν ὀπτασίαν. Κάποτε λοιπὸν, ἐνῶ ἐκάθητο καὶ εἰργάζετο, περιῆλθεν εἰς ἓνα εἶδος ἐκστάσεως καὶ ἀνεστέναζε πολὺ καθὼς ἔβλεπε τὴν ὀπτασίαν. Ἐπειτα, μετὰ ἀπὸ ἀρκετὴν ὥραν, ἐστράφη πρὸς αὐτοὺς πού ἦσαν πλησίον του καὶ ἀνεστέναζε. Καὶ ἤρχισε νὰ τρέμῃ καὶ προσηύχετο καὶ ἐγονάτισε καὶ ἔμεινε γονατιστὸς ἐπὶ πολὺ. Ὅταν ἐσηκώθη ἔκλαιγεν ὁ γέρων. Τότε οἱ περὶ αὐτὸν ἔγιναν ἔντρομοὶ καὶ ἐφοβήθησαν πολὺ καὶ τὸν παρεκάλουν νὰ μάθουν καὶ πολὺ τὸν ἠνώχλησαν, ἕως ὅτου ἀναγκασθῆ νὰ ὁμιλήσῃ. Αὐτὸς δὲ ἀφοῦ ἀνεστέναζε καὶ πάλιν πολὺ, ἔλεγε· Παιδιά μου,

θανεῖν πρὸ τοῦ γενέσθαι τὰ τῆς θεωρίας. Τῶν δὲ πάλιν ἀξιούντων, δακρύσας ἔλεγε· Μέλλει τὴν Ἐκκλησίαν ὀργὴ καταλαμβάνειν, καὶ μέλλει παραδίδοσθαι ἀνθρώποις ὁμοίοις ἀλόγοις κτήρεσιν. Εἶδον γὰρ τὴν τράπεζαν τοῦ Κυριακοῦ καὶ περὶ αὐτὴν
5 ἐστῶτας ἡμιόνους κύκλω πανταχόθεν καὶ λακτίζοντας τὰ ἔνδον οὕτως ὡς ἂν ἀτάκτως σκιρτώντων κτηνῶν γένοιτο λακτίσματα. Πάντως δὲ ἤσθεσθε, φησί, πῶς ἐστέναζον· ἤκουσα γὰρ φωνῆς λεγούσης· Βδελυχθήσεται τὸ θυσιαστήριόν μου. Ταῦτα εἶδεν ὁ γέρον· καὶ μετὰ δύο ἔτη γέγονεν ἡ νῦν ἔφοδος τῶν Ἀρει-
10 ανῶν καὶ ἡ ἀρπαγὴ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅτε καὶ τὰ σκευὴ μετὰ βίας ἀρπάσαντες, δι' ἐθνικῶν ἐποίουν βαστάζεσθαι· ὅτε καὶ τοὺς ἐθνικοὺς ἀπὸ τῶν ἐργαστηρίων ἠνάγκαζον συναγεσθαι μετ' αὐτῶν· καὶ παρόντων αὐτῶν ἔπραττον ἐπὶ τῆς τραπέζης ὡς ἤθελον. Τότε πάντες ἡμεῖς ἐπέγνωμεν, ὅτι τὰ λακτίσματα τῶν ἡ-
15 μίωνων ταῦτα προεμήνυε τῷ Ἀντωνίῳ, ἃ νῦν οἱ Ἀρειανοὶ ἀλόγως πράττουσιν ὡς τὰ κτήνη. Ὡς δὲ ταύτην εἶδε τὴν θεωρίαν, τοὺς συνόντας παρεκάλεσε λέγων· Μὴ ἀθυμεῖτε, τέκνα· ὥσπερ γὰρ ὤργισθη ὁ Κύριος, οὕτω πάλιν ἰάσεται. Καὶ πάλιν ταχέως ἀπολήψεται τὸν ἑαυτῆς κόσμον ἢ Ἐκκλησίαν, καὶ συνήθως ἀνα-
20 λάμψει· καὶ ὄψεσθε τοὺς διωχθέντας ἀποκαθισταμένους, καὶ τὴν μὲν ἀσέβειαν πάλιν εἰς τοὺς ἰδίους φωλεοὺς ἀναχωροῦσαν, τὴν δὲ εὐσεβῆ πίστιν παρορησιαζομένην μετὰ πάσης ἐλευθερίας πανταχοῦ· μόνον μὴ μιάνητε ἑαυτοὺς μετὰ τῶν Ἀρειανῶν. Οὐκ ἔστι γὰρ τῶν ἀποστόλων αὕτη ἡ διδασκαλία ἀλλὰ τῶν δαιμόνων καὶ
25 τοῦ πατρὸς αὐτῶν τοῦ διαβόλου· καὶ μᾶλλον ἄγονος καὶ ἄλογος καὶ διανοίας ἐστὶν οὐκ ὀρθῆς, ὡς ἡ τῶν ἡμιόνων ἀλογία.

83. Τοιαῦτα μὲν τὰ τοῦ Ἀντωνίου. Οὐ δεῖ δὲ ἡμᾶς ἀπιστεῖν, εἰ δι' ἀνθρώπου τσαῦτα γέγονε θαύματα. Τοῦ γὰρ Σω-

1. Ὁ Ἀντώνιος εἶδε τὸ δράμα τοῦτο τὸ ἔτος 339-40, ἡ δὲ ἀρπαγὴ τῶν ἐκκλησιῶν ἀπὸ τοῦ Ἀρειανοῦ ἐγένετο τὸ ἔτος 341.

καλύτερα νὰ πεθάνω πρὶν νὰ συμβοῦν αὐτὰ πού εἶδα εἰς τὴν ὀπτασίαν. Καὶ ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπέμενον συνεχῶς, ἀφοῦ ἐδάκρυσεν, εἶπε· Πρόκειται νὰ καταλάβῃ τὴν Ἐκκλησίαν ὀργή καὶ νὰ παραδοθῇ εἰς ἀνθρώπους ὁμοίους μὲ τὰ ἄλογα κτήνη. Διότι εἶδα τὴν ἁγίαν Τράπεζαν τοῦ Ναοῦ καὶ γύρω ἀπὸ αὐτὴν νὰ στέκωνται κυκλικῶς ἀπὸ παντοῦ μουλάρια καὶ νὰ κλωτσοῦν μέσα ἔτσι, ὅπως ἀκριβῶς κλωτσοῦν κτήνη, τὰ ὅποια χοροπηδοῦν ἀτάκτως. Πάντως, εἶπεν, ἠκούσατε πῶς ἀνεστέναζα. Διότι ἤκουσα κάποιαν φωνὴν πού ἔλεγε· Θὰ γίνῃ βδέλυγμα τὸ θυσιαστήριόν μου. Αὐτὰ εἶπεν ὁ γέρον καὶ μετὰ ἀπὸ δύο ἔτη ἔγινεν ἡ τωρινὴ ἐκστρατεία τῶν Ἀρειανῶν καὶ ἡ ἄρπαγὴ τῶν ἐκκλησιῶν, ὅποτε καὶ τὰ σκεύη διὰ τῆς βίας εἶχαν ἄρπάξει καὶ ὑπεχρέωναν νὰ τὰ κρατοῦν οἱ εἰδωλολάτραι. Τότε καὶ τοὺς εἰδωλολάτραις τοὺς ἠνάγκαζαν νὰ ἐγκαταλείψουν τὰ ἐργαστήρια καὶ νὰ συγκεντρωθοῦν μαζί των, καὶ ἔπραττον εἰς τὴν ἁγίαν Τράπεζαν ὅ,τι ἤθελον, ἐνῶ αὐτοὶ ἦσαν παρόντες. Τότε ὅλοι ἐνοήσαμεν, ὅτι τὰ λακκίσματα ἐκεῖνα τῶν ἡμιόνων προεμήνυον εἰς τὸν Ἀντώνιον ὅσα κάμνουν τώρα ἀπερισκέπτως οἱ Ἀρειανοὶ ὡς κτήνη¹. Ἀφοῦ δὲ εἶδε τὴν ὀπτασίαν αὐτὴν, ἐπαρηγόρησε τοὺς περὶ αὐτὸν λέγοντας· Μὴ λυπησθε, παιδιὰ μου, διότι ὅπως ὠργίσθη ὁ Κύριος, ἔτσι πάλιν θὰ δώσῃ τὴν θεραπείαν. Καὶ πολὺ συντόμως ἡ Ἐκκλησία θὰ ἐπανακτήσῃ τὴν ὠραιότητά της καὶ θὰ διαλάμψῃ ὅπως συνήθως. Καὶ θὰ ἰδῆτε αὐτοὺς πού ἐξωρίσθησαν νὰ ἐπιστρέφουν καὶ τὴν μὲν ἀσέβειαν ν' ἀναχωρῇ εἰς τὰς φωλεὰς της, τὴν δὲ εὐσεβῆ πίστιν νὰ ἐμφανίζεται παντοῦ μὲ κάθε παρρησίαν καὶ ἐλευθερίαν. Μόνον προσέχετε νὰ μὴ μολύνετε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἐρχόμενοι εἰς ἐπαφὴν μὲ τοὺς Ἀρειανούς. Διότι ἡ διδασκαλία αὐτῶν δὲν εἶνε διδασκαλία τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ τῶν δαιμόνων καὶ τοῦ πατρὸς αὐτῶν διαβόλου, ἢ καλύτερα, εἶνε ἄκαρπος καὶ ἀνόητος διδασκαλία καὶ γέννημα ὄχι ἰσορροπημένης διανοίας, ὅπως εἶνε ἡ ἀλογία τῶν ἡμιόνων.

83. Τέτοια εἶνε τὰ σχετικὰ μὲ τὸν Ἀντώνιον. Ἡμεῖς δὲ δὲν πρέπει νὰ δυσπιστήσωμεν, ἐὰν δι' ἀνθρώπου ἔχουν γίνῃ τό-

τῆρός ἐστιν ἐπαγγελία λέγοντος· («Ἐὰν ἔχητε πίστιν ὡς κόκκον σινάπεως, ἐρεῖτε τῷ ὄρει τούτῳ· Μετάβηθι ἐντεῦθεν, καὶ μεταβήσεται· καὶ οὐδὲν ἀδυνατήσῃ ὑμῖν»). Καὶ πάλιν· («Ἀμήν, ἀμήν λέγω ὑμῖν, ἐάν τι αἰτήσητε τὸν Πατέρα ἐν τῷ ὀνόματί μου, δώσει ὑμῖν. Αἰτεῖτε, καὶ λήψεσθε»). Καὶ αὐτός ἐστιν ὁ τοῖς μαθηταῖς λέγων καὶ πᾶσι τοῖς πιστεύουσιν εἰς αὐτόν· («Ἀσθενοῦντας θεραπεύετε· δαίμονας ἐκβάλλετε· δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δότε»).

84. Οὗ προστάτων γοῦν ἐθεράπευεν ὁ Ἀντώνιος, ἀλλ' 10 εὐχόμενος καὶ τὸν Χριστὸν ὀνομάζων· ὡς πᾶσι φανερόν γενέσθαι, ὅτι οὐκ ἦν αὐτός ὁ ποιῶν, ἀλλ' ὁ Κύριος δι' Ἀντωνίου φιλανθρωπεύομενος καὶ θεραπεύων τοὺς πάσχοντας. Ἀντωνίου δὲ μόνον ἡ εὐχὴ καὶ ἡ ἄσκησις, ἧς ἔνεκεν ἐν τῷ ὄρει καθήμενος ἔχαιρε μὲν τῇ τῶν θείων θεωρίᾳ, ἐλπιεῖτο δὲ διοχλούμενος ὑπὸ 15 πολλῶν καὶ ἐλκόμενος εἰς τὸ ὄρος τὸ ἕξω. Καὶ γὰρ καὶ δικασταὶ πάντες ἠξίουσαν ἀπὸ τοῦ ὄρους αὐτὸν κατέρχεσθαι, ἐπεὶ μὴ δυνατόν ἦν αὐτοὺς εἰσελθεῖν ἐκεῖ, διὰ τοὺς ἀκολουθοῦντας τῶν δικαζομένων. Ἠξίουσαν δὲ ὅμως, ἵνα ἔλθῃ καὶ μόνον αὐτὸν ἴδωσιν· αὐτὸς μὲν οὖν ἐξετρέπετο καὶ παρηγεῖτο τὰς πρὸς τούτους ὀ- 20 δοὺς· οἱ δὲ ἐπέμενον καὶ μᾶλλον τοὺς ὑπευθύνους ὄντας ὑπὸ στρατιώτας προσέπεμπον, ἵνα κἂν διὰ τὴν ἐκείνων πρόφασιν κατέλθῃ. Πάσχων οὖν ἀνάγκην καὶ ὀρῶν αὐτοὺς ὀδυρομένους ἤρχετο μὲν εἰς τὸ ὄρος τὸ ἕξω· οὐκ ἀνωφελῆς δὲ πάλιν ἦν ὁ σκυλμὸς αὐτοῦ· πολλοῖς μὲν γὰρ εἰς ὄνησιν ἐγένετο καὶ εἰς εὐ- 25 εργεσίαν ἢ ἄφραξιν αὐτοῦ. Τούτους δὲ δικαστὰς ὠφέλει, συμβουλευῶν πάντων μᾶλλον προκρίνειν τὸ δίκαιον, καὶ φοβεῖσθαι τὸν Θεόν, καὶ εἰδέναί, ὅτι οἷψ κρίματι κρινουσι, κριθήσονται. Πλὴν τὴν ἐν τῷ ὄρει διατριβὴν πάντων μᾶλλον ἠγάπα.

1. Μθ. 17, 20.

2. Ἰω. 16, 23 - 24.

3. Μθ. 10, 8.

4. Πρβλ. Μθ. 7, 2.

σον μεγάλα θαύματα. Διότι εἶνε ἡ ὑπόσχεσις τοῦ Σωτῆρος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ἐὰν ἔχετε πίστιν σάν τὸν σπóρον τοῦ σιναπιοῦ θὰ εἰπῆτε εἰς τὸ βουνὸν αὐτό· Μετατοπίσου ἀπ' ἐδῶ, καὶ θὰ μετατοπισθῆ καὶ τίποτε δὲν θὰ εἶνε ἀδύνατον διὰ σᾶς»¹. Καὶ πάλιν· «Ἀλήθεια, ἀλήθεια σᾶς λέγω, ἐὰν ζητήσετε κάτι ἀπὸ τὸν Πατέρα εἰς τὸ ὄνομά μου, θὰ σᾶς τὸ δώσῃ, ζητεῖτε καὶ θὰ λάβετε»². Καὶ ὁ ἴδιος εἶνε ἐκεῖνος ποῦ λέγει εἰς τοὺς μαθητὰς καὶ εἰς ὄλους ποῦ πιστεύουν εἰς αὐτόν· «Ἀσθενεῖς θεραπεύετε, δαιμόνια διώκετε. Δωρεὰν ἐλάβετε, δωρεὰν δώσατε»³.

84. Ὁ Ἄντωνιος βεβαίως δὲν ἐθεράπευε μὲ τὴν ἰδικήν του προσταγήν, ἀλλὰ προσευχόμενος καὶ ἐπικαλούμενος τὸν Χριστόν, ὥστε νὰ γίνῃ φανερόν εἰς ὄλους, ὅτι δὲν ἦτο αὐτὸς ἐκεῖνος ποῦ ἐνεργεῖ, ἀλλ' ὁ Κύριος δεικνύων τὴν φιλανθρωπίαν του διὰ τοῦ Ἄντωνίου καὶ θεραπεύων τοὺς ἀσθενεῖς. Τοῦ Ἄντωνίου ἦτο μόνον ἡ προσευχή καὶ ἡ ἄσκησις, ἐξ αἰτίας τῆς ὁποίας διέμενεν εἰς τὸ ὄρος καὶ ἔχαιρε μὲν διὰ τὰς θείας ὀπτασίας, ἐλυπεῖτο ὁμως, διότι ἠνωχλεῖτο συνεχῶς ἀπὸ πολλοὺς καὶ ἠναγκάζετο νὰ κατέρχεται εἰς τὸ ἔξω ὄρος. Καὶ πράγματι καὶ πολλοὶ δικασταὶ τὸν παρεκάλουν νὰ κατέρχεται ἀπὸ τὸ ὄρος, ἐπειδὴ δὲν ἦτο δυνατὸν εἰς αὐτοὺς νὰ εἰσέλθουν ἐκεῖ, λόγῳ τοῦ ὅτι τοὺς ἠκολούθουν οἱ δικαζόμενοι. Ἄλλὰ παρεκάλουν μόνον νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ τὸν ἴδουῖν. Καὶ αὐτὸς μὲν ἠλλασσε δρόμον καὶ ἔπαιε νὰ βαδίζῃ τοὺς δρόμους ποῦ ὠδήγουν πρὸς αὐτοὺς, αὐτοὶ δὲ ἐπέμενον καὶ ἀπέστελλον εἰς αὐτόν τοὺς ὑποδίκους μὲ συνοδείαν στρατιωτῶν, διὰ νὰ κατεβῆ ἔστω καὶ μὲ τὴν πρόφασιν ἐκείνων. Ἐπειδὴ λοιπὸν ἐξηναγκάζετο καὶ ἔβλεπεν αὐτοὺς νὰ κλαίουν καὶ νὰ θρηνοῦν, κατέβαινε εἰς τὸ ὄρος τὸ ἔξω—καὶ δὲν ἦτο ὁ κόπος του χαμένος—, διότι κατέβαινε πρὸς ὠφέλειαν πολλῶν καὶ ἡ ἀφίξις του ἀπέβαινε εὐεργετική. Ἄλλὰ καὶ τοὺς δικαστὰς ὠφελοῦσε, διότι τοὺς συνεβούλευε νὰ προτιμοῦν τὸ δίκαιον ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα καὶ νὰ φοβοῦνται τὸν Θεὸν καὶ νὰ γνωρίζουν, ὅτι μὲ τὸ κριτήριον ποῦ δικάζουν θὰ δικασθοῦν⁴. Πλὴν ὁμως ἐπάνω ἀπ' ὅλα ἀγαποῦσε τὴν ζωὴν εἰς τὸ ὄρος.

85. Ποτὲ οὖν βίαν τοιαύτην παθὼν παρὰ τῶν χρεῖαν ἐ-
 χόντων, καὶ τοῦ στρατηλάτου διὰ πολλῶν ἀξιώσαντος αὐτὸν
 κατελθεῖν, ἐλθὼν καὶ ὀμιλήσας ὀλίγα τὰ εἰς σωτηρίαν φθάνοντα
 καὶ περὶ τῶν δεομένων ἠπειγέτο. Τοῦ δὲ λεγομένου δουκὸς ἁ-
 5 ξιοῦντος αὐτὸν ἐμβραδύνειν, ἔλεγε μὴ δύνασθαι χρονίζειν μετ'
 αὐτῶν, καὶ παραδείγματι χαρίεντι τοῦτον ἔπειθε λέγων· Ὡσπερ
 οἱ ἰχθύες ἐγχορονίζοντες τῇ ξηρᾷ γῆ τελευτῶσιν, οὕτως οἱ μοναχοὶ
 βραδύνοντες μετ' ὑμῶν καὶ παρ' ὑμῖν ἐκδιατρίβοντες ἐκλύον-
 10 ται. Δεῖ οὖν, ὡσπερ τὸν ἰχθὺν εἰς τὴν θάλασσαν, οὕτως ἡμᾶς
 εἰς τὸ ὄρος ἐπείγασθαι· μήποτε ἐμβραδύνοντες ἐπιλαθώμεθα
 τῶν ἔνδον. Ἀκούσας δὲ ὁ στρατηλάτης ταῦτα παρ' αὐτοῦ καὶ
 ἕτερα πολλὰ θαυμάσας ἔλεγεν, ἀληθῶς εἶναι τοῦτον δοῦλον τοῦ
 Θεοῦ· πόθεν γὰρ ἰδιώτῃ τοιοῦτος καὶ τοσοῦτος νοῦς, εἰ μὴ ἦν
 ἀγαπώμενος ὑπὸ τοῦ Θεοῦ;

15 86. Εἰς δὲ τις στρατηλάτης, Βαλάκιος δὲ ἦν ὄνομα αὐτῷ,
 πικρῶς ἐδίωκεν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανοὺς διὰ τὴν ὑπὲρ τῶν δυ-
 σωνύμων Ἀρειανῶν σπουδὴν. Καὶ ἐπειδὴ τοσοῦτον ἦν ὠμός,
 ὡς καὶ παρθένους τύπτειν, καὶ μονάζοντας γυμνοῦν καὶ μαστί-
 ζειν, ἀποστέλλει πρὸς αὐτὸν ὁ Ἀντώνιος, καὶ γράφει τοιοῦτον
 20 ἔχουσαν νοῦν ἐπιστολὴν· Ὁρῶ ὀργὴν ἐπερχομένην ἐπὶ σέ· παῦ-
 σαι οὖν διώκων Χριστιανούς, μὴ ποτέ σε ἡ ὀργὴ καταλάβῃ·
 μέλλει γὰρ ἤδη ἐπὶ σέ ἔρχεσθαι. Ὁ δὲ Βαλάκιος γελάσας τὴν
 μὲν ἐπιστολὴν ἔρριψε χαμαὶ πτύσας εἰς αὐτήν, τοὺς δὲ κομίσαν-
 τας ὕβρισε παραγγείλας ἀπαγγέλλειν Ἀντωνίῳ ταῦτα· Ἐπει-
 25 δὴ φροντίζεις περὶ τῶν μοναχῶν, ἤδη καὶ σέ μετελεύσομαι. Καὶ
 οὐ παρήλθον ἡμέραι πέντε, καὶ κατέλαβεν αὐτὸν ἡ ὀργή. Εἰς
 γὰρ τὴν πρώτην μονὴν Ἀλεξανδρείας, τὴν λεγομένην Χαιρέον,
 ἐξῆλθεν αὐτός τε ὁ Βαλάκιος καὶ Νεστόριος ὁ ἑπαρχος τῆς Αἰ-
 γύπτου, καὶ ἀμφότεροι μὲν ἐπεκαθίζοντο ἵπποις· ἦσαν δὲ οὗτοι

85. Κάποτε λοιπόν, ἀφοῦ ἐπιέσθη πολὺ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ εἶχον ἀνάγκην καὶ ἓνας στρατηγὸς τὸν παρεκάλεσε πολὺ νὰ κατεβῆ ἤλθε καὶ ἀφοῦ τοὺς εἶπεν ὀλίγα, ὅσα εἶνε ἀρκετὰ διὰ τὴν σωτηρίαν καὶ περὶ καθηκόντων, ἐβιάζετο νὰ ἐπιστρέψῃ. Ἐπειδὴ δὲ ὁ εἰρημένος δούκας τὸν παρεκάλει νὰ παραμείνῃ ἀκόμη ἔλεγεν, ὅτι δὲν ἠμπορεῖ νὰ περναῖ τὸν καιρὸν του μαζί των, καὶ μὲ ἓνα χαριτωμένον παράδειγμα ἔπεισεν αὐτὸν λέγοντας· Ὅπως τὰ ψάρια ἐὰν καθυστερήσουν εἰς τὴν ξηρὰν ἀποθνήσκουν, ἔτσι καὶ οἱ μοναχοί, ἐὰν παραμείνουν πολὺ μαζί σας καὶ περνοῦν τὸν καιρὸν των πλησίον σας, φθειρόνται. Εἶνε ἀνάγκη λοιπόν, ὅπως τὸ ψάρι σπεύδει εἰς τὴν θάλασσαν, ἔτσι καὶ ἡμεῖς νὰ βιαζώμεθα διὰ τὸ ὄρος, μήπως τυχὸν ἐπιβραδύνοντες λησμονήσωμεν τὴν ζωὴν εἰς τὸ ἔσω ὄρος. Ὅταν λοιπόν ἤκουσεν αὐτὰ ὁ στρατηγὸς ἀπὸ αὐτὸν καὶ ἄλλα πολλὰ, ἐθαύμασε καὶ ἔλεγεν, ὅτι πράγματι αὐτὸς εἶνε δοῦλος τοῦ Θεοῦ. Διότι ἀπὸ ποῦ εἰς ἓνα ἀπλοῦν ἄνθρωπον τόσον καὶ τέτοιο μυαλό, ἐὰν δὲν τὸν ἀγαποῦσε ὁ Θεός;

86. Κάποιος ἄλλος στρατηγὸς, ὀνόματι Βαλάκιος, ἀπηνῶς κατεδίωκεν ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς, ἐπειδὴ ὑπεστήριζε τοὺς ἀκατονομάστους Ἀρειανούς. Καὶ ἐπειδὴ ἦτο τόσον ὤμος, ὥστε καὶ παρθένους νὰ δέρνῃ καὶ μοναχοὺς νὰ γυμνῶνῃ καὶ νὰ μαστιγῶνῃ, ὁ Ἀντώνιος γράφει καὶ στέλλει πρὸς αὐτὸν ἐπιστολὴν μὲ τὸ ἐξῆς περιεχόμενον. Βλέπω νὰ ἔρχεται ὀργὴ ἐπάνω σου· παῦσε λοιπόν νὰ διώκῃς τοὺς Χριστιανούς, μήπως σὲ προφθάσῃ ἡ ὀργή, διότι ἤδη πρόκειται νὰ ἔλθῃ ἐπάνω σου. Ὁ δὲ Βαλάκιος ἀφοῦ ἐγέλασε, τὴν μὲν ἐπιστολὴν ἐπέταξε κάτω καὶ τὴν ἔπτυσεν, αὐτοὺς δὲ ποὺ προσεκόμισαν τὴν ἐπιστολὴν τοὺς ἐξύβρισε καὶ παρήγγειλε ν' ἀναγγείλουν εἰς τὸν Ἀντώνιον τὰ ἐξῆς· Ἐπειδὴ ἐνδιαφέρεσαι διὰ τοὺς μοναχοὺς θὰ στραφῶ ἐναντίον σου. Ἀλλὰ δὲν ἐπέρασαν πέντε ἡμέραι καὶ τὸν κατέλαβεν ἡ ὀργή. Εἰς τὸ πρῶτον δηλαδὴ μοναστήριον τῆς Ἀλεξανδρείας, τὸ λεγόμενον Χαιρέου, ἐξεκίνησε νὰ μεταβῆ ὁ Βαλάκιος καὶ ὁ Νεστόριος ὁ διοικητὴς τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἀμφότεροι ἐκάθηντο ἐπάνω εἰς ἄλογα. Τὰ ἄλογα δὲ αὐτὰ ἦσαν ἰδιοκτησία τοῦ

ἴδιοι τοῦ Βαλακίου καὶ προότεροι πάντων τῶν τρεφομένων παρ' αὐτῷ. Ἀλλὰ μήπω φθασάντων αὐτῶν εἰς τὸν τόπον, ἤρξαντο παίζειν, ὡς εἰώθασι, πρὸς ἀλλήλους· καὶ ἐξαίφνης ὁ προότερος, ᾧ ἐπεκαθέζετο Νεστόριος, δήγματι τὸν Βαλάκιον καταβαλὼν 5 ἐπέπεσεν αὐτῷ· καὶ οὕτω τοῖς ὁδοῦσιν ἐσπάραξε τὸν μηρὸν αὐτῷ, ὡς εὐθὺς μὲν ἀπενεχθῆναι εἰς τὴν πόλιν, ἐν τρισὶ δὲ ἡμέραις ἀποθανεῖν· καὶ πάντας θαναμάζειν, ὅτι ἂ προείρηκεν ὁ Ἀντώνιος, ταχέως πεπλήρωται.

87. Οὕτω μὲν οὖν τοῖς πικροτέροις παρήγει· τοὺς δὲ ἄλλοιους τοὺς πρὸς αὐτὸν ἀπαντῶντας οὕτως ἐνουθέτει, ὡς ἐπιλανθάνεσθαι παρ' αὐτὰ τοῦ δικάζειν, καὶ μακαρίζειν τοὺς ἀναχωροῦντας ἀπὸ τοῦ βίου τούτου. Οὕτω δὲ τῶν ἀδικουμένων προτιστατο, ὡς νομίζειν μὴ ἄλλους ἀλλ' αὐτὸν εἶναι τὸν πάσχοντα. Οὕτω δὲ πάλιν πρὸς ὠφέλειαν πᾶσιν ἦν ἱκανός, ὡς πολλοὺς στρα- 15 τενομένους καὶ τῶν τὰ πολλὰ κεκτημένων ἀποτίθεσθαι τὰ τοῦ βίου βάρη καὶ λοιπὸν γίνεσθαι μοναχούς. Καὶ ὅπως ὥσπερ ἱατροὺς ἦν δοθεὶς παρὰ τοῦ Θεοῦ τῇ Αἰγύπτῳ. Τίς γὰρ λυπούμενος ἀπήντα, καὶ οὐχ ὑπέστρεφε χαίρων; τίς ἤρχετο θρηγῶν διὰ τοὺς αὐτοῦ τεθνηκότας, καὶ οὐκ εὐθέως ἀπετίθετο τὸ πένθος; τίς 20 ὀργιζόμενος ἤρχετο, καὶ οὐκ εἰς φιλίαν μετεβάλλετο; τίς πένης ἀκηδιῶν ἀπήντα, καὶ ἀκούων αὐτοῦ καὶ βλέπων αὐτὸν οὐ κατεφρόνει τοῦ πλούτου καὶ παρεμυθεῖτο τὴν πενίαν; τίς μοναχὸς ὀλιγορήσας καὶ ἐλθὼν πρὸς αὐτόν, οὐ μᾶλλον ἰσχυρότερος ἐγένετο; τίς νεώτερος ἐλθὼν εἰς τὸ ὄρος καὶ θεωρήσας Ἀντώνιον 25 οὐκ εὐθέως ἐξηρνεῖτο τὰς ἡδονὰς καὶ ἡγάπα σωφροσύνην; τίς ἤρχετο πρὸς αὐτὸν ὑπὸ δαίμονος πειραζόμενος καὶ οὐκ ἀνεπαύετο; τίς δὲ ἐν λογισμοῖς ἐνοχλούμενος ἤρχετο καὶ οὐκ ἐγαληνία τῇ διανοίᾳ;

Βαλακίου καὶ ἦσαν τὰ πιὸ ἡμερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλογα ποῦ ἔτρεφεν ὁ Βαλάκιος. Ἄλλὰ πρὶν ἀκόμη φθάσουν εἰς τὸν τόπον, ἤρχισαν τὰ ἄλογα νὰ παίζουν μεταξύ των, ὅπως συνήθιζαν. Ξαφνικὰ τὸ πιὸ ἡμερον ἄλογον, ἐπάνω εἰς τὸ ὁποῖον ἐκάθητο ὁ Νεστόριος, ἐδάγκωσε τὸν Βαλάκιον, τὸν ἔρριψε κάτω καὶ ὤρμησεν ἐπάνω του καὶ τότε μὲ τὰ δόντια του κατεκρεοῦργησε τὸν μηρὸν αὐτοῦ, ὥστε ἀμέσως νὰ τὸν μεταφέρουν εἰς τὴν πόλιν καὶ εἰς τρεῖς ἡμέρας ν' ἀποθάνῃ. Καὶ ὅλοι ἐθαύμαζαν, διότι αὐτὰ ποῦ εἶχεν εἰπεῖ ἐκ τῶν προτέρων ὁ Ἄντωνιος πολὺ συντόμως ἐξεπληρώθησαν.

87. Ἔτσι λοιπὸν συνεβούλευε τοὺς δυσκόλους χαρακτηήρας, τοὺς δὲ ἄλλους ποῦ ἤρχοντο νὰ τὸν συναντήσουν τοὺς συνεβούλευε κατὰ τέτοιον τρόπον, ὥστε νὰ λησμονοῦν ἀμέσως τὸ δικαστικὸν ἔργον των καὶ νὰ μακαρίζουν τοὺς ἀναχωρητάς. Ἔτσι λοιπὸν ἐπροστάτευε τοὺς ἀδυνάτους, διότι ἐπίστευεν ὅτι δὲν εἶνε ξένοι αὐτοὶ ποῦ ἔπασχον, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτός του. Ἔτσι λοιπὸν ἦτο εἰς θέσιν νὰ ὠφελῇ ὅλους, ὥστε πολλοὶ στρατιῶται καὶ πολλοὶ πλούσιοι νὰ ἀφήνουν κατὰ μέρος τὰ βάρη τῆς ζωῆς καὶ εἰς τὸ ἐξῆς νὰ γίνωνται μοναχοί. Καὶ γενικῶς εἶπεῖν ἦτο ὡς ἱατρὸς ποῦ ἐδόθη ἀπὸ τὸν Θεὸν εἰς τὴν Αἴγυπτον. Διότι ποῖος λυπημένος τὸν συναντοῦσε καὶ δὲν ἐπέστρεφε χαρούμενος; Ποῖος ἤρχετο μὲ κλάματα καὶ θρήνους ἐπειδὴ ἀπέθαναν οἱ ἰδικοὶ του καὶ ἀμέσως δὲν τὸν ἐγκατέλειπε τὸ πένθος; Ποῖος ὀργιζόμενος ἤρχετο καὶ δὲν μετεβάλλετο ἢ ὀργή του εἰς ἀγάπην; Ποῖος πτωχὸς ἀπογοητευμένος τὸν συναντοῦσε, καὶ ἀφοῦ τὸν ἤκουε καὶ τὸν ἔβλεπε, δὲν περιεφρόνει τὸν πλοῦτον καὶ δὲν παρηγορεῖτο διὰ τὴν πτωχείαν του; Ποῖος μοναχὸς ποῦ περιέπεσεν εἰς ἀμέλειαν καὶ ἦλθε πλησίον του δὲν ἐγινεν ἀκόμη ἰσχυρότερος; Ποῖος νεαρὸς ποῦ ἀνέβη εἰς τὸ ὄρος καὶ εἶδε τὸν Ἄντωνιον δὲν ἤρνεῖτο ἐνώπιον ὅλων τὰς ἡδονὰς καὶ ἀγαποῦσε τὴν ἐγκράτειαν; Ποῖος πειραζόμενος ἀπὸ δαίμονα ἤρχετο πρὸς αὐτὸν καὶ δὲν ἀπηλλάσσετο; Ποῖος, τέλος, ἐνοχλούμενος ἀπὸ τοὺς αἰσχροὺς λογισμοὺς ἤρχετο καὶ δὲν ἐγαλήνευεν ἢ διάνοιά του;

88. Καὶ γὰρ καὶ τοῦτο ἦν μέγα τῆς ἀσκήσεως τοῦ Ἀντωνίου, ὅτι, καθὰ προεῖπον, χάρισμα διακρίσεως πνευμάτων ἔχων ἐπεγίνωσκεν αὐτῶν τὰ κινήματα· καὶ πρὸς ὃ τις αὐτῶν εἶχε τὴν σπουδὴν καὶ τὴν ὁρμὴν, τοῦτο οὐκ ἠγνόει. Καὶ οὐ μόνον αὐτὸς 5 ἐπαίζετο παρ' αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνοχλουμένους ἐν λογισμοῖς παρακαλῶν ἐδίδασκε, πῶς ἂν δύναιντο τὰς ἐκείνων ἐπιβουλὰς ἀνατρέπειν, διηγούμενος τῶν ἐνεργούντων τὰς ἀσθενείας καὶ τὰς πανουργίας. Ἐκαστος γοῦν, ὡσπερ ἐπαλιφεὶς παρ' αὐτοῦ, κατήρχετο καταβαρῶν τῶν νοημάτων τοῦ διαβόλου καὶ τῶν 10 δαιμόνων αὐτοῦ. Πόσαι δὲ καὶ μνηστῆρας ἔχουσαι παρθένοι, καὶ μόνον ἀπὸ τοῦ πέραν ἰδοῦσαι τὸν Ἀντώνιον, ἔμειναν τῷ Χριστῷ παρθένοι; Ἦρχοντο δὲ καὶ ἀπὸ τῶν ἔξω μερῶν πρὸς αὐτόν. Καὶ αὐτοὶ μετὰ πάντων τὴν ὠφέλειαν ἐσχηκότες ὑπέστρεφον, ὡς παρὰ πατρὸς προπεμπόμενοι. Ἀμέλει κοιμηθέντος 15 αὐτοῦ, πάντες ὡς ὄρφανοὶ γενόμενοι πατρὸς μόνῃ τῇ ἐκείνου μνήμῃ παρακαλοῦσιν ἑαυτούς, κατέχοντες ἅμα τὰς νοουθεσίας καὶ τὰς παραινέσεις αὐτοῦ.

89. Οἶον δὲ καὶ τὸ τέλος αὐτῷ τοῦ βίου γέγονεν, ἄξιον καμὲ μνημονεῦσαι καὶ ὑμᾶς ἀκοῦσαι ποθοῦντας· καὶ τοῦτο γὰρ αὐτοῦ 20 ζηλωτὸν γέγονε. Κατὰ τὸ εἰωθὸς ἐπεσκέπτετο τοὺς μοναχοὺς τοὺς ἐν τῷ ὄρει τῷ ἔξω καὶ προσμαθῶν παρὰ τῆς προνοίας περὶ τῆς ἑαυτοῦ τελευτῆς, ἐλάλει τοῖς ἀδελφοῖς λέγων· Ταύτην ὑμῶν τὴν ἐπίσκεψιν ὑστέραν ποιοῦμαι, καὶ θαυμάζω, εἰ πάλιν ἑαυτούς ἐν τῷ βίῳ τούτῳ θεωρήσομεν. Καιρὸς ἐστὶ καμὲ λοιπὸν ἀναλῦσαι· εἰμὶ γὰρ ἐγγὺς ἐτῶν πέντε καὶ ἑκατόν. Οἱ μὲν 25 οὖν ἀκούσαντες ἐκλαιον, καὶ περιεπτύσσοντο, καὶ κατεφίλον τὸν γέροντα· ὁ δὲ ὡς ἀπὸ ἀλλοτριᾶς εἰς ἰδίαν ἀπαίρων πόλιν χαίρων διελέγετο, καὶ παρήγγελλεν αὐτοῖς μὴ ὀλιγωρεῖν ἐν τοῖς πόνοις, μηδὲ ἐκκακεῖν τῇ ἀσκήσει· ἀλλ' ὡς καθ' ἡμέραν ἀπο- 30 θνήσκοντας ζῆν· καὶ καθὰ προεῖπον σπουδάξειν τὴν ψυχὴν φυ-

88. Ἄλλ' ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν τοῦ Ἀντωνίου καὶ τοῦτο ἦτο ἀξιοθαύμαστον, ὅτι δηλαδὴ, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως, εἶχε τὸ χάρισμα νὰ διακρίνη τὰ πνεύματα καὶ νὰ γνωρίζῃ τὰς προθέσεις αὐτῶν. Καὶ δὲν ἠγνῶει τὸ ἀντικείμενον πρὸς τὸ ὁποῖον εἶχε τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν κλίσιν τὸ κάθε πνεῦμα. Ἔτσι, ὄχι μόνον αὐτὸς δὲν ἐπειράζετο ἀπὸ τὰ πονηρὰ πνεύματα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους ποὺ ἠνωχλοῦντο ἀπὸ λογισμοὺς τοὺς παρηγόρει καὶ τοὺς ἐδίδασκε πῶς θὰ ἤμποροῦν νὰ ἀποκρούουν τὰ πονηρὰ σχέδια ἐκείνων, διηγούμενος τὰς ἀδυναμίας καὶ τὰς πανουργίας τῶν δαιμόνων. Ὁ καθένας λοιπὸν ἐνισχυόμενος ὑπ' αὐτοῦ κατέβαινε ἀπὸ τὸ ὄρος, κατέχοντας καλῶς τὰ σχέδια τοῦ διαβόλου καὶ τῶν δαιμόνων αὐτοῦ. Πόσαι δὲ παρθέναι, αἱ ὁποῖαι εἶχον καὶ ἄρραβωνιαστικούς, καὶ μόνον ποὺ εἶδαν ἀπὸ μακρὰ τὸν Ἀντωνίου, παρέμειναν παρθέναι εἰς τὸν Χριστόν; Ἦρχοντο δὲ καὶ ἀπὸ τὰ μακρὰ μέρη πρὸς αὐτόν καὶ αὐτοὶ μαζί με ὄλους, ἀφοῦ ἀπεκόμιζον ὠφέλειαν, ἐπέστρεφον προπεμπόμενοι ὡς ἀπὸ τὸν πατέρα των. Βεβαίως ὅταν ἐκοιμήθη αὐτὸς σάν νὰ ἔγιναν ὄρφανοὶ ἀπὸ πατέρα, ἐπαρηγοροῦντο δὲ ὄλοι με μὴν τὴν ἀνάμνησιν ἐκείνου, διατηροῦντες εἰς τὴν μνήμην των καλῶς τὰς συμβουλὰς καὶ τὰς νουθεσίας ἐκείνου.

89. Ὅποῖον δὲ ὑπῆρξε καὶ τὸ τέλος τῆς ζωῆς του ἀξίζει νὰ τὸ διηγηθῶ σὲ σᾶς ποὺ ἔχετε πόθον νὰ ἀκούσετε, ἀφοῦ καὶ αὐτὸ ὑπῆρξεν ἀξιοζήλευτον. Ὅπως εἶχε συνήθειαν ἐπεσκέπτετο τοὺς μοναχοὺς ποὺ ἐμόναζον εἰς τὸ ἔξω ὄρος· ὅταν δὲ ἐπληροφρήθη ἀπὸ τὴν θείαν πρόνοιαν περὶ τοῦ τέλους του, ὠμίλει εἰς τοὺς ἀδελφούς καὶ ἔλεγεν· Αὕτη εἶνε ἡ τελευταία ἐπίσκεψις ποὺ σᾶς κάμνω καὶ δὲν ξέρω ἔαν καὶ πάλιν θὰ ἰδωθοῦμεν εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν. Εἶνε πλέον καιρὸς καὶ ἐγὼ νὰ ἀποθάνω, διότι πλησιάζω τὰ ἑκατὸν πέντε χρόνια. Ἐκεῖνοι μὲν, ὅταν ἤκουσαν, ἔκλαιον καὶ τὸν ἐνηγκαλίζοντο καὶ τὸν κατεφίλου. Αὐτὸς δὲ, σάν νὰ ἔφευγε ἀπὸ κάποιαν ξένην πόλιν πρὸς τὴν ἰδικήν του, συνεζήτηι χαρούμενος καὶ τοὺς ἔδιδε παραγγελίας νὰ μὴ δεικνύουν ἀμέλειαν εἰς τοὺς κόπους, οὔτε νὰ ἀπογοητεύωνται κατὰ τὴν ἀσκησιν, ἀλλὰ νὰ ζοῦν σάν νὰ πεθαίνουν καθημερινῶς. Καὶ

λάττειν ἀπὸ ὑπαρῶν λογισμῶν· καὶ τὸν ζῆλον ἔχειν πρὸς τοὺς
 ἁγίους, μὴ ἐγγίζειν δὲ Μελιτιανοῖς τοῖς σχισματικοῖς· οἴδατε
 γὰρ αὐτῶν τὴν πονηρὰν καὶ βέβηλον προαίρεσιν· μηδὲ κοινω-
 νίαν ἔχειν τινὰ πρὸς τοὺς Ἀρειανούς· καὶ γὰρ καὶ ἡ τούτων ἀ-
 5 σέβεια πᾶσιν ἔκδηλός ἐστι. Μηδ' ἂν θεωρήσητε προϊσταμένους
 αὐτῶν τοὺς δικαστάς, ταράττεσθε· παύσεται γὰρ, καὶ θνητὴ καὶ
 πρὸς ὀλίγον ἐστὶν αὐτῶν ἡ φαντασία. Καθαροὺς οὖν ἑαυτοὺς μᾶλ-
 λον ἀπὸ τούτων φυλάττετε, καὶ τηρεῖτε τὴν τε τῶν πατέρων
 παράδοσιν, καὶ προηγουμένως τὴν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
 10 Χριστὸν εὐσεβῆ πίστιν, ἣν ἐκ τῶν Γραφῶν μὲν μεμαθήκατε,
 παρ' ἐμοῦ δὲ πολλάκις ὑπεμνήσθητε.

90. Τῶν δὲ ἀδελφῶν βιαζομένων μεῖναι αὐτὸν παρ' αὐ-
 τοῖς, κάκει τελειωθῆναι, οὐκ ἠγέσχετο διὰ πολλὰ μὲν, ὥς αὐτὸς
 καὶ σιωπῶν ἐνέφαινε, καὶ διὰ τοῦτο δὲ μάλιστα· οἱ Αἰγύπτιοι
 15 τὰ τῶν τελευτώντων σπουδαίων σώματα, καὶ μάλιστα τῶν ἁ-
 γίων μαρτύρων, φιλοῦσι μὲν θάπτειν καὶ περιελίσσειν ὄθονοις·
 μὴ κρύπτειν δὲ ὑπὸ γῆν, ἀλλ' ἐπὶ σκιμποδίῳ τιθέναι, καὶ φυ-
 λάττειν ἔνδον παρ' ἑαυτοῖς· νομίζοντες ἐν τούτῳ τιμᾶν τοὺς ἀ-
 πελθόντας. Ὁ δὲ Ἀντώνιος πολλάκις περὶ τούτου καὶ ἐπισκό-
 20 που ἡξίου παραγγέλλειν τοῖς λαοῖς· ὁμοίως δὲ καὶ λαϊκοὺς ἐνέ-
 τρεπε καὶ γυναῖξιν ἐπέπληττε, λέγων μήτε νόμιμον μήτε ὄλωσ
 ὄσιον εἶναι τοῦτο. Καὶ γὰρ τὰ τῶν πατριαρχῶν καὶ τὰ τῶν προ-
 φητῶν σώματα μέχρι νῦν σφάζεται εἰς μνήματα· καὶ αὐτὸ δὲ τὸ
 τοῦ Κυρίου σῶμα εἰς μνημεῖον ἐτέθη, λίθος τε ἐπιτεθεὶς ἔκρυ-
 25 ψεν αὐτό, ἕως ἀνέστη τριήμερον. Καὶ ταῦτα λέγων ἐδείκνυε
 παρανομεῖν τὸν μετὰ θάνατον μὴ κρύπτοντα τὰ σώματα τῶν
 τελευτώντων, καὶ ἅγια τυγχάνη. Τί γὰρ μείζον ἢ ἁγιώτερον

1. Πρβλ. Μθ. 27, 60· Ἰω. 19, 41-42.

ὅπως σᾶς εἶπα προηγουμένως, νὰ φροντίζετε νὰ φυλάσσετε τὴν ψυχὴν σας ἀπὸ ἀκαθάρτους λογισμοὺς. Τὸν ζῆλόν σας νὰ τὸν στρέψετε πρὸς τοὺς ἁγίους καὶ νὰ μὴ πλησιάζετε τοὺς σχισματικούς Μελιτιανούς. Διότι γνωρίζετε τὴν πονηρὰν καὶ βέβηλον πρόθεσιν αὐτῶν. Οὔτε καὶ μὲ τοὺς Ἀρειανούς νὰ ἔχετε καμμίαν ἐπικοινωνίαν, διότι καὶ αὐτῶν ἡ ἀσέβεια εἶνε γνωστὴ εἰς ὅλους. Οὔτε ἐάν ἰδῆτε νὰ τοὺς ὑποστηρίζουν οἱ δικασταὶ νὰ χάνετε τὴν ψυχραιμίαν σας. Διότι τὸ καύχημα τῆς ἐξουσίας των θὰ παύσῃ, ἀλλὰ καὶ θνητὸν καὶ πρόσκαιρον εἶνε. Νὰ φυλάσσετε λοιπὸν τοὺς ἑαυτοὺς σας καθαρούς ἀπὸ αὐτούς, κρατεῖτε δὲ τὴν παράδοσιν τῶν πατέρων καὶ πρωτίστως τὴν εὐσεβῆ πίστιν εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὴν ὁποίαν ἔχετε διδαχθῆ ἀπὸ τὰς Γραφὰς καὶ συχνὰ ἐγὼ σᾶς τὴν ἔχω ὑπενθυμίσει.

90. Καὶ ἐνῶ οἱ ἀδελφοὶ μοναχοὶ ἐπέμεναν πολὺ νὰ παραμείνῃ πλησίον των καὶ ἐκεῖ νὰ ἀποθάνῃ, δὲν ἐδέχετο διὰ πολλοὺς μὲν λόγους, ὅπως τὸ ἐξέφραζε καὶ μὲ τὴν σιωπὴν του, ἀλλὰ κυρίως διὰ τὸ ἐξῆς. Οἱ Αἰγύπτιοι τὰ σώματα τῶν σπουδαίων ἀνθρώπων ποὺ ἀπέθνησκον, καὶ προπαντὸς τῶν ἁγίων μαρτύρων, συνηθίζουν μὲν νὰ τὰ κηδεύουν καὶ νὰ τὰ περιτυλίσσουν μὲ ὀθόνια, νὰ μὴ τὰ θάπτουν ὅμως κάτω ἀπὸ τὴν γῆν, ἀλλὰ νὰ τὰ τοποθετοῦν ἐπάνω σὲ скаμνιά καὶ νὰ τὰ διατηροῦν μέσα εἰς τὰ σπίτια των, πιστεύοντες ὅτι ἔτσι τιμοῦν αὐτοὺς ποὺ ἀπέθανον. Ἄλλ' ὁ Ἀντώνιος πολλὰς φορὰς παρεκάλει τὸν ἐπίσκοπον νὰ συμβουλευῆ τὸν λαόν. Ἦλεγχεν ἐπίσης καὶ τοὺς λαϊκοὺς καὶ ἐπέπληττε τὰς γυναῖκας λέγοντας, ὅτι οὔτε νόμιμον εἶνε αὐτὸ, οὔτε γενικῶς εἰπεῖν ἱερόν. Ἐξ ἄλλου τὰ σώματα τῶν πατριαρχῶν καὶ τῶν προφητῶν μέχρι σήμερον σώζονται εἰς μνήματα. Ἄλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου εἰς μνήμα ἐτοποθετήθη ¹, καὶ ἓνας λίθος ποὺ ἐτέθη εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ μνήματος ἔκρυπεν αὐτὸ, ἕως ὅτου ἀνέστη μετὰ τρεῖς ἡμέρας. Καὶ λέγοντας αὐτὰ τοὺς ἔδιδε νὰ ἐννοήσουν, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ μετὰ τὸν θάνατον δὲν κρύπτει τὰ σώματα τῶν πεθαμένων κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα, ἔστω καὶ ἂν αὐτὰ εἶνε ἅγια, παραβαίνει τὸν νόμον. Διότι τί εἶνε ἀνώτερον καὶ ἁγιώτερον ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου; Πολλοὶ

τοῦ Κυριακοῦ σώματος; Πολλοὶ οὖν ἀκούσαντες ἔκρουσαν ὑπὸ γῆν λοιπόν, καὶ ἠὲ χαρίστον τῷ Κυρίῳ καλῶς διδαχθέντες.

91. Αὐτὸς δὲ τοῦτο γινώσκων καὶ φοβούμενος μὴ καὶ τὸ αὐτοῦ ποιήσωσιν οὕτω σῶμα, ἠπειξεν ἑαυτὸν συνταξάμενος
 5 τοῖς ἐν τῷ ἔξω ὄρει μοναχοῖς· καὶ εἰσελθὼν εἰς τὸ ἔνδον ὄρος, ἔνθα καὶ μένειν εἰώθει, μετὰ μῆνας ὀλίγους ἐνόσησε· καὶ καλέσας τοὺς συνόντας αὐτῷ (δύο δὲ ἦσαν, οἵτινες καὶ ἔμειναν ἔνδον δέκα καὶ πέντε ἔτη ἀσκούμενοι καὶ ὑπηρετοῦντες αὐτῷ διὰ τὸ γῆρας), ἔλεγε πρὸς αὐτούς· Ἐγὼ μὲν, ὡς γέγραπται, τὴν ὁδὸν τῶν πα-
 10 τέρων πορεύομαι· ὄρω γὰρ ἑμαυτὸν καλούμενον ὑπὸ τοῦ Κυρίου· ὑμεῖς δὲ νήφετε καὶ τὴν πολυχρόνιον ὑμῶν ἀσκησιν μὴ ἀπολέσητε· ἀλλ' ὡς νῦν ἀρχὴν ἔχοντες σπουδάσατε τηρεῖν τὴν προθυμίαν ἑαυτῶν. Οἴδατε τοὺς ἐπιβουλεύοντας δαίμονας, οἴδατε πῶς ἄγριοι μὲν εἰσιν, ἀσθενεῖς δὲ τῇ δυνάμει. Μὴ οὖν φοβηθῆτε αὐ-
 15 τούς, ἀλλὰ μᾶλλον τὸν Χριστὸν ἀεὶ ἀναπνέετε, καὶ τούτῳ πιστεύετε· καὶ ὡς καθ' ἡμέραν ἀποθνήσκοντες ζήσατε, προσέχοντες ἑαυτοῖς καὶ μνημονεύοντες ὧν ἠκούσατε παρ' ἐμοῦ παραινέσεως. Καὶ μηδεμία ἔστω ὑμῖν κοινωνία πρὸς τοὺς σχισματικούς, μηθ' ὄλωσ πρὸς τοὺς αἵρετικούς Ἀρειανούς. Οἴδατε γὰρ πῶς
 20 κἀγὼ τούτους ἐξετρεπόμην διὰ τὴν χριστομάχον αὐτῶν καὶ ἑτερόδοξον αἵρεσιν. Σπουδάσατε δὲ μᾶλλον καὶ ὑμεῖς ἀεὶ σνάπτειν ἑαυτούς, προηγουμένως μὲν τῷ Κυρίῳ, ἔπειτα δὲ τοῖς ἀγίοις· ἵνα μετὰ θάνατον ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς ὡς φίλους καὶ γνωρίμους δέξωνται καὶ αὐτοί. Ταῦτα λογιζέσθε, ταῦτα
 25 φρονεῖτε· καὶ εἰ μέλει ὑμῖν περὶ ἐμοῦ, καὶ μνημονεύετε ὡς περὶ πατρός, μὴ ἀφεῖτέ τινος τὸ σῶμα μου λαβεῖν εἰς Αἴγυπτον, μήπως ἐν τοῖς οἴκοις ἀπόθωνται· τούτου γὰρ χάριν εἰσηλθὼν εἰς τὸ ὄρος, καὶ ἦλθον ὧδε. Οἴδατε δὲ καὶ πῶς ἀεὶ ἐνέτρεπον τοὺς τοῦτο ποιοῦντας, καὶ παρήγγελλον παύσασθαι τῆς τοιαύτης συνη-
 30 θείας. Θάψατε οὖν τὸ ἡμέτερον ὑμεῖς καὶ ὑπὸ γῆν κρύψατε· καὶ ἔστω τὸ παρ' ἐμοῦ ῥῆμα φυλαττόμενον παρ' ὑμῖν, ὥστε

1. Πρβλ. ἱ. Ναυῆ 23, 14.

λοιπὸν ποὺ εἶχαν ἀκούσει ἔθαπτον τὰ σώματα εἰς τὸ χῶμα καὶ ἠύχαρίστουν τὸν Κύριον, διότι καλῶς ἐδιδάχθησαν.

91. Ἐπειδὴ λοιπὸν ὁ Ἀντώνιος τὸ ἐγνωρίζεν αὐτὸ καὶ ἐφοβεῖτο μήπως καὶ τὸ ἰδικόν του σῶμα τὸ κάμουν ἔτσι, ἔφυγε βιαστικά, ἀφοῦ συνεφώνησε μὲ τοὺς μοναχοὺς τοῦ ἔσω ὄρους. Ὅταν δὲν εἰσῆλθεν εἰς τὸ ἔσω ὄρος, ὅπου συνήθως ἔμενε, καὶ ἐπέρασαν ὀλίγοι μῆνες, ἠσθένησεν. Ἐκάλεσε τότε τοὺς μοναχοὺς ποὺ ἔμενον μαζί του (ἦσαν δύο, οἱ ὁποῖοι ἔμενον εἰς τὸ ἔσω ὄρος δεκαπέντε ἔτη ἀσκητεύοντες καὶ ὑπηρετοῦντες αὐτὸν εἰς τὴν γεροντικὴν ἡλικίαν) καὶ ἔλεγεν εἰς αὐτούς. Ἐγὼ μὲν, ὅπως εἶνε γραμμένο, βαδίζω τὴν ὁδὸν τῶν πατέρων¹, διότι βλέπω νὰ μὲ καλῆ ὁ Κύριος. Σεῖς δὲ νὰ εἰσθε ἄγρυπνοι καὶ νὰ μὴ χαλαρῶνετε τὴν μακροχρόνιον ἀσκησίν σας, ἀλλὰ φροντίσατε νὰ διατηρήσετε τὸν ζῆλόν σας, σὰν νὰ εἰσθε τώρα εἰς τὴν ἀρχήν. Γνωρίζετε τοὺς δαίμονας ποὺ θέλουσι τὸ κακὸν σας, γνωρίζετε ὅτι εἶνε μὲν ἄγριοι ἀλλὰ ἀνίσχυροι εἰς τὴν δύναμιν. Μὴ λοιπὸν τοὺς φοβηθῆτε, ἀλλὰ πάντοτε ἀναπνέετε περισσότερον τὸν Χριστὸν καὶ εἰς αὐτὸν πιστεύετε. Ζήσατε σὰν νὰ ἀποθνήσκετε καθημερινῶς, προσέχοντες τοὺς ἑαυτοὺς σας καὶ ἐνθυμούμενοι ὅσας συμβουλάς ἠκούσατε ἀπὸ ἐμέ. Καμμίαν δὲ ἐπικοινωνίαν νὰ μὴ ἔχετε μὲ τοὺς σχισματικούς, οὔτε καὶ μὲ τοὺς Ἀρειανούς. Διότι γνωρίζετε πῶς τοὺς ἀπέφευγα καὶ ἐγώ, λόγῳ τῆς ἀντιχρίστου καὶ ἑτεροδόξου αἰρέσεώς των. Φροντίσατε δὲ καὶ σεῖς νὰ ἔχετε πάντοτε μεγαλύτερον σύνδεσμον μεταξύ σας, πρωτίστως ὅμως μὲ τὸν Κύριον καὶ ἔπειτα μὲ τοὺς ἁγίους, ὥστε μετὰ θάνατον νὰ σᾶς ὑποδεχθοῦν εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς ὡς φίλους καὶ γνωστούς των. Αὐτὰ νὰ σκέπτεσθε καὶ αὐτὰ νὰ φρονῆτε· ἐὰν δὲ ἐνδιαφέρεσθε καὶ δι' ἐμέ καὶ μὲ μνημονεύετε σὰν πατέρα, μὴ ἀφήσετε νὰ πάρουν ἄλλοι τὸ σῶμά μου εἰς τὴν Αἴγυπτον, μήπως τὸ τοποθετήσουν εἰς τὰς οἰκίας των. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ἦλθα ἐδῶ εἰς τὸ ἔσω ὄρος καὶ εὐρίσκομαι ἐδῶ. Ἄλλωστε γνωρίζετε πῶς ἤλεγχα πάντοτε ἐκείνους ποὺ ἔκαμναν αὐτὸ καὶ τοὺς συνεβούλευα νὰ καταργήσουν τὴν συνήθειαν αὐτήν. Κηδεύσατε λοιπὸν τὸ ἰδικόν μου σῶμα σεῖς καὶ θάψατε αὐτὸ

μηδένα γινώσκειν τὸν τόπον, πλὴν ὑμῶν μόνων. Ἐγὼ γὰρ ἐν τῇ ἀναστάσει τῶν νεκρῶν ἀπολήψομαι παρὰ τοῦ Σωτῆρος ἄφθαρτον αὐτό. Διέλετε δέ μου τὰ ἐνδύματα· καὶ Ἄθανασίῳ μὲν τῷ ἐπισκόπῳ δότε τὴν μίαν μηλωτὴν, καὶ ὁ ὑπεστρωωννύομην ἱμά-
 5 τιον, ὅπερ αὐτὸς μὲν μοι καινὸν δέδωκε, παρ' ἐμοὶ δὲ πεπαλαίω-
 ται· καὶ Σαραπίωνι δὲ τῷ ἐπισκόπῳ δότε τὴν ἑτέραν μηλωτὴν· καὶ ὑμεῖς ἔχετε τὸ τρίχινον ἔνδυμα. Καὶ λοιπὸν σῶζεσθε, τέκνα, ὁ γὰρ Ἀντώνιος μεταβαίνει, καὶ οὐκ ἔτι μεθ' ὑμῶν ἔστι.

92. Ταῦτα εἰπὼν καὶ ἀσπασαμένων ἐκείνων αὐτόν, ἐξά-
 10 ρας τοὺς πόδας καὶ ὡσπερ φίλους ὄρων τοὺς ἐλθόντας ἐπ' αὐ-
 τὸν καὶ δι' αὐτοὺς περιχαρῆς γενόμενος, ἐφαίνετο γὰρ ἀνακεί-
 μενος ἰλαρῷ τῷ προσώπῳ, ἐξέλιπε, καὶ προσετέθη πρὸς τοὺς πατέρας. Κάκεινοι λοιπὸν, καθὰ δέδωκεν αὐτοῖς ἐντολάς, θά-
 ψαντες καὶ εἰλίξαντες, ἔκρουσαν ὑπὸ γῆν αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ οὐ-
 15 δεῖς οἶδε τέως ποῦ κέκρυπται, πλὴν μόνων αὐτῶν τῶν δύο. Καὶ τῶν λαβόντων δὲ ἕκαστος τὴν μηλωτὴν τοῦ μακαρίου Ἀν-
 τωνίου καὶ τὸ τετριμμένον παρ' αὐτοῦ ἱμάτιον, ὡς τι μέγα χρῆ-
 μα φυλάττει. Καὶ γὰρ καὶ βλέπων αὐτά, ὡς Ἀντώνιον ἔστι θε-
 ωρῶν· καὶ περιβαλλόμενος δὲ αὐτά, ὡς τὰς νοθεσίας αὐτοῦ βα-
 20 στάζων ἔστι μετὰ χαρᾶς.

93. Τοῦτο τῆς ἐν σώματι ζωῆς Ἀντωνίου τὸ τέλος, κα-
 κεινὴ τῆς ἀσκήσεως ἀρχή. Καὶ εἰ καὶ μικρὰ ταῦτα πρὸς τὴν ἀ-
 ρετὴν ἐκείνου, ἀλλ' ἀπὸ τούτων λογίσεσθε καὶ ὑμεῖς, ὁποῖος ἦν
 ὁ τοῦ Θεοῦ ἄνθρωπος Ἀντώνιος, ὁ ἐκ νεωτέρου μέχρι τῆς το-
 25 σαύτης ἡλικίας ἴσην τηρήσας τὴν προθυμίαν τῆς ἀσκήσεως· καὶ
 μῆτε διὰ τὸ γῆρας ἠττηθεὶς πολυτελείᾳ τροφῆς, μῆτε δι' ἀτο-
 νίαν τοῦ ἑαυτοῦ σώματος ἀλλάξας τὸ σχῆμα τοῦ ἐνδύματος
 ἢ νιψάμενος κἂν τοὺς πόδας ὕδατι· καὶ ὁμως ἐν πᾶσι διέμεινεν

κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα. Φυλάξατε δὲ τὴν παραγγελίαν μου αὐτήν, ὥστε κανεῖς νὰ μὴ γνωρίζῃ τὸν τόπον, παρὰ μόνον ἐσεῖς. Διότι ἐγὼ κατὰ τὴν ἀνάστασιν τῶν νεκρῶν θὰ λάβω αὐτὸ πάλιν ἀπὸ τὸν Σωτῆρα ἄφθαρτον. Τὰ ροῦχά μου δὲ νὰ τὰ μοιράσετε. Εἰς τὸν Ἄθανάσιον τὸν ἐπίσκοπον νὰ δώσετε τὴν μίαν μηλωτὴν καὶ τὸ ἱμάτιον ἐκεῖνο ποῦ εἶχα διὰ στρῶμα, καὶ τὸ ὁποῖον μοῦ τὸ εἶχε χαρίσει αὐτὸς καινούργιο καὶ ἐγὼ τὸ ἐπάλιωσα. Νὰ δώσετε ἐπίσης τὴν ἄλλην μηλωτὴν εἰς τὸν ἐπίσκοπον Σεραπίωνα, καὶ σεῖς νὰ κρατήσετε τὸ τρίχινον ἔνδυμα. Λοιπὸν φυλάγεσθε, παιδιὰ μου, διότι ὁ Ἄντωνιος φεύγει ἀπὸ τὴν ζωὴν καὶ δὲν ὑπάρχει πλέον ἀνάμεσά σας.

92. Ἄφοῦ εἶπεν αὐτὰ καὶ τὸν ἠσπάσθησαν ἐκεῖνοι, ἠπλωσε τὰ πόδια του, καὶ βλέποντας ὡς φίλους αὐτοὺς ποῦ εἶχαν ἔλθει δι' αὐτόν, γεμάτος ἀπὸ χαρὰν διὰ τὴν παρουσίαν των, ὅπως ἐφαίνετο νὰ εἶνε ξαπλωμένος μὲ ἰλαρὸν τὸ πρόσωπον, ἀπέθανε καὶ προσετέθη εἰς τοὺς πατέρας. Τότε λοιπὸν ἐκεῖνοι, σύμφωνα μὲ τὰς ἐντολὰς ποῦ τοὺς ἔδωκεν, ἀφοῦ τὸν ἐτύλιξαν καὶ τὸν ἐκήδευσαν, ἔθαψαν τὸ σῶμά του κάτω ἀπὸ τὸ χῶμα καὶ κανεῖς δὲν γνωρίζει πλέον ποῦ ἔχει ταφῆ, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δύο αὐτοὺς. Καὶ καθένας ἀπ' ἐκείνους ποῦ ἔλαβεν ἀπὸ μίαν μηλωτὴν καὶ τὸ τριμμένον ροῦχον τοῦ μακαρίου Ἄντωνίου τὰ φυλάσσει ὡς κάτι πολῦτιμα. Διότι καὶ μόνον ποῦ τὰ βλέπουν, εἶνε σὰν νὰ βλέπουν τὸν ἴδιον τὸν Ἄντωνιον. Ὅταν δὲ τὰ φοροῦν εἶνε σὰν νὰ τηροῦν τὰς συμβουλὰς αὐτοῦ μετὰ χαρᾶς.

93. Αὐτὸ εἶνε τὸ τέλος τῆς ἐπιγείου ζωῆς τοῦ Ἄντωνίου καὶ ἔτσι ἤρχισε τὴν μοναχικὴν του ζωὴν. Καὶ μολονότι αὐτὰ εἶνε ὀλίγα συγκρινόμενα μὲ τὴν ἀρετὴν ἐκείνου, ἐν τούτοις ἀπὸ αὐτὰ σχηματίζετε μίαν ἰδέαν καὶ σεῖς περὶ τοῦ ποῖος ὑπῆρξεν ὁ ἄνθρωπος τοῦ Θεοῦ Ἄντωνιος, ὁ ὁποῖος ἀπὸ τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν μέχρι αὐτῆς τῆς ἡλικίας διετήρησεν ἀμείωτον τὸν ζῆλον τῆς ἀσκήσεως καὶ οὔτε λόγῳ τοῦ γήρατος ἐνικήθη ἀπὸ τὴν καλυτέραν τροφήν, οὔτε ἐπειδὴ ἀδυνάτισε τὸ σῶμά του ἤλλαξε τὸ εἶδος τοῦ ἐνδύματος ἢ ἐπλυνέ ποτε τὰ πόδια του μὲ νερό. Καὶ ὁμως παρέμεινεν ὑγιῆς εἰς ὅλα. Διότι καὶ τὰ μάτια

ἀβλαβής. Καὶ γὰρ καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀσινεῖς καὶ ὀλοκλήρους
 εἶχε βλέπων καλῶς· καὶ τῶν ὀδόντων οὐδὲ εἰς ἐξέπεσεν αὐτοῦ·
 μόνον δὲ ὑπὸ τὰ ὄπλα τετριμμένοι ἐγεγόνεισαν διὰ τὴν πολλὴν
 ἡλικίαν τοῦ γέροντος. Καὶ τοῖς ποσὶ δὲ καὶ ταῖς χερσὶν ὑγιῆς
 5 διέμεινε, καὶ ὅλως πάντων τῶν ποικίλη τροφῇ καὶ λουτροῖς
 καὶ διαφόροις ἐνδύμασι χρωμένων παιδρότερος μᾶλλον αὐτὸς
 ἐφαίνετο καὶ πρὸς ἰσχὺν προθυμότερος. Καὶ τὸ πανταχοῦ δὲ
 τοῦτον διαβεβοῆσθαι καὶ θαναμάζεσθαι μὲν παρὰ πάντων, πο-
 θεῖσθαι δὲ καὶ παρὰ τῶν μὴ ἑωρακότεων αὐτόν, τῆς ἀρετῆς καὶ
 10 τῆς θεοφιλοῦς αὐτοῦ ψυχῆς ἐστὶ γνώρισμα. Οὐ γὰρ ἐκ συγγραμ-
 μάτων οὐδὲ ἐκ τῆς ἐξῶθεν σοφίας οὐδὲ διὰ τινα τέχνην διὰ δὲ
 μόνην θεοσέβειαν ὁ Ἄντωνιος ἐγνωρίσθη. Τοῦτο δὲ ὡς Θεοῦ
 δῶρον οὐκ ἂν τις ἀρνήσαιο. Πόθεν γὰρ εἰς τὰς Σπανίας καὶ εἰς
 τὰς Γαλλίας, πῶς εἰς τὴν Ῥώμην καὶ τὴν Ἀφρικήν, ἐν ὄρει
 15 κεκρυμμένος καὶ καθήμενος ἠκούσθη, εἰ μὴ ὁ Θεὸς ἦν, ὁ παν-
 ταχοῦ τοὺς ἑαυτοῦ γνωρίζων ἀνθρώπους, ὁ καὶ Ἄντωνίῳ τοῦτο
 κατὰ τὴν ἀρχὴν ἐπαγγειλάμενος; Κἂν γὰρ αὐτοὶ κεκρυμμένως
 πράττωσι, κἂν λανθάνειν ἐθέλωσιν· ἀλλ' ὁ Κύριος αὐτοὺς ὡς
 λύχνους δείκνυσιν πᾶσιν, ἵνα καὶ οὕτως οἱ ἀκούοντες γινώσκωσι
 20 δυνατὰς εἶναι τὰς ἐντολάς εἰς τὸ κατορθοῦν, καὶ ζῆλον τῆς ἐπ'
 ἀρετὴν ὁδοῦ λαμβάνωσι.

94. Ταῦτα τοίνυν τοῖς μὲν ἄλλοις ἀδελφοῖς ἀνάγνωτε, ἵνα
 μάθωσιν ὁποῖος ὀφείλει τῶν μοναχῶν ὁ βίος εἶναι, καὶ πεισθῶ-
 σιν, ὅτι Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς τοὺς δοξάζον-
 25 τας αὐτὸν δοξάζει, καὶ τοὺς δουλεύοντας αὐτῷ μέχρι τέλους οὐ
 μόνον εἰς τὴν βασιλείαν ἄγει τῶν οὐρανῶν, ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα
 κρυπτομένους καὶ σπουδάζοντας ἀναχωρεῖν, φανεροὺς καὶ δια-
 βοήτους διὰ τε τὴν ἀρετὴν αὐτῶν καὶ τὴν τῶν ἄλλων ὠφέλειαν
 πανταχοῦ ποιεῖ. Ἐὰν δὲ χρεῖα γένηται, καὶ τοῖς ἐθνικοῖς ἀνά-
 30 γνωτε· ἵνα κἂν οὕτως ἐπιγνώσιν, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστὸς οὐ μόνον ἐστὶ Θεὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ἀλλ' ὅτι καὶ οἱ

του ἄβλαπτα καὶ ἀκέραια τὰ εἶχε καὶ ἔβλεπε καλῶς. Καὶ ἀπὸ τὰ δόντια του οὔτε ἓνα δὲν ἔπεσεν, ἀλλὰ εἶχαν μόνον φθαρῆ κάτω ἀπὸ τὰ οὖλα, λόγῳ τῆς μεγάλης ἡλικίας τοῦ γέροντος. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὰ πόδια καὶ εἰς τὰ χέρια παρέμεινεν ὑγιῆς. Καὶ γενικῶς ἀπὸ ὅλους ἐκείνους, οἱ ὅποιοι εἶχον ποικίλον διαιτολόγιον καὶ λουτρὰ καὶ διαφορετικὰ κατ' ἔποχας ἐνδύματα, ἐφαίνετο εὐθυμότερος καὶ ἰσχυρότερος. Ἄλλὰ καὶ τὸ ὅτι εἶχε γίνεи γνωστός παντοῦ καὶ τὸν ἐθαύμαζον ὅλοι καὶ τὸν ἠγάπων καὶ αὐτοὶ ἀκόμη πού δὲν τὸν εἶχαν ἰδεῖ, εἶνε γνώρισμα τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς θεοφιλοῦς ψυχῆς του. Διότι ὁ Ἀντώνιος δὲν ἔγινε γνωστός ἀπὸ συγγράμματα, οὔτε ἀπὸ τὴν θύραθεν σοφίαν του, οὔτε ἀπὸ κάποιαν τέχνην, ἀλλὰ μόνον ἀπὸ τὴν εὐσέβειάν του πρὸς τὸν Θεόν. Διότι πῶς, ἐνῶ ἦτο κρυμμένος καὶ διέμενεν εἰς τὸ ὄρος, ἔγινε ξακουστός καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν καὶ εἰς τὴν Γαλλίαν καὶ εἰς τὴν Ρώμην καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, ἐὰν δὲν ἦτο μαζί του ὁ Θεός, ὁ ὅποιος κάμνει γνωστοὺς παντοῦ τοὺς ἰδικούς του ἀνθρώπους καὶ ὁ ὅποιος τὸ ὑπεσχέθη εἰς τὸν Ἀντώνιον εἰς τὴν ἀρχῆν; Εἴτε αὐτοὶ ἐργάζονται ἀθορύβως εἴτε ἐπιδιώκουν νὰ διαφεύγουν τῆς προσοχῆς τῶν ἀνθρώπων, πάντως ὁ Κύριος τοὺς προβάλλει ἐνώπιον ὄλων ὡς φῶτα, ὥστε καὶ διὰ τοῦ τρόπου αὐτοῦ νὰ γνωρίζουν οἱ ἄκροαταὶ των ὅτι αἱ ἐντολαὶ εἶνε κατορθωταί, καὶ νὰ ἀποκτοῦν ζῆλον διὰ τὴν ἐνάρετον ζωὴν.

94. Αὐτὰ λοιπὸν νὰ τὰ ἀναγνώσετε καὶ εἰς τοὺς ἄλλους ἀδελφούς διὰ νὰ μάθουν πῶς πρέπει νὰ ζοῦν οἱ μοναχοὶ καὶ νὰ πειθοῦν ὅτι ὁ Κύριος καὶ Σωτὴρ ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός αὐτοὺς μὲν πού τὸν δοξάζουν θὰ τοὺς δοξάσῃ, αὐτοὺς δὲ πού ὑπακούουν εἰς αὐτὸν μέχρι τέλους, ὄχι μόνον εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν τοὺς ὀδηγεῖ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν μολοντί αὐτοὶ κρύπτονται καὶ σπεύδουν εἰς τὴν ἀναχώρησιν τοὺς καθιστᾷ παντοῦ γνωστοὺς καὶ ξακουστοὺς, τόσον διὰ τὴν ἀρετὴν των ὅσον καὶ διὰ τὴν ὠφέλειαν πού προκαλοῦν εἰς τοὺς ἄλλους. Ἄλλ' ἐὰν παραστῆ ἀνάγκη, ἀναγνώσατε αὐτὰ καὶ εἰς τοὺς εἰδωλολάτρας, ὥστε, ἔστω καὶ μὲ τὸν τρόπον αὐτόν, νὰ μάθουν ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, ὄχι μόνον Θεός

τούτω γνησίως λατρεύοντες καὶ πιστεύοντες εἰς αὐτὸν εὐσεβῶς,
τοὺς δαίμονας, οὓς αὐτοὶ οἱ Ἕλληνες νομίζουσιν εἶναι θεούς, τού-
τους οἱ Χριστιανοὶ ἐλέγχουσιν, οὐ μόνον μὴ εἶναι θεούς, ἀλλὰ
καὶ πατοῦσι καὶ διώκουσιν ὡς πλάνους καὶ φθορέας τῶν ἀνθρώ-
5 πων τυγχάνοντας, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, ᾧ ἡ δόξα
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ εἶνε, ἀλλ' ὅτι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ λατρεύουν αὐτὸν εἰλικρινῶς καὶ πιστεύουν εἰς αὐτὸν μὲ εὐλάβειαν, δηλαδὴ οἱ Χριστιανοί, ἀποδεικνύουν τοὺς δαίμονας, ποὺ αὐτοὶ οἱ εἰδωλόλατραι πιστεύουν ὡς θεούς, ὄχι μόνον ὅτι δὲν εἶνε θεοί, ἀλλὰ καὶ τοὺς καταπατοῦν καὶ τοὺς καταδιώκουν ὡς ἀπατεῶνας καὶ διαφθορεῖς τῶν ἀνθρώπων, διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ, ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΑΣΚΗΣΕΩΣ

1. Ἀρχὴ λόγου σωτηρίας πρὸς τὴν παρθένον. Πρῶτον πάντων πίστευσον εἰς ἕνα Θεὸν Πατέρα παντοκράτορα, ὄρα-
 τῶν καὶ ἀοράτων ποιητὴν· καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν
 5 Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν ὄντα ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ Πατρὸς, κατὰ
 πάντα ἰσοδύναμον τῷ Πατρὶ, τὸν πρὸ αἰῶνων ὄντα· καὶ εἰς
 τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ἐν Πατρὶ καὶ Υἱῷ ὄν, παρὰ τοῦ Πα-
 τρὸς ἀποστελλόμενον, καὶ διὰ τοῦ Υἱοῦ διδόμενον. Πατὴρ καὶ
 Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τρεῖς ὑποστάσεις, μία θεότης, μία δύ-
 10 ναμις, ἐν βάπτισμα. Αὐτὸς γὰρ ὁ Θεὸς ἡμῶν ὁ Πατὴρ τῶν ὄλων
 ἐν ἑξ ἡμέραις ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν
 καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτοῖς. Αὐτὸς γὰρ διεκόσμησε τὸν οὐρανὸν ἐν
 ἡλίῳ καὶ σελήνῃ καὶ ἀστροῖς παγκάλους, καὶ τὴν γῆν εὐπρεπῶς
 ἐθεμελίωσεν ἐπάνω τῶν ὑδάτων, διακοσμήσας αὐτὴν ἐν φυτοῖς
 15 καὶ ξύλοις παντοδαποῖς. Καὶ τῇ κελεύσει αὐτοῦ ἐκπορεύονται
 ποταμοὶ μελίρροτοι καὶ πηγαὶ ἀένναοι καὶ προσέταξε τῇ γῆ
 καὶ ἐπήγαγε σάρκα καὶ ἐποίησε πάντα τὰ θηρία τῆς γῆς κατὰ
 γένος καὶ τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ κατὰ γένος. Ἐκέλευσε τοῖς
 ὕδασι καὶ ἐξήγαγον ἰχθύας καὶ ἐποίησε τὰ κῆτη τὰ μεγάλα.
 20 Ὑστερον δὲ πάντων ἐποίησε τὸν ἄνθρωπον καὶ πάντα παρέδω-
 κεν αὐτῷ εἰς ὑπηρεσίαν. Εἶπε γὰρ Κύριος ὁ Θεὸς τῷ Υἱῷ αὐτοῦ·
 «Ποιήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἡμετέραν καὶ καθ' ὁμοίωσιν·
 καὶ ἐπλασε Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον λαβὼν χοῦν ἀπὸ τῆς

1. Γεν. κεφ. 1.

2. Γεν. 1, 20 - 21.

3. Γεν. 1, 26.

ΠΕΡΙ ΠΑΡΘΕΝΙΑΣ, ΗΤΟΙ ΠΕΡΙ ΑΣΚΗΣΕΩΣ

1. Ἀρχὴ τοῦ λόγου περὶ σωτηρίας πρὸς τὴν παρθένον. Πρῶτα ἀπὸ ὅλα νὰ πιστεύσης εἰς ἓνα Θεόν, Πατέρα, παντοκράτορα, ποιητὴν τῶν ὄρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων, καὶ εἰς τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱόν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος εἶνε ὁμοούσιος καὶ καθ' ὅλα ἰσοδύναμος πρὸς τὸν Πατέρα καὶ ὑπάρχει πρὸ τῶν αἰώνων. Ὁμοίως καὶ εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μαζί μὲ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱόν, ἀποστέλλεται δὲ ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ χορηγεῖται διὰ τοῦ Υἱοῦ. Πατήρ, Υἱὸς καὶ ἅγιον Πνεῦμα, τρεῖς ὑποστάσεις, ἀλλὰ ἓνας Θεός, μία δύναμις καὶ ἓνα βάπτισμα ἔχομεν. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Θεὸς μας, ὁ Πατὴρ τῶν ὅλων, ἐδημιούργησεν εἰς ἕξ ἡμέρας τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ ὅλα ὅσα ζοῦν μέσα εἰς αὐτά ¹. Αὐτὸς διεκόσμησεν τὸν οὐρανὸν μὲ τὸν ἥλιον, τὴν σελήνην καὶ τὰ ὠραιότατα ἄστρα, καὶ ἐθεμελίωσε καταλλήλως τὴν ξηρὰν ἐπὶ τῶν ὑδάτων, καὶ διεκόσμησεν αὐτὴν μὲ φυτὰ καὶ δένδρα ποικίλων εἰδῶν. Καὶ μὲ τὸ πρόσταγμά του ἐκπηγάζουν ποταμοὶ μελίρρυτοι καὶ πηγὰι ἀστείρευτοι. Καὶ ἐπρόσταξε τὴν γῆν καὶ ἔβγαλε ζωντανὰ καὶ ἐδημιούργησεν ὅλα τὰ εἶδη τῶν θηρίων τῆς ξηρᾶς καὶ τὰ εἶδη τῶν πτηνῶν τοῦ οὐρανοῦ. Διέταξε τὰ ὕδατα καὶ ἔβγαλαν ψάρια καὶ ἐδημιούργησε τὰ μεγάλα θαλάσσια κήτη ². Ὑστερα δὲ ἀπὸ ὅλα ἐδημιούργησε τὸν ἄνθρωπον καὶ παρέδωκεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα διὰ νὰ τὸν ὑπηρετοῦν. Εἶπε δηλαδὴ Κύριος ὁ Θεὸς εἰς τὸν Υἱόν του· «Ἄς δημιουργήσωμεν ἄνθρωπον κατ' εἰκόνα ἰδικὴν μας καὶ καθ' ὁμοίωσιν» ³. «καὶ ἐδημιούργησεν ὁ Θεὸς τὸν ἄνθρωπον ἀφοῦ ἔλαβε χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν» ⁴, καὶ ἔτο-

4. Γεν. 2, 7.

γῆς», καὶ ἔθετο αὐτὸν ἐν τῷ παραδείσῳ τῆς τροφῆς. («Ἐβαλε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς ἐπὶ τὸν Ἀδὰμ ἔκστασιν, καὶ ὑπνώσε, καὶ ἔλαβε μίαν τῶν πλευρῶν αὐτοῦ, καὶ ἀνεπλήρωσε σὰρκα ἀντ' αὐτῆς, καὶ ᾠκοδόμησε τὴν πλευρὰν, ἣν ἔλαβεν, εἰς γυναῖκα, καὶ ἦγαγεν 5 αὐτὴν πρὸς τὸν Ἀδὰμ, καὶ εἶπεν Ἀδὰμ· Αὕτη νῦν σὰρξ ἐκ τῆς σαρκός μου, καὶ ὀστοῦν ἐκ τῶν ὀστέων μου. Αὕτη κληθήσεται γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρός αὐτῆς ἐλήφθη. Ἀντὶ τούτου καταλείπει ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα αὐτοῦ, καὶ προσκολληθήσεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα 10 μίαν»).

2. Ἄκουε, δούλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντες ὅσοι θέλουσι σωθῆναι καὶ ἐνωτίζονται τὰ ῥήματα τοῦ στόματός μου καὶ καταδεξάσθωσαν τὰ ὠτά σου θεοπνεύστους λόγους. («Τὸ μυστήριον γὰρ τοῦτο»), φησί, («μέγα ἐστί»), καθὼς εἶπεν ὁ μακάριος Παῦ- 15 λος, ὅτι πᾶς ὁ κολλώμενος τῇ γυναικί, ἐν σῶμα εἰσιν ἀμφοτέροι. Οὕτω πάλιν πᾶς ἀνὴρ ἢ γυνὴ κολλώμενος τῷ Κυρίῳ ἐν πνευμᾷ ἐστί. Εἰ γὰρ οἱ τῷ κόσμῳ συναπτόμενοι καταλιμπάνουσι τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ συνάπτονται φθαρτοῖς ἀθρώποις, πόσω μᾶλλον ἢ παρθένος ἐγκρατευομένη ὀφείλει καταλιπεῖν 20 τὰ γήινα πάντα καὶ τῷ Κυρίῳ μόνῳ κολληθῆναι; Μαρτυρεῖ δέ μοι τῷ λόγῳ καὶ αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος λέγων· («Ἡ γυνὴ ἢ ἀγαμος μεριμνᾷ τὰ τοῦ Κυρίου, ἵνα ἢ ἅγια τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι. Ἡ δὲ γαμήσασα μεριμνᾷ τὰ τοῦ κόσμου, πῶς ἀρέσει τῷ ἀνδρί»), καὶ μεμέρισται. Τοῦτο οὖν λέγω, ὅτι πᾶσα παρθένος ἢ χήρα 25 ἐγκρατευομένη, εἰς ἔχρη φροντίδα ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, αὐτὴ ἢ φροντὶς ἀνὴρ αὐτῆς ἐστί· κἂν κτήματα, κἂν ὑπάρχοντα ἔχη, αὐτὴ ἢ μερίμνα μολύνει αὐτῆς τὴν διάνοιαν. Ὡσπερ γὰρ διὰ τοῦ ἀνδρός τὸ σῶμα μολύνεται, οὕτω καὶ αἱ σχέσεις αἱ κοσμικαὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῆς ἐγκρατευομένης μαινοῦσι, καὶ οὐκ

1. Πρβλ. Γεν. 2, 8.

2. Γεν. 2, 21 - 24.

3. Ἐφ. 5, 32.

4. Πρβλ. Α' Κορ. 6, 17.

ποθέτησεν αὐτὸν μέσα εἰς τὸν παράδεισον τῆς τρυφῆς ¹. «Ἐφερε δὲ Κύριος ὁ Θεὸς τὸν Ἀδὰμ εἰς ἔκστασιν καὶ τὸν ἐκοίμισεν. Ἐπῆρε τότε μίαν ἀπὸ τὰς πλευράς του καὶ συνεπλήρωσεν αὐτὴν μὲ σάρκα. Καὶ ἀπὸ τὴν πλευρὰν ποῦ ἔλαβε κατεσκεύασε τὴν γυναῖκα καὶ ἔφερεν αὐτὴν ἐνώπιον τοῦ Ἀδὰμ. Καὶ εἶπεν ὁ Ἀδὰμ· Αὐτὴ τώρα εἶνε σάρκα ἀπὸ τὴν σάρκα μου καὶ ὀστοῦν ἀπὸ τὰ ὀστᾶ μου. Αὐτὴ θὰ ὀνομασθῆ γυναῖκα, διότι ἐγένεν ἀπὸ τὸν ἄνδρα της. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν ὁ ἄνδρας θὰ ἐγκαταλείψῃ τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα του καὶ θὰ προσκολληθῆ εἰς τὴν γυναῖκά του, ὥστε οἱ δύο θὰ γίνουν σάρκα μία» ².

2. Ἄκουε, δούλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅλοι ὅσοι θέλετε νὰ σωθῆτε καὶ προσέξατε ὅσα θὰ εἰπῶ. Ἄς δεχθοῦν τὰ αὐτιά σου μὲ προσοχὴν θεόπνευστα λόγια. «Τὸ μυστήριον τοῦτο εἶνε μέγα» ³, ὅπως εἶπεν ὁ μακάριος Παῦλος, ὅτι ὁ καθένας ποῦ προσκολλᾶται διὰ τοῦ γάμου εἰς τὴν γυναῖκα εἶνε καὶ οἱ δύο ἓνα σῶμα. Ὅμοίως κάθε ἄνδρας ἢ γυναῖκα ποῦ ἐνώνεται μὲ τὸν Κύριον ἀποτελεῖ ἓνα πνεῦμα ⁴. Διότι, ἐὰν αὐτοὶ ποῦ προσκολλῶνται εἰς τὸν κόσμον ἐγκαταλείπουν τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα καὶ συνδέονται μὲ θνητοὺς ἀνθρώπους, πόσον μᾶλλον ἢ παρθένος ποῦ τηρεῖ ἐγκράτειαν ὀφείλει νὰ ἐγκαταλείψῃ ὅλα τὰ γήινα καὶ νὰ προσκολληθῆ μόνον εἰς τὸν Κύριον; Μοῦ ἐνισχύει δὲ αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἀπόστολος, ὅταν λέγῃ· «Ἡ ἄγαμος γυναῖκα μεριμνᾷ διὰ τὸν Κύριον, διὰ νὰ εἶνε ἁγία καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὸ πνεῦμα. Ἐνῶ ἡ ἐγγαμος μεριμνᾷ διὰ τὰ κοσμικὰ πράγματα, πῶς νὰ ἀρέσῃ εἰς τὸν ἄνδρα» ⁵, καὶ ἔχει μοιρασθῆ εἰς δύο φροντίδας. Τὸ νόημα τοῦ χωρίου λέγει τὸ ἐξῆς· κάθε παρθένος ἢ χήρα ποῦ τηρεῖ ἐγκράτειαν, ἐὰν ἔχη κάποιαν φροντίδα εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν, αὐτὴ ἢ φροντίς εἶνε ὁ ἄνδρας της· καὶ ἂν ἔχη κτήματα ἢ περιουσίαν ἢ φροντίς δι' αὐτὰ μολύνει τὴν σκέψιν της. Ὅπως π.χ. μὲ τὸν ἄνδρα μολύνεται τὸ σῶμα, ἔτσι καὶ αἱ κοσμικαὶ σχέσεις μολύνουν καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα τῆς γυναικὸς ἐκείνης, ποῦ τηρεῖ ἐγκρά-

5. Πρβλ. Α' Κορ. 7, 34.

ἔστιν ἁγία τῷ σώματι καὶ τῷ πνεύματι. Ἡ δὲ φροντίζουσα τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ, νυμφίος αὐτῆς ὁ Χριστός ἐστιν. Ἡ γὰρ ἀρμοσμένη ἀνδρὶ φθαρτῷ τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ποιεῖ· οὕτω γὰρ εἴρηται, ὅτι («Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει, 5 ἀλλ' ὁ ἀνὴρ»). Καὶ πάλιν («Ὡσπερ ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ Κυρίῳ, οὕτω καὶ αἱ γυναῖκες τοῖς ἀνδράσιν ἐν παντί»). Ἀπ' αὐτῶν γὰρ τῶν κοσμικῶν, ἐὰν θέλωμεν, καὶ τὰ ἄνω νοοῦμεν. Ἡ δὲ συναπτομένη τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ, τὸ θέλημα τοῦ νυμφίου αὐτῆς κατεργάζεται.

10 3. Τοῦτο δὲ ἐστὶ τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ, τὸν κολλώμενον αὐτῷ μηδὲν ὅλως ἐπιφέρεισθαι τοῦ αἰῶνος τούτου, μηδὲ τῶν γηίνων φροντίζειν· ἀλλὰ μόνον τὸν σταυρὸν τοῦ σταυρωθέντος ὑπὲρ αὐτοῦ βαστάζειν αὐτόν, καὶ ἔχειν φροντίδα καὶ μέριμναν νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἀκαταπαύστοις ὕμνοις καὶ δοξολογίαις ὑμνεῖν αὐτόν, 15 πεφωτισμένον ἔχειν τὸ ὄμμα τῆς διανοίας, εἰδέειν τὸ θέλημα αὐτοῦ, καὶ ποιεῖν αὐτό, ἀπλῆν ἔχειν τὴν καρδίαν, καθαρὸν τὸν νοῦν. Ἐλεήμονα εἶναι, ἵνα, καθὼς αὐτὸς οἰκτιρῶν καὶ ἐλεήμων ἐστὶ, οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐξακολουθῶμεν αὐτῷ. Πρᾶον καὶ ἡσύχιον εἶναι, ἀνεξίκακον, μηδενὶ κακὸν ἀντὶ κακοῦ ἀποδιδόντα, 20 ὑβρεων πολλῶν ἀνεχόμενον, καθὼς καὶ αὐτὸς ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων ὑβρίσθη καὶ ὑπέμεινε. Πληγὰς καὶ βασάνους ὑποφέρειν· καὶ γὰρ αὐτὸς ταῦτα ἔπαθεν· ὁραπισθεὶς γὰρ ὑπὸ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέως, οὐδὲν ἐποίησεν, ἀλλὰ μόνον εἶπεν· «Εἰ κακῶς ἐλάλησα, μαρτύρησον περὶ τοῦ κακοῦ· εἰ δὲ καλῶς, τί με δέ- 25 ρεις;»· οὐκ ἠδύνατο ὁ κελεύσας τῇ γῆ, ἵνα τοὺς περὶ Δαθὰν καὶ Ἀβειρῶν ζῶντας καταπίη, καὶ τοῦτον τὸν ἐκτείναντα τὴν χεῖρα καὶ τύπαντα τὸν ἑαυτοῦ δημιουργὸν ζῶντα καταπιεῖν; Ἀλλ' ὑπέμεινε, («ἡμῖν ὑπολιμπάνων ὑπογραμμόν, ἵν' ἡμεῖς τοῖς ἐκείνου ἴχρυσιν ἐπακολουθήσωμεν»). Σὺ δέ, ἄνθρωπε, οὐ βαστάζεις 30 ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς σου ἀνθρώπου ὑβρισθῆναι. Μίμησαι τὸν

1. Α' Κορ. 7, 4.

2. Ἐφ. 5, 24.

τειαν, καὶ δὲν εἶνε ἀγία εἰς τὸ σῶμα καὶ τὸ πνεῦμα. Ἐνῶ ἐκείνη ποῦ φροντίζει τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ ἔχει νυμφίον τῆς τὸν Χριστόν. Ἐκείνη ποῦ συνδέεται μὲ θνητὸν ἄνδρα κάμνει τὸ θέλημα τοῦ ἀνδρός τῆς, διότι ἔτσι ἐλέχθη, ὅτι «ἡ γυναῖκα δὲν ἐξουσιάζει τὸ σῶμά τῆς, ἀλλὰ ὁ ἄνδρας»¹. Καὶ πάλιν· «Ὅπως ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται εἰς τὸν Κύριον, ἔτσι καὶ αἱ γυναῖκες εἰς τοὺς ἄνδρας των εἰς τὸ κάθε τι»². Ὡστε, ἐὰν θέλωμεν, ἀπὸ αὐτὰ τὰ κοσμικὰ κατανοοῦμεν καὶ τὰ πνευματικὰ. Αὕτῃ λοιπὸν ποῦ ἐνώνεται μὲ τὸν ἐπουράνιον νυμφίον ἐκτελεῖ τὸ θέλημα τοῦ νυμφίου τῆς.

3. Αὐτὸ λοιπὸν εἶνε τὸ θέλημα τοῦ Χριστοῦ· ἐκεῖνος ποῦ συνδέεται μὲ αὐτὸν νὰ μὴ ἐλκύεται πλέον καθόλου ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν, οὔτε νὰ φροντίζῃ διὰ τὰ γήινα. Ἀλλὰ νὰ σηκῶνῃ μόνον τὸν σταυρὸν τοῦ σταυρωθέντος πρὸς χάριν του καὶ νὰ ἔχῃ ὡς φροντίδα καὶ μέριμναν νὰ ὑμῆσθῇ αὐτὸν νύκτα καὶ ἡμέραν μὲ ἀκαταπαύστους ὕμνους καὶ δοξολογίας, νὰ ἔχῃ φωτισμένα τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, νὰ ἔχῃ ἀπλήν καρδίαν, καθαρὰν σκέψιν. Νὰ εἶνε ἐλεήμων, ὥστε, ὅπως ἐκεῖνος εἶνε οἰκτίρμων καὶ ἐλεήμων, ἔτσι καὶ ἡμεῖς νὰ τὸν ἀκολουθοῦμεν. Νὰ εἶνε πρᾶος καὶ ἡσυχος, ἀνεξίκακος, νὰ μὴ ἀνταποδίδῃ εἰς κανένα κακὸν ἀντὶ κακοῦ, νὰ ἀνέχεται πολλὰς ὕβρεις, ὅπως καὶ ἐκεῖνος ὑβρίσθη ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους καὶ ὑπέμεινε. Νὰ ὑποφέρῃ πληγὰς καὶ βάσανα, διότι καὶ αὐτὸς ἔπαθε τὰ ἴδια καὶ ὅταν ἐρραπίσθη ἀπὸ τὸν δοῦλον τοῦ ἀρχιερέως τίποτε δὲν ἔκαμε, παρὰ μόνον εἶπεν· «Ἐὰν ὠμίλησα κακῶς, μαρτύρησε διὰ τὸ κακόν, ἐὰν δὲ καλῶς, διατί μὲ κτυπᾷς;»³. Μήπως δὲν εἶχε τὴν δύναμιν αὐτός, ὁ ὁποῖος διέταξε τὴν γῆν νὰ ἀνοίξῃ καὶ νὰ καταπιῇ ζωντανοὺς ὄσους ἦσαν μὲ τὸν Δαθὰν καὶ τὸν Ἀβειρών⁴, παρομοίως νὰ καταπιῇ ζωντανὸν καὶ αὐτὸν ποῦ ἤπλωσε τὸ χέρι του καὶ ἐρράπισε τὸν δημιουργὸν του; Ὅμως ὑπέμεινε «ἀφήνοντας εἰς ἡμᾶς παράδειγμα διὰ νὰ ἀκολουθήσωμεν ἀκριβῶς εἰς τὰ ἴχνη του»⁵. Σὺ ὅμως, ἄνθρωπε, δὲν ἀνέχεσαι νὰ ὑβρισθῆς ἀπὸ ἓνα συνάν-

3. Ἰω. 18, 23.

4. Πρβλ. Ἀριθ. κεφ. 16,

5. Α' Πέτρ. 2, 21.

Δεσπότην σου. Εἰ γὰρ ἐκεῖνος Θεὸς ὢν ἐβάσταζε διὰ σὲ ὑπὸ ἀνθρώπου ἀμαρτωλοῦ ραπισθῆναι, σὺ ἀγανακτεῖς, ὅτι ὁμοίος σου ἄνθρωπος ἐλοιδόρησέ σε, καὶ ζητεῖς ἀνταποδοῦναι αὐτῷ; Ὡ πολλῆς ἀνοίας καὶ ἀφροσύνης μεγάλης! Διὰ τοῦτο καὶ κόλα-
 5 σις ἡμῖν ἡτοίμασαι, καὶ ἑαυτοῖς τὸ πῦρ ἐξάπτομεν· ὅτι καὶ λογικοὶ ὄντες, τοῖς ἀλόγοις ζώοις ἑαυτοὺς εἰκάζομεν. Ταπεινοφροσύνη πολλῇ εἰς τὸν κόσμον τοῦτον ἐλήλυθε, καὶ πλούσιος ὢν ἐπτώχευσε δι' ἡμᾶς, ἢ ἡμεῖς τῇ ἐκείνου πτωχεία πλουτήσωμεν. Καὶ Θεὸς ὢν γέγονε ἄνθρωπος δι' ἡμᾶς, καὶ ἐγεννήθη
 10 ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας, ἵνα ἐλευθερώσῃ ἡμᾶς ἐκ τῆς δυναστείας τοῦ διαβόλου.

4. Ὅθεν ὁ σωθῆναι θέλων ποιεῖ ἑαυτὸν μωρὸν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, ἵνα παρὰ τῷ Θεῷ ἀκούσῃ σοφός. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι τοὺς εἰδότας δοῦναι καὶ λαβεῖν καὶ ἀγορᾶζειν καὶ πωλεῖν, πραγμα-
 15 τεύεσθαι καὶ ἀφροτερεῖν τὰ τοῦ πλησίον καὶ πλεονεκτεῖν καὶ δανείζειν καὶ τὸν ἕνα ὀβολὸν ποιεῖν δύο, τούτους φρονίμους ἀποκαλοῦσιν· ὁ δὲ Θεὸς μωροὺς καὶ ἀσυνέτους καὶ ἀμαρτωλοὺς τοὺς τοιούτους καλεῖ. Ἄκουε γὰρ φησι, τί αὐτὸς ὁ Θεὸς διὰ Ἰερεμίου τοῦ προφήτου εἶρηκεν· «Ὁ λαὸς οὗτος υἱὸς ἀφρονέ-
 20 εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι· τὸ δὲ καλὸν ποιῆσαι οὐκ ἐπέγνωσαν». Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος· «Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου μωρία παρὰ τῷ Θεῷ ἐστι», καὶ «Ὁ θέλων σοφός γενέσθαι μωρός γενέσθω, ἵνα γένηται σοφός». Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς λέγει· «Ἀδελφοί, μὴ παιδία γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηπιᾶζετε». 25 Ὁ γὰρ Θεὸς εἰς τὰ γήινα θέλει μωροὺς εἶναι, εἰς τὰ ἐπουράνια φρονίμους. Καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ ἀντίδικος ἡμῶν διάβολος φρόνιμός ἐστι τῇ κακίᾳ, καὶ ἡμᾶς δεῖ αὐτῷ φρονίμως ἐπέρχεσθαι πρὸς τὸ νικῆσαι αὐτοῦ τὰς κακοτέχνους ἐπιβουλάς. Λέγει γὰρ ὁ Σωτὴρ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις· «Γίνεσθε φρόνιμοι ὡς οἱ ὄφεις, καὶ

1. Πρβλ. Β' Κορ. 8, 9.

2. Ἰερ. 4, 22.

3. Α' Κορ. 3, 19.

4. Α' Κορ. 3, 18.

5. Α' Κο. 14, 20.

θρωπόν σου. Μιμήσου τὸν Κύριόν σου. Διότι, ἐὰν ἐκεῖνος, μολονότι ἦτο Θεός, ἀνείχετο νὰ ραπισθῆ πρὸς χάριν σου ἀπὸ ἄνθρωπον ἀμαρτωλόν, σὺ ἀγανακτεῖς, ἐπειδὴ συνάνθρωπός σου σὲ ἐξύβρισε, καὶ ζητεῖς νὰ τοῦ τὸ ἀνταποδώσης; Ὡς τί μεγάλη ἀφροσύνη καὶ ἀνοησία! Διὰ τοῦτο καὶ κόλασις ἔχει ἐτοιμασθῆ δι' ἡμᾶς καὶ μόνοι μας ἀνάπτομεν τὸ πῦρ. Διότι, ἂν καὶ εἴμεθα λογικοί, ὁμοιάζομεν μὲ τὰ ἄλογα ζῷα. Ἀπὸ μεγάλην ταπεινοφροσύνην ἦλθεν ὁ Κύριος εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, καὶ μολονότι ἦτο πλούσιος, ἔγινε πτωχὸς πρὸς χάριν μας διὰ νὰ πλουτήσωμεν ἡμεῖς διὰ τῆς πτωχείας ἐκείνου¹. Καὶ μολονότι ἦτο Θεός ἔγινεν ἄνθρωπος πρὸς χάριν μας, καὶ ἐγεννήθη ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας, διὰ νὰ μᾶς ἐλευθερώσῃ ἀπὸ τὴν τυραννίαν τοῦ διαβόλου.

4. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ σωθῆ, κάμνει τὸν ἑαυτόν του μωρὸν εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, διὰ νὰ ὀνομασθῆ ἀπὸ τὸν Θεὸν σοφός. Ἀντιθέτως οἱ ἄνθρωποι ὀνομάζουν λογικοὺς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι γνωρίζουν νὰ δίδουν καὶ νὰ παίρνουν, νὰ ἀγοράζουν καὶ νὰ πωλοῦν, νὰ ἐμπορεύωνται, νὰ κλέπτουν τὰ τοῦ πλησίον, νὰ πλεονεκτοῦν, νὰ δανεῖζουν καὶ τὴν μίαν δραχμὴν νὰ τὴν κάμνουν δύο. Ἄλλ' ὁ Θεὸς τοὺς ἄνθρώπους αὐτοὺς τοὺς ὀνομάζει μωροὺς καὶ ἀνοήτους καὶ ἀμαρτωλοὺς. Ἄκου λοιπὸν τί εἶπεν ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς διὰ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου· «Ὁ λαὸς αὐτός εἶνε παιδιὰ ἀνόητα διὰ νὰ κακοποιοῦν. Δὲν ἔμαθαν νὰ κάμουν τὸ καλόν»². Καὶ ὁ μακάριος Παῦλος λέγει· «Ἡ σοφία τοῦ κόσμου τούτου εἶνε μωρία ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ»³, καὶ· «Ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ γίνῃ σοφός, ἄς γίνῃ μωρός, διὰ νὰ γίνῃ σοφός»⁴. Καὶ πάλιν ὁ ἴδιος λέγει· «Ἀδελφοί, μὴ γίνεσθε παιδιὰ κατὰ τὸν νοῦν, ἀλλὰ νὰ εἴσθε νήπια κατὰ τὴν κακίαν»⁵. Διότι ὁ Θεὸς θέλει εἰς τὰ γήινα πράγματα νὰ εἴμεθα μωροὶ καὶ εἰς τὰ ἐπουράνια συνετοί. Διότι καὶ αὐτός ὁ ἀντίπαλός μας διάβολος εἶνε συνετός εἰς τὴν κακίαν καὶ πρέπει ἡμεῖς νὰ τὸν ἀντιμετωπίζωμεν μὲ σύνεσιν, διὰ νὰ νικήσωμεν τὰς ραδιούργους ἐπιθέσεις του. Διότι λέγει ὁ σωτὴρ εἰς τὰ εὐαγγέλια· «Νὰ εἴσθε

ἀκέραιοι ὡς αἱ περιστεραί». Ὁ δὲ καλούμενος παρ' αὐτῶ φρόνιμος, οὗτός ἐστιν ὁ σοφιζόμενος ποιῆσαι τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, καὶ φυλάσσειν τὰς ἐντολὰς αὐτοῦ.

5 Μέγα φάρμακόν ἐστι σωτηρίας ἢ ταπεινοφροσύνη· ὁ γὰρ Σατανᾶς οὐχ ἔνεκεν πορνείας ἢ μοιχείας ἢ κλοπῆς κατηρέχθη ἐκ τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ἢ ὑπερηφανία αὐτὸν κατέβαλεν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς ἀβύσσου. Οὕτω γὰρ εἴρηκεν· «Ἀναβήσομαι καὶ θήσομαι τὸν θρόνον μου ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ καὶ ἔσομαι ὅμοιος τῷ Ὑψίστῳ» καὶ διὰ τοῦτον τὸν λόγον κατεβλήθη καὶ
10 ἐγένετο ἡ κληρονομία αὐτοῦ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Ἡ οὖν ὑπερηφανία ἐν τῷ διαβόλῳ ἐστίν· ἡ δὲ ταπεινοφροσύνη ἐν τῷ Χριστῷ· αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος λέγει, ὅτι «Ὁ θέλων ἐν ὑμῖν εἶναι μέγας, ἔστω πάντων δοῦλος». Ὁ γὰρ Θεὸς τῶν ταπεινῶν ἐστίν.

6. Ἀγαπήσωμεν σφόδρα τὴν νηστείαν· μέγα γὰρ φυλα-
15 κτήριόν ἐστίν ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη· ἐκ θανάτου γὰρ ῥύονται τὸν ἄνθρωπον. Ὡσπερ γὰρ διὰ βρώματος καὶ παρακοῆς ἐξεβλήθη ὁ Ἀδὰμ ἐκ τοῦ παραδείσου, οὕτω πάλιν διὰ νηστείας καὶ ὑπακοῆς ὁ θέλων εἰσέρχεται εἰς τὸν παράδεισον. Ἐν ταύτῃ τῇ ἀρετῇ κόσμησον τὸ σῶμά σου, ὧ παρθένε,
20 καὶ ἀρέσεις τῷ ἐπουρανίῳ νυμφίῳ· αἱ γὰρ τῷ κόσμῳ συναπτόμεναι καὶ μύροις καὶ θυμιάμασι καὶ εὐδίαῖς καὶ ἐν ἱματίοις πολυτελέσι καὶ χρυσῷ καλλωπίζουσαι τὰ σώματα ἑαυτῶν πρὸς τὸ ἀρέσαι τοῖς ἀνθρώποις, Θεῷ ἀρέσαι οὐ δύνανται. Ὁ δὲ Χριστὸς οὐδὲν τούτων χρήζει παρὰ σοῦ, εἰ μὴ μόνον καρδίαν καθαρὰν καὶ
25 σῶμα ἀμόλυντον ὑπωπιαζόμενον ὑπὸ νηστείας. Ἐὰν δὲ ἔρχονται τινες καὶ λέγωσί σοι, ὅτι μὴ νήστευε πυκνά· εἰ δὲ μή γε, ἀσθενεστέρα γενήσῃ, οὐ πιστεύσης αὐτοῖς, οὐδ' οὐ μὴ ὑπακούσης αὐτῶν· ὁ γὰρ ἐχθρὸς αὐτοὺς ὑποβάλλει. Μνήσθητι τὸ γεγραμμένον, ὅποτε οἱ τρεῖς παῖδες καὶ Δανιὴλ ἠχμαλωτεύθησαν ὑπὸ
30 Ναβουχοδονόσωρ βασιλέως Βαβυλῶνος, καὶ ἄλλα παιδάκια μετ'

1. Μθ. 10, 16.

2. Ἡσ. 14, 13 - 14.

3. Μθ. 20, 26 - 27.

φρόνιμοι σάν τὰ φίδια καὶ ἄκακοι σάν τὰ περιστέρια ¹. Αὐτὸς δὲ πού θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸν φρόνιμος εἶνε ἐκεῖνος πού σοφίζεται νὰ κάμνη τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ τηρῇ τὰς ἐντολάς του.

5. Ἰσχυρὸν φάρμακον διὰ τὴν σωτηρίαν εἶνε ἡ ταπεινοφροσύνη. Ὁ σατανᾶς δὲν κατέπεσεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς ἐξ αἰτίας πορνείας ἢ μοιχείας ἢ κλοπῆς, ἀλλὰ ἡ ὑπερηφάνεια τὸν ἔρριξεν εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς ἀβύσσου. Διότι εἶπε τὰ ἐξῆς: «Θὰ ἀνέλθω καὶ θὰ τοποθετήσω τὸν θρόνον μου ἀπέναντι ἀπὸ τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ καὶ θὰ γίνω ὅμοιος μὲ τὸν ὕψιστον» ², καὶ διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατέπεσε καὶ ἔλαβεν ὡς κληρονομίαν τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον. Ἡ ὑπερηφάνεια λοιπὸν εἶνε τοῦ διαβόλου, ἐνῶ ἡ ταπεινοφροσύνη τοῦ Χριστοῦ. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει, ὅτι «Ἐκεῖνος πού θέλει νὰ εἶνε μεταξύ σας μεγάλος, ἄς εἶνε ὑπηρέτης ὄλων» ³. Ὁ Θεὸς εἶνε τῶν ταπεινῶν.

6. Ἄς ἀγαπήσωμεν πολὺ τὴν νηστείαν, διότι μεγάλη ἀσφάλεια εἶνε ἡ νηστεία καὶ ἡ προσευχὴ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη· αὐταὶ σώζουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν θάνατον. Διότι, ὅπως ἀκριβῶς ἐξ αἰτίας τῆς τροφῆς καὶ τῆς παρακοῆς ἐξεδιώχθη ὁ Ἄδάμ ἀπὸ τὸν παράδεισον, ἔτσι πάλιν μὲ τὴν νηστείαν καὶ τὴν ὑπακοήν, ἐκεῖνος πού θέλει εἰσέρχεται εἰς τὸν παράδεισον. Μὲ αὐτὴν τὴν ἀρετὴν στόλισε τὸ σῶμά σου, παρθένε, καὶ θὰ ἀρέσῃς εἰς τὸν ἐπουράνιον νυμφίον. Αἱ κοσμικαὶ γυναῖκες στολίζουν τὰ σώματά των μὲ ἀρώματα, θυμιάματα, εὐωδίας καὶ μὲ πολυτελεῖ ἑνδύματα καὶ μὲ χρυσαφικὰ διὰ νὰ ἀρέσουν εἰς τοὺς ἀνθρώπους, εἰς τὸν Θεὸν ὅμως δὲν ἠμποροῦν νὰ ἀρέσουν. Διότι τίποτε ἀπὸ αὐτὰ δὲν χρειάζεται ὁ Χριστὸς ἀπὸ σένα, παρὰ μόνον καθαρὰν καρδίαν καὶ σῶμα ἀμόλυντον, πού σκληραγωγεῖται μὲ τὴν νηστείαν. Ἐὰν δὲ ἔρχονται μερικοὶ καὶ σοῦ λέγουσι: Μὴ νηστεύῃς συχνά, διότι θὰ ἀδυνατίσῃς, μὴ πιστεύσῃς εἰς αὐτούς, οὔτε νὰ τοὺς ὑπακούσῃς, διότι τοὺς ὑποκινεῖ ὁ ἔχθρος. Θυμήσου ἐκεῖνο πού λέγει ἡ Γραφή διὰ τοὺς τρεῖς παῖδας καὶ τὸν Δανιὴλ πού ἦσαν αἰχμάλωτοι τοῦ Ναβουχοδονόσορος, βασιλέως τῆς Βαβυλῶνος, καὶ ὁ βασιλεὺς διέταξεν αὐ-

αὐτῶν, καὶ ἔταξεν αὐτοὺς ὁ βασιλεὺς ἐσθίειν ἀπὸ τῆς τραπέζης αὐτοῦ καὶ πίνειν ἀπὸ τοῦ οἴνου αὐτοῦ· Δανιὴλ δὲ καὶ οἱ τρεῖς παῖδες αὐτοὶ οὐκ ἠθέλησαν ἀλισγησθῆναι ἀπὸ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ λέγουσι τῷ εὐνούχῳ τῷ παραλαβόντι αὐ-
 5 τούς· «Δὸς ἡμῖν ἀπὸ τῶν σπερμάτων τῆς γῆς, καὶ φαγόμεθα». Καὶ λέγει αὐτοῖς ὁ εὐνούχος· «Φοβοῦμαι ἐγὼ τὸν βασιλέα τὸν ἐκτάξαντα τὴν βρωσὴν ὑμῶν καὶ τὴν πόσιν, μήποτε ὀφθῶσι τὰ πρόσωπα ὑμῶν σκυθρωπὰ ἐνώπιον τοῦ βασιλέως παρὰ πάντα τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίοντα ἐκ τῆς τραπέζης τοῦ βασιλέως καὶ
 10 καταδικάσῃ με». Εἶπον δὲ αὐτῷ· Πείρασον τοὺς δούλους σου ἡμέρας ὡσεὶ δέκα καὶ δὸς ἡμῖν. Καὶ ἔδωκεν αὐτοῖς ὄσπρια φαγεῖν καὶ ὕδωρ πιεῖν· καὶ εἰσήγαγεν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως, καὶ ὤφθησαν αἱ ἰδέαι αὐτῶν ἐκλεκταὶ παρὰ τὰ παιδάρια τὰ ἐσθίοντα τὴν τράπεζαν τοῦ βασιλέως.

15 7. Ὁρᾷς τί ποιεῖ ἡ νηστεία; καὶ νόσους θεραπεύει καὶ ῥεύματα σωματικὰ ξηραίνει καὶ δαίμονας ἐκβάλλει καὶ λογισμοὺς πονηροὺς ἀποδιώκει καὶ τὸν νοῦν λαμπρότερον ποιεῖ καὶ καρδίαν καθαρὰν καὶ σῶμα ἡγιασμένον καὶ τῷ θρόνῳ τοῦ Θεοῦ παρίστησι τὸν ἄνθρωπον. Καὶ ἵνα μὴ νομίσης ὅτι ταῦτα ἀ-
 20 πλῶς λέγονται, ἔχεις μαρτυρίαν ἐν τοῖς εὐαγγελίοις παρὰ τοῦ Σωτῆρος εἰρημένῃ· Ἦρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ, λέγοντες· Κύριε, δεῖξον ἡμῖν ποίῳ τρόπῳ τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα φυγαδεύονται. Εἶπε δὲ ὁ Κύριος· «Τοῦτο τὸ γένος οὐκ ἐκβάλλεται εἰ μὴ ἐν προσευχαῖς καὶ νηστεαῖς». Πᾶς οὖν ὑπὸ πνεύματος
 25 ἀκαθάρτου ὀχλούμενος, ἐὰν νοήσῃ καὶ χρήσῃται τῷ φαρμάκῳ τοῦτῳ, λέγω δὴ τῇ νηστείᾳ, εὐθὺς τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν στενοχωρούμενον ἀναχωρεῖ φοβούμενον τὴν νηστείαν. Πάνυ γὰρ τέρπονται οἱ δαίμονες τῇ κραιπάλῃ καὶ τῇ μέθῃ καὶ τῇ ἀναπαύσει τοῦ σώματος. Μεγάλῃ δύναμις νηστεία, καὶ μεγάλα κατορ-
 30 θώματα γίνεται δι' αὐτῆς. Ἐπεὶ πόθεν καὶ οἱ ἄνθρωποι μεγάλας

1. Δαν. 1, 12.

2. Δαν. 1, 10.

3. Πρβλ. Δαν. 1, 12-13.

4. Μθ. 17, 21.

τούς μέ ἄλλα παιδιὰ νά τρώγουν ἀπό τὸ τραπέζι του καὶ νά πίνουν ἀπό τὸ κρασί του. Ὁ Δανιήλ ὁμως καὶ οἱ τρεῖς παῖδες δὲν ἠθέλησαν νά μολυνθοῦν ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ βασιλέως, ἀλλὰ λέγουν εἰς τὸν εὐνοῦχον πού τοὺς ἀνέλαβε· «Δῶσέ μας ἀπὸ τὰ ὄσπρια καὶ θά φάγωμεν»¹. Λέγει εἰς αὐτούς ὁ εὐνοῦχος· «Φοβοῦμαι τὸν βασιλέα πού διέταξε νά τρῶτε καὶ νά πίνετε μήπως ἴδῃ τὰ πρόσωπά σας καταβεβλημένα ἐν συγκρίσει πρὸς τὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων νέων, οἱ ὅποιοι τρώγουν καὶ πίνουν ἀπὸ τὸ τραπέζι τοῦ βασιλέως, καὶ μέ καταδικάσει»². Εἶπαν τότε εἰς αὐτὸν· Κάνε ἓνα πείραμα εἰς τοὺς δούλους σου καὶ ἐπὶ δέκα περίπου ἡμέρας νά μᾶς δίδῃς ὄσπρια. Ἔδωσε τότε εἰς αὐτούς νά φάγουν ὄσπρια καὶ νά πιοῦν νερό. Καὶ ὠδήγησεν αὐτοὺς ἐνώπιον τοῦ βασιλέως καὶ ἐφάνησαν τὰ πρόσωπα αὐτῶν ἐκλεκτότερα ἀπὸ τὰ πρόσωπα τῶν ἄλλων νέων, οἱ ὅποιοι ἔτρωγαν εἰς τὸ τραπέζι τοῦ βασιλέως³.

7. Βλέπεις τί κάμνει ἡ νηστεία; Καὶ ἀσθενείας θεραπεύει καὶ πληγὰς τοῦ σώματος ξηραίνει καὶ δαιμόνια ἐκδιώκει καὶ λογισμοὺς πονηροὺς ἀπομακρύνει καὶ τὸν νοῦν κάμνει φωτεινότερον καὶ τὴν καρδίαν καθαρὰν καὶ τὸ σῶμα ἀγιάζει καὶ εἰς τὸν θρόνον τοῦ Θεοῦ παρουσιάζει τὸν ἄνθρωπον. Καὶ διὰ νά μὴ νομίσης, ὅτι αὐτὰ πού σᾶς λέγω εἶνε ἀπλῶς λόγια, ἔχεις ἀπόδειξιν εἰς τὰ εὐαγγέλια τὸν λόγον τοῦ Σωτῆρος· Ἠρώτησαν αὐτὸν οἱ μαθηταὶ του καὶ εἶπαν· Κύριε, δεῖξε μας μὲ ποῖον τρόπον ἐκδιώκονται τὰ ἀκάθαρτα πνεύματα; Ὁ δὲ Κύριος εἶπε· «Τοῦτο τὸ γένος τῶν δαιμόνων δὲν ἐκδιώκεται παρά μόνον μὲ προσευχὰς καὶ νηστείας»⁴. Ὁ καθένas λοιπὸν πού ἐνοχλεῖται ἀπὸ πνεῦμα ἀκάθαρτον, ἐάν κατανοήσῃ καὶ χρησιμοποίησῃ τὸ φάρμακον τοῦτο, ἐννοῶ τὴν νηστείαν, εὐθύς ἀμέσως τὸ πνεῦμα τὸ πονηρὸν στενοχωρεῖται καὶ φεύγει, διότι φοβεῖται τὴν νηστείαν. Ἀντιθέτως πολὺ εὐχαριστοῦνται οἱ δαίμονες μὲ τὴν κραιπάλην, τὴν μέθην καὶ τὴν ἀνάπαυσιν τοῦ σώματος. Μεγάλῃ δύναμις εἶνε ἡ νηστεία καὶ μεγάλα κατορθώματα ἐπιτυγχάνονται δι' αὐτῆς. Διότι πῶς ἀκόμη καὶ ἄνθρωποι ἐπιτελοῦν μεγάλας δυνάμεις καὶ δι' αὐτῶν γίνονται σημεῖα καὶ

δυνάμεις ἐπιτελοῦσι καὶ σημεῖα δι' αὐτῶν γίνεται, καὶ ἰάματα τοῖς κάμνουσι δι' αὐτῶν δωρεῖται ὁ Θεός, εἰ μὴ πάντως δι' ἀσκήσεως καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ πολιτείας ἀγαθῆς; Νηστεία γὰρ ἀγγέλων βίος ἐστί, καὶ ὁ χρώμενος αὐτῇ ἀγγελικὴν τάξιν 5 ἔχει. Καὶ μὴ νομίσης, ἀγαπητέ, ὅτι οὕτως ἀπλῶς ἐστὶν ἡ νηστεία· οὐ γὰρ ὁ νηστεύων ἀπὸ βρωμάτων μόνον ἐκεῖνος κατώρθωσεν· ἀλλ' ὁ ἀπεχόμενος ἀπὸ παντὸς πονηροῦ πράγματος, τούτῳ λογίζεται ἡ νηστεία. Ἐὰν γὰρ νηστεύσης καὶ μὴ τηρήσης τὸ στόμα σου λαλῆσαι λόγον πονηρὸν ἢ ὀξύχολίαν ἢ ψεῦδος 10 ἢ ἐπιορκίαν ἢ καταλαλήσης κατὰ τοῦ πλησίον σου, ἐὰν ταῦτα ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ στόματος τοῦ νηστεύοντος, οὐδὲν ὠφέλησεν· ἀλλὰ καὶ ὄλον τὸν κόπον αὐτοῦ ἀπώλεσε. Σὺ οὖν, δούλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ πάντες ὅσοι θέλουσι σωθῆναι, ἐὰν νηστεύσης, ἄγνισον σεαυτὴν ἀπὸ πάσης φιλαργυρίας· ὅτι ὁ ἀγαπῶν ἀργύριον 15 οὐ δύναται τὸν Θεὸν ἀγαπᾶν. («Ρίζα γὰρ πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φιλαργυρία»).

8. Τὴν κενοδοξίαν καὶ ἀλαζονεῖαν ἰσχυρῶς φεῦγε. Ἐὰν ὑποβάλλῃ σοι ὁ λογισμὸς, ὅτι μεγάλη γέγονας καὶ καλὴ προβεβηκυῖα τῇ ἀρετῇ, μὴ πιστεύσης αὐτῷ· ὁ ἐχθρὸς γὰρ ἐστὶν ὁ 20 ἐμποδίζων καὶ κενοδοξίαν ὑποβάλλων. Οὐκ ἀνέξῃ οὖν τοῦ λογισμοῦ ἐπαινοῦντός σε. Ἐὰν δὲ ὑποβάλλῃ σοι ὁ λογισμὸς λέγων· Μὴ θέλε κοπιᾶν οὕτω δυσκόλως, δύνασαι σωθῆναι, οὐκ ἀκούσεις αὐτοῦ· ὁ ἐχθρὸς γὰρ ἐστὶν ὁ ὑποβάλλων χαίνωσιν καὶ ὀλιγωρίαν, ἵνα σε καταβάλλῃ ἀπὸ τῆς ἐναρέτου σου πολιτείας. 25 Πολλὰ γὰρ ἐστὶ μηχανήματα ἐκ τοῦ ἐχθροῦ γινόμενα τοῖς δοῦλοις τοῦ Θεοῦ. Ὑποβάλλει γὰρ τοῖς ἀνθρώποις, ἄρχεται καὶ ἐπαινεῖν λόγοις, πρὸς τὸ ὑψωθῆναι τὴν καρδίαν αὐτῶν. Σὺ δὲ μὴ καταδέξῃ ἐπαινον ἀνθρώπων. Ἐὰν δὲ τίς σοι εἴπῃ· Μακαρία εἶ· λέγε αὐτῷ· Ἐὰν ἐξέλθῃ ἐκ τοῦ σώματος τούτου καλῶς τε- 30 λειώσασα, τότε μακαρισθήσομαι. Ἄρτι γὰρ οὐ πιστεύω ἐμαντῇ, ὅτι μακαρία εἰμί. Οἱ γὰρ ἄνθρωποι, ὡς ἄνεμος, οὕτω μεταβαλλόμεθα. Πολλάκις δὲ ὑποβάλλει σοι ἐξουθενεῖν τοὺς ἐσθίον-

ὁ Θεὸς δωρίζει θεραπείας εἰς τοὺς ἀσθενεῖς; Ἀσφαλῶς διὰ τῆς ἀσκήσεως καὶ ταπεινοφροσύνης καὶ τῆς ἐναρέτου ζωῆς. Διότι ἡ νηστεία εἶνε ἡ ζωὴ τῶν ἀγγέλων καὶ αὐτὸς ποὺ τὴν χρησιμοποιοεῖ ἐντάσσεται εἰς τοὺς ἀγγέλους. Ἀλλὰ μὴ νομίσης, ἀγαπητέ, ὅτι τόσον ἀπλοῦν πρᾶγμα εἶνε ἡ νηστεία. Διότι δὲν ἐπέτυχε τὴν νηστείαν ἐκεῖνος ποὺ νηστεύει μόνον ἀπὸ τροφᾶς, ἀλλὰ νηστεία λογαριάζεται εἰς αὐτὸν ποὺ ἀπέχει ἀπὸ κάθε πονηρὸν πρᾶγμα. Διότι, ἐάν νηστεύσης ἀπὸ τροφᾶς καὶ δὲν φυλάξης τὸ στόμα σου ἀπὸ λόγον πονηρὸν ἢ πικρόχολον ἢ ψευδῆ ἢ ἐπίορκον, ἢ ἂν κατακρίνης τὸν πλησίον σου, ἐάν ὅλα αὐτὰ ἐξέλθουν ἀπὸ τὸ στόμα τοῦ νηστεύοντος, δὲν ὠφελεῖ ἡ νηστεία καὶ ὅλος ὁ κόπος πηγαίνει χαμένος. Σὺ λοιπόν, δούλη τοῦ Χριστοῦ, καὶ ὅλοι ὅσοι θέλουν νὰ σωθοῦν, ἐάν νηστεύσης, ἐξάγνισε τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ κάθε φιλαργυρίαν. Διότι, ἐκεῖνος ποὺ ἀγαπᾷ τὰ χρήματα, δὲν εἶνε δυνατόν νὰ ἀγαπᾷ τὸν Θεόν, «Καθότι ρίζα ὅλων τῶν κακῶν εἶνε ἡ φιλαργυρία»¹.

8. Ἀπόφευγε τὴν κενοδοξίαν καὶ τὴν ἀλαζονείαν. Ἐάν σοῦ ψιθυρίζῃ ὁ λογισμὸς, ὅτι ἔχεις γίνει μεγάλη καὶ σπουδαία καὶ προχωρημένη εἰς τὴν ἀρετὴν, μὴ τὸν πιστεύσης, διότι εἶνε ἐχθρὸς αὐτὸς ποὺ σοῦ θέτει παγίδας καὶ σὲ ὑποκινεῖ εἰς τὴν κενοδοξίαν. Μὴ ἀνέχεσαι λοιπόν τὸν λογισμὸν νὰ σὲ ἐπαινῆ. Ἐάν πάλιν σοῦ ψιθυρίζῃ ὁ λογισμὸς καὶ σοῦ λέγῃ· Μὴ θέλης νὰ κοπιάζῃς τόσον πολὺ· ἢμπορεῖς νὰ σωθῆς· δὲν θὰ τὸν ἀκούσης. Διότι ὁ ἐχθρὸς εἶνε ἐκεῖνος ποὺ σὲ παρακινεῖ εἰς χαύνωσιν καὶ ἀμέλειαν, διὰ νὰ σὲ γκρεμίσῃ ἀπὸ τὴν ἐνάρετον ζωὴν. Διότι πολλὰ πονηρὰ τεχνάσματα ἐφαρμόζει ὁ ἐχθρὸς εἰς τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ. Διότι ὑποβάλλει τοὺς ἀνθρώπους καὶ ἀρχίζει νὰ τοὺς ἐπαινῆ μὲ λόγια μὲ τὸν σκοπὸν νὰ ὑπερηφανευθοῦν αἱ καρδίαι των. Σὺ ὅμως μὴ καταδεχθῆς ἔπαινον ἀνθρώπων. Ἐάν, τέλος, σοῦ εἰπῆ κάποιος· Εἶσαι μακαρία· λέγε εἰς αὐτόν· Ἐάν φέρω εἰς πέρας τὴν ἐδῶ ζωὴν καλῶς καὶ φύγῃ ἡ ψυχὴ μου ἀπὸ τὸ σῶμα, τότε θὰ γίνω μακαρία. Τώρα, εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν, δὲν πιστεύω εἰς τὸν ἑαυτὸν μου, ὅτι εἶμαι μακαρία, διότι ἡμεῖς οἱ ἄνθρωποι σὰν τὸν ἄνεμον ἀλλάσσομεν γνώμην. Πολλές φο-

τας· μὴ πιστεύσης αὐτῶ· ἄλλοτριος γάρ ἐστι· πάντων γὰρ ἐλα-
 χιστοτέραν σεαυτὴν λογίζου, ἵνα πολλοὺς προάξῃς εἰς τὴν βα-
 σιλείαν τῶν οὐρανῶν, καὶ παρὰ Θεῶ ὑψωθήσῃ. Ὑποβάλλει δὲ
 ὁ ἐχθρὸς καὶ ἄσκησιν μεγάλην, ἵνα τὸ σῶμα ἀσθενὲς καὶ ἀχρή-
 5 σιμον ποιήσῃ. Σοῦ οὖν ἡ νηστεία μέτρον ἐχέτω. Νήστευσον οὖν
 ὅλον τὸν ἐνιαυτὸν χωρὶς πάσης ἀνάγκης· ὥρα δὲ ἐνάτη τῆς ἡμέ-
 ρας, ἐν ὕμνοις καὶ προσευχαῖς διετελέσασα, μεταλαμβάνε τῶν
 ἄρτων σου ἐν λαχάνῳ ἀναπεποιημένῳ ἐλαίῳ. Πάντα ἀγνὰ ὄσα
 ἄψυχα.

10 9. Σὺ δέ, ὦ παρθένε, μηθεὶς καταμανθανέτω τὴν ἄσκησίν
 σου, μηδὲ αὐτῶν ἰδίων σου συγγενῶν· ἀλλ' εἴ τι ποιεῖς, ἐν κρυ-
 πτῶ ποιεῖ «καὶ ὁ Πατὴρ σου ὁ οὐράνιος, ὁ βλέπων ἐν τῷ κρυ-
 πτῶ, ἀποδώσει σοι ἐν τῷ φανερωῶ». Ἐὰν δὲ φανερώσῃς σου τὸν
 βίον, κενοδοξία σοι τίκτεται, καὶ ζημιοῖ· ἐὰν δὲ εὐρῆς ψυχὴν
 15 ὁμοσύμφωνον πονοῦσαν τῷ Θεῶ, ὡς καὶ σύ, ταύτη μόνῃ ἀπο-
 κάλυψον ἐν μυστηρίῳ· ἐκεῖ οὐκ ἔστι κενοδοξία. Ἐλάλησας γάρ
 ἵνα σωθῇ ψυχὴ· πολλὴν μισθὸν λήψῃ, ἐὰν σωθῇ διὰ σοῦ ψυχὴ.
 Τοῖς ἔχουσι πόθον ἀκούειν λάλει τὰ συμφέροντα. Ἐὰν δὲ ἀκοθή
 καὶ μὴ ποιῇ, μηδὲν λάλει. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος· «Μὴ δῶτε τὰ
 20 ἅγια τοῖς κυσί· μηδὲ βάλλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἐμπρο-
 σθεν τῶν χοίρων». Κύνας γὰρ καὶ χοίρους ἀποκαλεῖ ὁ Χριστὸς
 τοὺς ἐν ἀτίμῳ βίῳ διάγοντας· μαργαρίται γὰρ τίμιοί εἰσιν οἱ
 τοῦ Θεοῦ λόγοι τοῖς ἀξίοις μόνοις διδόμενοι.

10. Ὡ μακαρία ψυχὴ, ἣ ἀκούσασα τούτους τοὺς λόγους
 25 τοὺς γεγραμμένους ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ καὶ ποιούσα! Μαρτύ-
 ρομαι παντὶ ἀνθρώπῳ ἀκούοντι τὰ ῥήματα ταῦτα καὶ ποιῶντι,

1. Πρβλ. Ρωμ. 14, 3.

2. Περὶ τῆς ὑποδιαίρεσεως τῆς ἡμέρας εἰς ὥρας βλέπε σελ. 124.

3. Μθ. 6, 4.

4. Μθ. 7, 6.

ρές πάλιν σέ παρακινεῖ νά περιφρονήσης ἐκείνους πού τρώγουν ¹. Μή δώσης ἐμπιστοσύνην εἰς αὐτόν, διότι εἶνε ἐχθρός. Νά θεωρῆς τὸν ἑαυτὸν σου ὡς τὴν πλέον ἀσήμαντον παρθένον ἐξ ὄλων, διὰ νά δυνηθῆς νά ὀδηγήσης πολλοὺς εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ νά δοξασθῆς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Σὲ παρακινεῖ ἐπίσης ὁ ἐχθρός καὶ ἄσκησιν μεγάλην νά κάμνης, διὰ νά ἐξασθενήσῃ καὶ ἀχρηστεύσῃ τὸ σῶμά σου. Ἄλλ' ἡ δική σου νηστεία ἄς ἔχη μέτρον. Νήστευσε λοιπὸν ὅλον τὸν χρόνον, χωρὶς νά σοῦ τὸ ἐπιβάλλῃ καμμία ἀνάγκη νά τὸ κάμῃς. Κατὰ τὰς τρεῖς τὸ ἀπόγευμα ², ἀφοῦ διήλθες τὴν ἡμέραν μὲ ὕμνους καὶ προσευχάς, τρῶγε τὸ ψωμί σου μὲ λάχανα μαγειρευμένα μὲ λάδι. Ὅλαι αἱ φυτικαὶ τροφαὶ εἶνε ἀγναί.

9. Νά μὴ γνωρίζῃ δέ, παρθένε, κανεὶς τὴν ἀσκητικὴν σου ζωὴν, οὔτε καὶ αὐτοὶ οἱ συγγενεῖς σου. Ἄλλ' ὅ,τι κάμνεις, κάμνε το κρυφά, «καὶ ὁ Πατέρας σου ὁ οὐράνιος πού βλέπει τὰ κρυφά, θὰ σέ ἀνταμείψῃ εἰς τὰ φανερά» ³. Ἐὰν ὅμως φανερώσῃς τὴν ζωὴν σου, σοῦ γεννᾶται κενοδοξία καὶ ζημιώνεσαι· ἀλλ' ἔὰν εὐρῆς καμμίαν ψυχὴν πού νά συμφωνῆ ἀπόλυτα μαζί σου καὶ κοπιάζῃ διὰ τὸν Θεόν, ὅπως καὶ σὺ, εἰς αὐτὴν καὶ μόνον φανέρωσε τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν σου κατὰ τρόπον ἀπόρρητον. Τότε δὲν ὑπάρχει κενοδοξία. Διότι τὰ ἀνεκοίνωσες διὰ νά σώσῃς μίαν ψυχὴν· πολὺν δὲ μισθὸν θὰ λάβῃς, ἔὰν ἐξ αἰτίας σου σωθῆ μία ψυχὴ. Εἰς αὐτοὺς πού ἔχουν πόθον νά ἀκούουν, λέγε ὅσα εἶνε ψυχικῶς ὠφέλιμα. Ἐὰν ὅμως κάποιος ἀκούῃ μόνον καὶ δὲν ἐφαρμόζῃ, μὴ τοῦ λέγῃς τίποτε. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «Μὴ δίδετε τὰ ἅγια εἰς τὰ σκυλιά καὶ μὴ ρίπτετε ἐμπρὸς εἰς τοὺς χοίρους τὰ μαργαριτάρια σας» ⁴. Σκυλιὰ δηλαδὴ καὶ χοίρους ὀνομάζει ὁ Κύριος ἐκείνους πού ζοῦν ἄτιμον ζωὴν, μαργαριτάρια δὲ πολύτιμα εἶνε τὰ λόγια τοῦ Θεοῦ, τὰ ὅποια δίδονται εἰς ἐκείνους μόνον πού τοὺς ἀξίζουν.

10. Τί εὐτυχισμένη πού εἶσαι, ψυχὴ, σὺ πού ἤκουσες τὰ λόγια αὐτὰ πού εἶνε γραμμένα εἰς τὸ βιβλίον αὐτὸ καὶ τὰ ἐφαρμόζεις! Δίδω τὴν διαβεβαίωσιν εἰς κάθε ἄνθρωπον, πού ἀκούει τὰ λόγια αὐτὰ καὶ τὰ πράττει, ὅτι τὸ ὄνομά του θὰ γραφῆ εἰς

ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ γραφήσεται ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ζωῆς, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ τάγματι τῶν ἀγγέλων εὐρεθήσεται. Ἐὰν οὖν προσεύχη ἢ ψάλλῃς ἢ ἀναγινώσκῃς, κατ' ἰδίαν κάθου· μηδεὶς ἀκούετω, εἰ μὴ σὺ μόνη, καὶ εἰς ἑξῆς ὁμοψύχους μίαν ἢ δύο παρθένους· λέγει γὰρ ὁ Χριστός· «Ὁπου δύο ἢ τρεῖς εἰσι συνηγμένοι ἐν τῷ ὀνόματί μου, ἐκεῖ εἰμι ἐν μέσῳ αὐτῶν»· ἀπόθου τὸ γυναικεῖον φρόνημα, καὶ λάβε θάρσος καὶ ἀνδρίαν. Ἐν γὰρ τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, οὐκ ἔστιν ἄρρεν καὶ θῆλυ, ἀλλὰ πᾶσαι αἱ ἀρεστήσασαι γυναικες ἀνδρῶν τάξιν λαμβάνουσιν. Ἐπιλάβου τὰ νεωτερικὰ σχήματα, ἵνα λάβῃς τιμὴν τῆς καλῆς χήρας. Λέγει γὰρ ὁ ἅγιος Παῦλος· «Τίμα χήρας, τὰς ὄντως χήρας. Ἡ δὲ ὄντως χήρα καὶ μεμονωμένη ἤλπικεν ἐπὶ τὸν Θεόν, καὶ προσμένει ταῖς δεήσεσι καὶ ταῖς προσευχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. Ἡ δὲ σπαταλῶσα τέθνηκε. Χήρα καταλεγέσθω μὴ ἔλαττον ἑτῶν ἐξήκοντα, γεγονυῖα ἐνὸς ἀνδρὸς γυνή· εἰ ἐξενοδόχησεν, εἰ ἐτεκνοτρόφησεν, εἰ ἁγίων πόδας ἔνιψεν, εἰ θλιβομένοις ἐπήρηκεσεν, εἰ παντὶ ἔργῳ ἀγαθῷ ἐπηκολούθησε. Νεωτέρας δὲ χήρας παραιτοῦ· ὅταν γὰρ καταστρηγιάσωσι τοῦ Χριστοῦ, γαμεῖν θέλουσιν, ἔχουσαι κριμα, ὅτι τὴν πρώτην πίστιν ἠθέτησαν».

20 **II.** Σὺ δέ, εἰ μὲν οὐ ποιεῖς τὰ νεωτερικὰ σχήματα, οὐκ ἀκούεις νεωτέρα, ἀλλὰ καὶ πρεσβύτες ἀποκαλῆ, καὶ τιμὴν ἔχεις ὡς πρεσβύτερα. Ἡ ὑπόστασις τῶν ἱματίων σου μὴ ἦτω πολυτιμος· ὁ ἐπενδύτης σου μέλας, μὴ βεβαμμένος ἐν βαφῇ, ἀλλ' ἀστοφυῆς ἰδιόχρους ἢ ὀνυχίζων· καὶ τὸ μαφόριον ἄκροσσον, ὡσαύτως τῆς αὐτῆς χροῆς· καὶ χειρῖδια ἐρεᾶ περικαλύπτοντα τοὺς

1. Πρβλ. Λκ. 10, 20· Ἀποκ. 3, 5· 13, 8· 21, 27.

2. Περὶ τῶν ἀγγελικῶν ταγμάτων δὲν ἔχομεν σαφεῖς πατερικὰς μαρτυρίας. Ὁ Μ. Ἀθανάσιος ἀναφέρει ὅτι οἱ ἄγγελοι εἶνε πάρα πολλοὶ καὶ κατονομάζει μερικὰ τάγματα μόνον (Πρὸς Σεραπίωνα Α' ἐπιστολή, 27· ΕΠΕ 4, 164, 10· ΡG 26, 593). Εἰς ἀμφιβαλλόμενα ἔργα τοῦ Ἀθανασίου, ἀσφαλῶς μεταγενέστερα, κατονομάζονται ἐννέα τάγματα ἀγγέλων (Ἀπορία πρὸς Ἀντίοχον Δοῦκα, ΡG 28, 604). Ἀργότερον εἰς τὰ ψευδοδιονύσια ἔργα γίνεται ἡ ἱεράρχησις τῶν ἐννέα ἀγγελικῶν ταγμάτων ὡς ἀκολουθῶς: Πρώτη ἱεραρχία· θρόνοι, χερουβίμ, σεραφίμ, δευτέρα· ἐξουσίαι, κυριότητες, δυνάμεις, καὶ τρίτη· ἄγγελοι, ἀρχᾶγγελοι, ἀρχαί (Περὶ οὐρανιας ἱεραρχίας, 5· ΡG 3, 200 - 1). Ἐνταῦθα ἐκ τῆς φράσεως τοῦ κειμένου δὲν εἶνε δυνατόν νὰ προσδιορισθῇ ποῖον εἶνε τὸ τρίτον ἀγγελικὸν τάγμα.

τὸ βιβλίον τῆς ζωῆς¹, καὶ θὰ εὐρεθῆ μεταξύ τῶν ἀγγέλων τοῦ τρίτου τάγματος². Ἐάν λοιπὸν προσεύχεσαι ἢ ψάλλῃς ἢ διαβάζῃς νὰ εἶσαι μόνη σου. Κανεῖς νὰ μὴ σέ ἀκούη, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σου, ἢ ἐάν ἔχῃς μαζί σου μίαν ἢ δύο παρθένους ποὺ ἔχουν τὸ ἴδιον φρόνημα μὲ σένα. Διότι λέγει ὁ Χριστός· «Ὅπου εἶνε δύο ἢ τρεῖς συγκεντρωμένοι εἰς τὸ ὄνομά μου, ἐκεῖ εἶμαι ἀνάμεσά των»³. Ἀπόβαλλε τὸ γυναικεῖον φρόνημα καὶ λάβε θάρρος καὶ ἀνδρεία. Διότι εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δὲν ὑπάρχει ἀρσενικὸν καὶ θηλυκὸν γένος, ἀλλὰ ὅλαι αἱ γυναῖκες ποὺ εὐηρέστησαν εἰς τὸν Θεὸν κατατάσσονται εἰς τὴν τάξιν τῶν ἀνδρῶν. Λησιμόνησε τὰς μοντέρνas ἐμφανίσεις, διὰ νὰ λάβῃς τὴν τιμὴν ποὺ ἀνήκει εἰς τὴν καλὴν χήραν. Διότι λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος· «Νὰ τιμᾷς τὰς χήρας, ὅσας εἶνε πράγματι χῆραι. Ἐκείνη ποὺ εἶνε πράγματι χήρα καὶ μόνη εἰς τὸν κόσμον, ἔχει στηρίξει τὴν ἐλπίδα τῆς εἰς τὸν Θεὸν καὶ ἐμμένει εἰς τὰς δεήσεις καὶ τὰς προσευχὰς νύκτα καὶ ἡμέραν. Ἐκείνη ὅμως ποὺ ζῆ εἰς τὰς ἀπολαύσεις, ἔχει ἀποθάνει πνευματικῶς. Μία γυναῖκα ἡμπορεῖ νὰ ὀνομασθῆ χήρα, ἐάν δὲν εἶνε κάτω τῶν ἐξήντα ἐτῶν, καὶ ὑπῆρξε σύζυγος ἐνὸς ἀνδρός, ἐάν ἦτο φιλόξενη, ἐάν ἀνέθρεψε παιδιὰ, ἐάν ἔνιψε τὰ πόδια τῶν ἀγίων, ἐάν ἀνεκούφισε θλιμμένους, ἐάν ἀφιερῶθη εἰς κάθε καλὸν ἔργον. Ἀπόφευγε τὰς νεωτέρας χήρας. Διότι, ὅταν τὰ πάθη των τὰς ἀποσπᾶσουν ἀπὸ τὸν Χριστὸν, ζητοῦν νὰ ὑπανδρευθοῦν καὶ ἔχουν κρῖμα, διότι παρέβησαν τὴν πρώτην ὑπόσχεσίν των»⁴.

11. Σὺ ὅμως, ἐάν δὲν ἀκολουθῆς τὰς μοντέρνas ἐμφανίσεις δὲν προσφωνεῖσαι νεωτέρα, ἀλλὰ καὶ πρεσβυτέρα ὀνομάζεσαι καὶ τὸν σεβασμὸν σοῦ ἀποδίδουν ἐκείνον, ποὺ ἀνήκει εἰς ἡλικιωμένας. Ἡ ποιότης τῶν φορεμάτων σου νὰ μὴ εἶνε πολύτιμος, τὸ ἐπανωφόρι σου νὰ εἶνε χρώματος μαύρου καὶ ὄχι βαμμένον μὲ κάποιο χρῶμα, ἀλλὰ νὰ ἔχῃ τὸ ἰδικὸν του φυσικὸν χρῶμα καὶ νὰ μὴ ἐξετάζεται ἐπιμελῶς. Καὶ ἡ μανδήλα τῆς κεφαλῆς νὰ εἶνε χωρὶς κρόσσια, καὶ νὰ ἔχῃ τὸ ἴδιον χρῶμα μὲ τὸ ἐπανω-

3. Μθ. 18, 20.

4. Α' Τιμ. 5, 3 - 12.

βραχίονας ἕως τῶν δακτύλων τῶν χειρῶν, τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς περικεκομμένας, καὶ κεφαλοδέσμιον ἔρεοῦν περισφίγγον τὴν κεφαλὴν, καὶ κουκούλιον, καὶ ἐπώμιον ἄκροσσον. Ἐὰν δὲ συναντᾷς ἀνθρώπῳ, τὸ πρόσωπον κατακεκαλυμμένον ἔστω, 5 κἄτω νεῖον, καὶ οὐκ ἐπάρης ἀνθρώπῳ τὸ πρόσωπόν σου, εἰ μὴ μόνον τῷ Θεῷ σου. Ὅταν στῆς εἰς προσευχὴν, τοὺς πόδας σου περικεκαλυμμένους ἔχε ἐν ὑποδήμασιν. Αὐτὸς γὰρ ὁ στολισμὸς ἱεροπρεπὴς ἔστιν. Οὐκ ἐκδύση γυμνή· νυκτὸς δὲ καὶ ἡμέρας τὸ ἱμάτιόν σου ἔστω καλῶπτον τὴν σάρκα σου. Οὐ μὴ ἴδη ἄλλη γυνή 10 τὸ σῶμά σου γυμνὸν ἄνευ πάσης ἀνάγκης· ἀλλ' οὐδὲ αὐτὴ κατανοήσεις ἀποκεκαλυμμένη τῷ σώματι. Ἐξ ὅτου γὰρ ἐτάξω τῷ Θεῷ ἐγκρατεῦσθαι, τὸ σῶμά σου ἡγιασμένον ἔστί, καὶ ναὸς ἔστι τοῦ Θεοῦ. Οὐ χρεὴ οὖν τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ ἀποκαλύπτεσθαι ὑπὸ τινος. Οὐ πορεύση εἰς βαλανεῖον ὑγιαίνουσα ἄνευ πάσης 15 ἀνάγκης, οὐ μὴ βάρης ὄλον τὸ σῶμά σου εἰς ὕδωρ, ὅτι ἅγια εἰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ· καὶ οὐ μιανεῖς τὴν σάρκα σου ἐν οὐδενὶ κοσμικῷ, ἀλλὰ μόνον τὸ πρόσωπόν σου νίψαι καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας. Ὅταν νίψης τὸ πρόσωπόν σου, οὐ νίψη ταῖς δύο χερσίν, οὐδὲ ἐκτρίψῃ τὰ μῆλα τῆς ὀφθαλμοῦ σου, οὐδὲ μὴ βάλλῃς πόαν, 20 οὐδὲ νίτρον, οὐδὲ τὰ ὁμοια τούτοις· αἱ κοσμικαὶ γὰρ ταῦτα ποιῶσιν· ἀλλ' ἐν ὕδατι καθαρῷ νίψη.

12. Οὐκ ἐπιχρίση τὸ σῶμά σου μύρω πολυτελεῖ, οὐδὲ ἐπιβαλεῖς ἐπὶ τὰ ἱμάτιά σου ἀρώματα πολύτιμα. Ἐὰν δὲ τὸ σῶμά σου ἀσθενέστερον γένηται, χρῆσαι οἴνῳ ὀλίγῳ διὰ τὸν 25 στόμαχον. Ἐὰν δὲ, ὃ μὴ γένοιτο! εἰς κάκωσιν ἐμπέσης, σεαυτῆς ἐπιμέλου, μὴ δῶς τόπον τοῖς ἀνθρώποις λέγειν, ὅτι ἐκ τῆς ἀσκήσεως αὐτῆς συνέβη αὐτῇ ἢ κάκωσις. Ἀλλὰ πρὶν ἢ τινα

1. Πρβλ. Α' Τιμ. 5, 23.

φόριον. Καί τὰ μανίκια νά εἶνε μάλλινα καί νά σκεπάζουσι τὰ χέρια μέχρι τὰ δάκτυλα. Τὰ μαλλιά τῆς κεφαλῆς νά εἶνε κομμένα κοντά καί ἓνα κεφαλοδέσμιον (τσιμπέρι) μάλλινον νά σφίγγῃ τὸ κεφάλι. Νά φορῆς ἐπίσης κουκούλιον καί ὠμοφόριον χωρὶς κρόσσια. Ἐάν συναντῆς κάποιον ἄνθρωπον, νά ἔχῃς τὸ πρόσωπόν σου τελείως σκεπασμένον, νά σκύβῃς κάτω καί νά μὴ σηκώνῃς ποτὲ τὸ πρόσωπόν σου εἰς ἄνθρωπον, παρὰ μόνον εἰς τὸν Θεόν σου. Ὅταν στέκεσαι καί προσεύχεσαι, εἰς τὰ πόδια σου νά φορῆς ὑποδήματα. Διότι αὐτὴ εἶνε ἡ ἱεροπρεπὴς περιβολή. Ποτὲ δὲν θὰ βγάλῃς τὰ ροῦχά σου, ὥστε νά εἶσαι γυμνή, ἀλλὰ νύκτα καί ἡμέραν τὰ ἐνδύματά σου νά σκεπάζουσι τὸ σῶμά σου. Ποτὲ νά μὴ ἰδῇ ἄλλη γυναῖκα τὸ σῶμά σου γυμνόν, χωρὶς νά ὑπάρχῃ κάποια ἀνάγκη. Ἄλλ' οὔτε καί σὺ ἡ ἰδία νά περιεργασθῇς τὸ σῶμά σου γυμνόν. Διότι ἀπὸ τὴν στιγμὴν ποῦ ἔδωκες ὑπόσχεσιν εἰς τὸν Θεόν, ὅτι θὰ ζήσῃς ἐγκρατῆ ζωὴν, τὸ σῶμά σου εἶνε ἡγιασμένον καί εἶνε ναὸς τοῦ Θεοῦ. Δὲν πρέπει νά φανερώνη κανεὶς εἰς τοὺς ἄλλους τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ. Δὲν ἐπιτρέπεται νά μεταβῆς εἰς τὰ λουτρά, καθ' ἣν στιγμὴν εἶσαι ὑγιῆς καί δὲν ὑπάρχει καμμία ἀνάγκη. Οὔτε νά βουτήξῃς ὄλον τὸ σῶμά σου εἰς τὸ νερό, διότι εἶσαι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Θεόν. Καί δὲν θὰ μολύνῃς τὸ σῶμά σου με τίποτε τὸ κοσμικόν, ἀλλὰ πλύνε μόνον τὸ πρόσωπόν σου καί τὰ χέρια σου καί τὰ πόδια σου. Ὅταν θὰ πλύνῃς τὸ πρόσωπόν σου δὲν θὰ τὸ πλύνῃς καί με τὰ δύο χέρια σου, οὔτε θὰ τρίψῃς τὰ μάγουλα τοῦ προσώπου σου, οὔτε θὰ βάλῃς βότανα, οὔτε σαποῦνι, οὔτε τὰ ὅμοια με αὐτά. Διότι αὐτὰ τὰ κάμνουν αἱ κοσμικαὶ γυναῖκες. Ἀλλὰ πλύνε τὸ πρόσωπόν σου με σκέτο νερό.

12. Δὲν θὰ ἀλείψῃς τὸ σῶμά σου με ἄρωμα πολυτελές, οὔτε ἐπάνω εἰς τὰ φορέματά σου θὰ βάλῃς ἀρώματα πολύτιμα. Ἐάν δὲ τὸ σῶμά σου ἀδυνατίσῃ, κάμε χρῆσιν ὀλίγου κρασιοῦ διὰ τὸ στομάχι σου¹. Ἐάν δέ, ὃ μὴ γένοιτο, ἀρρωστήσῃς, νά περιποιῆσαι τὸν ἑαυτὸν σου διὰ νά μὴ δώσῃς ἀφορμὴν εἰς τοὺς ἀνθρώπους νά λέγουν, ὅτι ἀπὸ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν σου προῆλθεν ἡ ἀσθένεια. Ἀλλὰ προτοῦ νά σοῦ εἴπῃ κανεὶς κάτι,

εἰπεῖν σοι, σὺ σεαυτῆς φρόντιζον, ἕως ἂν ταχὺ ἀναστῆς, καὶ πάλιν τὸν κανόνα σου ἐλκύσῃς. Ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου ἐν νηστεύσει καὶ προσευχαῖς καὶ ἐλεημοσύναις διατέλει. Μακάριος ὁ ἀκούων ταῦτα καὶ ποιῶν αὐτά. Νυκτὸς καὶ ἡμέρας μὴ ἀποστήτω ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ ἐκ τοῦ στόματός σου. Ἦτω δὲ τὸ ἔργον σου διὰ παντὸς μελέτη τῶν θείων Γραφῶν. Ψαλτήριον ἔχε, καὶ τοὺς ψαλμοὺς μάνθανε. Ἀνατέλλων ὁ ἥλιος βλεπέτω τὸ βιβλίον ἐν ταῖς χερσὶ σου, καὶ μετὰ τρίτην ὥραν συνάξεις ἐπιτέλει, ὅτι ταύτῃ τῇ ὥρᾳ ἐπάγη τὸ ξύλον τοῦ σταυροῦ. Ἐκτῆ ὥρᾳ ὁμοίως ἐπιτέλει σου τὰς προσευχὰς μετὰ ψαλμῶν καὶ κλαυθμοῦ καὶ δεήσεως· ὅτι αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ἐκρεμάσθη ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἐνάτῃ ὥρᾳ πάλιν ἐν ὕμνοις καὶ δοξολογίαις, μετὰ δακρῶν ἐξομολογουμένη τὰ παραπτώματά σου, τὸν Θεὸν ἰκέτευε, ὅτι ἐν αὐτῇ τῇ ὥρᾳ ὁ Κύριος κρεμáμενος ἐπὶ σταυροῦ ἀπέδωκε τὸ πνεῦμα. Καὶ μετὰ τὴν σύναξιν τῆς ἐνάτης ἔσθιε τὸν ἄρτον σου, εὐχαριστήσασα τῷ Θεῷ ἐπὶ τῆς τραπέζης σου οὕτως· Εὐλογητὸς ὁ Θεός, ὁ ἐλεῶν καὶ τρέφων ἡμᾶς ἐκ νεότητος ἡμῶν, «ὁ δίδους τροφήν πάσῃ σαρκί» πλήρωσον χαρᾶς καὶ εὐφροσύνης τὰς καρδίας ἡμῶν, ἵνα πάντοτε πᾶσαν ἀντάρκειαν ἔχοντες περισσεύωμεν εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθόν, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ' οὗ σοι πρέπει δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις σὺν ἁγίῳ Πνεύματι, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν.

13. Καὶ ὅταν καθεσθῆς ἐπὶ τῆς τραπέζης, καὶ ἔρχῃ κλάσαι τὸν ἄρτον, σφραγίσασα αὐτὸν τρίτον τὸ σημεῖον τοῦ σταυροῦ, οὕτως εὐχαριστοῦσα λέγε· Εὐχαριστοῦμέν σοι, Πάτερ ἡμῶν, ὑπὲρ τῆς ἁγίας ἀναστάσεώς σου· διὰ γὰρ Ἰησοῦ τοῦ Παιδός σου ἐγνώρισας ἡμῖν αὐτήν· καὶ καθὼς ὁ ἄρτος οὗτος διεσκορπισμένος ὑπῆρχεν ὁ ἐπάνω ταύτης τῆς τραπέζης καὶ συναχθεὶς ἐγένετο ἓν, οὕτως ἐπισυναχθήτω σου ἡ Ἐκκλησία ἀπὸ

1. Πρβλ. Ἰ. Ναυῆ 1, 8.

2. Ψαλμ. 135, 25.

3. Πρβλ. Β' Κορ. 9, 8.

φρόντιζε μόνη σου τὸν ἑαυτὸν σου, ἕως οὗτου σηκωθῆς ἀπὸ τὴν ἀσθένειαν γρήγορα καὶ ἐπαναλάβῃς τὸν κανόνα σου. Νὰ περ-
νῆς ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου μὲ νηστείας, προσευχὰς
καὶ ἔλεημοσύνας. Εὐτυχῆς εἶνε ἐκεῖνος ποὺ ἀκούει αὐτὰ καὶ τὰ
ἐφαρμόζει. Νύκτα καὶ ἡμέραν νὰ μὴ λείπη ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ
ἀπὸ τὸ στόμα σου¹. Νὰ εἶνε δὲ παντοτινὸν ἔργον σου ἡ μελέτη
τῶν θείων Γραφῶν. Νὰ ἔχῃς ψαλτήριον καὶ νὰ μαθαίνῃς τοὺς
ψαλμοὺς. Ὅταν ἀνατέλλῃ ὁ ἥλιος νὰ βλέπῃ τὸ βιβλίον εἰς τὰ
χέρια σου, καὶ μετὰ τὴν ἐνάτην πρωϊνὴν ὥραν νὰ κάμνῃς συνά-
ξεις, διότι κατ' αὐτὴν τὴν ὥραν ὑψώθη τὸ ξύλον τοῦ Σταυροῦ.
Κατὰ τὴν δωδεκάτην μεσημβρινὴν ὥραν κάμνε πάλιν τὴν προσ-
ευχὴν σου μὲ ψαλμωδίας καὶ δάκρυα καὶ δεήσεις, διότι κατ'
αὐτὴν τὴν ὥραν ἐκρεμάσθη ἐπὶ τοῦ σταυροῦ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ.
Κατὰ τὴν τρίτην ἀπογευματινὴν ὥραν ἰκέτευε καὶ πάλιν τὸν
Θεὸν μὲ ὕμνους καὶ δοξολογίας καὶ κάμνε μὲ δάκρυα ἑξομολό-
γησιν τῶν παραπτωμάτων σου, διότι κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν
ὁ Κύριος κρεμάμενος ἐπάνω εἰς τὸν σταυρὸν παρέδωκε τὸ πνεῦμα.
Καὶ μετὰ τὴν συγκέντρωσιν τῆς τρίτης ἀπογευματινῆς ὥρας
φάγε τὸ ψωμί σου, ἀφοῦ εὐχαριστήσῃς τὸν Θεὸν εἰς τὸ τραπέζι
σου ὡς ἐξῆς: Εὐλογητὸς εἶσαι, Θεέ, ποὺ μᾶς ἔλεεις καὶ μᾶς τρέ-
φεις ἀπὸ τὴν παιδικὴν μας ἡλικίαν, «σὺ ποὺ δίδεις τὴν τροφήν
σὲ κάθε πλᾶσμα»², γέμισε τὴν καρδίαν μας μὲ χαρὰν καὶ εὐφρο-
σύνην διὰ νὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰς τὸ κάθε τι ἐπάρκειαν καὶ νὰ
δίδωμεν μὲ ἀφθονίαν εἰς κάθε καλὸν ἔργον³ διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον σοῦ ἀνήκει ἡ δόξα,
ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις μαζὶ καὶ μὲ τὸ ἅγιον Πνεῦ-
μα, εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

13. Καὶ ὅταν καθήσῃς εἰς τὸ τραπέζι καὶ πάρῃς νὰ κόψῃς
τὸ ψωμί, ἀφοῦ τὸ σταυρώσῃς τρεῖς φορές μὲ τὸ σημεῖον τοῦ
σταυροῦ, νὰ εὐχαριστήσῃς καὶ νὰ εἰπῆς ἔτσι· Σὲ εὐχαριστοῦμεν,
Πατέρα μας, διὰ τὴν ἀγίαν ἀνάστασίν σου, διότι διὰ μέσου τοῦ
Ἰησοῦ τοῦ Υἱοῦ σου μᾶς τὴν ἐγνώρισες. Καὶ ὅπως τὸ ψωμί
αὐτὸ ποὺ εἶνε ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι ἦτο διεσκορπισμένον καὶ
ἀφοῦ ἐμαζεύθη ἔγινεν ἓνα πρᾶγμα, ἔτσι ἅς συγκεντρωθῇ ἐπὶ τὸ

τῶν περάτων τῆς γῆς εἰς τὴν βασιλείαν σου, ὅτι σοῦ ἐστὶν ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν. Καὶ ταύτην μὲν τὴν εὐχὴν ἐν τῷ κλᾶν τὸν ἄρτον καὶ θέλειν ἐσθίειν ὀφείλεις λέγειν· ἐν δὲ τῷ θεῖναι τοῦτον ἐν τῇ τραπέζῃ καὶ καθε-
 5 σθῆναι βούλει, τό· «Πάτερ ἡμῶν», λέγε δλόκληρον· τὴν δὲ προγεγραμμένην εὐχὴν, τό· «Εὐλογητὸς ὁ Θεός», ἀριστήσαντες καὶ ἐγειρόμενοι ἐκ τῆς τραπέζης λέγομεν. Ἐὰν δὲ συμπαρῶσι μετὰ σοῦ δύο παρθένοι ἢ τρεῖς, εὐχαριστεῖτωσαν ἐπὶ τὸν προκείμενον ἄρτον, καὶ συνευχέσθωσαν. Ἐὰν δὲ εὐρεθῇ κατηχου-
 10 μένη ἐν τῇ τραπέζῃ, μὴ συνευχέσθω μετὰ τῶν πιστῶν, οὐδὲ μὴ καθίσσης φαγεῖν τὸν ψωμόν σου μετ' αὐτῆς, οὐδὲ πάλιν καθίσσης φαγεῖν τὸν ψωμόν σου μετὰ γυναικῶν ἀμελεστέρων καὶ γελοιαστριῶν ἄνευ ἀνάγκης· σὺ γὰρ ἀγία εἰ Κυρίῳ τῷ Θεῷ σου, καὶ τὸ βρωμᾶ σου καὶ τὸ πόμα σου ἡγιασμένον ἐστί· διὰ γὰρ τῶν
 15 προσευχῶν καὶ τῶν ἁγίων ὀημάτων ἁγιαζεται. Παρθένοι εὐλαβεῖς καὶ θεοσεβεῖς συμφάγονται σοι· οὐ συνδειπνήσεις μετὰ γυναικῶν ὑπερηφάνων, οὐδ' οὐ μὴ κτήσῃ φίλην γυναικα ἀλαζόνα. Λέγει γὰρ ἡ θεία Γραφή· «Ὁ ἀπτόμενος πίσεως μολυνθήσεται, καὶ ὁ κοινωνῶν ὑπερηφάνῳ ὁμοιωθήσεται αὐτῷ». Κα-
 20 θεζομένης πλουσίας μετὰ σοῦ ἐπὶ τῆς τραπέζης, ἐὰν ἴδῃς γυναῖκα πενιχρᾶν, καλέσεις αὐτὴν εἰς τὸ φαγεῖν, καὶ οὐκ αἰσχυνθήσῃ εἰς τὴν πλουσίαν. Μὴ ἀγαπήσῃς τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ὑπὲρ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ· ὁ γὰρ Θεὸς τῶν πτωχῶν καὶ τῶν ἐξουδενωμένων ἐστί.

25 14. Μακαρία ψυχὴ ἡ φυλάσσουσα ταῦτα. Οὐκ ἀγαθὸν νεωτέραν συναναστρέφεσθαι μετὰ νεωτέρας· εἰ δὲ μὴ γε, οὐδὲν καλὸν πράττουσι· μία γὰρ τῆς μιᾶς παρακούει, καὶ μία τῆς μιᾶς καταφρονεῖ. Ἄλλὰ νεωτέραν ὑπὸ πρεσβύτιδα εἶναι ἀγαθόν. Ἡ γὰρ πρεσβύτις οὐ συγκαταβαίνει τοῖς θελήμασι τῆς νεωτέ-

αὐτὸ ἢ Ἐκκλησία σου ἀπὸ τὰ πέρατα τῆς γῆς εἰς τὴν βασιλείαν σου, διότι ἰδική σου εἶνε ἡ δύναμις καὶ ἡ δόξα εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἀμήν. Καὶ αὐτὴν μὲν τὴν προσευχὴν ὀφείλεις νὰ λέγῃς, ὡσάκις πρόκειται νὰ κόψῃς τὸ ψωμί διὰ νὰ φάγῃς· ὅταν δὲ πρόκειται νὰ τοποθετήσῃς τὸ ψωμί ἐπάνω εἰς τὸ τραπέζι καὶ νὰ καθῆσῃς, νὰ λέγῃς τὸ «Πάτερ ἡμῶν» ὀλόκληρον· τὴν δὲ προσευχὴν ποὺ ἔγραψα παραπάνω, δηλαδή, «Εὐλογητὸς εἶσαι, Θεὲ» τὴν λέγομεν ἀφοῦ τελειώσωμεν τὸ φαγητὸν καὶ σηκωθοῦμεν ἀπὸ τὸ τραπέζι. Ἐὰν δὲ παρευρίσκωνται μαζί σου δύο-τρεῖς ἄλλαι παρθένοι, ἅς εὐχαριστήσουν διὰ τὸ ψωμί ποὺ παρετέθη εἰς αὐτάς καὶ ἅς προσευχηθοῦν μαζί σου. Ἐὰν ὁμως παρευρεθῇ κάποια κατηχουμένη εἰς τὸ τραπέζι, νὰ μὴ συμπροσεύχεται μαζί με τὰς πιστάς, οὔτε νὰ καθῆσῃς νὰ φάγῃς τὸ ψωμί σου μαζί με αὐτήν. Οὔτε ἐπίσης νὰ καθῆσῃς νὰ φάγῃς τὸ ψωμί σου μαζί με γυναῖκας ἀδιαφόρους καὶ προκαλούσας γέλωτας, ἔαν δὲν ὑπάρχη ἀνάγκη. Διότι σὺ εἶσαι ἀφιερωμένη εἰς τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου καὶ ἡ τροφή σου καὶ τὸ ποτό σου εἶνε ἡγιασμένον, καθ' ὅσον ἀγιάζεται με τὰς προσευχὰς καὶ τὰ ἅγια λόγια. Μαζί σου νὰ τρῶγουν παρθένοι εὐλαβεῖς καὶ εὐσεβεῖς. Δὲν θὰ συμφάγῃς με γυναῖκας ὑπερηφάνους, οὔτε θὰ ἀποκτήσῃς φίλην γυναῖκα ἀλαζόνα. Διότι λέγει ἡ θεία Γραφή· «Ἐκεῖνος ποὺ ἐγγίζει πίσσαν λερώνεται, καὶ ἐκεῖνος ποὺ ἔρχεται εἰς ἐπαφήν με ὑπερήφανον θὰ γίνῃ ὅμοιος με αὐτόν»¹. Ὅταν κάθεται μαζί σου εἰς τὸ τραπέζι διὰ φαγητὸν πλουσία γυναῖκα, καὶ ἰδῆς μίαν πτωχὴν γυναῖκα, θὰ προσκαλέσῃς αὐτήν εἰς τὸ φαγητὸν καὶ δὲν θὰ ἐντραπήῃς τὴν πλουσίαν. Μὴ ἀγαπήσῃς τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων περισσότερον ἀπὸ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ. Διότι ὁ Θεὸς εἶνε Θεὸς τῶν πτωχῶν καὶ ἀδυνάτων.

14. Εἶνε εὐτυχισμένη ἡ ψυχὴ ἐκείνη ποὺ φυλάσσει αὐτά. Δὲν εἶνε καλὸν νὰ κάμη συντροφίαν μία νέα παρθένος με μίαν ἄλλην ἐπίσης νέαν. Διότι τίποτε τὸ ὠραῖον δὲν ἐπιτυγχάνουν, καθόσον ἡ μία δὲν ὑπακούει εἰς τὴν ἄλλην, καὶ ἡ μία περιφρονεῖ τὴν ἄλλην. Ἀλλὰ ἡ νεωτέρα εἰς τὴν ἡλικίαν καλὸν εἶνε νὰ

ρας. Οὐαὶ παρθένῳ τῇ μὴ οὔσῃ ὑπὸ κανόνα· ἔστι γὰρ ὡς πλοῖον
 τὸν κυβερνῶντα μὴ ἔχον· κεκλασμένων γὰρ τῶν ἀνχένων, μὴ
 ἔχον τὸν ὁδηγόν, ῥίπτεται ὑπὸ τῶν κυμάτων τῆδε κάκεισε, ἕως
 προσκρούσει πρὸς πέτραν, καὶ εὐθὺς ἀπόλλυται. Οὕτως ἐστὶ
 5 πᾶσα παρθένος, μὴ ἔχουσα ὃν φοβεῖται. Μακαρία παρθένος ἡ
 οὔσα ὑπὸ κανόνα· ἔσται γὰρ ὡς ἄμπελος ἐν παραδείσῳ καρπο-
 φόρος· καὶ ἔλθων ὁ γεωργὸς αὐτῆς διακαθαίρει τὰ κλήματα αὐ-
 τῆς καὶ ποτίζει καὶ κνίζει τὰς σαπρὰς βοτάνας τὰς κύκλω αὐ-
 τῆς. Ἐκείνη δὲ ἔχουσα τὸν πονοῦντα ἀποδίδωσι τίμιον τὸν καρ-
 10 πὸν αὐτῆς ἐν καιρῷ εὐθέτῳ. Φύλασσε δὲ καὶ ποιεὶ καὶ τὰς δοξο-
 λογίας τὰς ἐπὶ τῆς τραπέζης καὶ ἔσται σοὶ τὸ βρῶμα καὶ τὸ πό-
 μα ἡγιασμένον. Ὄταν οὖν ἀναστῆς ἀπὸ τῆς τραπέζης πάλιν εὐ-
 χαριστοῦσα λέγε ἐπὶ τρεῖς· («Ἐλεήμων καὶ οἰκτιρῶν ὁ Κύ-
 ριος, τροφήν ἔδωκε τοῖς φοβουμένοις αὐτόν. Δόξα Πατρὶ καὶ
 15 Υἱῷ καὶ ἀγίῳ Πνεύματι· καὶ νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶ-
 νας»). Καὶ μετὰ τὴν δοξολογίαν πάλιν τὴν εὐχὴν πλήρωσον, λέ-
 γουσα οὕτως· Ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτωρ, καὶ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 Χριστός, τὸ ὄνομα τὸ ὑπὲρ πᾶν ὄνομα, εὐχαριστοῦμεν καὶ αἰ-
 νοῦμέν σε, ὅτι κατηξίωσας ἡμῖν μεταλαβεῖν τῶν ἀγαθῶν τῶν
 20 σῶν, τῶν σαρκικῶν τροφῶν. Δεόμεθα καὶ παρακαλοῦμέν σε,
 Κύριε, ἵνα καὶ τὰς ἐπουρανίους τροφὰς ἡμῖν δωρήσῃ. Καὶ δὸς ἡ-
 μῖν τρέμειν καὶ φοβεῖσθαι τὸ φρικτὸν καὶ ἔντιμον ὄνομά σου, καὶ
 μὴ παρακοῦειν τῶν ἐντολῶν σου· τὸν νόμον σου καὶ τὰ δικαιώμα-
 τά σου ἐγκατάθου ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν· ἀγίασον δὲ ἡμῶν τὸ
 25 πνεῦμα καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα διὰ τοῦ ἡγαπημένου Παι-
 δός σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μεθ' οὗ σοὶ πρόπει
 δόξα, κράτος, τιμὴ καὶ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώ-
 νων, ἀμήν.

εὐρίσκεται ὑπὸ τὴν κηδεμονίαν μιᾶς μεγαλυτέρας. Διότι ἡ ἡλικιωμένη δὲν ἐγκρίνει ὅλας τὰς ἐπιθυμίας τῆς νεωτέρας. Ἄλλοιμονον εἰς τὴν παρθένον, ἡ ὁποία δὲν εἶνε κάτω ἀπὸ κανόνα. Ὁμοιάζει μὲ πλοῖον ποῦ δὲν ἔχει κυβερνήτην καὶ ἐὰν σπάσουν οἱ βραχίονες τοῦ πηδαλίου, καὶ δὲν ἔχη ὄδηγόν, τὸ τινάσσουν τὰ κύματα πέρα-δῶθε, ἕως ὅτου κτυπήσῃ ἐπάνω εἰς βράχον καὶ χαθῆ ἀμέσως. Ἔτσι εἶνε κάθε παρθένος, ἡ ὁποία δὲν ἔχει ἐκεῖνον ποῦ φοβεῖται. Εὐτυχισμένη ἡ παρθένος ποῦ εἶνε κάτω ἀπὸ κανόνα. Διότι θὰ εἶνε καρποφόρος, ὅπως ἡ κληματαριά μέσα εἰς τὸν κῆπον. Καὶ ὅταν ἔλθῃ ὁ γεωργὸς αὐτῆς, καθαρίζει τὰ κλήματα τῆς καὶ τὴν ποτίζει καὶ καταστρέφει τὰ γύρω ἀπὸ αὐτὴν ἄχρηστα χόρτα. Ἡ κληματαριά δὲ ποῦ ἔχει αὐτὸν ποῦ κοπιάζει ὑπὲρ αὐτῆς ἀποδίδει πολύτιμον καρπὸν εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν. Νὰ τηρῆς δὲ καὶ νὰ κάμνης καὶ τὰς δοξολογίας ποῦ ἔχουν καθορισθῆ διὰ τὸ τραπέζι, καὶ θὰ εἶνε τὸ φαγητὸν καὶ τὸ ποτόν σου ἡγιασμένον. Ὅταν, τέλος, σηκωθῆς ἀπὸ τὸ τραπέζι, πάλιν εὐχαρίστησε καὶ εἶπέ τρεῖς φορές· «Ἐλεήμων καὶ οἰκτίρμων εἶνε ὁ Κύριος καὶ ἔδωκε τροφήν εἰς αὐτοὺς ποῦ τὸν σέβονται¹. Δόξα ἀνήκει εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸν καὶ τὸ ἅγιον Πνεῦμα καὶ τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας». Καὶ μετὰ τὴν δοξολογίαν συμπλήρωσε πάλιν τὴν προσευχήν καὶ εἶπέ ὡς ἑξῆς· «Παντοδύναμε Θεέ καὶ Κύριε ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστέ, ποῦ τὸ ὄνομά σου εἶνε ἀνώτερον ἀπὸ κάθε ἄλλο ὄνομα, σὲ εὐχαριστοῦμεν καὶ σὲ δοξολογοῦμεν, διότι μᾶς κατέστησες ἀξίους νὰ φάγωμεν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ σου, τὰς ὑλικὰς τροφὰς σου. Σὲ παρακαλοῦμεν καὶ σὲ ἱκετεύομεν, Κύριε, νὰ μᾶς χαρίσης καὶ τὰς ἐπουρανίους σου τροφὰς. Καὶ ἀξιώσέ μας νὰ φοβούμεθα καὶ νὰ τρέμωμεν τὸ φρικτὸν καὶ ἔντιμον ὄνομά σου καὶ νὰ μὴ παρακούωμεν τὰς ἐντολάς σου. Βάλε βαθεῖα εἰς τὴν καρδίαν μας τὸν νόμον σου καὶ τὰς ἐντολάς σου· ἀγίασε τὸ πνεῦμα, τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμά μας διὰ τοῦ ἡγαπημένου Υἱοῦ σου Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μαζί μὲ τὸν ὅποῖον σοῦ ἀρμόζει ἡ δόξα, ἡ δύναμις, ἡ τιμὴ καὶ ἡ προσκύνησις εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων, ἀμήν».

15. Εἰσὶ γὰρ πλείονες τῶν κοσμικῶν, οἵτινές εἰσιν ἀνόη-
 τοι καὶ ὡς τὰ ἄλογα ζῶα τρεφόμενοι. Ἐνιστάμενοι πρῶτὶ καὶ
 ζητοῦντες τίνα πλεονεκτήσουσι, τίνα καταδυναστεύσουσιν, ἵνα
 ἐμπλήσωσι τὴν αἰσχρὰν αὐτῶν γαστέρα. Οὗτοι οὐκ οἶδασιν τὸν
 5 Θεὸν δοξάζειν ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐπὶ τούτων εἶπεν ὁ θεσπέσιος
 Παῦλος· «Οὗτοί εἰσιν οἱ ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ· ὧν
 τὸ τέλος ἀπώλεια, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰσχρῇ
 αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν δὲ τὸ πολίτευμα ἐν
 οὐρανοῖς ὑπάρχει». Οὗτοι χειρόνες καὶ τῶν θηρίων καὶ τῶν κτη-
 10 νῶν εἰσὶ· τὰ γὰρ κτήνη καὶ τὰ θηρία οἶδασιν τὸν ποιήσαντα αὐ-
 τοὺς Θεὸν καὶ εὐλογοῦσιν αὐτόν· οἱ δὲ ἄνθρωποι οἱ ἀπὸ τῶν
 χειρῶν αὐτοῦ πλασθέντες καὶ εἰκόνα αὐτοῦ φοροῦντες οὐκ οἶ-
 δασιν τὸν ποιήσαντα αὐτούς· ἀλλ' ὁμολογοῦσιν αὐτόν μὲν ἐν τῷ
 στόματι αὐτῶν, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται αὐτόν· «Σὺ πιστεύεις,
 15 ὅτι ἔστι Θεός, καλῶς ποιεῖς, καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουσι καὶ
 φοβίττουσιν· ἀλλ' ἡ πίστις χωρὶς τῶν ἔργων νεκρὰ ἔστι». Τί
 γὰρ ὠφελεῖται ἄνθρωπος ὁμολογῶν, ὅτι ἐνὶ Θεός, τοῖς δὲ ἔργοις
 αὐτοῦ τοῖς πονηροῖς ἀρνεῖται αὐτόν; Πῶς ὁμολογεῖ δεσπότην
 ἔχειν, μὴ δουλεύων αὐτῷ; διὰ τοῦτο γὰρ ἀκούει τοῦ Κυρίου αὐ-
 20 τοῦ. Καὶ οἱ δοῦλοι οἶδασιν τοὺς ἀγοράσαντας αὐτούς, καὶ τιμῶ-
 σιν αὐτούς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν τιμᾶν αὐτόν, οὐ λόγῳ μόνον,
 ἀλλὰ καὶ ἔργῳ. Αὐτὸς γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς ἐν
 τῷ εὐαγγελίῳ ἐμαρτύρησε λέγων· «Οὐ πᾶς ὁ λέγων μοι, Κύριε,
 εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, ἀλλ' ὁ ποιῶν τὸ
 25 θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐν οὐρανοῖς», καὶ πάλιν· «Οὐ
 μὴ λήψῃ τὸ ὄνομα Κυρίου Θεοῦ σου ἐπὶ ματαίῳ». Καὶ πάλιν
 προσέταξεν ἡμῖν λέγων· «Ἀποστήτω ἀπὸ ἀδικίας πᾶς ὁ ὀνομά-
 ζων τὸ ὄνομα Κυρίου». Θέλεις δὲ γινῶναι, ὅτι τὰ θηρία καὶ τὰ

1. Φιλ. 3, 18 - 20.

2. Ἰακ. 2, 19 - 20.

3. Μθ. 7, 21.

4. Ἐξ. 20, 7.

15. Ἀπὸ τοὺς κοσμικοὺς οἱ περισσότεροι εἶνε ἀνόητοι καὶ τρέφονται ὅπως τὰ ἄλογα ζῷα. Σηκώνονται τὸ πρῶτῃ καὶ προσπαθοῦν νὰ εὔρουν ποῖον θὰ ἀρπάξουν, ποῖον θὰ καταπιέσουν, διὰ νὰ γεμίσουν τὴν αἰσχρὰν των κοιλίαν. Αὐτοὶ δὲν γνωρίζουν νὰ δοξάζουν τὸν Θεὸν εἰς τὸ τραπέζι. Περὶ αὐτῶν εἶπεν ὁ θεῖος Παῦλος· «Αὐτοὶ εἶνε οἱ ἐχθροὶ τοῦ σταυροῦ τοῦ Χριστοῦ. Αὐτῶν τὸ τέλος θὰ εἶνε ἡ ἀπώλεια, καὶ ὁ θεὸς των ἡ κοιλία, καὶ καυχῶνται διὰ τὴν καταισχύνην των, καὶ ἡ σκέψις των εἶνε εἰς τὰ γήινα πράγματα. Ἡ ἰδική μας ὁμως πατρίδα εἶνε εἰς τοὺς οὐρανοὺς»¹. Αὐτοὶ εἶνε χειρότεροι καὶ ἀπὸ τὰ θηρία καὶ ἀπὸ τὰ κτήνη. Διότι τὰ κτήνη καὶ τὰ θηρία γνωρίζουν τὸν δημιουργὸν των Θεὸν καὶ δοξάζουν αὐτόν, ἐνῶ οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι ἐπλάσθησαν ἀπὸ τὰ χέρια του, καὶ φοροῦν τὴν εἰκόνα του, δὲν γνωρίζουν τὸν Δημιουργὸν των. Καὶ ναὶ μὲν ὁμολογοῦν αὐτόν με τὸ στόμα των, ἀλλὰ με τὰ ἔργα των τὸν ἀρνοῦνται. «Σὺ πιστεύεις ὅτι ὑπάρχει Θεός. Καλὰ κάμνεις· καὶ τὰ δαιμόνια πιστεύουν καὶ φρίττουν· ἀλλὰ ἡ πίστις χωρὶς τὰ ἔργα εἶνε νεκρά»². Διότι τί ὠφελεῖται ἓνας ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος ὁμολογεῖ ὅτι ὑπάρχει Θεός, ἀλλὰ με τὰ πονηρὰ ἔργα του ἀρνεῖται αὐτόν; Πῶς ὁμολογεῖ ὅτι ἔχει Δεσπότην, ὅταν δὲν τὸν ὑπηρετεῖ; Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀκούει τὸν Κύριόν του. Καὶ οἱ δοῦλοι γνωρίζουν αὐτοὺς πού τοὺς ἠγόρασαν καὶ σέβονται αὐτούς, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ ἀποδίδωμεν τιμὴν εἰς αὐτόν ὄχι μόνον με τὰ λόγια, ἀλλὰ καὶ ἐμπράκτως. Διότι ὁ ἴδιος ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς εἰς τὸ εὐαγγέλιον ἐβεβαίωσε καὶ εἶπε· «Δὲν θὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καθένας πού με λέγει, Κύριε, ἀλλ' ἐκεῖνος πού κάμνει τὸ θέλημα τοῦ Πατρὸς μου τοῦ ἐπουρανοῦ»³, ἐπίσης· «Δὲν θὰ ἀναφέρῃς τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου τοῦ Θεοῦ σου διὰ μάταια καὶ εὐτελεῖ πράγματα»⁴. Καὶ πάλιν μᾶς ἐπρόσταξεν· «Ἄς ἐγκαταλείψῃ τὴν ἀδικίαν καθένας πού ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου»⁵. Θέλεις δὲ νὰ μάθῃς, ὅτι καὶ τὰ ἄγρια θηρία καὶ τὰ ἡμέρα κτήνη γνωρίζουν

5. Β' Τιμ. 2, 19.

κτῆρη οἶδασι τὸν Θεόν, καὶ εὐλογοῦσιν αὐτόν; ἄκουε τοῦ ἁγίου Πνεύματος προστάττοντος αὐτοῖς ἐν ὑμῖσι· «Εὐλογεῖτε τὰ θηρία καὶ πάντα τὰ κτῆρη τὸν Κύριον». Εἰ μὴ ἠυλόγουν, οὐκ ἂν αὐτοῖς προσέταττεν. Οὐκ αὐτὰ δὲ μόνον εὐλογοῦσι τὸν Θεόν, 5 ἀλλὰ καὶ πᾶσα ἡ κτίσις ἡ φαινομένη καὶ ὄρωμένη τὰ ἀμφοτέρα αὐτῶν ἀκαταπαύστως ὁμολογεῖ.

16. Καὶ σὺ οὖν, δούλη τοῦ Θεοῦ, εἴτε ἐγείρη, εἴτε καθέξη, εἴτε ἔργον τι ποιῆς, εἴτε ἐσθίης, εἴτε ἐπὶ τῆς κοίτης σου ἔρχη πρὸς ὕπνον, εἴτε ἀνισταμένη, μὴ ἀποστήτω ὁ ὕμνος τοῦ Θεοῦ 10 ἀπὸ τῶν χειλέων σου. Μακάρια τὰ ὄρα τὰ δεχόμενα τοὺς λόγους τούτους. Ἐὰν δὲ εἰσέλθης τῇ δωδεκάτῃ ὥρα, μειζότεραν καὶ πυκνότεραν ἐπιτελέσεις τὴν σύναξιν μετὰ τῶν ὁμοψύχων σου παρθένων. Ἐὰν δὲ μὴ ἔχῃς ὁμόψυχον, μόνη ἐπιτέλει, τοῦ Θεοῦ συνόντος καὶ ἀκούοντος. Καλὸν τὸ ἐκχέειν δάκρυον ἐνώπιον 15 τοῦ Θεοῦ. Μνημόνευε τὴν δωδεκάτην ὥραν, ὅτι ἐν αὐτῇ καταβέβηκεν ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὸν ἄδην· καὶ ἰδὼν αὐτὸν ὁ ἄδης ἔφριξε, καὶ ἐξέστη λέγων· Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ ἐν ἐξουσία καὶ μεγάλῃ δυνάμει κατελθὼν; Τίς οὗτος ὁ τὰς πύλας τοῦ ἄδου τὰς χαλκᾶς συντρίβων καὶ τοὺς μοχλοὺς τοὺς ἀδαμαντίνους συνθλάσας; Τίς 20 οὗτος ὁ ἐξ οὐρανῶν κατελθὼν καὶ στανρωθεὶς καὶ ὑπ' ἐμοῦ τοῦ θανάτου μὴ κρατούμενος; Τίς οὗτος ὁ λύων τὰ δεσμὰ τῶν ὑπ' ἐμοῦ κρατουμένων; Τίς οὗτος ὁ τῷ ἰδίῳ θανάτῳ ἐμὲ τὸν θάνατον καταλύων;

17. Διὰ τοῦτο ὀφείλομεν ἑαυτοῖς προσέχειν ἐν τῇ ὥρᾳ ἐ- 25 κείνῃ, καὶ ἐν δάκρυσιν ἐν νυκτὶ παρακαλεῖν τὸν Κύριον. Μεγάλῃ γὰρ ἀρετῇ ἐστὶ τὸ δάκρυον καὶ μέγα κατόρθωμα, καὶ μεγάλαι ἀμαρτίαι καὶ ἀνομίαι διὰ δακρῶν ἀπαλείφονται. Μαρτυρεῖ δέ μοι τὸ ἅγιον εὐαγγέλιον. Ὅτε γὰρ ὁ Σωτὴρ παρεδόθη τοῖς Ἰουδαίοις, ὁ Πέτρος μεθ' ὅρκου τρίτον αὐτὸν ἠρνήσατο πρὶν ἀλέ- 30 κτορα φωνῆσαι. Ὁ δὲ Κύριος στραφεὶς ἐνέβλεψε τῷ Πέτρῳ, καὶ

1. Δαν. (*Ὑμνος 3 παιδῶν 58).

2. Πρβλ. Ψαλμ. 106, 16.

τόν Θεόν καί δοξάζουν αὐτόν; Ἔκουε πῶς τὸ ἅγιον Πνεῦμα τὰ παρακινεῖ εἰς ὕμνους· «Δοξάζετε, θηρία καὶ ὄλα τὰ κτήνη, τὸν Κύριον»¹. Ἐάν δὲν τὸν ἐδόξαζον, δὲν θὰ τὰ παρεκίνηει εἰς δοξολογίαν. Καὶ δὲν εὐλογοῦν μόνον αὐτὰ τὸν Θεόν, ἀλλὰ καὶ ὄλη ἡ κτίσις ποῦ βλέπομεν καὶ ἀντιλαμβάνομεθα ἀκατάπαυστα ὁμολογεῖ καὶ τὰ δύο, δηλαδὴ ἀναγνωρίζει καὶ δοξάζει τὸν Θεόν.

16. Καὶ σὺ λοιπὸν, δούλη τοῦ Θεοῦ, εἴτε εἶσαι ὀρθία, εἴτε κάθεσαι, εἴτε κάμνεις κάποιαν ἐργασίαν, εἴτε τρώγεις, εἴτε ἔρχεσαι εἰς τὸ κρεββάτι σου διὰ νὰ κοιμηθῆς, εἴτε σηκώνεσαι ἀπὸ τὸν ὕπνον, νὰ μὴ λείψη ὁ ὕμνος τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὰ χεῖλη σου. Εὐτυχισμένα τὰ αὐτιά ποῦ ἀκούουν τὰ λόγια αὐτά. Ἐάν δὲ εἰσέλθης εἰς τὸν ναόν κατὰ τὴν ἕκτην ἀπογευματινὴν ὥραν, μεγαλυτέραν καὶ συχνότεραν νὰ κάμης τὴν συγκέντρωσιν μαζὶ μὲ τὰς παρθένας ποῦ ἔχουν τὸ ἴδιον φρόνημα μὲ σένα. Ἐάν δὲ δὲν ἔχῃς καμμίαν ὁμόφρονα παρθένον, κάμε μόνη σου τὴν προσευχὴν σου, διότι εἶνε παρὼν καὶ ἀκούει ὁ Θεός. Ὡραῖον πρᾶγμα εἶνε νὰ χύνῃς δάκρυα ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Νὰ ἐνθυμησῇ τὴν ἕκτην ἀπογευματινὴν ὥραν, διότι κατ' αὐτὴν κατέβη ὁ Κύριος ἡμῶν εἰς τὸν ἄδην. Καὶ ὅταν εἶδεν αὐτόν ὁ ἄδης ἔφριξε καὶ ἠπόρει λέγοντας· Ποῖος εἶνε αὐτὸς ποῦ κατέβη μὲ ἐξουσίαν καὶ μὲ μεγάλην δύναμιν; Ποῖος εἶνε αὐτὸς ποῦ συντρίβει τὰς χαλκίνας πύλας τοῦ ἄδου καὶ ἔσπασε τοὺς ἀδαμαντίνους μοχλοὺς²; Ποῖος εἶνε αὐτὸς ποῦ κατέβη ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς καὶ ἐσταυρώθη καὶ δὲν ἔχει κυριευθῆ ἀπὸ ἐμὲ τὸν θάνατον; Ποῖος εἶνε αὐτὸς ποῦ λύνει τὰ δεσμὰ αὐτῶν ποῦ ἔχω αἰχμαλωτίσει; Ποῖος εἶνε αὐτὸς ποῦ μὲ τὸν ἰδικόν του θάνατον καταργεῖ ἐμὲ τὸν θάνατον;

17. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ προσέχωμεν τοὺς ἑαυτοὺς μας κατὰ τὴν ὥραν ἐκείνην καὶ μὲ δάκρυα τὴν νύκτα νὰ παρακαλοῦμεν τὸν Κύριον. Διότι εἶνε μεγάλη ἀρετὴ καὶ μεγάλο κατόρθωμα τὸ δάκρυον καὶ μεγάλαι ἀμαρτίαι καὶ ἀνομίαι ἐξαλείφονται μὲ τὰ δάκρυα. Μοῦ τὸ βεβαιώνει αὐτὸ τὸ εὐαγγέλιον. Διότι, ὅταν ὁ Σωτὴρ παρεδόθη εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὁ Πέτρος τρεῖς φορὰς τὸν ἠρνήθη πρὶν νὰ λαλήσῃ ὁ πετεινός. Ὁ δὲ Κύριος ἐστράφη καὶ

ὑπεμνήσθη ὁ Πέτρος τοῦ ῥήματος τοῦ Κυρίου, ὡς εἶπεν αὐτῷ·
 «Πρὶν ἀλέκτορα φωνῆσαι, ἀπαρνήσῃ με τρίς», «καὶ ἐξελθὼν ἔξω,
 ἔκλαυσε πικρῶς». Ὁρᾶς τὸ φάρμακον τῶν δακρῶν· ἐθεάσω
 οἶαν ἀνομίαν ἐξήλειψε. Τί γὰρ χεῖρον τοῦ κακοῦ τούτου, ὅτι
 5 τρίτον μεθ' ὄρκου τὸν ἑαυτοῦ δεσπότην ἠρνήσατο, καὶ τὴν τη-
 λικαύτην ἀνομίαν διὰ δακρῶν ἐξήλειψεν; Ὁρᾶς ἠλίγκην δύνα-
 μιν ἔχουσι τὰ δάκρυα· ἐκεῖνα γὰρ ἐγράφη εἰς τὴν ἡμετέραν νο-
 θεσίαν, ἵνα ἡμεῖς ἐκεῖνοις ἐπακολουθήσαντες, ζωὴν αἰώνιον
 κληρονομήσωμεν. Οὐχ οἱ πολλοὶ ἔχουσι τὸ χάρισμα τῶν δα-
 10 κρῶν, ἀλλ' ὅσοι τὸν νοῦν ἔχουσιν ἄνω, ὅσοι τῶν γηίνων ἐπι-
 λανθάνονται, ὅσοι τῆς σαρκὸς πρόνοιαν οὐ ποιοῦσιν, οἵτινες οὐκ
 ἐπίστανται ὅλως, εἰ εἶη κόσμος, οἵτινες ἐνέκρωσαν τὰ μέλη τὰ
 ἐπὶ τῆς γῆς, τούτοις μόνοις δίδεται πένθος δακρῶν. Καθαρὸν
 γὰρ ἔχοντες τὸν νοῦν καὶ ὀξύδορκον τὸ βλέμμα τῆς διανοίας,
 15 ἔτι ὄντες ἐπὶ τῆς γῆς, βλέπουσι τὰς κολάσεις τὰς ἐν τῷ ἄδη
 καὶ τὰς βασάνους τὰς αἰωνίους, ἐν αἷς οἱ ἁμαρτωλοὶ κολάζον-
 ται, καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον καὶ τὸ σκότος τὸ ἐξώτερον καὶ τὸν
 κλαυθμὸν καὶ τὸν βρυγμὸν τῶν ὀδόντων. Βλέπουσι δὲ καὶ τὰ
 ἐπουράνια χαρίσματα, ἃ ἔχαρίσατο ὁ Θεὸς τοῖς ἁγίοις, καὶ τὰς
 20 δόξας καὶ τοὺς στεφάνους καὶ τὰς στολὰς τὰς ἁγίας καὶ τὰ βα-
 σιλικὰ ἐνδύματα καὶ τὰ φωτεινὰ ταμιεῖα καὶ τὰς τρυφὰς τὰς
 ἀνεκδιηγῆτους καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Καὶ τί ἔτι οὐ λέγω;
 Καὶ τὸ μείζον πάντων θαῦμα, ὅτι ὁ ἔχων καθαρὸν τὸν νοῦν καὶ
 αὐτὸν τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ἔνδον ὀφθαλμοῖς καθορᾷ. Πῶς οὖν οὐ
 25 θέλει κλαῦσαι καὶ πενθῆσαι ὁ ταῦτα βλέπων; Κλαίει μὲν γὰρ καὶ
 ὀδύρεται, ὅπως ῥυσθῆ ἄπο τῶν δεινῶν κολάσεων· καὶ πάλιν
 κλαίει καὶ ἀξιοῖ δεόμενος, ὅπως ἀξιοθῆ τῶν ἐπουρανίων ἐκεί-
 νων ἀγαθῶν.

18. Διὰ τοῦτο ἐμίσησαν οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον τοῦτον, εἰ-
 30 δότες ὅποια ἀγαθὰ μέλλουσι κληρονομήσαι. Ὡστε οὖν ὁ ἔχων

1. Μθ. 26,34.

2. Μθ. 26, 75.

εἶδε τὸν Πέτρον καὶ ἐνεθυμήθη ὁ Πέτρος τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, ὅτι τοῦ εἶχεν εἶπεῖ· «Πρὶν νὰ λαλήσῃ ὁ πετεινός, θὰ μὲ ἀρνηθῆς τρεῖς φορές»¹. «Καὶ ἐβγήκεν ἔξω καὶ ἔκλαυσε πικρά»². Βλέπεις τὸ φάρμακον τῶν δακρῦων. Εἶδες ποῖαν ἀνομίαν ἔσβησε. Διότι τί εἶνε χειρότερον κακὸν ἀπὸ αὐτό, ὅτι δηλαδὴ τρεῖς φορές ἠρνήθη τὸν Κύριόν του μὲ ὄρκον; Καὶ ὅμως τὴν τόσον μεγάλην ἀνομίαν ἔσβησε μὲ τὰ δάκρυα. Βλέπεις πόσῃ δυνάμει ἔχουν τὰ δάκρυα. Ἐκεῖνα δὲ ἐγράφησαν διὰ νὰ συμβουλευσούν ἡμᾶς, ὥστε ἡμεῖς νὰ ἀκολουθήσωμεν ἐκείνους καὶ νὰ κληρονομήσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν. Δὲν ἔχουν οἱ πολλοὶ τὸ χάρισμα τῶν δακρῦων, ἀλλὰ ὅσοι ἔχουν τὸν νοῦν εἰς τὸν οὐρανόν, ὅσοι λησμονοῦν τὰ γήινα πράγματα, ὅσοι δὲν φροντίζουν διὰ τὸ σῶμά των, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν γνωρίζουν κἄν ἔαν ὑπάρχη κόσμος, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἐνέκρωσαν τὰ μέλη τὰ σαρκικά, εἰς αὐτοὺς μόνον ἐδόθη τὸ πένθος τῶν δακρῦων. Ἐχοντες λοιπὸν τὸν νοῦν καθαρὸν καὶ δυνατὸν τὸ βλέμμα τῆς διανοίας, ἐνῶ εὐρίσκονται ἀκόμη ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, βλέπουν τὰς κολάσεις ποὺ ὑπάρχουν εἰς τὸν ἄδην, καὶ τὰς αἰωνίους βασάνους εἰς τὰς ὁποίας τιμωροῦνται οἱ ἁμαρτωλοὶ, καὶ τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον καὶ τὸ σκότος τὸ βαθύ καὶ τὸ κλάμα καὶ τὸ τρίξιμον τῶν ὀδόντων. Βλέπουν ἐπίσης καὶ τὰ ἐπουράνια χαρίσματα, τὰ ὅποια ἐχάρισεν ὁ Θεὸς εἰς τοὺς ἁγίους, καὶ τὰς δόξας καὶ τὰ στεφάνια καὶ τὰς στολὰς τὰς ἁγίας καὶ τὰ βασιλικά ἐνδύματα καὶ τὰ φωτεινὰ ἐνδαιτήματα καὶ τὰς ἀνεκφράστους πνευματικὰς ἀπολαύσεις καὶ τὴν ζωὴν τὴν αἰώνιον. Ἄλλὰ διατί δὲν λέγω ἀκόμη καὶ τὸ ἄλλο; Ὅτι τὸ μεγαλύτερον θαῦμα ἐξ ὅλων εἶνε, ὅτι ἐκεῖνος ποὺ ἔχει νοῦν καθαρὸν καὶ αὐτὸν τὸν Θεὸν μὲ τὰ ἐσωτερικὰ μάτια τῆς ψυχῆς του βλέπει. Πῶς λοιπὸν δὲν θὰ κλαύσῃ καὶ δὲν θὰ πενθήσῃ ἐκεῖνος ποὺ βλέπει αὐτὰ; Διότι κλαίει μὲν καὶ θρηνεῖ διὰ νὰ σωθῇ ἀπὸ τὰς φοβερὰς τιμωρίας, ἀλλὰ κλαίει ἐπίσης καὶ θερμὰ παρακαλεῖ τὸν Θεὸν νὰ ἀξιωθῇ νὰ ἀπολαύσῃ τὰ ἐπουράνια ἐκεῖνα ἀγαθὰ.

18. Διὰ τοῦτο ἐμίσησαν οἱ ἅγιοι τὸν κόσμον αὐτόν, διότι γνωρίζουν τί εἶδους ἀγαθὰ πρόκειται νὰ κληρονομήσουν. Ὡστε

ἀνάπαυσιν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν μὴ ἐλπίζετω λαβεῖν. Ἡ βασιλεία γὰρ τῶν οὐρανῶν οὐκ ἔστι τῶν ἀναπαυομένων ἐνθάδε, ἀλλ' ἐκείνων ἔστι τῶν ἐν θλίψει πολλῇ καὶ στενοχωρίᾳ διαξάντων τὸν βίον τούτον. Οὐ γὰρ ἔλαβον αὐτὴν 5 δωρεὰν οἱ λαβόντες, ἀλλὰ μετὰ μεγάλων μόχθων καὶ γενναίων ἰδρώτων αὐτὴν ἐκτήσαντο οἱ καταξιωθέντες. Οὐ μέλει αὐτοῖς, ὅσον ἐὰν κοπιάσωσιν ὧδε. Εἰσελθόντες γὰρ ἐκεῖ, ἐπιλανθάνονται τῶν πόνων καὶ τῶν ὀδυνῶν, ὅσα ἔπαθον ἐν τῷ ματαίῳ κόσμῳ τούτῳ ἀπὸ τῆς πολλῆς καὶ ἀνεκδιηγίτου ἀναπαύσεως τῆς δεδο- 10 μένης αὐτοῖς. Τί λέγεις, ἄνθρωπε; Ἴδου δύο ὁδοὶ παρετέθησαν ἐνώπιόν σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· ὅπου ἐὰν θέλῃς πορεύου. Καὶ ἰδου πῦρ καὶ ὕδωρ· ὅπου ἐὰν θέλῃς ἔκτεινον τὴν χειρὰ σου· ἐπὶ σοὶ ἔστιν, ἐὰν θέλῃς, κτήσασθαι τὴν ζωὴν, καὶ ἐπὶ σοὶ ἔστιν, ἐὰν θέλῃς, κτήσασθαι τὸν θάνατον. Ὁ οὖν θάνατός ἐστιν ὁ κό- 15 σμος· ἡ δὲ ζωὴ ἔστιν ἡ δικαιοσύνη· μακρὰν οὖν ὁ κόσμος ἀπὸ τῆς δικαιοσύνης, καθ' ὅσον ὁ θάνατος ἀπὸ τῆς ζωῆς. Ἐὰν οὖν πορεύῃ ἐν τῷ κόσμῳ, ἐν τῷ θανάτῳ πορεύῃ καὶ ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ γίνῃ, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν. Ἐὰν δὲ ἐν τῇ δικαιοσύνῃ πορεύῃ, ἐν τῇ ζωῇ πεπόρευσαι, καὶ οὐ μὴ ἄφηται σου θάνατος. Οὐκ ἔστι 20 γὰρ παρὰ τοῖς δικαίοις θάνατος, ἀλλὰ μετὰθεσις. Μετατίθεται γὰρ ὁ δίκαιος ἀπὸ τοῦ κόσμου τούτου εἰς τὴν αἰώνιον ἀνάπαυσιν· καὶ ὥσπερ τις ἀπὸ φυλακῆς ἐξέλθοι, οὕτω καὶ οἱ ἅγιοι ἐξέρχονται ἀπὸ τοῦ μοχθηροῦ βίου τούτου εἰς τὰ ἀγαθὰ τὰ ἡτοιμασμένα αὐτοῖς· «Ἄσφθαλμος οὐκ οἶδε, καὶ οὓς οὐκ ἤκου- 25 σε, καὶ ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν». Οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ καὶ ὧδε κακῶς μοχθοῦσι, καὶ ἐκεῖ πάλιν τὸ πῦρ αὐτοὺς ἀναμένει. Καὶ τοὺς τοιοῦτους διπλῶς δεῖ κλαῦσαι, ὅτι καὶ ὧδε ἐν στενοχωρίᾳ εἰσί, καὶ ἐκεῖ τὴν εὐρυχωρίαν οὐκ ἀπολαμβάνουσι. Διὰ τοῦτο εἶρηκεν ἡ θεία 30 Γραφή· «Ὅπου ἐὰν στραφῇ ὁ ἀσεβής, ἀφανίζεται». Στενὰ γὰρ

1. Α' Κορ. 2, 9.

2. Πρμ. 12, 7.

λοιπόν ἐκεῖνος πού ἔχει ἀνάπαυσιν εἰς τόν κόσμον αὐτόν, ἄς μὴ ἐλπίζῃ νὰ λάβῃ τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν. Διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἶνε δι' αὐτούς πού ἀναπαύονται εἰς τὴν ἐδῶ ζωὴν, ἀλλ' εἶνε δι' ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἐπέρασαν τὴν ζωὴν αὐτὴν μὲ πολλὴν θλίψιν καὶ στενοχωρίαν. Ὅσοι τὴν ἀπέκτησαν δὲν τὴν ἀπέκτησαν δωρεάν, ἀλλὰ μὲ μεγάλους κόπους καὶ πολλοὺς ἰδρωτάς ἔγιναν μέτοχοι. Δὲν τοὺς ἐνδιαφέρει, ὅσον καὶ ἂν κοπιᾶζουσιν ἐδῶ. Διότι μόλις εἰσέλθουν ἐκεῖ, λησμονοῦν τοὺς κόπους καὶ τοὺς πόνους, ὅσους ἔπαθαν εἰς τὸν μάταιον αὐτόν κόσμον, λόγῳ τῆς μεγάλης καὶ ἀνεκφράστου ἀναπαύσεως πού ἔχει δοθῆ εἰς αὐτούς. Τί λέγεις ἄνθρωπε; Ἴδου δύο δρόμοι ἀνοίγονται ἐνώπιόν σου, ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος· βάδισε ὅποιον θέλεις. Ἴδου τὸ πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ· ὅπου θέλεις ἄπλωσε τὸ χέρι σου. Ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς, νὰ ἀποκτήσῃς τὴν ζωὴν, καὶ ἀπὸ σένα ἐξαρτᾶται, ἐὰν θέλῃς, νὰ ἀποκτήσῃς τὸν θάνατον. Ὁ θάνατος λοιπόν εἶνε ὁ κόσμος, ἡ ζωὴ δὲ ἡ δικαιοσύνη· ἀπέχει λοιπόν ὁ κόσμος ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην, ὅσον ὁ θάνατος ἀπὸ τὴν ζωὴν. Ἐὰν λοιπόν διέρχεσαι τὴν ζωὴν σου σύμφωνα μὲ τὸν κόσμον, εἰς τὸν θάνατον πορευεσαι, καὶ ἐκτὸς τοῦ Θεοῦ εὐρίσκεσαι, κατὰ τὴν θείαν Γραφήν. Ἐὰν δὲ διέρχεσαι τὴν ζωὴν σου σύμφωνα μὲ τὰς ἀρχὰς τῆς δικαιοσύνης, εἰς τὴν ζωὴν ἔχεις πορευθῆ, καὶ δὲν θὰ σὲ ἐγγίσῃ ὁ θάνατος. Διότι διὰ τοὺς δικαίους δὲν ὑπάρχει θάνατος, ἀλλὰ μετάβασις εἰς ἄλλην ζωὴν. Διότι μετατίθεται ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν εἰς τὴν αἰωνίαν ἀνάπαυσιν· καὶ ὅπως θὰ ἐξήρχετο κάποιος ἀπὸ τὴν φυλακὴν, ἔτσι καὶ οἱ ἅγιοι ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν ταλαίπωρον αὐτὴν ζωὴν εἰς τὰ ἀγαθὰ πού ἔχουν ἐτοιμασθῆ δι' αὐτούς. «Ἐκεῖνα πού μάτι δὲν τὰ εἶδε καὶ αὐτὶ δὲν ἤκουσε καὶ νοῦς ἀνθρώπου δὲν συνέλαβεν, ἐκεῖνα πού ἠτοίμασεν ὁ Θεός δι' ἐκείνους πού τὸν ἀγαποῦν»¹. Οἱ δὲ ἁμαρτωλοὶ καὶ ἐδῶ ὑποφέρουσιν καὶ ἐκεῖ πάλιν φωτιὰ τοὺς περιμένει. Αὐτοὶ λοιπόν διπλᾶ πρέπει νὰ κλαύσουσιν, διότι καὶ ἐδῶ μὲ στενοχωρίας ζοῦν καὶ ἐκεῖ τὴν ἄνεσιν δὲν ἀπολαμβάνουσιν. Διὰ τοῦτο εἶπεν ἡ θεία Γραφή· «Ὅ,τι-δήποτε καὶ ἂν ἐπιχειρήσῃ ὁ ἀσεβής, τελικῶς καταστρέφεται»².

αὐτῷ πάντοθεν· καὶ ἐκεῖ οὐδύναι, καὶ ὧδε θλίψεις. Οὐκ ἐνὶ γὰρ ἄνθρωπος ὁ μὴ κοπιῶν ἐν τῷ μοχθηρῷ βίῳ τούτῳ· καὶ ὁ πτωχὸς καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος, καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ὁ δίκαιος, πάντες ὁμοίως κοπιῶσι, καὶ ἐν συνάντημα τοῖς 5 πᾶσι συμβήσεται, καὶ τῷ ἁμαρτωλῷ καὶ τῷ δικαίῳ, ὧδε ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ.

19. Ἐκεῖ δὲ οὐκ ἔστιν οὕτως, ἀλλὰ ἄλλη καὶ ἄλλη τάξις. Ἄλλος γὰρ ὁ κόπος τοῦ δικαίου ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, καὶ ἄλλος ὁ τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ὁ μὲν γὰρ δίκαιος κοπιᾷ, οὐχ ἵνα πλήσῃ γαστέρα· οὐδὲ γὰρ ὅλως τῆς σαρκὸς πρόνοιαν ποιεῖται, οὐδὲ λογί- 10 ζεται, ὅτι σάρκα φορεῖ· ἀλλὰ κοπιᾷ νυκτὸς καὶ ἡμέρας ζητῶν τὸν Θεόν, πολλὰ τοῦ ὕπνου μὴ χορταζόμενος, ἄρτου καὶ ὕδατος μὴ ἐμπιπλῶν τὴν ψυχὴν, ἐπὶ ἐρήμοις πλανώμενος, ὑποπιάζων τὸ σῶμα ἐν κακοπαθείᾳ πολλῇ, ἕως οὗ ἀπολάβῃ τὸν ἀμαράντινον 15 στέφανον τὸν ἀποκείμενον αὐτῷ. Ὁ δὲ ἁμαρτωλὸς κοπιᾷ καὶ μοχθεῖ οὐχ ἕνεκεν δικαιοσύνης, ἀλλ' ἕνεκεν τῆς ταλαιπώρου σαρκὸς ταύτης, ἕνεκεν τῆς αἰσχυρᾶς γυναικός, ἄλλως καὶ ἄλλως μοχθῶν μὴ ἀρκούμενος τοῖς παροῦσιν, ἐν κακίᾳ καὶ φθόνῳ διατρέβων. Ἀλλὰ τούτων οὐδὲν ἐπίστανται οἱ ἄφρονες· ἀπετύφλωσε 20 γὰρ αὐτοὺς ἡ ὕλη καὶ αἱ πολλαὶ φροντίδες τοῦ κόσμου, καὶ πλανῶνται, ἕως ἀποσταλῆ ἔπ' αὐτοὺς ὁ ἀπτόμος στρατιώτης, ὅστις οὐ θανμάζει πρόσωπον, οὐδ' οὐ μὴ λάβῃ δῶρα. Ἀχθήσονται γὰρ αἱ ψυχαὶ αὐτῶν μετὰ βίας ὑπὸ ἀγγέλων ἀνελεημόνων, καὶ λήφονται τὴν ἀπόφασιν αὐτῶν παρὰ τοῦ Θεοῦ. Κενοὶ γὰρ 25 ὄντες, εἰς κενὰ καὶ ἐμόχθησαν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ, τὰ τῆς γῆς εἰργάσαντες· διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ εἰς ἀπώλειαν ἐχώρησαν. Οὐ γὰρ ἐμνήσθησαν τοῦ Θεοῦ ἐπὶ τῆς γῆς ὄντες, οὐδ' ἐμέλησεν αὐτοῖς μνησθῆναι τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ· διὰ τοῦτο οὐδὲ αὐτῷ μέλει περὶ αὐτῶν. Δίκαιος γὰρ ὁ Θεός, καὶ δικαία ἡ κρίσις αὐτοῦ.

1. Εἶνε ὁ ἄγγελος ὁ παραλαμβάνων τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων.

2. Πρβλ. Ψαλμ. 118, 137.

Διότι δύσκολα εἶνε τὰ πράγματα δι' αὐτόν ἀπό παντοῦ· καὶ ἐκεῖ πόνοι καὶ ἐδῶ θλίψεις. Διότι δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ποῦ νὰ μὴ κοπιάζῃ εἰς τὴν σκληρὴν αὐτὴν ζωὴν. Καὶ ὁ πτωχὸς καὶ ὁ πλούσιος, καὶ ὁ δοῦλος καὶ ὁ ἐλεύθερος, καὶ ὁ ἁμαρτωλὸς καὶ ὁ δίκαιος, ὅλοι ἐξ ἴσου κοπιάζουν καὶ ἐδῶ εἰς τὸν κόσμον τοῦτου ἓνα τέλος περιμένει ὅλους καὶ τὸν ἁμαρτωλὸν καὶ τὸν δίκαιον.

19. Ἐκεῖ ὅμως δὲν εἶνε ἔτσι, ἀλλὰ ὑπάρχει τελείως διαφορετικὴ ἀρχή. Διότι διαφορετικὸς εἶνε ὁ κόπος τοῦ δικαίου εἰς τὸν κόσμον τοῦτον καὶ διαφορετικὸς ὁ κόπος τοῦ ἁμαρτωλοῦ. Ὁ μὲν δίκαιος κοπιάζει ὄχι διὰ νὰ γεμίσῃ τὴν κοιλίαν του, οὔτε γενικῶς φροντίζει διὰ τὸ σῶμα, οὔτε σκέπτεται ὅτι σὰρκα φορεῖ, ἀλλὰ κοπιάζει νύκτα καὶ ἡμέραν ζητώντας τὸν Θεόν, ὕπνου ποτὲ δὲν χορταίνει, μὲ ψωμί καὶ νερό δὲν εὐχαριστεῖ τὴν ζωὴν, εἰς τὰς ἐρήμους πλανᾶται, σκληραγωγεῖ τὸ σῶμα μὲ πολλὰς ταλαιπωρίας, ἕως ὅτου λάβῃ τὸ ἀμάραντον στεφάνι ποῦ τὸν περιμένει. Ἐνῶ ὁ ἁμαρτωλὸς κοπιάζει καὶ μοχθεῖ, ὄχι πρὸς χάριν τῆς δικαιοσύνης, ἀλλὰ πρὸς χάριν τῆς ταλαιπώρου σαρκός, πρὸς χάριν τῆς αἰσχροῦς γυναικός, μοχθεῖ τελείως διαφορετικά, δὲν ἀρκεῖται εἰς τὰ ὑπάρχοντα, διέρχεται τὴν ζωὴν του μὲ κακίαν καὶ φθόνον. Ἀλλὰ ἀπὸ τὰ παραπάνω αὐτὰ τίποτε δὲν ἐννοοῦν οἱ ἀνόητοι. Τοὺς ἐτύφλωσε τελείως ἡ ὕλη καὶ αἱ πολλὰί κοσμικαὶ φροντίδες καὶ πλανῶνται, ἕως ὅτου ἀποσταλῇ ἐναντίον των ὁ σκληρὸς στρατιώτης¹, ὁ ὁποῖος δὲν προσωποληπτεῖ, οὔτε καὶ δωροδοκεῖται. Διότι θὰ ὀδηγηθοῦν αἱ ψυχαὶ αὐτῶν βιαίως ὑπὸ ἀγγέλων ἀσπλάχνων καὶ θὰ ληφθῇ ἡ ἀπόφασις περὶ αὐτῶν ὑπὸ τοῦ Θεοῦ. Διότι ὑπῆρξαν ἀνόητοι καὶ ἐμόχθησαν διὰ πράγματα μάταια εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, ἀσχοληθέντες μὲ τὰ γήινα πράγματα. Διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ πρὸς τὴν καταστροφὴν ἐπροχώρησαν, διότι οὐδέποτε ἐνεθυμήθησαν τὸν Θεὸν ἐνόσω ἐζοῦσαν ἐπάνω εἰς τὴν γῆν, οὔτε ἐνδιεφέρθησαν νὰ λάβουν ὑπ' ὄψιν τὸν σεβασμὸν ποῦ ἀνήκει εἰς τὸν Θεόν. Διὰ τοῦτο οὔτε καὶ ὁ Θεὸς ἐνδιαφέρεται περὶ αὐτῶν. Διότι εἶνε δίκαιος ὁ Θεὸς καὶ δικαία εἶνε ἡ κρίσις του². Καὶ ὅταν ἔλθῃ νὰ κρίνῃ τὸν κόσμον, τότε θὰ ἀνταποδώσῃ εἰς τὸν καθένα σύμ-

Ὅταν γὰρ ἔλθῃ κρῖναι τὸν κόσμον, τότε ἀποδώσει ἐκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Μακαρία ἡ καρδία ἡ δεχομένη ταῦτα.

20. Μεσονύκτιον ἐγεροθήσῃ, καὶ ὑμνήσεις Κύριον τὸν Θεόν σου. Ἐν αὐτῇ γὰρ τῇ ὥρᾳ ἀνέστη ὁ Κύριος ἡμῶν ἐκ νεκρῶν, 5 καὶ ὑμνησε τὸν Πατέρα διὰ τοῦτο αὐτῇ τῇ ὥρᾳ προσετάγη ἡμῖν ὑμνεῖν τὸν Θεόν. Ἀνισταμένη δὲ πρῶτον τοῦτον τὸν στίχον εἶπέ· «Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην τοῦ ἐξομολογεῖσθαί σοι ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου»· καὶ εὐχαὶ καὶ ἄρξαι λέγειν τὸν πεντηκοστὸν ὄλον ψαλμόν, ἕως ἂν τελήσῃς. Καὶ ταῦτα ἔστωσάν 10 σοι καθ' ἐκάστην ἡμέραν τεταγμένα. Τοσοῦτους δὲ ψαλμοὺς εἶπέ, ὅσους δύνῃ στήκουσα εἰπεῖν· καὶ κατὰ ψαλμόν εὐχὴ καὶ γονυκλισία ἐπιτελεῖσθω μετὰ δακρῶν ἐξαγορεύουσα τῷ Κυρίῳ τὰς ἁμαρτίας σου καὶ ἀξιούσα ἵνα ἀφεθῶσί σοι. Μετὰ δὲ τρεῖς ψαλμοὺς λέγε τό, Ἀλληλουῖα. Ἐὰν δὲ καὶ παρθένοι εἰσὶ μετὰ 15 σοῦ, καὶ αὗται ψαλλέτωσαν, καὶ μία παρὰ μίαν τὴν εὐχὴν ἐπιτελεῖτε. Πρὸς ὄρθρον δὲ τὸν ψαλμόν τοῦτον λέγετε· «Ὁ Θεὸς, ὁ Θεὸς μου, πρὸς σὲ ὀρθρίζω. Ἐδίφησέ σε ἡ ψυχὴ μου»· διάψαλμα δέ· «Εὐλογοεῖτε, πάντα τὰ ἔργα Κυρίου, τὸν Κύριον»· «Δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνῃ, ἐν ἀνθρώποις εὐδο- 20 κία». Ὑμνοῦμέν σε, εὐλογοῦμέν σε, προσκυνοῦμέν σε, καὶ τὰ ἐξῆς.

21. Τὴν δὲ ἀγάπην φυλάξωμεν, τὴν πάντων μείζονα. («Ἀγαπήσεις» γάρ, φησί, «Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ἰσχύος σου, καὶ ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου, καὶ τὸν πλησίον σου, ὡς ἑαυτόν. Ἐν ταύταις ταῖς δυσὶν ἐντο- 25 λαῖς ὄλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφῆται κρέμανται»). («Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν»), καὶ αὐτὸς πρῶτος ἠγάπησε τὸν ἀνθρώπον καὶ ἑαυτόν παρέδωκεν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα ἡμᾶς λυτρώσῃται ἀπὸ πάσης ἀνομίας. Εἰ οὖν αὐτὸς ὁ Κύριος ἀπέθανεν, ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν

1. Ψαλμ. 118, 62.

2. Ψαλμ. 62, 2.

3. Δαν. (Ὑμνος 3 παιδων 34).

4. Λκ. 2, 14.

5. Μθ. 22, 37 - 40.

6. Α' Ἰω. 4, 8.

φωνα με τὰ ἔργα του. Εὐτυχισμένη ἡ ψυχὴ ποὺ ἀσπάζεται τὰ λόγια αὐτά.

20. Θὰ σηκωθῆς τὸ μεσονύκτιον καὶ θὰ δοξολογήσης τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου. Διότι κατὰ τὴν ὥραν αὐτὴν ἀνεστήθη ὁ Κύριός μας ἐκ τῶν νεκρῶν καὶ ἐδοξολόγησε τὸν Πατέρα. Διὰ τοῦτο ἡ ὥρα αὐτὴ καθωρίσθη νὰ δοξολογοῦμεν τὸν Θεόν. "Ὁταν δὲ σηκώνεσαι, πρῶτα-πρῶτα αὐτὸν τὸν στίχον εἶπέ: «Κατὰ τὸ μεσονύκτιον ἐγειρόμην ἀπὸ τὸν ὕπνον διὰ νὰ σὲ δοξολογήσω διὰ τὰς δικαίας κρίσεις σου»¹ καὶ προσευχήσου καὶ ἄρχισε νὰ λέγῃς ὀλόκληρον τὸν πεντηκοστὸν ψαλμὸν μέχρι τέλους. Καὶ αὐτὰ ἔχουν καθορισθῆ νὰ τὰ κάμῃς καθημερινῶς. Εἰπὲ ἐπίσης τόσους ψαλμοὺς ὅσους ἀντέχεις νὰ εἰπῆς ἰσταμένη ὀρθία. Καὶ μετὰ ἀπὸ κάθε ψαλμὸν νὰ κάμῃς προσευχὴν καὶ γονυκλισίαν καὶ νὰ ἐξομολογήσαι μετὰ δακρῦων τὰς ἁμαρτίας σου εἰς τὸν Κύριον καὶ νὰ παρακαλῆς νὰ σοῦ συγχωρηθοῦν. Μετὰ ἀπὸ κάθε τρεῖς ψαλμοὺς δὲ νὰ λέγῃς τὸ «'Αλληλούια». Ἐὰν πάλιν εἶνε μαζί σου καὶ ἄλλαι παρθένοι, ἅς ψάλλουν καὶ αὐταί, καὶ μία μετὰ τὴν ἄλλην διαδοχικῶς νὰ κάμνετε τὴν προσευχὴν. Κατὰ τὸν ὀρθρον δέ, αὐτὸν τὸν ψαλμὸν νὰ λέγετε: «Κύριε καὶ Θεέ μου, πρὸς σὲ πολὺ πρῶτῃ προσεύχομαι. Σὲ ἐδίψησε ἡ ψυχὴ μου»². Διάψαλμα δὲ τὸ ἐξῆς: «Δοξάζετε τὸν Κύριον ὅλα τὰ δημιουργήματά του»³. «Δόξα ἅς εἶνε εἰς τὸν Θεὸν ἐν τοῖς ὑψίστοις καὶ εἰς τὴν γῆν εἰρήνη· εὐδοκία πρὸς τοὺς ἀνθρώπους»⁴. Σὲ ὑμνοῦμεν, σὲ εὐλογοῦμεν, σὲ προσκυνοῦμεν καὶ τὰ λοιπά.

21. Τὴν δὲ ἀγάπην, ποὺ εἶνε ἡ μεγαλυτέρα ἀρετὴ ἐξ ὅλων, ἅς φροντίσωμεν νὰ τὴν φυλάξωμεν. Διότι λέγει: «Νὰ ἀγαπήσης Κύριον τὸν Θεόν σου με ὅλην σου τὴν καρδίαν καὶ με ὅλην σου τὴν δύναμιν καὶ με ὅλην σου τὴν ψυχὴν. Νὰ ἀγαπήσης καὶ τὸν πλησίον σου ὅπως τὸν ἑαυτὸν σου. Ἐκ τῶν αὐτῶν τὰς δύο ἐντολὰς ἐξαρτῶνται ὅλος ὁ νόμος καὶ οἱ προφηταί»⁵. «Ὁ Θεὸς εἶνε ἀγάπη»⁶ καὶ αὐτὸς ἠγάπησε πρῶτα τὸν ἄνθρωπον, καὶ προσέφερε τὸν ἑαυτὸν του πρὸς χάριν μας, διὰ νὰ μᾶς σώσῃ ἀπὸ κάθε ἁμαρτίαν. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὸς ὁ Κύ-

ὑπὲρ ἀλλήλων τὰς ψυχὰς ἡμῶν θεῖναι. «Ὁ Θεὸς ἀγάπη ἐστίν», καὶ ὁ ἔχων τὴν ἀγάπην τὸν Θεὸν ἔχει. Αὐτὸς γὰρ εἶρηκεν· «Ἐν τούτῳ γινώσκονται πάντες, ὅτι ἐμοὶ μαθηταὶ ἐστε, ἐὰν ἀγάπην ἔχητε ἐν ἀλλήλοις». Ὅσον γὰρ ἐὰν κοπιᾷσῃ ἄνθρωπος, καὶ μὴ ἔχη 5 τὴν ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον, εἰς μάτην ἐκοπίασεν. Οὕτω δὲ δείξεις τὴν ἀγάπην εἰς τὸν πλησίον, οὐ λόγῳ μόνον ἀλλὰ καὶ ἔργῳ. Οὐ κρατήσεις κακίαν τινὸς εἰς τὴν καρδίαν σου· εἰ δὲ μή γε, οὐκ ἀνέρχεται ἡ εὐχὴ σου καθαρὰ πρὸς τὸν Θεόν· «Οὐκ ἐπιδύσεται γὰρ ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν». Πραότητα ἔχε, 10 ὑπομονὴν ἔχε, μακροθυμίαν, νηπιότητα. Λέγει γὰρ ὁ Κύριος· «Ἐὰν μὴ στραφῆτε, καὶ γένησθε ὡς τὰ παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν».

22. Οὐ μὴ λυπηθῆσῃ χαλεποῦ τινος συμβαίνοντός σοι, οὔτε ἐπὶ ζημίᾳ λυπηθῆσῃ οὔτε ἐπὶ ὕβρει· «Ἡ λύπη γὰρ τοῦ κό- 15 σμου τούτου θάνατον κατεργάζεται». Ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν σου μόνον λυπηθῆσῃ, ὑπὲρ ἄλλου δὲ πράγματος μικροῦ οὐ λυπηθῆσῃ. Μὴ ὑψώσης τὴν φωνήν σου ὀργιζομένη πρὸς τινα· δούλην γὰρ Κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι. Οὐκ ἐξελεύσεται κατάρα ἐκ τοῦ στόματός σου, οὐχ ὕβρις, οὐ κακολογία. Τὸ στόμα σου γὰρ ἡγια- 20 σμένον ἐστὶν ἐν τοῖς ὕμνοις καὶ δοξολογίαις τοῦ Θεοῦ. Οὐκ ἔστι καλὸν τὸ προέρχεσθαι σε χωρὶς μεγάλης ἀνάγκης. Τὴν ἡσυχίαν ἀγάπα ὅσον δύνασαι. Τῶν δούλων τοῦ Θεοῦ μὴ ἐπιλάθῃ, μηδὲ ἀπαλειφθήτωσαν ἐκ τῆς καρδίας σου. Ἐὰν ἅγιος ἔλθῃ εἰς τὴν οἰκίαν σου, οὕτως αὐτὸν πρόσδεξαι, ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ· λέ- 25 γει γὰρ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός· «Ὁ δεχόμενος ὑμᾶς ἐμὲ δέχεται». Ἐὰν εἰσέλθῃ ἀνὴρ δίκαιος εἰς τὸν οἶκόν σου, μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἀπαντήσεις αὐτῷ, καὶ προσκυνήσεις ἐνώπιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ ἐπὶ τὴν γῆν. Οὐ γὰρ αὐτὸν προσκυνήσεις, ἀλ-

1. Α' Ἰω. 4, 16.

2. Ἰω. 13, 35.

3. Ἐφ. 4, 26.

4. Μθ. 18, 3.

5. Β' Κορ. 7, 10.

6. Μθ. 10, 40

ριος ἀπέθανε πρὸς χάριν μας, καὶ ἡμεῖς ὀφείλομεν νὰ προσφέρω-
 μεν τὴν ζωὴν μας ὑπὲρ τῶν ἄλλων. «Ὁ Θεὸς εἶνε ἀγάπη»¹, καί-
 αὐτὸς ποὺ ἔχει μέσα του ἀγάπην, ἔχει τὸν Θεόν. Διότι ὁ ἴδιος
 εἶπεν· «Ἀπὸ αὐτὸ θὰ ἐννοήσουν ὅλοι ὅτι εἰσθε μαθηταὶ μου,
 ἐὰν δηλαδὴ ἔχετε ἀγάπην μεταξύ σας»². Διότι ὅσον καὶ ἂν
 κοπιᾷσῃ ἓνας ἄνθρωπος, ἐὰν δὲν ἔχη ἀγάπην πρὸς τὸν πλη-
 σίον, ματαίως ἐκοπίασε. Νὰ πῶς θὰ δείξῃς τὴν ἀγάπην σου
 πρὸς τὸν πλησίον, ὄχι μόνον μὲ λόγια ἀλλὰ καὶ μὲ ἔργα. Δὲν
 θὰ κρατήσῃς εἰς τὴν καρδίαν σου κακίαν ἐναντίον οὐδενός· εἰ
 δ' ἄλλως δὲν ἀνέρχεται ἡ προσευχὴ σου ἀγνή ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ·
 «Δὲν θὰ βασιλεύσῃ δηλαδὴ ὁ ἥλιος, ἐνόσφ' ἐξακολουθεῖ ἀκόμη
 ἡ ὀργὴ σου»³. Νὰ ἔχῃς πραότητα, ὑπομονήν, μακροθυμίαν,
 ἀθωότητα. Διότι λέγει ὁ Κύριος· «Ἐὰν δὲν μετανοήσετε καὶ
 δὲν γίνετε σάν τὰ παιδιὰ, δὲν θὰ εἰσέλθετε εἰς τὴν βασιλείαν
 τῶν οὐρανῶν»⁴.

22. Νὰ μὴ λυπᾶσαι καθόλου, ὅταν σοῦ συμβαίῃ κάτι δυ-
 σάρεστον. Οὔτε νὰ λυπῆσαι διὰ κάποιαν ὑλικὴν ζημίαν ἢ διὰ
 κάποιαν κακολογίαν· «Διότι ἡ λύπη ἡ κοσμικὴ ἐπιφέρει θάνα-
 τον»⁵. Θὰ λυπῆσαι μόνον διὰ τὰς ἀμαρτίας σου, καὶ διὰ κανένα
 ἄλλο πρᾶγμα ἀσήμαντον δὲν θὰ λυπηθῆς. Ποτὲ νὰ μὴ ὑψώσῃς
 τὴν φωνήν σου, ὅταν συμβῆ νὰ ὀργισθῆς ἐναντίον κάποιου,
 διότι ἡ δούλη τοῦ Κυρίου δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φιλονεικῇ. Ἀπὸ τὸ
 στόμα σου δὲν θὰ ἐξέλθῃ κατάρα, οὔτε λόγος προσβλητικὸς,
 οὔτε κακολογία. Διότι τὸ στόμα σου εἶνε ἡγιασμένον μὲ τοὺς
 ὕμνους καὶ τὰς δοξολογίας ποὺ ἀναπέμπει εἰς τὸν Θεόν. Δὲν
 εἶνε καλὸν νὰ βγαίνῃς ἔξω χωρὶς νὰ ὑπάρχῃ ἀνάγκη. Τὴν ἡσυ-
 χίαν ἀγάπα, ὅσον δύνασαι. Τοὺς δούλους τοῦ Θεοῦ μὴ τοὺς
 λησμονῆς, οὔτε νὰ διαγραφοῦν ἀπὸ τὴν καρδίαν σου. Ἐὰν ἔλθῃ
 εἰς τὸ σπίτι σου κάποιος ἅγιος, ἔτσι νὰ τὸν δεχθῆς, ὅπως θὰ
 ἐδεχόσουν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ. Διότι λέγει ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰη-
 σοῦς Χριστός· «Ἐκεῖνος ποὺ σᾶς δέχεται, ἐμὲ δέχεται»⁶.
 Ἐὰν εἰσέλθῃ εἰς τὸ σπίτι σου κάποιος δίκαιος ἄνθρωπος, μὲ
 φόβον καὶ τρόμον νὰ τὸν προὔπαντήσῃς καὶ νὰ κάμῃς μετὰ-
 νοιαν μέχρι τὴν γῆν ἐμπρὸς εἰς τὰ πόδια του. Διότι δὲν θὰ

λὰ τὸν Θεὸν τὸν ἀποστείλαντα αὐτόν. Λήψη δὲ ὕδωρ καὶ νίφεις
 τοὺς πόδας αὐτοῦ, καὶ μετὰ πάσης εὐλαβείας ἀκούσεις τῶν λό-
 γων αὐτοῦ. Οὐ μὴ θαρρήσης ἐπὶ τῇ σωφροσύνῃ σου, ἵνα μὴ πέ-
 σης, ἀλλὰ φοβοῦ· ἐφ' ὅσον γὰρ φοβῆ, οὐδέποτε πίπτεις. Συμφέ-
 5 ρει τῇ ἐγκρατευομένη καταμόνας τὸν ἑαυτῆς ἄρτον ἐσθίειν. Ἐὰν
 καθίσῃς μετὰ παρθένων ἐπὶ τραπέζης, πᾶν τὸ παραθέμενον ἔ-
 σθιε μετ' αὐτῶν. Ἐὰν γὰρ μὴ φάγῃς, εὐρίσκη ὡς κατακρίνουσα
 αὐτάς. Οὐκ ἀναγγελεῖς τὴν ἄσκησίν σου. Ἐὰν καὶ οἶνον πίνου-
 σι, καὶ οὐ πίνῃς, δι' αὐτάς πίε δλίγον. Ἐὰν δέ εἰσι μεγάλοι προ-
 10 σβύτιδες, καὶ ἀναγκάζωσί σε πιεῖν περισσό, μὴ ἀκούσης αὐτῶν,
 ἀλλὰ λέγε αὐταῖς· Ὑμεῖς κατετρίψατε τὴν νεότητα ὑμῶν ἐν
 ἀσκήσει πολλῇ· ἐγὼ δὲ οὐπω ἔφθασα οὐδὲ εἰς πρῶτον βαθμὸν
 ὑμῶν. Περὶ δὲ τῆς φιλοξενίας καὶ τῆς ἐλεημοσύνης οὐ χρεῖαν
 ἔχεις νουθετεῖσθαι. Ἀπὸ σεαυτῆς γὰρ ποιήσεις.

15 23. Ἐν ἐκκλησίᾳ σιώπα καὶ μηδὲν λάλει, ἀλλὰ τῇ ἀνα-
 γνώσει μόνον πρόσεχε. Ἐὰν ἐπαναβῆ εἰς τὴν καρδίαν σου λο-
 γισμὸς, ἵνα ποιήσῃς πρᾶγμα τι, μὴ προπετῶς αὐτὸ ποίει, ἵνα
 μὴ ἐμπαίξῃ σε ὁ ἐχθρὸς· ἀλλὰ μετὰ βουλῆς τῶν μειζοτέρων σου
 πάντα ποίει. Ὅταν ψάλλῃς ἢ ὅταν προσεύχῃ, μὴ ἄφιε ξένους
 20 λογισμοὺς εἰσιέναι εἰς τὴν καρδίαν σου. Παρακαλῶ σε, ἀγαπη-
 τή, πρόσεχε καὶ ἄκουε τῶν ἐντολῶν τούτων τῶν γεγραμμένων
 ἐν τῷ βιβλίῳ τούτῳ. Καὶ μὴ μόνον τοῖς ὀφθαλμοῖς τοῖς φαινο-
 μένοις κατενόει τὰ γεγραμμένα, ἀλλὰ καὶ τοῖς ἔνδοθεν. Καὶ
 πρόσεχε μιᾷ ἐκάστη ἐντολῇ, καὶ ποίει αὐτάς· Ἐὰν γὰρ φυλάξῃς
 25 ταῦτα, καταξιωθήσῃ τοῦ νυμφῶνος τοῦ βασιλικοῦ. Μὴ εἴπῃς ἐν
 τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι, πῶς δύναμαι ποιῆσαι ταῦτα; Μὴ δειλίαν
 λάβῃ ὁ λογισμὸς σου· ἀλλ' ἂν μετὰ πάσης προθυμίας φυλάξῃς
 αὐτά, ἐδρῆσεις σύμμαχον τὸν Θεόν. Τοῖς φοβουμένοις γὰρ τὸν

προσκυνήσης αὐτόν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν ποὺ τὸν ἔστειλε. Θὰ πά-
ρης δὲ νερό καὶ θὰ τοῦ πλύνῃς τὰ πόδια καὶ μὲ ὄλην τὴν ἐπιβαλ-
λομένην εὐλάβειαν θὰ ἀκούῃς τὰ λόγια του. Νὰ μὴ ἔχῃς πεποί-
θησιν εἰς τὴν φρονιμάδα σου, διὰ νὰ μὴ πέσης, ἀλλὰ νὰ φοβῆ-
σαι· διότι ἐφ' ὅσον ἔχῃς φόβον, οὐδέποτε θὰ πέσης. Συμφέρει
εἰς αὐτὴν ποὺ τηρεῖ ἐγκράτειαν νὰ τρώγῃ τὸ ψωμί τῆς ὀλομό-
ναχῃ. Ἐὰν καθήσῃς εἰς ἓνα τραπέζι μαζί μὲ ἄλλας παρθέτους,
ὅ,τι φαγητὸν σοῦ προσφέρουν νὰ τὸ τρώγῃς μαζί μὲ αὐτάς.
Διότι, ἐὰν δὲν τὸ φάγῃς, φαίνεσαι σὰν νὰ τὰς περιφρονῆς. Δὲν
θὰ φανερώσῃς εἰς αὐτάς τὴν ἀσκητικὴν σου ζωὴν. Ἐὰν δὲ πί-
νουν καὶ κρασί, καὶ σὺ δὲν πίνῃς, ἐξ αἰτίας αὐτῶν νὰ πιῆς ὀλί-
γον. Ἄλλ' ἐὰν αὐταὶ εἶνε μεγάλαι εἰς τὴν ἡλικίαν καὶ σὲ ἀναγκά-
ζουν νὰ πιῆς περισσότερον, νὰ μὴ τὰς ἀκούσῃς, ἀλλὰ νὰ λέ-
γῃς εἰς αὐτάς· Σεῖς διήλθατε τὰ νεανικά σας χρόνια μὲ αὐστηράν
ἄσκησιν, ἐνῶ ἐγὼ δὲν ἔφθασα οὔτε εἰς τὴν πρώτην ἰδικὴν σας
βαθμίδα. Ὅσον ἀφορᾷ δὲ τὴν ἐλεημοσύνην καὶ τὴν φιλοξενίαν,
δὲν ἔχεις ἀνάγκην συμβουλῶν. Ἀπὸ μόνη σου θὰ τὰ κάμῃς.

23. Εἰς τὴν συγκέντρωσιν νὰ σιωπᾷς καὶ νὰ μὴ ὀμιλῆς,
ἀλλὰ μόνον νὰ προσέχῃς εἰς τὴν ἀνάγνωσιν. Ἐὰν ἀνέλθῃ εἰς
τὴν καρδίαν σου κάποια σκέψις νὰ κάμῃς κάτι τι, μὴ τὸ κάμῃς
αὐτὸ μὲ ἀπερισκεψίαν, διὰ νὰ μὴ σὲ ἐμπαιξῇ ὁ ἐχθρός. Ἄλλὰ
πάντοτε νὰ ἐνεργῆς κατόπιν συμβουλῆς, τὴν ὁποίαν θὰ λαμβά-
νῃς ἀπὸ τὰς μεγαλυτέρας σου. Ὅταν ψάλλῃς ἢ προσεύχεσαι,
μὴ ἐπιτρέπῃς ξένους λογισμοὺς νὰ εἰσέρχωνται εἰς τὴν καρδίαν
σου. Σὲ παρακαλῶ, ἀγαπητή, πρόσεχε καὶ ἄκουε τὰς παραγ-
γελίας αὐτάς ποὺ εἶνε γραμμέναι εἰς τὸ βιβλίον αὐτό. Καὶ ὄχι
μόνον μὲ τὰ ὕλικὰ μάτια νὰ μελετᾷς τὰ ὅσα εἶνε γραμμένα, ἀλλὰ
καὶ μὲ τὰ ἔσωτερικὰ μάτια τῆς ψυχῆς σου. Καὶ νὰ δίδῃς προσ-
οχὴν εἰς κάθε μίαν παραγγελίαν ξεχωριστά, καὶ νὰ ἐκτελῇς
αὐτάς. Διότι ἐὰν φυλάξῃς αὐτά, θὰ ἀξιωθῆς νὰ εἰσέλθῃς εἰς
τὸν βασιλικὸν νυμφῶνα. Μὴ εἰπῆς εἰς τὴν καρδίαν σου, πῶς
ἤμπορῶ νὰ τὰ κάμω αὐτά; διὰ νὰ μὴ καταληφθῇ ἡ σκέψις σου
ἀπὸ δειλίαν. Ἄλλ' ἐὰν μὲ κάθε προθυμίαν φυλάξῃς τὰς συμβου-
λάς αὐτάς, θὰ εὔρης βοηθὸν τὸν Θεόν. Διότι εἰς αὐτοὺς ποὺ

Θεὸν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ βαρεῖαι οὐκ εἰσὶ. Πάσῃ ὥρᾳ μὴ λειψάτω ἐλαιον τῆ λαμπάδι σου, μὴ ποτε ἔλθῃ ὁ νυμφίος καὶ εὕρῃ αὐτὴν σβεσθεῖσαν. Οὐκ οἶδας γὰρ πότε ἔρχεται ἢ πρωτοϋπνιον ἢ πρωί. Γενοῦ ἔτοιμος· ἵνα, ὅταν ἔλθῃ, μετὰ τῶν φρονιμῶν ἀπαν-
 5 τήσης αὐτῷ, ἔχουσα τὸ ἔλαιον ἐν τῆ λαμπάδι σου, τουτέστι τὰ ἔργα σου τὰ καλά. Πᾶσαν ὥραν μνημόνευε τῆς ἐξόδου σου· ἔχε καθ' ἡμέραν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν θάνατον· μνημόνευε τίνι σε δεῖ παραστῆναι.

24. Βαρύ ἐστὶν ἀσκησις, καὶ δυσβάστακτον ἐγκράτεια·
 10 ἀλλ' οὐδέν ἐστι γλυκύτερον τοῦ ἐπουρανίου νυμφίου. Ὡδε κάμνομεν ὀλίγον, ἐκεῖ δὲ τὴν αἰώνιον ζωὴν ἀποληψόμεθα· λέγει γάρ ὁ ἅγιος Παῦλος· «Οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τοῦ νῦν καιροῦ πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς». Καλὸν ἀποφεύγειν τὸν ὄχλον καὶ ἀναχωρεῖν κατὰ μόνας. Μεγάλῃ ἀρετῇ
 15 ἐγκράτεια, μέγα καύχημά ἐστὶν ἀγνεία, μεγάλα ἐγκώμια τῆς παρθενίας. Ὡ παρθενία, πλοῦτος ἀκατάληπτος! Ὡ παρθενία, στέφανος ἀμαράντινος! Ὡ παρθενία, ναὸς Θεοῦ καὶ ἁγίου Πνεύματος οἰκητήριον! Ὡ παρθενία, μαργαρίτα τίμιε παρὰ πολλοῖς ἀφανῆς, ὀλίγοις δὲ μόνοις εὕρισκόμενος! Ὡ ἐγκράτεια, φίλη
 20 Θεοῦ καὶ παρὰ ἁγίοις ἐγκωμιαζομένη! Ὡ ἐγκράτεια, παρὰ πολλοῖς μισουμένη, τοῖς δὲ ἀξίοις σου γνωριζομένη! Ὡ ἐγκράτεια, θάνατον καὶ ἄδην ἀποφεύγουσα καὶ ὑπὸ ἀθανασίας κατεχομένη! Ὡ ἐγκράτεια, χαρὰ προφητῶν καὶ ἀποστόλων καύχημα! Ὡ ἐγκράτεια, ἀγγέλων βίος καὶ ἁγίων ἀνθρώπων στέφανος! Μα-
 25 κάριος ὁ κατέχων σε, μακάριος ὁ προσκαρτερῶν σου τῆ ὑπομονῇ· ὅτι ὀλίγον κοπιᾶσας πολὺν χαρήσεται ἐν σοί. Μακάριος ὁ νηστεύσας ὅλον τὸν χρόνον τοῦτον, ὅτι ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλὴμ κατοικήσει, καὶ μετὰ ἀγγέλων χορεύσει καὶ μετὰ ἁγίων προφητῶν καὶ ἀποστόλων ἀναπαύσεται.

εὐλαβοῦνται τὸν Θεὸν αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ δὲν εἶνε δύσκολοι. Ἄνὰ πᾶσαν ὥραν νὰ μὴ λείψῃ ἀπὸ τὴν λαμπάδα σου τὸ λάδι, μὴ τυχὸν ἔλθῃ ὁ νυμφίος καὶ τὴν εὖρη σβησμένην. Διότι δὲν γνωρίζεις πότε ἔρχεται, ἔάν κατὰ τὸν πρῶτον ὕπνον ἢ τὸ πρῶτῃ. Ἔσο ἐτοίμη, ὥστε ὅταν ἔλθῃ μαζί με τὰς φρονίμους παρθένους νὰ προὔπαντήσῃς αὐτόν, ἔχοντας λάδι εἰς τὴν λαμπάδα σου, δηλαδὴ ἔργα καλὰ. Κάθε ὥραν νὰ θυμᾶσαι τὴν ὥραν τοῦ θανάτου σου. Κάθε ἡμέραν νὰ ἔχῃς ἐνώπιόν σου τὸν θάνατον. Σκέψου ἐνώπιον τίνος πρόκειται νὰ παρουσιασθῆς.

24. Βαρὺ πρᾶγμα εἶνε ἡ ἀσκητικὴ ζωὴ καὶ δυσβάστακτον ἡ ἐγκράτεια. Ἄλλὰ τίποτε δὲν εἶνε πιὸ γλυκὺ ἀπὸ τὸν οὐράνιον νυμφίον. Ἐδῶ κουραζόμεθα ὀλίγον, ἐκεῖ ὁμως τὴν αἰωνίαν ζωὴν θὰ λάβωμεν ὡς ἀμοιβὴν. Διότι λέγει ὁ ἅγιος Παῦλος· «Τὰ παθήματα τοῦ παρόντος καιροῦ δὲν ἔχουν καμμίαν ἀξίαν συγκρινόμενα πρὸς τὴν δόξαν ποὺ μέλλει νὰ ἀποκαλυφθῆ εἰς ἡμᾶς»¹. Καλὸν εἶνε νὰ ἀποφεύγῃς τὸν κόσμον καὶ νὰ ζῆς κατὰ μόνας. Μεγάλῃ ἀρετῇ ἡ ἐγκράτεια, μεγάλο καύχημα ἡ ἀγνότης, μεγάλοι οἱ ἔπαινοι τῆς παρθενίας. ὦ παρθενία, πλοῦτε ἀσύλληπτε! ὦ παρθενία, στεφάνι ἀμάραντον! ὦ παρθενία, νὰ ἐ τοῦ Θεοῦ, κατοικητήριον τοῦ ἁγίου Πνεύματος! ὦ παρθενία, μαργαρίτα πολύτιμη, ἀγνωστε εἰς τοὺς πολλοὺς, ποὺ ὀλίγοι μόνον σὲ εὐρίσκουν! ὦ ἐγκράτεια, φίλη τοῦ Θεοῦ καὶ ὑπὸ τῶν ἁγίων ἐξυμνουμένη! ὦ ἐγκράτεια, ποὺ ἀπὸ τοὺς πολλοὺς εἶσαι μισητὴ καὶ ποὺ γνωρίζεσαι μόνον εἰς ἐκείνους ποὺ σὲ ἀξίζουν! ὦ ἐγκράτεια, ποὺ ξεφεύγεις τὸν θάνατον καὶ τὸν ἄδην, καὶ κατέχεσαι ἀπὸ τὴν ἀθανασίαν! ὦ ἐγκράτεια, χαρὰ τῶν προφητῶν καὶ καύχημα τῶν ἀποστόλων! ὦ ἐγκράτεια, ζωὴ ἀγγελικὴ καὶ στεφάνι τῶν ἁγίων ἀνθρώπων! Εὐτυχισμένος αὐτὸς ποὺ σὲ κατέχει, εὐτυχισμένος αὐτὸς ποὺ σὲ ὑπομένει με καρτερικὴν ὑπομονήν, διότι, ἐνῶ ὀλίγον ἔκοπίασε, πολὺ θὰ χαρῆ ἐξ αἰτίας σου. Εὐτυχισμένος ἐκεῖνος ποὺ ἐνήστευσε καθ' ὅλην τὴν ζωὴν αὐτὴν, διότι θὰ κατοικήσῃ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, καὶ θὰ συμπεριληφθῆ εἰς τὸν χορὸν τῶν ἀγγέλων, θὰ συγκαταλεγῇ καὶ θὰ ἀναπαυθῆ μαζί με τοὺς ἁγίους προφήτας.

25. Ταῦτα ἔγραψά σοι, ἀγαπητῇ ἀδελφῇ, χορεύτρια Χριστοῦ, πρὸς στηριγμὸν καὶ ὠφέλειαν τῆς ψυχῆς σου. Μὴ ἐκκλί-
 νης οὖν ἀπὸ τῶν λόγων τούτων δεξιὰ ἢ ἀριστερά. Ὅς γὰρ εἰάν
 ἀκούσῃ τοὺς λόγους τούτους καὶ καταφρονήσῃ, κριμα μέγα αὐτῷ
 5 ἐστὶ. Σὺ δέ, τιμιωτάτῃ ἀδελφῇ, ἡ κτωμένη τὸ βιβλίον τοῦτο,
 δώῃ σοι ὁ Θεὸς ταῦτα φυλάττειν, ἐν τούτοις ἀναστρέφεσθαι,
 πεφωτισμένην τὴν διάνοιαν, καθαρὸν τὸν νοῦν, πεφωτισμένους
 τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανοίας, ἵνα λάβῃς τὸν ἀμαράντινον στέ-
 φανον, ὃν ἡτοίμασεν ὁ Θεὸς τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτὸν διὰ τοῦ Κυρίου
 10 καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ᾧ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
 αἰώνων, ἀμήν.

25. Σοῦ ἔγραψα αὐτά, ἀγαπητὴ ἀδελφή, πού μετέχεις εἰς τὸν ὄμιλον τοῦ Χριστοῦ, διὰ νὰ στηριχθῇ καὶ ὠφεληθῇ ἡ ψυχὴ σου. Μὴ παρεκκλίνης λοιπὸν ἀριστερὰ ἢ δεξιὰ ἀπὸ τὰ λόγια αὐτά. Διότι ἐκεῖνος πού θὰ ἀκούσῃ τὰ λόγια αὐτά καὶ θὰ τὰ περιφρονήσῃ, διαπράττει μεγάλην ἁμαρτίαν. Ἐσένα δέ, ἐντιμοτάτῃ ἀδελφῇ, πού ἀπέκτησες τὸ βιβλίον αὐτό, εἶθε νὰ σὲ ἀξιώσῃ ὁ Θεὸς νὰ φυλάττῃς αὐτά, μὲ αὐτά νὰ ζῆς, νὰ ἔχῃς φωτισμένην τὴν σκέψιν, καθαρὸν τὸν νοῦν, φωτισμένα τὰ μάτια τῆς διανοίας σου, διὰ νὰ λάβῃς τὸ ἀμάραντον στεφάνι, τὸ ὁποῖον ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς δι' αὐτοὺς πού τὸν ἀγαποῦν¹, διὰ τοῦ Κυρίου καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς ὅλους τοὺς αἰῶνας, ἀμήν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΔΡΑΚΟΝΤΙΟΝ

1. Ἐπορεύω τί γράφω. Ἐρα γάρ ὡς παραιτούμενον μέμφο-
μαί σε, ἢ ὡς τὸν καιρὸν ὀρώντα καὶ κρυπτόμενον διὰ τὸν φόβον
τῶν Ἰουδαίων; Πλὴν εἴτε ἄλλως εἴτε οὕτως ἄξιον μέμψεως
5 τὸ παρὰ σοῦ γεγενημένον, ἀγαπητὲ Δρακόντιε. Οὐ γὰρ ἔπρεπε
λαβόντα σε τὴν χάριν κρύπτεσθαι, οὐδὲ φρόνιμον ὄντα διδόναι
τοῖς ἄλλοις προφάσεις φυγῆς. Πολλοὶ γὰρ ἀκούσαντες σκανδα-
λίζονται οὐχ ὡς ἀπλῶς τοῦτό σου ποιούντος, ἀλλὰ συνορῶντος
τὸν καιρὸν καὶ τὰς ἐπικειμένας θλίψεις τῇ Ἐκκλησίᾳ. Καὶ φο-
10 βοῦμαι μή, διὰ σαυτὸν φεύγων, δι' ἄλλους ἐδρεθῆς κινδυνεύων
παρὰ τῷ Κυρίῳ. Εἰ γὰρ ὁ ἓνα τῶν μικρῶν σκανδαλίζων, ἔλοιτ'
ἂν μύλον ὀνικὸν περὶ τὸν τράχηλον αὐτοῦ κρεμασθῆναι καὶ κατα-
ποντισθῆναι, τί ἂν πάθοις σὺ τοσοῦτοις γινόμενος σκάνδαλον;
Καὶ γὰρ ἡ ἐκ παραδόξου γενομένη συμφωνία ἐν τῇ Ἀλεξανδρέων
15 χώρα, ἐν τῇ σῇ καταστάσει, ἐξ ἀνάγκης σχισθήσεται διὰ τὴν
σὴν ἀναχώρησιν καὶ ἡ ἐπισκοπὴ δὲ τῆς χώρας αὐτῆς ὑπὸ πολ-
λῶν ἀρπαγήσεται καὶ πολλῶν οὐκ ὀρθῶν, ἀλλ' ὧν οἶδας καὶ
αὐτός. Καὶ ἔθνη δὲ οἱ ἐπαγγελλόμενοι Χριστιανοὶ γίνεσθαι
ἐπὶ τῇ σῇ καταστάσει ἀπομενοῦσιν Ἐλληνες τῆς σῆς εὐλαβείας
20 ἐξουθενούσης τὴν δοθεῖσαν χάριν.

1. Ἐνοεῖ τὴν χάριν τῆς ἱερωσύνης καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτω-
σιν τὴν εἰς ἐπίσκοπον χειροτονίαν.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΔΡΑΚΟΝΤΙΟΝ

1. Δὲν ξέρω τί νά γράψω· νά σέ κατηγορήσω ἄρα γε ἐπειδὴ παραιτεῖσαι, ἢ διότι βλέπεις τὴν περίστασιν καὶ κρύπτεσαι διὰ τὸν φόβον τῶν Ἰουδαίων; Πάντως, οὕτως ἢ ἄλλως, αὐτὸ πού ἔκαμες, ἀγαπητὲ Δρακόντιε, εἶνε ἀξιοκατάκριτον. Διότι, ἀφ' ἧς στιγμῆς ἔλαβες τὴν χάριν ¹, δὲν ἔπρεπε νά κρύπτεσαι, οὔτε ἔπρεπεν, ἐφ' ὅσον εἶσαι ἄνθρωπος συνετός, νά παρέχῃς εἰς τοὺς ἄλλους δικαιολογίας φυγῆς. Διότι πολλοὶ πού τὸ ἔμαθαν, σκανδαλίζονται. Καὶ σκανδαλίζονται, ὄχι διότι ἀπλῶς κάμνεις τοῦτο, ἀλλὰ διότι τὸ κάμνεις, καθ' ἣν στιγμὴν ἀντιλαμβάνεσαι τὴν κρισιμότητα τῆς ἐποχῆς καὶ τὰς θλίψεις πού πρόκειται νά ἐνσκήψουν εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καί, ἐνῶ φεύγῃς διὰ νά σώσῃς τὸν ἑαυτὸν σου, φοβοῦμαι μήπως ἐξ αἰτίας τῶν ἄλλων διακινδυνεύσῃς ἐνώπιον τοῦ Κυρίου. Διότι, ἐὰν «ἐκεῖνον πού σκανδαλίζει ἓνα ἀπὸ τοὺς μικροὺς τοῦ συνέφερε νά κρεμασθῇ ἀπὸ τὸν λαιμόν του μία μυλόπετρα καὶ νά βυθισθῇ εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης» ², τί πρόκειται νά πάθῃς σύ, ὁ ὁποῖος γίνεσαι σκάνδαλον εἰς τόσους πολλοὺς ἀδελφοὺς; Καὶ πράγματι ἡ θαυμασία ἐνότης, ἡ ὁποία ἐπετεύχθη εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀλεξανδρέων ἅμα τῇ ἐγκαταστάσει σου ὡς ἐπισκόπου, ἀναγκαστικῶς θὰ διασπασθῇ ἐξ αἰτίας τῆς φυγῆς σου. Καὶ ἡ ἐπισκοπὴ τῆς χώρας αὐτῆς θὰ ἀρπαγῇ ἀπὸ πολλοὺς, καὶ μάλιστα ἀπὸ πολλοὺς πού δὲν εἶνε ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ τοὺς ὁποίους γνωρίζεις καὶ σύ ὁ ἴδιος. Ἐπίσης καὶ οἱ εἰδωλολάτραι, οἱ ὁποῖοι ὑπόσχονται ὅτι ἅμα τῇ ἐνθρονήσει σου θὰ γίνουν Χριστιανοί, θὰ παραμείνουν εἰδωλολάτραι, καὶ ἡ εὐλάβειά σου θὰ ἐκμηδενίσῃ τὴν εὐλογίαν πού ἐδόθη.

2. Πρβλ. Μθ. 18, 6.

2. Ποία οὖν ἐπὶ τοῖς τοιούτοις ἀπολογία παρὰ σοῦ δοθή-
 σεται; Ποίοις ἂν ἀπονήσασθαι καὶ ἀπομάξασθαι λόγοις τὰς
 τοιαύτας αἰτίας δυνήσῃ; Πῶς θεραπεύσεις τοὺς διὰ σέ πεσόν-
 τας καὶ σκανδαλιζομένους; Ἡ πῶς, μετὰ τὸ σχισθῆναι τὴν εἰ-
 5 ρήνην, συρράψαι ταύτην δυνήσῃ; Ὡ ἀγαπητὲ Δρακόντιε, ἀντὶ
 χαρᾶς λύπην ἡμῖν πεποίηκας, ἀντὶ παραμυθίας στεναγμόν.
 Προσεδοκοῦμεν γὰρ παραμυθίαν ἔχειν σε μεθ' ἡμῶν, καὶ νῦν
 βλέπομεν φεύγοντά σε, καὶ ὀρώμεν, ὅτι κρινόμενος μὲν ἐλεγχθή-
 ση, κινδυνεύων δὲ μεταμελήθῃσῃ. Καὶ τίς φείσεται, ὡς ὁ προ-
 10 φήτης εἶρηκεν, ἐπὶ σοί; Τίς ἀνακάμψει ἐπὶ σέ εἰς εἰρήνην, ὀρώων
 τοὺς ἀδελφούς, δι' οὓς Χριστὸς ἀπέθανε, βλαβέντας ἐπὶ τῇ σῆ
 φυγῇ; Δεῖ γὰρ εἰδέναι τε καὶ μὴ ἀμφιβάλλειν ὅτι πρὶν μὲν κατα-
 σταθῆς σαντῶ ἕξῃς, κατασταθῆς δέ, οἷς κατεστάθῃς. Καὶ πρὶν
 μὲν λάβῃς τὴν τῆς ἐπισκοπῆς χάριν, οὐδεὶς ἐγίνωσκέ σε· γενό-
 15 μενον δὲ λοιπόν, οἱ λαοὶ προσδοκῶσι φέροντά σε τροφήν αὐτοῖς,
 τὴν ἐκ τῶν Γραφῶν διδασκαλίαν· ὅταν τοίνυν οἱ προσδοκῶντες
 λιμώττωσι, σὺ δὲ σαντὸν μόνον τρέφῃς, καὶ ἔλθῃ ὁ Κύριος ἡ-
 μῶν Ἰησοῦς Χριστός, ἡμεῖς τε αὐτῶ παραστῶμεν, ποίαν σχοί-
 ης ἀπολογίαν, ὀρώωντος αὐτοῦ τὰ ἴδια πρόβατα λιμώττοντα;
 20 Εἰ μὲν γὰρ μὴ εἰλήφεις τὰ δηνάρια, οὐκ ἂν ἐμέμψατό σε· λαβόν-
 τα δὲ καὶ χώσαντα καὶ κρύψαντα, μέμψαιτ' ἂν εἰκότως, λέγων
 ἐκεῖνα τὰ ῥήματα, ἃ μὴ γένοιτο, κἂν ἀκοῦσαι τὴν σὴν εὐλά-
 βειαν· («Ἐδει σε βαλεῖν τὰ δηνάρια μου τοῖς τραπεζίταις, ἵνα
 ἐλθῶν κἀγὼ παρ' ἐκείνων ἀπαιτήσω»).

25 3. Παρακαλῶ φεῖσαι σεαυτοῦ καὶ ἡμῶν· σαντοῦ μὲν, ἵνα
 μὴ κινδυνεύσῃς· ἡμῶν δέ, ἵνα μὴ λυπηθῶμεν ἐπὶ σοί. Φρόντιζε

1. Πρβλ. Ἱερ. 15, 5.

2. Ποίαν λοιπόν ἀπολογίαὶν θὰ δώσης δι' ὅλα αὐτά; Μὲ ποῖα λόγια θὰ κατορθώσης νὰ ξεπλύνῃς καὶ νὰ ἐξαφανίσῃς τὰς τέτοιου εἴδους κατηγορίας; Πῶς θὰ θεραπεύσης αὐτοὺς ποὺ ἐξ αἰτίας σου ἔπεσαν καὶ ἐσκανδαλίσθησαν; Ἡ πῶς μετὰ τὴν διάσπασιν τῆς εἰρήνης θὰ ἡμπορέσης νὰ τὴν ἐνώσης καὶ πάλιν; Ὡ ἀγαπητὲ Δρακόντιε, ἀντὶ χαρᾶς λύπην μᾶς ἐπροξένησες, ἀντὶ παρηγορίας στενοχωρίαν. Ἀνεμέναμεν νὰ σὲ ἔχωμεν μετὰξὺ μας ὡς παρηγορίαν, καὶ τώρα βλέπομεν νὰ φεύγῃς, καὶ βλέπομεν ὅτι, ἐὰν μὲν δικασθῆς, θὰ εὐρεθῆς ἔνοχος, ἐὰν δὲ διατρέξῃς κίνδυνον, θὰ μετανοήσης. Καὶ ποῖος θὰ σὲ λυπηθῆ, ὅπως εἶπε καὶ ὁ προφήτης¹; Καὶ ποῖος θὰ ἔλθῃ εἰς τὴν θέσιν σου διὰ νὰ φέρῃ τὴν εἰρήνην, ὅταν βλέπῃ τοὺς ἀδελφούς, διὰ τοὺς ὁποίους ἀπέθανεν ὁ Χριστός², νὰ βλάπτωνται ἐξ αἰτίας τῆς φυγῆς σου; Διότι πρέπει νὰ γνωρίζῃς καὶ νὰ μὴ ἀμφιβάλλῃς, ὅτι πρὶν νὰ γίνῃς ἐπίσκοπος ἐζοῦσες διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, ἀπὸ τότε ὅμως ποὺ ἔγινες, ζῆς δι' αὐτούς, διὰ τοὺς ὁποίους καὶ ἔγινες. Καὶ πρὶν νὰ λάβῃς τὴν ἐπισκοπικὴν χάριν κανεῖς δὲν σὲ ἐγνωρίζεν· ἀφ' οὗτου ὅμως ἔγινες ἐπίσκοπος, ὁ λαὸς περιμένει νὰ τοῦ φέρῃς τροφήν, δηλαδὴ τὴν διδασκαλίαν τῶν ἁγίων Γραφῶν. Ὅταν λοιπὸν αὐτοὶ ποὺ περιμένουν ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν πείναν, σὺ δὲ τρέφῃς μόνον τὸν ἑαυτὸν σου, καὶ ἔλθῃ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός, παρευρεθοῦμεν δὲ καὶ ἡμεῖς πλησίον του ὡς μάρτυρες, ποίαν ἀπολογίαὶν θὰ ἔχῃς, τὴν στιγμὴν ποὺ θὰ βλέπῃ ὁ ἴδιος τὰ πρόβατά του νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν πείναν; Διότι, ἐὰν μὲν δὲν ἐλάμβανες τὰ δηνάρια, δὲν θὰ ἡμποροῦσε νὰ σὲ κατηγορήσῃ. Ἐφ' ὅσον ὅμως τὰ ἔλαβες καὶ τὰ ἐσκέπασες μὲ χῶμα καὶ τὰ ἔκρυψες, θὰ σὲ κατηγορήσῃ εὐλόγως καὶ θὰ εἶπῃ τὰ λόγια ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα εἶθε νὰ μὴ τὰ ἀκούσῃ κἄν ἢ εὐλάβειά σου. «Ἐπρεπε νὰ βάλῃς τὰ δηνάρια σου εἰς τὴν τράπεζαν, ὥστε ὅταν ἔλθω, νὰ τὰ ζητήσω ἀπὸ ἐκείνους»³.

3. Παρακαλῶ, λυπήσου τὸν ἑαυτὸν σου καὶ ἡμᾶς· τὸν ἑαυτὸν σου μὲν, διὰ νὰ μὴ περιέλθῃς εἰς κίνδυνον, ἡμᾶς δὲ διὰ νὰ μὴ

2. Πρβλ. Α' Κορ. 8, 11.

3. Μθ. 25, 27· Λκ. 19, 23.

τῆς Ἐκκλησίας, ἵνα μὴ διὰ σέ πολλοὶ τῶν μικρῶν βλαβῶσι, καὶ οἱ ἄλλοι δὲ πρόφασιν λάβωσιν εἰς τὸ ἀναχωρεῖν. Εἰ μὲν οὖν τὸν καιρὸν ἐφοβήθης, καὶ καταπτήξας τοῦτο ἐποίησας, οὐκ ἀνδρικὸν τὸ φρόνημα· ἔδει γὰρ τὸν κατὰ Χριστὸν ζῆλον ἐν τοῖς 5 τοιούτοις ἐπιδείκνυσθαι, καὶ μᾶλλον ἐν ταῖς περιστάσεσι παρησιαζέσθαι, λέγειν τε τὰ τοῦ μακαρίου Παύλου ῥήματα· («Ἐν τούτοις πᾶσιν ὑπερνικῶμεν») καὶ μάλιστα, ὅτι οὐ πρέπει τῷ καιρῷ δουλεῦν, ἀλλὰ τῷ Κυρίῳ· εἰ δὲ τῶν Ἐκκλησιῶν ἡ διάταξις οὐκ ἀρέσκει σοι, οὐδὲ νομίζεις τὸ τῆς ἐπισκοπῆς λειτουργημα 10 μισθὸν ἔχειν, ἀλλὰ καταφρονεῖν τοῦ ταῦτα διαταξαμένου Σωτῆρος πεποίηκας σαντόν· παρακαλῶ, μὴ τοιαῦτα λογίζου, μηδὲ ἀνέχου τῶν ταῦτα συμβουλευόντων· οὐ γὰρ ἄξια Δρακοντίου ταῦτα. Ἄ γὰρ ὁ Κύριος διὰ τῶν ἀποστόλων τετύπωκε, ταῦτα καλὰ καὶ βέβαια μένει· ἡ δὲ τῶν ἀδελφῶν δειλία παύσεται.

15 4. Εἰ γὰρ τὸν αὐτὸν νοῦν εἶχον πάντες, οἷον νῦν ἔχουσιν οἱ συμβουλευόντές σοι, πῶς ἂν ἐγένου σὺ Χριστιανός, ἐπισκόπων μὴ ὄντων; Ἐὰν δὲ καὶ οἱ μεθ' ἡμᾶς ἀναλάβωσι τὸν τοιοῦτον νοῦν, πῶς ἂν συστῆναι δυνήσωνται αἱ Ἐκκλησίαι; Ἡ νομίζουσιν οἱ συμβουλευόντές σοι μηδὲν εἰληφέναι σε, ὅτι καταφρονού- 20 σιν; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ψευδῶς. Ὡρα γὰρ αὐτοὺς νομίζειν μηδὲν εἶναι μηδὲ τὴν τοῦ λουτροῦ χάριν, εἰάν τινες τούτου καταφρονῶσιν. Ἀλλ' εἴληφας, ὧ ἀγαπητὲ Δρακόντιε· μὴ ἀνέχου τῶν συμβουλευόντων σοι, μηδὲ ἀπάτα σαντόν. Ἀπαιτηθήσεται γὰρ τοῦτο παρὰ τοῦ δεδωκότος Θεοῦ. Ἡ οὐκ ἤκουσας τοῦ Ἀποστόλου λέγοντος· («Μὴ ἀμέλει τοῦ ἐν σοὶ χαρίσματος»); Ἡ οὐκ ἀνέγνως, πῶς μὲν τὸν διπλασιάσαντα ἀποδέχεται, τὸν δὲ κρύψαντα κατε-

λυπηθοῦμεν διὰ σέ. Δείξε ενδιαφέρον διὰ τὴν Ἐκκλησίαν, διὰ νὰ μὴ ὑποστοῦν βλάβην ἐξ αἰτίας σου πολλοὶ ἐκ τῶν μικρῶν καὶ ἄλλοι λάβουν ἀφορμὴν διὰ νὰ φύγουν ἀπὸ αὐτὴν. Ἐὰν μὲν λοιπὸν ἐφοβήθης τὴν δύσκολον περίστασιν καὶ τὸ ἔκαμες αὐτὸ ἀπὸ φόβον, τὸ φρόνημά σου δὲν εἶνε ἀνδρεῖον. Διότι ἔπρεπεν εἰς τοὺς τοιοῦτους καιροὺς νὰ δείξης τὸν ἐν Χριστῷ ζῆλόν σου καὶ μεγαλυτέραν παρρησίαν εἰς τὰς δυσκόλους περιστάσεις· νὰ λέγῃς δὲ τὰ λόγια τοῦ μακαρίου Παύλου· «Ἀλλὰ παρ' ὅλα ταῦτα νικοῦμεν μὲ τὸ παραπάνω»¹ καὶ μάλιστα, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα δοῦλοι τῶν περιστάσεων, ἀλλὰ τοῦ Κυρίου. Ἐὰν πάλιν δὲν σοῦ ἀρέσῃ ἡ ἐντολὴ τῆς Ἐκκλησίας καὶ δὲν πιστεύῃς, ὅτι τὸ ἐπισκοπικὸν λειτουργημα ἔχει μισθόν, τότε περιφρονεῖς τὸν Σωτῆρα, ὁ ὁποῖος ὠρίσεν αὐτά. Παρακαλῶ, μὴ κάμνης τοιαύτας σκέψεις καὶ μὴ ἀνέχεσαι αὐτοὺς ποὺ σέ συμβουλεύουν αὐτά. Διότι δὲν εἶνε αὐτά πράγματα ποὺ ἀρμόζουν εἰς τὸν Δρακόντιον. Καθ' ὅσον ἐκεῖνα ποὺ ἔδωκεν ὁ Κύριος ὡς πρότυπον διὰ μέσου τῶν ἀποστόλων, αὐτά εἶνε τὰ καλὰ καὶ βέβαια καὶ παραμένουν. Ἐνῶ ἡ δειλία τῶν ἀδελφῶν θὰ παύσῃ.

4. Ἐὰν λοιπὸν ὅλοι εἶχον τὰς ἰδίας ἰδέας, τὰς ὁποίας ἔχουν τώρα αὐτοὶ ποὺ σέ συμβουλεύουν, πῶς θὰ γινόσουν σὺ Χριστιανός, ἀφοῦ δὲν θὰ ὑπῆρχαν ἐπίσκοποι; Ἐὰν δὲ καὶ οἱ μεταγενέστεροί μας δεχθοῦν τὰς ἰδίας ἰδέας, πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ στερεωθοῦν ἐκκλησίαι; Ἡ νομίζουν αὐτοὶ ποὺ σέ συμβουλεύουν ὅτι δὲν ἔχεις λάβει καμμίαν χάριν, ἐπειδὴ σέ καταφρονοῦν; Ἀλλὰ καὶ τοῦτο ἐσφαλμένως. Διότι εἶνε καιρὸς νὰ νομίζουν αὐτοὶ ὅτι δὲν εἶνε τίποτε, οὔτε καὶ ἡ χάρις τοῦ βαπτίσματος, ἐὰν μερικοὶ καταφρονοῦν αὐτό. Ἄλλ' ἔχεις λάβει, ἀγαπητέ Δρακόντιε· μὴ ἀνέχεσαι αὐτοὺς ποὺ σέ συμβουλεύουν, καὶ μὴ αὐταπατάσῃς. Διότι θὰ σοῦ τὸ ζητήσῃ ὁ Θεὸς ποὺ σοῦ τὸ ἔδωκεν. Ἡ μήπως δὲν ἤκουσες τὸν ἀπόστολον νὰ λέγῃ· «Μὴ παραμελήσῃς τὸ χάρισμα ποὺ ἔχεις»²; Ἡ δὲν ἀνέγνωσες, ὅτι ἐκεῖνον μὲν ποὺ ἐδιπλασίασε τὰ τάλαντα τὸν δέχεται, ἐκεῖνον δὲ ποὺ τὸ

2. Α' Τιμ. 4, 14.

δίκασε; Γένοιτο δὲ ταχέως ἐπανελθεῖν σε, ἵνα καὶ σὺ τῶν ἐπαινουμένων γένη. Ἡ εἰπέ, τίνος σε θέλουσιν εἶναι μιμητὴν οἱ συμβουλευόντές σοι; Δεῖ γὰρ ἡμᾶς κατὰ σκοπὸν τῶν ἁγίων καὶ τῶν πατέρων πολιτεύεσθαι, καὶ τούτους μιμεῖσθαι· εἰδέναι δέ, 5 ὅτι τούτων ἀφιστάμενοι ἀλλότριοι καὶ τῆς τούτων κοινωνίας γενόμεθα. Τίνα μὲν μιμεῖσθαι σε θέλουσιν ἐκεῖνοι; Τὸν διστάζοντα καὶ θέλοντα μὲν ἀκολουθῆσαι, ὑπερτιθέμενον δὲ καὶ συμβουλευόμενον διὰ τοὺς ἰδίους ἢ τὸν μακάριον Παῦλον, τὸν ἅμα τῷ τὴν οἰκονομίαν ἐγχειρισθῆναι μὴ προσαναθέμενον σαρκὶ καὶ 10 αἵματι; Διὸ γὰρ καὶ ἔλεγεν· «Οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόστολος», ὅμως γινώσκων δ' ἔλαβε, καὶ οὐκ ἀγνοῶν τὸν δεδωκότα, ἔγραφεν· «Οὐαὶ γάρ μοι ἐστὶν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι»· ὡσπερ δὲ τὸ οὐαὶ μοι οὐκ εὐαγγελιζόμενος, οὕτω διδάσκων καὶ κηρύσσων τὸ εὐαγγέλιον χαρὰν καὶ στέφανον εἶχε τοὺς μαθη- 15 τευομένους· διὰ τοῦτο καὶ σπουδῆ τῶν ἁγίων μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ κηρύττειν, καὶ μὴ ὀκνεῖν μηδὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀπελθεῖν, μηδὲ εἰς τὰς Σπανίας ἀναβῆναι, ἵνα ὄσον κοπιᾷ, τοσοῦτον καὶ τοῦ κόπου τὸν μισθὸν μείζονα ἀπολάβῃ. Ἐκαυχᾶτο οὖν τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενος καὶ ἐθάρρει τὸν μέγαν στέφανον 20 ἀποληψόμενος. Οὐκοῦν, ἀγαπητὲ Δρακόντιε, τίνα μιμούμενος τοῦτο ποιεῖς; τοῦτον ἢ τοὺς μὴ τοιούτους; Ἐγὼ μὲν εὐχομαί σε καὶ ἑμαυτὸν πάντων τῶν ἁγίων μιμητὴν γενέσθαι.

5. Ἡ τάχα τινὲς οἱ διὰ τοῦτο συμβουλευόντές σοι κρύπτεσθαι, ὡς λόγον καὶ ὄρκον σου δεδωκότος μὴ στήναι, ἐὰν κατα- 25 σταθῆς; Τοιαῦτα γὰρ αὐτοὺς ἀκούω περιβομβεῖν ταῖς ἀκοαῖς

1. Πρβλ. Γαλ. 1, 12.

2. Α' Κορ. 15, 9.

3. Α' Κορ. 9, 16.

4. Πρβλ. Ρωμ. 15, 19.

ἔκρυψε τὸν κατεδίκασεν; Εἶθε δὲ καὶ σὺ νὰ ἐπιστρέψῃς συντόμως, διὰ νὰ συμπεριληφθῆς μεταξύ ἐκείνων ποὺ ἐπαινοῦνται. Ἦ, εἶπέ μου, αὐτοὶ ποὺ σὲ συμβουλεύουν, τίνος μιμητῆς θέλουν νὰ εἶσαι; Διότι πρέπει ἡμεῖς νὰ ζῶμεν ἐπιδιώκοντες τὴν ζωὴν τῶν ἁγίων καὶ τῶν πατέρων, καὶ αὐτοὺς νὰ μιμούμεθα· νὰ γνωρίζωμεν δὲ ὅτι, ἐὰν ἀπομακρυνώμεθα ἀπὸ αὐτούς, θὰ ἀποξενωθοῦμεν καὶ ἀπὸ τὴν κοινωνίαν των. Ποῖον λοιπὸν θέλουν ἐκεῖνοι νὰ μιῆσαι; Αὐτόν, ὁ ὁποῖος διστάζει καὶ θέλει μὲν νὰ ἀκολουθήσῃ, ἀλλὰ ζητεῖ τὴν γνώμην καὶ συμβουλευέται πρὸς τὸ συμφέρον τῶν ἰδίων ἢ τὸν μακάριον Παῦλον, ὁ ὁποῖος μόλις τοῦ ἀνετέθη ἡ μέριμνα τοῦ κηρύγματος, δὲν συνεβουλεύθη ἀνθρώπους¹; Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς καὶ ἔλεγε· «Δὲν εἶμαι ἄξιος νὰ ὀνομάζωμαι ἀπόστολος»². ὅμως, ἐπειδὴ ἐγνώριζεν ἐκεῖνο ποὺ ἔλαβε καὶ δὲν ἠγνόει αὐτόν ποὺ τοῦ τὸ ἔδωκεν, ἔγραψεν· «Ἄλλοιμόν μου, ἐὰν δὲν κηρύττω τὸ εὐαγγέλιον»³. Καὶ ὅπως ἔλεγε τὸ ἄλλοιμόν μου ἐὰν δὲν κηρύττω τὸ εὐαγγέλιον, ἔτσι διδάσκων καὶ κηρύττων τὸ εὐαγγέλιον, χαρὰν καὶ στέφανόν του εἶχε τοὺς μαθητάς του. Διὰ τοῦτο καὶ ἔσπευδον οἱ ἅγιοι νὰ κηρύττουν μέχρι τοῦ Ἰλλυρικοῦ⁴ καὶ δὲν ἐδίστασαν καὶ δι' αὐτὴν τὴν Ῥώμην⁵ νὰ ξεκινήσουν, καὶ εἰς τὴν Ἰσπανίαν⁶ ν' ἀνεβοῦν, ὥστε, ὅσον περισσότερο κοπιάζουν, τόσον μεγαλύτερον καὶ τὸν μισθὸν τοῦ κόπου νὰ λάβουν. Ἐκαυχᾶτο λοιπὸν, ὅτι τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἠγωνίσθη καὶ εἶχε πεποιθήσιν ὅτι θὰ λάβῃ τὸ μεγάλο στεφάνι. Λοιπὸν, ἀγαπητέ Δρακόντιε, ποῖον μιμεῖσαι καὶ κάμνεις αὐτό; Αὐτόν ἢ ἐκείνους ποὺ δὲν εἶνε ὅμοιοι μὲ αὐτόν; Πάντως ἐγὼ εὐχομαι εἰς σὲ καὶ εἰς τὸν ἑαυτὸν μου νὰ γίνωμεν μιμηταὶ ὅλων τῶν ἁγίων.

5. Ἦ μήπως ὑπάρχουν μερικοὶ, οἱ ὁποῖοι σὲ συμβουλεύουν, ἐὰν ἐκλεγῆς ἐπίσκοπος, νὰ κρύπτεσαι, διὰ τὸν λόγον ὅτι ἔχεις δώσει ὑπόσχεσιν καὶ ὄρκον, ὅτι δὲν θὰ ἐγκατασταθῆς; Διότι κάτι τέτοια πληροφοροῦμαι ὅτι διαδίδουν, καὶ νομίζουν ὅτι μὲ αὐτὰ δεικνύουν τὴν εὐλάβειάν των. Ἄλλ' ἐὰν

5. Πρβλ. Ρωμ. 1, 15.

6. Πρβλ. Ρωμ. 15, 28.

καὶ δοκεῖν ἐν τούτοις εὐλαβεῖσθαι· ἀλλ' εἰ ἦσαν ἀληθῶς εὐλα-
 βεῖς, ἠὺλαβήθησαν ἂν μάλιστα τὸν ἐπιθέντα σοι Θεὸν τὸ λει-
 τούργημα. Εἰ δὲ ἀναγνόντες ἦσαν τὰς θείας Γραφάς, οὐκ ἂν
 παρὰ ταύτας συνεβούλευον. "Ωρα γὰρ αὐτοὺς καὶ τὸν Ἱερεμίαν
 5 καταμέμφεσθαι καὶ τὸν μέγαν αἰτιᾶσθαι Μωσῆν, ὅτι τὴν τού-
 των συμβουλὴν οὐκ ἤκουσαν, ἀλλὰ τὸν Θεὸν φοβηθέντες τὴν
 διακονίαν ἐτέλεσαν, καὶ προφητεύοντες ἐτελειώθησαν. Καὶ γὰρ
 αὐτοὶ ἀποσταλέντες καὶ λαβόντες ἤδη τὴν τῆς προφητείας
 χάριν παρητήσαντο μὲν, ἐφοβήθησαν δὲ μετὰ ταῦτα, καὶ οὐκ
 10 ἐξουδένωσαν τὸν ἀποστείλαντα. Εἴτε τοίνυν ἰσχνόφωνος εἶ
 καὶ βραδύγλωσσος, ἀλλὰ φοβήθητι τὸν πλάσαντά σε Θεόν· εἴτε
 νεώτερον σαντὸν λέγεις πρὸς τὸ κήρυγμα, ἀλλ' εὐλαβοῦ τὸν
 γινώσκοντά σε πρὸ τοῦ πλασθῆναι· εἴτε λόγον δέδωκας (ὁ δὲ
 λόγος τοῖς ἁγίοις ὡς ὄρκος ἦν), ἀλλὰ ἀνάγνωθι τὸν Ἱερεμίαν,
 15 πῶς καὶ αὐτὸς εἰρηκῶς· «Ὁὐ μὴ ὀνομάσω τὸ ὄνομα Κυρίου»,
 ὕστερον δὲ φοβηθεὶς τὸ ἐν αὐτῷ πῦρ γενόμενον, οὐκέτι, ὡς εἴ-
 ρηκε, πεποίηκεν, οὐδὲ ὡς προληφθεὶς τῷ ὄρκῳ ἐκρύβη· ἀλλὰ
 τὸν ἐγχειρίσαντα εὐλαβούμενος, τετελείωκε τὴν προφητείαν.
 "Ἡ οὐκ οἶδας, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ Ἰωνᾶς φεύγων γέγονε μὲν, ὡς
 20 γέγονε, μετὰ δὲ ταῦτα πάλιν προεφήτευσεν;

6. Μὴ τοίνυν ἄλλα παρὰ ταῦτα συμβουλεύου. Μᾶλλον γὰρ
 ἡμῶν οἶδεν ὁ Κύριος τὰ ἡμῶν, καὶ οἶδε τίσιν ἐγχειρίζει τὰς ἐαν-
 τοῦ Ἐκκλησίας. Κἂν γὰρ μὴ ἄξιός τις τυγχάνη, ἀλλὰ μὴ πρὸς
 τὸν πρότερον βίον ἀποβλεπέτω, ἀλλὰ τὴν διακονίαν ἐκτελείτω
 25 ἵνα μὴ πρὸς τῷ βίῳ καὶ τὴν ἐκ τῆς ἀμελείας κατάραν ἀπενέγκη-
 ται. Ἐρα γὰρ, ἀγαπητέ Δρακόντιε, ταῦτα γινώσκων καὶ συνε-

ἦσαν πράγματι εὐλαβεῖς, θὰ ἐδείκνυον τὴν εὐλάβειάν των προπαντὸς πρὸς τὸν Θεόν, ὁ ὁποῖος σοῦ ἀνέθεσε τὸ λειτούργημα αὐτό. Ἐὰν δὲ εἶχαν διαβάσει τὰς θείας Γραφάς, δὲν θὰ σοῦ ἔδιδαν συμβουλὰς ἀντιθέτους ἐκείνων. Διότι καιρὸς εἶνε νὰ κατηγορήσουν αὐτοὶ καὶ τὸν Ἰερεμίαν καὶ τὸν μεγάλον Μωϋσῆν, διότι δὲν ἤκουσαν τὴν συμβουλὴν των, ἀλλ' ἐφοβήθησαν τὸν Θεόν, ἐξετέλεσαν τὸ ἔργον καὶ ἐτελείωσαν τὴν ζωὴν των ἐκτελοῦντες τὸ προφητικὸν ἔργον. Διότι καὶ αὐτοί, ἐνῶ ἔλαβαν ἤδη τὸ προφητικὸν χάρισμα καὶ ἀπεστάλησαν εἰς τὸ κήρυγμα, παρητήθησαν. Ἀργότερον ὁμως ἐφοβήθησαν καὶ δὲν προσέβαλαν αὐτὸν πού τοὺς ἀπέστειλεν. Εἴτε λοιπὸν εἶσαι ἰσχυρόφωνος καὶ βραδύγλωσσος ¹, πάντως φοβήσου τὸν Θεὸν πού σέ ἔπλασεν· εἴτε θεωρεῖς τὸν ἑαυτὸν σου νέον ἀκόμη διὰ τὸ κήρυγμα, πάντως δεῖξε εὐλάβειαν πρὸς ἐκεῖνον πού σέ ἐγνώριζε πρὶν ἀκόμη νὰ πλασθῆς· εἴτε ὑπόσχεσιν ἔχεις δώσει (ἡ δὲ ὑπόσχεσις διὰ τοὺς ἁγίους ἰσχυεν ὡς ὄρκος), πάντως διάβασε τὸν Ἰερεμίαν, πῶς καὶ αὐτός, ἐνῶ εἶπε· «Δὲν θὰ ἀναφέρω ἄλλην φορὰν τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου» ², ἔπειτα ὁμως, ἐπειδὴ ἐφοβήθη τὴν φωτιάν πού ἀναψε μέσα του, δὲν ἐνήργησεν ὅπως εἶπεν, οὔτε ἐκρύβη ἐπειδὴ ἦτο δεμένος μὲ τὸν ὄρκον. Ἀλλὰ δεικνύοντας τὴν εὐλάβειάν του πρὸς αὐτὸν πού τοῦ ἀνέθεσε τὸ ἔργον, ἔφερον εἰς πέρας τὴν προφητικὴν ἀποστολήν του. Ἡ ἀγνωεῖς, ἀγαπητέ, ὅτι καὶ ὁ Ἰωνᾶς ὅταν ἔφευγεν, ἀφοῦ τοῦ συνέβη ὅ,τι τοῦ συνέβη, μετὰ ἤσκησε καὶ πάλιν τὸ προφητικὸν ἔργον ³;

6. Μὴ λοιπὸν συμβουλευέσαι ἄλλα πράγματα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά. Διότι ὁ Κύριος γνωρίζει καλύτερα ἀπὸ ἡμᾶς τὴν δυνατότητά μας, καὶ γνωρίζει εἰς ποίους ἐμπιστεύεται τὰς Ἐκκλησίας του. Καὶ ἂν ποτε συμβῆ κάποιος νὰ μὴ εἶνε ἄξιος, ἄς μὴ λαμβάνῃ αὐτὸς ὑπ' ὄψιν τὸ παρελθόν του, ἀλλ' ἄς ἐκτελῇ τὴν διακονίαν, διὰ νὰ μὴ προσθέσῃ κοντὰ εἰς τὴν ζωὴν του καὶ τὴν κατάραν τῆς ἀμελείας. Ἄρά γε, ἀγαπητέ Δρακόντιε, ὅταν γνω-

2. Ἰερ. 20, 9.

3. Πρβλ. Ἰων. κεφ. 1 - 3.

τὸς τυγχάνων, οὐ κατανύττει τὴν ψυχὴν; Οὐ φροντίζεις μὴ ἀπόληταί τις τῶν ἐγχειρισθέντων σοι; Οὐ φλέγῃ ὡς ἀπὸ πυρὸς τοῦ συνειδότος; Οὐ φοβῆ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, ἐν ἣ οὐδεὶς τῶν συμβουλευόντων νῦν ἐκεῖ γενήσεται βοηθός; Ἐκαστος γὰρ τῶν
 5 ἐγχειρισθέντων αὐτῷ καὶ λόγον ἀποδώσει. Τί γὰρ ὤνησε τὸν κρύψαντα τὸ δηνάριον ἢ πρόφασις; Ἡ τί ὠφέλησε τὸν Ἀδὰμ εἰρηκότα, («Ἡ γυνὴ με ἠπάτησεν»); Ἀγαπητὲ Δρακόντιε, εἰ καὶ ἀληθῶς ἀσθενὴς τυγχάνεις, ἀλλὰ ἀναλαβεῖν σε τὴν φροντίδα πρέπει, ἵνα μὴ, τῆς Ἐκκλησίας ἐρήμου τυγχανούσης, οἱ ἐχθροὶ
 10 ταύτην βλάβωσι, πρόφασιν εὐρόντες τὴν σὴν φυγὴν. Πρέπει σε ἀναζώσασθαι, ἵνα μὴ μόνους ἡμᾶς ἀφῆς ἐν τῷ ἀγῶνι· πρέπει σε συγκαμεῖν, ἵνα μετὰ πάντων καὶ τὸν μισθὸν ἀπολάβῃς.

7. Σπεῦδε τοιγαροῦν, ἀγαπητέ, μηκέτι βραδύνων, μηδὲ ἀνέχων τῶν σέ κωλυόντων, ἀλλὰ τοῦ δεδωκότος μνήσθητι· καὶ
 15 δεῦρο πρὸς ἡμᾶς τοὺς ἀγαπῶντάς σε, τοὺς συμβουλευόντάς σοι τὰ τῶν Γραφῶν, ἵνα καὶ παρ' ἡμῶν προσημυθῆς, καὶ λειτουργῶν ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις μνημονεύσης καὶ ὑπὲρ ἡμῶν. Οὐ γὰρ σὺ μόνος ἐκ μοναχῶν κατεστάθης, οὐδὲ σὺ μόνος προέστης μοναστηρίου, ἢ μόνος ὑπὸ μοναχῶν ἡγαπήθης· ἀλλ' οἶδας, ὅτι καὶ
 20 Σαραπίων μοναχός ἐστι, καὶ τόσων μοναχῶν προέστη· οὐκ ἐλάθῃ σε, πόσων μοναχῶν πατὴρ γέγονεν Ἀπολλῶς. Οἶδας Ἀγάθωνα, καὶ οὐκ ἀγνοεῖς Ἀρίστωνα· μνημονεύεις Ἀμμωνίου τοῦ

1. Πρβλ. Μθ. 25, 18

2. Πρβλ. Γεν. 3, 12.

3. Πρόκειται διὰ τὸν ἐπίσκοπον Θμούεως Σεραπίωνα, βλ. ὑποσημείωσιν σ. 148.

4. Ὑπὸ τὸ ὄνομα αὐτὸ φέρεται εἰς ἐπίσκοπος Ἀρσινόης, Κύπριος τῷ γένει. Μᾶλλον πρόκειται διὰ τὸν ἀναφερόμενον ἐνταῦθα.

5. Ὑπὸ τὸ ὄνομα Ἀμμώνιος φέρονται τρεῖς μοναχοί, ἐκ τῶν ὁποίων

ρίζης αὐτὰ καὶ εἶσαι ἄνθρωπος λογικός, δὲν συγκινεῖται ἡ ψυχὴ σου; Δὲν ἐνδιαφέρεσαι μήπως χαθῆ κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀνατεθῆ εἰς τὰ χέρια σου; Δὲν καίγεσαι ἀπὸ τὴν φωτιάν τῆς συνειδήσεως; Δὲν φοβᾶσαι τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως, κατὰ τὴν ὁποίαν κανεὶς ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ σὲ συμβουλεύουν τῶρα δὲν θὰ ἔλθῃ νὰ σὲ βοηθήσῃ ἐκεῖ; Διότι ὁ καθένας θὰ δώσῃ λόγον δι' ὅσους ἔχουν ἀνατεθῆ εἰς αὐτόν. Τί ὠφέλησεν ἡ δικαιολογία ἐκείνου, ὁ ὁποῖος ἔκρυψε τὸ δηνάριον¹; Ἡ, τί ὠφελήθη ὁ Ἄδὰμ ποὺ εἶπεν· «Ἡ γυναῖκα μὲ ἐξηπάτησεν»²; Ἀγαπητέ Δρακόντιε, ἀκόμη καὶ ἂν πράγματι εἶσαι ἀσθενής, πρέπει νὰ ἀναλάβῃς τὴν φροντίδα, διὰ νὰ μὴ, καθὼς εἶνε ἔρημος ἡ Ἐκκλησία, τὴν καταστρέψουν οἱ ἐχθροί, παίρνοντας ὡς ἀφορμὴν τὴν φυγὴν σου. Εἶνε ἀνάγκη νὰ ξαναζωσθῆς διὰ νὰ μὴ μᾶς ἀφήσῃς μόνους εἰς τὸν ἀγῶνα. Πρέπει νὰ μοχθήσῃς μαζί μας, διὰ νὰ λάβῃς τὸν μισθὸν μαζί μὲ ὄλους.

7. Βιάσου λοιπόν, ἀγαπητέ, καὶ μὴ ἀργοπορήσῃς, οὔτε νὰ ἀνέχεσαι αὐτοὺς ποὺ σὲ ἐμποδίζουν, ἀλλὰ θυμήσου αὐτόν ποὺ σοῦ ἔδωκε τὸ χάρισμα. Καὶ ἔλα πρὸς ἡμᾶς ποὺ σὲ ἀγαποῦμεν καὶ σὲ συμβουλευόμεν αὐτὰ ποὺ λέγει ἡ Γραφή, διὰ νὰ σὲ προπέμψωμεν (εἰς τὴν ἐπισκοπὴν σου) καὶ νὰ μᾶς μνημονεύσῃς, ὅταν θὰ λειτουργῆς εἰς τὰς ἐκκλησίας. Διότι δὲν εἶσαι ὁ μόνος ποὺ ἔγινες ἐπίσκοπος ἀπὸ μοναχός οὔτε εἶσαι μόνος ποὺ διηύθυνες μοναστήριον ἢ ὁ μόνος ποὺ ἠγαπήθη ἀπὸ μοναχοὺς, ἀλλὰ γνωρίζεις ὅτι καὶ ὁ Σεραπίων³ μοναχός εἶνε καὶ τόσους μοναχοὺς διηύθυνε· δὲν ἀγνοεῖς πόσων μοναχῶν ἔγινε πνευματικός πατήρ ὁ Ἀπολλῶς. Γνωρίζεις τὸν Ἀγάθωνα καὶ δὲν ἀγνοεῖς τὸν Ἀρίστωνα⁴· θυμᾶσαι τὸν Ἀμμώνιον⁵, ὁ ὁ-

ὁ εἰς, μαθητὴς τοῦ ἀββᾶ Παμβῶ, ἀπέκοψε τὸ αὐτί του διὰ νὰ μὴ γίνῃ ἐπίσκοπος. Ἴσως εἶνε ὁ ἀναφερόμενος ἐνταῦθα.

μετὰ Σαραπίωνος ἀποδημήσαντος· ἴσως δὲ ἤκουσας καὶ περὶ Μουίτου ἐν τῇ ἄνω Θηβαίδι, καὶ δύνασαι μαθεῖν περὶ Παύλου τοῦ ἐν τῷ Λατῷ, καὶ περὶ ἄλλων πολλῶν. Καὶ ὅμως οὗτοι κατασταθέντες οὐκ ἀντειρήκασιν, ἀλλ' ἔχοντες τύπον τὸν Ἐλισσαῖον 5 καὶ εἰδότες τὰ κατὰ Ἡλίαν, μαθόντες τε τὰ κατὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, ἀντελάβοντο τῆς φροντίδος, καὶ οὐ κατεφρόνησαν τῆς λειτουργίας, καὶ οὔτε χεῖρους ἑαυτῶν γέγονασιν, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον τοῦ καμᾶτου τὸν μισθὸν προσδοκῶσι, προκόπτοντες καὶ προκόπτειν ἄλλους νουθετοῦντες. Πόσους ἀπὸ τῶν εἰδώλων 10 ἐπέστρεψαν; Πόσους ἀπὸ τῆς δαιμονιώδους συνηθείας ἔπαυσαν νουθετοῦντες; Πόσους παρέστησαν τῷ Κυρίῳ δούλους, ὥστε καὶ τοὺς ὄρωντας τὰ σημεῖα ταῦτα βλέποντας θαυμάζουσιν; Ἡ οὐχὶ μέγα σημεῖον κόρην ποιῆσαι παρθενεύειν, καὶ νεώτερον ἐγκρατεῦσθαι, καὶ εἰδωλολάτρην ἐπιγνῶναι τὸν Χριστόν;

15 8. Μὴ τοίνυν κωλυέτωσάν σε μοναχοί, ὡς μόνον ἐκ μοναχῶν κατασταθέντα, μηδὲ σὺ προφασίζου, ὡς χείρων σεαυτοῦ ἐσόμενος· δύνασαι γὰρ καὶ καλλίων γενέσθαι μιμούμενος τὸν Παῦλον, ζηλῶν τῶν ἁγίων τὰς πράξεις. Οἶδας γάρ, ὅτι οἱ τοιοῦτοι, οἰκονόμοι τῶν μυστηρίων κατασταθέντες, μᾶλλον κατὰ 20 σκοπὸν ἐδίωκον εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω κλήσεως. Πότε Παῦλος ἐμαρτύρησε, καὶ τὸν στέφανον λαβεῖν προσεδόκησεν, εἰ μὴ ὅτε ἀπεστάλη διδάσκειν; Πότε Πέτρος ὡμολόγησεν, εἰ μὴ ὅτε εὐηγγελίζετο, καὶ ἄλιενδ ἀνθρώπων γέγονε; Πότε Ἡλίας ἀνελήφθη, εἰ μὴ ὅτε πᾶσαν τὴν προφητείαν ἐπλήρωσε; Πότε Ἐ- 25 λισσαῖος ἐν πνεύματι ἔσχε διπλᾶ, εἰ μὴ ὅτε πάντα καταλιπὼν

1. Περὶ τῶν λοιπῶν Ἀπολλῶ, Ἀγάθωνος, Μουίτου, Παύλου οὐδὲν ἕτερον ἀλλοχόθεν γνωρίζομεν.

ποῖος ἀπέθανε μαζί με τὸν Σεραπίωνα· ἴσως δὲ ἔχεις ἀκούσει καὶ διὰ τὸν Μούιτον εἰς τὴν ἄνω Θηβαΐδα, καὶ ἠμπορεῖς νὰ μάθης καὶ διὰ τὸν Παῦλον¹ ποῦ εὑρίσκεται εἰς τὸ Λατὸν καὶ δι' ἄλλους πολλούς. Καὶ ὅμως αὐτοί, ὅταν ἔγιναν ἐπίσκοποι, δὲν ἔφεραν ἀντίρρησην, ἀλλ' ἔχοντες ὡς πρότυπον τὸν Ἐλισσαῖον, καὶ γνωρίζοντες τὰ σχετικὰ μετὰ τὸν Ἥλιον, ἀφοῦ ἔμαθαν δὲ καὶ τὰ σχετικὰ μετὰ τοὺς μαθητὰς καὶ ἀποστόλους, ἀνέλαβαν τὴν φροντίδα καὶ δὲν περιεφρόνησαν τὴν λειτουργίαν, οὔτε ἔγιναν χειρότεροι ἀπὸ ὅ,τι ἦσαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ περισσοτέραν βεβαιότητα περιμένουν τὸν μισθὸν τοῦ μόχθου των, προοδεύοντες οἱ ἴδιοι καὶ συμβουλεύοντες καὶ τοὺς ἄλλους νὰ προοδεύουν. Πόσους δὲν ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρίαν; Πόσους δὲν ἔσωσαν ἀπὸ τὴν σατανικὴν ζωὴν μετὰ τὰς συμβουλὰς των; Πόσους δούλους δὲν ὠδήγησαν εἰς τὸν Κύριον, ὥστε καὶ αὐτοὶ ποῦ ἔβλεπαν τὰ σημεῖα αὐτὰ νὰ θαυμάζουν; Ἡ μήπως δὲν εἶνε μεγάλο σημεῖον νὰ κάμῃς μίαν κόρην νὰ παρθενεύσῃ, ἕνα νέον νὰ εἶνε ἐγκρατής, καὶ ἕνα εἰδωλολάτρη νὰ γνωρίσῃ τὸν Χριστόν;

8. Ἄς μὴ σοῦ προβάλλουν λοιπὸν ὡς ἐμπόδιον οἱ μοναχοὶ τὸ ὅτι σὺ μόνος ἔγινες ἐπίσκοπος ἀπὸ μοναχός, οὔτε καὶ σὺ νὰ προφασίζεσαι ὅτι θὰ γίνῃς χειρότερος ἀπὸ ὅ,τι εἶσαι. Διότι ἠμπορεῖς νὰ γίνῃς καὶ καλύτερος ἀκόμη, μιμούμενος τὸν Παῦλον καὶ τὴν ζωὴν τῶν ἁγίων, καθ' ὅσον γνωρίζεις ὅτι αὐτοὶ ἀπὸ τὴν στιγμήν ποῦ ἔγιναν διαχειρισταὶ τῶν μυστηρίων τοῦ Θεοῦ, μετὰ περισσότερον ζῆλον ἐπεδίωκον νὰ φθάσουν πρὸς τὸ βραβεῖον τῆς ἐπουρανίου κλήσεως². Πότε ἐμαρτύρησεν ὁ Παῦλος καὶ ἐπερίμενε νὰ λάβῃ τὸ στεφάνι, παρὰ ὅταν ἀπεστάλῃ εἰς τὸ κήρυγμα; Πότε ὠμολόγησεν ὁ Πέτρος, παρὰ ὅταν ἐκήρυττε τὸ εὐαγγέλιον καὶ ἔγινεν ἀλιεὺς ἀνθρώπων; Πότε ἀνελήφθη ὁ Ἥλιος, παρὰ ὅταν ἐτελείωσεν ὅλον τὸ προφητικὸν του ἔργον; Πότε ὁ Ἐλισσαῖος ἔλαβε διπλάσια πνευματικὰ χάρισμα, παρὰ ὅταν ἐγκατέλειπε τὰ πάντα καὶ ἠκολούθησε τὸν

2. Πρβλ. Φιλ. 3, 14.

ἠκολούθησε τῷ Ἡλίᾳ; Διὰ τί δὲ καὶ ἐξελέξατο μαθητὰς ὁ Σωτήρ, εἰ μὴ ἵνα καὶ ἀποστείλῃ;

9. "Ὅθεν τούτους ἔχων τύπον, ἀγαπητὲ Δρακόντιε, μὴ λέγε, μηδὲ πείθου τοῖς λέγουσιν ἁμαρτίας εἶναι πρόφασιν τὴν 5 ἐπισκοπήν, μηδὲ ὅτι ἐκ ταύτης ἀφορμὴ τοῦ ἁμαρτάνειν ἐστίν. "Ἐξεστι γὰρ καὶ ἐπίσκοπον ὄντα σε πεινᾶν καὶ διψῆν, ὡς ὁ Παῦλος· δύνασαι μὴ πιεῖν οἶνον, ὡς ὁ Τιμόθεος· καὶ νηστεύειν καὶ αὐτὸς συνεχῶς, ὡς ὁ Παῦλος ἐποίει· ἵνα κατ' ἐκεῖνον οὕτω νηστεύων χορτάζῃς ἄλλους ἐν τοῖς λόγοις, καὶ διψῶν ἐν τῷ μὴ 10 πιεῖν ποτιζῃς ἄλλους διδάσκων. Μὴ οὖν ταῦτα προβαλλέτωσαν οἱ συμβουλευόντές σοι. Οἶδαμεν γὰρ καὶ ἐπισκόπους νηστεύοντας καὶ μοναχοὺς ἐσθίοντας. Οἶδαμεν καὶ ἐπισκόπους μὴ πίνοντας οἶνον, μοναχοὺς δὲ πίνοντας· οἶδαμεν καὶ σημεῖα ποιοῦντας ἐπισκόπους, μοναχοὺς δὲ μὴ ποιοῦντας. Πολλοὶ δὲ τῶν ἐπισκόπων 15 οὐδὲ γεγαμήκασι, μοναχοὶ δὲ πατέρες τέκνων γεγόνασιν· ὥσπερ καὶ ἐπισκόπους πατέρας τέκνων, καὶ μοναχοὺς ἐξ ὀλοκλήρου γένους τυγχάνοντας. Καὶ πάλιν οἶδαμεν κληρικοὺς πεινῶντας, μοναχοὺς δὲ νηστεύοντας. "Ἐξεστι γὰρ καὶ οὕτω, καὶ ἐκείνως οὐ κεκώλυται. Ἀλλὰ πανταχοῦ τις ἀγωνιζέσθω· καὶ γὰρ ὁ στέ- 20 φανος οὐ κατὰ τόπον, ἀλλὰ κατὰ τὴν προᾶξιν ἀποδίδεται.

10. Οὐκοῦν μὴ ἀνέχου τῶν ἕτερα παρὰ ταῦτα συμβουλευόντων, ἀλλὰ μᾶλλον ἐπείγου, καὶ μὴ μέλλε· μάλιστα ὅτι καὶ ἡ ἀγία ἑορτὴ ἐγγίζει, ἵνα μὴ χωρὶς σοῦ οἱ λαοὶ τὴν ἑορτὴν ποιήσωσι, καὶ μέγαν κίνδυνον ἐπισπάσῃ κατὰ σαντοῦ. Τίς γὰρ αὐτοῖς 25 εὐαγγελίσειται τὸ Πάσχα μὴ παρόντος σου; Τίς αὐτοῖς τὴν ἡμέραν ἀναγγελεῖ τῆς ἀναστάσεως κρυπτομένου σου; Τίς αὐ-

1. Πρόκειται διὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Πάσχα, τοῦ ἔτους 354 ἢ 355.

Ἡλίαν; Διὰ ποῖον λόγον ὁ Σωτὴρ ἐδιάλεξε μαθητάς, παρὰ διὰ νὰ τοὺς στείλῃ εἰς τὸ κήρυγμα;

9. Συνεπῶς, ἔχοντας αὐτοὺς ὡς ὑπόδειγμα, ἀγαπητέ Δρακόντιε, μὴ λέγῃς καὶ μὴ πείθεσαι εἰς αὐτοὺς ποὺ λέγουν, ὅτι ἢ ἐπισκοπὴ εἶνε ἀφορμὴ δι' ἁμαρτίαν, οὔτε ὅτι ἀπὸ τὴν ἐπισκοπὴν παρέχεται ἀφορμὴ διὰ νὰ ἁμαρτάνῃ κανεὶς. Διότι εἶνε δυνατὸν καὶ ἐνῶ εἶσαι ἐπίσκοπος νὰ πεινᾷς καὶ νὰ διψᾷς, ὅπως ὁ Παῦλος· ἢμπορεῖς νὰ μὴ πίνῃς κρασί, ὅπως ὁ Τιμόθεος, καὶ νὰ νηστεύῃς καὶ σὺ συνεχῶς, ὅπως ἔκαμνεν ὁ Παῦλος, ὥστε, σύμφωνα μὲ τὰ λόγια ἐκείνου, νηστεύοντας κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ χορταίνῃς τοὺς ἄλλους μὲ τὰ λόγια σου, καὶ διψώντας, ἐπειδὴ δὲν θὰ πίνῃς, νὰ ποτίζῃς τοὺς ἄλλους μὲ τὴν διδασκαλίαν σου. Ἄς μὴ προβάλλουν λοιπὸν αὐτὰ ἐκεῖνοι ποὺ σέ συμβουλεύουν. Διότι γνωρίζομεν καὶ ἐπισκόπους ποὺ νηστεύουν καὶ μοναχοὺς ποὺ τρώγουν. Γνωρίζομεν καὶ ἐπισκόπους ποὺ δὲν πίνουν κρασί καὶ μοναχοὺς ποὺ πίνουν. Γνωρίζομεν ἐπισκόπους ποὺ κάμνουν καὶ σημεῖα καὶ μοναχοὺς ποὺ δὲν κάμνουν. Πολλοὶ ἐπίσης ἀπὸ τοὺς ἐπισκόπους δὲν ἔλαβαν γυναῖκα, μοναχοὶ δὲ ἔχουν γίνεαι καὶ πατέρες παιδιῶν. Ὅπως, βεβαίως, γνωρίζομεν καὶ ἐπισκόπους ποὺ ἔγιναν πατέρες παιδιῶν, καὶ μοναχοὺς νὰ εἶνε πρόγονοι ὀλοκλήρου γενεᾶς. Γνωρίζομεν, τέλος, καὶ κληρικοὺς ποὺ πεινοῦν καὶ μοναχοὺς ποὺ νηστεύουν. Ἐπιτρέπεται λοιπὸν καὶ ἔτσι, καὶ ἀλλοιῶς δὲν ἀπαγορεύεται. Ἄλλ' ὅπουδὴποτε καὶ ἂν εὕρισκεται κανεὶς ἄς ἀγωνίζεται. Διότι τὸ στεφάνι δὲν δίδεται ἀνάλογα μὲ τὸν τρόπον, ἀλλ' ἀνάλογα μὲ τὰ ἔργα.

10. Λοιπὸν μὴ ἀνέχεσαι αὐτοὺς ποὺ σέ συμβουλεύουν ἄλλα ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ συντόμευε περισσότερο καὶ μὴ βραδύνης. Δεδομένου μάλιστα ὅτι πλησιάζει καὶ ἡ ἀγία ἑορτὴ ¹, διὰ νὰ μὴ κάμῃ ὁ κόσμος τὴν ἑορτὴν χωρὶς ἐσένα καὶ ἐπισύρῃς μεγάλην εὐθύνην ἐναντίον σου. Διότι ποῖος θὰ τοὺς κηρύξῃ χαρμοσύνως τὸ Πάσχα, ὅταν σὺ ἀπουσιάζῃς; Ποῖος θὰ τοὺς ἀναγγεῖλῃ τὴν ἡμέραν τῆς ἀναστάσεως, ὅταν σὺ κρύπτεσαι;

τοῖς συμβουλευσεί δεόντως ἐορτάζειν φεύγοντός σου; Ὡ πόσοι
 μὲν ὠφεληθήσονται παραγενομένου σου, πόσοι δὲ βλαβήσονται
 φεύγοντός σου! Καὶ τίς ἐπὶ τούτοις ἀποδέξεται σε; Καὶ διὰ τί
 συμβουλευούσιν σοι μὴ ἀντιλαμβάνεσθαί σε τῆς ἐπισκοπῆς, αὐ-
 5 τοὶ θέλοντες ἔχειν πρεσβυτέρους; Εἰ γὰρ φαῦλος τυγχάνεις,
 μὴ συνέστωσάν σοι· εἰ δὲ ἐπιτήδειον εἶναι σε ἐπιγινώσκουσι,
 μὴ φθορεῖτωσαν τοῖς ἄλλοις· εἰ γὰρ τὸ διδάσκειν καὶ προϊστα-
 σθαι πρόφασίς ἐστὶν ἁμαρτίας κατ' ἐκείνους, μὴ διδασκέσθωσαν
 αὐτοί, μηδὲ πρεσβυτέρους ἐχέτωσαν, ἵνα μὴ χείρους ἑαυτῶν γέ-
 10 νωνται αὐτοὶ τε καὶ οἱ διδάσκοντες αὐτούς. Ἄλλὰ μὴ πρόσεχε
 τούτοις τοῖς ἀνθρωπίνοις ῥήμασι, μηδὲ ἀνέχου τῶν ταῦτα συμ-
 βουλευόντων, καθὰ πολλάκις προεῖπον· σπεῦδε δὲ μᾶλλον καὶ
 ἐπίστρεφε πρὸς τὸν Κύριον, ἵνα τῶν προβάτων αὐτοῦ φροντί-
 ζων μνημονεύσης καὶ ἡμῶν. Τοῦτου δὲ χάριν προετρεψάμην ἐλ-
 15 θεῖν τοὺς ἀγαπητοὺς ἡμῶν Ἰέρακα τὸν πρεσβύτερον καὶ Μάξι-
 μον τὸν ἀναγνώστην, ἵνα καὶ διὰ λόγων σε προτρέψωνται, καὶ
 μαθεῖν δυναθῆς ἐκ τούτου τὴν τε διάθεσιν ἣν ἔχων ἔγραψα, καὶ
 τὸν ἐκ τοῦ ἀντιλέγειν τῇ ἐκκλησιαστικῇ διατάξει κίνδυνον.

Ποῖος θὰ τοὺς συμβουλευέσῃ νὰ ἑορτάσουν τὸ Πάσχα καθὼς πρέπει, ὅταν σὺ φεύγῃς; Ὡ, πόσοι μὲν θὰ ὠφεληθοῦν ἐὰν ἐπιστρέψῃς, πόσοι δὲ θὰ καταστραφοῦν μὲ τὴν φυγὴν σου! Καὶ ποῖος θὰ σὲ ἀντικαταστήσῃ εἰς αὐτά; Καὶ διατί σὲ συμβουλεύουν νὰ μὴ ἀναλάβῃς τὴν ἐπισκοπὴν, ἐνῶ οἱ ἴδιοι θέλουν νὰ ἔχουν πρεσβυτέρους; Διότι, ἐὰν εἶσαι κακός, ἄς μὴ σὲ πλησιάζουν· ἐὰν ὅμως ἀναγνωρίζουν ὅτι εἶσαι κατάλληλος, ἄς μὴ φθονοῦν τοὺς ἄλλους. Διότι, ἐὰν ἡ διδασκαλία καὶ ἡ διοίκησις εἶνε κατ' αὐτοὺς ἀφορμὴ ἁμαρτίας, ἄς μὴ διδάσκουν αὐτοὶ καὶ ἄς μὴ ἔχουν πρεσβυτέρους, διὰ νὰ μὴ γίνουν χειρότεροι ἀπὸ ὅ,τι εἶνε καὶ οἱ ἴδιοι καὶ ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς διδάσκουν. Μὴ δίδῃς ὅμως προσοχὴν εἰς τὰ ἀνθρώπινα αὐτὰ λόγια, καὶ μὴ ἀνέχεσαι αὐτοὺς ποὺ σὲ συμβουλεύουν αὐτά, ὅπως σοῦ εἶπα κατ' ἐπανάληψιν. Ἀλλὰ βιάσου περισσότερο καὶ λάβε τὴν ἀπόφασιν τῆς ἐπιστροφῆς πρὸς τὸν Κύριον, ὥστε ἐνδιαφερόμενος καὶ διὰ τὰ πρόβατα αὐτοῦ νὰ μνημονεύῃς καὶ ἡμᾶς. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν παρεκάλεσα τοὺς ἀγαπητοὺς μας Ἰέρακα τὸν πρεσβύτερον καὶ Μάξιμον τὸν ἀναγνώστην νὰ ἔλθουν, ὥστε καὶ προφορικῶς νὰ σὲ προτρέψουν, διὰ νὰ ἡμπορέσῃς νὰ κατανοήσῃς τὴν πρόθεσιν, ἣ ὁποία μὲ παρεκίνησε νὰ σοῦ γράψω, καὶ τὸν κίνδυνον τὸν ὁποῖον διατρέχεις εἰς περίπτωσιν ποὺ θὰ φέρῃς ἀντίρρησιν εἰς τὴν ἐντολὴν τῆς Ἐκκλησίας.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΜΟΥΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

Πάντα μὲν καλὰ καὶ καθαρὰ τὰ τοῦ Θεοῦ ποιήματα· οὐδὲν
 γὰρ ἄχρηστον ἢ ἀκάθαρτον ὁ τοῦ Θεοῦ πεποίηκε Λόγος· «Χρι-
 στοῦ γὰρ εὐωδία ἐσμὲν ἐν τοῖς σφζομένοις», κατὰ τὸν Ἀπόστο-
 5 λον· ἐπειδὴ δὲ ποικίλα καὶ πολύτροπα τὰ τοῦ διαβόλου βέλη,
 καὶ τοὺς ἀκεραιότερους τῇ γνώμῃ παρασκευάζει ταρᾶττεσθαι,
 κωλύει τε τῆς συνήθους γυμνασίας τοὺς ἀδελφούς, ὑποσπείρων
 αὐτοῖς λογισμοὺς ἀκαθαρσίας καὶ μολυσμοῦ, φέρει διὰ βραχέων
 καὶ τὴν τοῦ πονηροῦ πλάνην ἀπελάσσωμεν τῇ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν
 10 χάριτι, καὶ τὴν τῶν ἀπλουστέρων γνώμην στηριξώμεν. Πάντα μὲν
 γὰρ καθαρὰ τοῖς καθαροῖς· τῶν δὲ ἀκαθάρτων καὶ ἡ συνείδησις
 καὶ τὰ πάντα μεμόλνται. Ἄγαμαι δὲ τοῦ διαβόλου τὸ σόφισμα,
 ὅτιπερ, φθορὰ καὶ λύμη ὑπάρχων, λογισμοὺς ὑποβάλλει τῷ δο-
 κεῖν μὲν καθαρότητος· ἔστι δὲ τὸ γιγνόμενον ἐνέδρα μᾶλλον ἢ
 15 δοκιμασία. Ἴνα γάρ, ὡς προεῖπον, ἀπασχολήσῃ τοὺς ἀσκητὰς
 τῆς ἐθίμου καὶ σωτηριώδους μελέτης καὶ δόξης κρατεῖν, κατὰ
 τοῦτο τοιαῦτά τινα κινεῖ βομβύκια, ἅτινα φέρει μὲν οὐδὲν τῷ
 βίῳ χρήσιμον, κενὰς δὲ ζητήσεις καὶ φλυαρίας, ἃς δεῖ παραιτεῖ-
 σθαι. Τί γάρ, εἰπέ μοι, ὦ ἀγαπητὲ καὶ εὐλαβεστάτε, ἔχει ἀμάρ-
 20 τημα ἢ ἀκάθαρτον φυσικὴ τις ἔκκρισις; ὡς εἴ τις ἐθέλοι ποιεῖ-
 σθαι ἔγκλημα καὶ τὰς διὰ θινῶν ἐκπεμπομένας μύξας καὶ τὰ
 διὰ στόματος πτύσματα· ἔτι δὲ καὶ τούτων ἔχομεν λέγειν πλεί-

1. Β' Κορ. 2, 15.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΑΜΟΥΝ ΜΟΝΑΖΟΝΤΑ

“Όλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ εἶνε ὠραῖα καὶ ἀγνά. Τίποτε τὸ ἄχρηστον ἢ μολυσμένον δὲν ἔκαμεν ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ· «εἶμεθα εὐωδία Χριστοῦ εἰς τὸν Θεὸν μεταξύ τῶν σωζομένων»¹ κατὰ τὸν Ἀπόστολον. Ἐπειδὴ ὅμως τὰ βέλη τοῦ διαβόλου εἶνε ποικίλα καὶ πανοῦργα καὶ ἄφ’ ἐνός μὲν (ὁ διάβολος) κάμνει τοὺς ὠλοκληρωμένους ἀνθρώπους νὰ κλονίζονται, ἄφ’ ἑτέρου δὲ ἐμποδίζει τοὺς ἀδελφοὺς εἰς τὴν καθημερινήν των ἄσκησιν, διασπείροντας κρυφὰ εἰς αὐτοὺς λογισμοὺς ἀκαθάρτους καὶ μεμολυσμένους, ἔμπρὸς ἃς ἀπομακρύνωμεν δι’ ὀλίγων τὴν ἀπάτην τοῦ πονηροῦ μὲ τὴν χάριν τοῦ Σωτῆρός μας, καὶ ἃς ἐνισχύσωμεν τὸ φρόνημα τῶν ἀπλοϊκῶν. “Όλα εἶνε καθαρὰ δι’ αὐτοὺς ποὺ εἶνε καθαροί. Ἐνῶ εἰς τοὺς ἀκαθάρτους ἀνθρώπους καὶ ἡ συνείδησις των καὶ ὅλα ἔχουν μολυνθῆ². Θαυμάζω δὲ τὸ τέχνασμα τοῦ διαβόλου, ὅτι δηλαδή, ἐνῶ ὁ ἴδιος εἶνε καταστροφή καὶ συμφορὰ, ρίπτει λογισμοὺς φαινομενικῶς μὲν καθαρότητος, ἀλλ’ αὐτὸ ποὺ κάμνει εἶνε παγίδα μᾶλλον παρὰ δοκιμασία. Διότι, ὅπως εἶπα καὶ προηγουμένως, διὰ ν’ ἀποσπάσῃ τοὺς ἀσκητὰς ἐκ τῆς συνήθους καὶ σωτηριώδους μελέτης καὶ νὰ φανῆ ὅτι ἔχει δύναμιν, ὑποκινεῖ τοιούτου εἶδους βομβώδη ζητήματα, τὰ ὁποῖα τίποτε τὸ ὠφέλιμον δὲν φέρουν εἰς τὴν ζωὴν, παρὰ μόνον ματαίας φλυαρίας καὶ ἀναζητήσεις, τὰς ὁποίας πρέπει νὰ ἀποφεύγωμεν. Διότι εἶπέ μου, ἀγαπητέ καὶ εὐλαβέστατε, τί ἀμάρτημα ἢ τί ἀκάθαρτον περιέχει μία φυσικὴ ρεῦσις; Διότι ἄλλως, ἐὰν κανεὶς θέλῃ, ἢμπορεῖ νὰ παρουσιάσῃ ὡς ἀμάρτημα καὶ τὰς μύξας ποὺ ἐξέρχονται ἀπὸ τὴν μύτην καὶ τὰ πτύελα ποὺ ἐξέρχονται ἀπὸ τὸ στόμα. Ἄλλ’ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ

2. Πρβλ. Τίτ. 1, 15.

ονα, τὰς διὰ γαστέρων ἐκκρίσεις, ἅπερ τῷ ζῳῷ πρὸς τὸ ζῆν
 ἀναγκαῖα καθέστηκεν. Ἔτι τε, εἰ τῶν τοῦ Θεοῦ χειρῶν ἔργον
 εἶναι πιστεύομεν τὸν ἄνθρωπον, κατὰ τὰς θείας Γραφάς, πῶς
 ἠδύνατο ἐκ καθαρᾶς δυνάμεως ἔργον τι γίνεσθαι μεμολυσμένον;
 5 Καὶ εἰ γένος τοῦ Θεοῦ ὑπάρχομεν, κατὰ τὰς θείας τῶν ἀποστό-
 λων Πράξεις, οὐδὲν ἔχομεν ἐν ἑαυτοῖς ἀκάθαρτον. Τότε γὰρ μόνον
 μεμολύσμεθα, ὅτε τὴν δυσωδεστάτην ἁμαρτίαν ἐργαζόμεθα. Ὅ-
 τε δὲ φυσικῆ τις ἔκκρισις ἀβουλήτως γίνεται, τότε τῇ τῆς φύ-
 σεως ἀνάγκῃ μετὰ τῶν ἄλλων, ὡς προείπομεν, καὶ τοῦτο ὑπο-
 10 μένομεν. Ἄλλ' ἐπειδήπερ οἱ θέλοντες μόνον ἀντιλέγειν τοῖς ὀρ-
 θῶς λεγομένοις, μᾶλλον δὲ παρὰ Θεοῦ πεποιημένοις, παραφέρου-
 σι καὶ ῥητὸν εὐαγγελικόν· ὡς ὅτι Οὐ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῖ τὸν
 ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερχόμενα, ἀναγκαιῶς αὐτῶν καὶ ταύτην
 τὴν ἀλογία, οὐ γὰρ ἂν εἴποιμεν ζήτησιν, ἐλέγξομεν. Πρῶτον
 15 μὲν γὰρ τὰς Γραφάς κατὰ τὰς ἰδίας ἀμαθίας ἀστήρικτοι ὄντες
 βιάζονται. Ἐχει δὲ τὸ θεῖον οὕτω λόγιον· Τινῶν γὰρ πάλιν τού-
 τοις ὁμοίως ἐνδουαστῶς ἐχόντων περὶ βρωμάτων, αὐτὸς ὁ Κύ-
 ριος λύων αὐτῶν τὴν ἄγνοιαν, ἢ γ' οὐδὲν τὴν ἀπάτην δημοσιεύων,
 φησί, Μὴ τὰ εἰσερχόμενα κοινοῦν τὸν ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὰ ἐξερ-
 20 χόμενα. Εἶτα ἐπάγει, καὶ πόθεν ἐξερχόμενα, τὰ ἀπὸ καρδίας.
 Ἐκεῖ γὰρ εἶναι τοὺς πονηροὺς θησαυροὺς τῶν βεβήλων λογισ-
 μῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων γινώσκει. Συντομώτερον
 δὲ ὁ Ἀπόστολος αὐτὸ δεδιδαγμένος φησί· «Βρωῶμα δὲ ἡμᾶς οὐ

1. Πρβλ. Πράξ. 17, 28.

2. Πρβλ. Μθ. 15, 18.

ἤμποροῦμεν ν' ἀναφέρωμεν καὶ ἄλλα περισσότερα, ἦτοι τὰς ἐκκρίσεις τῆς κοιλίας, αἱ ὅποια ἐδόθησαν εἰς τὸν ζῶντα ὀργανισμόν καὶ κατέστησαν ἀπαραίτητοι διὰ τὴν διατήρησιν τῆς ζωῆς αὐτοῦ. Ἀκόμη, ἐὰν πιστεύωμεν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶνε ἔργον τῶν χειρῶν τοῦ Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὰς θείας Γραφάς, πῶς ἦτο δυνατόν ἀπὸ καθαρὰν δύναμιν νὰ προέλθῃ κάποιο δημιουργημα μεμολυσμένον; Καὶ ἐὰν πράγματι εἴμεθα γένος Θεοῦ, σύμφωνα μὲ τὰς θείας Πράξεις τῶν Ἀποστόλων¹, τότε τίποτε τὸ ἀκάθαρτον δὲν ὑπάρχει μέσα μας. Διότι τότε μόνον μολυνόμεθα, ὅταν διαπράττωμεν τὴν βρωμερωτάτην ἁμαρτίαν. Ὅταν ὁμως συμβαίη παρὰ τὴν θέλησίν μας μία φυσικὴ ρεῦσις, τότε θὰ ἀνεχθοῦμεν αὐτὴν μαζὶ μὲ τὰς ἄλλας ἐκκρίσεις τοῦ σώματος, ὅπως εἶπαμεν προηγουμένως, λόγῳ τοῦ ὅτι τὸ ἐπιβάλλει ἡ φυσικὴ ἀνάγκη. Ἀλλ' ἐπειδὴ αὐτοὶ ποὺ θέλουν μόνον καὶ μόνον νὰ προβάλλουν ἀντιρρήσεις εἰς τὰ ὀρθῶς λεγόμενα, ἢ μᾶλλον εἰς αὐτὰ ποὺ ἔχουν δημιουργηθῆ ἀπὸ τὸν Θεόν, παρουσιάζουν ἀστόχως καὶ ἓνα ρητὸν τοῦ εὐαγγελίου, ὅτι δηλαδὴ, «Δὲν μολύνουν τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνα ποὺ εἰσέρχονται, ἀλλ' ἐκεῖνα ποὺ ἐξέρχονται»², ἀναγκαστικῶς θὰ ἀνατρέψωμεν καὶ αὐτὴν τὴν ἀνοησίαν των, διότι βεβαίως δὲν ἤμποροῦμεν νὰ τὴν ὀνομάσωμεν ἀπορίαν. Ἐν πρώτοις, ἐπειδὴ εἶνε ἀστήρικτοι λόγῳ τῆς ἀμαθείας των, παρερμηνεύουν τὰς Γραφάς³. Τὸ θεῖον αὐτὸ ρητὸν ἐννοεῖ τὸ ἐξῆς· Μερικῶν δηλαδὴ ποὺ εἶχαν ἐνδοιασμοὺς ὡς πρὸς τὰς τροφάς, ὅπως καὶ αὐτοὶ ἐδῶ, ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λύνει τὴν ἀγνοίαν των ἢ μᾶλλον ἐλέγχει δημοσίως τὴν πλάνην, καὶ λέγει, ὅτι ὄχι αὐτὰ ποὺ εἰσέρχονται, ἀλλ' αὐτὰ ποὺ ἐξέρχονται μολύνουν τὸν ἄνθρωπον. Ἐν συνεχείᾳ προσθέτει καὶ τὴν πηγὴν ἀπὸ τὴν ὁποίαν ἐξέρχονται, δηλαδὴ τὴν καρδίαν. Διότι γνωρίζει ὅτι εἰς τὴν καρδίαν εὐρίσκονται αἱ πονηραὶ ἀποθῆκαι τῶν αἰσchrῶν λογισμῶν καὶ τῶν ἄλλων ἁμαρτημάτων. Τὸ ἴδιον πρᾶγμα μᾶς τὸ διδάσκει ὁ ἀπόστολος συντομώτερον, λέγοντας· «Τὸ φαγητὸν δὲν θὰ μᾶς παρουσιάσῃ ὑποδίκους ἐνώ-

3. Πρβλ. Β' Πέτρ. 3, 16.

παραστήσει τῷ Θεῷ». Φαίη δ' ἄν τις καὶ νῦν εὐλόγως· Φυσικὴ
 τις ἔκκρισις ἡμᾶς οὐ παραστήσει πρὸς τιμωρίαν. Τάχα δὲ καὶ
 παῖδες ἰατρῶν, ἵνα κἂν ἐκ τῶν ἔξωθεν δυσωπηθῶσιν, ὑπὲρ του-
 του ἀπολογήσονται· ὅτι τῷ ζῳῷ δέδονται τινες ἀναγκαῖαι διέ-
 5 ξοδοὶ κατὰ τῶν ἐν ἡμῖν ἐκάστῳ μελῶν τρεφομένων τὸ περιττὸν
 ἀποπέμπειν· οἷον κεφαλῆς περιττώματα τρίχες καὶ τὰ ἀπὸ κε-
 φαλῆς ὑδατώδη πεμπόμενα, καὶ γαστροῦ διαχωρήματα, καὶ
 τοῖνον τῶν σπερματικῶν πόρων ἐκεῖνο περιττώμα. Ποία τοί-
 νη ἐστὶ πρὸς Θεοῦ, ᾧ πρεσβῦτα θεοφιλέστατε, ἁμαρτία, αὐτοῦ
 10 τοῦ πλάσαντος τὸ ζῶν δεσπότην θελήσαντος καὶ ποιήσαντος ταῦ-
 τα τὰ μέλη τοιαύτας ἔχειν διεξόδους; Ἐπειδὴ δὲ δεῖ προσλαμβά-
 νειν τὰ τῶν πονηρῶν ἐναντιώματα, εἵποιεν γὰρ ἄν· Οὐκ οὖν
 οὐκ ἔστιν ἁμαρτία οὐδὲ ἡ ἀληθὴς χρῆσις, εἰ τὰ ὄργανα παρὰ τοῦ
 Δημιουργοῦ διαπέπλασται. Πρὸς τοῦτο ἐρωτηματικῶς αὐτοῦς
 15 παύσωμεν φάσκοντες· Ποίαν λέγεις χρῆσιν, τὴν ἔννομον, ἣν
 καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψεν, «Ἀυξάνεσθε, λέγων, καὶ πληθύνεσθε, καὶ
 πληρώσατε τὴν γῆν», ἣν ὁ Ἀπόστολος ἀπεδέξατο εἰπὼν· «Τί-
 μιος ὁ γάμος καὶ ἡ κοίτη ἁμίαντος», ἣ τὴν δημώδη μὲν, λαθραίως
 δὲ καὶ μοιχικῶς ἐπιτελουμένην; Ἐπεὶ καὶ τῶν ἄλλων, τῶν
 20 ἐν τῷ βίῳ γινομένων, εὐρήσομεν τὰς διαφορὰς κατὰ τι γινομέ-
 νας· οἷον φονεῦσθαι οὐκ ἔξεστιν, ἀλλ' ἐν πολέμοις ἀναιρεῖν τοὺς
 ἀντιπάλους καὶ ἔννομον καὶ ἐπαῖνον ἄξιον. Οὕτω γοῦν καὶ τιμῶν
 μεγάλων οἱ κατὰ πόλεμον ἀριστεύσαντες ἀξιοῦνται, καὶ στήλαι
 τούτων ἐγείρονται κηρύττουσαι τὰ κατορθώματα. Ὡστε τὸ αὐ-
 25 τὸ κατὰ τι μὲν καὶ κατὰ καιρὸν οὐκ ἔξεστι, κατὰ τι δὲ καὶ εὐ-

1. Α' Κορ. 8, 8.

2. Γεν. 1, 28.

3. Ἐβρ. 13, 4.

πιον τοῦ Θεοῦ»¹. Ὅποτε ἡμπορεῖ κανεῖς καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν νὰ ἰσχυρισθῇ εὐλόγως καὶ νὰ εἰπῇ· μία φυσικὴ ρεῦσις δὲν θὰ μᾶς παρουσιάσῃ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ διὰ νὰ μᾶς τιμωρήσῃ. Εἶνε δυνατὸν δὲ καὶ οἱ ἰατροὶ νὰ γνωματεύσουν ὑπὲρ αὐτοῦ, ὥστε νὰ καταισχυνοῦν ἔστω καὶ ἀπὸ τοὺς θύραθεν, ὅτι δηλαδὴ εἰς ζῶντα ὄργανισμὸν ἔχουν δοθῆ ὠρισμένοι ἀναγκαῖαι διέξοδοι διὰ νὰ ἀποβάλλουν τὸ περιττὸν, τὸ ὁποῖον ὑπάρχει μέσα εἰς ἕνα ἕκαστον τρεφόμενον μέλος τοῦ σώματός μας. Παραδείγματός χάριν τὰ περιττώματα τῆς κεφαλῆς εἶνε αἱ τρίχες καὶ ὅσα ὑγρὰ ἀποβάλλονται ἀπὸ αὐτὴν· τὰ περιττώματα τῆς κοιλίας εἶνε τὰ κόπρανα· καὶ τῶν σπερματικῶν ὀργάνων περίττωμα εἶνε ἡ ρεῦσις αὐτή. Πρὸς Θεοῦ λοιπὸν, θεοφιλέστατε γέροντα, ποία ἀμαρτία ὑπάρχει, ὅταν ὁ ἴδιος ὁ δημιουργὸς καὶ Κύριος τῆς ζωῆς ἠθέλησῃ καὶ ἔπλασε τὰ μέλη αὐτὰ τοῦ σώματος ἔτσι, ὥστε νὰ ἔχουν τοιοῦτου εἴδους διεξόδους; Ἄλλὰ πρέπει νὰ προλάβωμεν τὰς ἀντιρρήσεις τῶν πονηρῶν, διότι ἡμποροῦν νὰ εἰποῦν· Τότε λοιπὸν δὲν εἶνε ἀμαρτία οὔτε καὶ αὐτὴ ἡ χρῆσις τῶν γεννητικῶν ὀργάνων, ἀφοῦ βεβαίως καὶ τὰ ὄργανα αὐτὰ ἔχουν πλασθῆ ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ. Εἰς αὐτὸ θὰ τοὺς ἀποστομώσωμεν θέτοντες εἰς αὐτοὺς ἐρωτήματα· Ποίαν ὀνομάζεις χρῆσιν; τὴν νόμιμον, τὴν ὁποῖαν καὶ ὁ Θεὸς ἐπέτρεψε λέγοντας· «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε καὶ ἐξαπλωθῆτε εἰς ὅλην τὴν γῆν»², τὴν ὁποῖαν καὶ ὁ ἀπόστολος ἐνέκρινε λέγων· «Ὁ γάμος νὰ θεωρῆται ἄξιος τιμῆς ἀπὸ ὅλους καὶ ἡ συζυγικὴ κλίνη νὰ εἶνε ἀμόλυντος»³, ἢ τὴν κοινήν χρῆσιν, ἡ ὁποία ὁμως γίνεται κρυφὰ καὶ εἶνε μοιχεία; Καθόσον μάλιστα θὰ εὐρωμεν νὰ ὑπάρχουν διαφοραὶ εἰς κάποιαν λεπτομέρειαν καὶ ἐπὶ ἄλλων θεμάτων, τὰ ὁποῖα συμβαίνουν εἰς τὴν ζωὴν. Λόγου χάριν, ὁ φόνος δὲν ἐπιτρέπεται. Ἄλλ' εἰς τοὺς πολέμους ὁ φόμος τῶν ἐχθρῶν καὶ νόμιμον εἶνε καὶ ἄξιον ἐπαίνου. Ἔτσι λοιπὸν καὶ τιμῶνται ἐξαιρετικῶς ὅσοι ἠρίστευσαν εἰς τὸν πόλεμον καὶ προτομαὶ αὐτῶν ἀνεγείρονται, αἱ ὁποῖαι διασαλπίζουσιν τὰ κατορθώματά των. Συνεπῶς τὸ ἴδιον καὶ τὸ αὐτὸ πρᾶγμα κατὰ καιροὺς μὲν ὡς πρὸς κάποιαν λεπτομέρειάν του δὲν ἐπιτρέπεται

καίρως ἀφίεται καὶ συγκεχώρηται. Ὁ αὐτὸς τοίνυν λόγος καὶ περὶ τῆς μίξεως. Μακάριος ὃς ἐν νεότητι, ζυγὸν ἔχων ἐλεύθερον, τῇ φύσει πρὸς παιδοποιίαν κέχρηται· εἰ δὲ πρὸς ἀσέλγειαν, πόρ-
 5 ρους καὶ μοιχὸς ἢ παρὰ τῷ Ἀποστόλῳ γραφεῖσα τιμωρία ἐκ-
 μετριωτέρας καὶ βιοτικῆς, τοῦ γάμου λέγω· τῆς δὲ ἐτέρας ἀγ-
 γελικῆς καὶ ἀνυπερβλήτου, τῆς παρθενίας· εἰ μὲν τις τὴν κο-
 σμικὴν, τοῦτ' ἔστι τὸν γάμον, ἔλοιτο, μέμφιν μὲν οὐκ ἔχει· το-
 σαῦτα δὲ χαρίσματα οὐ λήφεται. Λήφεται γάρ, ἐπεὶπερ φέρει
 10 καὶ αὐτὸς καρπὸν τῶν τριάκοντα. Εἰ δὲ τὴν ἀγνήν τις καὶ ὑπερ-
 κόσμιον ἀσπάσοιτο, εἰ καὶ τραχεῖα παρὰ τὴν πρώτην καὶ δυσ-
 κατόρθωτος ὁδός, ὅμως ἔχει χαρίσματα θαυμασιώτερα· τὸν γὰρ
 τέλειον καρπὸν τὴν ἑκατοντάδα ἐβλάστησεν. Ὡστε τὰ ἀκάθαρτα
 αὐτῶν καὶ πονηρὰ ζητήματα λύσεις ἰδίας ἔσχε καὶ παρὰ τῶν
 15 θείων Γραφῶν πάσαι προλυθείσας. Ὑποστήριζε τοίνυν, ὃ πά-
 τερ, τὰς ὑπὸ σαυτὸν ἀγέλας, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν παρακαλῶν,
 ἐκ τῶν εὐαγγελικῶν ψυχαγαγῶν, ἐκ τῶν ψαλμῶν συμβουλεύων.
 «Ζῆσόν με, λέγων, κατὰ τὸ λόγιόν σου», λόγιον δὲ αὐτοῦ τὸ
 ἐκ καθαρᾶς καρδίας λατρεύειν αὐτῷ. Τοῦτο γὰρ εἰδὼς ὁ αὐτὸς
 20 προφήτης, ὥσπερ ἑαυτὸν μεταφράζων, λέγει. «Καρδίαν καθαρὰν
 κτίσον ἐν ἐμοί, ὁ Θεός», ἵνα μὴ ῥυπώδεις λογισμοὶ με ταράξωσι.
 Πάλιν Δαυὶδ· «Καὶ Πνεύματι ἡγεμονικῷ στήριξόν με», ἵνα,

1. Πρβλ. Α' Κορ. 6, 18.

2. Πρβλ. Μθ. 13, 8.

3. Ψαλμ. 118, 107.

4. Ψαλμ. 50, 12.

νά γίνη, εἰς καταλλήλους ὁμως καιροὺς ἐπιτρέπεται καὶ συγχωρεῖται. Ἡ αὐτὴ σχέσις ἰσχύει καὶ εἰς τὸ θέμα τῆς συνουσίας. Εὐτυχῆς εἶνε ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος εἰς τὴν νεανικὴν του ἡλικίαν, συζευχθεὶς ἐλευθέρως, ἐχρησιμοποίησε τὴν φύσιν του πρὸς τεκνογονίαν. Ἐὰν ὁμως ἐχρησιμοποίησεν αὐτὴν δι' ἀκολασίαν, τότε τὸν περιμένει ἡ τιμωρία ποῦ ἐγράφη ἀπὸ τὸν Ἀπόστολον διὰ τοὺς πόρνους καὶ τοὺς μοιχοὺς¹. Ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δύο δρόμοι ὑπάρχουν εἰς τὴν ζωὴν· ἓνας δρόμος εἶνε μετριώτερος καὶ τῆς κοινῆς ζωῆς, δηλαδὴ τοῦ γάμου· ὁ ἄλλος δρόμος εἶνε ἀγγελικὸς καὶ ἀπροσπέλαστος, τῆς παρθενίας. Ἐὰν λοιπὸν κάποιος ἀκολουθήσῃ τὸν δρόμον τοῦ κόσμου, δηλαδὴ τὸ γάμον, δὲν εἶνε μὲν ἀξιοκατάκριτος, ἀλλὰ δὲν θὰ λάβῃ τόσον πολλὰ χαρίσματα. Πάντως θὰ λάβῃ, ἐπειδὴ βεβαίως καὶ αὐτὸς ἀποδίδει καρπὸν τῆς κατηγορίας τῶν τριάκοντα. Ἐὰν ὁμως κάποιος ἀκολουθήσῃ μετὰ χαρᾶς τὸν ἀγνὸν καὶ ὑπερκόσμιον δρόμον, ἂν καὶ εἶνε περισσότερον δύσβατος καὶ δυσκολοκατόρθωτος ἐν συγκρίσει μὲ τὸν πρῶτον δρόμον, ὁμως λαμβάνει χαρίσματα καταπληκτικώτερα, διότι ἀπέδωσε τὸν τέλειον καρπὸν, τὸν καρπὸν τῆς κατηγορίας τῶν ἑκατὸν². Ὡστε τὰ αἰσχρὰ καὶ ἀκάθαρτα ζητήματα ἔλαβον ἀπὸ αὐτοὺς ἰδικὰς των λύσεις, μολονότι αὐτὰ ἔχουν λυθῆ πρό πολλοῦ ἀπὸ τὰς θείας Γραφάς. Στήριζε λοιπὸν, πάτερ, τὰ πλήθη ποῦ ἔχουν συγκεντρωθῆ γύρω σου· παρηγόρει αὐτὰ μὲ τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου· ὀδήγει τὰς ψυχὰς των ἐπὶ τῇ βάσει τῶν εὐαγγελικῶν διδαγμάτων καὶ συμβούλευε αὐτοὺς μὲ βάσιν τοὺς ψαλμοὺς λέγοντας· «Κύριε, σῶσε τὴν ζωὴν μου σύμφωνα μὲ τὸν λόγον σου»³. Λόγος δὲ αὐτοῦ εἶνε ἡ λατρεία του μὲ καθαρὰν καρδίαν. Αὐτὸ βεβαίως γνωρίζοντας ὁ αὐτὸς προφήτης, σὰν νὰ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν του, λέγει· «Κτίσε μέσα μου καρδίαν καθαρὰν, ὦ Θεέ»⁴, διὰ νὰ μὴ μὲ ταραξούν οἱ ἀκάθαρτοι λογισμοί. Λέγει ἐπίσης ὁ Δαυὶδ· «Καὶ μὲ πνεῦμα ἡγεμονικὸν στήριξέ με»⁵, ὥστε, καὶ ἂν καμμίαν φοράν μὲ συνταράξουν οἱ λογισμοί, κάποια

5. Ψαλμ. 50, 14.

κἄν ποτε λογισμοί με θορυβήσωσιν, ἰσχυρά τις παρὰ σοῦ δύναμις
 στηρίξῃ με, ὥσπερ κρηπὶς τυγχάνουσα. Αὐτὸς τοίνυν, ταῦτα καὶ
 τὰ τοιαῦτα συμβουλεύων, λέγε πρὸς τοὺς βράδιον τῇ ἀληθείᾳ
 πειθόμενους· «Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου», καὶ θαρρῶν Κυ-
 5 ρίῳ, ὅτι πείσεις ἀποσχέσθαι τῆς τοιαύτης κακίας, ψάλλε· «Καὶ
 ἀσεβεῖς ἐπὶ σέ ἐπιστρέψουσι». Γένοιτο δὲ τοὺς μὲν κακοήθως
 ζητοῦντας παύσασθαι τῆς τοιαύτης ματαιοπονίας· τοὺς δὲ δι'
 εὐθήθειαν ἐνδυναστῶς ἔχοντας, ἡγεμονικῶ Πνεύματι κρατηθῆ-
 ναι· ὅσοι δὲ βεβαίως τὴν ἀλήθειαν ἐπίστασθε, ἀρραγῆ ταύτην
 10 κατέχετε καὶ ἀσάλευτον ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ Κυρίῳ ἡμῶν, μεθ'
 οὗ τῷ Πατρὶ δόξα καὶ τὸ κράτος σὺν ἁγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς
 αἰῶνας. Ἀμήν.

ισχυρά δύναμις, προερχομένη από σένα, ως θεμέλιον να με στηρίξη. Σὺ λοιπόν, καθὼς θὰ συμβουλευῆς αὐτά, καὶ τὰ παρόμοια λέγε εἰς αὐτοὺς ποὺ δύσκολα πείθονται εἰς τὴν ἀλήθειαν· «Θὰ διδάξω εἰς πολλοὺς παρανομοῦντας τὰς ὁδοὺς σου»¹, καὶ, ἔχοντας πεποιθησιν εἰς τὸν Κύριον, ὅτι θὰ πείσης αὐτοὺς νὰ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὴν τοιοῦτου εἴδους κακίαν των, ψάλλε· «Καὶ πολλοὶ ἀσεβεῖς θὰ ἐπιστρέψουν εἰς σέ»². Εἴθε δὲ ἐκεῖνοι μὲν ποὺ μὲ κακὴν προαίρεσιν συζητοῦν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν ματαιοπονίαν των αὐτὴν, ἐκεῖνοι δὲ ποὺ ἀπὸ τιμιότητα ἔχουν ἐνδοιασμὸν ἐπὶ τοῦ θέματος νὰ ἰσχυροποιηθοῦν μὲ Πνεῦμα ἡγεμονικόν. Ὅσοι, τέλος, γνωρίζετε τὴν ἀλήθειαν μὲ σιγουριάν, κρατήσατε αὐτὴν ἀκεραίαν καὶ ἀσάλευτον διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μαζὶ μὲ τὸν ὁποῖον εἰς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

2. Ψαλμ. 50, 15.

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΩΡΣΙΣΙΟΝ

Και ἡμέρας ὀλίγας ποιήσας ἐκεῖ, λέγει τῷ ἄββᾶ Θεοδώρῳ·
Ἐπειδὴ ἐγγύς ἐστι τὸ Πάσχα, κατάλαβε τοὺς ἀδελφοὺς κατὰ τὸν
τύπον ὃν ἔχετε, καὶ ἐγώ, ὡς ὁ Κύριος οἰκονομήσει με, ποιῶ.
5 Καὶ ἀσπασάμενος αὐτὸν ἀπέλυσεν, γράψας ἐπιστολὴν δι' αὐτοῦ
τῷ ἄββᾶ Ὁρσισίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, οὕτως ἔχουσιν τὴν διά-
νοιαν.

Εἶδον τὸν συνεργόν σου καὶ Πατέρα τῶν ἀδελφῶν Θεόδω-
ρον, καὶ ἐν αὐτῷ τὸν Κύριον τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Παχουμίου·
10 καὶ ὁρῶν ἠγαλλιασάμην τῆς Ἐκκλησίας τὰ τέκνα καὶ ἠΰφρα-
ναν ἡμᾶς τῇ παρουσίᾳ. Ὁ δὲ Κύριος μισθαποδότης αὐτῶν ἐστι.
Μέλλων δὲ ἀποδημῆσαι Θεόδωρος πρὸς ὑμᾶς, ἔλεγε μοι τοῦτο·
Μνήσθητί μου· κἀγὼ αὐτῷ ἔλεγον· «Ἐὰν ἐπιλάβωμαί σου, Ἰ-
ερουσαλήμ, ἐπιλησθείη ἡ δεξιὰ μου· κολληθείη ἡ γλῶσσά μου
15 τῷ λάρυνγί μου, ἐὰν μὴ σου μνησθῶ».

ΠΡΩΤΗ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΩΡΣΙΣΙΟΝ

Καὶ ἀφοῦ παρέμεινεν ἐκεῖ ὀλίγας ἡμέρας, λέγει εἰς τὸν ἀββᾶν Θεόδωρον· Ἐπειδὴ πλησιάζει τὸ Πάσχα, πρόφθασε τοὺς ἀδελφούς σύμφωνα μὲ τὴν συνήθειαν ποῦ ἔχετε, καὶ ἐγώ, ὅπως ὁ Κύριος θὰ μὲ φωτίσῃ, κάμνω. Καὶ ἀφοῦ τὸν ἠσπάσθη τὸν ἀπεχαιρέτισε, καὶ ἔστειλεν ἐπιστολὴν διὰ αὐτοῦ πρὸς τὸν ἀββᾶ Ὁρσίσιον καὶ τοὺς ἀδελφούς, ἡ ὁποία εἶχε τὸ ἕξις νῆμα.

Εἶδα τὸν συνεργάτην σου καὶ πατέρα τῶν ἀδελφῶν Θεόδωρον καὶ εἰς τὸ πρόσωπον αὐτοῦ τὸν κύριον τοῦ πατρός μας Παχουμίου. Καὶ βλέποντας ἐκαμάρωσα τὰ παιδιὰ τῆς Ἐκκλησίας, ποῦ μὲ τὴν παρουσίαν των μᾶς ἐγέμισαν ἀπὸ εὐφροσύνης. Ὁ δὲ Κύριος εἶνε ὁ μισθαποδότης αὐτῶν. Ὅταν ἐπρόκειτο νὰ ἀναχωρήσῃ ὁ Θεόδωρος πρὸς ἐσᾶς, τοῦτο μοῦ ἔλεγε· Νὰ μὲ θυμᾶσαι· καὶ ἐγὼ τοῦ ἔλεγα· «Ἐὰν σὲ λησμονήσω, Ἱερουσαλήμ, νὰ γίνῃ παράλυτον τὸ δεξί μου χέρι, νὰ κολλήσῃ ἡ γλῶσσά μου εἰς τὸν λάρυγγά μου, ἐὰν δὲν σὲ ἐνθυμοῦμαι»¹.

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΩΡΣΙΣΙΟΝ

Ἐκούσας δὲ ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος περὶ τοῦ Πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου, ἐλυπήθη, καὶ ἔπεμψε ταύτην τὴν ἐπιστολὴν τῷ ἄββᾶ Ὁρσισίῳ καὶ τοῖς ἀδελφοῖς, παραμυθού-
5 μενος αὐτοὺς ἐπὶ τῇ κοιμήσει αὐτοῦ οὕτως.

Ἀθανάσιος ἄββᾶ Ὁρσισίῳ, πατρὶ μοναχῶν, καὶ πᾶσι τοῖς σὺν αὐτῷ τοῖς τὸν μονήρην βίον ἀσκοῦσι, καὶ ἐν πίστει Θεοῦ ἰδρυμένοις, ἀγαπητοῖς καὶ ποθεινοτάτοις ἀδελφοῖς, ἐν Κυρίῳ χαίρειν.

10 Ἦκουσα περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου, καὶ πάνυ μετὰ πολλῆς φροντίδος ἠνεγκα τὴν ἀκοήν, εἰδὼς αὐτοῦ τὸ πρὸς ὑμᾶς χρήσιμον. Εἰ μὲν οὖν μὴ ἦν Θεόδωρος, πολλοῖς ἂν ὑμῖν μετὰ δακρῶν ἐχρησάμην λόγοις, λογιζόμενος τὸ μετὰ θάνατον· ἐπειδὴ δὲ Θεόδωρός ἐστιν, ὃν ὑμεῖς τε καὶ ἡμεῖς ἐγνώ-
15 καμεν, τί δεῖ γράφοντά με λέγειν ἢ μακάριος Θεόδωρος «ὃς οὐκ ἐπορεύθη ἐν βουλῇ ἀσεβῶν»; Ἀλλ' εἰ μακάριός ἐστιν ὁ φοβούμενος τὸν Κύριον, νῦν γὰρ μακαρίζειν τεθαυρήκαμεν, ἔ-
χοντες ἀσφαλῆ τὸν λόγον, ὅτι, κατανήσας ὥσπερ εἰς λιμένα, ἀμέριμνον βίον ἔχει. Εἴθε καὶ ἐφ' ἐκάστων ἡμῶν τοῦτο ἔφθανεν!
20 εἴθε τρέχων ἕκαστος οὕτω κατανήσειεν! εἴθε πλέων ἕκαστος προσορμήσειε τὸ ἴδιον σκάφος πρὸς τὸν ἀχείμαστον ἐκεῖ λιμένα, ἵνα μετὰ τῶν πατέρων ἀναπαύομενος λέγῃ· «Ἔωδε κατοικήσω, ὅτι ἠρέθην αὐτήν!» Οὐκοῦν, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι

ΔΕΥΤΕΡΑ ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ ΩΡΣΙΣΙΟΝ

Ὅταν ἔμαθεν ὁ ἀγιώτατος ἀρχιεπίσκοπος Ἀθανάσιος περὶ τοῦ θανάτου τοῦ πατρὸς ἡμῶν Θεοδώρου, ἔλυπηθη καὶ ἔστειλε τὴν ἀκόλουθον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἄββᾶ Ὁρσίσιον καὶ τοὺς ἀδελφούς, θέλοντας νὰ τοὺς παρηγορήσῃ διὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ὡς ἑξῆς.

Ὁ Ἀθανάσιος εἰς τὸν ἄββᾶ Ὁρσίσιον, πατέρα τῶν μοναχῶν, καὶ εἰς ὄλους ὅσοι εἶνε μαζί του καὶ διάγουν τὴν μοναχικὴν ζωὴν καὶ ἔχουν θεμελιωθῆ εἰς τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν, τοὺς ἀγαπητοὺς καὶ πολυποθῆτους ἀδελφούς, ἀπευθύνω χαιρετισμόν ἐν Κυρίῳ.

Ἐπληροφορήθην περὶ τῆς κοιμήσεως τοῦ μακαρίου Θεοδώρου καὶ μὲ πολλὴν δυσκολίαν ἀντεξα τὴν πληροφορίαν, διότι γνωρίζω πόσον ὠφέλιμος ἦτο διὰ σᾶς. Ἐάν μὲν δὲν ἦτο ὁ Θεόδωρος, θὰ ἔχρειάζετο νὰ σᾶς ὁμιλήσω πολὺ μὲ δάκρυα, ἀναλογιζόμενος τὴν μετὰ θάνατον ζωὴν. Ἐπειδὴ ὁμως εἶνε ὁ Θεόδωρος, τὸν ὁποῖον καὶ σεῖς καὶ ἡμεῖς τὸν ἐγνωρίσαμεν, τί ἄλλο νὰ γράψω καὶ νὰ εἰπῶ, παρά ὅτι εὐτυχῆς εἶνε ὁ Θεόδωρος «ὁ ὁποῖος δὲν ἐβάδισε ποτέ δρόμον σύμφωνον μὲ τὰς σκέψεις καὶ τὰ θελήματα τῶν ἀσεβῶν ἀνθρώπων»¹; Ἄλλ' ἐάν εἶνε εὐτυχῆς αὐτός ποῦ σέβεται τὸν Κύριον, τώρα βεβαίως ἔχομεν τὸ θάρρος νὰ τὸν μακαρίζωμεν, διότι ἔχομεν βέβαιον τὸν λόγον ὅτι ἔχει εἰρηνικὴν ζωὴν, ἀφοῦ ἔφθασεν σὰν εἰς λιμάνι. Μακάρι καὶ τοῦ καθενὸς μας τὸ τέλος ἔτσι νὰ ἔφθανε! μακάρι ὁ καθένας μας ποῦ τρέχει τὴν ζωὴν αὐτὴν νὰ κατέληγεν εἰς αὐτὸ τὸ τέρμα! Μακάρι ὁ καθένας μας ποῦ πλέει νὰ ἀγκυροβολήσῃ τὸ σκάφος του εἰς τὸ ἀκύμαντον ἐκεῖνο λιμάνι, διὰ νὰ ἀναπαύεται μαζί μὲ τοὺς πατέρας καὶ νὰ λέγῃ· «Ἐδῶ θὰ κατοικήσω, διότι ἐξέλεξα αὐ-

ἀδελφοί, μὴ κλαίετε Θεόδωρον· οὐ γὰρ ἀπέθανεν, ἀλλὰ καθεύ-
 δει. Μὴ δακρυέτω τις μνημονεύων αὐτοῦ, ἀλλὰ ζηλούτω τὸν
 βίον αὐτοῦ. Οὐ δεῖ γὰρ ἐπὶ τῷ ἀπελθόντι εἰς τὸν ἄλυπον τόπον
 λυπεῖσθαι. Ταῦτα δὲ κοινῇ ὑμῖν γράφω· ἐξαιρέτως δὲ σοί, ὃ
 5 ἀγαπητὲ καὶ ποθεινότατε Ὁρσίσιε, ἵνα κοιμηθέντος ἐκείνου
 σὺ τὴν ὄλην φροντίδα ἀναδέξῃ· καὶ γενοῦ ἅντ' αὐτοῦ τοῖς ἀ-
 δελφοῖς. Καὶ γὰρ περιόντος ἐκείνου, ἀμφοτέροι ὡς εἰς ἐτυγχά-
 νετε· καὶ ἐνὸς ἀποδημοῦντος, ἐπληροῦτο ἡ τῶν δύο χρεία, καὶ
 τῶν δύο παρόντων ὡς εἰς ἐγίνεσθε, τοῖς ἀγαπητοῖς τὰ πρὸς ὧ-
 10 φέλειαν ὁμιλοῦντες. Οὕτως οὖν πράττε, οὕτω ποιῶν γράφε καὶ
 σήμαινε ἡμῖν περὶ τῆς σεαυτοῦ καὶ τῆς ἀδελφότητος σωτηρίας.
 Καὶ εὐχεσθε, παρακαλῶ, κοινῇ πάντες, ἵνα ἐπὶ πλέον εἰρήνην
 βραβεύσῃ ταῖς Ἐκκλησίαις ὁ Κύριος. Καὶ γὰρ καὶ νῦν μετ'
 εὐθυμίας εὐορτάσωμεν τό τε Πάσχα καὶ τὴν Πεντηκοστήν, καὶ
 15 εὐφραίνωμεν ἐπὶ ταῖς τοῦ Κυρίου εὐεργεσίαις. Ἐγράψαμεν ὑ-
 μῖν. Προσαγορεύετε πάντας τοὺς φοβουμένους τὸν Κύριον. Προσ-
 αγορεύουσιν ὑμᾶς οἱ σὺν ἐμοί. Ἐρωῶσθαι ὑμᾶς ἐν Κυρίῳ εὐ-
 χομαι, ἀγαπητοὶ καὶ ποθεινότατοι ἀδελφοί.

τήν»¹. Λοιπόν, ἀγαπητοί καὶ πολυπόθητοι ἀδελφοί, μὴ κλαίετε τὸν Θεόδωρον, διότι δὲν ἀπέθανεν, ἀλλὰ κοιμᾶται. Ἄς μὴ δακρῦζῃ κανεὶς ὅταν τὸν θυμᾶται, ἀλλ' ἄς μιμῆται τὴν ζωὴν του. Διότι δὲν πρέπει νὰ λυπούμεθα δι' ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος ἀνεχώρησεν εἰς τόπον ὅπου δὲν ὑπάρχει λύπη. Αὐτὰ δὲ τὰ γράφω δι' ὅλους σας, ἰδιαιτέρως ὅμως διὰ σέ, ὡ ἀγαπητέ καὶ πολυπόθητε Ὁρσίσιε, διὰ νὰ ἀναλάβῃς σὺ ὅλην τὴν φροντίδα μετὰ τὸν θάνατον ἐκείνου. Ἀναπλήρωσε λοιπὸν αὐτὸν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν. Διότι, ὅταν ἐζοῦσεν ἐκεῖνος ἦσθε καὶ οἱ δύο ὡς ἕνας. Καὶ ὅταν ἀπουσίαζεν ἕνας, ἀνεπληρώνετο ἡ ἀνάγκη τῆς παρουσίας καὶ τῶν δύο· ὅταν δὲ ἦσθε παρόντες καὶ οἱ δύο, ἐγίνεσθε σὰν ἕνας ἄνθρωπος καὶ ὠμιλοῦσατε εἰς τοὺς ἀγαπητούς διὰ νὰ τοὺς ὠφελήσετε. Ἔτσι λοιπὸν νὰ ἐνεργῆς, καὶ ἐνεργῶν ἔτσι γράφε καὶ ἐνημέρωνέ μας περὶ τῆς σωτηρίας τῆς ἰδικῆς σου καὶ τῆς ἀδελφότητος. Καὶ προσεύχεσθε, παρακαλῶ, ὅλοι μαζί, διὰ νὰ ἀνταμείψῃ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησίαν μὲ περισσότεραν εἰρήνην. Καὶ τώρα ἄς ἐορτάσωμεν μετὰ χαρᾶς καὶ τὸ Πάσχα καὶ τὴν Πεντηκοστήν, καὶ ἄς αἰσθανώμεθα εὐφροσύνην διὰ τὰς εὐεργεσίας τοῦ Κυρίου. Ἐτελείωσα τὴν ἐπιστολήν. Χαιρετίσατε ὅλους ὅσοι σέβονται τὸν Κύριον. Σᾶς χαιρετοῦν οἱ περὶ ἐμέ. Εὐχομαι ὁ Κύριος νὰ σᾶς χαρίζῃ ὑγείαν, ἀγαπητοί καὶ πολυπόθητοι ἀδελφοί.

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ
ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΗΣ

1. Ἔδει πάντας ἀνθρώπους τῶν καλῶν μὴ ἀμνήτους ὑπάρχειν. Οὕτω γὰρ ἐγγεγυμνασμένοι τοῖς πράγμασιν εἰ εἶεν, τὸ
5 ἀζήμιον εἶχον ἐν βίῳ· καὶ γοῦν τοὺς ἀκεραιότερους τὰ πολλὰ τῶν χρηστῶν διέλαθε. Τοῦτο δὲ πεπόνθασιν ἐκ τοῦ τὴν διάνοιαν αὐτοῖς ἀμβλυώτεραν καθεστάναι ὑπὸ τῆς ἀμελείας. Πολλάκις γὰρ καὶ μαργαρίται πολύτιμοι εἰς πένητας παρῆλθον ἀνδρας. Οἱ δὲ ἀδοκίμαστον τὴν περὶ τούτων τέχνην ἔχοντες, ὡς μικρῶν
10 τινῶν καὶ οὐδαμινῶν κατεφρόνησαν. Ἡμεῖς γοῦν νηπίαν καὶ ἀνάσκητον ψυχὴν ἔχοντες, τῷ παρόντι ἐντυγχάνοντες μαργαρίτη, οὐδὲν μέγα τοῦτον θεωροῦμεν, τῷ σχήματι μόνῳ ἐνατενίζοντες, τῆς δὲ φύσεως αὐτοῦ, ὅσον πρὸς γνῶσιν, μακρὰν τυγχάνοντες. Ὡς δὲ κατ' ὀλίγον ἐκ τῶν πέλας ἐδιδασκόμεθα τὸ κάλλος
15 αὐτοῦ, θεῖος ἔρωσ καὶ ἡμῖν ἐνεγεννᾶτο πρὸς τὸ ὀφθέν· καὶ γὰρ αὐτὰ τὰ πράγματα ἐξωπύρει ἡμῶν πρὸς τὸν πόθον τὴν διάνοιαν.

2. Τί δὲ λέγω τοὺς παρόντας, ἢ καὶ ἑαυτὸν συγκαταριθμῶ τούτοις, ὡς τι εἰδότες ἡμῶν καὶ λεγόντων περὶ τῆς ἀοιδίμου καὶ μακαρίας Συγκλητικῆς; Οἴμαι γὰρ πᾶσαν ἀνθρώπων φύσιν
20 λείπεσθαι πρὸς διήγησιν τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς πράξεων. Εἰ δὲ καὶ τις ἐπιχειρήσειε λέγειν τι περὶ αὐτῆς, πολὺ μὲν καὶ ἀπειρον ἀπολειφθήσεται τῶν ζητουμένων, κἂν σοφός, κἂν ἐπιστήμων τυγχάνῃ. Ὡσπερ γὰρ οἱ τῷ ἡλίῳ ἀτενίσαι βουλόμενοι τὰς ὄψεις βλάπτονται, οὕτω καὶ οἱ κατοπιτριζέσθαι τῷ βίῳ ταύτης πειρώ-

ΒΙΟΣ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣ ΚΑΙ ΜΑΚΑΡΙΑΣ ΚΑΙ ΔΙΔΑΣΚΑΛΟΥ ΣΥΓΚΛΗΤΙΚΗΣ

1. Θὰ ἔπρεπε ὅλοι οἱ ἄνθρωποι νὰ εἶνε μνημένοι εἰς τὸ καλόν. Τοιουτοτρόπως, ἐὰν εἶχαν γυμνασθῆ εἰς τὰ πράγματα τῆς ζωῆς, δὲν θὰ εἶχαν ὑποστῆ ζημίας εἰς αὐτήν. Ἐν τούτοις οἱ ἄπλοικοὶ ἄνθρωποι ἀγνοοῦν πολλά ἀπὸ τὰ καλά. Αὐτὸ τὸ παθαίνουν, διότι ἔχει ἀμβλυθῆ ἡ διάνοιά των ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας. Πολλάκις, παραδείγματος χάριν, συνέβη νὰ πέσουν εἰς χεῖρας πτωχῶν ἀνθρώπων πολῦτιμοι μαργαρίται. Αὐτοὶ ὅμως τοὺς περιεφρόνησαν σὰν μικρὰ καὶ ἀσήμαντα πράγματα, διότι δὲν εἶχαν καμίαν ἰδέαν περὶ τῆς ἀξίας αὐτῶν. Καὶ ἡμεῖς ἐπειδὴ ἔχομεν ψυχὴν χωρὶς γνῶσιν καὶ ἀσκησιν, δὲν θεωροῦμεν σπουδαῖον αὐτὸν τὸν μαργαρίτην ποὺ συνητησαμεν, διότι βλέπομεν μόνον τὴν ταπεινὴν μορφήν του καὶ μένομεν μακρὰν τῆς ἀληθινῆς του οὐσίας, ὅσον βεβαίως ἠμποροῦμεν νὰ τὴν γνωρίσωμεν. Ὅταν δὲ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἐμαθαίναμεν ἀπὸ τοὺς πλησίον τὸ κάλλος αὐτοῦ, τότε καὶ εἰς ἡμᾶς ἐγεννήθη θεῖος ἔρωσ πρὸς αὐτὸ τὸ ὅποιον εἶδαμεν. Διότι τὰ ἴδια τὰ πράγματα ἐφλόγιζαν εἰς τὴν καρδίαν μας αὐτὸν τὸν πόθον.

2. Διατί ὅμως ὁμιλῶ πρὸς τοὺς παρόντας ἢ συναριθμῶ καὶ τὸν ἑαυτόν μου μεταξὺ αὐτῶν, σὰν νὰ γνωρίζωμεν ἡμεῖς καὶ νὰ λέγωμεν κάτι περὶ τῆς θαυμασίας καὶ μακαρίας Συγκλητικῆς; Νομίζω ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἀδυνατεῖ νὰ διηγηθῆ τὰς ἀγαθὰς πράξεις αὐτῆς. Καὶ ἂν κάποιος ἐπεχειροῦσε νὰ εἰπῆ κάτι περὶ αὐτῆς, πολὺ ὀλίγον θὰ ἠμποροῦσε νὰ ἀνταποκριθῆ εἰς τὸ ἐπιδιωκόμενον, ἀκόμη καὶ ἂν ἦτο σοφὸς καὶ ἐπιστήμων. Ὅπως ἐκεῖνοι ποὺ θέλουν νὰ ἀπενίσουν τὸν ἥλιον βλάπτουν τὴν ὄρασίν των, ἔτσι καὶ αὐτοὶ ποὺ ἐπιχειροῦν νὰ ἐρευνοῦν τὴν ζωὴν

μενοι, ὑπὸ τοῦ μεγέθους τῶν κατορθωμάτων ἰλιγγιάσαντες, ὑπενδόντες ἢ καὶ ἀτονήσαντες σύγχυσιν ὑφίστανται τῇ διανοίᾳ.

3. Ἡμεῖς δὲ κατὰ τὴν ἰδίαν δύναμιν ἰχνηλατοῦντες τὰ κατ' αὐτήν, καὶ ἐκ τῶν συνηλίκων δὲ αὐτῆς τὰ κατὰ τὸν πρῶτον 5 βίον ἀκροθιγῶς ἀκούσαντες, καὶ ἐξ αὐτῶν δὲ τῶν πραγμάτων ἀμυδρῶς καταναγασθέντες, ἐπὶ τὸ γράφειν ἤκομεν, ἑαυτοῖς τροφᾶς σωτηριώδεις ἀποθησαυρίζοντες. Τὸ μὲν γὰρ κατ' ἀξίαν αὐτῆς λέγειν οὐ μόνον ἡμῖν ἀδύνατον, ἀλλὰ καὶ τοῖς πολλοῖς δυσχερές.

10 4. Ἡ τῆς οὐρανόου συγκλήτου ἐπώνυμος, χώρας τῆς Μακεδονίας τυγχάνει. Ἀκηκοῦτων γὰρ τῶν προγόνων αὐτῆς τὸ φιλόθεον καὶ φιλόχριστον τῶν Ἀλεξανδρέων, κατελάμβανον ἐκ Μακεδονίας τὴν τοῦ Μακεδόνοσ πόλιν. Ἐπιβάντων δὲ αὐτῶν τῇ 15 χώρᾳ, καὶ μείζω εὐρόντες τῆς φήμης τὰ πράγματα, φιλοφρόνως ὤκουν αὐτήν. Οὐ πλήθει δὲ δήμων συνέχαιρον, οὔτε μὴν οἰκημάτων ἐθαύμαζον μέγεθος· πίστιν δὲ μονότροπον εὐρόντες σὺν εἰλικρινεῖ ἀγάπῃ, δευτέραν ἔθεντο τὴν οἰκειαν τῆς μετοικίας.

5. Ἦν δὲ καὶ τῷ γένει περίβλεπτος ἢ μακαρία Συγκλητική, καὶ τοῖς ἄλλοις δὲ τοῖς κατὰ τὸν κόσμον τερπνοῖς νομιζομέ- 20 νοις ἐκεκόσμητο. Παρῆν δὲ αὐτῇ καὶ ἀδελφὴ ὁμόφρων ἄμα, καὶ ἀδελφοὶ δύο, σεμνοτάτῳ καὶ αὐτοὶ ἀναχθέντες βίῳ· ὧν ὁ μὲν εἷς, ἐν τῇ παιδικῇ ἡλικίᾳ τυγχάνων, ἀπεγένετο· ὁ δὲ ἕτερος, ἐπιβὰς πέμπτῳ καὶ εἰκοστῷ ἔτει, παρὰ τῶν γονέων εἰς γάμον παρεκαλεῖτο· καὶ πάντων πρὸς τὸ ζητούμενον εὐτρεπισθέντων, 25 καὶ τῶν ἐξ ἔθνους συμβολικῶν ἐκτελουμένων, ἀπέπτυ ὁ νέος ὥσπερ ὄρνεον ἐκ βρόχων, ἀνταλλαγὴν ποιησάμενος τῆς ἐπιγείου νύμφης, τὴν ἄμωμον καὶ ἐλευθέραν τῶν ἁγίων σύνοδον.

αὐτῆς, ἰλιγγιοῦν λόγῳ τοῦ μεγέθους τῶν κατορθωμάτων, ὑποχωροῦν καὶ ἀτονοῦν κατὰ τὴν ἔρευναν καὶ ἔτσι παθαίνουν σύγχυσιν τῆς διανοίας.

3. Ἡμεῖς ὁμως μὲ ὄσσην δύναμιν διαθέτομεν ὡς ἰχνηλαῖται θὰ ἐρευνήσωμεν τὸν βίον αὐτῆς. Καὶ ὅσα ἀκροθιγῶς ἠκούσαμεν ἀπὸ τοῦς συνομηλίκους αὐτῆς διὰ τὰ παιδικὰ της χρόνια καὶ ὅσα ἐκ τῶν πράξεων αὐτῆς ἀμυδρῶς ἦλθαν εἰς τὸ φῶς, θὰ τὰ γράψωμεν διὰ νὰ συλλέξωμεν διὰ τὸν ἑαυτὸν μας σωτηριώδη πνευματικὴν τροφήν. Ὅχι μόνον ἡμεῖς ἀδυνατοῦμεν ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἄλλοι δυσκολεύονται νὰ ὁμιλήσουν ἐπαξίως δι' αὐτήν.

4. Αὐτὴ ποῦ ἔχει τὸ ὄνομα τῆς οὐρανοῦ συγκλήτου, κατάγεται ἀπὸ τὴν χώραν τῆς Μακεδονίας. Οἱ πρόγονοι αὐτῆς, ὅταν ἤκουσαν ὅτι οἱ κάτοικοι τῆς Ἀλεξανδρείας εἶνε φιλόθεοι καὶ φιλόχριστοι, ἀνεχώρησαν ἐκ τῆς Μακεδονίας καὶ ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν πόλιν τοῦ Μακεδόνοιο βασιλέως. Ὅταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν χώραν καὶ εὐρῆκαν τὴν πραγματικὸτητα ἀνωτέραν τῆς φήμης μὲ πολλὴν εὐχαρίστησιν ἐγκατεστάθησαν εἰς αὐτήν. Οὔτε διὰ τὸν μεγάλον πληθυσμὸν τῆς πόλεως ἔχαιρον, οὔτε ἐθαύμαζον τὰ μεγαλοπρεπῆ κτίρια. Ἐπειδὴ εὐρῆκαν ὀρθὴν πίστιν μαζί μὲ εἰλικρινῆ ἀγάπην, διὰ τοῦτο ἠγάπησαν τὴν πόλιν, εἰς τὴν ὁποίαν μετώκησαν, περισσότερο ἀπὸ τὴν ἰδικὴν των πόλιν.

5. Ἡ μακαρία Συγκλητικὴ λοιπὸν ἦτο περιφανὴς εἰς τὴν καταγωγὴν ἀλλὰ καὶ στολισμένη μὲ ὅλα ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ὁ κόσμος θεωρεῖ εὐχάριστα. Εἶχε μίαν ἀδελφὴν τοῦ ἰδίου φρονήματος καὶ δύο ἀδελφούς ποῦ ἔζησαν καὶ αὐτοὶ εὐσεβῆ ζωὴν. Ὁ ἓνας ἀπὸ αὐτοὺς ἀπέθανεν εἰς τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν. Τὸν ἄλλον, ὅταν εἰσηλθεν εἰς τὸ εἰκοστὸν πέμπτον ἔτος τῆς ἡλικίας του, οἱ γονεῖς του τὸν παρεκινουῦσαν νὰ νυμφευθῆ. Ἀλλὰ ἐνῶ ὅλοι εἶχαν ἐτοιμασθῆ διὰ τὸν γάμον καὶ ἔκαναν τὰ ἔθιμα τῆς πατρὶδος των διὰ τὸ συμπόσιον, ὁ νέος ἐπέταξεν ὅπως ἀπομακρύνεται τὸ πτηνὸν ἀπὸ τοῦς βρόγχους καὶ ἀντήλλαξε τὴν ἐπίγειον νύμφην μὲ τὴν ἄνωμον καὶ ἐλευθέρην συνοδείαν τῶν ἀγίων.

6. Αὕτη δὲ ἔτι ἐν ταῖς πατρώαις ἀγκάλαις τυγχάνουσα, φιλοθεία μὲν τὸ πρῶτον τὴν ψυχὴν ἡσκεῖτο· καὶ οὐχ οὕτω τὰς τοῦ σώματος ἐπιμελείας ἐποιεῖτο, ὡς τὰς τῆς φύσεως δομὰς ἐπετήρει.

7. Ἦν γὰρ καὶ κατὰ τὸ σῶμα περικαλλεστάτη, ὡς καὶ 5 πολλοὺς αὐτῆ μνηστήρας προσιέναι κατὰ τὴν πρώτην ἡλικίαν· τοῦτο μὲν ὑπὸ τῆς περιουσίας δελεαζομένους, τοῦτο δὲ καὶ ὑπὸ τῆς τῶν γονέων κοσμιότητος, καὶ πρὸς ἐπὶ τούτοις ὑπ' αὐτῆς τῆς κόρης τοῦ κάλλους ἐξαπτομένους. Καὶ γοῶν οἱ γονεῖς ἀσμένως προετρέποντο τὴν νέαν εἰς γάμον, αὐτὸ τοῦτο ἐπείγοντες, 10 ὡς ἐξ αὐτῆς τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν αὐτοῖς φυλαχθῆναι. Ἡ δὲ σώφρων καὶ γενναία τῷ φρονήματι, οὐδόλως συνετίθετο ταῖς τοιαύταις τῶν γονέων συμβουλίαις· ἀλλὰ γάμον ἀκούουσα κοσμικόν, γάμον θεῖον ἐφαντάζετο· καὶ πολλοὺς μνηστήρας παρορῶσα, εἰς μόνον τὸν οὐράνιον νυμφίον εἶχε τὸ νεῦμα.

8. Καὶ ἦν ἰδεῖν τῆς μακαρίας Θέκλης γνησίαν μαθήτριαν, 15 τοῖς αὐτοῖς αὐτὴν ἐπομένην διδάγμασι. Καὶ γὰρ τῶν δύο εἰς μνηστήρην ἦν ὁ Χριστός, καὶ αὐτὸς ἦν τῶν ἀμφοτέρων νυμφαγωγὸς Παῦλος· οἶμαι δὲ καὶ τὸν θάλαμον αὐταῖς μὴ ἐναλλάττειν· εἰς γὰρ αὐταῖς πιαστὸς ἢ Ἐκκλησία, καὶ ὁ αὐτὸς Δαυὶδ μελωδεῖ 20 ἐπ' ἀμφοτέρων τὰ σεμνὰ καὶ θεῖα ἄσματα. Καὶ γὰρ ἐν κυμβάλοις εὐήχοις τέρειπει τὰς Θεῶ ἀνατεθείσας ψυχάς, καὶ ἐν τυμπάνοις καὶ ἐν δεκαχόρδοις ψαλτηρίοις τὴν τελειοτάτην ᾠδὴν ἀναπέμπει. Μαριὰμ δὲ τοῖς ἱεροῖς τούτοις γάμοις τὰς χορευτρίαις εἰσάγει, λέγουσα· «Ἄσωμεν τῷ Κυρίῳ· ἐνδόξως γὰρ δεδόξα- 25 σται». Καὶ τὰ ὄρα δὲ τοῦ θεοῦ δείπνου κοινὰ τοῖς ἐστιωμένοις· «Γεύσασθε γὰρ, καὶ ἴδετε, ὅτι χρηστὸς ὁ Κύριος». Καὶ ἡ τῶν νυμφικῶν δὲ αὐταῖς περιβλημάτων μία τις ὕφή. «Ὅσοι γὰρ εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθησαν, Χριστὸν ἐνεδύσαντο». Ὁμότροπος οὖν

1. Περὶ τῆς Θέκλης οὐδὲν ἀναφέρει ἡ Καινὴ Διαθήκη. Τὰ ἀπόκρυφα τὴν παρουσιάζουν μαθήτριαν τοῦ ἀποστόλου Παύλου καὶ συνεργάτιδα εἰς τὰς περιουσίας του καὶ ὅτι μετὰ τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐμόνασεν ἰδρύσασα μονὴν εἰς τὴν Σελεύκειαν, εἰς τὸ σπήλαιον τῆς ὁποίας ἐμόνασεν ὁ Γρηγόριος Θεολόγος.

2. Πρβλ. Ψαλμ. 44.

3. Ἔξ. 15, 1.

6. Αὐτὴ δὲ ἐνῶ ἀκόμη εὐρίσκετο εἰς τὴν ἀγκάλην τῶν γονέων τῆς ἐγύμναζε τὴν ψυχὴν τῆς εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ καὶ δὲν ἐφρόντιζε διὰ τὴν περιποίησιν τοῦ σώματος τόσον ὅσον διὰ τὴν χαλιναγώγησιν τῶν φυσικῶν ὀργῶν.

7. Καὶ εἶχε πολὺ σωματικὸν κάλλος, ὥστε ἀπὸ μικρᾶς ἀκόμη ἡλικίας νὰ τὴν πλησιάζουν πολλοὶ μνηστῆρες ποὺ ἐδεδιάζοντο ἀφ' ἑνὸς ἀπὸ τὴν περιουσίαν τῆς, ἀφ' ἑτέρου ἀπὸ τὴν ἀρχοντικὴν καταγωγὴν τῶν γονέων τῆς, ἐπὶ πλεον δὲ παρεκινουῦντο ἀπὸ τὸ κάλλος τῆς ἰδίας τῆς κόρης. Καὶ οἱ γονεῖς βεβαίως μὲ εὐχαρίστησιν προέτρεπον τὴν νέαν νὰ ὑπανδρευθῆ πιέζοντες αὐτὴν μὲ τὸ ἐπιχείρημα, ὅτι αὐτὴ θὰ διαφυλάξῃ τὴν διαδοχὴν τῆς γενεᾶς των. Αὐτὴ ὅμως συνετὴ καὶ γενναία εἰς τὸ φρόνημα δὲν συνεφώνει οὐδόλως μὲ τὰς τοιαύτας συμβουλὰς τῶν γονέων τῆς, ἀλλὰ ὅταν ἤκουε διὰ κοσμικὸν γάμον ἐσκέπτετο τὸν θεῖον γάμον καὶ περιφρονοῦσα πολλοὺς μνηστῆρας εἶχε ἐστραμμένον τὸ βλέμμα τῆς μόνον εἰς τὸν οὐράνιον νυμφίον.

8. Εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς ἠδύνατο κανεῖς νὰ ἰδῆ μίαν γνησίαν μαθήτριαν τῆς μακαρίας Θέκλης¹, ἡ ὁποία ἐφήρμοζε τὰ ἴδια διδάγματα. Διότι καὶ τῶν δύο ἕνας ἦτο ὁ νυμφίος, ὁ Χριστός, καὶ τὸν ἴδιο νυμφαγωγὸν εἶχαν καὶ αἱ δύο, τὸν Παῦλον. Νομίζω ὅτι καὶ εἰς τὸ νυφικὸν δωμάτιον δὲν διέφερον, διότι ἕνα δωμάτιον εἶχαν, τὴν ἐκκλησίαν· καὶ ὁ θεῖος Δαυὶδ τραγουδᾷ τὰ σεμνὰ καὶ θεῖα ᾄσματα του καὶ διὰ τὰς δύο, ἀφοῦ μὲ γλυκότητα κύμβαλα εὐφραίνει τὰς ψυχὰς ποὺ ἀφιερώθησαν εἰς τὸν Θεὸν καὶ μὲ τύμπανα καὶ δεκάχορδα ψαλτήρια τραγουδᾷ τὸ τελειότατον ᾄσμα². Ἡ δὲ Μαριάμ εἰσάγει τὰς χορευτρίδας εἰς τοὺς ἱεροὺς αὐτοὺς γάμους λέγουσα· «Ἄς ψάλωμεν εἰς τὸν Κύριον, διότι εἶνε πάρα πολὺ δοξασμένος»³. Καὶ τὰ φαγητὰ τοῦ θεοῦ δείπνου εἶνε κοινὰ εἰς τοὺς συνδαιτημόνας. «Γευσθῆτε καὶ ἴδετε ὅτι ὁ Κύριος εἶναι ἀγαθός»⁴. Καὶ αἱ δύο ἦσαν ἐνδεδυμέναι μὲ τὰ ἴδια νυφικὰ ἐνδύματα, διότι «ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθησαν, τὸν Χριστὸν ἐνεδύθησαν»⁵. Ἦτο ὁμοία λοιπὸν ἡ ἀγάπη των πρὸς τὸν

4. Ψαλμ. 33, 9.

5. Γαλ. 3, 27.

αὐταῖς ἦν ἡ πρὸς Κύριον ἀγάπη· τῶν γὰρ αὐτῶν ἠξιοῦντο δω-
 ρεῶν· ἀλλὰ καὶ τοῖς αὐτοῖς ἀγῶσιν ἡμιλλῶντο. Τὰ μὲν γὰρ τῆς
 μακαρίας Θέκλης οὐδενὶ ἠγγόηται μαρτύρια, ὡς διὰ πυρὸς καὶ
 θηρίων ἀτιθάσσωσιν αὐτὴν ἐνηθληκέναι· καὶ ταύτης τοὺς ἐναρέ-
 5 τοὺς πόνους τε καὶ ἰδρωῶτας οἶμαι τοὺς πολλοὺς μὴ λανθάνειν.
 Εἰ γὰρ εἰς Σωτῆρ ἦν αὐταῖς ὁ ποθούμενος, ἀναγκαίως καὶ εἰς
 αὐταῖς ὁ ἀντιτασσόμενος. Καὶ τῇ μὲν Θέκλῃ πρᾶυτέρους ὑπο-
 λαμβάνω τοὺς πόνους· καθήρητο γὰρ ἡ τοῦ ἔχθρου κακία, διὰ
 τῶν ἐκτὸς αὐτῇ προσομιλοῦντος· ἐνταῦθα δὲ δριμυτέραν ἔαυ-
 10 τοῦ τὴν κακίαν ἐπιδείκνυται, ἐκ τῶν ἔνδον διὰ τῶν ἐναντίων
 καὶ ὀλεθρίων ἑαυτοῦ λογισμῶν κινούμενος.

9. Οὐκ ἐγοίτηενσεν αὐτῆς τὸ ὄμμα ποικίλης ἐσθῆτος ὑφῆ,
 οὐδὲ λίθων πολυτελῶν διάφορα χρώματα· οὐκ ἠπάτησεν αὐτῆς
 τὴν ἀκοὴν κύμβαλον, οὐδ' ἀβλὸς διαλύσαι δεδύνηται τὸν τῆς
 15 ψυχῆς αὐτῆς τόνον. Οὐκ ἐμάλαξεν αὐτὴν γονέων δάκρυα, οὐδὲ
 ἑτέρα τις συγγενῶν παραινέσεις· ἀλλ' ὥσπερ ἀδάμαντα τὸν λο-
 γισμὸν ἔχουσα, οὐ παρετράπη τὸν νοῦν· καὶ ὥσπερ θυρίδας τὰς
 πάσας αἰσθήσεις αὐτῆς ἀποκλείουσα, τῷ ἑαυτῆς νυμφίῳ κατα-
 μόνας προσωμίλει, τὸ γραφικὸν ἐκείνο λέγουσα· («Ὡς ἐγὼ τῷ
 20 ἀδελφιδῷ μου, καὶ ὁ ἀδελφιδός μου ἐμοί»). Καὶ εἰ μὲν καπνώδεις
 καὶ σκοτειναὶ ὀμίλια παρῆσαν, ταύτας ἀπέφευγε, τοῖς ἔνδον
 ταμίαις τῆς ψυχῆς ἑαυτὴν συνάγουσα· ὅπου δὲ φωτειναὶ καὶ
 ἐπωφελεῖς παραινέσεις ἐτύγχανον, πᾶσαν ἑαυτῆς τὴν διάνοιαν
 ἔτεινε πρὸς ὑποδοχὴν τῶν λεγομένων.

10. Οὐκ ἡμέλει δὲ καὶ τοῦ κατὰ τὸ σῶμα σωτηρίου φαρ-
 μάκου· τὴν τε γὰρ νηστείαν οὕτως εἶχε φίλην, ὡς μηδένα αὐτῇ
 τῶν παρόντων ἴσον τυγχάνειν. Φυλακὴν γὰρ καὶ θεμέλιον ταύ-
 την ἠγεῖτο τῶν ἄλλων. Καὶ εἴ ποτε ἀνάγκης γενομένης παρὰ τὸν
 συνήθη καιρὸν ἐτράφη, τὸ ἐναντίον ὑφίστατο τοῖς ἐσθίουσιν·
 30 ὡχρία γὰρ αὐτῆς τὸ πρόσωπον, καὶ συνέπιπτεν ὁ τοῦ σώματος
 ὄγκος· τοῦ γὰρ κινουῦντος ἀηδισθέντος, συναλλιοῦται καὶ τὸ κι-
 νούμενον. "Ὅπως γὰρ ἂν ἡ ἀρχὴ διατεθῆ, ὡς ἐπίπαν ἀκολουθεῖ

Κύριον, διότι ἀπελάμβανον τὰς ἰδίας δωρεάς. Ἄλλὰ καὶ εἰς τοὺς ἰδίους ἀγῶνας συνηγωνίζοντο. Κανεὶς δὲν ἀγνοεῖ τὰ μαρτύρια τῆς ἁγίας Θέκλης, πῶς δηλαδὴ ἠγωνίσθη μέσα εἰς τὸ πῦρ καὶ εἰς τὰ θηρία. Ἄλλὰ καὶ αὐτῆς τοὺς ἐναρέτους κόπους καὶ τοὺς ἰδρῶτας νομίζω, ὅτι τοὺς γνωρίζουν οἱ πολλοί. Ἄφου τὸν ἴδιον Σωτῆρα ἐπόθουν καὶ αἱ δύο, κατ' ἀνάγκην εἶχαν καὶ τὸν ἴδιον ἀντίπαλον. Καὶ τῆς μὲν Θέκλης τοὺς κόπους τοὺς θεωρῶ ἠπιωτέρους, διότι ὁ ἐχθρὸς τὴν ἐπλησίαζεν ἐκ τῶν ἔξω καὶ ἐξουδετεροῦτο ἔτσι ἢ κακία του. Ἐδῶ ὅμως δείχνει δριμυτέραν τὴν κακίαν του, διότι κινεῖται ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ καὶ πολεμεῖ μὲ τοὺς ἐχθρικοὺς καὶ ὀλεθρίους λογισμοὺς.

9. Δὲν ἐγοητεύθησαν οἱ ὀφθαλμοὶ τῆς οὔτε ἀπὸ τὰ πολύχρωμα φορέματα οὔτε ἀπὸ τὴν λάμψιν τῶν πολυτίμων λίθων. Δὲν ἠπατήθησαν τὰ ὦτα τῆς ἀπὸ κύμβαλον οὔτε ὁ αὐλὸς ἠμπόρεσε νὰ διαλύσῃ τὴν ψυχικὴν τῆς ἀρμονίαν. Δὲν τὴν ἐλύγισαν τὰ δάκρυα τῶν γονέων οὔτε καμμία ἄλλη συμβουλή τῶν συγγενῶν. Ἄλλὰ ἐκράτησε σταθερὸν ὡς ἀδάμαντα τὸ φρόνημά τῆς καὶ δὲν ἐξετράπη ἀπὸ αὐτό. "Ἐκλεισεν ὅλας τὰς αἰσθήσεις σὰν θύρας καὶ ἀπομονωμένη ὠμίλει εἰς τὸν νυμφίον τῆς, λέγουσα ἐκεῖνο τὸ γραφικόν· «Ὅπως ἐγὼ εἰς τὸν ἀγαπητὸν μου καὶ ὁ ἀγαπητὸς μου εἰς ἐμέ»¹. Καὶ τὰς μὲν ἀσημάντους καὶ σκοτεινάς συναναστροφὰς τὰς ἀπέφευγε καὶ συνεκεντρῶνετο εἰς τὸ ἐσωτερικὸν δωμάτιον τῆς ψυχῆς τῆς, ὅπου δὲ συνήντα φωτεινάς καὶ ὠφελίμους παραινέσεις ἔστρεφεν ὅλην τὴν προσοχὴν τῆς διὰ νὰ δεχθῆ ὅσα ἐλέγοντο.

10. Δὲν παρημέλει οὔτε καὶ τὸ σωτήριον φάρμακον τοῦ σώματος. Τὴν νηστείαν τὴν εἶχε τόσον προσφιλῆ, ὥστε νὰ μὴ θεωρῆ ἴσον τῆς τίποτε ἐκ τῶν παρόντων. Διότι τὴν ἐθεώρει φρουρὸν καὶ θεμέλιον τῶν ἄλλων. Καὶ ἐὰν ποτὲ ἠναγκάζετο νὰ τρέφεται μὲ τρόπον διάφορον τοῦ συνήθους ἐπάθαινε τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ὅ,τι ἐκεῖνοι πού τρώγουν. Ἐχλώμιαζε τὸ πρόσωπόν τῆς καὶ ἠλαττώνετο τὸ βᾶρος τοῦ σώματος, διότι συμβαίνει ὅταν τὸ κινουῖν δυσανασχετῆ, νὰ ἀλλοιώνεται συγχρόνως καὶ τὸ κινούμενον. Ὅπως θὰ διατεθῆ ἡ ἀρχή, ἔτσι ἀκολουθεῖ καὶ τὸ

ταύτη καὶ τὰ ἐκ ταύτης ἡρτημένα. Οἷς μὲν γὰρ ἡ τροφή καὶ ἡδονὴ γίνεται καὶ προσφέρεται, εὐθραλής ὁ τοῦ σώματος ὄγκος ἐστίν· οἷς δὲ τὸ ἐναντίον συμβαίνει, ἄτροφος καὶ λεπτή ἡ σὰρξ τυγχάνει. Μαρτυροῦσι δέ μου τῷ λόγῳ οἱ ἄρρωστοι. Ἡ γοῦν
 5 μακαρία αὕτη, ροσηλεύει πειρωμένη τὸ σῶμα, τῇ ψυχῇ τὸ εὐανθὲς ἔφερε· κατὰ γὰρ τὸν Ἀπόστολον λέγοντα ἔπραττεν· «Ὁ σφ γὰρ ὁ ἔξωθεν ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, φησίν, τοσοῦτον ὁ ἔνδον ἀνακαινοῦται». Οὕτω δὲ οὖν ἐνήθλει λανθάνουσα τοὺς πολλούς.

11. Ὅτε δὲ οἱ γονεῖς αὐτῆς τέλος ἔσχον τοῦ βίου, ἐπὶ πλεῖον
 10 θεοφορηθεῖσα τῷ θείῳ φρονήματι, λαμβάνει καὶ τὴν ἀδελφὴν μεθ' ἑαυτῆς· ἦν γὰρ στερηθεῖσα τῶν ὄψεων· καὶ τῶν μὲν πατρῶων οἴκων χωρίζεται, εἰς δὲ τινος συγγενοῦς αὐτῆς ἡρωεῖον ἀπωχισμένον τῆς πόλεως κατὰγεται· καὶ διαπωλίσασα πᾶσαν τὴν καταλειφθεῖσαν αὐτῇ οὐσίαν καὶ διανείμασα τοῖς πένησι,
 15 προσκαλεσαμένη τινὰ τῶν πρεσβυτέρων, ἀπέτεμεν ἑαυτῆς τοὺς πλοκάμους. Τότε τὴν πᾶσαν κόσμησιν ἀπέθετο· ἔθος γὰρ ταῖς γυναιξὶ κόσμον καλεῖν τὴν τρίχα. Σύμβολον δὲ ἦν τὸ γινόμενον τοῦ ἀπέριττον καὶ καθαρὰν τὴν ψυχὴν αὐτῆς γεγενῆσθαι. Τότε μὲν οὖν πρῶτον ἠξιώθη τῆς παρθενικῆς προσηγορίας.

20 12. Πᾶσαν δὲ τὴν οὐσίαν αὐτῆς τοῖς πτωχοῖς διανείμασα, ἔλεγε· Μεγάλου μὲν ἠξίωμα ὀνόματος· τί δὲ ἀνταποδώσω ἐπάξιον τῷ δωρησαμένῳ οὐκ ἔχω. Εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν ἐκτὸς πραγμάτων, ἔνεκεν ἀξιώματος φθαρτοῦ, πᾶσαν ἑαυτῶν τὴν οὐσίαν ἀποβάλλουσι, πόσῳ μᾶλλον ἐμέ, τοσαύτης ἀξιωθεῖσαν χάριτος, οὐκ
 25 ἄρα ἔδει μετὰ τῶν νομιζομένων ὑπαρχόντων προδοῦναι καὶ τὸ σῶμα; Τί δὲ λέγω κτήματα ἢ σῶμα δοῦναι, πάντων αὐτοῦ ὑπαρχόντων; «Τοῦ γὰρ Κυρίου ἢ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς».

κάθε τι και ὅτι ἐξαρτᾶται ἀπὸ αὐτήν. Διότι εἰς ἐκείνους μὲν, οἱ ὁποῖοι θεωροῦν τὴν τροφήν ἡδονήν, ὅταν τρώγουν αὐξάνει ὁ ὄγκος τοῦ σώματός των, ἐκείνοι δὲ εἰς τοὺς ὁποίους συμβαίνει τὸ ἀντίθετον ἔχουν σῶμα ἄπαχον καὶ λεπτόν. Μάρτυρες τοῦ λόγου μου εἶνε οἱ ἄρρωστοι. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ μακαρία μὲ τὸ νὰ προσπαθῆ νὰ θεραπεύῃ τὸ σῶμα, ἐκαλλώπιζε τὴν ψυχὴν τῆς καὶ ἐνήργει κατὰ τοὺς λόγους τοῦ ἀποστόλου· «Ὅσον τὸ σῶμά μας φθειρεται, τόσον ἡ ψυχὴ ἀνανεώνεται»¹. Τοιοῦτο-τρόπως ἠγωνίζετο διαφεύγουσα συγχρόνως καὶ τὴν προσο-χὴν τῶν πολλῶν.

11. Μετὰ τὸν θάνατον τῶν γονέων τῆς, ἀνέθαλε περισσό-τερον τὸ θεῖον τῆς φρόνημα. Παίρνει μαζί καὶ τὴν ἀδελφὴν τῆς, ἡ ὁποία εἶχε χάσει τὸ φῶς τῆς, ἀποχωρίζεται τὸν πατρικὸν οἶ-κον καὶ καταφεύγει εἰς τὸν τάφον κάποιου συγγενοῦς ποῦ εὐ-ρίσκετο μακρὰν τῆς πόλεως. Καὶ ἀφοῦ ἐπώλησεν ὅλην τὴν περιουσίαν ποῦ εἶχε κληρονομήσει καὶ τὴν ἐμοίρασεν εἰς τοὺς πτωχοὺς, προσεκάλεσε κάποιον ἀπὸ τοὺς πρεσβυτέρους καὶ ἔκοψε τὴν κόμην τῆς². Τότε ἀπεμάκρυνεν ἀπὸ ἐπάνω τῆς κάθε στολίδι, διότι αἱ γυναῖκες συνθηθίζουσιν νὰ ὀνομάζουσιν στολίδι τὴν κόμην. Ἡ πρᾶξις τῆς συνεβόλιζεν, ὅτι ἡ ψυχὴ τῆς ἔχει γίνει ἀπλή καὶ καθαρὰ. Τότε διὰ πρώτην φοράν ἠξιώθη νὰ ὀνομα-σθῆ παρθένος.

12. Ἀφοῦ ἐμοίρασεν ὅλην τὴν περιουσίαν τῆς εἰς τοὺς πτωχοὺς ἔλεγεν· Ἠξιώθη νὰ ἀποκτήσω μεγάλο ὄνομα, ἀλλὰ δὲν ἔχω κάτι ἀντάξιον νὰ ἀνταποδώσω εἰς τὸν δωρητὴν. Διότι ἐάν οἱ ἄνθρωποι διὰ τὰ πράγματα τοῦ κόσμου δίνουν ὅλην τὴν περιουσίαν των χάριν ἑνὸς φθαρτοῦ ἀξιώματος, ἐγὼ ποῦ ἠξιώ-θην τόσον μεγάλης χάριτος δὲν ἔπρεπε πολὺ περισσότερον μαζί μὲ ὅσα θεωροῦνται περιουσία μου νὰ δώσω καὶ τὸ σῶμα; Ἀλ-λά διατί λέγω ὅτι δίδω τὰ κτήματα ἢ τὸ σῶμα, ἀφοῦ ὅλα εἶνε ἰδικά του; «Διότι τοῦ Κυρίου εἶνε ἡ γῆ καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς»³.

2. Ἐκάρη δηλαδὴ μοναχή.

3. Ψαλμ. 23, 1.

Διὰ τούτων μὲν τῶν λόγων τὴν ταπεινοφροσύνην ἐγκιβωσαμένη, ἠσύχαζεν.

13. Ἦν μὲν οὖν καὶ ἐν ταῖς πατρικαῖς ἀλλαῖς ἱκανῶς προ-
 γυμνασθεῖσα τοῖς πόνοις· καὶ ἐν αὐτῇ δὲ τῇ ἀκμῇ τοῦ σταδίου
 5 ἀχθεῖσα, προέκοπτε ταῖς ἀρεταῖς. "Ὅσοι μὲν οὖν ἀγυμνάστως
 καὶ ἀσκέπτως προσῆλθον τῷ θεῷ τούτῳ μυστηρίῳ, ἀπέτυχον
 τοῦ ζητουμένου, μὴ προθεωρήσαντες τὰ καθ' ἕκαστον· ὥσπερ
 δὲ οἱ ὁδοιπορεῖν μέλλοντες τῶν ἐφοδίων πρῶτον φροντίζουσιν,
 οὕτω καὶ αὕτη, ὥσπερ ἐφοδίοις ἑαυτήν, τοῖς πάλαι πόνοις εὐ-
 10 τρεπίσασα, ἀδεῶς τὴν ἐπὶ τὰ ἄνω πορείαν ἐποιήσατο· τὰ γὰρ εἰς
 τὸν ἀπαρτισμὸν τῆς οἰκίας προαποθεμένη, ὀχυρώτατον τὸν ἑαυ-
 τῆς ἐξετέλει πύργον. Καὶ τὸ μὲν καθ' ἱστορίαν τῶν οἰκημάτων
 ποίημα ἐκ τῶν ἐξωθεν ὑλῶν κατασκευάζεται, αὕτη δὲ τὸ ἐναν-
 τίων πεποίηκεν· οὐ γὰρ τὰς ἐξωθεν ὕλας συνήγαγεν, ἀλλὰ μᾶλ-
 15 λον τὰς ἔσωθεν ἐκένωσε. Τὰ γὰρ χρήματα ἑαυτῆς διαδοῦσα τοῖς
 πένησι καὶ καταλιποῦσα ὀργὴν καὶ μνησικακίαν, ἀπωσαμένη
 δὲ καὶ φθόνον καὶ φιλοδοξίαν ὑποκόδησε τὴν οἰκίαν ἑαυτῆς
 ἐπὶ τὴν πέτραν, ἧς περιφανῆς ὁ πύργος καὶ ἀχείμαστος ἡ οἰκία.

14. Καὶ τί πολλὰ λέγω; ὑπερέβαινε γὰρ διὰ τῶν ἀρχῶν καὶ
 20 τὰς ἐν ἔξει τοῦ μονήρους βίου τυγχανούσας. "Ὡσπερ γὰρ τὰ
 εὐφρέστατα τῶν παιδίων, ἔτι ἐν ταῖς συλλαβαῖς ὄντα, ἀμιλλῶν-
 ται τοῖς ἐν ἡλικίᾳ καὶ πλείῳ χρόνον ἔχουσι παρὰ τοῖς διδασκά-
 λοις, οὕτω καὶ αὕτη, ζέουσα τῷ πνεύματι, παρέτρεχε τὰς λοιπὰς.

15. Τὸν μὲν οὖν ἔμπρακτον αὐτῆς καὶ ἀσκητικὸν βίον λέ-
 25 γειν ἀδυνατοῦμεν, ἐπεὶπερ οὐδὲ συνεχώρει τινὰ τούτου θεατὴν
 γενέσθαι. Οὐδὲ γὰρ κήρυκας τῶν αὐτῆς ἀνδραγαθημάτων ἠθε-
 λεν εἶναι τοὺς παρόντας. Οὐχ οὕτω γὰρ τὸ εὖ πράττειν ἐφρόν-

Μὲ αὐτοὺς τοὺς λόγους ἐνεδύετο τὴν ταπεινοφροσύνην καὶ ἔμενεν ἡσυχῇ.

13. Εἶχε, λοιπόν, ἐξασκηθῆ εἰς τοὺς κόπους καὶ προηγουμένως εἰς τὴν πατρικὴν τῆς οἰκίαν, ἀλλὰ καὶ ὅταν ἔφθασε καὶ εἰς αὐτὴν τὴν ἀκμὴν τοῦ μοναχικοῦ σταδίου ἐξηκολούθει νὰ προκόπτῃ εἰς τὰς ἀρετάς. Ὅσοι τυχὸν προσῆλθον χωρὶς ἐξάσκῃσιν καὶ ἀπερισκέπτως εἰς αὐτὸ τὸ θεῖον μυστήριον (τὴν μοναχικὴν ἀφιέρωσιν) ἀπέτυχον εἰς τὰς ἐπιδιώξεις των, διότι δὲν προέβλεψαν τὸ κάθε τι. Ὅπως ὅσοι πρόκειται νὰ ὁδοιπορήσουν πρῶτα φροντίζουν διὰ τὴν προμήθειαν τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ὁδόν, ἔτσι καὶ αὐτὴ προητοιμάσθη μὲ τοὺς προηγουμένους κόπους, σὰν νὰ ἦσαν ἐφόδια, καὶ ἐξεκίνησε διὰ τὴν πορείαν πρὸς τὰ ἄνω. Ἐκ τῶν προτέρων ἀπεταμίευσεν ὅλα ὅσα ἐχρειάζοντο διὰ τὴν κατασκευὴν τῆς οἰκίας καὶ ἀνύψωσεν τὸν ἰδικὸν τῆς ὀχυρώτατον πύργον. Αἱ μὲν οἰκοδομαί, ὅπως εἶναι γνωστόν, κατασκευάζονται ἀπὸ φυσικὰ ὑλικά. Αὐτὴ δὲ ἔχει κάνει τὸ ἀντίθετον, διότι δὲν συνεκέντρωσεν ὑλικά ἀπὸ τὴν ἔξω φύσιν, ἀλλὰ ἀπέβαλε καὶ ὅσα ἦσαν μέσα της. Μὲ τὸ νὰ διανείμῃ τὰ χρήματά της εἰς τοὺς πτωχοὺς καὶ νὰ ἀφήσῃ κατὰ μέρος τὴν ὀργὴν καὶ τὴν μνησικακίαν καὶ νὰ ἀποδιώξῃ τὸν φθόνον καὶ τὴν φιλοδοξίαν, ἔστερέωσεν τὸν πνευματικὸν τῆς πύργον ἐπάνω εἰς τὴν πέτραν διὰ νὰ φαίνεται ἀπὸ παντοῦ ὁ πύργος καὶ νὰ παραμένῃ ἄπτωτος εἰς τοὺς ἀνέμους ἢ οἰκία της¹.

14. Ἄλλὰ διατί νὰ πολυλογῶ; ὑπερέβαλλεν εἰς τὰς ἀρετάς καὶ τὰς μοναστρίας ποὺ εἶχον συνηθίσει εἰς τὸν μοναχικὸν τρόπον ζωῆς. Σὰν τὰ εὐφυέστατα παιδιὰ, τὰ ὁποῖα ἐνῶ συλλαβίζουν ἀκόμη, εἰς τὴν εὐφυίαν συναγωνίζονται τὰ μεγάλα παιδιὰ καὶ ἐκεῖνα ποὺ ἀπὸ περισσότερον καιρὸν διδάσκονται πλησίον τῶν διδασκάλων, ἔτσι καὶ αὐτὴ μὲ σπινθηροβόλον πνεῦμα ὑπερέβαλλε τὰς ὑπολοίπους.

15. Εἶνε ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ περιγράψωμεν τὰς πράξεις καὶ τὴν ἀσκητικὴν ζωὴν της, διότι δὲν ἐπέτρεπε κανὲν νὰ τὴν παρακολουθῆ κανεὶς. Οὔτε καὶ ἤθελε νὰ διακηρύττουν τὰ κατορθώματά της, ὅσοι ἦσαν παρόντες. Ἐφρόντιζε δὲ νὰ κάμνῃ τὸ

τιζεν, ὅσον τῆς τούτου φυλακῆς τε καὶ κρυβῆς. Τοῦτο δὲ ἐποίει οὐ φθόνῳ συνεχομένη, ἀλλὰ θείᾳ χάριτι συγκροτουμένη. Τὸ γὰρ Κυριακὸν ἐκεῖνο κατὰ νοῦν ἔφερε ῥῆμα, τὸ λέγον· «Εἴ τι ἐὰν ποιῇ ἡ δεξιὰ σου, μὴ γνώτω ἡ ἀριστερά σου». Οὕτω μὲν 5 λανθάνουσα ἐξετέλει τὰ πρόποντα τῷ ἐπαγγέλματι.

16. Ἀπὸ δὲ τῆς πρώτης ἡλικίας καὶ ἕως τῆς ἀκμαστικῆς, οὐ μόνον παντὸς ἀνδρὸς συντυχίαν ἀπέφευγεν, ἀλλὰ καὶ τὰς ὁμοφύλους τὰ πολλὰ παρηγεῖτο, ὁδοῦ τούτων ἕνεκα, ἢ τοῦ μὴ δοξασθῆναι τῇ ὑπερβολῇ τῆς ἀσκήσεως, ἢ τοῦ μὴ ἀποσυρῆναι τῆς 10 ἀρετῆς διὰ τὴν σωματικὴν χρείαν.

17. Οὕτω μὲν οὖν τὰς πρώτας τῆς ψυχῆς ἐπιβολὰς παρηγεῖται, μὴ συγχωροῦσα αὐταῖς συγκαθέλκεσθαι ταῖς σωματικαῖς ἐπιθυμίαις· ὥσπερ δὲ δένδρον καθυλομανοῦν περιετέμετο τῶν ἀκάρων κλάδων τὰ βλαστήματα· τὰς μὲν γὰρ ἀκανθώδεις 15 τῆς διανοίας ἐκφύσεις ἀφηρεῖτο διὰ τε τῆς νηστείας καὶ τῆς προσευχῆς. Καὶ εἰ βραχὺ τι ἕκαστον τούτων προέκοπτε, ποικίλας αὐτοῖς τὰς τιμωρίας προσέφερε διὰ παντοδαπῶν πόνων τὸ σῶμα κακουχοῦσα. Οὐ μόνον γὰρ τῇ τοῦ ἄρτου λιμαγχονία ἤρκεῖτο, ἀλλὰ γε καὶ τῇ τοῦ ὕδατος ὀλιγοδεία.

20 18. Ὀπηνίκα μὲν πόλεμος τοῦ ἐχθροῦ πρὸς αὐτὴν συνεκροτεῖτο, προηγουμένως μὲν τὸν ἑαυτῆς Δεσπότην δι' εὐχῆς ἐκάλει πρὸς συμμαχίαν· οὐ γὰρ ἤρκεῖτο τὴν ὁρμὴν τοῦ λέοντος σβέσαι φιλῇ ἀσκήσει. Καὶ παρὰ μὲν τῆς ἰκεσίας παρῆν ὁ Κύριος, καὶ ἀπεδίδρασκεν ὁ πολέμιος· πολλάκις δὲ καὶ ἐχρόνιζε πρὸς τὴν 25 μάχην ὁ ἐχθρὸς, καὶ ὁ Κύριος οὐκ ἡμύνητο τὸν παλαμναῖον, αὐτῷ τούτῳ τῆς ἐναρέτου ψυχῆς, εἰσαύξων τὴν γυμνασίαν. Αὕτη δὲ ὥσπερ προσθήκη τῶν δώρων, ἐπὶ πλεῖον ἐκρατύνητο εἰς τὴν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ νίκην. Οὐ μόνον γὰρ ἤρκεῖτο ταῖς ὀλιγοδείαις τῶν τροφῶν ἑαυτὴν νεκροῦσα, ἀλλὰ γε καὶ τῶν καθ' ἡδονὴν διαιτημάτων ἐπειρᾶτο εἰργεῖν ἑαυτήν. Ἄρτον μὲν γὰρ πιτυρίαν 30 ἤσθιεν· ὕδωρ δὲ πολλάκις οὐδόλως ἐλάμβανε· καὶ ἐχαμεύνει δὲ

καλὸν οὕτως, ὥστε νὰ τὸ διαφυλάττη καὶ νὰ τὸ κρύβῃ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Αὐτὸ δὲ τὸ ἔκαμε, διότι προώδευε μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος καὶ ὄχι ἀπὸ φθόνον. Εἶχεν ἐπίσης ὑπ' ὄψιν τῆς τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ποὺ ἔλεγεν· «Ὅ,τι κάμνει ἡ δεξιὰ σου, ἄς μὴ τὸ γνωρίζῃ ἡ ἀριστερά σου»¹. Ἀθέατος λοιπὸν ἐξετέλει τὰ μοναχικά της καθήκοντα.

16. Ἀπὸ τὴν παιδικὴν τῆς ἡλικίαν μέχρι τῆς ὠριμότητος ἀπέφευγεν ὄχι μόνον τὰς συναναστροφὰς μὲ οἰονδήποτε ἄνδρα, ἀλλὰ πολλὰς φορές ἀκόμη καὶ τὰς γυναῖκας ἀπέφευγε, διὰ δύο λόγους· ἀφ' ἑνὸς μὲν διὰ νὰ μὴ ἀποκτήσῃ δόξαν ἕνεκα τῆς ὑπερβολικῆς ἀσκήσεως καὶ ἀφ' ἑτέρου διὰ νὰ μὴ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τὴν ἄσκησιν λόγῳ τῶν ἀναγκῶν τοῦ σώματος.

17. Τοιοῦτοτρόπως ἤλεγχε τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ψυχῆς τῆς καὶ δὲν ἐπέτρεπεν εἰς αὐτὰς νὰ παρασύρωνται ἀπὸ τὰς σαρκικὰς ἐπιθυμίας. Ἐκλάδευε τοὺς ἀκάρπους κλάδους, ὅπως κάμνομεν εἰς τὸ ὑπερβολικὰ πυκνόφυλλον δένδρον καὶ ἀπέκοπτε τὰς ἀκανθώδεις ἐκβλαστήσεις τῆς διανοίας μὲ τὴν νηστείαν καὶ τὴν προσευχὴν. Ἐάν κάποιος ἀπὸ αὐτὰ ἐσημείωνεν αὐξησιν, μὲ ποικίλους τρόπους τὸ ἐτιμῶρει καὶ μὲ κάθε εἶδους κόπων ἐταλαιπώρει τὸ σῶμα. Δὲν περιωρίζετο μόνον εἰς τὴν ἐξ ἄσιτίας ἀδυναμίαν ἀλλὰ ἐλάττωνεν εἰς τὸ ἐλάχιστον καὶ τὸ νερό.

18. Ὅταν ὁ ἐχθρὸς προητοίμαζε πόλεμον ἐναντίον τῆς, ἤδη αὐτὴ μὲ τὴν προσευχὴν τῆς εἶχε καλέσει τὸν Κύριόν τῆς ὡς σύμμαχον, διότι ἤρκεῖτο νὰ σβῆσῃ τὴν ὄρμην τοῦ λέοντος μὲ μόνην τὴν ἄσκησιν. Μὲ τὴν προσευχὴν παρουσιάζετο ὁ Κύριος καὶ ἀπεμακρύνετο ὁ ἀντίπαλος. Πολλὰς φορές ὁ ἐχθρὸς παρέτεινε τὴν μάχην καὶ ὁ Κύριος δὲν ἀπέκρουε μονομιᾶς τὸν ἀποτρόπαιον, διότι ἤθελε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον νὰ αὐξήσῃ τὴν πνευματικὴν ἄσκησιν τῆς ἐναρέτου ψυχῆς. Αὐτὴ περισσότερο ἐνισχύετο μὲ τὴν νίκην τοῦ ἐχθροῦ, σὰν νὰ ἐλάμβανε περισσότερα δῶρα. Δὲν ἤρκεῖτο μόνον εἰς τὸ νὰ νεκρώνῃ τὸ σῶμά της μὲ τὴν ἔλλειψιν τῶν τροφῶν, ἀλλὰ ἀπεμάκρυνε καὶ τὰ καταλύματα ποὺ προεκάλουν ἡδονήν. Ἐτρωγε ψωμί πιτυροῦχον, πολλὰς φορές δὲν ἔπινε νερὸ καὶ μέχρις ἑνὸς χρονικοῦ διαστήμα-

ἕως τινός. Ἔως μὲν οὖν συνεκροτεῖτο ὁ πόλεμος, τοιούτοις δό-
 πλοις ἐκέχρητο, εὐχὴν μὲν ἐνδυομένη ἀντὶ ὄπλου καὶ θυρεοῦ,
 ἡ δὲ περικεφαλαία αὐτῆς ἦν ἐκ πίστεως καὶ ἐλπίδος καὶ ἀγάπης
 5 συγκραθεῖσα. Ἡ γὰρ πίστις προηγείτο πάντων, ὅλους αὐτῆς
 τοὺς ἄρμους συσφίγγουσα. Παρῆν δὲ καὶ ἡ ἐλεημοσύνη, εἰ καὶ
 μὴ ἢ κατ' ἐνέργειαν ἀλλ' οὖν γε ἢ κατὰ πρόθεσιν.

19. Διὰ τούτων οὖν ἤτταν ὑπομένοντος τοῦ ἐχθροῦ καὶ αὐτὴ
 ἐπεκούφιζε τῆς δορυμνότητος ἀσκήσεως. Τοῦτο δὲ ἐποίει πρὸς τὸ
 μὴ ἀθρόως διαλυθῆναι τὰ τοῦ σώματος μέλη· ἤττης γὰρ ἦν τοῦ-
 10 το τεκμήριον. Τῶν γὰρ ὄπλων συμπεσόντων, ποία ἐλπίς ἐστὶ
 τῷ στρατιώτῃ εἰς πόλεμον; Τινὲς γοῦν ἀμέτρως καὶ ἀνεξετά-
 στως τῇ ἀσιτίᾳ ἑαυτοὺς καταδαπανήσαντες, καιρίαν ἑαυτοῖς
 τὴν πληγὴν ἐπήγαγον· ὥσπερ δὲ ἐν παραιτήσει τοῦ ἀντιπάλου
 γενόμενοι ἑαυτοὺς κατέφθειραν. Αὕτη δὲ οὐχ οὕτως ἔπραττεν,
 15 ἀλλὰ πάντα μετὰ διακρίσεως ἐποίει· καὶ τῷ μὲν ἐχθρῷ σφοδρῶς
 διὰ τε τῶν εὐχῶν καὶ τῆς ἀσκήσεως ἀπεμάχετο· πρὸς δὲ τὴν
 γαλήνην τῆς οἰκείας νηὸς ἐπεμελεῖτο τοῦ σώματος. Καὶ γὰρ οἱ
 ναυτιλλόμενοι, χειμῶνος καὶ κλύδωνος καταλαβόντος, ἄσιτοι
 διαμένουσι, πᾶσαν τὴν παρ' αὐτῶν τέχνην τῷ πρὸ ὀφθαλμῶν
 20 κινδύνῳ ἀντιτιθέντες· ὅπηνίκα δὲ τύχωσι τοῦ ζῆν, τότε τῆς δευ-
 τέρης σωτηρίας ποιοῦνται τὴν φροντίδα· καὶ οὐχ ἅπας αὐτῶν
 ὁ χρόνος πρὸς τὸν σάλον τῆς θαλάσσης καταναλίσκεται· ὥσπερ
 δὲ ἀνάπαυλαν δέχονται τῶν πόνων τὴν βραχυτάτην γαλήνην·
 καὶ οὐδ' οὕτως ἀμερίμως διάγουσιν, οὔτε μὴν ὑπὸ βαθεῖ καθέλ-
 25 κονται, πείραν ἐσχηκότες τῶν ἀπελθόντων καὶ ἔννοιαν λαμβά-
 νοντες τῶν μελλόντων. Εἰ γὰρ καὶ ὁ χειμὼν ἐκόπασεν, ἀλλ' ἡ
 θάλασσα οὐ μεμείωται· καὶ εἰ παρῆλθε τὸ δεύτερον, ἀλλ' ὁ-
 μως τὸ πρῶτον μένει· εἰ καὶ τὸ γενόμενον κεχώρισται, ἀλλὰ τὸ
 30 πνεῦμα τῆς ἐπιθυμίας ἀπήλασται, ἀλλ' ὁμως ὁ ἐξουσιάζων τού-

1. Πρβλ. Ἐφ. 6, 16 - 17.

τος ἑκοιμᾶτο κατὰ γῆς. Ὅσον διήρκει ὁ πόλεμος ἐχρησιμοποίει τὰ ἐξῆς ὄπλα· τὴν προσευχὴν ἐφόρει ἀντὶ ὄπλου καὶ ἀσπίδος, ἢ περικεφαλαία τῆς ἀπετελεῖτο ἀπὸ τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην. Ἡ πίστις ὅμως ὑπερεῖχεν ἀπὸ ὅλας τὰς ἀρετὰς, συγκρατοῦσα ὅλας τὰς σωματικὰς καὶ πνευματικὰς δυνάμεις ¹. Ἦτο καὶ ἐλεῆμων ἂν καὶ ὄχι ἐν ἐνεργείᾳ ἀλλὰ κατὰ τὴν πρόθεσιν.

19. Μὲ αὐτοὺς τοὺς τρόπους ὁ ἐχθρὸς ἐνικᾶτο ἀλλὰ καὶ αὐτὴ ἀνεκουφίζετο ἀπὸ τὴν σκληροτάτην ἄσκησιν. Τὸ ἔκαμνε αὐτὸ διὰ νὰ μὴ διαλυθοῦν διὰ μιᾶς τὰ μέλη τοῦ σώματος, ἐπειδὴ αὐτὸ θὰ ἦτο ἀπόδειξις τῆς ἡττας. Ὅταν τὰ ὄπλα παραδοθοῦν, ποία ἔλπις ἀπομένει εἰς τὸν στρατιώτην διὰ νὰ πολεμᾷ; Μερικοὶ ἐξήντησαν τοὺς ἑαυτοὺς των μὲ ὑπερβολικὸν καὶ παράλογον μέτρον καὶ ὑπολογισμὸν καὶ ἐπροξένησαν καιρίαν πληγὴν εἰς τὸ σῶμα των. Καὶ κατέστρεψαν τοὺς ἑαυτοὺς των, σὰν νὰ εἶχε παραιτηθῆ ἀπ' αὐτὸ ὁ ἀντίπαλος. Αὐτὴ ὅμως δὲν ἐνήργει ἔτσι, ἀλλὰ ὅλα τὰ ἔκαμνε μὲ διάκρισιν καὶ ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ ἀντεπεξήρχετο μὲ σφοδρότητα διὰ τῶν προσευχῶν καὶ τῆς ἀσκήσεως. Διὰ νὰ γαληνεύῃ δὲ τὸ ἰδικόν της πλοῖον ἐφρόντιζε καὶ διὰ τὸ σῶμα. Διότι καὶ οἱ ναῦται, ὅταν τοὺς καταλάβῃ θύελλα καὶ τρικυμία μένουν πεινασμένοι, διότι καταβάλλουν ὅλας τὰς δυνάμεις των εἰς τὸ νὰ ἀμυνθοῦν εἰς τὸν καταφανῆ κίνδυνον. Καὶ ὅταν κατορθώσουν νὰ ἐπιζήσουν τότε φροντίζουν νὰ ἐξασφαλίσουν καὶ τὴν δευτέραν σωτηρίαν. Καὶ ὅλος ὁ χρόνος των εἰς τὴν θάλασσαν δὲν ἐξοδεύεται εἰς τὰς τρικυμίας. Τὴν μικρὰν ἡρεμίαν δέχονται σὰν ἀνάπαυσιν ἀπὸ τοὺς κόπους. Καὶ οὔτε περνοῦν τὸν καιρὸν των ἐντελῶς ἀμερίμνωσ, οὔτε παρασύρονται ἀπὸ ὑπνον βαθύν, διότι γνωρίζουν τί ἔχει συμβῆ εἰς τὸ παρελθόν καὶ προνοοῦν διὰ τὰ μέλλοντα. Διότι καὶ ἂν ἐσταμάτησεν ἡ θύελλα, ὅμως ἡ θάλασσα δὲν ἔχει ὀλιγοστεύσει. Καὶ ἐὰν ἐπέρασε τὸ δεύτερον, ὅμως τὸ πρῶτον παραμένει. Καὶ ἐὰν τὸ γεγονὸς ἀνῆκει εἰς τὸ παρελθόν, ἡ δημιουργικὴ αἰτία παραμένει. Ἔτσι λοιπὸν καὶ εἰς τὴν προκειμένην περίπτωσιν ἂν καὶ ἡ ἐπιθυμία ἔχει ἀπομακρυνθῆ ἐν τούτοις αὐτὸς ποὺ τὴν κατευ-

του οὐ μακρὰν τυγχάνει. Ὅθεν δεῖ ἀδιαλείπτως προσεύχεσθαι διὰ τὸ ἀβέβαιον τῆς θαλάσσης καὶ τὴν ἀλμυρὰν τοῦ ἐχθροῦ κακίαν. Ἡ οὖν μακαρία ἀκριβῶς εἰδυῖα τὸ παρὸν ἐν τῷ βίῳ κλυδώνιον καὶ προβλέπουσα τὰς τῶν πνευμάτων ζάλας, ἐπιμελῶς 5 ἦν οἰακίζουσα τὸ ἴδιον σκάφος τῇ εἰς Θεὸν εὐσεβείᾳ· καὶ γὰρ ἀχείμαστον αὐτὸ τῷ σωτηρίῳ λιμένι προσώρμισεν, ἄγκυραν ἀσφαλεστάτην τὴν εἰς Θεὸν πίστιν θεμένην.

20. Ἀποστολικὸς μὲν οὖν αὐτῆς ὁ βίος, διὰ πίστεως καὶ ἀκτημοσύνης συσφιγγόμενος, ἔτι γε μὴν ἀγάπη καὶ ταπεινο-
10 φροσύνη διαλάμπων. Αὕτη τοῦ σωτηρίου λόγου τὴν πρᾶξιν ἐξετέλεσεν· «Ἐπιβήσῃ γὰρ ἐπὶ ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον», («καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»). Οἰκειῶς αὕτη ἤκουσε τὸ «Εὖ, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ· ἐπὶ ὀλίγων ἦς πιστός, ἐπὶ πολλῶν σε καταστήσω». Τὸ δὲ ῥητόν, εἰ καὶ τῶν δωρεῶν ἀνάγεται, ἀλλ'
15 ὅμως ἐνταῦθα νοείσθω, ὡς ὅτι ἐνίκησας τὸν ἐνυλον πόλεμον, καὶ κατὰ τοῦ αὐλοῦ δὲ τρόπαιον πήξεις, ἐμοῦ ὑπερασπίζοντός σου. Γνώτωσαν τὸ μέγεθος τῆς πίστεως αἱ ὑπὸ τοῦ θεράποντός μου Παύλου ῥηθεῖσαι ἀρχαὶ καὶ ἐξουσίαι· νικήσας γὰρ τὰς ἐναντίας δυνάμεις, προσομιλήσεις καὶ ταῖς κρείττοσιν.

20 21. Οὕτω μὲν οὖν καθ' ἑαυτὴν ἀναχωροῦσα τῶν ἀγαθῶν ἔργων τελεσιουργὸς ἐγίνετο. Τοῦ δὲ χρόνου προϊόντος, καὶ τῶν ἀρετῶν αὐτῆς ἀνθουσῶν, ἡ εὐωδία τῶν εὐκλεεστάτων αὐτῆς πόρων εἰς πολλοὺς διέβαιεν. «Οὐδὲν γάρ», φησί, («κρυπτὸν δ' οὐ φανερωθήσεται»). Οἶδε γὰρ ὁ Θεὸς τοὺς αὐτὸν ἀγαπῶντας καὶ
25 δι' ἑαυτοῦ κηρύττειν πρὸς διόρθωσιν τῶν ἀκουόντων. Τότε μὲν οὖν τῇ βουλήσει τοῦ κρείττονος ἤρξαντό τινες παραβάλλειν, καὶ πρὸς οἰκοδομὴν οἰκειὰν τὰς ἐντεῦξεις ποιεῖσθαι· καὶ γὰρ διὰ τῶν λόγων τὰ τοῦ βίου αὐτῆς ἐμπορευόμεναι ἐπὶ πλέον προσήγ-

1. Πρβλ. Ἐβρ. 6, 18 - 19.

2. Ψαλμ. 90, 13.

3. Λκ. 10, 19.

4. Μθ. 25, 21.

5. Πρβλ. Ἐφ. 6, 12.

θύνει δὲν εὐρίσκεται μακριά. Διὰ τοῦτο πρέπει ἀδιακόπως νὰ προσευχώμεθα, διότι ἡ θάλασσα εἶναι ἀσταθής καὶ ἡ κακία τοῦ ἐχθροῦ ἀπύθμενος. Αὐτὴ λοιπὸν ἡ μακαρία ἐπειδὴ ἐγνώριζε πολὺ καλὰ τὴν ταραχὴν τῆς παρουσίας ζωῆς καὶ προέβλεπε τὴν ζάλην τῶν λογισμῶν, μὲ προσοχὴν κατηύθυνε τὸ σκάφος τῆς διὰ τῆς εὐσεβείας εἰς τὸν Θεόν· καὶ διὰ τοῦτο ἀνεπηρέαστον ἀπὸ τὰς τρικυμίας τὸ ἠγκυροβόλησεν εἰς τὸ σωτήριον λιμάνι, ἔρριψε δὲ ἄγκυραν ἀσφαλῆ τὴν πίστιν εἰς τὸν Θεόν¹.

20. Ἡ ζωὴ τῆς ἦτο ἀποστολική, συνδυασμένη μὲ πίστιν καὶ ἀκτημοσύνην καὶ ἔλαμπεν ἀπὸ ἀγάπην καὶ ταπεινοφροσύνην. Εἰς αὐτὴν ἐφηρμόσθη ὁ σωτήριος λόγος· «θὰ πατήσης ἐπάνω εἰς τὰ φίδια ἀσπίδα καὶ βασιλίσκον»², «καὶ εἰς ὅλην τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ»³. Ἦκουσεν αὐτὴ δικαίως τὸ· «Εὖγε, δοῦλε ἀγαθὲ καὶ πιστέ. Ἦσουν ἔμπιστος εἰς ὀλίγα ἀγαθὰ, τώρα θὰ σὲ κάνω διαχειριστὴν εἰς πολλὰ»⁴. Ἄν καὶ τὸ ρητὸν ἀναφέρεται εἰς ὑλικὰς δωρεὰς ἐδῶ ὅμως ἄς τὸ ἐκλάβωμεν μὲ τὴν ἐξῆς ἔννοιαν· Ἐπειδὴ πράγματι ἐνίκησες εἰς τὸν πόλεμον ἐναντίον τῆς ὕλης καὶ ἐναντίον τοῦ ἀοράτου ἐχθροῦ θὰ ὑψώσης τρόποιον, διότι ἐγὼ σὲ ὑπερασπίζω. Ἄς γνωρίζουν τὴν ἀξίαν τῆς πίστεως αἱ ἀρχαὶ καὶ αἱ ἐξουσίαι, τὰς ὁποίας ὁ δοῦλός μου Παῦλος ἀνέφερε⁵· διότι ὅταν νικήσης τὰς ἐχθρικές δυνάμεις θὰ συναναστρέφῃσαι καὶ τὰς ἀγγελικὰς.

21. Καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἀσκητεύουσα μόνη, ἔκαμνε καλὰ ἔργα. Μὲ τὴν πάροδον τοῦ χρόνου καὶ τὴν ἄνθησιν τῶν ἀρετῶν τῆς, τὸ ἄρωμα τῶν ἐνδοξοτάτων κόπων ὠσφραίνοντο πολλοί. «Δὲν ὑπάρχει», λέγει ἡ Γραφή, «κρυπτόν, τὸ ὁποῖον δὲν θὰ φανερωθῆ»⁶. Γνωρίζει ὁ Θεὸς αὐτοὺς πού τὸν ἀγαποῦν καὶ ἡξέυρει νὰ κηρύττη ὁ ἴδιος διὰ νὰ διορθῶνῶνται ὅσοι ἀκούουν. Τότε, λοιπὸν, ἤρχισαν μερικοὶ νὰ ἀντιπαραβάλλουν (τοὺς λόγους τῆς) μὲ τὸ θεῖον θέλημα καὶ ἔτσι αἱ συναντήσεις των νὰ ἀποβαίνουν πρὸς ἰδίαν οἰκοδομήν. Μὲ τὰς ἐρωτήσεις των ἐπληροφοροῦντο τὴν ζωὴν τῆς καὶ τὴν ἐπλησίαζον ἀκόμη περισσότερο, μὲ τὴν

6. Μθ. 10, 26.

γίζον ὠφελεῖσθαι βουλόμεναι. Κατὰ γὰρ τὴν συνήθη ἀκολουθίαν ἐπυνηθάνοντο αὐτῆς λέγουσαι· Πῶς δεῖ σωθῆναι; ἡ δέ, στενάξασα βαρὺ καὶ δακρῶν πλῆθος ἀφείσα, εἰς ἑαυτὴν ἐχώρει, καὶ ὡσπερ διὰ τῶν δακρῶν τὴν ἀπόκρισιν ποιησαμένη, δευτέραν σιωπὴν ἤσκει. Αἱ δὲ συνελθοῦσαι ἐβιάζοντο λαλεῖν αὐτὴν τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ· καὶ γὰρ ἐθαύμαζον ὑπὸ μόνῃς τῆς θεάς καταπληττόμεναι· καὶ αὖθις παρεκάλουν αὐτὴν φθέγγασθαι. Ἐπὶ πολὺ δὲ τῆς μακαρίας ἐκβιαζομένης, μετὰ χρόνον ἰκανόν, πολλῆς ἡσυχίας γενομένης, ταπεινῇ τῇ φωνῇ τὸ γραφικὸν ἐκείνο ἔφη ῥῆμα τό· «Μὴ ἐκβιάζου πένητα· πτωχὸς γάρ ἐστιν». Αἱ δὲ παροῦσαι ἀσμένως τὸ ῥῆμα δεξάμεναι, ὡσπερ μέλιτος καὶ κηρίου ἀπογευσάμεναι, ἐπὶ πλεῖον τῆς ἐρωτήσεως εἶχοντο· καὶ λοιπὸν διὰ τῶν γραφικῶν αὐτὴν ῥημάτων ἐπεφόρτιζον· ἔλεγον γὰρ πρὸς αὐτήν, ὡς «Δωρεὰν ἔλαβες, δωρεὰν δός». Καὶ φησιν·

15 Ὁρα μὴ τὴν κρυποτάλαντον ἀντὶ τοῦ δούλου ἀποτίσης δίκην. Ἡ δὲ πρὸς αὐτὰς εἶπε· Τί οὖτω περὶ ἐμοῦ τῆς ἁμαρτωλοῦ φαντάζεσθε, ὡς πρρατούσης τι ἢ λεγούσης; Κοινὸν ἔχομεν διδάσκαλον τὸν Κύριον· ἐκ τῆς αὐτῆς πηγῆς ἀρνόμεθα τὰ πνευματικὰ νάματα· ἐκ τῶν αὐτῶν δὲ μαζῶν γαλακτοτροφούμεθα, τῆς

20 τε Παλαιᾶς καὶ τῆς Καινῆς Διαθήκης. Αἱ δὲ πρὸς αὐτήν φασιν· Οἴδαμεν καὶ ἡμεῖς, ὅτι μία ἐστὶν ἡμῶν παιδαγωγός, ἡ Γραφή, καὶ ὁ αὐτὸς διδάσκαλος· ἀλλ' αὐτῇ ἐπαγρύπνω σπουδῇ προέκοψας ταῖς ἀρεταῖς· καὶ δέον τὰς ἐν ἔξει τῶν καλῶν γενομένας, ὡς δυνατωτέρας, ἐπιπράττειν τοῖς μειρακίοις· καὶ γὰρ ὁ κοινὸς ἡ-

25 μῶν διδάσκαλος τοῦτο παρακελεύεται. Ἡ δὲ μακαρία ταῦτα ἀκούσασα, ὡσπερ τὰ ὑποτίθια βρέφη, ἐκλαυθμήριζεν. Αἱ δὲ συνελθοῦσαι, ἐν δευτέρῳ θέμεναι τὴν ἐρώτησιν, παρεκάλουν αὐτὴν τοῦ κλαυθμοῦ παύσασθαι. Καὶ ὡς ἡσύχασεν, ἐπιπολὺν πάλιν ἡσυχία ἐγένετο. Ἦρξαντο δὲ αὖθις παρακαλεῖν αὐτήν. Ἡ δὲ

1. Πρμ. 22, 22.

2. Μθ. 10, 8.

ἐπιθυμίαν νά ὠφελοῦνται. Ὅπως συνήθως συμβαίνει, τὴν ἡρώτων διὰ νά μάθουν· Πῶς δυνάμεθα νά σωθῶμεν; Καί αὐτὴ μετὰ ἀπὸ βαρεῖς ἀναστεναγμούς καὶ πολλὰ δάκρυα ἐκλείνετο εἰς τὸν ἑαυτὸν της, καὶ ὡς νά εἶχε δώσει τὴν ἀπάντησιν διὰ τῶν δακρύων, ἐσυνέχιζε νά σιωπᾷ ἐκ νέου. Ἀλλὰ ὅλαι μαζί τὴν ἐπίεζαν νά διηγηθῇ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ, διότι τὴν ἐθαύμαζαν καὶ μόνον πού τὴν ἔβλεπαν, καὶ ἀμέσως πάλιν τὴν παρεκάλουν νά ὁμιλήσῃ. Καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἐπίεζετο ἡ μακαρία, μετὰ ἀπὸ ἀρκετὴν ὥραν καὶ ἀφοῦ ἐγένετο πολλὴ ἡσυχία, μὲ χαμηλὴν φωνὴν εἶπε τὴν γραφικὴν ἐκείνην ἔκφρασιν· «Μὴ ἐξαναγκάζῃς τὸν πτωχόν, διότι εἶνε ἐξουθενωμένος»¹. Καὶ αἱ ἀκροάτριαι ἀφοῦ ἐδέχθησαν μὲ εὐχαρίστησιν τὴν ἀπάντησιν, σὰν νά ἐδοκίμασαν μέλι καὶ κηρήθρα ἐπέμεναν νά ἐρωτοῦν περισσότερον. Κατόπι τὴν ἐπολιόρκουν μὲ τὰς γραφικὰς φράσεις καὶ ἔλεγον πρὸς αὐτὴν, λόγου χάριν· «Δωρεάν ἔλαβες, δωρεάν δός»². ἀκόμη δέ· Πρόσεχε μήπως τιμωρηθῆς σύ, ἐπειδὴ ἔκρυψες τὸ τάλαντόν σου, ἀντὶ τοῦ δούλου³. Καὶ αὐτὴ ἀπεκρίνετο· Διατί ἔχετε τόσον μεγάλην ἰδέαν δι' ἐμὲ τὴν ἀμαρτωλὴν, ὅτι δῆθεν κάμνω ἢ λέγω τίποτα τὸ σπουδαῖον; Ἔχομεν κοινὸν διδάσκαλον, τὸν Κύριον, ἀπὸ τὴν ἰδίαν πηγὴν ἀντλοῦμεν τὰ πνευματικὰ νάματα· γαλουχοῦμεθα ἀπὸ τοὺς ἰδίους μαστοὺς, τὴν Παλαιάν καὶ τὴν Καινὴν Διαθήκην. Καὶ αὐταὶ τῆς ἔλεγον· Γνωρίζομεν καὶ ἡμεῖς ὅτι ἡ Γραφὴ εἶναι ἡ μοναδικὴ παιδαγωγὸς μας καὶ ὁ κοινὸς διδάσκαλος, ἀλλὰ σύ μὲ τὴν ἀκατάπαυστον μελέτην προέκοψες εἰς τὰς ἀρετάς. Καὶ εἶνε ἀνάγκη αὐταὶ αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἤδη συνηθίσει εἰς τὸ καλόν, ὡς δυνατώτεραι νά βοηθοῦν τὰς μικράς. Διότι αὐτὸ μᾶς προστάσσει καὶ ὁ κοινὸς μας διδάσκαλος. Ἡ δὲ μακαρία, ὅταν ἤκουσε αὐτὰ, ἐκλαυθμῆριζε σὰν βρέφος πού εὐρίσκεται εἰς τὸν μαστὸν τῆς τροφοῦ. Αἱ δὲ σύντροφοὶ της ὑποβάλλουσαι τὴν ἐρώτησιν ἐκ δευτέρου, τὴν παρεκάλουν νά σταματήσῃ τὸ κλάμα. Καὶ ὅταν ἡσύχασε, διὰ πολλὴν ὥραν ἐπεκράτησεν ἡσυχία. Καὶ ἀμέσως ἤρχισαν νά τὴν παρακαλοῦν.

3. Πρβλ. Μθ. 25, 24 ε.

σπλαγχνισθεῖσα καὶ γνοῦσα ὅτι τὰ λεγόμενα οὐ νέμει αὐτῇ ἔπαινον, ταῖς δὲ παρούσαις κατασπείρει ὠφέλειαν, ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτὰς οὕτω.

22. Τεκνία, πάντες καὶ πᾶσαι τὸ σωθῆναι οἶδαμεν, ἀλλὰ 5 διὰ τῆς οἰκείας ἀμελείας τῆς σωτηρίας ἀπολειπόμεθα. Δεῖ γὰρ πρῶτον τὰ διὰ τῆς χάριτος τοῦ Κυρίου γνωρισθέντα φυλάττειν. Εἰσὶ δὲ ταῦτα· «Ἀγαπήσεις τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου ἐξ ὅλης τῆς ψυχῆς σου», «καὶ τὸν πλησίον σου ὡς ἑαυτόν». Ἐκ τούτων ἡ ἀρχὴ τοῦ νόμου φυλάττεται, καὶ ἐν τούτῳ τὸ πλήρωμα τῆς 10 χάριτος ἐπαναπαύεται. Βραχεῖα μὲν τοῦ λόγου ἢ ἐκφώνησις, ἀλλὰ πολλὴ καὶ ἄπειρος ἢ ἐν τούτῳ τούτου δύναμις. Πάντα γὰρ τὰ ψυχοφελῆ ἐκ τούτων ἠρτηνται καὶ μαρτυρεῖ Παῦλος, λέγων ὡς τέλος νόμου εἶναι τὴν ἀγάπην. Ὅσα μὲν οὖν οἱ ἄνθρωποι χρῆσιμα κατὰ χάριν τοῦ Πνεύματος εἶπωσιν, ἐκ τῆς ἀγάπης 15 ἐστὶ, καὶ εἰς αὐτὴν τελευτᾷ. Ἡ οὖν σωτηρία αὕτη ἐστίν, ἡ διπλῆ ἀγάπη.

23. Δεῖ δὲ καὶ τοῦτο προσθεῖναι, ἐξ αὐτῆς πάλιν τυγχάνον, τὸ ἐκάστην ἡμῶν ἐπιγινώσκουσιν ὃ ἐστὶν τῶν μειζόνων ἐφίεσθαι. Αἱ δὲ ἠπόρουν πρὸς τὸ λεχθὲν καὶ αἰθῖς ἀντηρώτων. Ἡ 20 δὲ πρὸς αὐτὰς ἔφη· Οὐκ ἀγνοεῖτε τὴν ἐν τῷ εὐαγγελίῳ παραβολὴν περὶ τῶν ρ' καὶ ξ' καὶ λ'· ἡ μὲν οὖν ἑκατοντάς ἐστι τὸ ἡμέτερον ἐπάγγελμα· ἡ δὲ ἑξακοντάς ἐστι τὸ τῶν ἐγκρατῶν τάγμα· ἡ δὲ τριακοντάς τῶν σωφρόνως βιούντων. Καὶ ἀπὸ μὲν τῶν τριάκοντα ἐπὶ τὰ ἐξήκοντα καλὸν μεταβῆναι· ἀπὸ γὰρ τῶν 25 μικρῶν ἐπὶ τὰ μείζονα καλὸν προκόπτειν· ἀπὸ δὲ τῶν μειζόνων ἐπὶ τὰ ἐλάττονα κατατρέχειν, ἐπικίνδυνον. Ὁ γὰρ ἅπαξ νεύσας ἐπὶ τὰ χεῖρω, οὐδὲ ἐν τοῖς ὀλίγοις στήναι δύναται, ἀλλ' ὤσπερ ἐν βυθῷ τῆς ἀπωλείας φέρεται. Τινὲς γοῦν, παρθενίαν ἐπαγγελλόμενοι καὶ ἀσθενοῦς γνώμης τὸν λογισμὸν ὑποσυρόμε-

1. Μθ. 22, 37· 39.

2. Πρβλ. Α' Τιμ. 1, 5.

3. Πρβλ. Μθ. 13, 8 - 9· 23. Οὕτως ἐρμηνεύουν τὸ χωρίον οἱ ἀσκητικοὶ πατέρες, καθὼς καὶ ἄλλα τινά, ἐξ ἐπιδράσεως τῶν περὶ τοῦ μοναχικοῦ βίου διδασκαλιῶν καὶ δοξασιῶν των.

Καὶ αὐτὴ τὰς ἐλυπήθη καὶ ἐπειδὴ κατενόησεν, ὅτι οἱ λόγοι τῆς δὲν ἐπιφέρουν ἔπαινον ἀλλὰ ὠφελοῦν τὰς παρευρισκομένας, ἤρ-
χισε νὰ ὁμιλῇ πρὸς αὐτὰς ὡς ἑξῆς.

22. Παιδιά μου, ὅλοι καὶ ὅλοι γνωρίζομεν τὸν τρόπον τῆς σωτηρίας, ἀλλὰ χάνομεν τὴν σωτηρίαν ἐξ αἰτίας τῆς ἰδικῆς μας ἀμελείας. Διότι πρὶν ἀπὸ ὅλα χρειάζεται νὰ διαφυλάττωμεν αὐτὰ ποῦ μᾶς ἐγνώρισεν ἡ χάρις τοῦ Κυρίου. Καὶ εἶνε αὐτὰ· «Νὰ ἀγαπήσῃς τὸν Κύριον τὸν Θεόν σου μὲ ὅλην σου τὴν ψυχὴν», «καὶ τὸν πλησίον σου σὰν τὸν ἑαυτὸν σου»¹. Αὐταὶ αἱ ἐντολαὶ συνιστοῦν τὴν ἀπαρχὴν τοῦ θείου θελήματος καὶ εἰς αὐτὸ ἐπαναπαύεται ὁλόκληρος ἡ χάρις. Ἡ ἐκφώνησις τοῦ λόγου εἶνε σύντομος εἰς τὸ σημεῖον αὐτό, ἀλλὰ πολλὴ καὶ ἀπειρος ἡ δύναμις αὐτοῦ. Ὅλα τὰ ψυχωφελῆ ἐξαρτῶνται ἐξ αὐτοῦ. Καὶ δίδει καὶ ὁ Παῦλος τὴν μαρτυρίαν, λέγων ὅτι ὁ σκοπὸς τοῦ νόμου εἶνε ἡ ἀγάπη². Ὅσα χρήσιμα λοιπὸν εἶπαν οἱ ἄνθρωποι ἐμπορούμενοι ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, ἀπὸ τὴν ἀγάπην προέρχονται καὶ εἰς αὐτὴν καταλήγουν. Ἡ σωτηρία λοιπὸν εἶναι αὐτή, δηλαδὴ ἡ διπλῆ ἀγάπη.

23. Πρέπει λοιπὸν καὶ τοῦτο νὰ προσθέσωμεν, πάλιν ἰδικόν τῆς ἔργον εἶνε, τὸ νὰ γνωρίζῃ κάθε μία ἀπὸ ἡμᾶς ποῖον εἶνε τὸ μεγαλύτερον ἀγαθὸν καὶ ἐκεῖνο νὰ ἐπιθυμῇ. Καὶ αὐταὶ ἐδειχναν ἀπορίαν πρὸς αὐτὸ ποῦ εἶπε καὶ ἠρώτων πάλιν. Αὐτὴ δὲ ἀπήντησε πρὸς αὐτὰς· Γνωρίζετε τὴν παραβολὴν τοῦ εὐαγγελίου περὶ τῶν ἑκατὸν καὶ ἐξήκοντα καὶ τριάκοντα. Ἡ ἑκατοντὰς συνιστᾷ τὸ ἰδικόν μας ἔργον, ἡ ἐξηκοντὰς εἶνε τὸ τάγμα τῶν ἐγκρατῶν ἡ δὲ τριακοντὰς αὐτῶν ποῦ ζοῦν ἐν σωφροσύνῃ³. Εἶνε ὠραῖον νὰ μεταβαίνωμεν ἀπὸ τὰ τριάκοντα εἰς τὰ ἐξήκοντα, οἱ μικροὶ νὰ προκόπτουν πρὸς τὰ μεγάλα. Τὸ δὲ νὰ κατηφορίζωμεν ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα εἰς τὰ μικρότερα εἶναι ἐπικίνδυνον. Αὐτὸς ποῦ ἐπῆρε μίαν φοράν κλίσιν εἰς τὰ χειρότερα, δὲν ἠμπορεῖ νὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ὀλίγα, ἀλλὰ πίπτει εἰς τὸν βυθὸν τῆς καταστροφῆς σὰν εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης. Μερικαὶ λοιπὸν ἐνῶ ὑπόσχονται παρθενίαν, ὅμως παρασύρονται εἰς τοὺς πονηροὺς λογισμοὺς λόγῳ τῆς ἀδυνατοῦ θελήσεώς των καὶ καταφεύγουν

ναι, προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις προφασίζονται. Πρὸς γὰρ ἑαυτὰς
 λέγουσι, μᾶλλον δὲ πρὸς τὸν διάβολον, ὅτι ἐὰν μὲν σωφρόνως
 (μᾶλλον δὲ ἀφρόνως) βιώσωμεν, κἂν τοῦ τριακοστοῦ ἀξιούμεθα
 καὶ γὰρ φησιν, ὡς πᾶσα ἡ Παλαιὰ τῆς παιδοποιίας εἶχετο. Γνω-
 5 στὸν οὖν ἔστω τὴν γνώμην ταύτην τοῦ ἐχθροῦ εἶναι. Ὁ γὰρ ἐκ
 τῶν μειζόνων ἐπὶ τὰ ἐλάττω ἀγόμενος ὑπὸ τοῦ ἐναντίου βάλ-
 λεται· ὡσπερ γὰρ στρατιώτης φηγᾶς, ὁ τοῦτο δρᾶς κρίνεται· καὶ
 οὐχ ὅτι πρὸς τὴν ἐλάττω στρατείαν κενώρηκε, συγγνώμης ἀ-
 ξιοῦται· ἀλλ' ὅτι ἀπέδρα, τὴν τιμωρίαν λαμβάνει. Δεῖ οὖν, κα-
 10 θῶς προεῖπον, ἐκ τῶν ἐλαττόνων ἐπὶ τὰ μείζω προσβαίνειν.
 Καὶ τοῦτο ὁ Ἀπόστολος διδάσκει, ὡς «Τῶν ὀπισθεν ἐπιλαν-
 θανομένους, τοῖς ἔμπροσθεν ἐπεκτείνεσθαι» χρή. Δεῖ οὖν τοὺς
 τὴν ἑκατοντάδα κρατοῦντας, ταύτην εἰς ἑαυτοὺς ἀνακνυκτοῦν,
 καὶ πέρασ μὴ διδόναι τῷ ἀριθμῷ. Φησὶ γάρ, ὅτι «Ἄν ποιήσητε
 15 τὰ προστεταγμένα, εἴπατε, ὅτι δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν».

24. Δεῖ οὖν ἡμᾶς τὰς τὸ ἐπάγγελμα τοῦτο ἐπανηρημένας,
 σωφροσύνην τὴν εἰς ἄκρον κατέχειν. Καὶ γὰρ καὶ παρὰ ταῖς κο-
 σμικαῖς δοκεῖ σωφροσύνη πολιτεύεσθαι, ἀλλὰ συμπάροισιν
 αὐταῖς καὶ ἀφροσύνη, διὰ τὸ ταῖς ἄλλαις πάσαις αἰσθήσεων
 20 ἁμαρτάνειν. Καὶ γὰρ ὀρώσιν ἀπροεπῶς καὶ γελῶσιν ἀτάκτως.
 Ἡμεῖς δὲ μάλιστα καὶ ταῦτα ἀφέμεναι ἐπαναβῶμεν ταῖς ἀ-
 ρεταῖς καὶ ἀπὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἀφέλωμεν τὴν ματαίαν φαντα-
 σίαν. Καὶ γὰρ φησιν ἡ Γραφή· «Οἱ ὀφθαλμοί σου ὀρθὰ βλέπέ-
 τωσαν»· καὶ τὴν γλῶτταν κωλύειν τῶν τοιοῦτων ἁμαρτημάτων.
 25 Ἀθέμιτον γὰρ τὸ τῶν ὕμνων ὄργανον αἰσχροῦ προφέρειν ῥήματα.
 Οὐ μόνον δὲ λέγειν αὐτὰ παραιοῦς, ἀλλὰ καὶ ἀκούειν.

25. Ταῦτα δὲ ἀδύνατον φυλάττειν, ἐὰν ταῖς προδόσις συνε-
 χῶς χρώμεθα. Διὰ γὰρ τῶν αἰσθήσεων ἡμῶν, κἂν μὴ βουλώ-

1. Φιλ. 3, 14.

2. Λκ. 17, 10.

3. Πρμ. 4, 25.

εἰς ἁμαρτωλὰς προφάσεις. Διότι λέγουν εἰς τὸν ἑαυτὸν των ἢ μᾶλλον πρὸς τὸν διάβολον, ὅτι ἐὰν ζήσωμεν (ἔγγαμοι) μὲ σωφροσύνην (μᾶλλον μὲ ἀφροσύνην) ὑπάρχει πιθανότης νὰ τύχωμεν τοῦ μισθοῦ τοῦ τριακοστοῦ. Καὶ ἰσχυρίζονται ὅτι ὅλη ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ὑπεστήριζε τὴν τεκνογονίαν. Νὰ γνωρίζετε, λοιπόν, ὅτι ἡ γνώμη αὐτὴ εἶνε τοῦ ἐχθροῦ. Διότι αὐτὸν ὁ ὀποῖος ὀδηγεῖται ἀπὸ τὰ μεγαλύτερα εἰς τὰ μικρότερα τὸν πολεμεῖ ὁ ἐχθρός. Ὅπως ὁ στρατιώτης, ὁ ὀποῖος ἐλιποτάκτησεν, ὀδηγεῖται εἰς δίκην διὰ τὴν ἀπόδρασιν καὶ δὲν συγχωρεῖται μὲ τὴν δικαιολογίαν, ὅτι δῆθεν ὑπεχώρησεν εἰς τὰ μετόπισθεν, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐλιποτάκτησε, τιμωρεῖται. Πρέπει λοιπόν, ὅπως εἶπα προηγουμένως, ἀπὸ τὰ χαμηλότερα νὰ ἀναβαίνωμεν εἰς τὰ ὑψηλότερα. Καὶ αὐτὸ ὁ ἀπόστολος Παῦλος διδάσκει λέγων, ὅτι «ἀφοῦ λησμονήσωμεν τὸ παρελθόν, πρέπει νὰ φροντίσωμεν νὰ ἀξιοποιήσωμεν τὸ μέλλον»¹. Ἄρα πρέπει αὐτοὶ ποὺ ἔχουν τὴν ἑκατοντάδα, αὐτὴν νὰ ἐπαναφέρουν εἰς τὸν ἑαυτὸν των καὶ νὰ μὴ δίδουν τέλος εἰς τὸν ἀριθμὸν. Διότι πάλιν λέγει ἡ Γραφή ὅτι «καὶ ἂν ἐφαρμόσετε τὰς διαταχθεῖσας ἐντολάς, νὰ εἴπητε ὅτι εἴμεθα δοῦλοι ἄχρηστοι»².

24. Ἡμεῖς, λοιπόν, ποὺ ἐξελέξαμεν αὐτὸν τὸν τρόπον ζωῆς, νὰ διατηροῦμεν σωφροσύνην εἰς ἀπόλυτον βαθμὸν. Καθ' ὅσον ὑπάρχει ἡ γνώμη ὅτι καὶ αἱ κοσμικαὶ ἀσκοῦν σωφροσύνην, ἀλλὰ συνυπάρχει εἰς αὐτάς καὶ ἡ ἀφροσύνη, διότι ἁμαρτάνουν μὲ ὅλας τὰς ἄλλας αἰσθήσεις. Διότι βλέπουν μὲ ἀπρέπειαν καὶ γελοῦν ἄτακτα. Ἡμεῖς ὅμως ἀφοῦ ἐγκαταλείψωμεν καὶ αὐτά, ἄς ἀνυψούμεθα εἰς τὰς ἀρετὰς καὶ ἄς ἀφαιροῦμεν ἀπὸ τὰ μάτια μας κάθε μάταιον θέαμα. Διότι ἡ Γραφή λέγει «Τὰ μάτια σου ἄς βλέπουν τὰ πρέποντα»³. Καὶ νὰ ἐμποδίζωμεν τὴν γλῶσσαν ἀπὸ τέτοια ἁμαρτήματα. Ὅντως εἶνε ἀπὲρρεπὲς τὸ ὄργανον ποὺ χρησιμοποιοῦμεν διὰ τοὺς ὕμνους νὰ προφέρῃ αἰσχρὰς λέξεις. Καὶ ὄχι μόνον νὰ παύσωμεν νὰ λέγωμεν αὐτά, ἀλλὰ καὶ νὰ τὰ ἀκούωμεν.

25. Εἶνε ὅμως ἀδύνατον νὰ τὰ ἐφαρμόσωμεν αὐτά, ἐὰν συνεχῶς ἐρχώμεθα εἰς ἐπικοινωνίαν μὲ τὰ ἔξω. Διότι διὰ μέσου

μεθα, οἱ κλέπται εἰσίσαι. Πῶς γὰρ δύναται οἶκος, καπνοῦ ἐκ τῶν ἔξωθεν κινηθέντος καὶ τῶν θυρίδων ἀνοιγισῶν, μὴ μελαίνεσθαι; Ἀναγκαίως οὖν παραιτεῖσθαι προσήκει τὰς εἰς τὴν ἀγορὰν προελεύσεις. Εἰ γὰρ ἐπαχθὲς καὶ βαρὺ ἡγούμεθα ἀδελφούς 5 καὶ γονεῖς γυμνοὺς θεάσασθαι, πόσω μᾶλλον ἐπιβλαβὲς ἡμῖν ἔσται θεωρῆσαι ἐπὶ τῶν πλατειῶν τοὺς ἀπρεπῶς γεγυμνωμένους, ἔτι γε μὴν καὶ ἀκόλαστα ῥήματα λέγοντας; Ἐκ τούτων γὰρ συμβαίνει ἀηδεῖς καὶ λοιμώδεις φαντασίας προσέρχεσθαι.

26. Ὀπηρῖκα δὲ καὶ εἰς τοὺς οἴκους ἑαυτὰς καθείρωμεν, 10 οὐδὲ ἐκεῖ ὀφείλομεν ἔχειν τὸ ἀμέριμνον, ἀλλ' ἀγρυπνεῖν γέγραπται γάρ· «Γρηγορεῖτε». Ὅσον δὲ ἑαυτὰς ἀσφαλιζόμεθα πρὸς σωφροσύνην, τοσοῦτον δριμυτέροις συναπτόμεθα λογισμοῖς. «Ὁ γὰρ προσθεῖς», φησί, «γνώσιν, προστίθησιν ἄλγημα». Ὅσον γὰρ προκόπτουσιν οἱ ἀθληταί, τοσοῦτον μείζοσι συνάπτονται 15 ἀνταγωνισταῖς. Ὅρα πόσον ἀνέπτῃς, καὶ οὐκ ὀλιγορῆσης πρὸς τὰ παρόντα. Τὴν ἔνυλον καὶ ἔμπρακτον πορνείαν ἐνίκησας; τὴν διὰ τῶν αἰσθήσεων ἐχθρὸς σοι προθήσει. Ὅταν δὲ καὶ ταύτης σεαυτὴν κωλύσης ἐν τοῖς κατὰ διάνοιαν χωρίοις ἐμφωλεύει, τὸν αὐτὸν σοι κινῶν πόλεμον. Πρόσωπα γὰρ εὐπροεπῆ καὶ ὀμι- 20 λίας ἀρχαίας καὶ ἡσυχασούσαις παρεισφέρει. Δεῖ οὖν μὴ συγκατατίθεσθαι τοῖς φαντάσμασι· γέγραπται γάρ, ὡς «Ἐὰν πνεῦμα τοῦ ἐξουσιάζοντος ἀναβῆ ἔπι σέ, τόπον σου μὴ ἀφῆς». Ἡ γὰρ πρὸς ταῦτα συγκατάθεσις ἐφάμιλλός ἐστι τῇ κοσμικῇ πορνείᾳ· «Δυνατοί, γάρ», φησί, «δυνατῶς ἑτασθήσονται». Μέ- 25 γας οὖν ὁ πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς πορνείας ἀγών. Τὸ γὰρ ἐν κακοῖς κεφάλαιον τοῦ ἐχθροῦ πρὸς ἀπώλειαν ψυχῆς, τοῦτό ἐστι. Καὶ τοῦτο αἰνιττόμενος ὁ μακάριος Ἰώβ, ἔλεγε πρὸς τὸν διάβολον· «Ὁ ἔχων τὴν δύναμιν ἐπ' ὀμφαλοῦ γαστροῦ».

1. Μθ. 24, 42.

2. Ἐκκλ. 1, 18.

3. Ἐκκλ. 10, 4.

4. Σοφία Σολομ. 6, 6.

5. Ἰώβ 40, 16. Διὰ τὴν ἔννοιαν τοῦ χωρίου, βλέπε σελ. 24.

τῶν αἰσθήσεων, ἔστω καὶ ἂν δὲν τὸ θέλωμεν, εἰσέρχονται οἱ κλέπται. Πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ μὴ μαυρίσῃ ἓνα σπίτι, ὅταν ἔρχεται καπνὸς ἀπὸ ἔξω καὶ αἱ θύραι εἶνε ἀνοικταί; Κατ' ἀνάγκην λοιπὸν πρέπει νὰ παύσωμεν νὰ πηγαινοερχώμεθα εἰς τὴν ἀγορὰν. Ἐὰν βεβαίως θεωροῦμεν ὅτι εἶνε δυσάρεστον καὶ βαρὺ τὸ νὰ βλέπωμεν ἀδελφοὺς καὶ γονεῖς γυμνοὺς, πόσον μᾶλλον ἐπιζήμιον θὰ μᾶς εἶνε νὰ βλέπωμεν εἰς τὰς πλατείας ἀνθρώπους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀπογυμνωθῆ ἀπρεπῶς καὶ λέγουν ἀκολάστους λόγους; Ἐξ αὐτῶν προέρχονται παραστάσεις ἀηδεῖς καὶ μολυσματικά.

26. Καὶ ὅταν κλεισθοῦμεν εἰς τὰ σπίτια μας οὔτε καὶ ἐκεῖ δὲν πρέπει νὰ εἴμεθα ἀμέριμοι, ἀλλὰ νὰ ἀγρυπνοῦμεν, διότι ἔχει γραφῆ· «Γρηγορεῖτε»¹. Ὅσον περισσότερο ἀσφαλιζόμεν τὸν ἑαυτὸν μας εἰς τὴν σωφροσύνην, τόσον περισσότερο πολεμοῦμεθα ἀπὸ δριμεῖς λογισμοὺς. «Ὅποιος προσθέτει γυνῶσιν», λέγει, «προσθέτει πόνον»². Διότι ὅσον μεγαλυτέραν πρόοδον σημειῶνουν οἱ ἀθληταί, τόσον περισσότερο ἔρχονται ἀντιμέτωποι μὲ ἰσχυροτέρους ἀνταγωνιστάς. Βλέπε πόσον ὀλίγον ἐπέταξες μακρυὰ ἀπὸ τὰ ἐγκόσμια, ὅποτε δὲν θὰ ἀδιαφορήσῃς διὰ τὰ παρόντα. Ἐνίκησες τὴν ὀρατὴν καὶ ἔμπρακτον πορνείαν; ὁ ἐχθρὸς θὰ προβάλλῃ ἐνώπιόν σου τὴν πορνείαν, ἡ ὅποια ἐπιτελεῖται διὰ τῶν αἰσθήσεων. Ὅταν δὲ καὶ αὐτὴν τὴν νικήσῃς, φωλιάζει εἰς τὴν διάνοιάν σου, ἐγείροντας ἐναντίον σου τὸν ἀόρατον πόλεμον. Διότι καὶ εἰς τὰς μοναζούσας παρουσιάζει ὑπόυλως πρόσωπα ὠραῖα καὶ συναναστροφὰς τῆς παλαιᾶς ζωῆς. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ δεχώμεθα τὰς εἰκόνας αὐτάς τῆς φαντασίας, διότι ἔχει γραφῆ ὅτι, «Ἐὰν τὸ πνεῦμα τοῦ σατανᾶ κινήθῃ ἐναντίον σου νὰ μὴ ἐγκαταλείψῃς τὸν τόπον σου»³. Ἡ συγκατάθεσις πρὸς αὐτὰ ἰσοδυναμεῖ μὲ τὴν πορνείαν τῶν κοσμικῶν. «Διότι οἱ δυνατοί», λέγει, «θὰ ἐξετασθοῦν αὐστηρά»⁴. Σκληρὸς λοιπὸν εἶνε ὁ πόλεμος ἐναντίον τοῦ πνεύματος τῆς πορνείας. Εἶνε τὸ σποῦδαιότερον κακὸν τοῦ ἐχθροῦ πρὸς καταστροφὴν τῆς ψυχῆς. Καὶ αὐτὸ ἐνοῶν ὁ μακάριος Ἰώβ ἔλεγεν εἰς τὸν διάβολον· «Ἐχει τὴν δύναμιν εἰς τὸν ὄμφαλόν του»⁵.

27. Πολλαῖς μὲν οὖν καὶ διαφόροις μηχαναῖς τὸ τῆς πορνείας κέντρον κινεῖ ὁ διάβολος κατὰ τῶν φιλοχρίστων ἀνθρώπων. Πολλάκις γοῦν καὶ ἀγάπην ἀδελφικὴν μεθώρμισεν ὁ κακόφρων εἰς τὴν οἰκειὰν κακίαν. Καὶ γὰρ παρθένους φυγοῦσας 5 γάμον καὶ φαντασίαν πᾶσαν βίου, διὰ σχέσεως ἀδελφικῆς ὑπεσκέλισε· καὶ μοναχοὺς δὲ ἔτρωσε, πᾶν ὁτιοῦν ἀποφυγόντας καὶ αὐτοὺς πορνικὸν σχῆμα· ἀλλὰ καὶ αὐτοὺς ἠπάτησε δι' εὐλαβοῦς ὁμιλίας. Τοῦτο γὰρ τοῦ ἐχθροῦ ἔργον, τὸ ἀμφιεννύμενον τὰ ἀλλότρια τὰ οἰκεῖα λανθανόντως προβάλλεσθαι. Δείκνυσι σί- 10 του κόκκον, καὶ ὑποτίθησιν αὐτῷ παγίδα. Οἴμαι δὲ καὶ τὸν Κύριον περὶ τούτου λέγειν, ὡς («Ἐρχονται πρὸς ὑμᾶς ἐν ἐνδύμασι προβάτων, ἔσωθεν δὲ εἰσι λύκοι ἄρπαγες»).

28. Τί οὖν πρὸς τοῦτο ποιήσωμεν; «Γενώμεθα φρόνιμοι ὡσεὶ ὄφεις καὶ ἀκέραιοι ὡς περιστρωαί», πανοῦργον κατὰ τῆς 15 παγίδος αὐτοῦ κινουῦντες λογισμόν· τὸ μὲν γὰρ, Γίνεσθε φρόνιμοι ὡσεὶ ὄφεις, εἴρηται πρὸς τὸ μὴ λανθάνειν ἡμᾶς τὰς ὁρμὰς τοῦ διαβόλου. Τὸ γὰρ ὅμοιον ἐκ τοῦ ὁμοίου ταχίστην ποιεῖται τὴν διάγνωσιν. Τὸ δὲ ἀκέραιον τῆς περιστρωᾶς δείκνυσι τὸ καθαρόν τῆς πράξεως. Πᾶν μὲν οὖν ἀγαθὸν ἔργον ἐν ἀποφυγῇ ἔ- 20 σται τοῦ χειρόνος. Πῶς δὲ φύγωμεν ὃ μὴ οἶδαμεν; Δεῖ οὖν ἡμᾶς, κατ' ἐννοίαν λαβοῦσας τοῦ ἐχθροῦ τὴν δεινότητα, φυλάττεσθαι ἀπὸ τῆς τούτου κακομηχανίας· φησὶ γάρ· («Ὅς περιᾶγει ζητῶν τίνα καταπίη»). «Καὶ τὰ βρώματα αὐτοῦ ἐκλεκτά». Δέον οὖν πάντοτε γρηγορεῖν. Καὶ γὰρ διὰ τῶν ἔξωθεν πραγμάτων 25 πολεμεῖ καὶ διὰ τῶν ἐνδον λογισμῶν δαμάζει. Καὶ πλεον διὰ τῶν ἐνδον· καὶ γὰρ νύκτωρ καὶ μεθ' ἡμέραν ἀύλωσ προσέρχεται.

29. Τίνος οὖν χρεῖα πρὸς τὸν παρόντα πόλεμον; Δῆλον, ὡς ἀσκήσεως ἐπιπόνου καὶ καθαρᾶς προσευχῆς. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν γενικῶς ἐπὶ παντός λογισμοῦ ὀλεθρίου ἀλεξητήρια πέφυκε· δεῖ

1. Μθ. 7, 15.

2. Μθ. 10, 16.

3. Α' Πέτρ. 5, 8.

4. Ἀββ. 1, 16.

27. Μὲ πολλὰ βεβαίως καὶ διάφορα τεχνάσματα ὁ διάβολος ἐγείρει τὸ κεντρὶ τῆς πορνείας ἐναντίον τῶν φιλοχρίστων ἀνθρώπων. Πολλάκις καὶ ἀγάπην ἀδελφικὴν ὁ διάβολος, ὁ ὁποῖος τὸ κακὸν σκέπτεται, τὴν κατέστησεν ἀμαρτωλήν. Καὶ παρθένους, αἱ ὁποῖαι ἀπέφυγον τὸν γάμον καὶ κάθε φαντασίαν τῆς κοσμικῆς ζωῆς, ἀνέτρεψε μὲ τὴν ἀδελφικὴν σχέσιν· καὶ μοναχοὺς ἐπλήγωσε. Καὶ αὐτοὶ εἶχον ἀποφύγει κάθε μορφήν τῆς πορνείας καὶ ὁμως τοὺς ἐξηπάτησε μὲ εὐσεβῆ συναναστροφήν. Διότι εἰς τοῦτο συνίσταται τὸ ἔργον τοῦ ἐχθροῦ, ἀφοῦ ἐνδυθῆ τὰ ξένα, νὰ προβάλλῃ τὰ ἰδικὰ του κρυφίως. Δεικνύει σπóρον σίτου καὶ θέτει κάτω ἀπ' αὐτὸν παγίδα. Ἔχω τὴν γνώμην ὅτι καὶ ὁ Κύριος κάμνει λόγον περὶ αὐτοῦ, ὅτι δηλαδὴ «Ἔρχονται εἰς σᾶς μὲ ἐνδυμασίαν προβάτων, ἀλλὰ ἐσωτερικὰ εἶναι ἄρπακτικοὶ λύκοι»¹.

28. Τί θὰ κάνωμεν λοιπὸν ἐμπρὸς εἰς αὐτὸν τὸν κίνδυνον; «Ἄς γίνωμεν συνετοὶ σὰν τοὺς ὄφεις καὶ καθαροὶ σὰν τὰ περιστέρια»², ὑποκινουῦντες ἔξυπνον λογισμόν κατὰ τῆς παγίδος του, διότι τό, «Γίνεσθε συνετοὶ σὰν τοὺς ὄφεις», ἔχει λεχθῆ μὲ σκοπὸν νὰ δίδωμεν προσοχὴν εἰς τὰς κινήσεις τοῦ διαβόλου. Διότι τὸ ὅμοιον πάρα πολὺ γρήγορα ἀναγνωρίζεται ἀπὸ τὸ ὅμοιον. Ἡ δὲ ἀκεραιότης τῆς περιστερᾶς δεικνύει τὴν καθαρότητα τῆς πράξεως. Κάθε ἀγαθὸν ἔργον δὲν θὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὸ κακόν. Πῶς ὁμως θ' ἀποφύγωμεν αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀγνοοῦμεν; Πρέπει λοιπὸν ἡμεῖς, ἀφοῦ λάβωμεν ὑπ' ὄψιν μας τὴν πανουργίαν τοῦ ἐχθροῦ, νὰ φυλασσωμεθα ἀπὸ τὰ κακὰ σχέδιά του, διότι λέγει· «Αὐτὸς περιπατεῖ ζητῶν κάποιον νὰ καταπιῆ»³. «Καὶ τὰ βρώματα αὐτοῦ ἐκλεκτά»⁴. Χρειάζεται λοιπὸν πάντοτε νὰ εἴμεθα ἐν ἐγρηγόρσει. Διότι μᾶς πολεμεῖ καὶ μὲ τὰ ἐσωτερικὰ πράγματα, μᾶς δαμάζει ὁμως καὶ μὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς λογισμοὺς. Καὶ μάλιστα περισσότερο μὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς· καὶ νύκτα καὶ ἡμέραν ἀοράτως μᾶς ἐπιτίθεται.

29. Τί μᾶς χρειάζεται λοιπὸν εἰς τὸν παρόντα πόλεμον; Ἄσκησις ἐπίπονος βεβαίως καὶ καθαρὰ προσευχή. Ἄλλ' αὐτὰ ἀποτελοῦν ἀλεξητήριον γενικῶς διὰ κάθε ὀλέθριον λογισμόν·

δὲ καὶ ἰδिकाῖς τισιν ἐννοίαις χρήσασθαι πρὸς τὸν παρόντα τῆς
 ψυχῆς λοιμὸν ἀπώσασθαι· καὶ ἐπελθόντος τοῦ αἰσχίστου λογι-
 σμοῦ, ἀνθυποφέρειν αὐτῷ τὰ ἐναντία. Εἰ γὰρ γένοιτο ἐν τοῖς
 κατὰ διάνοιαν χωρίοις ὕψεως εὐπρεποῦς φαντασία, τῷ λόγῳ
 5 τὸ παρὸν τιμωρητέον καὶ τοῦ εἰδώλου τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐκκο-
 λαπτέτω, τῶν δὲ παρεῖων τὰς σάρκας ἐξαιρείτω· ὑποτεμνέτω
 δὲ καὶ τὰ χεῖλη, καὶ λοιπὸν ὁρᾷτω πῆγμα ὀστέων ψιλῶν δυσει-
 δές· κατανοεῖτω λοιπὸν τί ἦν τὸ ποθοῦμενον· οὕτω γὰρ ὁ λογι-
 σμὸς ἀναχαιτίσαι δυναθήη τῆς ματαίας πλάνης. Τὸ γὰρ φιλού-
 10 μενον οὐδὲν ἦν ἢ αἷμα σὺν φλέγματι μεμιγμένον, ὅπερ καὶ ὑ-
 φάσματος χρεῖαν παρέχει τοῖς ζώοις. Οὕτω μὲν οὖν καὶ διὰ
 τῶν τοιούτων λογισμῶν εἰκὸς ἀποσοβεῖσθαι τὴν μιαν κακίαν·
 καὶ καθάπερ ἤλω ἤλον ἐκκρούειν προσήκει τὸν daίμονα. Ἔτι
 γε μὴν δέον καὶ καθ' ὅλον τοῦ ἐρωμένου τὸ σῶμα ἔλκη βαρῦ-
 15 σμα καὶ σηπεδονώδη ὑπογράφειν· καὶ συντόμως φάναι, νεκρῷ
 παραπλήσιον ἢ καὶ ἑαυτὸν νεκρὸν τοῖς ἐνδον ὀφθαλμοῖς ὑπο-
 τιθέναι. Μείζον δὲ πάντων ἐστὶ τὸ γαστρὸς ἄρχειν· οὕτω γὰρ
 καὶ τῶν ὑπογαστρῶν ἡδονῶν κρατῆσαι δυνατόν.

30. Ἦν μὲν οὖν θεῖον συμπόσιον τῶν παρουσῶν· ἐκ γὰρ
 20 τῶν τῆς σοφίας κρατήρων ἠδφραίνοντο. Ἦν δὲ αὐταῖς οἰνοχο-
 οῦσα τὸ θεῖον πόμα καὶ νᾶμα ἢ μακαρία Συγκλητική. Ἐκάστη
 δὲ αὐτῶν ἐδέχετο ὅπερ ἐβούλετο, καὶ μία τῶν συνελθουσῶν
 ἐπύθετο αὐτῆς λέγουσα· Εἰ τέλειον ἀγαθὸν ἢ ἀκτημοσύνη; Ἡ
 δὲ εἶπε· Καὶ πάνν ἀγαθὸν ταῖς δυναμέναις. Αἰ γὰρ ὑπομένου-
 25 σαι τοῦτο, θλίψιν μὲν ἔχουσι τῇ σαρκί, τῇ δὲ ψυχῇ ἄνεσιν. Ὡσ-
 περ γὰρ τὰ στερρὰ ἱμάτια πατούμενα καὶ βιαίως περιστρεφό-
 μενα πλύνεται καὶ λευκαίνεται, οὕτω καὶ ἡ ἰσχυρὰ ψυχὴ διὰ

1. Ὑπαινίσσεται τὴν γνωστὴν παναρχαίαν παροιμίαν «πάσσαλοσ πασσάλω ἐκκρούεται».

χρειάζεται όμως να σκεφθοῦμεν καὶ κάτι ἄλλα εἰδικὰ διὰ τὴν περίπτωσιν αὐτὴν, διὰ νὰ ἀπομακρύνωμεν τὴν παροῦσαν ἀσθένειαν τῆς ψυχῆς· καὶ ὅταν μᾶς ἐπιτεθῆ ὁ ἀίσχιστος λογισμὸς, νὰ τὸν ἀντιμετωπίσωμεν μὲ τοὺς ἀντιθέτους λογισμοὺς. Ἐὰν εἰς τὴν διάνοιάν μας ἔλθῃ εἰκὼν ὠραίου προσώπου, πρέπει νὰ τὴν πατάξωμεν μὲ τὸν ἐξῆς συλλογισμόν, ὃς κλείσωμεν τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ εἰδώλου, ὃς ἀφαιρέσωμεν τὰς σάρκας ἀπὸ τὰς παρειάς, ὃς κόψωμεν καὶ τὰ χεῖλη, καὶ τότε θὰ ἴδωμεν ἕνα ἀηδιαστικὸν κατασκεύασμα ἀπὸ κόκκαλα γυμνά· ὃς μάθωμεν λοιπὸν καλὰ τί ἦτο αὐτὸ τὸ ὁποῖον μᾶς εἴλκυε· ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἀναχαιτίσωμεν τὸν μάταιον καὶ πλάνον. Διότι αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἀγαποῦμεν δὲν ἦτο τίποτε περισσότερον παρὰ αἷμα ἀναμεμιγμένον μὲ φλέγμα, τὸ ὁποῖον καὶ ὁ ὀργανισμὸς τῶν ζώων παρασκευάζει. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καὶ μὲ αὐτάς τὰς σκέψεις εἶνε φυσικὸν νὰ ἀπομακρύνωμεν τὴν βδελυρὰν κακίαν· καὶ ὅπως κτυπᾶς τὸ καρφὶ μὲ τὸ καρφί¹, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πρέπει νὰ ἀποκρούωμεν τὸν διάβολον. Ἀκόμη δὲ πρέπει νὰ φαντασθοῦμεν πληγὰς δυσόσμους καὶ σαπισμένας εἰς ὅλον τὸ σῶμα τοῦ προσώπου, τὸ ὁποῖον ἀγαποῦμεν, καὶ μὲ ὀλίγα λόγια νὰ εἰποῦμεν ὅτι μοιάζει μὲ νεκρὸν ἢ καὶ ὁ ἴδιος εἶνε νεκρὸς κατὰ τὴν πίστιν. Τὸ ἰσχυρότερον ὁμως ὅλων εἶνε τὸ νὰ ἐξουσιάζῃς τὴν κοιλίαν σου, διότι ἔτσι καὶ εἰς τὰς ὑπογαστρίους ἡδονὰς εἶνε δυνατὸν νὰ κυριαρχήσῃς.

30. Ὅσαι λοιπὸν ἦσαν παροῦσαι ἐλάμβανον μέρος εἰς θεῖον συμπόσιον, διότι ἠὺχαριστοῦντο ἀπὸ τὸ ποτήριον τῆς σοφίας. Προσέφερε δὲ εἰς αὐτάς ὡς οἶνον τὸ θεῖον ποτὸν καὶ νᾶμα ἢ μακαρία Συγκλητικὴ. Ἡ κάθε μία ἀπ' αὐτάς ἐλάμβανεν ὅ,τι ἤθελε, καὶ κάποια ἀπὸ τὰς συγκεντρωμένας τὴν ἡρώτα καὶ ἔλεγε· Ἡ ἀκτημοσύνη εἶνε τέλειον ἀγαθόν; Καὶ αὐτὴ ἀπήντησεν· Εἶνε πάρα πολὺ μεγάλον καλὸν δι' ὅσας δύνανται. Αὐταὶ αἱ ὁποῖαι τὴν ὑπομένουν, πιέζουν τὴν σάρκα των, ἔχουν ὁμως ἄνεσιν εἰς τὴν ψυχὴν των. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ στερεὰ ροῦχα, ὅταν τὰ πατοῦν καὶ μὲ βίαν τὰ τρίβουν, πλύνονται καὶ καθαρίζονται, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ ἡ δυνατὴ ψυχὴ περισ-

τῆς ἐκουσίου πενίας ἐπὶ πλείον κρατύνεται· αἱ δὲ ἀσθενέστερον τὸν λογισμὸν ἔχουσαι τὸ ἐναντίον ταῖς πρώταις πάσχουσι. Καὶ γὰρ πρὸς ὀλίγον θλιβεῖσαι, ὥσπερ τὰ διερρωγότα ἱμάτια, ἀπόλλυνται, μὴ φέρουσαι τὴν διὰ τῆς ἀρετῆς πλύσιν. Καὶ εἰς ὃ τε 5 χρίτης, διάφορον δὲ τῶν ἱματίων τὸ τέλος· τὰ μὲν γὰρ ῥήγνυται καὶ ἀπόλλυται, τὸ δὲ λευκαίνεται καὶ ἀνακαινίζεται. Φαίη οὖν ἂν τις, ἀγαθὸν κειμήλιον τὴν ἀκτημοσύνην τῷ ἀνδρείῳ φρονήματι· καὶ γὰρ τῶν πρακτικῶν ἀμαρτημάτων χαλινὸς τυγχάνει.

31. Δεῖ δὲ πρῶτον ἐγγυμασθῆναι πόνοις· λέγω δέ, νη- 10 στεία τε καὶ χαμεννία καὶ τοῖς ἄλλοις κατὰ μέρος, καὶ οὕτω ταύτην τὴν ἀρετὴν κτήσασθαι. Οἱ γὰρ μὴ οὕτω ποιήσαντες, ἀθρόως δὲ ἐπὶ τὴν ἀποβολὴν τῶν χρημάτων δραμόντες, ὡς ἐπίπαν μεταμέλω ἐάλωσαν.

32. Ὁργανον γὰρ τοῦ ἀπολαυστικοῦ βίου τὰ χρήματα τυγ- 15 χάνει. Ἄελε οὖν πρῶτον τὴν ἑαυτοῦ τέχνην, τουτέστι τὴν γαστριμαργίαν καὶ τὸ ἀβροδίαιτον, καὶ οὕτως εὐκόλως περιτέμνει τὴν σαντοῦ δυνήση τῶν χρημάτων ὕλην. Βαρὺ γὰρ οἶμαι, τέχνης παρουσίας, ὄργανον μὴ τυγχάνειν. Ὁ γὰρ μὴ ἀποβαλὼν τὸ πρῶτον, πῶς τὸ δεύτερον ἐξῶσαι δυνήσεται; Διὰ τοῦτο καὶ ὁ 20 Σωτὴρ πρὸς τὸν πλούσιον διαλεγόμενος, οὐκ ἀθρόως αὐτῷ τὴν ἀποβολὴν τῶν χρημάτων προστάσσει, ἀλλὰ προερωτᾷ αὐτόν, εἰ τὰ τοῦ νόμου πεποίηκε. Καὶ διδασκάλου γνησίον πρόσωπον ἀναδεξάμενος ὁ Κύριος ἐρωτᾷ· Εἰ τὰ στοιχεῖα ἔμαθες, εἰ τὰς συλλαβὰς παρείληφας, καὶ ἀπλῶς εἰ τῶν ὀνομάτων ἐν ἔξει γέ- 25 γονας, δεῦρο λοιπὸν καὶ ἐπὶ τὴν τελειοτάτην ἀνάγνωσιν· τουτέστιν· («Ὑπαγε, πώλησόν σου τὰ ὑπάρχοντα, καὶ δεῦρο ἀκολούθει μοι). Καὶ τάχα οἶμαι, ὡς εἰ μὴ τὰ ἐξετασθέντα ἦν ὑποσχόμενος πεποιηκέναι, οὐκ ἂν αὐτόν ἐπὶ τὴν ἀκτημοσύνην προετρέφατο. Πῶς γὰρ ἂν ἠδύνατο πρὸς ἀνάγνωσιν ὀρμηθεῖν, τὴν 30 τῶν συλλαβῶν ἀγνοῶν δύναμιν;

σότερον ἐνισχύεται μέ τήν ἐκούσιον πτωχείαν· αὐταὶ ὅμως αἱ ὁποῖαι ἔχουν ἀδύνατον χαρακτῆρα ὑφίστανται τὸ ἀντίθετον ἀπὸ ὅτι αἱ πρῶται. Διότι μὲν ὀλίγον πιεσθοῦν, σὰν τὰ ἐσχισμένα ροῦχα, καταστρέφονται χωρὶς νὰ δύνανται νὰ ἀνεχθοῦν τὴν κάθαρσιν, τὴν ὁποῖαν ἐπιφέρει ἡ ἀρετὴ. Καὶ ἐνῶς εἷνε ὁ τεχνίτης, εἰς διαφορετικὸν ὅμως τέλος καταλήγουν τὰ ροῦχα, διότι αὐτὰ μὲν σχίζονται καὶ καταστρέφονται, ἐνῶς ἐκεῖνο λευκαίνεται καὶ ἀνανεώνεται. Διὰ τοῦτο θὰ ἠδύνατο κανεὶς νὰ θεωρήσῃ ὡς ἀγαθὸν κειμήλιον δι' ἐκείνας αἱ ὁποῖαι διακρίνονται διὰ τὸ ἀνδρεῖον τῶν φρόνημα τὴν ἀκτημοσύνην· διότι ἀποτελεῖ τὸν χαλινὸν τῶν σωματικῶν ἀμαρτημάτων.

31. Πρῶτα ὅμως πρέπει νὰ ἐξασκηθοῦμεν εἰς τοὺς κόπους· ἐννοῶ τὴν νηστείαν καὶ τὴν χαμαικοιτίαν, καὶ τὰ ἐπὶ μέρους, καὶ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ν' ἀποκτήσωμεν αὐτὴν τὴν ἀρετὴν. Διότι ὅσοι δὲν ἐνήργησαν ἔτσι, ἀλλ' ἀμέσως ἀπέρριψαν τὴν παρουσίαν των, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον μετενόησαν.

32. Τὰ χρήματα εἷνε ὄργανον τοῦ ἀπολαυστικοῦ βίου. Κατάργησε λοιπὸν πρῶτα τὸ πάθος σου, δηλαδὴ τὴν γαστριμαργίαν καὶ τὴν καλοπέρασιν, καὶ ἔτσι εὐκόλως θὰ δυνηθῆς νὰ περιφρονήσῃς τὴν ὕλην τῶν χρημάτων. Διότι νομίζω ὅτι εἷνε ἀνυπόφορον, ἐνῶς ὑπάρχει τὸ πάθος, νὰ μὴ ὑπάρχη τὸ ὄργανον. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἀπέβαλε τὸ πρῶτον, πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ ἐκδιώξῃ τὸ δεύτερον; Δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ὁ Σωτὴρ, ὅταν συζητᾷ μετὰ τὸν πλούσιον νεανίσκον, δὲν τὸν διατάσσει ἀμέσως νὰ ἀποβάλλῃ τὰ χρήματα, ἀλλὰ τὸν ἐρωτᾷ προηγουμένως, ἐὰν ἔχη ἐκτελέσει τὰς ἐντολὰς τοῦ νόμου καὶ ὡς ἐπιδέξιος διδάσκαλος ἐρωτᾷ· Ἐὰν ἔμαθες τὰ γράμματα, ἐὰν ἐδιδάχθης τὰς συλλαβὰς, καὶ γενικῶς ἐὰν ἔμαθες νὰ γράφῃς τὰ ὀνόματα, προχώρησε λοιπὸν καὶ εἰς τὴν τελείαν ἀνάγνωσιν· δηλαδὴ «Πήγαινε πώλησε τὰ ὑπάρχοντά σου καὶ ἐμπρός, ἀκολούθησέ με»¹. Καὶ νομίζω ὅτι ἐὰν δὲν ἔδιδε τὴν διαβεβαίωσιν, ὅτι ἔχει ἐκτελέσει ὅσα παρήγγελλεν ὁ νόμος, δὲν θὰ τὸν παρεκίνηι εἰς τὴν ἀκτημοσύνην. Διότι πῶς θὰ ἠδύνατο νὰ σπεύσῃ εἰς ἀνάγνωσιν, ἀφοῦ δὲν ἐγνώριζε νὰ συλλαβίζῃ;

33. Καλή οὖν ἡ ἀκτημοσύνη τοῖς ἐν ἔξει τῶν καλῶν γεγενημένοις πάντων γὰρ τῶν περιπτῶν τὴν ἀποβολὴν ποιησάμενοι, πρὸς τὸν Κύριον φέρουσι τὸ νεῦμα, τὸ θεῖον ἐκεῖνο ἄδοντες λόγιον καθαρῶς, τὸ λέγον· «Οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν πρὸς σὲ ἐλπίζουσι· καὶ σὺ δίδως τὴν τροφὴν τοῖς ἀγαπῶσί σε ἐν εὐκαιρίᾳ».

34. Ἄλλως τε πάλιν μεγάλην ὠφέλειαν εἰσπράττονται· μὴ ἔχοντες γὰρ τὸν νοῦν πρὸς τὸν ἐν γῆ θησαυρόν, τὴν οὐρανῶν βασιλείαν ἀμφιέννυνται, καὶ τὸ ὑπὸ τοῦ ὑμνωδοῦ Δαυὶδ ῥῆμα ἐκτεκτελοῦσι σαφῶς, τὸ λέγον· «Κτηνώδης ἐγενήθην παρὰ σοί».

10 Ὡσπερ γὰρ τὰ ὑποζύγια τὴν ἰδίαν ἐργασίαν ποιούμενα, ταῖς πρὸς τὸ ζῆν τροφαῖς μόναίς ἀρκοῦνται, οὕτω καὶ οἱ τῆς ἀκτημοσύνης ἐργάται, τὴν μὲν τοῦ ἀργυρίου χρῆσιν ὡς μηδὲν οὖσαν λογίζονται, πρὸς μόνην δὲ τὴν ἐφήμερον τροφὴν τὴν διὰ τοῦ σώματος ἐργασίαν ποιοῦνται. Οὗτοι τῆς πίστεως τὴν κορηπίδα

15 κατέχουσι· πρὸς αὐτοὺς γὰρ εἴρηται παρὰ τοῦ Κυρίου τὸ μὴ μεριμνᾶν περὶ τῆς αἰῶνος· καὶ ὅτι, «Τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ οὐ σπεύρει, οὐδὲ θερίζει, καὶ ὁ Πατὴρ ὁ οὐράνιος τρέφει αὐτά». Τούτοις τοῖς λόγοις ἐθάρρησαν (Θεὸς γὰρ ὁ λαλήσας), πεπαρησιασμένως τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο φθέγγονται ῥῆμα, τὸ λέγον·

20 «Ἐπίστευσα δι' ὃ ἐλάλησα».

35. Καὶ ὁ ἐχθρὸς δὲ ἐπὶ τῶν ἀκτημόνων πλέον ἠττάται· τί γὰρ βλάβη, οὐκ ἔχει. Αἱ γὰρ πλείσται τῶν λοιπῶν καὶ τῶν πειρασμῶν ἐν ταῖς ἀφαιρέσεσι τῶν χρημάτων γίνονται. Τί γὰρ ἔχει ποιῆσαι τοῖς ἀκτῆμοσιν; οὐκ ἔχει. Χωρία ἐμπρῆσαι; οὐ παρέστιν. Ὑποζύγια φθειραί; ἀλλ' οὐδὲ ταῦτα ἔχουσι. Φιλτάτοις ἄψασθαι; ἀλλὰ καὶ τούτοις μακρὰν χαίρειν εἶπον. Οὐκοῦν μεγίστη κατὰ τοῦ ἐχθροῦ τιμωρία καὶ πολύτιμος τῇ ψυχῇ θησαυρὸς ἡ ἀκτημοσύνη.

36. Ὅσον μὲν οὖν αὕτη θαυμαστὴ καὶ ὑπέρογκος εἰς ἀρετήν, τοσοῦτον εἰς κακίαν φάυλη καὶ μοχθηρὰ ἢ φιλαργυρία· καὶ

1. Ψαλμ. 144, 15.

2. Ψαλμ. 72, 22.

3. Μθ. 6, 26.

33. Καλή λοιπόν εἶνε ἡ ἀκτημοσύνη δι' ὅσους ἔχουν συνηθίσει εἰς τὰς ἀρετάς, διότι ἀφοῦ ἀπέβαλον τὰ περιττά, στρέφουν τὰ βλέματά των πρὸς τὸν Κύριον, ψάλλοντες μὲ εἰλικρίνειαν ἐκεῖνον τὸν θεῖον λόγον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Τὰ μάτια μας εἶνε ἐστραμμένα μὲ ἐλπίδα ἐπάνω σου καὶ σὺ δίδεις εἰς τὴν κατάλληλον ὥραν τροφήν εἰς ἐκείνους πού σε ἀγαποῦν»¹.

34. Ἄλλωστε ἀπὸ τὴν ἀποβολὴν τοῦ πλοῦτου ὠφελοῦνται πολὺ, χωρὶς νὰ ἔχουν ἐστραμμένον τὸν νοῦν των εἰς τὴν γῆν, φοροῦν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ ἐφαρμόζουν μὲ ἀκρίβειαν αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγει ὁ ὕμνωδὸς Δαυὶδ· «Ἔγινα σάν ζῶον μπροστὰ σου»². Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ ὑποζύγια ζῶα κάμνουν τὴν ἐργασίαν των καὶ ἀρκοῦνται εἰς τὰς τροφάς αἱ ὁποῖαι εἶνε ἀρκεταὶ διὰ νὰ ζήσουν, ἔτσι καὶ οἱ ἐργάται τῆς ἀκτημοσύνης, θεωροῦν τὰ χρήματα μηδαμινά, ἐργάζονται δὲ μόνον διὰ τὴν καθημερινὴν τροφήν τοῦ σώματος. Αὐτοὶ κρατοῦν τὸ θεμέλιον τῆς πίστεως· εἰς αὐτοὺς ἔχει λεχθῆ ἀπὸ τὸν Κύριον νὰ μὴ ἀγωνιοῦν διὰ τὴν αὔριον καὶ ὅτι «τὰ πτηνὰ τοῦ οὐρανοῦ δὲν σπέρνουν οὔτε θερίζουν καὶ ὁ οὐράνιος πατέρας τὰ τρέφει»³. Μ' αὐτὰ τὰ λόγια ἐνισχύθησαν (καὶ εἶνε λόγια τοῦ Θεοῦ) καὶ μὲ παρρησίαν λέγουν ἐκεῖνον τὸν γραφικὸν λόγον, πού λέγει· «Ἐπίστευσα δι' αὐτὸ ὠμίλησα»⁴.

35. Καὶ ὁ ἐχθρὸς ὑφίσταται μεγαλυτέραν ἤτταν ἀπὸ τοὺς ἀκτήμονας· διότι δὲν ἔχει εἰς τί νὰ τοὺς βλάψῃ. Διότι αἱ περισσότεραι θλίψεις καὶ πειρασμοὶ προέρχονται ἀπὸ τὰς χρηματικὰς ζημίας. Τί ἔχει λοιπὸν νὰ κάμῃ εἰς τοὺς ἀκτήμονας; Τίποτε. Νὰ κάψῃ χωράφια; δὲν ἔχουν. Νὰ καταστρέψῃ ὑποζύγια ζῶα; ἀλλ' οὔτε τέτοια ἔχουν. Νὰ κάμῃ κακὸν εἰς τὰ φίλτατα πρόσωπά των; ἀλλὰ καὶ αὐτὰ πρὸ πολλοῦ τὰ ἀπεχαιρέτησαν. Μεγίστη λοιπὸν τιμωρία ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ πολῦτιμος θησαυρὸς διὰ τὴν ψυχὴν εἶνε ἡ ἀκτημοσύνη.

36. Ὅσον λοιπὸν αὐτὴ εἶνε ἀξιοθαύμαστος καὶ ὑπέρογκος ἀρετὴ, τόσον πονηρὰ καὶ μοχθηρὰ εἶνε ἡ φιλαργυρία καὶ ὀρ-

4. Ψαλμ. 115, 1.

ἀληθῶς ὁ θεσπέσιος Παῦλος περὶ ταύτης εἶρηκεν· ὡς πάντων
 αὐτὴν τῶν κακῶν αἰτίαν εἶναι. Ἐπιθυμία γὰρ τοῦ πλούτου, ἐ-
 πιπορτία, κλοπή, ἀρπαγή, πορνεία, φθόνος, μισαδελφία, πόλεμος,
 εἰδωλολατρία, πλεονεξία καὶ αἱ παραφνάδες τούτων, ὑπόκρισις,
 5 κολακεία, κατὰ γελως, πάντων οὖν τούτων αἰτία ὁμολόγηται ἡ
 φιλαργυρία. Ὅθεν δικαίως αὐτὴν πάντων τῶν κακῶν μητέρα ὁ
 Ἀπόστολος ὠνόμασεν. Οὐ μόνον δὲ ὁ Θεὸς τούτους τιμωρεῖται,
 ἀλλὰ γε καὶ οἴκοθεν ἑαυτοὺς καταφθειρουσιν· ἀκόρεστον γὰρ
 φέροντες τὴν κακίαν, οὐκ ἔχουσι τέλος τοῦ σκοποῦ, ὅθεν ἀνία-
 10 τος αὐτοῖς ἡ πληγὴ. Ὁ μὴδὲν ἔχων ὀλίγων ἐπιθυμεῖ· καὶ τυχῶν
 τούτων, τῶν πλειόνων ὀρέγεται· Ἐκατὸν χρυσίνους ἔχει καὶ
 γλίχεται τῶν χιλίων· καὶ τούτων εὐπορήσας, πρὸς ἄπειρον φέ-
 ρει τὸ νεῦμα. Καὶ οὕτω, μὴ ἔχοντες ἑαυτῶν στήναι τὸ τέλος,
 αἰεὶ πενίαν ὀδύρονται. Φέρει δὲ ἡ φιλαργυρία μεθ' ἑαυτῆς αἰεὶ
 15 τὸν φθόνον. Φθειρεῖ δὲ καὶ οὗτος πρῶτον τὸν κτησάμενον. Ὡσ-
 περ γὰρ ἡ ἔχιδνα γεννωμένη πρῶτον τὴν ἰδίαν μητέρα φθειρεῖ,
 πρὶν ἂν ἄλλους ἀδικήσῃ, οὕτω καὶ ὁ φθόνος τὸν κτησάμενον
 καταμαραίνει, πρὶν ἂν τοὺς ἐκ γειτόνων διανεμηθῇ.

37. Μέγα ἦν χρῆμα, εἰ τοσοῦτους ἠδονάμεθα ὑπομένειν πό-
 20 νους, ζητοῦντες τὸ δόκιμον ἀργύριον, ὅσοις ἀνηκέστοις περιπί-
 πτουσιν οἱ τοῦ ματαίου κόσμου θηραταί. Νανάγια ὑπομένουσι,
 πειρατηρίοις προσομιλοῦσι, λησταῖς κατὰ γῆς περιπίπτουσιν·
 ἀνέχονται λοιπὸν ζάλης καὶ πνευμάτων βιαίων· καὶ πολλάκις
 κερδαίνοντες, πένητας ἑαυτοὺς φάσκουσι διὰ τοὺς φθονοῦντας.
 25 Ἡμεῖς δὲ οὐδόλως τῶν τοιούτων κινδύνων κατατολμῶμεν ὑπὲρ
 τοῦ ἀληθινοῦ κέρδους. Εἰ δέ ποτε καὶ μικροῦ τινος εὐπορήσωμεν,
 μεγαλύνομεν ἑαυτάς, ἐπιδεικνύμεναι τοῖς ἀνθρώποις· καὶ πολ-
 λάκις οὐδὲ τὸ γιγνόμενον προφέρομεν εἰς διήγησιν· εὐθέως δὲ
 καὶ ὅν δοκοῦμεν σπινθῆρα καλοῦ ἔχειν, ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ κλεπτό-

θῶς ἔχει εἰπεῖ δι' αὐτὴν ὁ θεσπέσιος Παῦλος ὅτι εἶνε αἰτία ὄλων τῶν κακῶν ¹. Δηλαδή τῆς ἐπιθυμίας τοῦ πλοῦτου, τῆς ἐπιπορτίας, τῆς κλοπῆς, τῆς ἀρπαγῆς, τῆς πορνείας, τοῦ φθόνου, τῆς μισαδελφίας, τοῦ πολέμου, τῆς εἰδωλολατρίας, τῆς πλεονεξίας καὶ τῶν παραφυσῶν αὐτῶν, τῆς ὑποκρισίας, τῆς κολακείας, τῆς περιφρονησεως, ὄλων αὐτῶν αἰτία ὁμολογουμένως εἶνε ἡ φιλαργυρία. Διὰ τοῦτο δικαίως ὁ ἀπόστολος τὴν ὠνόμασε μητέρα ὄλων τῶν κακῶν. Καὶ δὲν τοὺς τιμωρεῖ μόνον ὁ Θεός, ἀλλὰ καὶ οἱ ἴδιοι καταστρέφουν τὸν ἑαυτὸν των· διότι ἔχοντες ἀχόρταγον τὴν κακίαν μέσα των, δὲν ἐκπληροῦνται ὁ σκοπὸς των καὶ διὰ τοῦτο μένει ἀθεράπευτος ἡ πληγὴ των. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος δὲν ἔχει τίποτε, ὀλίγα ἐπιθυμεῖ· καὶ ὅταν ἀποκτήσῃ αὐτὰ, ἐπιθυμεῖ περισσότερα· ἑκατὸν χρυσᾶ νομίσματα ἔχει, καὶ λαχταρᾷ τὰ χίλια· καὶ ὅταν καὶ αὐτὰ τὰ ἀποκτήσῃ, εἰς τὸ ἄπειρον στρέφει τὸ βλέμμα του. Καὶ ἔτσι, ἐπειδὴ δὲν δύνανται νὰ θέσουν τέρμα εἰς τὴν ἐπιθυμίαν των, πάντοτε κλαίονται ὅτι εἶνε πτωχοί. Ἡ φιλαργυρία φέρει πάντοτε μαζί της τὸν φθόνον. Αὐτὸς δὲ καταστρέφει πρῶτα ἑκείνον ὁ ὁποῖος τὸν ἔχει. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὄχιά, ὅταν γεννᾶται, πρῶτα τὴν μητέρα της φονεύει, προτοῦ βλάβῃ ἄλλου· ἔτσι καὶ ὁ φθόνος μαραίνει ἑκείνον ὁ ὁποῖος τὸν ἔχει, προτοῦ εἰς τοὺς γείτονας ἐξαπλωθῇ.

37. Θὰ ἦτο πολὺ σπουδαῖον, ἐὰν ἠδυνάμεθα ἡμεῖς οἱ ὁποῖοι ζητοῦμεν τὸ ἀληθινὸν ἀργύριον, νὰ ὑπομένωμεν τόσους κόπους, εἰς ὅσους ἀνευ ἀξίας περιπίπτουν αὐτοὶ οἱ ὁποῖοι κυνηγοῦν τὴν ματαιότητα τοῦ κόσμου. Ὑπομένουν ναυάγια, δοκιμάζουν ταλαιπωρίας, περιπίπτουν εἰς χεῖρας ληστῶν, ὑπομένουν κακοκαιρίαν καὶ βιαίους ἀνέμους καὶ πολλές φορές ἐνῶ κερδίζουν ἀποκαλοῦν τὸν ἑαυτὸν των πτωχόν, διότι φοβοῦνται τοὺς φθονεροὺς ἀνθρώπους. Ἡμεῖς ὁμως οὐδόλως τολμοῦμεν τέτοιους κινδύνους χάριν τοῦ ἀληθινοῦ κέρδους. Ἐὰν δὲ ποτὲ ἐπιτύχωμεν ὀλίγα πράγματα, ἐξυψώνομεν τὸν ἑαυτὸν μας καὶ κάνομεν ἐπίδειξιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους καὶ πολλές φορές, ἐνῶ οὔτε ἀκόμη ἔχει ὀλοκληρωθῆ τὸ καλόν, τὸ προβάλλομεν ἀμέσως δὲ καυχώμεθα καὶ διὰ τὸν σπινθῆρα τοῦ καλοῦ, τὸν ὁ-

μεθα. Κάκεινοι δὲ πολλὰ κερδαίνοντες τῶν πλειόνων ἐφίενται·
καὶ τὰ μὲν παρόντα ὡς οὐδὲν ἠγοῦνται, πρὸς δὲ τὰ μὴ παρόντα
ἀποτείνονται. Ἡμεῖς δὲ καὶ μηδὲν ἔχουσαι τῶν ζητουμένων
οὐδὲν θέλομεν κτήσασθαι· καὶ πενίαν ἐσχάτην νοσοῦσαι, πλου-
5 σίας ἑαυτὰς ἀναγορεύομεν. Καλὸν οὖν τὸν εὖ πράττοντα μηδενὶ
ἀναγγέλλειν· μᾶλλον γὰρ οἱ τοιοῦτοι ζημιωθήσονται· καὶ γὰρ
«δ δοκοῦσιν ἔχειν ἀρθήσεται ἀπ' αὐτῶν».

38. Πᾶσαν οὖν σπουδὴν δέον θέσθαι ὑπὲρ τὸ λαθάνειν τὸ
κέρδος. Οἱ δὲ τὰ ἑαυτῶν κατορθώματα διηγούμενοι πειράσθω-
10 σαν καὶ τὰ σὺν αὐτοῖς ἐλαττώματα λέγειν· εἰ δὲ ταῦτα κρύπτου-
σιν, ἔνεκεν τοῦ μὴ παρὰ τῶν ἀκουόντων ψεχθῆναι, πολὺ μᾶλλον
ἐκεῖνα φυλακτέον, ὡς ἐκ τοῦ Θεοῦ ἀλλοτριοῦντα. Καὶ γοῦν οἱ
κατ' ἀρετὴν βιοῦντες τὸ ἀνάπαλιν ποιοῦσι καὶ τὰ σμικρὰ ἑαυτῶν
πταίσματα μετὰ καὶ προσθήκης ὧν οὐκ ἔπραξαν, ἐκδιηγοῦνται,
15 τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων ἀποβάλλοντες· τὰ μέντοι ἀγαθὰ κρύ-
πτοντες πρὸς ἀσφάλειαν τῆς ψυχῆς. Ὡσπερ γὰρ θησαυρὸς φα-
νερωθεὶς σπανίζεται, οὕτω καὶ ἀρετὴ γνωριζομένη καὶ δημοσιου-
μένη ἀφανίζεται· ὡσπερ γὰρ κηρὸς λύεται ἀπὸ προσώπου πυ-
ρός, οὕτω καὶ ψυχὴ ἀπὸ ἐπαίνων διαχεῖται καὶ ἀποβάλλει τὸν
20 τόνον.

39. Καὶ τὸ ἐναντίον δὲ τούτων πάλιν ἔσται· εἰ γὰρ ἡ θερμό-
της ἔλυσε τὸν κηρὸν, ἢ ψύξις ἄρα τὴν πῆξιν αὐτοῦ ποιήσεται·
καὶ εἰ ἔπαινος ἀφαιρεῖται τοῦ τόνου τὴν ψυχὴν, πάντως ὄνειδι-
σμός καὶ ὄβρις εἰς μέγεθος αὐτὴν τῆς ἀρετῆς ἀγει· «Χαίρετε»
25 γὰρ, φησί, «καὶ ἀγαλλιᾶσθε», δὲ ἂν πᾶν ψεῦδος εἴπωσι καθ'
ὑμῶν οἱ ἄνθρωποι. Καὶ ἀλλαχοῦ φησιν· «Ἐν θλίψει ἐπλάτυνας
με». Καὶ πάλιν· «Ὀνειδισμόν προσεδόκησεν ἡ ψυχὴ μου καὶ

1. Λκ. 8, 18.

2. Μθ. 5, 12.

3. Ψαλμ. 4, 2.

4. Ψαλμ. 68, 21.

ποῖον νομίζομεν ὅτι ἔχομεν καὶ ἔτσι μᾶς κλέπτει ὁ ἐχθρὸς. Καὶ ἐκεῖνοι δέ, ἐνῶ κερδίζουν πολλά, ἐπιθυμοῦν τὰ περισσότερα· καὶ ὅσα μὲν ἔχουν τώρα τὰ θεωροῦν μηδαμινά, ἀπ' ἐναντίας δὲ στρέφονται πρὸς αὐτὰ τὰ ὁποῖα δὲν ἔχουν πρὸς τὸ παρόν. Ἡμεῖς ὁμως, ἂν καὶ δὲν ἔχομεν τίποτε ἀπ' ὅσα ζητοῦν οἱ ἄνθρωποι, δὲν θέλομεν ν' ἀποκτήσωμεν τίποτε· καὶ ἐνῶ πάσχομεν ἀπὸ τὴν ἐσχάτην πενίαν, θεωροῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας πλούσιον. Εἶνε ὡραῖον πρᾶγμα λοιπὸν αὐτὸς ποῦ εἶνε ἐνάρετος εἰς κανένα νὰ μὴ τὸ διακηρύττη, διότι αὐτοὶ θὰ ὑποστοῦν μεγαλυτέραν ζημίαν καὶ βεβαίως «θὰ χάσουν αὐτὸ ποῦ νομίζουν ὅτι ἔχουν»¹.

38. Πρέπει λοιπὸν νὰ καταβάλλωμεν κάθε προσπάθειαν διὰ ν' ἀποκρύπτωμεν τὸ κέρδος. Αὐτοὶ δὲ ποῦ διηγοῦνται τὰ κατορθώματά των ἅς τολμήσουν νὰ εἶπουν καὶ τὰ ἐλαττώματά των μαζί μὲ αὐτά· ἐάν δὲ ἀποκρύπτουν αὐτά, διὰ νὰ μὴ τοὺς κατηγορήσουν ὅσοι τοὺς ἀκούουν, πολὺ περισσότερον πρέπει νὰ ἀποκρύψουν ἐκεῖνα, διότι τοὺς ἀποξενώνουν ἀπὸ τὸν Θεόν. Ἄλλ' ὅσοι ζοῦν ἐνάρετον βίον κάνουν τὸ ἀντίστροφον, δηλαδὴ διηγοῦνται καὶ τὰ μικρότερα ἀμαρτήματά των προσθέτοντας καὶ πράγματα τὰ ὁποῖα δὲν ἔκαμαν. Ἔτσι περιφρονοῦν τὴν δόξαν τῶν ἀνθρώπων, ἀποκρύπτουν ὁμως τὰ ἀγαθὰ, διὰ ν' ἀσφαλίσουν τὴν ψυχὴν των. Διότι ὅπως ἀκριβῶς θησαυρὸς ὁ ὁποῖος ἤλθεν εἰς τὸ φῶς δυσκόλως διασώζεται, ἔτσι καὶ ἡ ἀρετὴ ἢ ὁποῖα γίνεται γνωστὴ καὶ δημοσιεύεται ἐξαφανίζεται· ὅπως ἀκριβῶς λυώνει τὸ κερὶ ἀπὸ τὴν φωτιάν, ἔτσι καὶ ἡ ψυχὴ λόγῳ τῶν ἐπαίνων διαλύεται καὶ χάνει τὴν δυνάμιν της.

39. Καὶ τὸ ἀντίθετον πάλιν θὰ συμβῆ· ἐάν δηλαδὴ ἡ θερμότης λυώνῃ τὸ κερὶ, τὸ ψῦχος τὸ στερεοποιεῖ· καὶ ἐάν ὁ ἔπαινος ἀφαιρῇ ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὴν δυνάμιν, ὅπωςδὴποτε ὁ ὄνειδισμὸς καὶ ὁ ἐξευτελισμὸς τὴν ἀνυψώνουν εἰς ὕψη ἀρετῆς· διότι λέγει· «Χαίρετε καὶ ἀγαλλιάσθε» ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἰποῦν κάθε ψεῦδος ἐναντίον σας². Καὶ ἄλλοῦ λέγει· «Μὲ θλίψεις μὲ ἐπλάτυνες»³. Καὶ πάλιν· «Ὁνειδισμὸν περιμένει ἡ ψυχὴ μου καὶ ταλαιπωρίαν»⁴. Εἶνε δὲ δυνατὸν νὰ ἴδωμεν εἰς τὴν ἀγίαν

ταλαιπωρίαν». Καὶ ἄλλα δὲ μυρία ἀγαθὰ τοιαῦτα ἐκ τῶν ἀγίων Γραφῶν ἐστὶ τῇ ψυχῇ προσοδομένα θεάσασθαι.

40. Ἔστι λύπη ἐπωφελῆς καὶ ἔστι λύπη φθοροποιός. Τῆς μὲν οὖν χρησίμης λύπης τὸ μὲν ἐστὶ περὶ τῶν οἰκείων ἁμαρτιῶν 5 στένειν, τὸ δὲ καὶ περὶ τῆς τῶν πλησίων ἀγνωσίας· τὸ δὲ πρὸς τὸ μὴ ἐκπεσεῖν τῆς προθέσεως· τὸ δὲ καὶ ἀφικνεῖσθαι τοῦ τέλους τῆς ἀγαθωσύνης. Ταῦτα μὲν οὖν τῆς γνησίας καὶ ἀγαθῆς λύπης τὰ εἶδη. Καὶ ἄλλη δέ τις λύπη, τοῦ ἐχθροῦ ὑποτιθεμένου, ἣτις ταύταις προσφύεσθαι οἶδεν. Ἐμβάλλει γὰρ καὶ αὐτὸς λύπην 10 ἀλογίας μεστήν· ἥπερ καὶ ἀκηδία πρὸς τινῶν ὠνόμασται. Δεῖ οὖν τοῦτο τὸ πνεῦμα εὐχῆ μάλιστα ἀποσοβεῖν καὶ ψάλμωδία.

41. Τῶν οὖν ἀγαθῶν μεριμνῶν ἐχομένας ἡμᾶς, οὐ χρὴ οἴεσθαι τινα ἐν τῷ βίῳ ἀφρόντιδα εἶναι. Φησὶ γὰρ ἡ Γραφή· «Πᾶσα κεφαλὴ εἰς πόνον, καὶ πᾶσα καρδία εἰς λύπην». Ἐν ἐνὶ λόγῳ 15 τὸ ἅγιον Πνεῦμα συνέγραψε τὸν τε μονήρη βίον καὶ τὸν κοσμικόν. Διὰ μὲν γὰρ τοῦ πόνου τῆς κεφαλῆς τὸν μονήρη αἰνίττεται τρόπον· κεφαλὴ γὰρ τὸ ἡγεμονεῦον· «Τοῦ γὰρ σοφοῦ», φησὶν, «οἱ ὀφθαλμοὶ ἐν τῇ κεφαλῇ αὐτοῦ». Τὸ οὖν διορατικόν, ὡς οἶμαι, ἐν αὐτῇ τυγχάνει. Τὸν δὲ πόνον εἶπε, διότι πᾶσα ἀρετῆς βλάβη 20 ἐκ πόνων κατορθοῦται. Διὰ δὲ τῆς ἐν τῇ καρδίᾳ λύπης, τὸ ἄστατον καὶ μοχθηρὸν ἐδήλωσεν ἦθος. Θυμοῦ γὰρ καὶ λύπης οἰκητήριον τὴν καρδίαν τινὲς ἔφασαν· μὴ δοξαζόμενοι λυποῦνται τῶν ἄλλοτριῶν ὀρεγόμενοι τήκονται· πενόμενοι δυσφοροῦσι· πλουτοῦντες ἐκμαίνονται, διὰ τὴν τῶν παρόντων φυλακὴν 25 μηδὲ ὕπνου τυγχάνοντες.

42. Μὴ οὖν ἡμεῖς ὑποσυρῶμεν τῷ φρονήματι, λέγουσαι τοὺς ἐν τῷ κόσμῳ ἀμεριμνους τυγχάνειν. Τάχα γὰρ ὡς πρὸς σύγκρισιν μᾶλλον ἡμῶν κοπιῶσι. Ταῖς δὲ γυναιξίν ὡς ἐπίπαν μεγάλη ἐν τῷ κόσμῳ ἡ ἀπέχθεια· τίκτουσι γὰρ χαλεπῶς καὶ ἐπικινδύ-

1. Ἦσ. 1, 5.

2. Ἐκκλ. 2, 14.

Γραφήν καὶ μύρια ἄλλα τέτοια ἀγαθὰ, τὰ ὅποια συνοδεύουν τὴν ψυχὴν.

40. Ὑπάρχει λύπη ὠφέλιμος καὶ λύπη βλαβερὰ. Τῆς ὠφελίμου λύπης γνώρισμα εἶνε νὰ ἀναστενάξῃς διὰ τὰ ἰδικὰ σου ἁμαρτήματα καὶ διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν συνανθρώπων σου· ἐπίσης ἀπὸ φόβον μήπως ἐκπέσῃς ἀπὸ τὴν ἀγαθὴν πρόθεσιν· καὶ τέλος (νὰ λυπηθῇς), διότι εἶσαι μακρὰν τῆς τελείας ἀγαθωσύνης. Αὐτὰ λοιπὸν εἶνε τὰ εἶδη τῆς γνησίας καὶ ἀγαθῆς λύπης. Ὑπάρχει καὶ μία ἄλλη λύπη, τὴν ὁποίαν ὁ ἐχθρὸς ὑποβάλλει, καὶ ἡ ὁποία γνωρίζει νὰ ἀναφύεται μεταξὺ τῶν εἰδῶν τῆς καλῆς λύπης. Καὶ αὐτὸς βάζει λύπην πλήρη ἀνοησίας, τὴν ὁποίαν μερικοὶ τὴν ὀνομάζουν καὶ ἀκηδίαν. Τὸ πνεῦμα αὐτὸ πρέπει νὰ τὸ ἀπομακρύνωμεν κυρίως μὲ προσευχὴν καὶ ψαλμωδίαν.

41. Καὶ ἡμᾶς ἀπασχολοῦν ἀγαθὰ μέριμνα καὶ δὲν πρέπει νὰ νομίζῃ κανεὶς, ὅτι μένει ἄνευ φροντίδων εἰς τὴν ζωὴν αὐτήν. Διότι λέγει ἡ Γραφή· «Κάθε κεφαλὴ θὰ πονέσῃ καὶ κάθε καρδία θὰ λυπηθῇ»¹. Μ' ἓνα λόγον τὸ ἅγιον Πνεῦμα ἔγραψε καὶ περὶ τοῦ μοναχικοῦ καὶ περὶ τοῦ κοσμικοῦ βίου. Διὰ τοῦ πόνου τῆς κεφαλῆς ἐννοεῖ τὸν μοναχικὸν τρόπον ζωῆς· διότι ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἐξουσιάζει εἶνε ἡ κεφαλὴ· «Διότι οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ σοφοῦ», λέγει, «εἶνε εἰς τὴν κεφαλὴν του»². Μὲ τὴν λέξιν αὐτήν νομίζω ὅτι ἐννοεῖ τὸ διορατικόν. Ὡμίλησε δὲ περὶ πόνου, διότι κάθε εἶδος ἀρετῆς μὲ κόπους ἐπιτυγχάνεται. Μὲ τὴν λύπην τῆς καρδίας ἐδήλωσε τὸ ἄστατον καὶ πονηρὸν ἦθος. Τὴν καρδίαν ὠνόμασαν μερικοὶ κατοικίαν θυμοῦ καὶ λύπης· ὅταν στεροῦνται τὴν δόξαν λυποῦνται· ὅταν ἐπιθυμοῦν τὰ ξένα, λυώνουν· ὅταν περιπίπτουν εἰς πτωχείαν δυσανασχετοῦν· ὅταν εἶνε πλούσιοι, συμπεριφέρονται σὰν τρελλοὶ καὶ στεροῦνται καὶ τὸν ὕπνον των διὰ νὰ φυλάξουν τὴν περιουσίαν των.

42. Ἄς μὴ παρασυρθοῦμεν λοιπὸν κατὰ τὸ φρόνημα, λέγοντες ὅτι οἱ κοσμικοὶ εἶνε ἀμέριμοι. Ἐάν κάνωμεν σύγκρισιν, κοπιάζουν ἴσως περισσότερον ἀπὸ ἡμᾶς. Αἱ κοσμικαὶ γυναῖκες ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον λυποῦνται πολὺ εἰς τὸν κόσμον, διότι γυνοῦν μὲ δυσκολίαν καὶ κίνδυνον, καὶ ταλαιπωροῦνται εἰς τὸν

νως και τληπαθοῦσι πρὸς τὴν γαλακτοτροφίαν, και νοσοῦσι τοῖς παιδίοις συννοσοῦσι και ταῦτα ὑπομένουσι τέλος τοῦ κόπου μὴ ἔχουσαι. Ἡ γὰρ τὸ σῶμα πηροῦται τὰ κνηθέντα ἢ κακοφροσύνη ἀνακθέντα δολοφονεῖ τοὺς γεννήσαντας. Ταῦτα οὖν εἰδυῖαι μὴ 5 δελεασθῶμεν ὑπὸ τοῦ ἐχθροῦ, ὡς ἀνέτου και ἀμερίμνου τυγχάνοντος τοῦ βίου. Γεννώσαι μὲν γὰρ διὰ τῶν πόνων φθείρονται· μὴ τίκτουσαι δὲ ὡς στεῖραι και ἄγονοι ὑπὸ τῶν ὄνειδισμῶν τήκονται.

43. Ταῦτα δὲ ὑμῖν λέγω πρὸς τὸ ἀσφαλίζεσθαι ἀπὸ ἐναντί-
 10 ου. Οὐ πᾶσι δὲ πέφυκεν ἀρμόδια τὰ λεγόμενα, ἀλλὰ μόνοις τοῖς τὸν μονήρη βίον ἐθέλουσιν. Ὡσπερ γὰρ τοῖς ζώοις οὐ μία τροφή, οὕτως οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις ὁ αὐτὸς λόγος συμφέρει· «Οὐ δεῖ γὰρ ὄλον νέον βαλεῖν» φησὶν, «εἰς ἀσκὸς παλαιούς». Ἀλλως γὰρ ἐστιῶνται οἱ θεωρίας και γνώσεως ἐμφορούμενοι, ἐ-
 15 τέρωσ δὲ οἱ ἀσκητικῆς και πρακτικῆς ἀπογευόμενοι και πρὸς δύναμιν οἱ κατὰ τὸν κόσμον δικαιοπραγοῦντες. Ὡσπερ γὰρ τῶν ζώων τινὰ μὲν ἔστι χερσαῖα, τινὰ δὲ ἔνδρα, τινὰ δὲ πτηνά· οὕτω και οἱ ἄνθρωποι οἱ μὲν τὸν μέσον βίον κατέχουσιν ὡς τὰ χερσαῖα· οἱ δὲ πρὸς τὰ ὕψη ἐνατενίζουσιν, ὡς τὰ πετεινά· οἱ δὲ
 20 τοῖς ὕδασι τῶν ἁμαρτιῶν εἰσι κεκαλυμμένοι, ὡς οἱ ἰχθύες· «Ἦλθον γάρ», φησὶν, «εἰς τὰ βάθη τῆς θαλάσσης, και καταίγλις κατεπόντισέ με». Καὶ τοιαύτη μὲν ἡ τῶν ζώων φύσις· ἡμεῖς δὲ ὡς ἀετοὶ πτεροφνήσασαι ἐπὶ τὰ ὑψηλότερα ἐπιβῶμεν, και «καταπατήσωμεν λέοντα και δράκοντα»· και τοῦ ποτε ἄρχοντος νῦν
 25 ἄρξωμεν. Τοῦτο δὲ ποιήσομεν ἐὰν ὄλην ἐαυτῶν τὴν διάνοιαν τῷ Σωτῆρι προσενέγκωμεν.

44. Ἀλλὰ ὅσον ἡμεῖς κορυφούμεθα πρὸς τὰ ὕψη, κάκεινος ἐμποδίζειν πειράται διὰ τῶν ἰδίων παγίδων· Καὶ τί μέγα ἔχειν ἡμᾶς ἀντιπάλους πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμώσας ὅπου γε και πρὸς τὰ
 30 εὐτελῆ φθοροῦσι, και γοῦν τοὺς ὑπὸ τὴν γῆν τεθαμμένους θη-

1. Μθ. 9, 17.

2. Ψαλμ. 68, 3.

3. Ψαλμ. 90, 13.

θηλασμόν, καὶ ὅταν τὰ παιδιὰ των ἀρρωσταίνουσι, συμπάσχουσι καὶ αὐταί, καὶ ὑπομένουσι αὐτὰ χωρὶς τὰ βάσανά των νὰ τελειώσουσι. Καὶ ἢ εἶνε ἀνάπηρα εἰς τὸ σῶμα αὐτὰ τὰ ὁποῖα ἐγέννησαν ἢ τὰ κυριεῦει ἢ κακία καὶ δολοφονοῦν τοὺς γονεῖς των. Ἄς τὰ γνωρίζομεν αὐτὰ καὶ ἄς μὴ μᾶς δελεάσῃ ὁ ἐχθρὸς μὲ τὴν σκέψιν, ὅτι τάχα ἡ ζωὴ εἶνε ἄνετη καὶ ἀμέριμνη. Διότι ὅταν γεννοῦν, φθείρονται ἀπὸ τοὺς πόνους· ὅταν δὲν γεννοῦν, λυώνουσι ὡς στεῖραι καὶ ἄγονοι ἀπὸ τοὺς ἐξευτελισμοῦς.

43. Αὐτὰ δὲ σᾶς τὰ λέγω διὰ νὰ σᾶς ἀσφαλίσω ἀπὸ τὸν ἐχθρόν. Διότι οἱ λόγοι μου δὲν ἀρμόζουσι εἰς ὅλας, ἀλλὰ μόνον εἰς ὅσας ἐπιθυμοῦν τὸν μοναχικὸν βίον. Ὅπως δὲν εἶνε κατὰλληλος μία καὶ μόνον τροφή διὰ ὅλα τὰ ζῶα ἔτσι καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους δὲν ὠφελεῖ ὁ ἴδιος λόγος. «Δὲν πρέπει νὰ βάζωμεν τὸν νέον οἶνον εἰς παλαιοὺς ἀσκούς»¹, λέγει ἡ Γραφή. Διότι διαφορετικὰ τρέφονται ὅσοι ἐμποροῦνται ἀπὸ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς θεωρίας καὶ τῆς γνώσεως, διαφορετικὰ δὲ ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι γεύονται τὴν ἀσκητικὴν καὶ πρακτικὴν ζωὴν, καὶ κατὰ δύναμιν ἐκεῖνοι ποὺ ἐπιδιώκουσι τὸ δίκαιον εἰς τὸν κόσμον. Ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ ζῶα ἄλλα μὲν ζοῦν εἰς τὴν ξηρὰν, ἄλλα δὲ εἰς τὸ νερὸ καὶ ἄλλα εἶνε πτηνὰ, ἔτσι καὶ οἱ ἄνθρωποι ἄλλοι μὲν κατέχουσι τὸν μεσαῖον τρόπον ζωῆς, ὅπως τὰ χερσαῖα ζῶα, ἄλλοι δὲ ἀτενίζουσι τὰ ὕψη, ὅπως τὰ πτηνὰ, ἄλλοι δὲ ἔχουσι σκεπασθῆ ἀπὸ τὰ ὕδατα τῶν ἁμαρτημάτων των, ὅπως τὰ ψάρια· «Ἦλθα εἰς τὸν βυθὸν τῆς θαλάσσης καὶ μὲ κατεπόντισεν ἡ καταγίγῃς»², λέγει ἡ Γραφή. Καὶ τέτοια μὲν εἶνε ἡ φύσις τῶν ζώων· ἡμεῖς δὲ ἀναπτερωμένοι σὰν ἀετοί, ἄς ἀνέλθωμεν εἰς τὰ ὑψηλότερα, καὶ ἄς «καταπατήσωμεν λέοντα καὶ δράκοντα»³ καὶ ἔτσι ἄς νικήσωμεν τῶρα ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος κάποτε μᾶς ἐξουσίαζεν. Αὐτὸ δὲ θὰ τὸ ἐπιτύχωμεν, ἐὰν ὅλην τὴν διάνοιάν μας προσφέρωμεν εἰς τὸν Σωτῆρα.

44. Ἄλλ' ὅσον ἡμεῖς ἀνυψούμεθα πρὸς τὰ ὕψη, τόσον καὶ ἐκεῖνος προσπαθεῖ νὰ μᾶς ἐμποδίσῃ μὲ τὰς παγίδας του. Καὶ τί τὸ σπουδαῖον νὰ ἔχωμεν ἀντιπάλους κατὰ τὴν ἐπιδίωξιν τοῦ ἀγαθοῦ, ὅταν οἱ ἀντίπαλοι αὐτοὶ φθονοῦν καὶ τὰ εὐτελεῖ πρά-

σαυρούς οὐδ' συγχωροῦσι λαμβάνειν ἀνθρώπους; Εἰ οὖν καὶ πρὸς τὴν γήινην φαντασίαν ἀντίκεινται, πόσω μᾶλλον πρὸς τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν φθονήσουσιν;

45. Δεῖ οὖν κατ' αὐτῶν παντοίως ὀπλιζέσθαι· καὶ γὰρ καὶ 5 ἔξωθεν εἰσελαύνουσι, καὶ οὐδὲν ἦττον ἐκ τῶν ἔξωθεν κινουῦνται. Καὶ ἡ ψυχὴ, καθάπερ ναῦς, ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν τρικυμιῶν καταποντίζεται, ποτὲ δὲ ὑπὸ τῆς ἔνδοθεν ἀντλίας ὑποβρύχιος γίνεται. Καὶ γοῦν καὶ ἡμεῖς ποτὲ μὲν διὰ τῶν ἐκτὸς πρακτικῶν ἁμαρτημάτων ἀπολλύμεθα, ποτὲ δὲ διὰ τῶν ἔνδον λογισμῶν ἀ- 10 φανίζομεθα. Δεῖ οὖν καὶ τὰς ἔξωθεν τῶν πνευμάτων ἐπιτηρεῖν προσβολάς, καὶ τὰς ἔνδον τῶν λογισμῶν ἔξαντλεῖν ἀκαθαρσίας, πάντοτε δὲ γρηγορεῖν πρὸς τοὺς λογισμούς· συνεχῶς γὰρ ἐφίστανται. Ἐπὶ μὲν ταῖς ἔξωθεν τρικυμῖαις, βοῶντων τῶν ναυτῶν, πολλάκις ἡ σωτηρία διὰ τῶν ἐγγυτάτων πλοίων γίνεται· 15 αἱ δὲ ἀντλῖαι, καὶ κοιμωμένων πολλάκις τῶν πλωτῆρων καὶ ἡσυχασούσης τῆς θαλάσσης, ἐπισυμβαίνουσι καὶ πολλάκις αὐτοὺς θανατοῦσιν.

46. Δεῖ οὖν ἐπιπονωτέραν ποιεῖσθαι πρὸς τοὺς λογισμοὺς τὴν διάνοιαν. Ὁ γὰρ ἐχθρὸς, καθάπερ οἶκον τὴν ψυχὴν καθελεῖν 20 βουλόμενος, ἢ ἀπὸ τῶν θεμελίων ποιεῖται αὐτῆς τὴν πτώσιν ἢ ἀπὸ τῆς ὀροφῆς ἀρχόμενος, πᾶσαν αὐτὴν καταφέρει, ἢ καὶ διὰ τῶν θυρίδων εἰσελθὼν, πρῶτον τὸν οἰκοδεσπότην δεσμεῖ, καὶ οὕτω χειροῦται τὰ πάντα. Θεμέλιος μὲν οὖν ἐστὶ τὰ καλὰ ἔργα, ὀροφή δὲ ἡ πίστις, θυρίδες δὲ αἱ αἰσθήσεις. Διὰ πάντων δὲ πο- 25 λεμεῖ ὁ ἐχθρὸς. Ὅθεν πολυόφθαλμον δεῖ εἶναι τὸν σωθῆναι βουλόμενον. Οὐκ ἔχομεν ἐνταῦθα τὸ ἀμέριμον· φησὶ γὰρ ἡ Γραφή· «Βλεπέτω ὁ ἐστηκὼς μὴ πέσῃ».

47. Ἐν ἀδήλω πλέομεν· θάλασσα γὰρ ὁ βίος ἡμῶν ὑπὸ τοῦ

γματα; Πράγματι, ὅπως εἶνε γνωστόν, δὲν ἐπιτρέπουν νὰ παίρουν οἱ ἄνθρωποι οὔτε τοὺς θησαυροὺς ποὺ εἶνε κρυμμένοι κάτω ἀπὸ τὴν γῆν. Ἐὰν λοιπὸν ἀντιτίθενται καὶ πρὸς τὴν σκιὰν τῆς γῆς, πόσω μᾶλλον θὰ φθονήσουν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν;

45. Πρέπει λοιπὸν νὰ ὀπλιζώμεθα ἐναντίον αὐτῶν ποικιλοτρόπως, διότι καὶ ἀπὸ ἔξω εἰσορμοῦν, καὶ οὐδόλως ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰ ἔξω κινουῦνται. Καὶ ἡ ψυχὴ, σὰν πλοῖον, ἄλλοτε μὲν καταποντίζεται ἀπὸ τὰς ἐξωτερικὰς τρικυμίας, ἄλλοτε δὲ βυθίζεται ἀπὸ τὰ νερά, τὰ ὁποῖα εἰσρέουν μέσα. Καὶ ἡμεῖς λοιπὸν ἄλλοτε μὲν χανόμεθα ἐξ αἰτίας τῶν ἐξωτερικῶν ἀμαρτημάτων, τὰ ὁποῖα διαπράττομεν, ἄλλοτε δὲ ἀφανιζόμεθα ἐξ αἰτίας τῶν ἐσωτερικῶν λογισμῶν. Διὰ τοῦτο πρέπει νὰ ἐπιβλέπωμεν καὶ τὰς ἐξωτερικὰς ἐπιθέσεις τῶν πονηρῶν πνευμάτων, καὶ νὰ ἐκδιώκωμεν καὶ τὰς ἐσωτερικὰς ἀκαθαρσίας τῶν λογισμῶν, πάντοτε δὲ νὰ εἴμεθα ἐν ἐγρηγόρσει ἔναντι τῶν λογισμῶν, διότι συνεχῶς κάμνουν ἐπιθέσιν. Εἰς μὲν τὰς ἐξωτερικὰς τρικυμίας οἱ ναῦται φωνάζουν δυνατὰ καὶ πολλὰς φορὰς ἡ σωτηρία των ἐπιτυγχάνεται ἀπὸ τὰ πλοῖα τὰ ὁποῖα εἶνε ἐκεῖ πλησίον των· αἱ ἀντλῖαι ὅμως, καὶ ἐνῶ κοιμοῦνται πολλὰς φορὰς οἱ πλοῖ-αρχοὶ καὶ ἡ θάλασσα εἶνε ἤρεμος, ἐργάζονται ὑπούλως, καὶ πολλὰς φορὰς ἐπιφέρουν τὸν θάνατον εἰς αὐτοὺς.

46. Πρέπει λοιπὸν ἡ διάνοιά μας νὰ κοπιάζη περισσότερον ἐναντίον τῶν λογισμῶν. Διότι ὁ ἐχθρὸς, ἐπειδὴ θέλει νὰ κρημνίσῃ τὴν ψυχὴν, σὰν νὰ πρόκηται περὶ οἰκίας, ἡ ἐκ θεμελίων τὴν καταρρίπτει ἢ ἀρχίζει ἀπὸ τὴν στέγην καὶ τὴν καταστρέφει ὀλοκλήρον ἢ μπαίνει ἀπὸ τὰ παράθυρα καὶ πρῶτον δένει τὸν οἰκοδεσπότην καὶ ἔτσι ὑποδουλώνει τὰ πάντα. Θεμέλιον εἶνε τὰ καλὰ ἔργα, στέγη ἢ πίστις, παράθυρα δὲ αἱ αἰσθήσεις. Μὲ ὅλα αὐτὰ τὰ μέσα κάμνει τὸν πόλεμον ὁ ἐχθρὸς. Διὰ τοῦτο ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος θέλει νὰ σωθῆ, πρέπει νὰ ἔχη πολλὰ μάτια. Ἐδῶ εἰς τὴν γῆν δὲν εἴμεθα ἀμέριμνοι· ἡ Γραφὴ λέγει· «Αὐτὸς ποὺ στέκει ὀρθίος ὅς προσέχη νὰ μὴ πέσῃ»¹.

47. Πλέομεν εἰς τὸ ἄγνωστον· ὁ ἱερός ψαλμωδὸς Δαυὶδ

ιεροῦ ψάλτου Δαυτὶδ εἴρηται. Ἐν τῆς θαλάσσης τὰ μὲν εἰσι πετρῶδη, τὰ δὲ καὶ θηρίων πλήρη, τινὰ δὲ καὶ γαληνά. Ἡμεῖς ἐν τῷ γαληνῷ μέρει τῆς θαλάσσης δοκοῦμεν πλέειν, οἱ δὲ κοσμοκοὶ ἐν κινδυνώδεσι καὶ ἡμεῖς μὲν ἡμέρας πλέομεν ὑπὸ τοῦ ἡλίου 5 τῆς δικαιοσύνης ὁδηγούμενοι, ἐκεῖνοι δὲ ἐν νυκτί, ὑπὸ τῆς ἀγνωσίας φερόμενοι. Ἐνδέχεται πολλάκις τὸν κοσμικὸν ἐν χειμῶνι καὶ ἐν σκοτει τυγχάνοντα, βοήσαντα καὶ ἀγρυπνήσαντα, σῶσαι τὸ ἑαυτοῦ σκάφος· ἡμᾶς δὲ ἐν γαλήνῃ ὑπὸ ἀμελείας βυθισθῆναι τὸ πηδάλιον τῆς δικαιοσύνης ἀφέντας.

10 48. Βλεπέτω οὖν ὁ στήκων μὴ πέση. Ὁ μὲν γὰρ πεσὼν μίαν ἔχει φροντίδα, τοῦ ἀναστῆναι· ὁ δὲ στήκων φυλαττέσθω τοῦ μὴ πεσεῖν. Καὶ γὰρ τὰ παραπτώματα διάφορα· οἱ μὲν γὰρ πεσόντες τοῦ μὲν στήκειν ἐστέρηται· κείμενοι δέ, οὐ πάντι ἐβλάβησαν. Ὁ δὲ ἐστὼς μὴ εὐτελιζέτω τὸν πεπτωκότα, ἀλλ' ἑαυτὸν φο- 15 βεῖσθω, μὴ πεσὼν διαφθαρεῖ καὶ εἰς κατώτερον ἀπέλθῃ βόθρον. Εἰκὸς γὰρ, καὶ τῆς κραυγῆς ἠττηθείσης ὑπὸ τοῦ βάθους τοῦ φρέατος, μὴ βοήθειαν αἰτῆσαι. Φησὶ γὰρ ὁ δίκαιος· «Μὴ καταπιέτω με βυθός, μηδὲ συσχέτω ἐπ' ἐμὲ φρέαρ τὸ στόμα αὐτοῦ». Ὁ πρῶτος πεσὼν ἔμεινεν. Ὅρα σεαντόν, μὴ καταπεσὼν καὶ σὺ 20 θοίνῃ θηρίων γένη. Ὁ πεσὼν οὐκ ἀσφαλίζεται τὴν θύραν· σὺ δὲ μηδόλως νυστάξῃς· ἀλλ' αἰετὶ τὸ θεῖον ἐκεῖνο μελώδει ῥητόν, τὸ φάσκον· «Φώτισον τοὺς ὀφθαλμούς μου, μὴ ποτε ὑπνώσω εἰς θάνατον». Ἀγρύπνει δὲ διηρηκῶς διὰ τὸν ὠρνούμενον λέοντα.

49. Ταῦτα τὰ ῥήματα συντελεῖ πρὸς τὸ μὴ ὑπεραίρεσθαι. 25 Ὁ πεσὼν ἐν τῷ ἐπιστρέφει καὶ στενάξει σωθήσεται. Ὅρα σὺ σαυτὴν ἢ στήκουσα. Διπλοῦς γὰρ σοι ὁ φόβος ἐπίκειται, ἢ τοῦ

1. Πρβλ. Ψαλμ. 68.

2. Ψαλμ. 68, 16.

3. Ψαλμ. 12, 4.

ἔχει ὀνομάσει τὴν ζωὴν μας θάλασσαν ¹. Ἄλλὰ τῆς θαλάσσης ἄλλα μὲν μέρη εἶνε βράχοι, ἄλλα δὲ εἶνε γεμάτα ἀπὸ θηρία, ἄλλα δὲ εἶνε γαλήνια. Ἡμεῖς δὲ νομίζομεν ὅτι πλέομεν εἰς τὸ γαλήνιον μέρος τῆς θαλάσσης, οἱ δὲ κοσμικοὶ εἰς τὰ ἐπικίνδυνα· καὶ ἡμεῖς μὲν πλέομεν κατὰ τὴν ἡμέραν καθοδηγούμενοι ἀπὸ τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης, ἐκεῖνοι δὲ κατὰ τὴν νύκτα παρασυρόμενοι ἀπὸ τὴν ἄγνοιαν. Ἐνδέχεται ὁμως πολλὰς φορές, ὅταν εὐρίσκεται εἰς τρικυμίαν καὶ σκότος, νὰ φωνάξῃ δυνατὰ καὶ νὰ μείνῃ ἄγρυπνος, καὶ ἔτσι νὰ σώσῃ τὸ σκάφος του· ἡμεῖς ὁμως ἐνῶ ζοῦμεν μέσα εἰς τὴν γαλήνην, ἐνδέχεται νὰ βυθισθοῦμεν ἀπὸ τὴν ἀμέλειάν μας, ἐπειδὴ ἐγκατελείψαμεν τὸ πηδάλιον τῆς δικαιοσύνης.

48. Ἄς προσέχη λοιπὸν νὰ μὴ πέσῃ αὐτὸς ὁ ὁποῖος στέκεται. Διότι ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπεσε δι' ἓν καὶ μόνον φροντίζει, νὰ σηκωθῆ ἑπάνω· ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος στέκεται, ἄς φυλάγεται νὰ μὴ πέσῃ. Διότι καὶ αἱ πτώσεις εἶνε διαφορετικά· ὅσοι ἔπεσαν ἔχουν στερηθῆ τὸ νὰ στέκωνται ὀρθοί· ἔτσι δὲ πεσμένοι καθὼς εἶνε, δὲν ἔχουν ὑποστῆ πολὺ μεγάλην βλάβην. Ἐκεῖνος δὲ ὁ ὁποῖος στέκεται ἄς μὴ καταφρονῆ αὐτὸν ὁ ὁποῖος ἔχει πέσει, ἀλλὰ νὰ φοβῆται τὸν ἑαυτὸν του, μήπως πέσῃ καὶ καταστραφῆ καὶ εἰς βαθύτερον λάκκον κρημνισθῆ. Διότι εἶνε φυσικόν, ἐπειδὴ καὶ ἡ κραυγὴ του θὰ πνιγῆ ἐξ αἰτίας τοῦ βάθους τοῦ φρέατος νὰ μὴ ζητήσῃ βοήθειαν. Λέγει ὁ δίκαιος· «Νὰ μὴ με καταπιῆ βυθὸς καὶ νὰ μὴ ἀνοίξῃ ἑπάνω μου φρέαρ» ². Ὁ πρῶτος παρέμεινεν εἰς τὴν πτώσιν του. Πρόσεξε τὸν ἑαυτὸν σου, μήπως πέσης καὶ σὺ καὶ γίνῃς τροφὴ θηρίων. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπεσε, δὲν ἠσφάλισε τὴν πόρταν του· σὺ ὁμως καθόλου μὴ νυστάξης, ἀλλὰ πάντοτε ψάλλε ἐκεῖνον τὸν θεῖον λόγον, ὁ ὁποῖος λέγει· «Φώτισε τοὺς ὀφθαλμούς μου διὰ νὰ μὴ πέσω ποτὲ εἰς τὸν ὕπνον τοῦ θανάτου» ³. Νὰ εἶσαι διαρκῶς ἄγρυπνος, διότι ὁ λέων ὠρύεται.

49. Αὐτὰ τὰ λόγια συντελοῦν εἰς τὸ νὰ μὴ ὑπερηφανεύεται κανεὶς. Ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἔπεσε, δύναται νὰ σωθῆ, ἂν ἐπιστρέψῃ καὶ ἀναστενάξῃ. Πρόσεξε τὸν ἑαυτὸν σου σὺ ἡ ὁποία

μὴ ἐπιστρέφαι πρὸς τὰ ἀρχαῖα, δι' ὀλιγωρίας σοι τοῦ ἐχθροῦ προσπεσόντος ἢ τοῦ μὴ τρέχουσιν σκελισθῆναι. Ὁ γὰρ ἐχθρὸς ἡμῶν διάβολοι ἢ ὀπισθεν ἔλκει πρὸς ἑαυτὸν, ὀπηνίκα βραδεῖαν καὶ νωθρὰν τὴν ψυχὴν θεάσεται, ἢ δοκοῦσαν αὐτὴν σπουδαίαν 5 εἶναι καὶ ἐπίπονον πρὸς ἄσκησιν, ἐπεισέρχεται λεπτῶς καὶ κεκρυμμένως διὰ τῆς ὑπερηφανίας· καὶ οὕτως ἀντανδρον τὴν ψυχὴν ἀπόλλυσι. Τοῦτο τὸ ὄπλον ἔσχατον καὶ κορυφαιότατον πάντων ἐστὶ τῶν κακῶν. Ἐξ αὐτοῦ ὁ διάβολος καταβέβληται, καὶ δι' αὐτοῦ τοὺς δυνατωτέρους τῶν ἀνθρώπων πειράται καθαιρεῖν.

10 Ὡσπερ γὰρ οἱ δεινότατοι τῶν πολεμιστῶν, μετὰ τὸ δαπανῆσαι τὰ λεπτότερα βέλη, τὸ τηρικαῦτα ἔτι ἐπικρατούντων τῶν μαχητῶν, προβάλλονται τὴν ἰσχυροτέραν πάντων μάχαιραν, οὕτω καὶ ὁ διάβολος, μετὰ τὸ πρῶτα αὐτοῦ ἀποδαπανῆσαι ἄγκιστρα, τότε τῷ τελευταίῳ χραται ξίφει, τῇ ὑπερηφανίᾳ. Τίνες δὲ ἦσαν 15 αὐτοῦ αἱ πρῶται παγίδες; Δῆλον, ὡς γαστριμαργία, φιληδονία, πορνεία. Ταῦτα γὰρ μάλιστα τὰ πνεύματα ἐπὶ τῶν νεωτερικῶν ἡλικιῶν συμβαίνουσιν. Ἐπακολουθεῖ δὲ τούτοις φιλαργυρία, πλεονεξία καὶ τὰ τοῦτοις ὁμοία. Ἡ οὖν ἀθλία ψυχὴ, ὅταν τούτων τῶν παθῶν περιγένηται, ὀπηνίκα γαστρὸς κρατήσῃ, ὅτε 20 καὶ τὰς ὑπογαστρίας ἡδονὰς ὑπερπηδήσῃ τῇ σεμνότητι, ὅτε ἀργυρίου καταφρονήσῃ, τότε πανταχόθεν ὁ κακόφρων ἀπορηθεὶς ὑποβάλλει τῇ ψυχῇ ἄτακτον κίνησιν· μεγεθύνει γὰρ αὐτὴν ἀπρεπῶς κατὰ τῶν ἀδελφῶν ἐπαίρεσθαι. Βαρὺ καὶ ὀλέθριον τοῦτο τοῦ ἐχθροῦ τὸ δηλητήριον. Πολλοὺς ἀθρόως ἐν τούτῳ 25 σκοτίσας κατέβαλεν. Ὑποβάλλει γὰρ τῇ ψυχῇ ἔννοϊαν νόθον καὶ θανατηφόρον. Κατειληφέναι γὰρ αὐτὸν φαντάζει τὰ παρὰ τοῖς πολλοῖς ἀγνοούμενα, καὶ ὅτι ἐν νηστείαις ὑπερβάλλει· καὶ πλῆθος αὐτῷ ἀνδραγαθημάτων προστίθησι· πάντων δὲ ὧν ἡμαρτεν εἰς λήθην αὐτὸν φέρει, πρὸς τὸ κατὰ τῶν συνόντων ἐπαίρεσθαι.

30 Ὑποκλέπτει γὰρ αὐτοῦ ἐκ τοῦ νοῦ τὰ πλημμελήματα· οὐ πρὸς ὠφέλειαν δὲ αὐτοῦ τοῦτο ποιεῖ, ἀλλὰ πρὸς τὸ μὴ δυνηθῆναι αὐ-

στέκεσαι. Διπλοῦν κίνδυνον σὺ διατρέχεις· δηλαδή ἢ νὰ μὴ ἐπανέλθῃς εἰς τὰ παλαιά, ἐπειδὴ θὰ σοῦ ἐπιτεθῆ ὁ ἐχθρὸς μὲ τὴν ἀμέλειαν ἢ νὰ σοῦ βάλῃ τρικλοποδιά, ἐνῶ δὲν τρέχεις. Διότι ὁ ἐχθρὸς μας διάβολος ἢ ἀπὸ ὀπίσω παρασύρει τὴν ψυχὴν πρὸς τὸ μέρος του, ὅταν τὴν ἴδῃ ἀργὴν καὶ ὀκνηράν, ἢ ὅταν φαίνεται σπουδαία καὶ ἐπιμελής εἰς τὴν ἀσκησιν εἰσέρχεται μὲ λεπτότητα καὶ κρυφίως διὰ τῆς ὑπερηφανείας καὶ ἔτσι καταστρέφει τὴν ψυχὴν ὀλοκληρωτικά. Αὐτὸ τὸ ὄπλον εἶνε τὸ τελευταῖον καὶ μεγαλύτερον ἀπ' ὅλα τὰ κακὰ. Ἐξ αἰτίας αὐτοῦ ἔπεσεν ὁ διάβολος καὶ μ' αὐτὸ προσπαθεῖ νὰ κρημνίσῃ τοὺς δυνατωτέρους ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ πιὸ ἔμπειροι ἀπὸ τοὺς πολεμιστάς, ἀφοῦ ἐξοδεύσουν τὰ λεπτότερα βέλη, ὅταν πλέον ἐπικρατήσουν οἱ ἐχθροί, προβάλλουν τότε τὴν ἰσχυροτέραν ἀπ' ὅλας μάχαιραν, ἔτσι καὶ ὁ διάβολος ἀφοῦ ἐξαντλήσῃ τὰ πρῶτά του ἄγκιστρα, τότε χρησιμοποιοῖ τὸ τελευταῖον ξίφος, τὴν ὑπερηφάνειαν. Ποῖαι ἦσαν αἱ πρῶται τοῦ παγίδες; Βεβαίως ἡ γαστριμαργία, ἡ φιληδονία, ἡ πορνεία. Αὐτὰ τὰ πνεύματα παρουσιάζονται κυρίως εἰς τὰς νεαράς ἡλικίας. Ἀκολουθοῦν δὲ αὐτὰ ἡ φιλαργυρία, ἡ πλεονεξία καὶ τὰ ὅμοια. Ὅταν λοιπὸν ἡ ἀθλία ψυχὴ νικήσῃ τὰ πάθη αὐτά, ὅταν νικήσῃ τὴν κοιλίαν, ὅταν μὲ τὴν σεμνότητα ὑπερισχύσῃ ἔναντι τῶν σαρκικῶν ἡδονῶν, ὅταν περιφρονήσῃ τὰ χρήματα, τότε ὁ κακόγνωμος διάβολος, ἐκδιωγμένος ἀπὸ παντοῦ, ὑποβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν ἀτάκτους λογισμούς· τὴν ἐξυψώνει ὥστε νὰ καυχᾶται κατὰ τρόπον ἄπρεπον ἔναντι τῶν ἀδελφῶν. Βαρὺ καὶ καταστρεπτικὸν αὐτὸ τὸ δηλητήριον τοῦ ἐχθροῦ. Πολλοὺς μαζὶ τοὺς ἐνίκησεν ἀφοῦ τοὺς συσκότισε μὲ αὐτό. Διότι ὑποβάλλει εἰς τὴν ψυχὴν λογισμὸν παράνομον καὶ θανατηφόρον. Τὸν κάμνει νὰ φαντάζεται ὅτι κατέκτησε πράγματα τὰ ὁποῖα ἀγνοοῦν οἱ πολλοί, καὶ ὅτι εἰς τὰς νηστείας ὑπερέχει καὶ τοῦ προσθέτει πλῆθος κατορθωμάτων· τὸν κάμνει νὰ λησμονήσῃ ὅλας τὰς ἀμαρτίας τὰς ὁποίας διέπραξε, διὰ νὰ ὑπερηφανευθῆ ἔναντι τῶν συντρόφων του. Κλέπτει ἀπὸ τὴν σκέψιν του τὰ παραπτώματά του. Δὲν κάμνει αὐτὸ διὰ νὰ τὸν ὠφελήσῃ, ἀλλὰ διὰ νὰ μὴ δυνηθῆ νὰ

τὸν εἰπεῖν τὴν ἱατρικὴν ἐκείνην φωνήν, τό· «Σοὶ μόνῳ ἡμαρτον», «ἐλέησόν με». Οὐτε μὴν συγχωρήσει αὐτῷ λέγειν· «Ἐξομολογήσομαί σοι, Κύριε, ἐν ὄλῃ καρδίᾳ μου». Ἄλλ' ὥσπερ αὐτὸς κατὰ διάνοιαν εἶπε τό· «Ἀναβήσομαι, καὶ θήσομαι τὸν θρόνον μου»· οὕτω καὶ τοῦτον φαντάζει εἰς ἀρχάς τε καὶ πρωτοκαθεδρίας, ἔτι δὲ διδασκαλίας καὶ ἰαμάτων ἐκδόσεις. Ἡ οὖν οὕτως ἀπατωμένη ψυχὴ φθείρεται καὶ ἀπόλλυται, δυσιάτῳ ἔλκει πληγεῖσα.

50. Τί οὖν δεῖ ποιεῖν, τῶν τοιούτων λογισμῶν παρόντων; 10 Ἀδιαλείπτως μελετᾶν τὸ θεῖον ἐκεῖνο λόγιον, ὅπερ ὁ μακάριος Δαυὶδ ἐβόα, λέγων τό· «Ἐγὼ δὲ εἰμι σκώληξ καὶ οὐκ ἄνθρωπος». Καὶ ἐν ἑτέρῳ φησὶν· «Ἐγὼ δὲ εἰμι γῆ καὶ σποδός». Ἔτι γε μὴν καὶ τὸ τοῦ Ἡσαΐου ἀκουέτω ῥῆμα τὸ λέγον, ὡς «Πᾶσα δικαιοσύνη ἀνθρώπου ὡς ῥάκος ἀποκαθημένης». Καὶ εἰ μὲν ἀνα- 15 χωρούση καθ' ἑαυτὴν οἱ λογισμοὶ οὗτοι παρεισέλθωσιν, ἐν κοινοβίῳ εἰσερχέσθω· ἀναγκαζέσθω δὲ καὶ δεύτερον ἐσθίειν τῆς ἡμέρας, εἴ γε δι' ὑπερβολὴν ἀσκήσεως τούτῳ ἐάλω τῷ πάθει· καὶ παρὰ τῶν συνηλίκων δὲ ἐπιτιμάσθω καὶ ὀνειδιζέσθω καὶ ἐπιτιμάσθω σφοδρῶς, ὡς μηδὲν μέγα πρᾶττουσα· πᾶσαν δὲ ὑ- 20 πηρεσίαν ποιείσθω. Προσαγέσθωσαν δὲ καὶ βίοι ἀγίων ἐξοχώτατοι εἰς ἐξήγησιν· πειράσθωσαν δὲ αἱ συνελθοῦσαι ἐπιτείνειν ἑαυτῶν τοὺς πόνοὺς πρὸς ἄσκησιν τὰς ὀλίγας ἡμέρας, πρὸς τὸ ἐκείνην θεασαμένην τὸ μέγεθος τῶν ἀρετῶν ἐλάττονα καὶ ἑαυτὴν ἡγεῖσθαι.

25 51. Προηγεῖται δὲ τῆς νόσου ταύτης ἕτερον κακόν, ἡ παρακοή· ὅθεν διὰ τοῦ ἐναντίου τῆς ὑπακοῆς, δυνατὸν τὴν σηπεδονώδη νομὴν τῆς ψυχῆς περικαθᾶραι· «Ὑπακοή» γὰρ, φησὶν, «ὑπὲρ θυσίαν».

1. Ψαλμ. 50, 6.

2. Ψαλμ. 6, 3· 9, 14.

3. Ψαλμ. 110, 1.

4. Ἦσ. 14, 13.

5. Ψαλμ. 21, 7.

6. Γεν. 18, 27.

εἶπη ἐκείνον τὸν λόγον ὁ ὁποῖος ὀδηγεῖ εἰς τὴν θεραπείαν, τό· «Εἰς σέ μόνον ἡμάρτησα»¹, «ἐλέησόν με»². Οὔτε βεβαίως θὰ τοῦ ἐπιτρέψῃ νὰ εἶπη· «Θὰ σοῦ ἐξομολογηθῶ, Κύριε, μ' ὄλην τὴν καρδίαν μου»³. Ἄλλ' ὅπως αὐτὸς εἶπε μὲ τὴν σκέψιν του τό· «Θὰ ἀνεβῶ καὶ θὰ στήσω τὸν θρόνον μου»⁴, ἔτσι καὶ αὐτὸν τὸν κάμνει νὰ φαντάζεται ἐξουσίας καὶ πρωτοκαθεδρίας ἀκόμη δὲ καὶ διδασκαλίας καὶ παροχὴν θεραπειῶν. Ἡ ψυχὴ λοιπὸν, ὅταν δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου ἀπατηθῆ, καταστρέφεται καὶ χάνεται, ἐπειδὴ ὑπέστη ἀθεράπευτον πληγὴν.

50. Τί λοιπὸν πρέπει νὰ κάμνωμεν, ὅταν μᾶς παρουσιάζονται τέτοιοι λογισμοί; Ἀδιαλείπτως νὰ μελετοῦμεν ἐκείνον τὸν θεῖον λόγον, τὸν ὁποῖον ἐκραύγαζεν ὁ μακάριος Δαυὶδ καὶ ἔλεγε τό· «Ἐγὼ εἶμαι σκουλήκι καὶ ὄχι ἄνθρωπος»⁵. Καὶ ἀλλοῦ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι χῶμα καὶ στάκτη»⁶. Ἀκόμη δὲ ἄς ἀκούσῃ τὸν λόγον τοῦ Ἡσαίου, ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «Ὁλη ἡ δικαιοσύνη τοῦ ἀνθρώπου εἶνε σὰν τὸ κουρέλι τῆς πόρνης»⁷. Καὶ ἔαν μὲν οἱ λογισμοὶ αὐτοὶ τῆς ἐπιτεθοῦν, ὅταν εἶνε εἰς τὴν ἔρημον, ἄς εἰσέλθῃ εἰς τὸ κοινόβιον· ἄς ἀναγκάσῃ τὸν ἑαυτὸν τῆς νὰ τρώγῃ καὶ δύο φορές τὴν ἡμέραν, ἔαν διὰ τὴν ὑπερβολικὴν ἀσκησιν ἠχμαλωτίσθῃ ἀπ' αὐτὸ τὸ πάθος· καὶ ἀπὸ τὰς συνομηλικούς ἄς ἐλέγχεται καὶ ἄς ἐξευτελίζεται, καὶ μάλιστα νὰ ἐλέγχεται μὲ σφοδρότητα, σὰν νὰ μὴ ἔχῃ κατορθώσει τίποτα· ἄς προσφέρῃ δὲ κάθε εἶδους ὑπηρεσίαν. Νὰ τῆς διηγοῦνται βίους ἐξοχωτάτων ἀγίων· ἄς προσπαθήσουν δὲ αἱ σύντροφοι νὰ ἐντείνουν τοὺς κόπους των διὰ τὴν ἀσκησιν ἐπὶ ὀλίγας ἡμέρας, διὰ νὰ θεωρήσῃ καὶ αὐτὴ τὸν ἑαυτὸν τῆς κατώτερον, ὅταν ἴδῃ τὸ ὕψος τῶν ἀρετῶν.

51. Προηγεῖται ὅμως αὐτῆς τῆς ἀσθενείας ἓνα ἄλλο κακόν, ἡ παρακοή· διὰ τοῦτο μὲ τὸ ἀντίθετον τῆς παρακοῆς, τὴν ὑπακοὴν δηλαδή, εἶνε δυνατὸν τὸ σάπιον μέρος τῆς ψυχῆς νὰ καθαρῶσθῃ. Διότι λέγει· «Ἡ ὑπακοὴ εἶνε ἀνωτέρα ἀπὸ τὴν θυσίαν»⁸.

7. Ἡσ. 64, 6.

8. Α' Βασ. 15, 22.

52. Δεῖ οὖν καθαιρεῖν ὄγκον δόξης ἐν καιρῷ, καὶ ἐπαινεῖν δὲ πάλιν καὶ θαυμάζειν ἐν καιρῷ. Εἰ γὰρ ἀμελῆς καὶ νωθρὰ εὐρεθῆ ἡ ψυχὴ, ἔτι γε μὴν καὶ ὑποναρκοῦσα εἰς τὴν τοῦ καλοῦ προκοπὴν, ἐπαινεῖν ταύτην προσήκει καὶ εἰ μικρὸν ποιήσει τι χρη-
 5 στόν, θαυμάζειν καὶ μεγαλοποιεῖν δέον αὐτήν. Καὶ τὰ σφοδρὰ καὶ ἀπάνθρωπα πλημμελήματα ὡς ἐλάχιστα καὶ οὐδαμινὰ λεκτέον· ὁ γὰρ διάβολος, βουλόμενος πάντα διατρέφειν, ἐπὶ μὲν τῶν σπουδαίων καὶ ἀσκητικῶν κρύπτειν πειρᾶται τὰ προγεγονότα ἁμαρτήματα· τὴν γὰρ ὑπερηφανίαν ἀξῆσαι βούλεται· ἐπὶ
 10 δὲ τῶν νεηλύδων καὶ ἀκροπαγῶν ψυχῶν, πάντα τὰ ἁμαρτήματα αὐτῶν πρὸ ὀφθαλμῶν τίθησιν. Ἐμβάλλει γὰρ αὐτῇ ὅτι, Σοὶ πορνευσάση ποία ἔσται συγγνώμη; Καὶ τῇ ἄλλῃ φησὶν· Οὕτω σου πλεονεκτησάσης, ἀδύνατόν σε σωτηρίας τυχεῖν. Τὰς οὖν οὕτω σαλευομένας ψυχὰς παραμυθητέον οὕτω· δεῖ γὰρ πρὸς αὐτάς
 15 οὕτω λέγειν· Ῥαὰβ πόρνη ἦν, ἀλλ' ἐσώθη διὰ πίστεως· Παῦλος διώκτης ἦν ἀλλὰ σκεῦος ἐκλογῆς γέγονε· Ματθαῖος τελώνης ἦν, ἀλλ' οὐδεὶς τὴν χάριν τούτου ἀγνοεῖ· καὶ ὁ ληστής ἐσύλα καὶ ἐφόνευεν, ἀλλὰ πρῶτος τὴν θύραν ἀνέωξε τοῦ παραδείσου. Τούτοις οὖν ἐνατενίζουσα, μὴ ἀπογνῶς τῆς σεαυτῆς ψυχῆς.

20 53. Ἐπεὶ δὲ ταῦτα ταύταις εὐρήσεις ἀρμόδια, δεῖ καὶ τῶν τῇ ὑπερηφανία ἀλισκομένων ποιεῖσθαι αὐτὴν τὴν θεραπείαν. Φάσκειν γὰρ δεῖ πρὸς αὐτήν· Τί φουσιοῦσαι; Ὡς κρέα μὴ ἐσθίουσα; ἄλλοι οὐδὲ ἰχθὺν ὀρώσι. Καὶ εἰ οἶνον οὐ πίνεις, σκόπησον, ὡς ἄλλοι οὐτε ἔλαιον ἐσθίουσιν. Ἔως ὅψε νηστεύεις; ἄλλαι δὲ
 25 δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας συνάπτουσιν ἄσιτοι. Ἄλλ' ὅτι οὐ λούη μέγα φρονεῖς; πολλοὶ καὶ διὰ πάθος σωματικὸν οὐδ' ὄλως τούτω ἐχρήσαντο. Ἄλλὰ θαυμάζεις σεαυτήν, ὅτι ἐν χαραδρίῳ κα-

52. Πρέπει λοιπόν άλλοτε να γκρεμίζωμεν τὸν ὄγκον τῆς δόξης ἐγκαίρως καὶ ἄλλοτε πάλιν να ἐπαινοῦμεν καὶ να θαυμάζωμεν εἰς τὸν κατάλληλον καιρὸν. Διότι ἐὰν εὐρεθῆ ἡ ψυχὴ ἀμελῆς καὶ ὀκνηρά, ἀκόμη δὲ καὶ ναρκωμένη εἰς τὸ να σημειώνη πρόοδον εἰς τὸ καλόν, δὲν πρέπει να τὴν ἐπαινοῦμεν· καὶ ἐὰν κἀνὴ κάποιο καλόν, χρειάζεται να τὴν θαυμάζωμεν καὶ να τὴν ἐξυψώνωμεν. Καὶ τὰ βαρεῖα καὶ ἀπάνθρωπα παραπτώματα πρέπει να τὰ θεωροῦμεν ὡς ἐλάχιστα καὶ μηδαμινά· διότι ὁ διάβολος, ποῦ θέλει τὰ πάντα να τὰ διαστρεβλώνη, προσπαθεῖ τὰ προηγούμενα ἀμαρτήματα τῶν σπουδαίων καὶ ἀσκητικῶν να τὰ ἀποκρύψη. Διότι θέλει να αὐξήσῃ τὴν ὑπερηφάνειαν. Εἰς τὰς νεοσυλλέκτους ὅμως ψυχὰς καὶ εἰς ἐκείνας αἱ ὁποῖαι μόλις ἔχουν στερεωθῆ ὅλα τὰ ἀμαρτήματά των τὰ θέτει πρὸ ὀφθαλμῶν. Διότι εἰς τὴν μίαν ἐμφυτεύει τὴν σκέψιν· Σὺ ἢ ὁποῖα ἐπόρνευες, πῶς θὰ συγχωρηθῆς; Καὶ εἰς τὴν ἄλλην λέγει· Ἐφοῦ τόσο πλεονέκτης ὑπῆρξες, εἶνε ἀδύνατον να σωθῆς. Τὰς ψυχὰς, αἱ ὁποῖαι κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον σαλεύονται, πρέπει να τὰς στηρίξωμεν ὡς ἐξῆς. Πρέπει να λέγωμεν εἰς αὐτάς· Ἡ Ραὰβ ἦτο πόρνη, ὅμως ἐσώθη διὰ τῆς πίστεως· ὁ Παῦλος ἦτο διώκτης, ἀλλὰ ἔγινε σκεῦος ἐκλογῆς· ὁ Ματθαῖος ἦτο τελώνης, ἀλλὰ κανεὶς δὲν ἄγνοεὶ τὴν χάριν τὴν ὁποῖαν ἔλαβε· καὶ ὁ ληστὴς ἐκλεπτε καὶ ἐφόνευεν, ἀλλὰ πρῶτος ἤνοιξε τὴν θύραν τοῦ παραδείσου. Εἰς αὐτοὺς λοιπὸν ν' ἀτενίζης καὶ να μὴ ἀπελπίζεσαι διὰ τὴν ἰδικὴν σου ψυχὴν.

53. Ἐφοῦ δὲ αὐτὰ εὐρίσκεις κατάλληλα δι' αὐτάς, πρέπει να χρησιμοποιήσωμεν τὴν ἐξῆς θεραπείαν δι' ἐκείνας αἱ ὁποῖαι ἐκυριεύθησαν ἀπὸ τὴν ὑπερηφάνειαν. Χρειάζεται να λέγωμεν εἰς αὐτήν· Διατί καυχᾶσαι; ἐπειδὴ δὲν τρώγεις κρέας; ἄλλοι οὔτε ψάρι δὲν βλέπουν. Καὶ ἐὰν κρασί δὲν πίνης, σκέψου ὅτι ἄλλοι οὔτε λάδι δὲν τρώγουν. Ἔως τὸ ἀπόγευμα νηστεύεις; ἄλλαι ἐπὶ δύο καὶ τρεῖς ἡμέρας συνεχόμενας δὲν λαμβάνουν τροφήν. Ἄλλὰ καυχᾶσαι ἐπειδὴ δὲν λούεσαι; πολλοὶ λόγῳ καὶ τῆς σωματικῆς των ἀσθενείας οὐδόμως ἐλούσθησαν. Ἄλλὰ θαυμάζεις τὸν ἑαυτὸν σου ἐπειδὴ κοιμᾶσαι εἰς

θεύδεις καὶ ἐν τριχίνῃ στρωμνῇ; ἄλλαι δὲ χαμεννοῦσι διηγεκῶς,
 Ἄλλ' εἰ καὶ τοῦτο ποιήσεις, οὐδὲν μέγα· τινὲς γὰρ καὶ λίθους
 ἑαυταῖς ὑπέβαλον πρὸς τὸ μὴ καθ' ἡδονὴν τῶν φυσικῶν τυ-
 χεῖν, ἄλλοι δὲ καὶ ἐκρέμασαν ἑαυτοὺς δι' ὄλης τῆς νυκτός. Ἄλλ'
 5 εἰ καὶ ταῦτα πάντα ποιήσεις καὶ τὴν ἀκροτάτην ἄσκησιν ἐπι-
 τελέσεις, μὴ μέγα φρονήσης· καὶ γὰρ τὰ δαιμόνια πλείω τῶν
 σῶν πεποιήκασιν καὶ ποιοῦσιν· οὔτε γὰρ ἐσθίουσιν οὔτε πίνου-
 σιν οὔτε γαμοῦσιν οὔτε ὑπνοῦσιν· ἀλλὰ καὶ ἐν ἐρήμῳ διάγου-
 σιν, εἴ γε καὶ ἐν σπηλαίῳ οἰκοῦσα δοκεῖς μέγα τε ποιεῖν.

10 54. Οὕτω μὲν οὖν καὶ ἐκ τοιούτων λογισμῶν δυνατὸν ἰά-
 σασθαι τὰ ἐναντία πάθη· τὴν τε ἀπόγνωσιν λέγω καὶ τὴν ὑπε-
 ρηφανίαν. Ὡσπερ γὰρ σφοδρῶς ἐκφυσώμενον πῦρ, διασκορπι-
 ζόμενον ἀπόλλυται, καὶ μὴ τυχόν δὲ πνεύματος πάλιν φθείρε-
 ται, οὕτω καὶ ἡ ἀρετὴ ἀφίπταται δι' ὑπεροψίαν, κἂν πολλὴν
 15 σφοδρότητα ἀσκήσεως λάβῃ· καὶ φθείρεται δὲ πάλιν ἐξ ἀμελείας
 τὸ καλόν, ὅταν μὴδ' ὄλως κινήσωμεν ἑαυτοὺς πρὸς ῥηπισμὸν
 τοῦ θεοῦ Πνεύματος. Μάχαιρα ἑπακμος ῥαδίως ὑπὸ λίθου
 κατάγνυται· καὶ ἄσκησις ἐπιτεταμένη συντόμως ἐκ τοῦ ὑπερη-
 φανεύεσθαι ἀπόλλυται. Ὅθεν προσήκει πανταχόθεν ἀσφαλί-
 20 ζεσθαι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἀκροτάτην ἄσκησιν ἐκ τοῦ καύσωνος
 τῆς ὑπερηφανίας περικαιομένην ὑποκάμπτειν πρὸς τοὺς σκιώ-
 δεις τόπους, ἔσθ' ὅτε καὶ περιτέμνειν τὰ περιττά, πρὸς τὸ τὴν
 ῥίζαν εὐθαλεστέραν γενέσθαι.

55. Τὸν δὲ τῇ ἀπογνώσει ἀλισκόμενον ἄνωρεπῇ βιάζεσθαι
 25 ποιεῖν τοῖς προειρημένοις λογισμοῖς. Καὶ γὰρ σφόδρα ἡ ψυχὴ
 χαμαιπειτῆς τυγχάνει. Καὶ γοῦν τῶν γεηπόνων οἱ ἄριστοι, ἐ-
 πειδὸν φυτὸν βραχὺ καὶ ἀσθενὲς θεάσωνται, ποτίζουσι δαφι-
 λῶς καὶ ἐπιμελείας πολλῆς ἀξιοῦσι πρὸς τὸ αὐξηθῆναι. Ἐπει-
 δὸν δὲ ἐν φυτῷ πρόωρον βλάστην θεάσωνται, περιτέμνουσιν αὐ-

στενόχωρον τόπον καὶ εἰς τρίχινον στρῶμα; ἄλλαι κοιμοῦνται διαρκῶς κατὰ γῆς. Καὶ αὐτὸ ὅμως ἐὰν τὸ ἔκαμνες, τίποτε σπουδαῖον δὲν θὰ κατῴρθωνες, διότι ἄλλαι καὶ λιθάρια ἐχρησιμοποιοῦν ἀπὸ κάτω ὡς προσκέφαλον, διὰ νὰ μὴ ἀπολαμβάνουν καὶ αὐτὰ τὰ φυσικὰ πράγματα· ἄλλοι δὲ ἐκρέμασαν τὸν ἑαυτὸν των ὄλην τὴν νύκτα. Ἄλλ' ἐὰν καὶ ὅλα αὐτὰ τὰ κάμνης, καὶ κατορθώσης τὴν μεγαλυτέραν ἄσκησιν, μὴ ὑπερηφανευθῆς· διότι καὶ τὰ δαιμόνια ἔχουν ἐπιτελέσει καὶ ἐπιτελοῦν περισσότερα ἀπὸ τὰ ἰδικὰ σου· διότι οὔτε τρώγουν οὔτε πίνουν οὔτε ἔρχονται εἰς γάμον οὔτε κοιμοῦνται, ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ἔρημον ζοῦν. Μὴ νομίζης ὅτι κάνεις τίποτε σπουδαῖον σύ, ἐπειδὴ καὶ εἰς τὸ σπήλαιον κατοικεῖς.

54. Ἔτσι λοιπὸν, καὶ μ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς, εἶνε δυνατὸν νὰ θεραπευθοῦν τὰ ἀντίθετα πάθη, δηλαδὴ ἡ ἀπελπισία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια. Διότι ὅπως ἡ φωτιά, ὅταν τὴν φυσοῦμεν μὲ δύναμιν, διασκορπίζεται καὶ χάνεται, καὶ ἐὰν δὲν φυσᾷ ἄνεμος πάλιν σβῆνει, ἔτσι καὶ ἡ ἀρετὴ φυγαδεύεται λόγῳ τῆς ὑπερηφανείας, ἔστω καὶ ἂν ἠσκήθη μὲ πολλὴν δύναμιν· καὶ χάνεται τὸ καλὸν πάλιν ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας, ὅταν οὐδόλως παρακινουῦμεν τὸν ἑαυτὸν μας διὰ νὰ λάβῃ τὴν πνοὴν τοῦ θείου Πνεύματος. Μαχαίρι κοπτερὸν σπάζει εὐκόλως ἀπὸ πέτραν· καὶ ἄσκησις ἐντατικὴ συντόμως χάνεται μὲ τὴν ὑπερηφάνειαν. Διὰ τοῦτο χρειάζεται ἀπὸ παντοῦ ν' ἀσφαλίσωμεν τὴν ψυχὴν μας, καὶ τὴν πλέον αὐστηρὰν ἄσκησιν, ἡ ὁποία καίεται γύρω - γύρω ἀπὸ τὸν καύσωνα τῆς ὑπερηφανείας, νὰ τὴν ὀδηγήσωμεν ταπεινωμένην εἰς σκιερὰ μέρη, καὶ ἐνίοτε νὰ περικόπτωμεν καὶ τὰ ἄχρηστα, διὰ νὰ εὐδοκιμῇ ἡ ρίζα.

55. Αὐτὸν δὲ ὁ ὁποῖος κατελήφθη ἀπὸ ἀπελπισίαν νὰ σπεύσωμεν νὰ τὸν ἐξυψώσωμεν μὲ τὰς προηγουμένας σκέψεις. Διότι ἡ ψυχὴ πολὺ κυλίνεται εἰς τὰ χαμηλά. Καὶ οἱ ἄριστοι τῶν γεωπόνων λοιπὸν, ὅταν ἴδουν ἕνα φυτὸν χαμηλὸν καὶ ἀδύνατον, τὸ ποτίζουν ἀφθόνως καὶ τὸ φροντίζουν πολὺ διὰ ν' αὐξηθῇ. Ὅταν ὅμως ἴδουν εἰς ἕνα φυτὸν πρόωρον βλάστησιν, ἀποκόπτουν τοὺς περιττοὺς κλάδους, διότι θέλουν νὰ ξηρα-

τοὶ τὰ περιττά· φιλεῖ γὰρ ταῦτα ἐτοίμως ξηραίνεσθαι. Καὶ ἰατρῶν δὲ παῖδες τινὰς μὲν τῶν ἀρρώστων τρέφουσι δαφυλῶς καὶ πρὸς περίπατον προτρέπονται, ἑτέρους δὲ δεσμεύοντες ἀσίτους ἐπὶ πολὺ φυλάττουσιν.

5 56. Φανερόν οὖν ἔστιν, ὡς μέγιστον ἐν κακοῖς ἢ ὑπερηφανία τυγχάνει καὶ τοῦτο δείκνυσιν αὐτῆς τὸ ἐναντίον, ἢ ταπεινοφροσύνη. Δυσχερές ἐστι κτήσασθαι τινα τὴν ταπεινοφροσύνην. Εἰ μὴ γὰρ τις πάσης δόξης ἐκτὸς γένηται, τούτου τοῦ θησαυροῦ τυχεῖν οὐ δυνήσεται. Οὕτω δὲ ἐστὶ μεγάλη ἢ ταπεινοφροσύνη,
10 ὡς πάσας τὰς ἀρετὰς μιμεῖσθαι δοκεῖν τὸν διάβολον, ταύτην δὲ μὴδὲ εἰδέναι τί ὄλως ἐστίν. Εἰδὼς δὲ αὐτῆς τὸ ἀσφαλές καὶ ἐδραῖον ὁ ἀπόστολος, προστάττει ἡμῖν ταύτην ἐγκομβώσασθαι, καὶ πάντας ποιοῦντας τὰ ἐπωφελῆ ταύτην περιβάλλεσθαι. Κἂν τε γὰρ νηστεύης, κἂν τε ἐλεῆς, κἂν τε διδάσκῃς, εἰ δὲ καὶ σώ-
15 φρων τυγχάνῃς καὶ συνετός, πάλιν ταύτην ἀντὶ τοιχείου ἀρραγοῦς σεαυτῷ παράστησον. Σφιγγέτω σου καὶ συνεχέτω σου τὰς ἀρετὰς αὕτη ἢ καλλίστη τῶν ἀπασῶν ἀρετῶν, ἢ ταπεινοφροσύνη. Ὅρας καὶ τὴν τῶν ἀγίων τριῶν παιδῶν ὑμνολογίαν, ὅπως τῶν ἄλλων ἀρετῶν οὐ πᾶν τι μνημονεύσαντες, τοὺς ταπεινοὺς
20 σὺν τοῖς ὑμνοῦσι συγκατηριθμήσαντο, μὴ εἰρηκότες σώφρονας ἢ ἀκτῆμονας. Ὡσπερ γὰρ ἀδύνατον ναῦν χωρὶς ἤλων κατασκευασθῆναι, οὕτως ἀδύνατον σωθῆναι χωρὶς ταπεινοφροσύνης.

57. Ὅτι δὲ ἀγαθὴ καὶ σωτήριος πέφυκεν, ὁ Κύριος πρὸς ἀνθρώπους οἰκονομίαν πληρῶν αὐτὴν ἠμφιάσατο. Φησὶ γάρ·
25 «Μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτός εἰμι καὶ ταπεινὸς τῇ καρδίᾳ». Ὅρα τίς ὁ λέγων, τελείως μαθήτευσον. Ἀρχὴ σοὶ καὶ τέλος τῶν ἀγαθῶν ἢ ταπεινοφροσύνη γινέσθω. Φρόνησιν λέγω ταπεινήν, οὐ σχῆμα μόνον, τὸν ἐντὸς ἀνθρωπὸν αἰνίττεται· ἀκολουθήσει γὰρ τούτῳ καὶ ὁ ἐκτός. Πάσας τὰς ἐντολάς πεποίηκας;

1. Πρβλ. Α' Πέτρ. 5, 5.

2. Πρβλ. Δαν. (Ἕγμος 3 παιδῶν 64).

3. Μθ. 11, 29.

θοῦν αὐτοὶ ἀμέσως. Καὶ οἱ ἰατροὶ εἰς ἄλλους μὲν ἀρρώστους δίδουν ἄφθονον τροφήν καὶ παρακινουῦν νὰ κάνουν περιπάτους, ἄλλους δὲ τοὺς περιορίζουν καὶ ἐπὶ πολὺ χρονικὸν διάστημα τοὺς ἐπιβάλλουν ἀσιτίαν.

56. Φανερὸν λοιπὸν γίνεται, ὅτι ἡ ὑπερηφάνεια εἶνε τὸ μεγαλύτερον κακόν· καὶ αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει τὸ ἀντίθετον αὐτῆς, δηλαδή ἡ ταπεινοφροσύνη. Εἶνε δύσκολον ν' ἀποκτήσῃ κανεὶς τὴν ταπεινοφροσύνην. Διότι ἐὰν κανεὶς δὲν ἀπομακρυνθῆ ἀπὸ κάθε εἶδους δόξαν, δὲν θὰ δυνηθῆ νὰ ἀποκτήσῃ αὐτὸν τὸν θησαυρόν. Εἶνε δὲ τόσον μεγάλη ἡ ταπεινοφροσύνη, ὥστε ἐνῶ ὁ διάβολος φαίνεται νὰ μιμῆται ὅλας τὰς ἀρετάς, δι' αὐτὴν οὔτε κἂν γνωρίζει τί τέλος πάντων εἶνε. Ὁ ἀπόστολος ἐπειδὴ ἐγνώριζε τὴν ἀσφάλειαν καὶ τὴν σταθερότητα τὴν ὁποίαν παρέχει αὐτῇ, μᾶς διατάσσει νὰ περιβληθῶμεν τὴν ταπεινοφροσύνην¹, καὶ νὰ εἴμεθα ἐνδεδυμένοι μὲ αὐτὴν, ὅταν κάμνωμεν ὅλα τὰ ὠφέλιμα. Καὶ ἂν νηστεύης, καὶ ἂν ἐλεῆς, καὶ ἂν διδάσκῃς, καὶ ἂν εἶσαι σώφρων καὶ συνετός, πάλιν αὐτὴν ἔχε διὰ τὸν ἑαυτὸν σου ὡς τεῖχος ἀπρόσβλητον. Ἄς συσφίγγῃ καὶ ἄς συγκρατῆ τὰς ἀρετάς σου ἢ ὠραιοτέρα ὄλων τῶν ἀρετῶν, ἡ ταπεινοφροσύνη. Βλέπεις καὶ τὸν ὕμνον τῶν τριῶν παίδων, πῶς δὲν ἔκαμαν μνεῖαν τῶν ἄλλων ἀρετῶν, ἀλλὰ τοὺς ταπεινοὺς συγκατέλεξαν μαζὶ μὲ τοὺς ὑμνοῦντας², χωρὶς ν' ἀναφερθοῦν εἰς τοὺς σώφρονας ἢ ἀκτῆμονας. Διότι ὅπως εἶνε ἀδύνατον νὰ κατασκευασθῆ ἓνα πλοῖον χωρὶς καρφιά, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον εἶνε ἀδύνατον νὰ σωθῆ κανεὶς χωρὶς ταπεινοφροσύνην.

57. Ἐπειδὴ δὲ εἶνε ἀγαθὴ καὶ σωτήριος, ὁ Κύριος τὴν ἐνεδύθη, ὅταν ἐξεπλήρωσε τὸ σχέδιον τοῦ Θεοῦ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἀνθρώπων. Διότι λέγει· «Διδαχθῆτε ἀπὸ ἐμέ, διότι εἶμαι πρᾶος καὶ ἔχω ταπεινὴν καρδίαν»³. Πρόσεξε ποῖος εἶνε ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος τὰ λέγει· γίνε τέλειος μαθητῆς του. Ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν ἀρετῶν σου ἄς γίνῃ ἡ ταπεινοφροσύνη. Φρόνημα, λέγω ταπεινόν ὄχι μόνον τὰς ἐξωτερικὰς ἐκδηλώσεις, ἀλλ' ἐννοεῖ τὸν ἔσω ἄνθρωπον· διότι αὐτὸν ἀκολουθεῖ καὶ τὸ ἐξωτερικόν τοῦ ἀνθρώπου. Ἐξετέλεσες ὅλας τὰς ἐντολάς; τὸ γνωρίζει ὁ Κύριος·

οἶδεν ὁ Κύριος· ἀλλ' αὐτὸς σοι ἐντέλλεται πάλιν ἀρχὴν δουλείας λαμβάνειν· φησὶ γάρ· «Ὅταν πάντα ποιήσητε, εἶπατε· Δοῦλοι ἀχρεῖοί ἐσμεν».

58. Ἡ οὖν ταπεινοφροσύνη κατορθοῦται δι' ὄνειδισμῶν, 5 δι' ὕβρεων, διὰ πληγῶν· ἵνα ἀκούσης ἄφρων καὶ μορός, πένης καὶ πτωχός, ἀσθενής καὶ εὐτελής, ἀπρόκοπος ἐν ἔργοις, ἄλογος ἐν προφορᾷ, ἄτιμος ἐν εἶδει, ἀσθενής ἐν δυνάμει. Ταῦτα τῆς ταπεινοφροσύνης τὰ νεῦρα. Ταῦτα ὁ Κύριος ἡμῶν ἤκουσε καὶ πέπονθε. Σαμαρείτην γάρ αὐτὸν εἶπαν καὶ δαιμόνιον ἔχοντα. 10 Δούλον μορφήν ἀείληφεν, ἐρραπίσθη, πληγαῖς ἠκίσθη.

59. Δεῖ οὖν καὶ ἡμᾶς μιμεῖσθαι τὴν ἔμπρακτον ταύτην ταπεινοφροσύνην. Εἰσὶ μὲν οὖν τινες καὶ διὰ τῶν ἐκτὸς σχημάτων ὑποκρινόμενοι καὶ ταπεινοῦντες ἑαυτούς, αὐτῷ τούτῳ δόξαν θηρώμενοι· ἀλλ' ἐκ τῶν καρπῶν ἐπιγιγνώσκονται· καὶ γὰρ ἐπι- 15 πολαίως ὕβρισθέντες, οὐκ ἤνεγκαν· ἀλλὰ παραντὰ ὄφεις τὸν ἑαυτῶν ἰὸν ἐξέμεσαν.

60. Ἐπὶ τοῖς λόγοις δὲ τούτοις ἠγαλλιῶντο αἱ συνελθοῦσαι σφόδρα, καὶ πάλιν προσεκαρτέρον, κόρον τῶν ἀγαθῶν μὴ λαμβάνουσαι. Καὶ πάλιν πρὸς αὐτάς ἔλεγεν ἡ μακαρία. Ἄγών ἐστι 20 πολὺς τοῖς προσερχομένοις Θεῷ καὶ κόπος τὰ πρῶτα, ἔπειτα δὲ χαρὰ ἀνεκδιήγητος. Ὡσπερ γὰρ οἱ πῦρ ἐξάψαι βουλόμενοι πρῶτον καπνίζονται καὶ δακρύνουσι καὶ οὕτω τοῦ ζητουμένου τυγχάνουσι· καὶ γὰρ φησιν· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν πῦρ καταναλίσκου»· οὕτω δεῖ καὶ ἡμᾶς τὸ θεῖον πῦρ εἰς ἑαυτούς ἐξάψαι μετὰ δακρύ- 25 ων καὶ κόπου. Αὐτὸς γάρ φησιν ὁ Κύριος· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν». Καὶ τινες δι' ὀλιγωρίαν τοῦ μὲν καπνοῦ ἠνέσχοντο, τὸ δὲ πῦρ οὐκ ἐξῆσαν, διὰ τὸ μακροθυμίας αὐτοὺς ἐκτὸς εἶναι, καὶ μᾶλλον αὐτῶν τὴν περὶ τὸ θεῖον σχέσιν ἀσθενῆ καὶ ἀμυδρὰν τυγχάνει.

30 61. Ὅθεν μέγα κειμήλιον ἡ ἀγάπη· καὶ περὶ ταύτης δὲ

1. Λκ. 17, 10.

2. Ἐβρ. 12, 29.

3. Λκ. 12, 49.

ἀλλ' αὐτὸς πάλιν σὲ διατάσσει νὰ γίνῃς ὁ ἔσχατος δοῦλος· διότι λέγει· «Ὅταν ὅλα τὰ κάμετε νὰ λέγετε· εἴμεθα ἄχρηστοι δοῦλοι»¹.

58. Ἡ ταπεινοφροσύνη λοιπὸν κατακτᾶται μὲ ὄνειδισμούς, μὲ ἐξευτελισμούς, μὲ πληγὰς· ν' ἀκούσης ὅτι εἶσαι ἀνόητος καὶ βλάκας, ἐπαίτης καὶ πτωχός, ἀδύνατος καὶ τιποτένιος, ἀπρόκοπος εἰς τὰ ἔργα, χωρὶς εὐφράδεια εἰς τὸν λόγον, ἄσχημος εἰς τὴν ἐμφάνισιν, χωρὶς δυνάμεις. Αὐταὶ εἶνε αἱ δυνάμεις τῆς ταπεινοφροσύνης. Αὐτὰ ὁ Κύριος τὰ ἤκουσε καὶ τὰ ἔπαθε. Τὸν εἶπαν Σαμαρείτην καὶ ἀκόμη ὅτι ἔχει δαιμόνιον. Ἐγινε δοῦλος, ἔρραπίσθη, ἐπληγώθη.

59. Πρέπει λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ μιμούμεθα ἐμπράκτως τὴν ταπεινοφροσύνην. Ὑπάρχουν μερικοὶ οἱ ὅποιοι καὶ διὰ τῶν ἐξωτερικῶν ἐκδηλώσεων ὑποκρίνονται ὅτι εἶνε ταπεινόφρονες, καὶ ταπεινῶνουν τὸν ἑαυτὸν των, διὰ νὰ δοξασθοῦν μὲ τὸν τρόπον αὐτόν· ἀλλ' ἀναγνωρίζονται ἀπὸ τοὺς καρπούς των· διότι μόλις ὑβρίσθησαν ὀλίγον, δὲν ἠνέχθησαν αὐτό, ἀλλ' ἀμέσως, σὰν φίδια, ἐξέρασαν τὸ δηλητήριόν των.

60. Μὲ τὰ λόγια αὐτὰ ἠυφραίνοντο πάρα πολὺ αὐταὶ αἱ ὁποῖαι εἶχον προσέλθει, καὶ πάλιν ἐπερίμεναν, διότι δὲν ἐχώρταιναν ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα αὐτὴ τὰς προσέφερε. Καὶ πάλιν ἔλεγεν εἰς αὐτάς ἡ μακαρία. Πολύ προσπαθοῦν ὅσοι πλησιάζουν τὸν Θεὸν καὶ κοπιάζουν εἰς τὴν ἀρχὴν, ἔπειτα ὁμως αἰσθάνονται χαρὰν ἀνέκφραστον. Ὅπως ἀκριβῶς ὅσοι θέλουν ν' ἀνάψουν φωτιάν, πρῶτον οἱ ἴδιοι καπνίζονται καὶ δακρῦζουν, καὶ ἔτσι ἐπιτυγχάνουν αὐτὸ τὸ ὅποῖον θέλουν· καὶ λέγει· «Ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶνε φωτιὰ πού κατακαίει»²· ἔτσι καὶ ἡμεῖς χρειάζεται ν' ἀνάψωμεν τὸ θεῖον πῦρ μέσα μας μὲ δάκρυα καὶ κόπους. Ὁ ἴδιος ὁ Κύριος λέγει· «Ἦλθα νὰ βάλω φωτιὰ εἰς τὴν γῆν»³. Καὶ μερικοὶ λόγῳ τῆς ἀμελείας των τὸν μὲν καπνὸν ἠνέχθησαν, τὴν δὲ φωτιάν δὲν κατώρθωσαν ν' ἀνάψουν, διότι δὲν εἶχον μακροθυμίαν καὶ ἡ σχέσις των μὲ τὸν Θεὸν ἦτο μᾶλλον ἀσθενικὴ καὶ ἀμυδρά.

61. Διὰ τοῦτο ἡ ἀγάπη εἶνε σπουδαῖον κειμήλιον καὶ

διαβεβαιούμενος ὁ Ἀπόστολος ἔλεγεν, ὡς ἐὰν πάντα τὰ ὑπάρχοντα διανείμῃς καὶ τὸ σῶμα ὑποπιᾷσης, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχῃς, «γέγονας χαλκὸς ἠχῶν καὶ κύμβαλον ἀλαλάζον». Μέγα οὖν ἐν ἀγαθοῖς ἡ ἀγάπη, ὡς καὶ δεινὸν ἐν κακοῖς ὁ θυμὸς· πᾶσαν γὰρ 5 τὴν ψυχὴν σκοτίσας καὶ ἀποθηριῶσας εἰς ἀλογίαν φέρει. Ὁ δὲ Κύριος πανταχόσε τῆς σωτηρίας ἡμῶν κηδόμενος, οὐδ' ὀλίως συνεχώρησε βραχὺ τι ἀσκεπὲς τῆς ψυχῆς. Λαγνείαν κινεῖ ὁ ἐχθρὸς; σωφροσύνη ἡμᾶς ὁ Κύριος ὥπλισεν. Ὑπερηφανίαν γεννᾷ; ἀλλ' ἡ ταπεινοφροσύνη οὐ μακρὰν τυγχάνει. Μίσος ἐνε- 10 φύσησεν; ἀλλ' ἡ ἀγάπη ἐν μέσῳ παρίσταται. Ὅσα οὖν ὁ ἐχθρὸς καθ' ἡμῶν κινεῖ βέλη, πλείοσιν ἡμᾶς ὁ Κύριος ὀπλοῖς ἠσφαλίσατο, πρὸς τε τὴν ἡμῶν σωτηρίαν καὶ πρὸς τὴν ἐκείνου κατάπτωσιν.

62. Κακὸν μὲν ἐν κακοῖς ὁ θυμὸς. («Ὁργή»), γὰρ, φησὶν, 15 («ἄνδρὸς δικαιοσύνην Θεοῦ οὐ κατεργάζεται»). Δεῖ οὖν αὐτὸν ἠνιοχεῖν, ὅτι ἐν καιρῷ χρήσιμος ὤφθη· θυμοῦσθαι γὰρ καὶ κινεῖσθαι κατὰ τῶν δαιμόνων συμφέρει. Πρὸς δὲ ἄνθρωπον σφοδρῶς κινεῖσθαι οὐ προσήκει, κἂν ἁμαρτήσας τυγχάνῃ· ἐπιστρέφειν δὲ αὐτὸν δεῖ μετὰ τὸ παύσασθαι τὸ τῆς ὀργῆς πάθος.

63. Καὶ τὸ μὲν ὀργίζεσθαι ὡς ἐν κακοῖς ἔλαττον· ἡ δὲ μνησικακία πάντων ἐστὶ βαρυτέρα. Ὁ γὰρ θυμὸς ὥσπερ καπνὸς πρὸς ὀλίγον θολώσας τὴν ψυχὴν διαλύεται· ἡ δὲ μνησικακία ὥσπερ ἐναποπαγεῖσα τῇ ψυχῇ, θηρίου αὐτὴν δεινότεραν ποιεῖ· καὶ κύων μὲν κατὰ τινος ἐκμανεῖς ὑπὸ τῆς τροφῆς θωπευθεὶς 25 μεταβάλλεται τῆς ὀργῆς· καὶ τᾶλλα δὲ θηρία ὑπὸ τῆς συνηθείας μειλίσσεται· ὁ δὲ γε τῇ μνησικακίᾳ κρατούμενος οὐ παρακλήσει πείθεται, οὐ τροφῇ πρᾶθνεται, οὔτε μὴν ὁ πάντα μεταβάλλων

1. Α' Κορ. 13, 1.

2. Ἰακ. 1, 20.

δι' αὐτὴν ἔδωσε διαβεβαίωσιν ὁ ἀπόστολος καὶ εἶπεν, ὅτι ἐὰν ὄλα τὰ ὑπάρχοντά σου τὰ μοιράσῃς καὶ τὸ σῶμά σου σκληραγωγῆσῃς, ἀλλ' ἀγάπην δὲν ἔχῃς, «εἶσαι χαλκὸς ποῦ βροντᾶ καὶ κύμβαλον ποῦ ἤχῃ»¹. Σπουδαία λοιπὸν εἶνε ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀρετῶν, ὅπως φοβερὸς εἶνε ὁ θυμὸς ἀνάμεσα εἰς τὰς κακίας, διότι ὄλην τὴν ψυχὴν τὴν συσκοτίζει καὶ τὴν ἐξαγριώνει καὶ τὴν ὄδηγεῖ εἰς τὴν παραφροσύνην. Ὁ δὲ Κύριος ποῦ φροντίζει μὲ κάθε τρόπον διὰ τὴν σωτηρίαν μας, οὐδόλως ἐπέτρεψε νὰ μείνῃ ἔστω καὶ ἓνα μικρὸν τμῆμα τῆς ψυχῆς ἀσκέπαστον. Ἀκολασίαν διεγείρει εἰς ἡμᾶς ὁ ἐχθρὸς; μᾶς ὠπλίσεν ὁ Κύριος μὲ τὴν σωφροσύνην. Ὑπερηφάνειαν γεννᾷ; ἀλλ' ἡ ταπεινοφροσύνη δὲν μᾶς εἶνε μακράν. Μῖσος μέσα μας ἐφύτευσεν; ἡ ἀγάπη παρουσιάζεται ἀνάμεσά μας. Ὅσα βέλη λοιπὸν καὶ ἂν κινήσῃ ἐναντίον μας ὁ ἐχθρὸς, ὁ Κύριος μὲ περισσώτερα ὄπλα μᾶς ἠσφάλισε, καὶ διὰ τὴν ἰδικὴν μας σωτηρίαν καὶ διὰ τὴν καταστροφὴν ἐκείνου.

62. Κακὸν πρᾶγμα ἀνάμεσα εἰς τὰ κακὰ ὁ θυμὸς. Διότι λέγει· «Ἡ ὄργη τοῦ ἀνθρώπου δὲν προκαλεῖ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ»². Χρειάζεται λοιπὸν νὰ τὸν κυβερνοῦμεν, διότι ἀπεδείχθη χρήσιμος εἰς ὠρισμένας περιπτώσεις· μᾶς συμφέρει νὰ θυμῶνῶμεν καὶ νὰ στρεφώμεθα ἐναντίον τῶν δαιμόνων. Δὲν ἀρμόζει ὅμως νὰ στρεφώμεθα μὲ σφοδρότητα ἐναντίον ἀνθρώπου, ἔστω καὶ ἂν ἔπεσεν εἰς σφάλματα· πρέπει νὰ τὸν διορθώσωμεν, ὅταν παύσῃ τὸ πάθος τῆς ὄργῆς μέσα μας.

63. Καὶ ἡ μὲν ὄργη εἶνε μικρότερον κακὸν ἀνάμεσα εἰς τὰ κακὰ, ἡ μνησικακία ὅμως εἶνε ἡ πλέον βαρεῖα ὄλων. Διότι ὁ θυμὸς, ἀφοῦ ὀλίγον θολώσῃ τὴν ψυχὴν, σὰν καπνὸς διαλύεται, ἡ μνησικακία ὅμως, σὰν νὰ ἔχη καρφωθῆ βαθεῖά μέσα εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν καθιστᾷ ἀγριωτέραν καὶ ἀπὸ θηρία· καὶ ὁ σκύλος βεβαίως ὅταν μὲ μανίαν ἐπιτίθεται ἐναντίον κάποιου, ἐὰν τὸν καλοπιάσῃ μὲ τὴν τροφήν, παύει τὸν θυμὸν· καὶ τ' ἄλλα θηρία καταπραΰνονται μὲ τὴν ἀγάπην· ἐκεῖνος ὅμως ὁ ὁποῖος κυριαρχεῖται ἀπὸ τὴν μνησικακίαν δὲν πείθεται μὲ παρακλήσεις, δὲν μαλακώνει μὲ τὴν τροφήν, οὔτε καὶ ὁ χρόνος, ὁ ὁποῖος τὰ

χρόνος τὸ πάθος τούτου ἰάσατο. Οὗτοι οὖν ἀσεβέστατοι πάντων εἰσὶ καὶ ἀνομώτατοι. Οὐ γὰρ ὑπακούουσι τοῦ Σωτῆρος λέγοντος, ὡς «Ἔπαγε, πρῶτον διαλλάγηθι τῷ ἀδελφῷ σου· καὶ οὕτω πρόσαγε τὸ δῶρόν σου»· καὶ ἀλλαχού· «Μὴ ἐπιδύετω», φησίν, 5 «ὁ ἥλιος ἐπὶ παροργισμῶ ὑμῶν».

64. Καλὸν μὲν οὖν τὸ μὴ ὀργισθῆναι· εἰ δὲ καὶ γένηται, οὐδὲ μέτρον σοι ἡμέρας πρὸς τὸ πάθος συνεχώρησεν, εἶπε γὰρ μὴ ἐπιδύναί τὸν ἥλιον. Σὺ δὲ ἐκδέχη, ἕως ἄν ὁ πᾶς σου χρόνος δύη. Οὐκ οἶδας εἰπεῖν· «Ἄρκεϊ τῇ ἡμέρᾳ ἡ κακία αὐτῆς». Τί μισεῖς 10 τὸν λυπήσαντα ἄνθρωπον; Οὐκ αὐτὸς ἦν ὁ ἀδικήσας, ἀλλ' ὁ διάβολος. Μίσησον τὴν νόσον καὶ μὴ τὸν νοσοῦντα· «Τί ἐγκανχᾶ ἐν κακίᾳ, δυνατέ;». Περὶ ὑμῶν τοῦτο ὁ ψαλμὸς ἐβόησεν· «Ἄνομίαν» γάρ, φησίν, «ὄλην τὴν ἡμέραν»· τουτέστι, πάντα τὸν τῆς ζωῆς σου χρόνον παρακούεις τοῦ νομοθέτου τοῦ λέγον- 15 τος· «Μὴ ἐπιδύετω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῶ ὑμῶν». Φησὶ δέ, ὡς «Ἀδικίαν ἐλογίσατο ἡ γλῶσσά σου»· οὐ πατὴρ γὰρ βλασφημιῶν τὸν ἀδελφόν σου. Ὅθεν δικαία σοι ἡ τιμωρία παρ' αὐτοῦ τοῦ ὑμνωδοῦ ἐκ τοῦ Πνεύματος προσφέρεται· «Διὰ τοῦτο γάρ», φησίν, «ὁ Θεὸς καθελεῖ σε εἰς τέλος, ἐκτίλαι σε καὶ μετανα- 20 στεῦσαι σε ἀπὸ σκηνώματός σου, καὶ τὸ ῥίζωμά σου ἐκ γῆς ζώντων». Ταῦτα τῷ μνησικακῷ τὰ δῶρα, ταῦτα τῆς κακίας τὰ ἔπαθλα.

65. Φυλάττεσθαι οὖν δέον ἀπὸ μνησικακίας· πολλὰ γὰρ αὐτῇ ἀκολουθοῦσι δεινά, φθόνος, λύπη, καταλαλιά. Θανατηφόρος 25 ἢ τούτων κακία, κἂν μικρὰ δοκῇ τυγχάνειν. Ταῦτα μὲν γὰρ ὥσπερ βέλη λεπτὰ τοῦ ἐχθροῦ τυγχάνουσι. Καὶ πολλάκις τὰ ἀπὸ διστόμου μαχαίρας καὶ μείζονος ξίφους τραύματα, οἷά ἐστι πορνεία καὶ πλεονεξία καὶ φόνος ἰάθησαν πολλάκις διὰ τοῦ σω-

1. Μθ. 5, 24.

2. Ἐφ. 4, 26.

3. Μθ. 6, 34.

4. Ψαλμ. 51, 3.

5. Ψαλμ. 51, 3.

6. Ψαλμ. 51, 4.

πάντα ἀλλάσσει, θεραπεύει τὸ πάθος του. Αὐτοὶ λοιπὸν εἶνε οἱ πλεον ἄσεβεις καὶ ἄνομοι. Δὲν ὑπακούουν εἰς τὸν Σωτήρᾳ των ὁ ὅποιος λέγει· «Πήγαινε πρῶτα νὰ συμφιλιωθῆς με τὸν ἀδελφόν σου καὶ ἔτσι νὰ προσφέρῃς τὸ δῶρόν σου»¹· καὶ ἀλλοῦ λέγει· «νὰ μὴ προλάβῃ νὰ δύσῃ ὁ ἥλιος μαζί με τὴν ὀργήν σας»².

64. Καλὸν πράγμα λοιπὸν εἶνε νὰ μὴ ὀργίζεσαι· ἐὰν ὁμως συμβῆ νὰ θυμώσῃς, δὲν ἐπέτρεψεν οὔτε μίαν ἡμέραν νὰ διαρκέσῃ τὸ πάθος σου, διότι εἶπε νὰ μὴ δύσῃ ὁ ἥλιος. Σὺ ὁμως περιμένεις, μέχρις ὅτου δύσῃ ὅλος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς σου. Δὲν γνωρίζεις νὰ εἰπῆς καὶ σὺ· «Ἄρκει ἡ ταλαιπωρία τῆς ἡμέρας»³. Διατί μισεῖς τὸν ἄνθρωπον ὁ ὅποιος σέ ἐλύπησε; Δὲν ἦτο αὐτός ἐκεῖνος ὁ ὅποιος σέ ἠδίκησεν, ἀλλ' ὁ διάβολος. Μίσησε τὴν ἀρρώστειαν καὶ ὄχι τὸν ἄρρωστον. «Διατί καυχᾶσαι μέσα εἰς τὴν κακίαν σου;»⁴. Διὰ σᾶς τὸ ἐφώναξε αὐτὸ δυνατὰ ὁ ψαλμός· διότι λέγει· «Ἄνομίαν ὅλην τὴν ἡμέραν»⁵, δηλαδὴ ὅλον τὸν χρόνον τῆς ζωῆς σου παρακούεις εἰς τὸν νομοθέτην, ὁ ὅποιος λέγει· «Μὴ ἐπιδυέτω ὁ ἥλιος ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν». Λέγει δὲ, ὅτι «Ἡ γλῶσσά σου σκέπτεται τὸ κακόν»⁶· διότι δὲν παύεις νὰ βλασφημῆς τὸν ἀδελφόν σου. Διὰ τοῦτο δικαίως τιμωρεῖσαι ἀπὸ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καθὼς λέγει ὁ ὑμνωδός· «Δι' αὐτὸ θὰ σέ γκρεμίσῃ ὁ Θεὸς ἐντελῶς, θὰ σέ ξετινάξῃ καὶ θὰ σέ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὸν τόπον σου καὶ τὴν γενεάν σου, θὰ σέ ἀπομακρύνῃ ἀπὸ τὴν γῆν τῶν ζώντων»⁷. Αὐτὰ εἶνε τὰ δῶρα διὰ τὸν μνησικάκον, αὐτὰ εἶνε τὰ βραβεῖα τῆς κακίας.

65. Πρέπει λοιπὸν νὰ φυλαχθοῦμεν ἀπὸ τὴν μνησικακίαν, διότι τὴν ἀκολουθοῦν πολλὰ κακὰ· ὁ φθόνος, ἡ λύπη, ἡ κατάκρισις. Θανατηφόρος εἶνε ἡ κακία αὐτῶν, ἔστω καὶ ἂν φαίνεται ὅτι εἶνε μικρά. Αὐτὰ βεβαίως ὁμοιάζουν με λεπτὰ βέλη τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ πολλές φορές τὰ τραύματα τὰ ὅποια προέρχονται ἀπὸ δίκονον μαχαίρι καὶ μεγαλύτερον ξίφος, ὅπως εἶνε ἡ πορνεία καὶ ἡ πλεονεξία καὶ ὁ φόνος, ἐθεραπεύθη-

7. Ψαλμ. 51, 7.

τηρίου φαρμάκου τῆς μετανοίας· ὑπερηφανία δὲ ἢ μνησικακία ἢ καταλαλιά, ὥσπερ μικρὰ δοκοῦντα εἶναι βέλη, λανθανόντως ἀνεῖλαν, κατὰ τῶν καιριωτέρων τῆς ψυχῆς μορίων παγέντα. Ταῦτα δὲ οὐ τῷ μεγέθει ἀναιρεῖ τῆς πληγῆς, ἀλλὰ τῇ ἀμελείᾳ 5 τῶν τρωθέντων· ὡς μηδενὸς γὰρ ὄντων καταφρονήσαντες τῆς τε καταλαλιᾶς καὶ τῶν λοιπῶν, κατὰ μικρὸν ὑπ' αὐτῶν διεφθάρησαν.

66. Βαρὺ οὖν καὶ μοχθηρὸν ἢ καταλαλιά· τροφή γὰρ καὶ ἀνάπαυλὰ τινῶν ἀνθρώπων τυγχάνει. Σὺ δὲ μὴ παραδέξῃ ἀκοήν 10 ματαίαν, μὴ τῶν ἄλλοτρίων κακῶν δοχεῖον γένη. Ἀπεριττον σεαυτῆς τὴν ψυχὴν παρασκευάζε. Ὑποδεξαμένη γὰρ τὴν δυσώδη τῶν λόγων ἀκαθαρσίαν, κηλίδας τῇ εὐχῇ σου προσάξεις διὰ τῶν λογισμῶν, καὶ ἀναιτίως μισήσεις τοὺς ἐντυγχάνοντας. Καταβαφείσης γὰρ σου τῆς ἀκοῆς ὑπὸ τῆς τῶν κακολογούντων ἀπαν- 15 θρωπίας, ἀγεννῶς πᾶσιν ἐνατενίσεις· καθάπερ ὁ ὀφθαλμὸς, χρώματι ἀκρατέστερον προληφθεὶς, ἀδιάκριτον ἔχει περὶ τὰ ὁρῶμενα τὴν φαντασίαν.

67. Δεῖ οὖν φυλάττεσθαι τὴν γλῶτταν καὶ τὴν ἀκοήν, πρὸς τὸ μῆτε λέγειν τι τοιοῦτον, μῆτε ἀκούειν ἔμπαθῶς. Γέγραπται 20 γάρ, ὡς «Μὴ ἀκοὴν ματαίαν παραδέξασθαι», καὶ «Τὸν καταλαλοῦντα λάθρα τῷ πλησίον αὐτοῦ, τοῦτον ἐξεδίωκον». Ἐν δὲ τῷ ψαλμῷ δῶ φησιν· «Ὅπως ἂν μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων». Ἡμεῖς δὲ καὶ τὰ μὴ ἔργα λαλοῦμεν. Δέον οὖν μὴ πιστεῦειν τοῖς λεγομένοις, μῆτε μὴν κατακρίνειν τοὺς λέ- 25 γοντας, ἀλλὰ κατὰ τὴν θείαν Γραφὴν ποιεῖν καὶ λέγειν· «Ἐγὼ δὲ ὡσεὶ κωφὸς οὐκ ἤκουον καὶ ὡσεὶ ἄλαλος οὐκ ἀνοίγων τὸ στόμα μου».

68. Οὐ δεῖ ἐπὶ συμφορᾷ ἀνθρώπου ἐπιχαίρειν, κἂν πάνυ ἀ-

1. Ἐξ. 23, 1.

2. Ψαλμ. 100, 5.

3. Ψαλμ. 16, 4.

σαν μέ τὸ σωτήριον φάρμακον τῆς μετανοίας· ἡ ὑπερηφάνεια ὅμως ἢ ἡ μνησικακία ἢ ἡ κατάκρισις, αἱ ὁποῖαι θεωροῦνται ὡς μικρὰ βέλη, ἐφόνευσαν τὴν ψυχὴν κρυφίως, ἀφοῦ προσέβαλον τὰ πιὸ καίρια σημεῖα τῆς. Αὐτὰ ὅμως δὲν τὴν φονεύουν ἐξ αἰτίας τοῦ μεγέθους τῆς πληγῆς, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ἀμελείας ἐκείνων οἱ ὁποῖοι ἐπληγώθησαν, διότι περιφρονοῦν τὴν κατάκρισιν καὶ τὰ ὑπόλοιπα σὰν νὰ εἶνε τιποτένια, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον καταστρέφονται ἀπ' αὐτά.

66. Βαρὺ λοιπὸν πρᾶγμα καὶ πονηρὸν ἡ κατάκρισις· ἀποτελεῖ βεβαίως τὴν τροφὴν καὶ τὴν ἀνάπαυσιν μερικῶν ἀνθρώπων. Σὺ ὅμως μὴ καταδέχεσαι ν' ἀκούης μάταια πράγματα, μὴ δέχεσαι μέσα σου ξένα κακά. Νὰ εἶσαι ἀπλῆ εἰς τὴν ψυχὴν. Διότι ὅταν δέχεσαι τὴν δύσοσμον ἀκαθαρσίαν τῶν λόγων αὐτῶν, θὰ κηλιδώσης τὴν προσευχὴν σου μέ τοὺς λογισμοὺς, καὶ χωρὶς λόγον θὰ μισήσης αὐτοὺς πού συναναστρέφεται. Θὰ μολυνθῇ ἡ ἀκοή σου ἀπὸ τὴν ἀπανθρωπίαν τῶν καταλάλων καὶ θὰ τοὺς βλέπης ὅλους μέ ἀγριότητα, ὅπως ἀκριβῶς ὁ ὀφθαλμός, ὅταν συνεχῶς κυττάζῃ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ χρῶμα, δὲν δύναται νὰ διακρίνῃ τὰς εἰκόνας αὐτῶν πού βλέπει.

67. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ φυλάγωμεν τὴν γλῶσσάν μας καὶ τ' αὐτιά μας, διὰ νὰ μὴ λέγωμεν τέτοια λόγια οὔτε νὰ τὰ ἀκούωμεν μέ πάθος. Διότι ἐγράφη· «Μὴ παραδέχεσαι ὅσα ἀνόητα ἀκούεις»¹, καὶ· «Ἐκεῖνον πού κατέκρινε κρυφὰ τὸν συνάνθρωπόν του, τὸν κατεδίωκα»². εἰς δὲ τὸν ψαλμῶδόν λέγει· «Διὰ νὰ μὴ λαλήσῃ τὸ στόμα μου τὰ ἔργα τῶν ἀνθρώπων»³. Ἡμεῖς ὅμως ὀμιλοῦμεν καὶ διὰ πράγματα πού δὲν ἔγιναν. Χρειάζεται λοιπὸν νὰ μὴ πιστεύωμεν εἰς ὅσα λέγονται, οὔτε ὅμως νὰ κατακρίνωμεν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι καταλαλοῦν, ἀλλὰ νὰ κάμνωμεν καὶ νὰ λέγωμεν αὐτὸ τὸ ὁποῖον λέγει ἡ Γραφή· «Ἐγὼ σὰν κωφός δὲν ἤκουα καὶ σὰν ἄλαλος δὲν ἄνοιγα τὸ στόμα μου»⁴.

68. Δὲν πρέπει νὰ χαιρώμεθα διὰ τὴν συμφορὰν κάποιου

4. Ψαλμ. 37, 14.

μαρτωλὸς ὑπάρχη. Τινὲς μὲν γάρ, θεασάμενοι μαστιζόμενον ἢ φυλακιστόμενον, ἀμαθῶς τὴν κοσμικὴν ἐκείνην παροιμίαν ἔφασαν, τὴν λέγουσαν, ὡς Ὁ στρώσας κακῶς ταλαιπωρήσει ἐν τῷ δειπνῷ. Σὺ οὖν, ἢ καλῶς στρώσασα ἑαυτῇ τὰ πράγματα, θαρ-
 5 ρεῖς ἀναπαυθῆναι ἐν τῷ βίῳ; Καὶ τί ποιήσομεν τὸν λέγοντα ὡς, («὘ν συνάντημα τῷ δικαίῳ καὶ τῷ ἁμαρτωλῷ»); Ἡ γὰρ ἐνταῦθα ἡμῶν διαγωγὴ μία ἐστὶ, κἂν διάφορον πολιτείαν ἔχωμεν.

69. Οὐ δεῖ μισεῖν τοὺς ἐχθρούς. Καὶ γὰρ ὁ Κύριος τῇ ἰδίᾳ φωνῇ τοῦτο ἡμῖν προσέταξε. Φησὶ γάρ, ὡς «Μὴ μόνον τοὺς
 10 ἀγαπῶντας ἀγαπάτε· τοῦτο γὰρ καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ τελῶ-
 ναι ποιοῦσι». Τὸ γὰρ καλὸν οὐ δεῖται τέχνης καὶ ἀγῶνος πρὸς θήραν· ἑαυτῷ γὰρ ἐφέλκεται τοὺς ἀγαπῶντας· τὸ δὲ φαῦλον τῆς θείας διδασκαλίας χρῆζει πρὸς ἀπάλειψιν καὶ κόπου πολλοῦ. Οὐ γὰρ ἀνέτων καὶ ἀμερσίμων ἐστὶν ἡ βασιλεία οὐρανῶν,
 15 ἀλλὰ βιαστῶν.

70. Ὡσπερ οὖν οὐ δεῖ τοὺς ἐχθρούς μισεῖν, οὕτως οὐδὲ τοὺς ἀμελεῖς καὶ ῥαθυμούς φεύγειν καὶ μνηστειροῦν. Τινὲς μὲν οὖν τὸ γραφικὸν ἐκείνο ῥητὸν ἑαυτοῖς προσφέρουσιν, ὡς «Μετὰ
 20 ὀσίου ὄσιος ἔση», «καὶ μετὰ στρεβλοῦ συνδιαστρέφεις». Διὰ τοῦτο, φησὶν, ἀποφεύγομεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς πρὸς τὸ παρ' αὐτῶν μὴ διαστραφῆναι. Ἄγνοια ψυχῆς οἱ τοιοῦτοι τὰ ἐναντία πράττουσι. Προστάττει γὰρ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐ μετὰ τῶν στρεβλῶν συνδιαστραφῆναι, ἀλλὰ τῆς στρεβλῆς αὐτοὺς ἐπανορθώσασθαι. Συνδιαστρέφεις γάρ, τουτέστι, συνελκύσεις αὐτὸν
 25 πρὸς σεαυτὸν, ἐκ τῶν ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιὰ.

71. Τρεῖς γνωμῶν ἰδέαι κατὰ τὸν τῶν ἀνθρώπων βίον τυγχάνουσιν· ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐστὶ τῆς ἀκροτάτης κακίας, ἡ δὲ δευτέρα μέσης τινὸς καταστάσεως· ὥσπερ γὰρ πρὸς τὰς ἀμφοτέρας

1. Ἐκκλ. 9, 2.

2. Μθ. 5, 46.

3. Πρβλ. Μθ. 11, 12. Τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ βλέπε εἰς Σ. Σάκκον, Περὶ τῆς μεταφράσεως τῆς Κ. Διαθήκης, Ἀθήναι 1970, σ. 24.

4. Ψαλμ. 17, 26.

5. Ψαλμ. 17, 27.

άνθρώπου, καὶ ἂν ἀκόμη εἶνε πᾶρα πολὺ ἁμαρτωλός. Διότι μερικοί, ὅταν τὸν ἴδουν νὰ μαστιγώνεται ἢ νὰ φυλακίζεται, ἀπερίσκεπτα ἀναφέρουν ἐκείνην τὴν παροιμίαν τοῦ κόσμου, ἢ ὁποία λέγει, ὅτι «Ὅποιος δὲν ἔστρωσε καλά, ἄσχημα θὰ κοιμηθῆ. Σὺ λοιπὸν ἢ ὁποία ἐτακτοποίησες καλὰ τὰ πράγματα διὰ τὸν ἑαυτὸν σου, νομίζεις ὅτι θ' ἀναπαυθῆς εἰς τὴν ζωὴν; Καὶ τί θὰ κάμωμεν αὐτὸν ὁ ὁποῖος λέγει, ὅτι «Μαζὶ θὰ συναντηθοῦν ὁ δίκαιος καὶ ὁ ἁμαρτωλός»¹; Διότι ἡ ζωὴ μας ἐδῶ εἶνε μία, ἔστω καὶ ἂν ὁ τρόπος τῆς ζωῆς μας εἶνε διαφορετικός.

69. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ μισοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς μας. Διότι καὶ ὁ Κύριος αὐτὸ μᾶς παρήγγειλε μὲ τὴν ἴδιαν τὴν φωνὴν του. Λέγει· «Μὴ ἀγαπᾶτε μόνον ὅσους σᾶς ἀγαποῦν, διότι αὐτὸ τὸ κάμνουν καὶ οἱ ἁμαρτωλοὶ καὶ οἱ τελῶναι»². Τὸ καλὸν δὲν χρειάζεται τέχνην καὶ προσπάθειαν διὰ νὰ τὸ κατακτήσωμεν· μόνον του ἐλκύει ὅσους τὸ ἀγαποῦν· τὸ κακὸν ὅμως ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ θεῖαν διδασκαλίαν καὶ πολὺν κόπον διὰ νὰ ἐξαλειφθῆ. Διότι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν δὲν εἶνε δι' ὅσους ζοῦν ἄνετον καὶ ἀμέριμνον ζωὴν, ἀλλὰ διὰ τοὺς «βιαστάς»³.

70. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν δὲν εἶνε ὀρθὸν νὰ μισοῦμεν τοὺς ἐχθροὺς μας, ἔτσι δὲν πρέπει ν' ἀποφεύγωμεν καὶ νὰ σιχαινώμεθα τοὺς ἀμελεῖς καὶ ὀκηροὺς. Ἄλλοι ἐπικαλοῦνται διὰ τὴν συμπεριφορὰν των τὸ γραφικὸν ἐκεῖνο χωρίον, ὅτι «Μὲ τὸν ὅσιον ὅσιος θὰ γίνης»⁴, «καὶ μὲ τὸν διεστραμμένον θὰ καταστραφῆς»⁵. Δι' αὐτό, λέγει, ἀποφεύγομεν τοὺς ἁμαρτωλοὺς διὰ νὰ μὴ διαστραφοῦμεν ἀπ' αὐτούς. Ἀπὸ ἄγνοιαν τοῦ βαθυτέρου νοήματος αὐτοῦ τοῦ χωρίου κάμνουν αὐτοὶ τ' ἀντίθετα. Διότι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον παραγγέλλει νὰ μὴ διαστραφοῦμεν μαζὶ μὲ τοὺς διαστρεβλωμένους, ἀλλὰ νὰ τοὺς διορθώσωμεν ἀπὸ τὴν στρέβλωσιν. Διότι «συνδιαστρέψεις», θὰ πῆ νὰ ἐλκύσης αὐτὸν πρὸς τὸ μέρος σου, ἀπὸ τ' ἀριστερὰ εἰς τὰ δεξιὰ.

71. Τρεῖς κατηγορίαι διαθέσεων ὑπάρχουν εἰς τὴν ζωὴν τῶν ἀνθρώπων· ἀπ' αὐτάς ἡ μὲν πρώτη εἶνε ἡ κατηγορία τῆς μεγαλυτέρας κακίας, ἡ δὲ δευτέρα εἶνε εἰς μίαν μέσην κατάστασιν,

σκοπεῖ τῶν ὀποτέρων μετέχουσα· ἡ δὲ τρίτη, εἰς μέγεθος θεω-
 ρίας ἀχθεῖσα, οὐ μόνον ἑαυτὴν συσφίγγει, ἀλλὰ γε καὶ τὰς τε-
 λευταίας πειρᾶται χειραγωγεῖν. Οἱ μὲν οὖν κακοὶ τῶν ἀνθρώ-
 πων τοῖς χεῖροσι μιγνύμενοι ἐπὶ πλείω τῶν δεινῶν ποιοῦνται
 5 τὴν αὔξησιν· οἱ δὲ γε μέσοι ἀποφεύγειν τοὺς ἀκολάστους πει-
 ρῶνται, αὐτὸ τοῦτο δεδοικότες, μὴ πάλιν ὑπ' αὐτῶν καθελκυ-
 σθῶσι· νῆπιοι γὰρ ἔτι τῶν ἀρετῶν τυγχάνουσιν· οἱ δὲ τρίτοι
 ἀνδρῖαν τὴν γνώμην ἔχοντες καὶ κραταῖον τὸ φρόνημα, συνδιά-
 γουσι τοῖς φαύλοις καὶ συνδιαίτωνται, σῶσαι αὐτοὺς βουλόμε-
 10 νοι. Καὶ γοῦν ὑπὸ τῶν ἔξωθεν ὀνειδίζονται· καὶ ὑπὸ τῶν θεωρού-
 των δὲ αὐτοὺς συνδιάγοντας τοῖς ἀμελεστέροις χλευάζονται·
 καὶ γὰρ αὐτοὺς ὡς ὁμοίους αὐτῶν διαβάλλουσιν. Οἱ δὲ ὡς ἐπαί-
 νους τὰ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ἀκούοντες, ἀδεῶς τὸ θεῖον ἔργον
 ἐκτελοῦσι. «Χαίρετε» γὰρ, φησί, «καὶ ἀγαλλιᾶσθε», ὅταν πᾶν
 15 ψεῦδος εἴπωσι καθ' ἑμῶν οἱ ἄνθρωποι. Δεσποτικὴ μὲν οὖν τού-
 των ἡ πράξις· καὶ γὰρ ὁ Κύριος μετὰ τελωνῶν καὶ ἁμαρτωλῶν
 ἦσθι· μᾶλλον δὲ φιλάδελφος ἢ τούτων γνώμη ἤπερ φίλαντος·
 Ὡσπερ γὰρ ἐμπρησμοὺς οἰκιῶν ὀρῶντες τοὺς ἁμαρτάνοντας,
 καὶ τῶν ἰδίων καταφρονήσαντες, τὰ ἀλλότρια καὶ ἀπολλύμενα
 20 σῶζειν δισχυρίζονται· καὶ περιφλεγόμενοι ἐκ τῶν καυστικῶν
 ὕβρεων ἀνέχονται. Οἱ δὲ γε μέσοι, ἐὰν ἴδωσι τὸν ἀδελφὸν ὑπὸ
 τῆς ἁμαρτίας φλεγόμενον, ἀποφεύγουσι, δεδοικότες μὴ καὶ εἰς
 αὐτοὺς τὸ πῦρ διανεμηθῆ. Οἱ δὲ γε τρίτοι, χαλεπῶν γειτόνων
 δίκην ἐπέχοντες, τοὺς καιομένους ἐπὶ πλείον ἐξάπτουσιν, ὅλας
 25 αὐτοὺς πρὸς ἀπώλειαν, τὴν οἰκειαν κακίαν προσφέροντες. Ὡσ-
 περ γὰρ πισσηρῶ διαλαβόντες πλοῖω, ἀντὶ ὕδατος κεδρίαν ἐπι-
 βάλλουσιν. Οἱ δὲ γε ἐναντίοι τούτοις, οἱ ἀγαθοί, τὰ οἰκεία κτή-
 ματα δεύτερα ἔθεντο τῆς ἐκείνων σωτηρίας. Ταῦτα τῆς ἀληθι-

διότι κλίνει καὶ πρὸς τὰς δύο κατηγορίας καὶ μετέχει καὶ τῶν δύο, ἢ δὲ ἄλλη φθάνει εἰς ὕψος θεωρίας καὶ δὲν συσφίγγει μόνον τὸν ἑαυτὸν της, ἀλλὰ καὶ αὐτὰς αἱ ὁποῖαι κλίνουν πρὸς τὰ κάτω προσπαθεῖ νὰ χειραγωγήσῃ. Οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ὅταν ἀναμειγνύονται μὲ τοὺς κακοὺς περισσότερο προχωροῦν εἰς τὸ κακόν· ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν μεσαίαν παράταξιν προσπαθοῦν ν' ἀποφεύγουν τοὺς ἀκολάστους, διότι φοβοῦνται νὰ μὴ παρασυρθοῦν πάλιν ἀπ' αὐτούς, διότι εὐρίσκονται εἰς νηπιακὴν ἡλικίαν ἐξ ἐπόψεως ἀρετῶν· οἱ τρίτοι ὅμως ἔχουν ἀνδρείαν διάθεσιν καὶ ἰσχυρόν φρόνημα, διὰ τοῦτο ζοῦν καὶ συναναστρέφονται μαζί μὲ τοὺς κακοὺς, διότι θέλουν νὰ τοὺς σώσουν. Βεβαίως χλευάζονται ἀπὸ τοὺς ἔξω καὶ ὅσοι τοὺς βλέπουν νὰ συναναστρέφονται μὲ τοὺς ἀμελεῖς, τοὺς εἰρωνεύονται καὶ τοὺς συκοφαντοῦν ὅτι εἶνε ὅμοιοι μ' αὐτούς. Αὐτοὶ ὅμως ἀκούουν τὰ λόγια τῶν ἀνθρώπων σὰν νὰ πρόκηται περὶ ἐπαίνων καὶ χωρὶς φόβον ἐκτελοῦν τὸ θεῖον ἔργον. Διότι λέγει· «Χαίρετε καὶ ἀγαλλιᾶσθε» ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἰποῦν κάθε ψεῦδος ἐναντίον σας¹. Ἡ πρᾶξις των ὁμοιάζει μὲ τοῦ δεσπότη Χριστοῦ, διότι καὶ ὁ Κύριος ἔτρωγε μαζί μὲ τοὺς τελώνας καὶ ἁμαρτωλοὺς· ἡ διάθεσις των δεικνύει ἀγάπην πρὸς τοὺς ἀδελφούς των μᾶλλον παρά πρὸς τὸν ἑαυτὸν των. Βλέπουν ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ἁμαρτάνουν σὰν σπίτια τὰ ὁποῖα καίονται, περιφρονοῦν τὰ ἰδικὰ των καὶ σπεύδουν νὰ σώσουν τὰ ξένα καὶ αὐτὰ τὰ ὁποῖα κινδυνεύουν νὰ χαθοῦν· καὶ ἐνῶ κινδυνεύουν νὰ καοῦν ὀλόγυρα ἀπὸ τὰς καυστικὰς ὕβρεις, δεικνύουν ἀνοχήν. Ὅσοι εὐρίσκονται εἰς τὴν μεσαίαν κατηγορίαν, ἐὰν ἴδοῦν ἕναν ἀδελφόν των νὰ κυκλοῦται ἀπὸ τὴν φλόγα τῆς ἁμαρτίας, τὸν ἀποφεύγουν, διότι φοβοῦνται μήπως ἢ φωτιὰ ἐξαπλωθῇ καὶ εἰς αὐτούς. Οἱ ἄλλοι σὰν κακοὶ γείτονες, ἀνάπτουν περισσότερο τὴν φωτιάν εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι καίονται καὶ προσθέτουν ὡς καύσιμα ὑλικά τὴν ἰδικὴν των κακίαν, διὰ νὰ τοὺς καταστρέψουν. Τοὺς ἐκλαμβάνουν σὰν πλοῖον ἀλειμμένον μὲ πῖσσαν εἰς τὸ ὅποιον ἀντὶ νεροῦ ρίπτουν ξύλα κέδρων. Οἱ ἀντίθετοι ὅμως πρὸς αὐτούς, οἱ ἀγαθοί, ἐθεώρησαν τὰ ἰδικὰ των συμφέροντα εὐτελέ-

νῆς ἀγάπης τὰ τεκμήρια· οὗτοι τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης οἱ φύλακες.

72. Ὡσπερ δὲ τὰ δεινὰ ἐν δι' ἑνὸς ἤρτηται· τῇ γὰρ φιλαργυρία ἀκολουθεῖ φθόνος, δόλος, ἐπιτορκία, θυμός, μνησικακία, οὐ-
5 τω τὰ ἐναντία τούτων τῆς ἀγάπης ἔχεται· πραΐτης δὴ λέγω καὶ μακροθυμία καὶ ἀνεξικακία καὶ τὸ τέλειον ἀγαθόν, ἡ ἀκτημοσύνη. Οὐκ ἐνδέχεται γὰρ τινα ταύτης τῆς ἀρετῆς, λέγω δὴ τῆς ἀγάπης, ἐφικέσθαι, εἰ μὴ ἐκ τῆς ἀκτημοσύνης· οὐ γὰρ πρὸς ἓνα ἄνθρωπον ὁ Κύριος τὴν ἀγάπην ἐνετείλατο, ἀλλὰ πρὸς ἅπαντας.
10 Οὐκοῦν οὐ δέον ἔχοντας παριδεῖν τοὺς χεῖροντας. Ὑποκλέπτεται γὰρ τὸ τῆς ἀγάπης. Τὸ μὲν γὰρ πᾶσιν ἐξαρκεῖν ἀδύνατον ἀνθρώπων· Θεοῦ δὲ τοῦτο ἔργον.

73. Τί οὖν, φησίν, ὃ μὴ ἔχων, περὶ ἐλεημοσύνης ἀγωνίῃ, καὶ αὕτη σοι πρόφασις τοῦ κήσασθαι γίνεται; Κοσμικοῖς τοῦ-
15 το προστέτακται. Οὐ γὰρ τοσοῦτον πρὸς τὸ τραφῆναι τὸν πένητα ἢ ἐλεημοσύνη ὤριστα, ὅσον διὰ τὴν ἀγάπην. Ὁ γὰρ τὸν πλούσιον διοικῶν Θεὸς καὶ τὸν πένητα τρέφει. Περιττῶς οὖν ἢ ἐλεημοσύνη προσετάγη; Μὴ γένοιτο! ἀλλὰ ἀρχὴ τῆς ἀγάπης τοῖς μὴ εἰδόσι γίνεται. Ὡσπερ γὰρ ὑπογραμμὸς ἦν ἢ τῆς ἀκρο-
20 βυστίας περιτομὴ τῆς καρδίας, οὕτως ἢ ἐλεημοσύνη τῆς ἀγάπης διδάσκαλος κατέστη. Οἷς οὖν ἢ ἀγάπη ἐκ χάριτος ἐδόθη περιττὴ ἢ ἐλεημοσύνη.

74. Οὐ διαβάλλουσα τὸν ἔλεον ταῦτα λέγω· ἀλλὰ τῆς ἀκτημοσύνης τὸ καθαρὸν δεικνύουσα. Μὴ γινέσθω οὖν κώλυσις τὸ
25 ἔλαττον τοῦ μείζονος. Ἐν ὀλίγῳ τὸ μικρὸν κατώρθωσας· πάντα γὰρ ὑφ' ἓν δέδωκας· πρὸς τὸ μείζον λοιπὸν ἀνάενυσον, τὴν ἀγάπην, σταυροφόρος γὰρ τυγχάνεις. Σὺ τὴν ἐλευθέραν φωνὴν ὀφείλεις εἰπεῖν, τό· «Ἴδού πάντα ἀφήκαμεν καὶ ἠκολουθήσαμεν σοι». Σὺ τὴν εὐπαρησίαστον γλῶτταν τῶν ἀποστόλων μιμή-

1. Πρβλ. Ρωμ. 2, 29· 4, 11.

2. Μθ. 19, 27.

στερα τῆς σωτηρίας ἐκείνων. Αὐτά εἶνε τὰ γνωρίσματα τῆς ἀληθινῆς ἀγάπης· αὐτοὶ εἶνε οἱ φύλακες τῆς εἰλικρινοῦς ἀγάπης.

72. Ὅπως ἀκριβῶς τὰ κακὰ ἔχουν ἀλληλεξάρτησιν μεταξὺ των, διότι τὴν φιλαργυρίαν τὴν ἀκολουθεῖ ὁ φθόνος, ὁ δόλος, ἡ ἐπιπορκία, ὁ θυμὸς, ἡ μνησικακία, ἔτσι καὶ τὰ ἀντίθετα τούτων συνδέονται μὲ τὴν ἀγάπην· δηλαδὴ ἡ πραότης, ἡ μακροθυμία, ἡ ἀνεξικακία, τὸ τέλειον ἀγαθόν, ἡ ἀκτημοσύνη. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φθάσῃ κανεὶς εἰς αὐτὴν τὴν ἀρετὴν, δηλαδὴ τὴν ἀγάπην, ἐὰν δὲν ξεκινήσῃ ἀπὸ τὴν ἀκτημοσύνην· διότι ὁ Κύριος δὲν ἔδωκε τὴν ἐντολὴν τῆς ἀγάπης εἰς ἓνα μόνον ἄνθρωπον, ἀλλὰ εἰς ὅλους. Δὲν πρέπει λοιπὸν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀγαθὰ, νὰ περιφρονοῦν αὐτοὺς οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀνάγκην. Διότι ἔτσι εἶνε ἑλλιπὴς ἡ ἀγάπη. Τὸ νὰ ἐπαρκῆ εἰς τὰς ἀνάγκας ὅλων εἶνε ἀδύνατον εἰς τὸν ἄνθρωπον· αὐτὸ εἶνε ἔργον τοῦ Θεοῦ.

73. Διατί λοιπὸν, λέγει, ἀγωνίζεσαι νὰ κάμνης ἑλεημοσύνην, σὺ ὁ ὅποιος δὲν ἔχεις καὶ αὐτὸ σοῦ γίνεται δικαιολογία διὰ νὰ ἀποκτήσῃς ἀγαθὰ; Αὐτὸ εἶνε προσταγὴ δι' ὅσους ζοῦν κοσμικὴν ζωὴν. Διότι ἔχει ὀρισθῆ ἡ ἑλεημοσύνη ὄχι τόσον διὰ νὰ τραφῆ ὁ πτωχός, ὅσον διὰ νὰ τοῦ δείξωμεν τὴν ἀγάπην μας. Ὁ Θεὸς ὁ ὅποιος κυβερνᾷ τὸν πλούσιον καὶ τὸν πτωχὸν τρέφει. Ματαίως λοιπὸν ἐδόθη ἡ ἐντολὴ τῆς ἑλεημοσύνης; Μὴ γένοιτο! γίνεται ὁμως πηγὴ τῆς ἀγάπης εἰς ὅσους δὲν τὴν γνωρίζουν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς ἡ περιτομὴ τῆς ἀκροβυστίας ἦτο τύπος τῆς περιτομῆς τῆς καρδίας¹, ἔτσι καὶ ἡ ἑλεημοσύνη ἔγινε διδάσκαλος τῆς ἀγάπης. Εἰς ὅσους λοιπὸν ἡ ἀγάπη ἐδόθη ἀπὸ τὴν χάριν, ἡ ἑλεημοσύνη εἶνε περιττὴ.

74. Δὲν τὰ λέγω αὐτά ἐπειδὴ θέλω νὰ διαβάλλω τὴν ἑλεημοσύνην, ἀλλὰ διὰ νὰ δείξω τὴν καθαρότητα τῆς ἀκτημοσύνης. Τὸ μικρότερον λοιπὸν ἄς μὴ ἐμποδίσῃ ἐκεῖνο τὸ μεγαλύτερον. Μέσα εἰς ὀλίγον διάστημα ἐπέτυχες τὸ μικρόν· διότι ὅλα εἰς ἓνα τὰ συγκατέλεξες· πρὸς τὸ μεγαλύτερον λοιπὸν ἀτένιζε, πρὸς τὴν ἀγάπην, διότι εἶσαι σταυροφόρος. Σὺ ὀφείλεις νὰ εἴπῃς τὸν λόγον τῆς αὐταπαρνήσεως, τὸ· «Νά, τὰ ἀφήσαμεν ὅλα καὶ σὲ ἠκολουθήσαμεν»². Σὺ κατέστης ἀξία νὰ μιμηθῆς

σασθαι κατηξιώθης. Φησὶ γὰρ Πέτρος καὶ Ἰωάννης, ὡς «Χρυσίον καὶ ἀργύριον οὐχ ὑπάρχει μοι». Διπλῆ μὲν ἢ γλωττα, ἀλλὰ μονότροπος ἡ πίστις.

75. Καὶ ἐν τοῖς κοσμικοῖς δὲ μὴ ἀπλῶς οὕτως ἐλεημοσύνη
5 γινέσθω. Φησὶ, γὰρ, ὡς («Ἐλαίον ἀμαρτωλοῦ μὴ λιπανάτω τὴν
κεφαλὴν μου»). Προσῆκει οὖν τὸν ἐλεοῦντα ἀβραμιαῖον ἔχειν τὸ
φρόνημα, καὶ ὡς ἐκεῖνος τὸ δίκαιον δικαίως πράττειν. Φιλοξε-
νῶν γὰρ ὁ δίκαιος, μετὰ τῆς ἐστίας καὶ τὴν γνώμην παρέθηκεν.
Ἔσθη γὰρ, φησὶν, ὑπηρετῶν, μὴ βουληθεὶς τοὺς οἰκέτας συμ-
10 μεριστάς τοῦ κέρδους γενέσθαι. Ἀληθῶς οἱ τοιοῦτοι μισθὸν τῆς
ἐλεημοσύνης ἔξουσι, κἂν ἐν τῷ δευτέρῳ τάγματι τυγχάνωσιν.
Ὁ γὰρ Κύριος, δημιουργήσας τὴν οἰκουμένην, διπλῆν ἐν αὐτῇ
τῶν οἰκητόρων ἔθετο τὴν τάξιν. Τοῖς μὲν γὰρ σεμνῶς βιοῦσθε
διὰ τὴν παιδοποιίαν τὸν γάμον προσέταξε· τοῖς δὲ διὰ καθαρό-
15 τητα βίου τὴν ἀγγελίαν προσέταξε, ἰσαγγέλους αὐτοὺς ποιῶν·
καὶ τοῖς μὲν νόμους καὶ ἐκδίκησεις καὶ διδασκαλίας παρέδωκε·
τούτοις δὲ φησὶν· («Ἐμοὶ ἐκδίκησις, ἐγὼ ἀνταποδώσω, λέγει
Κύριος»). Ἐκεῖ φησὶν («Ἐργάση τὴν γῆν»). καὶ ὧδε· («Μὴ μερι-
μνησαι τῆς αἰσίου») κελεύει. Ἐκείνοις νόμον ἔδωκεν, ἡμῖν δὲ
20 διὰ χάριτος αὐτοφει τὰς ἐντολὰς ἐγνώρισεν.

76. Σταυρὸς ἡμῖν ἐστὶ τὸ τρόπαιον τῆς νίκης. Τὸ γὰρ ἐπάγ-
γελμα ἡμῶν οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ ἀποταγὴ βίου, μελέτη θανάτου.
Ὡσπερ οὖν οἱ νεκροὶ οὐκ ἐνεργοῦσι τῷ σώματι, οὕτω καὶ ἡμεῖς.
Ὅσα γὰρ ἦν δι' αὐτοῦ ἐπιτελέσαι, πεποιθήκαμεν ὅτε ἡμεν νή-
25 πιοι. Φησὶ γὰρ ὁ Ἀπόστολος, ὡς («Ἐμοὶ κόσμος ἐσταύρωται,
καὶ ἐγὼ τῷ κόσμῳ»). Τῇ ψυχῇ ζῶμεν, αὐτῇ τὰς ἀρετὰς ἐπιδείξω-
μεν, κατὰ διάνοιαν ἐλεήσωμεν· («Μακάριοι γὰρ οἱ ἐλεήμονες»)

1. Πράξ. 3, 6.

2. Ψαλμ. 140, 5.

3. Πρβλ. Γεν. 18, 1 ἔ.

4. Ρωμ. 12, 19· Πρβλ. Δευτ. 32, 35.

5. Γεν. 3, 23.

6. Μθ. 6, 34.

7. Γαλ. 6, 14.

τὴν πλήρη παρρησίας γλώσσαν τῶν ἀποστόλων. Διότι λέγει ὁ Πέτρος καὶ ὁ Ἰωάννης· «Δὲν ἔχω χρυσᾶ καὶ ἀργυρᾶ νομίσματα»¹. Δύο ἦσαν αἱ γλώσσαι, ἀλλὰ ἐνιαία ἡ πίστις.

75. Καὶ οἱ κοσμικοὶ ὅμως νὰ μὴ κάμνουν τὴν ἐλεημοσύνην ἀδιακρίτως. Διότι λέγει, «Νὰ μὴ ἀλείψω τὸ κεφάλι μου μὲ λάδι ἀμαρτωλοῦ»². Χρειάζεται λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐλεεῖ νὰ ἔχη τὸ φρόνημα τοῦ Ἀβραάμ, καὶ νὰ ἐκτελῇ τὸ δίκαιον δικαίως ὅπως ἐκεῖνος. Διότι εἰς τοὺς φιλοξενουμένους του ὁ δίκαιος μαζί μὲ τὸ φαγητὸν προσέφερε καὶ τὴν ἀγάπην του. Τοὺς ὑπερέτει, λέγει, ὁ ἴδιος διότι δὲν ἤθελε νὰ πάρουν ἀπὸ τὸ κέρδος καὶ οἱ δοῦλοι του³. Πράγματι αὐτοὶ θὰ λάβουν μισθὸν ἐλεημοσύνης, ἔστω καὶ ἂν εὕρισκωνται εἰς τὸ δεύτερον τάγμα, (τῶν ἐγγάμων). Διότι ὁ Κύριος, ὅταν ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, ὥρισε δύο τάξεις διὰ τοὺς κατοικοῦντας αὐτόν. Δι' ὅσους ζοῦν μὲ σεμνότητα καθώρισε τὸν γάμον μὲ σκοπὸν τὴν τεκνογονίαν, εἰς τοὺς ἄλλους δὲ ὥρισε τὴν ἀγνότητα, διὰ νὰ ζήσουν καθαροὶ εἰς ὅλην τὴν ζωὴν, καὶ τοὺς ἔκαμεν ἴσους μὲ τοὺς ἀγγέλους· καὶ δι' ἐκείνους μὲν ἐθέσπισε νόμους καὶ τιμωρίας καὶ διδασκαλίας, εἰς αὐτοὺς δὲ λέγει· «Ἐγὼ θὰ ἐκδικηθῶ, ἐγὼ θὰ ἀνταποδώσω, λέγει ὁ Κύριος»⁴. Ἐκεῖ λέγει· «Θὰ ἐργάζεσαι τὴν γῆν»⁵, καὶ ἐδῶ προτρέπει· «Μὴ μεριμνᾶτε διὰ τὸ αὔριον»⁶. Εἰς ἐκείνους ἔδωσε νόμον, εἰς ἡμᾶς δὲ κατέστησε γνωστὰς τὰς ἐντολάς ἀπ' εὐθείας διὰ τῆς χάριτος.

76. Ἡμεῖς ἔχομεν τὸν σταυρὸν τρόπαιον τῆς νίκης. Ἡ ζωὴ μας δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ ἀπάρνησις τῆς ζωῆς, ἡ μελέτη τοῦ θανάτου. Ὅπως ἀκριβῶς λοιπὸν οἱ νεκροὶ δὲν κάμνουν τίποτε μὲ τὸ σῶμά των, ἔτσι καὶ ἡμεῖς. Ὅσα ἦτο δυνατόν νὰ ἐπιτελέσωμεν μὲ τὸ σῶμα, τὰ ἐκάμαμεν, ὅταν ἤμεθα εἰς νηπιακὴν ἡλικίαν. Διότι λέγει ὁ ἀπόστολος· «Διὰ ἐμὲ ὁ κόσμος ἔσταυρώθη, καὶ ἐγὼ διὰ τὸν κόσμον»⁷. Ζῶμεν ὡς ψυχαί· ἄς δεῖξωμεν ἀρετάς, ἄς ἐλεήσωμεν μὲ τὴν σκέψιν μας· «Μακάριοι οἱ ἐλεήμονες»⁸ εἰς τὴν ψυχὴν. Διότι ὅπως ἐκεῖ λέγει, ὅτι

8. Μθ. 5, 7.

τῇ ψυχῇ. Ὡσπερ γὰρ ἐκεῖ λέγει, ὅτι ὁ ἐπιθυμήσας κάλλους, καὶ δίχα τῆς πράξεως, ἀμάρτυρον τὴν ἀμαρτίαν εἰργάσατο, οὕτως ἐνταῦθα ἡ ἐλεημοσύνη εἴρηται, τῆς γνώμης τὴν προᾶξιν τελούσης, κὰν τὸ ἀργύριον ἄπεστι, τῇ μείζονι ἀξίᾳ τετιμήμεθα.

5 77. Ὡσπερ γὰρ οἱ κατὰ τὸν κόσμον δεσπότες διαφόρους οἰκετῶν ὑπηρεσίας κέκτηνται καὶ τοὺς μὲν ἐν τοῖς χωρίοις ἐκπέμπουσι, πρὸς τὸ τὰς γαίας ἐργάζεσθαι καὶ τὴν τοῦ γένους διαδοχὴν φυλάττειν, τοὺς δέ, ἐὰν ἐπιεικεῖς καὶ περικαλλεῖς ἐξ αὐτῶν γενομένους θεᾶσονται, ἐν τοῖς ἰδίοις οἴκοις μεθιστώσι πρὸς
10 τὴν ἑαυτῶν ὑπηρεσίαν, οὕτω καὶ ὁ Κύριος τοὺς μὲν τὸν σεμνὸν γάμον ἐλομένους, ἐν τῷ τοῦ κόσμου χωρίῳ ἔθετο, τοὺς δὲ τούτων βελτίονας, ὅσοι μάλιστα δεξιᾶς τετυχήκασι προαιρέσεως, ἑαυτῷ παρέστησεν εἰς λειτουργίαν. Οὗτοι πάντων τῶν γηίνων πραγμάτων τυγχάνουσιν ἀλλότριοι, τῆς γὰρ δεσποτικῆς τρα-
15 πέξης ἡξίωvται. Οὐ μεριμνῶσι περὶ ἀμφιέσεως, Χριστὸν γὰρ ἐνδεδύνται.

78. Τῶν οὖν ἀμφοτέρων ταγμάτων εἷς ἐστὶ δεσπότης ὁ Κύριος. Ὡσπερ γὰρ ἐκ τοῦ αὐτοῦ ἐστὶ καὶ τὸ ἄχυρον καὶ τὸ σπέρμα, οὕτως ἐκ τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ εἰσι καὶ οἱ κατὰ τὸν κόσμον
20 σεμνῶς βιοῦντες καὶ οἱ τὸν μονήρη ἐπανηρημένοι βίον. Καὶ γοῦν τῶν ἀμφοτέρων χρεῖα ἐστὶ τῶν μὲν φύλλων πρὸς χρεῖαν καὶ φυλακὴν τοῦ σπέρματος, τοῦ δὲ καρποῦ ἀναγκαῖα ἢ κτῆσις, γένεσις γὰρ τοῦ παντός τυγχάνει. Ὡσπερ γὰρ οὐκ ἐγχωρεῖ κατὰ ταυτὸ καὶ βοτάνην εἶναι καὶ σπέρμα, οὕτως ἀδύνατον τῆς κο-
25 σμικῆς δόξης ἡμῖν περικειμένης καρπὸν οὐράνιον ποιῆσαι. Τῶν δὲ φύλλων ἀπορροέντων καὶ τῆς καλάμης ξηρανθείσης, ἐπιτήδειος ὁ στάχυς πρὸς θερισμὸν ἐστὶ. Καὶ ἡμεῖς οὖν ἀποβαλοῦσαι τὴν ἐκ γῆς φαντασίαν ἀντὶ τῶν φύλλων καὶ ξηράνασαι ἑαυτῶν τὸ σῶμα ὡς τὴν καλάμην, ὑψώσασαι δὲ ἑαυτῶν τὸν λογι-
30 σμὸν δυνησόμεθα σπέρμα σωτηρίας γεννηῆσαι.

79. Ἐπικίνδυνον τὸν μὴ διὰ πρακτικοῦ βίου ἀχθέντα, διδάσκειν ἐπιχειρεῖν. Ὡσπερ γὰρ ἂν, εἴ τις οἰκίαν ἔχων σαθράν,

ἐκεῖνος πού θά ἐπιθυμήσῃ κάλλος, καί χωρίς τήν πρᾶξιν, διέπραξε τήν ἀμαρτίαν κρυφίως¹, ἔτσι καί ἐδῶ συμβαίνει μέ τήν ἔλεημοσύνην, ὅταν ἐκτελῇ τήν πρᾶξιν ἢ διάθεσίς μας, ἔστω καί ἂν μᾶς λείπουν τὰ χρήματα, ἔχομεν τιμηθῆ μέ τήν μεγαλυτέραν ἀξίαν.

77. Ὅπως ἀκριβῶς οἱ κύριοι τοῦ κόσμου ἔχουν διαφόρους ὑπηρεσίας διὰ τοὺς δούλους των, καί ἄλλους μὲν στέλλουν εἰς τὰ χωράφια, διὰ νά καλλιεργοῦν τήν γῆν καί νά διατηροῦν τήν διαδοχὴν τοῦ γένους, ἄλλους δέ, ἐάν διακρίνουν κάποιους καλοὺς καί ὁμορφους, τοὺς μεταφέρουν εἰς τὰς οἰκίας των διὰ νά ὑπηρετοῦν αὐτοὺς τοὺς ἰδίους, ἔτσι καί ὁ Κύριος, ἐκείνους οἱ ὅποιοι προετίμησαν τὸν σεμνὸν γάμον, τοὺς ἐτοποθέτησεν εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ κόσμου, τοὺς καλυτέρους ὅμως ἀπ' αὐτούς, ὅσοι μάλιστα ἔχουν ἀγαθὴν προαίρεσιν, τοὺς ἐχρησιμοποίησε διὰ τὸν ἑαυτὸν του διὰ νά τὸν ὑπηρετοῦν. Αὐτοὶ εἶνε ἀποξενωμένοι ἀπ' ὅλα τὰ γήινα πράγματα, διότι κατέστησαν ἀξιοὶ τῆς δεσποτικῆς τραπέζης. Δὲν μεριμνοῦν διὰ τὴν ἀμφίεσιν, διότι ἔχουν ἐνδυθῆ τὸν Χριστόν.

78. Καί τῶν δύο ταγμάτων ἓνας εἶνε ἀφέντης, ὁ Κύριος. Ὅπως ἀπὸ τὸν ἴδιον κόκκον σίτου προέρχεται καί τὸ ἄχυρον καί τὸ σπέρμα, ἔτσι ἀπὸ τὸν ἴδιον Θεὸν κατάγονται καί ὅσοι ζοῦν σεμνῶς εἰς τὸν κόσμον καί ὅσοι ἐξέλεξαν τὸν μοναχικὸν βίον. Ὑπάρχει ἀνάγκη καί τῶν δύο· ὑπάρχει ἀνάγκη τῶν φύλλων, διότι τὰ χρειάζεται τὸ σπέρμα διὰ νά φυλαχθῆ, καί τοῦ καρποῦ ἢ ἀπόκτησις εἶνε ἐπίσης ἀναγκαία, διότι ἀπ' αὐτὸν τὰ πάντα γεννῶνται. Καί ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶνε δυνατὸν νά ἔχωμεν συγχρόνως καί χόρτον καί σπέρμα, ἔτσι εἶνε ἀδύνατον, ἐνῶ μᾶς περιβάλλῃ ἡ δόξα τοῦ κόσμου, νά παράγωμεν καρποὺς οὐρανίους. Ὅταν δὲ πέσουν τὰ φύλλα καί ξηρανθῆ τὸ καλάμι, ὁ στάχυς εἶνε κατάλληλος διὰ θερισμόν. Καί ἡμεῖς λοιπόν, ἐάν ἀποβάλωμεν τὴν γήϊνην φαντασίαν σὰν φύλλα, καί ἐάν μαράνωμεν τὸ σῶμά μας σὰν τὸ καλάμι καί ἀνυψώσωμεν τὸν νοῦν μας, θά δυνηθοῦμεν νά παράγωμεν σπέρμα σωτηρίας.

79. Εἶνε ἐπικίνδυνον αὐτὸς ὁ ὅποῖος δὲν ἐζησεν εἰς τὴν πρᾶξιν τὴν χριστιανικὴν ζωὴν, νά τολμήσῃ νά τὴν διδάξῃ.

ξένους ὑποδεξάμενος, βλάβει τῇ πτώσει τοῦ οἰκήματος, οὕτω
καὶ οὗτοι, μὴ πρότερον ἑαυτοὺς ἀσφαλῶς οἰκοδομήσαντες, καὶ
τοὺς προσελθόντας σὺν αὐτοῖς ἀπώλεσαν. Τοῖς μὲν γὰρ λόγους
προεκαλέσαντο εἰς σωτηρίαν, τῇ δὲ τοῦ τρόπου κακίᾳ, τοὺς συλ-
5 λεγέοντας μᾶλλον ἠδίκησαν. Ἡ μὲν γὰρ ψιλή τῶν λόγων ἔκθεσις
ἔοικε γραφαῖς διὰ χρωμάτων εὐαποπτῶτων συνιστάσαις, ἄσ-
τινας μικρότατος χρόνος διέλυσεν ἀνέμων ῥιπαῖς καὶ ὑετῶν
σταγόσι, τὴν δὲ ἔμπρακτον διδασκαλίαν οὐδ' ὁ πᾶς αἰὼν δια-
λῦσαι δυνηθείη. Τὰ γὰρ στερεὰ τῆς ψυχῆς ἐκκολάπτων ὁ λόγος,
10 αἰώνιον ἄγαλμα Χριστοῦ τοῖς πιστοῖς δωρεῖται.

80. Δέον οὖν καὶ ἡμᾶς μὴ ἐπιτόλαιον τῆς ψυχῆς ποιεῖσθαι
τὴν θεραπείαν, ἀλλ' ὅλην αὐτὴν δι' ὄλου κοσμεῖν, μάλιστα τοῦ
βάθους μὴ ἀμελοῦσας. Τριχῶν ἐποιησάμεθα τὴν ἀφαίρεσιν· συν-
αφέλωμεν καὶ τοὺς ἐν τῇ κεφαλῇ σκώληκας· μανάσαντες γὰρ
15 οὗτοι ἐπὶ πλεῖον ἡμᾶς ὀδυνήσουσι. Τὸ μὲν γὰρ τρίχωμα ἡμῶν
ἦν ὁ κατὰ τὸν βίον κόσμος, τιμαί, δόξαι, χρημάτων κτησίς,
λαμπραὶ ἐσθῆτος στολαί, λουτρῶν χοῆσεις, βρωμάτων ἀπολαύ-
σεις. Ταῦτα ἐδόξαμεν ἀποβάλλειν· ἀλλὰ τοὺς ψυχοφθόρους σκώ-
ληκας μᾶλλον ἐξώσωμεν. Τίνες δὲ εἰσιν οὗτοι; καταλαλιά, ἐ-
20 πιορκία, φιλαργυρία. Ἡ οὖν κεφαλὴ ἡμῶν ἐστὶν ἡ ψυχὴ· καὶ
ἔως μὲν ἐν ταῖς ὕλαις τῶν κοσμικῶν πραγμάτων ἐσκέποντο τὰ
θηρία, ἐδόκουν λανθάνειν· νῦν δέ, γυμνωθέντα, πᾶσιν ἐστὶν ἐκ-
δηλᾶ· διὰ τοῦτο ἐν παρθένῳ ἢ ἐν μοναχῷ προφανῆ τυγχάνει καὶ
τὰ εὐτελέστερα ἁμαρτήματα· ὥσπερ γὰρ ἐν καθαρῷ οἰκήματι
25 καταφανές πᾶσι γίνεται τὸ ὀφθὲν θηρίον, κἂν βραχύτατον τυγ-
χάνῃ· ἐν δὲ τοῖς κοσμικοῖς ὥσπερ ἐν ἀκαθάρτοις σπηλαίοις

Ὅπως ἀκριβῶς ἓνας πού ἔχει οἰκίαν ἐτοιμόρροπον, ἐάν φιλοξενήσῃ ξένους, θὰ τοὺς βλάβῃ, ἂν κρημνισθῇ τὸ οἶκημα, ἔτσι καὶ αὐτοί, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἔχουν οἰκοδομήσῃ τὸν ἑαυτὸν των στερεῶς, θὰ ὀδηγήσουν εἰς τὴν καταστροφὴν μαζί με τὸν ἑαυτὸν των καὶ ἐκείνους τοὺς ὁποίους πλησιάζουν. Διότι μετὰ λόγια των τοὺς ἐκάλεσαν εἰς τὴν σωτηρίαν, ἀλλὰ μετὰ τὸν ἀσχημον τρόπον ζωῆς ἔβλαψαν περισσότερον αὐτοὺς τοὺς ὁποίους συνεκέντρωσαν. Διότι ἡ γυμνὴ ἔκθεσις λόγων, χωρὶς ἔργα, ὁμοιάζει με εἰκόνα ἢ ὁποία ἐζωγραφήθη με χρώματα, τὰ ὁποῖα εὐκόλως ξεβάφουν, καὶ ἡ ὁποία καταστρέφεται μετὰ τὸ φύσημα τοῦ ἀνέμου καὶ τὰς σταγόνας τοῦ νεροῦ ἐντὸς ὀλίγου χρονικοῦ διαστήματος· τὴν δι' ἔργων ὁμως διδασκαλίαν δὲν δύνανται νὰ διαλύσουν ὀλόκληροι αἰῶνες. Διότι ὁ λόγος ἐκκολλάπτει τὴν ψυχὴν διὰ νὰ στερεωθῇ, καὶ τὴν χαρίζει εἰς τοὺς πιστοὺς ὡς αἰώνιον ἀγαθὸν τοῦ Χριστοῦ.

80. Πρέπει λοιπὸν καὶ ἡμεῖς νὰ μὴ καλλιεργοῦμεν τὴν ψυχὴν μας κατὰ τρόπον ἐπιπόλαιον, ἀλλὰ νὰ ἐνδιαφερώμεθα δι' ὅλην γενικῶς, κατ' ἐξοχὴν δὲ διὰ τὸ βάθος αὐτῆς. Ἐκόψαμεν τὰς τρίχας τῆς κεφαλῆς μας· ἄς ἀφαιρέσωμεν ὁμως μαζί καὶ τοὺς σκώληκας οἱ ὁποῖοι εὐρίσκονται εἰς τὴν κεφαλὴν, διότι ἂν παραμείνουν, θὰ μᾶς προξενοῦν περισσοτέρους πόνους. Τρίχωμα ἦτο ἡ κοσμικὴ ζωὴ, αἱ τιμαί, αἱ δόξαι, ἡ φιλοκτημοσύνη, λαμπρὰ φορέματα, λουτρὰ, ἀπολαύσεις φαγητῶν. Αὐτὰ μᾶς ἐφάνη καλὸν νὰ τὰ ἀποβάλλωμεν, ἀλλ' ὁμως περισσότερον ἄς ἐξοντώσωμεν τοὺς σκώληκας, οἱ ὁποῖοι φθείρουν τὴν ψυχὴν μας. Ποῖοι δὲ εἶνε αὐτοί; ἡ κατάκρισις, ἡ ἐπιορκία, ἡ φιλαργυρία. Ὁ νοῦς λοιπὸν εἶνε τὸ ὄργανον τῆς ψυχῆς καὶ ὅσον καιρὸν ἐκαλύπτοντο τὰ θηρία εἰς τὸ δάσος τῆς κοσμικῆς ζωῆς, διέφευγον τὴν προσοχὴν· τῶρα ὁμως πού ἐγυμνώθησαν, εἶνε εἰς ὅλους ὀλοφάνερα· δι' αὐτὸν τὸν λόγον εἰς τὴν παρθένον ἢ εἰς τὸν μοναχὸν γίνονται φανερά καὶ τὰ μικρότερα ἀμαρτήματα· ὅπως ἀκριβῶς εἰς καθαρὰν οἰκίαν γίνεται εἰς ὅλους φανερόν τὸ ζῶον τὸ ὁποῖον ἔκαμε τὴν ἐμφάνισίν του, ἔστω καὶ ἂν εἶνε πάρα πολὺ μικρόν· ἀντιθέτως εἰς τοὺς κοσμικοὺς συμβαίνει ὅ,τι καὶ εἰς τ' ἀκάθαρτα

ἐμφωλεύοντα τὰ μέγιστα τῶν ἰοβόλων λανθάνει, ὑπὸ τῆς συνε-
 χοῦς ὕλης καλυπτόμενα. Δέον οὖν ἐφ' ἡμῶν καθαίρειν τὸν οἶκον
 διηνεκῶς καὶ περιβλέπεσθαι μὴ τι τῶν ψυχοφθόρων ζωυφίων
 παρεισδύη ἐν τοῖς τῆς ψυχῆς ταμείοις· καὶ θυμιᾶν δὲ τοὺς τόπους
 5 τῷ θείῳ θυμιάματι τῆς προσευχῆς. Ὡσπερ γὰρ τὰ ἰοβόλα ζῶα
 τὰ δριμύτερα τῶν φαρμάκων ἀπελαύνει, οὕτω λογισμὸν ἔνπα-
 ρὸν εὐχῇ μετὰ νηστείας ἐκδιώκει.

81. Ἐν δὲ τῶν ψυχοφθόρων ἐστὶ θηρίων καὶ τὸ ὑποσυρῆναι
 παρὰ τῶν λεγόντων εἶναι εἰμαρμένην, ἣν περ καὶ γένεσιν καλοῦ-
 10 σι. Κέντρον δὲ ἐστὶ καὶ τοῦτο τοῦ διαβόλου δεινότατον. Καὶ ταῖς
 μὲν σπουδαίαις ψυχαῖς πολλάκις κατὰ νοῦν μόνον φαντασίαν
 λοιμικὴν κινήσαν ἀφίπταται, τῶν δὲ ἀμελεστέρων καὶ δεσπό-
 ζει. Οὐδεὶς γὰρ τῶν κατ' ἀρετὴν βιούντων ἐμπιστεύει ἢ παρα-
 δέχεται τὸ φρενοβλαβὲς καὶ μάταιον τοῦτο φρόνημα· Θεὸν γὰρ
 15 ἀρχὴν πάντων τίθεται τῶν γενομένων καὶ γινομένων ἀγαθῶν
 καὶ δευτέραν τὴν οἰκείαν γνώμην ἡγεμόνα καὶ κριτὴν καθίστη-
 σιν ἀρετῆς τε καὶ κακίας. Ὅσοι δὲ ἐξ ἀβουλίας τὰ ἐκ ἑαυθυμίας
 πεπόνθασιν, εὐθὺς ἐκείνῳ τῷ δαιμονίῳ προσέρχονται. Ὡσπερ
 γὰρ παῖδες λιποτακτοῦντες καὶ μὴ φέροντες τὴν τῶν γονέων
 20 πρὸς ὠφέλειαν παιδευσιν, ἀποφοιτῶντες τοὺς ἐρημούς κατα-
 λαμβάνουσι τόπους, καὶ ἀγρίοις καὶ μαρμαρώδεσι συνάπτονται
 δαίμοσιν· αἰδούμενοι γὰρ τὴν γνώμην τὴν αἰτίαν τιθέναι τῶν
 παρ' αὐτοῖς πραττομένων, συκοφαντοῦσι τὰ μὴ παρόντα.

82. Ἐτι γε μὴν καὶ τοῦ θείου ἑαυτοὺς ἀπώσάμενοι, ἐκ τῆς
 25 γενέσεως αὐτοῖς φάσκουσι τὰ καθ' ἡδονὴν προσγίνεσθαι. Πορ-
 νεύοντες γὰρ καὶ κλέπτοντες, φιλαργυρίαν τε νοσοῦντες καὶ δο-

σπήλαια, ὅπου φωλιάζουν τὰ μεγαλύτερα ἀπὸ τὰ φαρμακερὰ ζῶα χωρὶς νὰ τὰ παίρνη εἶδησιν κανεὶς, ἐπειδὴ ἀκριβῶς κρύπτονται μέσα εἰς τὸ ἀπέραντον δάσος. Πρέπει λοιπὸν νὰ καθαρίζωμεν τὴν οἰκίαν μας συνεχῶς, καὶ νὰ παρακολουθοῦμεν μήπως κανένα ἀπὸ τὰ ψυχοφθόρα ζωῦφια εἰσέλθῃ κρυφίως εἰς τὸ ταμεῖον τῆς ψυχῆς μας· εἶνε ἀνάγκη νὰ θυμιατίζωμεν τοὺς τόπους μὲ τὸ θεῖον θυμίαμα τῆς προσευχῆς. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὰ ἰσχυρότερα φάρμακα ἀπομακρύνουν τὰ φαρμακερὰ ζῶα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον τὸν ἀκάθαρτον λογισμὸν τὸν ἀπομακρύνει ἡ προσευχή, συνοδευομένη ἀπὸ τὴν νηστείαν.

81. Ἐνα ἀπὸ τὰ ψυχοφθόρα θηρία εἶνε καὶ ἡ πεπλανημένη ἰδέα αὐτῶν οἱ ὅποιοι ἰσχυρίζονται ὅτι ὑπάρχει μοῖρα, τὴν ὁποίαν καὶ γένεσιν ὀνομάζουν. Καὶ αὐτὸ εἶνε κεντρὶ τοῦ διαβόλου πολὺ φοβερὸν. Καὶ εἰς ἐκείνας μὲν τὰς ψυχὰς αἱ ὅποια διακρίνονται διὰ τὸν ζῆλόν των, ἀφοῦ δημιουργήσῃ μίαν ἐπιδημικὴν φαντασίαν εἰς τὴν διάνοιαν, ἐξαφανίζεται, εἰς τὰς ἀμελεῖς ὅμως ψυχὰς γίνεται καὶ ἐξουσιαστής ἀκόμη. Διότι κανεὶς ἐνάρετος δὲν δίδει ἐμπιστοσύνην οὔτε παραδέχεται τὸ φρενοβλαβὲς καὶ μάταιον αὐτὸ φρόνημα· τὸν Θεὸν βεβαίως θέτει ὡς ἀρχὴν ὅλων τῶν ἀγαθῶν τὰ ὅποια ὑπῆρξαν καὶ ὑπάρχουν καὶ ὡς δευτέραν ἀρχὴν θέτει τὴν ἰδικὴν του κρίσιν, διὰ νὰ ἐξουσιάζῃ καὶ διακρίνῃ τὴν ἀρετὴν ἀπὸ τὴν κακίαν. Ὅσοι ὅμως ἀπὸ ἀμέλειαν γεύονται τοὺς καρπούς τῆς ραθυμίας των, ἀμέσως γίνονται ὑπόδουλοι ἐκείνου τοῦ δαίμονος. Ὅπως ἀκριβῶς τὰ παιδιὰ τὰ ὅποια ἀποστατοῦν καὶ δὲν ἀνέχονται τὴν διαπαιδαγώγησιν τῶν γονέων ποὺ εἶνε πρὸς ὄφελός των, ἀναχωροῦν καὶ πιάνουν τοὺς ἐρήμους τόπους καὶ συνάπτουν σχέσεις μὲ ἀγρίους καὶ βαρβάρους δαίμονας· ἔτσι ἐπειδὴ ἐντρέπονται νὰ παρουσιάσουν ὡς αἰτίαν τῶν πράξεών των τὴν ἐπιθυμίαν των, ἀποδίδουν τὴν εὐθύνην εἰς πράγματα ἀνύπαρκτα.

82. Ἀκόμη ἀφοῦ ἀπέβαλον καὶ κάθε τι τὸ θεϊκὸν ἀπὸ μέσα των, ἰσχυρίζονται ὅτι ἀπὸ τὴν μοῖραν προέρχονται τὰ ἀμαρτήματα. Πορνεύουν καὶ κλέπτουν, προσβάλλονται ἀπὸ τὴν νόσον τῆς φιλαργυρίας καὶ τοῦ δόλου, φοβοῦνται διὰ τὰς ἰδίας

λοφροσύνην, αιδούμενοι τὰς σφῶν αὐτῶν πράξεις, ἐξέκλιναν ἀπὸ τῆς ἀληθείας. Τὸ γὰρ τέλος αὐτῶν τοῦ σκοποῦ ἢ ὀλεθροφόρος αὐτοῖς ἐστὶν ἀπόγνωσις. Ἐνάγκη γὰρ ἐκ τούτων τῶν λογισμῶν ἀφαιρεῖσθαι παρ' αὐτῶν τὸν Θεόν καὶ προσέτι τὴν κρίσιν. Φη-
5 σὶ γάρ, ὡς εἰ τοῦτό μοι κέκριται πορνεύειν ἢ πλεονεκτεῖν, περιττὴ ἡ κρίσις. Ἡ μὲν γὰρ δικαία τιμωρία ἐκουσίων ἐστὶ πταισμάτων, ἡ δὲ ὡς ἐκ τινος ἀρχῆς ἀκουσία πρᾶξις ἀνάιτιον ποιεῖται τὸν δρᾶσαντα· καὶ ἐκ τούτου ἀναιρεῖται μὲν ἡ κρίσις.

83. Πῶς δὲ καὶ τὸ θεῖον παρ' αὐτοῖς ἐκβάλλεται, ἀκου-
10 στέον. Φήσουσι γὰρ αὐτὸ ἢ πρῶτον ἢ δεύτερον ἢ ἅει συνὸν τῇ αὐτῶν ματαιότητι. Εἰ μὲν οὖν πρωτεύειν εἴπωσι τὸν Θεόν, ἀνάγκη ἀκολουθήσει πάντα δι' αὐτοῦ γεγενῆσθαι· καὶ γὰρ αὐτὸς ἐν πᾶσιν οὐκοῦν αὐτὸς τῆς εἰμαρμένης κύριος. Εἰ δὲ πλεονέκτης ἢ πορνοκόπος ἐκ τῆς γενέσεως, ἀναγκαῖον διὰ μέσου τῆς γενέ-
15 σεως τὸν Θεὸν αἴτιον τῆς κακίας ὑπάρχειν· ὅπερ ἄτοπον. Εἰ δὲ δεύτερον αὐτὸ πάλιν φήσουσιν, εἰκὸς αὐτὸ ὑπόδουλον γενέσθαι τῷ πρώτῳ· καὶ ὅπερ βούλεται τὸ ἡγούμενον, τούτῳ ἀναγκαιῶς ἀκολουθήσει τὸ ἐπόμενον· καὶ πάλιν τῶν κακῶν παρ' αὐτοῖς αἴτιος ὁ Θεός· ὅπερ ἄθέμιτον. Εἰ δὲ καὶ συναῖδιον αὐτὸ
20 ἐθέλουσιν εἶναι, πάντως μάχην πρὸς ἑαυτὰ κινήσουσιν ἐναντίας ἔχοντα φύσεις. Ἐκ τούτων οὖν τῶν λογισμῶν, ὡς ἐν κεφαλαίῳ ἀνήρηται αὐτῶν ἡ ματαία ὑπόνοια. Περὶ τούτων εἶρηκεν ἡ Γραφή, ὡς φησιν· «Εἶπεν ἄφρων ἐν καρδίᾳ αὐτοῦ· Οὐκ ἔστι Θεός», καὶ· «Εἰς τὸ ὕψος ἐλάλησαν ἀνομίαν».

25 84. Καὶ προφασίζονται δὲ ἑαυτοῖς προφάσεις ἐν ἁμαρτίαις. Ἀκρωτηριάζουσι γὰρ τὰς Γραφάς, τυφλώττοντες, ἐξ αὐτῶν τὴν κακοφροσύνην αὐτῶν πληροφορεῖν βουλόμενοι. Καὶ πρῶτον μὲν ἐκ τοῦ εὐαγγελίου, τὸν ἑαυτῶν ἰὸν ἐξεμεῖν πειρώμενος, ἐκβιά-

1. Ψαλμ. 13, 1.

2. Ψαλμ. 72, 8.

3. Πρβλ. Ψαλμ. 140, 4.

τάς πράξεις των και παρεκκλίνουν από την αλήθειαν. Διότι τὸ τέρμα τῆς πορείας των εἶνε ἡ ἀπελπισία, ἡ ὁποία τοὺς ὀδηγεῖ εἰς τὴν καταστροφὴν. Εἶνε ἀναπόφευκτον μ' αὐτοὺς τοὺς λογισμοὺς νὰ μὴ ἀποβληθῇ ἡ ἔννοια τοῦ Θεοῦ, καθὼς καὶ ἡ κρίσις. Διότι ἰσχυρίζεται, ὅτι ἐάν αὐτὸ ἀπεφάσισα, τὸ νὰ πορνεύω δηλαδὴ ἢ νὰ εἶμαι πλεονέκτης, ἡ κρίσις εἶνε περιττὴ. Διότι εἰς τὴν μίαν περίπτωσιν ἔχομεν δικαίαν τιμωρίαν δι' ὅσα πταίσματα ἔκουσίως διεπράχθησαν, ἐνῶ εἰς τὴν ἄλλην ἀμνηστεύεται ἑκεῖνος ὁ ὁποῖος τὰ ἔκαμε σὰν νὰ πρόκηται περὶ ἀκουσίας πράξεως, ἡ ὁποία πηγάζει ἀπὸ κάποιαν ἀρχήν, καὶ ὡς ἐκ τούτου ἀνατρέπεται ἡ κρίσις.

83. Πῶς δὲ ἀποβάλλουν καὶ τὸν Θεὸν εἶνε ἀνάγκη ν' ἀκούσωμεν τώρα. Θὰ ἰσχυρισθοῦν ὅτι ὁ Θεὸς εἶνε ἢ ἡ πρώτη ἀρχὴ ἢ ἡ δευτέρα ἢ πάντοτε ὑπῆρχε μαζί μὲ τὴν εἰμαρμένην. Ἐάν λοιπὸν εἶπουν ὅτι εἶνε πρῶτος ὁ Θεός, κατ' ἀνάγκην ἀκολουθεῖ τὸ συμπέρασμα ὅτι ὅλα ἔγιναν δι' αὐτοῦ· διότι αὐτὸς εὐρίσκεται εἰς ὅλα· ἄρα αὐτὸς εἶνε καὶ τῆς εἰμαρμένης κύριος. Ἐάν ὁμως εἶνε πλεονέκτης ἢ πόρνος ἀπὸ τὴν φύσιν του, εἶνε ἀνάγκη νὰ παραδεχθοῦμεν μέσῳ τῆς εἰμαρμένης τὸν Θεὸν ὡς αἴτιον τῆς κακίας, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶνε ἄτοπον. Ἐάν δὲ εἶπουν πάλιν ὅτι εἶνε δευτερός, εἶνε φυσικὸν νὰ εἶνε ὑπόδουλος εἰς τὸ πρῶτον καὶ ὅτι θέλει ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον προηγεῖται, ἀναγκαστικῶς θὰ ἀκολουθήσῃ καὶ ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον ἔπεται καὶ ἔτσι πάλιν αἴτιος τῶν κακῶν γίνεται ὁ Θεός, πράγμα τὸ ὁποῖον εἶνε ἄδικον. Ἐάν δὲ θέλουν νὰ εἶνε συναίδιος μὲ τὴν εἰμαρμένην, ὅπως δὴ ποτε θὰ δημιουργήσουν πόλεμον μεταξύ των, ἐφ' ὅσον ἔχουν διαφορετικὴν φύσιν. Μ' αὐτοὺς λοιπὸν τοὺς συλλογισμοὺς, ἐν περιλήψει, ἔχει ἀναιρεθῆ ἓν ὀλίγοις ἡ πεπλανημένη ἰδέα των. Δι' αὐτοὺς κάμνει λόγον ἡ Γραφή ὅταν λέγῃ· «Εἶπεν ὁ ἀνόητος μὲ τὴν σκέψιν του, ὅτι δὲν ὑπάρχει Θεός»¹, καὶ· «Οἱ ὑπερήφανοι εἶπαν ἀνοησίας»².

84. Καὶ προφασίζονται προφάσεις ἐν ἀμαρτίαις³. Διότι ἀκρωτηριάζουν τὴν Γραφήν, τυφλοὶ καθὼς εἶνε, θέλοντες μ' αὐτὰ νὰ ὀλοκληρώσουν τὴν πλάνην των. Καὶ πρῶτον μὲν ἀπὸ τὸ εὐαγγέλιον διὰ τῆς βίας προσπαθοῦν νὰ ἐμέσουν τὸ δηλη-

ζονται φησὶ γάρ, ὡς «Τοῦ δὲ Χριστοῦ ἡ γένεσις οὕτως ἦν». Τὴν γέννησιν γὰρ αὐτοῦ γένεσιν ἢ θεία Γραφή ὠνόμασεν. Ἔτι γε μὴν καὶ τὸ πρὸς ἀνθρώπους αὐτὸν οἰκονομικῶς γενέσθαι ἀκολούθως γένεσις ὠνόμασται. Εἰ δὲ καὶ περὶ τοῦ ἀστέρος τι
 5 ψευδολογοῦσι, κακεὶ πάλιν τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ παρουσίαν μανθανέτωσαν. Εἰς ἡμῖν ἀστὴρ φωτεινότατος κῆρυξ γέγονε τῆς ἀληθείας· ἡ δὲ ἐκείνων ματαία γνώμη πολλοὺς παρεισφέρει εἰς θήραν ἀνθρωπίνης γενέσεως. Καὶ ἐκ τούτου δέδεικται, ὡς πανταχοῦ ἑαυτῇ ἀντίκειται ἡ κακία. Καὶ τὸν Ἑσαίαν δὲ εἰς μαρτυ-
 10 ρίαν τῆς ἑαυτῶν ἀνοίας καλοῦσι. Φάσκουσι γὰρ αὐτὸν εἰρηκέναι τό· «Κύριος ὁ ποιῶν εἰρήνην, καὶ κτιζὼν κακά». Ἡ μὲν οὖν εἰρήνη παρὰ πᾶσιν ὠμολόγηται ὡς Θεοῦ ἔργον τυγχάνουσα· ἡ δὲ κακία παρ' αὐτοῖς μὲν ἀληθῶς πολιτεύεται κακία τῆς ψυχῆς ὑπάρχουσα· παρὰ δὲ ἡμῖν ἢ ἐκ τοῦ Θεοῦ γενηθεῖσα κακία ὠφε-
 15 λιμωτάτη ἐστὶ. Πρὸς γὰρ σωτηρίαν ψυχῆς καὶ παιδείαν σωμάτων γίνονται λιμοὶ καὶ ἀνομβρίαι, νόσοι τε καὶ πενίαι καὶ ἄλλαι τινὲς περιστάσεις. Τὰ γὰρ σωτήρια φάρμακα, ἃ ἐκεῖνοι κακίαν ψυχῆς καὶ κακὰ οὐκ ἀληθῶς ὑπενόησαν, ταῦτα πρὸς ἐπιστροφὴν ἡμῖν παρὰ τοῦ κρείττονος προσφέρεται· «Τίς ἐστὶν υἱὸς ὃν οὐ
 20 παιδεύει ὁ πατήρ;». Ἔτι δὲ καὶ τό· «Οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ αἱ ὁδοὶ αὐτοῦ», πάλιν ὁμοίως προσφέρουσιν εἰς τὴν ἰδίαν καταστροφὴν· ὁδοὺς γὰρ μὴ ἔχοντες ἐξιχνιάσαι βούλονται. Ὅδον οὐκ ἔχει πλεονεξία, γαστριμαργία, πορνεία· ἀνυπόστατα γὰρ ταῦτα καθ' ἑαυτὰ μὴ ὄντα. Ταῦτα γὰρ ἐκεῖνοι ὁδοὺς εἰώθεσαν λέγειν.

1. Μθ. 1, 18.

2. Εἰς τὸ πρῶτον κεφάλαιον τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου χρησιμοποιοῦνται τὰ οὐσιαστικὰ γέनेσις (ἐκ τοῦ γίγνεσθαι) μὲ ἓνα ν, «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ . . .» (1, 1), ὅπερ σημαίνει ἱστορία τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ γέννησις (ἐκ τοῦ γεννᾶν) μὲ δύο νν, «Τοῦ δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἡ γέννησις οὕτως ἦν . . .» (1, 18), ὅπερ σημαίνει ἀπλῶς τὴν γέννησιν. Οἱ αἰρετικοὶ ἐκβιάζοντες τὴν γραφὴν τοῦ εὐαγγελίου ἐχρησιμοποιοῦν καὶ εἰς τὸ δευτέρον χωρίον (1, 18) τὸ γέनेσις μὲ ἓνα ν. Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν οὐδὲν ἐπετύγχανον, διότι δὲν πρόκειται περὶ τῆς ἀχρόνου γεννήσεως τοῦ Υἱοῦ ἐκ τοῦ Πατρός, ἀλλὰ περὶ τῆς ἐν χρόνῳ γεννήσεως τοῦ Ἰησοῦ ἐκ τῆς Μαρίας. Εἰς τὴν δευτέραν περίπτωσιν καὶ ἂν ἀκόμη προτιμηθῆ ἡ ἐσφαλ-

τήριόν των, διότι λέγει· «Τοῦ δὲ Χριστοῦ ἡ γένεσις ἔτσι ἐγινε»¹. Τὴν γέννησίν του βεβαίως ἡ θεία Γραφή ὠνόμασε γένεσιν². Ἀκόμη καὶ ἡ συναναστροφή αὐτοῦ μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων κατὰ θεϊαν οἰκονομίαν ἀκολουθῶς γένεσις ἔχει ὀνομασθῆ. Ἐὰν δὲ καὶ διὰ τὸν ἀστέρα λέγουν ψευδῆ πράγματα, καὶ ἐκεῖ πάλιν ἄς μάθουν τὴν ἔνδοξον παρουσίαν του. Εἰς ἡμᾶς ἕνας ἀστήρ φωτεινότατος ἐγινε κῆρυξ τῆς ἀληθείας, ἡ ματαία ὅμως ἐκείνων διάνοια πολλοὺς ἀστέρας παρουσιάζει διὰ νὰ συλλάβῃ τὴν ἀνθρωπίνην γέννησιν. Καὶ ἐξ αὐτοῦ ἔχει ἀποδειχθῆ ὅτι παντοῦ ἡ κακία ἔρχεται εἰς ἀντίθεσιν μὲ τὸν ἑαυτὸν της. Καὶ τὸν Ἡσαΐαν ἀκόμη καλοῦν ὡς μάρτυρα τῆς ἀνοησίας των. Διότι λέγουν ὅτι αὐτὸς ἔχει εἶπει τὸ· «Ὁ Κύριος κάμνει τὴν εἰρήνην καὶ ἐτοιμάζει τὰς συμφοράς»³. Ἡ εἰρήνη λοιπὸν ἀπ' ὅλους ἔχει ὁμολογηθῆ ὅτι ἀποτελεῖ ἔργον τοῦ Θεοῦ, ἡ δὲ κακία, ὅπως τὴν ἐννοοῦν αὐτοί, ἀληθινὰ βιοῦται, ἀφοῦ εἶνε κακία τῆς ψυχῆς· εἰς ἡμᾶς ὅμως ἡ ἀπὸ τὸν Θεὸν προερχομένη κακία εἶνε ὠφελιμωτάτη. Διότι διὰ τὴν σωτηρίαν τῆς ψυχῆς μας καὶ τὴν ἀσκήσιν τοῦ σώματος ἐνσκήπτουν πεῖναι καὶ ἀνομβρία, ἀσθένεια καὶ πτωχεΐα καὶ μερικαὶ ἄλλαι δοκιμασίαι. Τὰ σωτήρια φάρμακα, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνοι ἐθεώρησαν ἐσφαλμένως κακίαν ψυχῆς καὶ κακά, αὐτὰ μᾶς δίδονται ἀπὸ τὸν ἀγαθὸν διὰ νὰ μετανοήσωμεν· «Ποιὸ παιδί δὲν τὸ παιδεύει ὁ πατέρας του;»⁴. Ἀκόμη δὲ καὶ τὸ· «Δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον οἱ δρόμοι των»⁵, πάλιν κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον προβάλλουν πρὸς καταστροφήν τοῦ ἰδίου τοῦ ἑαυτοῦ των· ἐνῶ δὲν ἔχουν ὀρθὴν ὁδόν, ζητοῦν νὰ ἐξιχνιάσουν τὰς ὁδοὺς. Ὁδὸν δὲν ἔχει ἡ πλεονεξία, ἡ γαστριμαργία, ἡ πορνεία, διότι αὐτὰ εἶνε ἀνυπόστατα, ἀφοῦ δὲν ἔχουν ἰδίαν ὑπόστασιν. Διότι αὐτὰ συνήθως ὀνομάζουσι ἐκεῖνοι ὁδοὺς. Ὁ-

μένη γραφὴ γένεσις τὸ ὀρθόδοξον δόγμα δὲν προσβάλλεται, διότι εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν τὸ γίγνεσθαι σημαίνει γεννᾶν. Πρβλ. «Δαρείου καὶ Παρυσάτιδος γίγνονται παῖδες δύο» (Ξενοφῶντος, Κύρου Ἀνάβασις 1).

3. Ἡσ. 45, 7.

4. Ἐβρ. 12, 7.

5. Ἱερ. 10, 23.

Ἔοδος δὲ ἡμῖν ἡ Γραφή λέγει τὰς κοινὰς πᾶσι, τὴν τε ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Ἀληθῶς γὰρ πορεῖαί εἰσι τῆς τε ἐνταῦθα εἰσαγωγῆς καὶ τῆς ἐκ τῶν αἰσθητῶν τούτων μεταναστώσεως.

85. Πάντα οὖν ποιῶσιν οἱ κακοδαίμονες, ὥστε τοῦ αὐτε-
 5 ξουσίου ἑαυτοὺς ἀπόσασθαι καὶ ταύτην σπουδὴν τίθενται τοῦ
 ἀντικαταλλάξαι τῆς ἐλευθερίας τὴν δουλείαν. Καὶ γὰρ τοῦτο τῆς
 κακίας ἔργον, τὸ πάντοτε τοῖς χείροσιν ἑαυτὴν συγκαθέλκειν
 ἑαυτῶν γὰρ γίνονται μάρτυρες, ὡς τῇ κακίᾳ ἑαυτοὺς πεπρακό-
 10 τες. Καὶ τοῦτο οὖν τὸ διαβόλου τὸ ἀπατηλὸν τέχνασμα· τὰς γὰρ
 ἀμελεῖς ψυχὰς διὰ τῆς κακοδοξίας κάτω κεκυφέναι παρασκευάζει,
 μὴ συγχωρῶν αὐτὰς ἀνανῆσαι πρὸς ἐπίγνωσιν τῆς ἀληθείας.
 Ὡσπερ γὰρ ναῦς ἐκτὸς πηδαλίων πλέουσα ἀεὶ χειμάζεται, οὕτω
 τούτοις πάντοτε ὁ κίνδυνος ἐπιπνεῖ· οὐδὲ γὰρ πρὸς τὸν σωτή-
 15 ριον λιμένα ὀρμῆσαι δύνανται, τὸν κυβερνῶντα Κύριον κατα-
 λιπόντες. Καὶ τὰς μὲν ἐκδεδομένας αὐτῷ ψυχὰς οὕτω πλανᾷ.
 Πολλάκις δὲ καὶ τὰς σπουδαίας παρφυρίζανει διὰ τούτων ὁ
 ἐχθρός, τὸν ἀγαθὸν αὐτῶν δρόμον ἐκκόψει βουλόμενος. Κατ' ἐν-
 νοίαν γὰρ ἐμβάλλει, ὡς καὶ τὸ εἶδ' ἠράττειν παρὰ τῆς κινήσεως
 τῶν ἄστρον γίνεται. Τοῦτον δὲ τὸν λογισμὸν ὁ ἐναντίος προσά-
 20 γει τοῖς ἐκ σοφίας κοσμικῆς ἐπὶ τὸν μονήρη βίον τραπεῖσι· φρό-
 νιμος γὰρ ἐν τοῖς κακοῖς τυγχάνων ὁ διάβολος, πρὸς τὰς φύσεις
 τῶν ἀνθρώπων τὰς παγίδας ὑποτίθησι. Τοῖς μὲν γὰρ διὰ τῆς
 ἀπογνώσεως ἐνδελεχεῖ, τινὰς δὲ διὰ τῆς κενοδοξίας καθέλκει,
 καὶ ἑτέροισι διὰ τῆς φιλοχρηματίας κατορῦνται. Ὡσπερ γὰρ
 25 θανατηφόρος ἰατρὸς προσάγει τοῖς ἀνθρώποις τὰ δηλητήρια·
 καὶ τὸν μὲν ἐκ τοῦ ἥπατος ἀναιρεῖ προσάγων αὐτῷ τὸ τῆς ἐπι-
 θυμίας τοξικόν, ἄλλον δὲ καρδιότροπον ποιεῖ, τὸν θυμὸν αὐτοῦ
 πρὸς ὀργὴν ἐξάπτων, τινῶν δὲ καὶ τὴν ἡγεμονικὴν ἀμβλύνει δύ-
 ναμιν ἢ ἀγνοίᾳ αὐτοὺς περιβάλλων ἢ διὰ περιεργείας αὐτοὺς
 30 στρεβλῶν.

86. Τινὰς οὖν ἐκ ζητήσεων οὐκ ὀρθῶν παρέτρεψε. Περὶ γὰρ

δους δὲ ἡ Γραφή λέγει ἐκείνας αἱ ὅποια εἶνε κοινὰ δι' ὅλους, δηλαδή τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Διότι ἀληθῶς εἶνε πορεῖα τῆς εἰσόδου εἰς τὰ ἐδῶ καὶ τῆς ἀναχωρήσεως ἀπὸ αὐτὰ τὰ αἰσθητά.

85. Τὰ πάντα λοιπὸν κάμνουν οἱ κακοδαίμονες, διὰ νὰ ἀπαλλαγῶν ἀπὸ τὸ αὐτεξούσιον, καὶ δεικνύουν μέγαν ζῆλον διὰ νὰ ἀντικαταστήσουν τὴν ἐλευθερίαν μὲ τὴν δουλείαν. Διότι αὐτὸ εἶνε τὸ ἔργον τῆς κακίας, τὸ νὰ συνπαρασύρῃ πάντοτε εἰς τὰ χειρότερα· γίνονται μάρτυρες τοῦ ἑαυτοῦ των, ὅτι ἔχουν πωληθῆ εἰς τὴν κακίαν. Καὶ αὐτὸ εἶνε τὸ ἀπατηλὸν τέχνασμα τοῦ διαβόλου· τὰς μὲν ἀμελεῖς ψυχὰς διὰ τῆς κακοδοξίας τὰς κάμνει νὰ κύπτουν πρὸς τὰ κάτω, χωρὶς νὰ ἐπιτρέπη ν' ἀνανήψουν διὰ νὰ γνωρίσουν τὴν ἀλήθειαν. Διότι ὅπως ἀκριβῶς τὸ πλοῖον τὸ ὅποιον πλέει χωρὶς πηδάλιον πάντοτε κλυδωνίζεται, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον πάντοτε ὁ κίνδυνος ἐπικρέματα δι' αὐτούς, ἀφοῦ οὔτε πρὸς τὸν σωτήριον λιμένα δύνανται νὰ σπεύσουν, τὴν στιγμήν ποὺ ἐγκατέλειψαν τὸν κυβερνήτην Κύριον. Καὶ τὰς μὲν ψυχὰς, αἱ ὅποια τοῦ ἔχουν παραδοθῆ κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, τὰς πλανᾷ, πολλὰς φορές ὅμως καὶ εἰς τὰς ἐπιμελεῖς παρειαδύει ὁ ἐχθρὸς, ἐπειδὴ θέλει ν' ἀνακόψῃ τὴν ἀγαθὴν πορείαν των. Εἰς τὸν νοῦν των ρίπτει τὴν ἰδέαν, ὅτι καὶ ἡ ἀρετὴ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν κίνησιν τῶν ἀστέρων. Αὐτὸν τὸν λογισμὸν ὁ ἐχθρὸς προβάλλει εἰς ἐκείνους οἱ ὅποιοι ἀπὸ τὴν κοσμικὴν σοφίαν ἐστράφησαν εἰς τὸν μοναχικὸν βίον· πανοῦργος καθὼς εἶνε διὰ νὰ μηχανεύεται τὸ κακόν, στήνει τὰς παγίδας ἀναλόγως πρὸς τοὺς χαρακτῆρα τῶν ἀνθρώπων. Εἰς ἄλλους κυριαρχεῖ διὰ τῆς ἀπελπισίας, ἄλλους τοὺς παρασύρει διὰ τῆς κενοδοξίας καὶ ἄλλους τοὺς ὑποσκάπτει διὰ τῆς φιλαργυρίας. Σὰν ἰατρός θανατηφόρος δίδει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὰ δηλητήρια, καὶ ἀπὸ ἄλλον μὲν ἀφαιρεῖ τὸ συκώτι, παρουσιάζοντάς του τὸ δηλητήριον τῆς ἐπιθυμίας, ἄλλον πληγώνει εἰς τὴν καρδίαν, ἐξάπτων τὸν θυμὸν του διὰ νὰ ὀργισθῆ, ἄλλων δὲ καὶ τὴν δύναμιν τῆς διανοίας μειώνει, διότι ἡ ἐπιτίθεται ἐναντίον των διὰ τῆς ἀγνοίας, ἢ τοὺς διαστρεβλώνει διὰ τῆς περιεργείας.

86. Μερικοὺς, λοιπόν, κατώρθωσε νὰ παρασύρῃ μὲ ἐσφαλ-

Θεοῦ καὶ τῆς αὐτοῦ οὐσίας διαλαβεῖν θελήσαντες, ἐνανάγησαν.
 Τὸν γὰρ πρακτικὸν βίον ἀκολούθως μὴ ἡμιοχήσαντες, πρὸς θεω-
 ρίαν ὤρμησαν καὶ ἰλιγγιάσαντες πεπτώκασιν. Τοῦ γὰρ πρώτου
 ὡς πρὸς τὴν τάξιν μὴ ἐπιλαβόμενοι, τοῦ δευτέρου ἤστοχῆσαν.
 5 Ὡσπερ γὰρ οἱ τῷ ἄλφα στοιχείῳ ἐντυγχάνοντες, πρῶτον αὐτοῦ
 τὸ σχῆμα ὁρῶσι καὶ δεύτερον τὸ ὄνομα διδάσκονται καὶ οὕτω
 τὸν ἀριθμὸν μαθάνουσι, καὶ τὸ τελευταῖον τοὺς τόνους παρα-
 λαμβάνουσιν. Εἰ οὖν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοιχείου τοσαύτη χρεία
 τριβῆς καὶ τέχνης, πόσῳ μᾶλλον ἐπὶ τοῦ δημιουργοῦ ὀφείλει
 10 πόνος καὶ χρόνος προηγεῖσθαι εἰς τὴν τοῦ ἀξιουμένου θεωρίαν
 τῆς ἀνεκφράστου δόξης; ἀλλὰ μὴ τις γαυριάτω πρὸς κατάληψιν
 τῶν θείων ἐκ τῶν ἔξωθεν μαθημάτων ὀρμώμενος. Φρεναπατᾶ
 γὰρ ἑαυτὸν ὁ τοιοῦτος, ὑπὸ τοῦ δαίμονος φανταζόμενος. Φησὶ
 γὰρ ὁ ὑμνωδός· («Ἐκ τοῦ στόματος νηπίων καὶ θηλαζόντων
 15 κατηρτίσω αἶνον»). Καὶ ὁ Κύριος δὲ ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· («Ἀφετε
 τὰ παιδία ἔλθειν πρὸς μέ· τῶν γὰρ τοιούτων ἐστὶν ἡ βασιλεία
 τῶν οὐρανῶν»). Καὶ ἄλλαχοῦ φησιν· («Ἐάν μὴ γέννησθε ὡς τὰ
 παιδία, οὐ μὴ εἰσέλθητε εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»). Ταῦτα
 ἐπαιδεύθησθε διὰ τὸν κόσμον· μωρός γενοῦ διὰ τὸν Θεόν· ἔκκοπον
 20 τὰ παλαιᾶ, ἵνα νέα φυτεύσῃς· τοὺς σαθροὺς θεμελίους κάθελε,
 ἵνα τὴν ἀδαμάντινον τοῦ Κυρίου βάσιν ἐπιθῆς· ἵνα καὶ σὺ ὡς
 ἀπόστολος ἐπὶ τὴν στερεὰν πέτραν οἰκοδομηθῆς.

87. Οὐ δεῖ οὖν φιλόνεικον εἶναι διὰ τὴν πολυλογίαν μὴ
 πολλὰ ἀσχοληθῆς. Καὶ γὰρ διὰ τῆς ἀκαίρου φλυαρίας δύναται
 25 βλάπτειν ὁ διάβολος. Πολλὰς γὰρ ἔχει παγίδας καὶ δεινός ἐστι
 θηρευτῆς· καὶ τοῖς μὲν βραχυτάτοις στρουθίοις μικρὰ τίθησι
 σκάνδαλα, τοῖς δὲ μεγάλοις ὀρνέοις ἰσχυροὺς εὐτρεπίζει τοὺς
 βρόχους. Βαρὺς καὶ θανατηφόρος ἐστὶ βρόχος, τὸ πιστεύειν εἶ-
 ναι γένεσιν. Φευκτέος ὁ πρὸς τοῦτο λογισμός. Ἀλλὰ πείθει σε
 30 διὰ πραγμάτων καὶ προγνώσεων; στοχαστικὸς ὁ τρόπος, ἀβέ-

1. Ψαλμ. 8, 3.

2. Λκ. 18, 16.

3. Μθ. 18, 3.

μένας συζητήσεις. Διότι θελήσαντες νά έρευνήσουν τόν Θεόν και τήν ούσίαν αὐτοῦ, έναυάγησαν. Ἀκολούθως χωρίς νά ζήσουν τόν πρακτικόν βίον, ὥρμησαν εἰς τήν θεωρίαν, ὑπέστησαν ἴλιγγον καί ἐκρημνίσθησαν. Διότι ἔπειδή δέν καταπιάσθησαν μέ τὸ πρῶτον κατὰ σειράν, ἀπέτυχον εἰς τὸ δεῦτερον. Ὅπως ἀκριβῶς αὐτοὶ οἱ ὅποιοι μανθάνουν τὸ στοιχεῖον ἄλφα, πρῶτον βλέπουν τὸ σχῆμά του, καί ἔπειτα διδάσκονται τὸ ὄνομά του, καί ἔτσι μανθάνουν ὅλα τὰ γράμματα καί τελευταῖα διδάσκονται τοὺς τόνους. Ἐάν λοιπὸν διὰ τὸ πρῶτον στοιχεῖον τοῦ ἀλφαβήτου χρειάζεται τόση προσπάθεια καί τέχνη, πόσῳ μᾶλλον διὰ τὸν δημιουργὸν χρειάζεται νά προηγηθῇ κόπος καί χρόνος διὰ νά φθάσωμεν εἰς τήν θεωρίαν τῆς ἀνεκφράστου δόξης του; Ἀλλὰ ἄς μὴ καυχᾶται κανεὶς ὅτι δύναται νά συλλάβῃ τήν θείαν γνῶσιν ὀρμώμενος ἀπὸ τὴν ἔξωθεν γνῶσιν. Ἐνας τέτοιος ἄνθρωπος αὐταπατᾶται ξεγελασμένος ἀπὸ τὸν διάβολον. Λέγει ὁ ὕμνωδός: «Ἀπὸ τὸ στόμα νηπίων καί θηλαζόντων ἔκαμες ὕμνον»¹. Καί ὁ Κύριος εἰς τὸ εὐαγγέλιον: «Ἀφήσατε τὰ παιδιὰ νά ἔλθουν κοντά μου, διότι εἰς αὐτὰ ἀνήκει ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν»². Καί ἄλλοῦ λέγει: «Ἄν δέν γίνετε σάν τὰ παιδιὰ δέν θά εἰσέλθετε εἰς τήν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν»³. Αὐτὰ ἐδιδάχθης διὰ τὸν κόσμον: νά γίνης μωρὸς διὰ τὸν Θεόν: ξεριζώσε τὰ παλαιὰ, διὰ νά φυτεύσης νέα: τὰ σαθρὰ θεμέλια κρήμισε, διὰ νά τοποθετήσης τήν ἀδαμαντίνην βᾶσιν τοῦ Κυρίου, διὰ νά οἰκοδομηθῆς καί σὺ ὡς ἀπόστολος ἐπάνω εἰς τήν στερεάν πέτραν.

87. Δέν πρέπει νά εἶσαι φιλόνεικος: μὴ ἀσχοληθῆς μέ πολλὰ θέματα παρασυρμένη ἀπὸ τὴν πολυλογία. Διότι καί μέ τὴν ἄκαιρον φλυαρίαν δύναται ὁ διάβολος νά σέ βλάβῃ. Διότι ἔχει πολλὰς παγίδας καί εἶνε δεινὸς κυνηγός: καί εἰς μὲν τὰ πολὺ μικρὰ πτηνὰ τοποθετεῖ μικρὰς παγίδας, εἰς τὰ μεγάλα ὁμως ὄρνεα ἐτοιμάζει ἰσχυρὰ δίκτυα. Ἰσχυρὰ καί θανατηφόρα θηλεία εἶνε τὸ νά πιστεύης ὅτι ὑπάρχει εἰμαρμένη. Πρέπει νά ἀποφεύγωμεν αὐτὸν τὸν λογισμόν. Ἀλλὰ σέ πείθει μέ καταστάσεις καί προγνώσεις; κατὰ τρόπον στοχαστικὸν γίνεται ἡ πρόβλεψις, ἀβέβαιον ὁμως εἶνετὸ ἀποτέλεσμα. Οὔτε ἀναγκα-

βαιος ἢ γνώμη. Οὐδὲ γὰρ ἀναγκαίως ἀκολουθεῖ τὰ παρ' αὐτῶν
 λεγόμενα· ὡσπερ γὰρ τοῖς ἰδιώταις καὶ τοῖς ναυτίλοις ἐκ τῆς
 τῶν νεφῶν ἰδιότητός ἐστί τις ἀμυδρὰ γνώσις ἀνέμων ἢ ὑετῶν,
 οὕτω τούτοις ἐκ δαιμόνων ἢ σαθρὰ πρόγνωσις. Καὶ γοῦν τινα
 5 καὶ αὐτοὶ λέγουσι στοχαστικῶς, ὡς καὶ οἱ ἐργαστρίμυθοι· καὶ
 τοῦτο δ' ἂν αὐτῶν μᾶλλον διασκεδάσαι δυνηθεῖη τὴν φαύλην
 διάνοιαν· εἰ γὰρ ἐκ δαιμόνων αἱ στοχαστικαὶ αὐταὶ ψευδολογίαι
 συνέστησαν, ματαία τῶν ψηφίζόντων ἢ τέχνη.

88. Εἰ δὲ ἐπὶ πλεῖον ἐνδελεχεῖ περὶ αὐτῶν δικαιολογούμενος
 10 ὁ ἐχθρός, ἐκ τούτου αὐτὸν ἐλέγξεις, ἐκ τοῦ ἄλλοτε ἄλλοις λογι-
 σμοῖς τῇ ψυχῇ πολεμεῖν. Τὸ γὰρ ἄστατον ἀβέβαιον· τὸ δὲ ἀβέ-
 βαιον ἀπωλείας ἐγγύς. Οὐδὲ γὰρ τῇ πρώτῃ αὐτοῦ κακία ἐπαρ-
 κεῖται ὁ διάβολος· ἀλλὰ γε καὶ αὐτοματισμὸν ὑποβάλλει τῇ ψυ-
 χῇ· καὶ ἄνθος φύσεως τὸν ἡγεμόνα ἡμῶν νοῦν ὑπογράφει· καὶ
 15 ὅτι διαλυομένου τοῦ σώματος συμφθείρεται καὶ ἡ ψυχὴ. Ταῦτα
 δὲ ἡμῖν πάντα ὑποβάλλει πρὸς τὸ ἀμελεία τὴν ψυχὴν διαφθεῖραι.
 Ἄλλὰ προσγινομένων τούτων τῶν σκιωδῶν φαντασμάτων, μὴ
 ὡς ἀληθέσιν αὐτοῖς συνθώμεθα. Ταῦτα γὰρ αὐτῶν τὴν κακίαν
 δείκνυσιν, ἄλλοτε ἄλλως προσερχόμενα καὶ διπῇ ὀφθαλμοῦ ἀ-
 20 φηπτάμενα. Καὶ γοῦν οἶδά τινα Θεοῦ δοῦλον κατ' ἀρετὴν βιοῦν-
 τα, ὅστις καθεζόμενος ἐν τῷ κελλίῳ ἐπετήρει τῶν λογισμῶν
 τὰς παρεισαγωγὰς καὶ ἐμέτρει ποῖος πρῶτος καὶ ποῖος δεύ-
 τερος καὶ ἕκαστος αὐτῶν πόσον χρόνον κατεῖχε· καὶ εἰ ὑστέρη-
 σεν ἢ προέφθασε τῆς παρελθούσης ἡμέρας· οὕτως ἀκριβῶς ἡ-
 25 πίστατο τὴν τε τοῦ Θεοῦ χάριν καὶ τὴν οἰκείαν καρτερίαν τε
 καὶ δύναμιν· ἔτι γε μὴν καὶ τὴν τοῦ ἐχθροῦ καθαίρεισιν.

89. Δέον οὖν ἡμᾶς τούτους τοὺς κανόνας ὑποδεξαμένους
 φυλάττειν. Εἰ γὰρ οἱ ἐμπορευόμενοι τὰς προσκαίρους πραγμα-
 τείας καθ' ἑκάστην ἡμέραν ζυγιστατοῦσι τὰ κέρδη καὶ ἀσμένως
 30 μὲν τὰ πλείονα ὑποδέχονται, πρὸς δὲ τὰς ζημίας ἀπεχθάνονται·
 πολὺ πλεόν τούτων ἀγρυπνεῖν προσήκει τοὺς τὸν ἀληθινὸν θη-

στικῶς ἀκολουθοῦν αὐτὰ τὰ ὅποια λέγονται ἀπ' αὐτοῦς· ὅπως ἀκριβῶς οἱ ἀπλοῖ ἄνθρωποι καὶ οἱ ναυτικοὶ ἀπὸ τὴν ιδιότητα τῶν νεφῶν λαμβάνουν μίαν ἀμυδρὰν γνῶσιν ἀνέμων ἢ βροχῶν, ἔτσι καὶ αὐτοὶ λαμβάνουν ἀπὸ τοὺς δαίμονας σαθρὰν πρόγνωσιν. Καὶ αὐτοὶ λοιπὸν στοχάζονται, καθὼς καὶ οἱ ἐγγαστρίμυθοι¹· καὶ αὐτὸς θὰ ἦτο δυνατὸν νὰ διασκορπίσῃ περισσότερον τὴν πονηρὰν των ιδέαν· διότι ἔάν ἀπὸ δαίμονας προῆλθον αὐτὰ τὰ στοχαστικὰ ψεύδη, ματαία ἡ τέχνη αὐτῶν οἱ ὅποιοι τάσσονται μὲ τὴν εἰμαρμένην.

88. Ἐάν δὲ περισσότερον ἐπιμένῃ νὰ ὑπερασπίζεται αὐτὰ ὁ ἐχθρὸς, ἐξ αὐτοῦ θὰ τὸν καταλάβῃς, ἐκ τοῦ ὅτι πολεμεῖ τὴν ψυχὴν μὲ διαφορετικοὺς λογισμοὺς κάθε φοράν. Τὸ ἄστατον πράγματι εἶνε ἀβέβαιον, τὸ δὲ ἀβέβαιον εἶνε ἔτοιμον νὰ καταστραφῇ. Διότι οὔτε εἰς τὴν πρώτην του κακίαν ἀρκεῖται ὁ διάβολος, ἀλλὰ καὶ ὑποβάλλει λογισμοὺς αὐτοματισμοῦ εἰς τὴν ψυχὴν καὶ ὑποδεικνύει τὸν ἡγεμόνα νοῦν ὡς ἄνθος τῆς φύσεως καὶ ὅτι, μόλις διαλυθῇ τὸ σῶμα, καταστρέφεται καὶ ἡ ψυχὴ. "Ὅλα δὲ αὐτὰ μᾶς τὰ ὑποβάλλει διὰ νὰ καταστρέψῃ τὴν ψυχὴν μας μὲ τὴν ἀμέλειαν. Ἄλλ' ὅταν μᾶς πλησιάσουν αὐτὰ τὰ σκιῶδη φαντάσματα, ἄς μὴ τὰ πιστεύωμεν ὡς ἀληθῆ. Αὐτὰ δεικνύουν τὴν κακίαν των· κάθε φοράν διαφορετικὰ παρουσιάζονται καὶ ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἐξαφανίζονται. Πράγματι γνωρίζω κάποιον ἐνάρετον δοῦλον τοῦ Θεοῦ, ὁ ὅποιος, ἐνῶ ἐκάθητο εἰς τὸ κελίον του, ἐπρόσεχε τὰς εἰσόδους τῶν λογισμῶν, καὶ ἐμετροῦσε ποῖος ἤρχετο πρῶτος καὶ ποῖος δεῦτερος, καὶ καθεὶς ἀπὸ αὐτοῦς πόσον χρόνον ἐκράτει καὶ ἔάν ἐσημείωνε καθυστέρησιν ἢ πρόοδον κατὰ τὴν ἡμέραν ἢ ὅποια παρῆλθεν· ἔτσι ἐλάμβανε βαθεῖαν καὶ ἀκριβῆ γνῶσιν τῆς χάριτος τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἰδικῆς του ὑπομονῆς καὶ δυνάμεως, ἀκόμη δὲ καὶ τῆς ἡττας τοῦ ἐχθροῦ.

89. Χρειαζέται, λοιπὸν, νὰ δεχθοῦμεν καὶ νὰ φυλάττωμεν αὐτοὺς τοὺς κανόνας. Διότι ἔάν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ἀσχολοῦνται μὲ τὸ πρόσκαιρον ἐμπόριον καθημερινῶς μετροῦν τὰ κέρδη των καὶ εὐχαριστοῦνται ὅταν εἶνε περισσότερα, ἐνῶ δυσανασχετοῦν διὰ τὰς ζημίας, πολὺ περισσότερον ἀπ' αὐτοὺς ἀρμόζει

σανρόν ἐμπορευομένους· καὶ τῶν μὲν πλειόνων ἀγαθῶν ἐφίε-
σθαι· εἰ δὲ καὶ μικρά τις κλοπὴ τοῦ ἐχθροῦ γένοιτο, βαρέως μὲν
φέρειν διὰ τὸ κρίνεσθαι, ἀλλ' οὐ μὴν ἀπογιγνώσκειν ἑαυτούς,
καὶ πάντα ῥίπτειν διὰ τὸ ἀκούσιον πταῖσμα. Ἐχεις τὰ ἐνενή-
5 κοῦτα ἐννέα πρόβατα, ζήτηί καὶ τὸ ἀπολωλός. Μὴ πτοηθῆς διὰ
τὸ ἓν, μὴ ἀποφύγῃς τὸν Δεσπότην, καὶ ὁ αἰμοβόρος διάβολος
πᾶσάν σου τὴν ἀγέλην τῶν πράξεων αἰχμαλωτίσας ἀπολέσει.
Μὴ οὖν λιποτακτῆσης διὰ τὸ ἓν· ἀγαθός γάρ ἐστίν ὁ Δεσπότης·
φησὶ γάρ διὰ τοῦ ψαλμωδοῦ, ὡς ἰ' Ἐὰν πέση, οὐ καταραχθῆ-
10 σεται· ὅτι ὑποστηρίζει Κύριος χεῖρα αὐτοῦ».

90. Ὅσα γὰρ ἔαν πράξωμεν ἢ κερδάνωμεν ἐνταῦθα, μι-
κρὰ ἡγησώμεθα πρὸς τὸν μέλλοντα αἰώνιον πλοῦτον. Ἐν γὰρ
τῇ γῆ ταύτῃ ὡς ἐν δευτέρᾳ μητρῶα κοιλίᾳ τυγχάνομεν. Ὡσπερ
γὰρ ἐν ἐκείνοις τοῖς μυχοῖς οὐ τοιαύτην ζωὴν εἶχομεν, οὔτε γὰρ
15 τῶν τοιούτων στερεμνίων τροφῶν ἀπελαύνομεν ἐν ἐκείνοις τοῖς
χωρίοις ὡς νῦν· οὔτε μὴν οὕτως ἐνεργεῖν ἡδυνάμεθα ὡς ἐνταῦθα,
καὶ γὰρ τοῦ ἡλιακοῦ φωτός καὶ πάσης ἀγῆς ἐκτὸς ὑπῆρχομεν·
ὡσπερ οὖν ἐν ἐκείνοις τοῖς ταμείοις οὔσαι, πολλῶν τῶν ἐνταῦθα
ἐλειπόμεθα, οὕτω καὶ ἐν τῷ νῦν κόσμῳ πλεονεκτούμεθα πρὸς
20 τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν. Ἐλάβομεν πεῖραν τῶν ἐνταῦθα
τροφῶν, τῶν θείων ὀρεχθῶμεν. Ἀπελάσαμεν τοῦ ἐνταῦθα
φωτός, τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης ποθήσωμεν· Τὴν ἄνω Ἰε-
ρουσαλήμ ἡγησώμεθα ἑαυτῶν πόλιν τε καὶ μητέρα· πατέρα δὲ
τὸν Θεὸν καλέσωμεν ἑαυτῶν. Ζήσωμεν ἐνταῦθα σωφρονῶς,
25 ἵνα τῆς αἰωνίου ζωῆς τύχωμεν.

91. Ὡσπερ γὰρ τὰ ἐν μήτρᾳ βρέφη, τελειωθέντα ἐξ ἐλάτ-
τονος τροφῆς τε καὶ ζωῆς, διὰ τούτου καὶ πρὸς τὴν μείζονα φέ-
ρονται σωτηρίαν, οὕτω καὶ οἱ δίκαιοι ἐκ τῆς τοῦ κόσμου δια-
γωγῆς πρὸς τὴν ἄνω πορείαν ἀναχωροῦσι κατὰ τὸ γεγραμμέ-
30 νον· ἰ' Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν». Εἶγε ἁμαρτωλοί, ὡσπερ τὰ
κατὰ γαστρός ἔμβρυα ἐν τῇ μήτρᾳ τελευτήσαντα, ἐκ σκότους

1. Ψαλμ. 36, 24.

2. Ψαλμ. 83, 8.

νά εἶνε ἄγρυπνοι ὅσοι ἐμπορεύονται τὸν ἀληθινὸν θησαυρόν. καὶ τὰ μὲν μεγαλύτερα ἀγαθὰ νὰ λαχταροῦν, ἐὰν δὲ συμβῆ μία μικρὰ κλοπὴ ἐκ μέρους τοῦ ἐχθροῦ, νὰ λυποῦνται, διότι θὰ κριθοῦν, ἀλλὰ νὰ μὴ ἀπελπίζωνται καὶ ὅλα νὰ τὰ ἐγκαταλείπουν διὰ τὸ ἀκούσιον ἀμάρτημα. Ἔχεις τὰ 99 πρόβατα, ζήτησε καὶ αὐτὸ τὸ ὅποῖον ἐχάθη. Μὴ φοβηθῆς διὰ τὸ ἓνα, μὴ ἀποφύγῃς τὸν δεσπότην καὶ ὁ αἰμοβόρος διάβολος αἰχμαλωτίσῃ ὅλας σου τὰς πράξεις καὶ σὲ καταστρέψῃ. Μὴ λιποτακτῆσῃς, λοιπόν, διὰ τὸ ἓνα, διότι εἶνε ἀγαθὸς ὁ δεσπότης· λέγει διὰ τοῦ ψαλμωδοῦ ὅτι, «ἂν πέσῃ δὲν θὰ γκρεμισθῆ, διότι ὁ Κύριος ὑποστηρίζει τὸ χέρι του»¹.

90. Ὅσα καὶ ἂν πράξωμεν ἢ κερδήσωμεν ἐδῶ, ἄς τὰ θεωρήσωμεν μικρὰ ἐμπρὸς εἰς τὸν μελλοντικὸν αἰώνιον πλοῦτον. Εἰς αὐτὴν τὴν γῆν ζοῦμεν ὡς εἰς δευτέραν μητρικὴν κοιλίαν. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶχομεν αὐτὴν τὴν ζωὴν, ὅταν ἤμεθα εἰς τὰ μητρικὰ σπλάγχνα, οὔτε ἀπελαμβάναμεν τέτοιου εἴδους στερεὰς τροφὰς εἰς ἐκεῖνον τὸν τόπον ὅπως τώρα, οὔτε βεβαίως ἠδυνάμεθα νὰ ἐνεργοῦμεν ἔτσι ὅπως ἐδῶ· διότι ἤμεθα μακρὰν τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς καὶ πάσης αὐγῆς· ὅπως ἀκριβῶς λοιπόν ὅταν εὕρισκώμεθα εἰς ἐκεῖνα τὰ ταμεῖα, πολλὰ ἀπὸ τὰ ἐδῶ ὑστερούμεθα, ἔτσι καὶ εἰς τὸν παρόντα κόσμον εἶμεθα ἔλλιπεις ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ἐλάβομεν πείραν τῶν ἐδῶ τροφῶν, ἄς ἐπιθυμήσωμεν τὰς θείας. Ἀπελεύσαμεν τὸ ἐδῶ φῶς, ἄς ποθήσωμεν τὸν ἥλιον τῆς δικαιοσύνης· τὴν ἄνω Ἱερουσαλήμ ἄς θεωρήσωμεν καὶ πόλιν καὶ μητέρα μας· πατέρα μας ἄς καλέσωμεν τὸν Θεόν. Ἄς ζήσωμεν ἐδῶ μὲ σωφροσύνην, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τὴν αἰώνιον ζωὴν.

91. Ὅπως ἀκριβῶς τὰ βρέφη, τὰ ὅποια εἶνε εἰς τὴν μήτραν, ἀφοῦ τελειοποιηθοῦν μὲ ὀλίγην τροφήν καὶ ζωὴν, κατόπιν ὀδηγοῦνται εἰς μεγαλύτεραν ἀσφάλειαν, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον καὶ οἱ δίκαιοι μετὰ τὴν ἐδῶ ζωὴν ἀναχωροῦν διὰ τὴν ἄνω, συμφώνως πρὸς τὸ γεγραμμένον· «Ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν»². Οἱ ἀμαρτωλοὶ βεβαίως, ὅπως ἀκριβῶς τὰ εἰς τὴν κοιλίαν ἔμβρυα, τὰ ὅποια ἀποθνήσκουν ἐντὸς τῆς μήτρας, παραδίδον-

σκότει παραδίδονται. Καὶ γὰρ ἐν τῇ γῆ νεκροῦνται τῷ πλήθει τῶν ἁμαρτημάτων κεκαλυμμένοι· καὶ ἀπαχθέντες δὲ τοῦ βίου εἰς ζοφώδεις καὶ ταρταρώδεις τόπους καταφέρονται. Τρίτον τῷ βίῳ τικτόμεθα· ὧν ἡ μὲν πρώτη ἐστὶν ἡ ἐκ τῶν μητροῶων 5 κόλπων πρόοδος, ὀπηνίκα εἰς γῆν ἀπαγόμεθα ἐκ γῆς· αἱ δὲ λοιπαὶ δύο ἐκ γῆς ἡμᾶς εἰς οὐρανοὺς ἀνάγουσιν· ὧν ἡ μὲν μία ἐστὶν ἐκ χάριτος, ἡ διὰ τοῦ θείου λουτροῦ ἡμῖν προσερχομένη· καὶ γὰρ ταύτην ἀληθῶς παλιγγενεσίαν καλοῦμεν· ἡ δὲ τρίτη ἐκ τῆς μετανοίας ἡμῖν καὶ τῶν ἀγαθῶν πόνων προσγίνεται. Ἐν 10 ταύτῃ νῦν ἡμεῖς ἐστήκαμεν.

92. Ὁφείλομεν νῦν, τῷ ἀληθινῷ νυμφίῳ προσελθοῦσαι, εὐπρεπέστερον κοσμηθῆναι. Γινέσθω ἡμῖν οἰκοδομὴ ἢ θέα τοῦ κοσμικοῦ γάμου. Εἰ γὰρ ἐκεῖναι, πρὸς τὸν εὐάλωτον συναπτόμεναι ἄνδρα, τοσαύτην τίθενται σπουδὴν λουτρῶν τε καὶ μυ- 15 ραλοιφιῶν καὶ ποικίλης κοσμήσεως (ἐκ γὰρ τούτων δοκοῦσιν ἑαυτὰς ἔρασμίους μᾶλλον παρασκευάζειν), καὶ εἰ τοσαύτη τοῖς κατὰ τὸ σῶμα πολιτευομένοις φαντασία ἐντέτεκται· πόσῳ μᾶλλον δέον ἡμᾶς ἐπαναβῆναι ἐκεῖνας τῇ γνώμῃ, τῷ οὐρανίῳ νυμφίῳ μνηστευθείσας καὶ ἀπολούσασθαι μὲν τῶν ἁμαρτιῶν τὸν 20 ὄψον τῇ ἐπιπόνῳ ἀσκήσει, ἀντικαταλλάξαι δὲ τῶν σωματικῶν ἐνδυμάτων τὰ πνευματικά. Ἐκεῖναι τὸ σῶμα τοῖς κοσμικοῖς καὶ γηίνοις ἄνθεσι κοσμοῦσιν· ἡμεῖς τὴν ψυχὴν ταῖς ἀρεταῖς φαιδρύνωμεν· καὶ ἀντὶ μὲν λίθων πολυτελῶν τῇ κεφαλῇ περιθῶμεν τὸν τρίπλοκον στέφανον, πίστιν, ἐλπίδα καὶ ἀγάπην· τῷ δὲ 25 τραχίλῳ τὴν τιμίαν κόσμησιν περιθῶμεν, τὴν ταπεινοφροσύνην· ἀντὶ δὲ ζώνης τὴν σωφροσύνην περιζωσώμεθα· λαμπρὰ δὲ ἡμῖν περιβολὴ ἢ ἀκτημοσύνη γινέσθω· προσαγέσθω δὲ τῷ δειπνῷ τὰ μὴ φθειρόμενα ὄψα, εὐχαί τε καὶ ψαλμοί. Ἄλλ' ὥς ὁ Ἀπόστολος φησι, μὴ μόνον τὴν γλῶτταν κίνει, ἀλλὰ γε καὶ τῷ πνεύ- 30 ματι νόει τὰ λεγόμενα. Πολλάκις γὰρ τὸ μὲν στόμα φθέγγεται,

1. Πρβλ. Ἐφ. 6, 14.

2. Πρβλ. Α' Κορ. 14, 15-19.

ται ἀπὸ τὸ σκότος εἰς τὸ σκότος. Καὶ εἰς τὴν γῆν νεκρῶνονται καλυμμένοι ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν ἀμαρτημάτων των, καὶ ὅταν φύγουν ἀπὸ τὴν ζωὴν ὀδηγοῦνται εἰς σκοτεινοὺς καὶ ταρταρώδεις τόπους. Τρεῖς φορές γεννώμεθα εἰς τὴν ζωὴν μας· ἐξ αὐτῶν ἡ μὲν πρώτη εἶνε ἡ ἔξοδος ἀπὸ τοὺς μητρικοὺς κόλπους, ὁπότε ἀπὸ τὴν γῆν ὀδηγοῦμεθα πάλιν εἰς τὴν γῆν· αἱ δὲ ὑπόλοιποι δύο μᾶς ὀδηγοῦν ἀπὸ τὴν γῆν εἰς τοὺς οὐρανοὺς· ἀπὸ αὐτὰς ἡ μὲν μία εἶνε τῆς χάριτος, εἶνε αὐτὴ τὴν ὁποῖαν λαμβάνομεν διὰ τοῦ θεοῦ λουτροῦ, διότι αὐτὴν ἀληθῶς ὀνομάζομεν παλιγγενεσίαν· ἡ δὲ τρίτη γίνεται μετὰ τὴν μετάνοιαν καὶ τὰ ἀγαθὰ ἔργα· εἰς αὐτὴν εὐρισκόμεθα τῶρα ἡμεῖς.

92. Ὀφείλομεν τώρα, ὅσαι ἐπλησιάσαμεν τὸν ἀληθινὸν νυμφίον, νὰ στολισθῶμεν ὠραιότερα. Ἄς μᾶς γίνῃ μάθημα ἢ θέα τοῦ κοσμικοῦ γάμου. Διότι ἐὰν ἐκείναι, αἱ ὁποῖαι συνδέονται μετὰ ἄνδρα, τὸν ὁποῖον εὐκόλως δύνανται νὰ κατακτήσουν, τόσον πολὺ φροντίζουν καὶ διὰ λουτρὰ καὶ διὰ ἀρώματα καὶ διάφορα στολίδια (διότι νομίζουν ὅτι μ' αὐτὰ μᾶλλον γίνονται ἐλκυστικώτεροι), καὶ ἐὰν τόση φαντασία ἀναπτύσσεται εἰς ἐκείνους οἱ ὁποῖοι ζοῦν κοσμικῶς, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ ὑπερτερήσωμεν ἐκείνων ἡμεῖς, αἱ ὁποῖαι ἐμνηστεύθημεν τὸν οὐράνιον νυμφίον, πόσῳ μᾶλλον πρέπει νὰ ἀποβάλωμεν τὸν ρύπον τῶν ἀμαρτιῶν μετὰ τὴν ἐπίπονον ἀσκησιν, νὰ ἀντικαταστήσωμεν τὰ σωματικὰ ἐνδύματα μετὰ τὰ πνευματικά. Ἐκείναι στολίζουν τὸ σῶμα μετὰ τὰ κοσμικὰ καὶ γήινα ἄνθη, ἡμεῖς ἄς στολίσωμεν τὴν ψυχὴν μετὰ τὰς ἀρετὰς καὶ ἀντὶ λίθων πολυτελῶν ἄς θέσωμεν γύρω γύρω εἰς τὴν κεφαλὴν τὸν τρίπλοκον στέφανον, τὴν πίστιν, τὴν ἐλπίδα καὶ τὴν ἀγάπην, εἰς δὲ τὸν τράχηλον ἄς βάλωμεν τὸ πολύτιμον στολίδι, τὴν ταπεινοφροσύνην· ἀντὶ ζώνης ἄς ζωσοῦθμεν τὴν σωφροσύνην¹· λαμπρὰ στολὴ ἄς μᾶς εἶνε ἡ ἀκτημοσύνη· ἄς προσφέρωμεν εἰς τὸν δεῖπνον ἄφθαρτα φαγητά, δηλαδὴ εὐχὰς καὶ ψαλμοὺς. Ὅμως, καθὼς λέγει ὁ ἀπόστολος, μὴ κινήσῃς μόνον τὴν γλῶσσαν, ἀλλὰ καὶ μετὰ τὸ πνεῦμά σου προσπάθησε νὰ καταλάβῃς τὰ ὅσα λέγεις². Διότι πολλὰς φορές τὸ μὲν στόμα λαλεῖ, ἐνῶ ἡ καρδιά

ἡ δὲ καρδία περὶ λογισμοὺς ἀσχολεῖται. Προσέχειν δὲ δεῖ, μὴ, τοῖς θείοις γάμοις προσελθοῦσαι, πενίαν λαμπάδων, τουτέστιν ἀρετῶν, νοσήσωμεν. Μισήσει γὰρ ἡμῖς ὁ μνηστήρ καὶ οὐδ' ὀλως προσδέξεται, εἴαν μὴ τὰς ὑποσχέσεις λάβῃ. Τίνες δὲ εἰσιν 5 αὐταί; τοῦ μὲν σώματος ἤττω φροντίζειν, ἐπὶ πλειῶν δὲ τὴν ψυχὴν ἀρδεύειν· αὐταὶ γὰρ εἰσιν αἱ πρὸς αὐτὸν συνθῆκαι.

93. Ὡσπερ δὲ οὐκ ἐγχωρεῖ δύο κάδους κατὰ τὸ αὐτὸ ἀνάγειν πεπληρωμένους ὕδατος· διὰ γὰρ τοῦ στρεφομένου ἄξονος, ὁ μὲν εἰς κοῦφος κατάγεται, ὁ δὲ ἕτερος μεστὸς ἀνάγεται· οὐ- 10 τω καὶ ἐφ' ἡμῶν ἐστίν· ὅταν γὰρ τὴν πᾶσαν κηδεμονίαν τῇ ψυχῇ προσοίσωμεν πληρωθεῖσα τῶν καλῶν ἀνάγεται, τῶν μεταρσίων ἐφιεμένη. Τὸ δὲ σῶμα ἡμῶν, διὰ τῆς ἀσκήσεως κοῦφον γερόμενον, οὐ βρίθει τὴν ἡγεμονοῦσαν δύναμιν. Καὶ τούτου μάρτυς ὁ Ἀπόστολος, φησὶ γάρ· («Ὅσον ὁ ἔξωθεν ἡμῶν ἄνθρωπος φθει- 15 ρεται, τοσοῦτον ὁ ἔνδον ἀνακαινοῦται»).

94. Ἐν μονῇ κοινοβίου τυγχάνεις; μὴ μεταλλάξης τὸν τόπον· βλαβήση γὰρ μέγας. Ὡσπερ γὰρ ὄρνις, ἐξανισταμένη τῶν ὧν, οὖρια ταῦτα καὶ ἄγωνα παρασκευάζει· οὕτω παρθένος ἢ μοναχὸς ψυχροῦται καὶ νεκροῦται τῆς πίστεως, τόπον ἐκ 20 τόπου μεταβαίνων.

95. Μὴ σε δελεάσῃ ἡ τῶν κατὰ τὸν κόσμον πλουσίων τροφή, ὡς τι χρήσιμον ἔχουσα. Ἡδονῆς ἕνεκεν τὴν ὀφθαλμικὴν τιμῶσι τέχνην· νηστεία καὶ αὐτὸς διὰ τῶν εὐτελεῶν τὴν ἐκείνων εὐπορίαν τῶν τροφῶν ὑπερβάλλου. Φησὶ γάρ, ὡς («Ψυχὴ ἐν 25 πλησμονῇ οὐσα κηρίοις ἐμπαίξει»). Μὴ κορεσθῆς ἄρτου καὶ οὐκ ἐπιθυμίσεις οἴνου.

96. Τρία ἐστὶ τοῦ ἐχθροῦ τὰ πρῶτα κεφάλαια, ἐξ ὧν πᾶσα κακία κατάγεται· ἐπιθυμία, ἡδονή, λύπη. Ἐν ἐξ ἑνὸς ταῦτα ἤρτηται, καὶ ἐν ἐνὶ ἀκολουθεῖ· καὶ ἡδονῆς μὲν κρατῆσαι δυνατὸν 30 μετρίως, ἐπιθυμίας δὲ ἀδύνατον. Τὸ μὲν γὰρ τῆς ἡδονῆς διὰ τοῦ σώματος τελεῖται, τὸ δὲ ἀπὸ ψυχῆς ἄρχεται· ἡ δὲ λύπη ἐκ τῶν

1. Β' Κορ. 4, 16.

2. Πρμ. 27, 7.

συλλογίζεται. Εἶνε ἀνάγκη ὁμως νὰ προσέχωμεν μήπως, ἐνῶ προσήλθομεν εἰς τοὺς θεῖους γάμους, ἔχομεν ἔλλειψιν λαμπάδων, δηλαδή ἀρετῶν. Θὰ μᾶς μισήσῃ ὁ μνηστήρ, καὶ οὐδόλως θὰ μᾶς δεχθῆ, ἐὰν δὲν λάβῃ τὰς ὑποσχέσεις. Ποῖαι εἶνε αὐταῖ; τὸ νὰ φροντίζωμεν διὰ τὸ σῶμα ὀλιγώτερον, νὰ καλλιεργῶμεν τὴν ψυχὴν μας περισσότερον· αὐταῖ εἶνε αἱ συμφωνίαι μαζί του.

93. Ὅπως ἀκριβῶς δὲν εἶναι δυνατὸν δύο κάδους πλήρεις ὕδατος συγχρόνως νὰ τοὺς ἀνεβάζῃς, διότι διὰ τοῦ στρεφομένου ἄξονος, ὁ μὲν ἓνας ρίπτεται κάτω ἄδειος, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀνυψοῦται γεμάτος, τὸ ἴδιον συμβαίνει καὶ μὲ ἡμᾶς· ὅταν ὄλην μας τὴν φροντίδα συγκεντρώσωμεν εἰς τὴν ψυχὴν, αὐτὴ πλήρης ἀγαθῶν ἀνέρχεται, διότι λαχταρᾷ τὰ ὑψηλά. Τὸ σῶμα διὰ τῆς ἀσκήσεως γίνεται ἐλαφρὸν καὶ δὲν ὑπερῖσχυει. Καὶ μάρτυς αὐτοῦ εἶνε ὁ ἀπόστολος, ὁ ὁποῖος λέγει· «Ὅσον ὁ ἔξωθεν ἡμῶν ἄνθρωπος φθείρεται, τοσοῦτον ὁ ἔνδον ἀνακαινοῦται»¹.

94. Εὐρίσκεσαι εἰς μονὴν κοινοβίου; μὴ ἀλλάξῃς τόπον· διότι θὰ ὑποστῆς μεγάλην βλάβην. Ὅπως ἀκριβῶς ἡ ὄρνις, ὅταν σηκώνεται ἀπὸ τὰ αὐγὰ τὰ ὁποῖα κλωσσᾷ, τὰ καθιστᾷ ἄχρηστα καὶ ἄγωνα, κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον παρθένος ἡ μοναχὸς ψυχραίνεται καὶ νεκροῦται κατὰ τὴν πίστιν, ὅταν μεταβαίῃ ἀπὸ τόπον εἰς τόπον.

95. Ἄς μὴ σὲ δελεάσῃ ἡ τρυφή τῶν πλουσίων κατὰ κόσμον, σάν νὰ ἔχῃ τίποτε χρήσιμον. Χάριν τῆς ἡδονῆς τιμοῦν τὴν μαγειρικὴν τέχνην· διὰ τῆς νηστείας ὁ ἴδιος μὲ τὰ εὐτελεῆ φαγητὰ νὰ φανῆς ἀνώτερος τοῦ πλούτου τῶν τροφῶν ἐκείνων. Διότι λέγει, ὅτι «ὁ χορτάτος ἄνθρωπος κοροϊδεύει τὸ μέλι»². Μὴ χορτάσης ἄρτον καὶ δὲν θὰ ἐπιθυμήσῃς τὸν οἶνον.

96. Τρία εἶνε τὰ σπουδαιότερα μέσα τοῦ ἐχθροῦ ἐκ τῶν ὁποίων κάθε κακία προέρχεται· ἐπιθυμία, ἡδονή, λύπη. Τὸ ἓνα ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ τὸ ἓνα ἀκολουθεῖ τὸ ἄλλο· καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ νικήσῃ κανεὶς κάπως τὴν ἡδονὴν, τὴν ἐπιθυμίαν ὁμως ἀδύνατον. Διότι ἡ ἡδονὴ ἐπιτελεῖται διὰ τοῦ σώματος, ἐνῶ τὸ ἄλλο ἔχει τὴν ἀρχὴν του εἰς τὴν ψυχὴν· ἡ δὲ λύπη καὶ

ἀμφοτέρων κατασκευάζεται. Μὴ συγχωρήσης οὖν τὴν ἐπιθυμίαν ἐνεργῆσαι, καὶ τὰ λοιπὰ ἀποσκεδάσεις. Εἰ δὲ συγχωρήσης προκύβαι τὸ πρῶτον, διανεμηθὲν πρὸς τὸ δεύτερον, κυκλικὴν ἀνταπόδοσιν ποιήσονται πρὸς ἑαυτά, καὶ οὐδαμῶς συγχωρήσει 5 τῇ ψυχῇ ἀνασφῆλαι. Γέγραπται γάρ, ὡς «Μὴ δὸς ὕδατι διέξοδον».

97. Οὐ πᾶσι πάντα συμφέρει· «ἕκαστος δὲ τῷ ἰδίῳ νοῦ πληροφορεῖσθω». Ὅτι πολλοῖς ἐν κοινοβίῳ συμφέρει, καὶ ἄλλοις κατ' 10 ἰδίαν ἀναχωρεῖν ὠφέλιμον τυγχάνει. Ὡσπερ γὰρ τῶν φυτῶν τὰ μὲν ἐν τοῖς διύγρασις τόποις τυγχάνοντα εὐθαλέστερα γίνονται, τὰ δὲ ἐν τοῖς ξηροτέροις μονιμώτερα, οὕτω καὶ τῶν ἀνθρώπων οἱ μὲν ἐν τοῖς ὑψηλοτέροις τόποις, εὖ πράττουσιν, οἱ δὲ ἐν τοῖς ταπεινοτέροις διασφύζονται. Πολλοὶ οὖν ἐν πόλει τὰ τῆς ἐρήμου φανταζόμενοι ἐσώθησαν· καὶ πολλοὶ ἐν ὄρει ὄντες τὰ τῶν 15 δημοτῶν πράττοντες ἀπώλοντο. Δυνατὸν μετὰ πολλῶν ὄντα μονάζειν τῇ γνώμῃ, καὶ μόνον ὄντα μετὰ ὄχλων τῇ διανοίᾳ συνδιαγεῖν.

98. Πολλὰ τοῦ διαβόλου τὰ κέντρα. Διὰ πενίας οὐ μετεκίνησε ψυχὴν; πλοῦτον προσάγει εἰς δέλεαρ. Δι' ὕβρεων καὶ ὄνειδισμῶν 20 οὐκ ἴσχυσεν; ἐπαίνους καὶ δόξαν προβάλλεται. Διὰ τῆς ὑγείας ἠτήτηθη; νοσοποιεῖ τὸ σῶμα. Ταῖς γὰρ ἡδοναῖς μὴ δυνηθεὶς ἀπατῆσαι, διὰ τῶν ἀκουσίων πόνων τὴν παρατροπὴν τῆς ψυχῆς πειρᾶται ποιῆσαι ἀπροαίρετον καὶ ἀβούλητον. Νόσους γὰρ τινὰς καὶ βαρυτάτας ἐξ αἰτήσεως προσάγει, πρὸς τὸ διὰ τούτων ὀλι- 25 γωρήσαντας ἐπιθολῶσαι αὐτῶν τὴν πρὸς Θεὸν ἀγάπην. Ἄλλ' εἰ καὶ κατατέμενται τὸ σῶμα καὶ πυρετοῖς σφοδροτάτοις καταφλέγεται, ἔτι μὴν καὶ δίψει ἀνιάτῳ καὶ ἀσχέτῳ καταθλίβεται· εἰ μὲν ἁμαρτωλὸς ὢν ταῦτα ὑφίστασαι, ὑπομνήσθητι τῆς μελλούσης κολάσεως καὶ τοῦ αἰωνίου πυρὸς καὶ τῶν δικαστικῶν

1. Σοφία Σειράχ 25, 25.

2. Ρωμ. 14, 5.

ἀπὸ τὰ δύο κατασκευάζεται. Μὴ ἐπιτρέψῃς λοιπὸν νὰ τεθῆ εἰς ἐνέργειαν ἡ ἐπιθυμία καὶ τότε καὶ τὰ ὑπόλοιπα θὰ διασκορπίσῃς. Ἐὰν ὅμως ἐπιτρέψῃς νὰ προκύψῃ τὸ πρῶτον, μόλις εἰς τὸ δευτέρον διανεμηθῆ, θὰ ἀνταποδώσῃ τὸ ἓνα εἰς τὸ ἄλλο κατὰ σχῆμα κυκλικόν, καὶ οὐδόλως θὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὴν ψυχὴν νὰ ἀνανήψῃ. Διότι ἔχει γραφῆ· «Μὴ ἀνοίγῃς αὐλάκι διὰ τὸ νερό»¹.

97. Δὲν συμφέρουν ὅλα εἰς ὅλους· «ὁ καθένας ὅς βεβαιούται διὰ τῆς συνειδήσεώς του»². Διότι εἰς πολλοὺς συμφέρει νὰ μένουν εἰς κοινόβιον καὶ εἰς ἄλλους εἶνε ὠφέλιμον νὰ ἀναχωροῦν κατ' ἰδίαν. Ὅπως ἀκριβῶς ἀπὸ τὰ φυτὰ, ἄλλα μὲν ὅταν εὐρεθοῦν εἰς τοὺς ὑγροὺς τόπους ἀκμάζουν, ἄλλα δὲ εἰς ξηροὺς στερεώνονται, ἔτσι καὶ ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἄλλοι μὲν εἰς τοὺς ὑψηλοὺς τόπους εὐδοκίμοῦν, ἄλλοι δὲ εἰς χαμηλοτέρους διατηροῦνται. Πολλοὶ λοιπὸν εἰς τὴν πόλιν ἔχοντες εἰς τὴν φαντασίαν τῶν τὴν ἔρημον ἐσώθησαν καὶ πολλοί, ἐνῶ ἦσαν εἰς τὰ ὄρη, ἐπειδὴ ἔκαμναν ὅ,τι καὶ ὅσοι ἔζων εἰς τὰς πόλεις, ἐχάθησαν. Εἶνε δυνατόν ἐνῶ εἶσαι μαζί μὲ πολλοὺς κατὰ τὴν διάθεσιν νὰ μονάζῃς, καὶ ἀντιθέτως ἐνῶ εἶσαι μόνος κατὰ τὴν διάθεσιν νὰ συζῆς μὲ πολλούς.

98. Πολλὰ εἶνε τὰ ὄπλα τοῦ διαβόλου. Μὲ τὴν πτωχείαν δὲν ἐκλόνισε ψυχὴν; τὸν πλοῦτον παρουσιάζει ὡς δόλωμα. Μὲ ὕβρεις καὶ ὄνειδισμοὺς δὲν ἠδυνήθη; προβάλλει ἐπαίνους καὶ δόξαν. Ἐνικήθη διὰ τῆς ὑγείας; θὰ κάμη ἄρρωστον τὸ σῶμα. Διότι ἀφοῦ δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐξαπατήσῃ μὲ τὴν ἡδονὴν, προσπαθεῖ νὰ κάμη τὴν ψυχὴν νὰ παρεκτραπῆ παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν καὶ τὴν θέλησίν της μὲ τοὺς ἀκουσίους πόνους. Ἐπιφέρει νόσους καὶ μάλιστα πολὺ βαρείας καὶ ζητεῖ νὰ θολώσῃ τὴν ἀγάπην πρὸς τὸν Θεὸν ἐκείνων οἱ ὅποιοι δι' αὐτῶν ἔδειξαν ἀμέλειαν. Ἀλλὰ καὶ ἂν ἀκόμη κατατεμαχίζεται τὸ σῶμα, καὶ καταφλέγεται ἀπὸ σφοδροτάτους πυρετοὺς, ἀκόμη δὲ καταπιέζεται καὶ ἀπὸ ἀθεράπευτον καὶ ἀκατάσχετον δίψαν, ἐὰν μὲν, ἐπειδὴ εἶσαι ἁμαρτωλός, ὑφίστασαι αὐτὰ, θυμήσου τὴν μέλλουσαν κόλασιν καὶ τὸ αἰώνιον πῦρ καὶ τὰς τιμωρίας τοῦ δι-

τιμωριῶν, καὶ οὐκ ὀλιγορήσεις πρὸς τὰ παρόντα. Χαίρου, ὅτι ἐπεσκόπησέ σε ὁ Κύριος, καὶ τὸ εὐφημον δὲ ἐκεῖνο ῥητὸν ἐπὶ τῆς γλώσσης ἔχε, ὡς «Παιδεύων ἐπαίδενσέ με ὁ Κύριος»· τῷ δὲ θανάτῳ τῆς ἁμαρτίας οὐ παρέδωκέ με. Σίδηρος ἐτύγχανες, 5 ἀλλὰ διὰ τοῦ πυρὸς τὸν ἰὸν ἀποβάλλῃ· εἰ δὲ καὶ δίκαιος ὢν ἀρρωσταεῖς, ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐπὶ τὰ μείζω προκόπτεις. Χρυσὸς εἶ, ἀλλὰ διὰ τοῦ πυρὸς δοκιμώτερος γίνου. Ἐδόθη σοι ἄγγελος σαταῶν τῇ σαρκί, ἀγαλλιῶ, βλέπε τίνι ὁμοιος γέγονας· τῆς γὰρ Παύλου δωρεᾶς ἠξιώθης. Διὰ τοῦ πυρετοῦ δοκιμάζῃ· διὰ ῥί- 10 γους παιδεύῃ· ἀλλὰ φησὶν ἡ Γραφή· «Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος». Λοιπὸν τὸ ἀναφυκτικὸν ἠτοιμάσται. Ἐτυχες τοῦ πρώτου, προσδόκα τὸ δεύτερον. Πράττων βόα τὰ τοῦ ἀγίου Δαυτὸ ῥήματα· φησὶ γάρ, ὡς «Πένης καὶ πτωχὸς καὶ ἀλγῶν εἰμι ἐγώ». Τέλειος γενήσῃ διὰ τῆς τριάδος. Καὶ γὰρ φησὶν· «Ἐν θλίψει ἐ- 15 πλάτυνας με». Ἐν τούτοις μάλιστα τοῖς γυμνασίοις τὰς ψυχὰς ἀσκηθῶμεν, ἐπ' ὀφθαλμοῖς γὰρ ὀρῶμεν τὸν ἀντίπαλον.

99. Μὴ λυπηθῶμεν, ὡς διὰ τὴν ἀσθένειαν καὶ τὴν πληγὴν τοῦ σώματος μὴ δυνάμενοι εἰς εὐχὴν στήναι ἢ ψάλλειν μετὰ φωνῆς· πάντα ἡμῖν ταῦτα ἦντο πρὸς καθάρσεις ἐπιθυμιῶν. Καὶ 20 γὰρ νηστεία καὶ χαμεννία διὰ τὰς αἰσχίστους ἡμῖν ἡδονὰς νενομοθέτηνται. Εἰ οὖν ἡ νόσος ταύτας ἡμβλυνε, περιττὸς ὁ πόνος. Τί δὲ λέγω περιττός; ὥσπερ γὰρ μείζονί τινι καὶ ἰσχυροτέρῳ φαρμάκῳ τῇ νόσῳ τὰ ὀλεθροφώρα συμπτώματα κεκοίμηνται. Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ μεγάλη ἀσκησις, τὸ ἐν τοῖς νόσοις ἐγκαρτε- 25 ρεῖν καὶ εὐχαριστηρίους ὕμνους ἀναπέμπειν τῷ κρείττονι. Ἀφαιρούμεθα ὀφθαλμῶν; μὴ βαρέως ἐνέγκωμεν· τὰ γὰρ τῆς ἀπληστίας ὄργανα ἀπεβάλομεν, ἀλλὰ τοῖς ἔνδον ὀφθαλμοῖς τὴν δόξαν Κυρίου κατοπτριζόμεθα. Ἐκωφεύσαμεν εὐχαριστή-

1. Ψαλμ. 117, 18.

2. Πρβλ. Β' Κορ. 12, 7.

3. Ψαλμ. 65, 12.

4. Ψαλμ. 68, 30.

5. Ψαλμ. 4, 2.

καστοῦ καὶ δὲν θὰ ἀδιαφορήσης δι' ὅσα συμβαίνουν. Νὰ χαίρης, διότι σὲ ἐπεσκέφθη ὁ Κύριος καὶ νὰ ἔχης εἰς τὴν γλῶσσάν σου τὸ ὠραῖον ἐκεῖνο ρητὸν· «Μὲ ἐπαίδευσεν πολὺ ὁ Κύριος»¹, ἀλλὰ δὲν μὲ παρέδωσεν εἰς τὸν θάνατον τῆς ἀμαρτίας. Ἦσουν σίδηρος, ἀλλὰ θὰ ἀποβάλης τώρα μὲ τὴν φωτιὰν τὴν σκωρίαν· ἐὰν δέ, ἐνῶ εἶσαι δίκαιος, εἶσαι ἀσθενής, ἀπὸ τὰ μεγάλα εἰς τὰ μεγαλύτερα σημειῶνεις πρόοδον. Εἶσαι χρυσός, ἀλλὰ διὰ τῆς φωτιᾶς νὰ γίνης γνησιώτερος. Σοῦ ἐδόθη ἄγγελος σαταῶν εἰς τὴν σάρκα, νὰ ἀγάλλεσαι, νὰ βλέπῃς μὲ ποῖον ἔχεις γίνει ὁμοῖος· διότι ἔγινες ἄξιος τῆς ἰδίας δωρεᾶς μὲ τὸν Παῦλον². Μὲ τὸν πυρετὸν δοκιμάζεσαι, μὲ τὸ ρίγος ἐξασκεῖσαι· ἀλλὰ λέγει ἡ Γραφή· «Ἐπεράσαμεν ἀνάμεσα ἀπὸ φωτιὰν καὶ νερὸ»³. Λοιπὸν, σοῦ ἔχει ἐτοιμασθῆ ἡ ἀναψυχή. Σοῦ ἔτυχε τὸ πρῶτον, περίμενε τὸ δεῦτερον. Ὅταν πάσχῃς, φώναξε τὰ λόγια τοῦ ἀγίου Δαυὶδ· λέγει ὅτι «εἶμαι ταπεινωμένος καὶ πτωχὸς καὶ πονεμένος»⁴. Θὰ γίνης τέλειος μὲ τὴν τριάδα τῶν θλίψεων. Διότι λέγει· «Μὲ ἐπλάτυνες μὲ τὴν θλίψιν»⁵. Μὲ αὐτὰς τὰς ἀσκήσεις ἃς γυμνάσωμεν τὰς ψυχὰς μας, ἃς διακρίνωμεν πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ἐχθρὸν.

99. Ἄς μὴ λυπούμεθα ἐπειδὴ λόγῳ τῆς ἀσθενείας καὶ τῆς πληγῆς τοῦ σώματος δὲν δυνάμεθα νὰ σταθοῦμεν εἰς τὴν προσευχὴν ἢ νὰ ψάλλωμεν μὲ φωνήν· ὅλα αὐτὰ συνέβησαν διὰ νὰ καταπολεμήσωμεν τὰς ἐπιθυμίας. Διότι καὶ ἡ νηστεία καὶ ἡ χαμευνία ἔχουν θεσπισθῆ διὰ τὴν καταπολέμησιν τῶν αἰσχίστων ἡδονῶν. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὰς ἡ ἀρρώστεια τὰς ἠλάττωσεν, ὁ πόνος εἶνε ἄνευ σημασίας. Ἄλλὰ τί τὸν ὀνομάζω περιττὸν μόνον; εἶνε τὸ ἴδιον, ὅπως μὲ δυνατώτερον καὶ πιὸ δραστήριον φάρμακον ἐξαλείφονται τὰ ὀλέθρια συμπτώματα τῆς νόσου. Καὶ αὐτὴ εἶνε ἡ σπουδαία ἀσκήσις, τὸ νὰ δείχνωμεν ὑπομονὴν εἰς τὰς νόσους, καὶ νὰ ἀναπέμπωμεν εὐχαριστηρίους ὕμνους εἰς τὸν ἀγαθόν. Ἐχάσαμεν τοὺς ὀφθαλμούς μας; ἃς μὴ τὸ φέρωμεν βαρέως· διότι ἀπεβάλσαμεν τὰ ὄργανα τῆς ἀπληστίας, ὅμως μὲ τοὺς ἐσωτερικοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπομεν ὡς εἰς καθρέπτῃν τὴν δόξαν τοῦ Κυρίου. Δὲν ἀκούομεν, ἃς εὐχαριστήσωμεν

σωμεν τὴν ματαίαν ἀκοὴν τέλειον ἀποβαλόντες. Τὰς χεῖρας πεπόνθαμεν; ἀλλὰ τὰς ἔνδον ἔχομεν εὐτρεπισθείσας πρὸς τὸν κατὰ τοῦ ἐχθροῦ πόλεμον. Ἀρρωστία καθ' ὅλον τὸ σῶμα κρατεῖ; ἀλλ' ἢ κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον ὑγεία μᾶλλον αὔξει.

5 100. Ἐν κοινοβίῳ οὔσαι τὴν ὑπακοὴν μᾶλλον τῆς ἀσκήσεως προκρίνωμεν· ἢ μὲν γὰρ ὑπεροψίαν διδάσκει, ἢ δὲ ταπεινοφροσύνην ἐπαγγέλλεται. Ἔστι δὲ καὶ ἐκ τοῦ ἐχθροῦ ἐπιτεταμένη ἀσκησις. Καὶ γὰρ οἱ αὐτοῦ μαθηταὶ τοῦτο ποιοῦσι. Πῶς οὖν διακρίνωμεν τὴν θεῖαν καὶ βασιλικὴν ἀσκησιν τῆς τυραννικῆς καὶ
10 δαιμονιώδους; δῆλον ὡς ἀπὸ τῆς συμμετρίας. Ἄπας σοι ὁ χρόνος εἰς κανὼν νηστείας ὑπαρχέτω. Μὴ τέσσαρας ἢ πέντε νηστεύσης, καὶ τὴν ἄλλην πλήθει τροφῶν καταλύσης τὴν δύναμιν. Τοῦτο ἡδὺ τῷ ἐχθρῷ. Πανταχοῦ ἢ ἀμετρία φθοροποιὸς τυγχάνει. Μὴ ὑφ' ἑν σου τὰ ὄπλα ἀναλώσης καὶ γυμνὸς εὐρεθῆς ἐν τῷ
15 πολέμῳ εὐάλωτος γενήσῃ. Τὰ ὄπλα ἡμῶν ἐστὶ τὸ σῶμα, ἢ δὲ ψυχὴ ὁ στρατιώτης· καὶ τῶν ἀμφοτέρων ἐπιμελοῦ πρὸς τὰς χρεῖ-
ας. Νέος ὢν καὶ ὑγιής, νήστευσον. Ἡξει γὰρ τὸ γῆρας μετὰ ἀσθενείας. Ὡς δύνῃ, θησαύρισον τροφάς, ἵνα μὴ δυνάμενος εὖρης. Νήστευε μετὰ λόγου καὶ ἀκριβείας. Ὅρα μὴ ὁ ἐχθρὸς
20 ἐπεισέλθῃ τῇ ἐμπορίᾳ τῆς νηστείας· καὶ τάχα οἶμαι περὶ τούτου τὸν Σωτῆρα εἰρηκέναι τό· Γίνεσθε δόκιμοι τραπεζίται· τουτέστι, τὸ βασιλικὸν χάραγμα ἀκριβῶς γινώσκετε· εἰσὶ γὰρ καὶ παρα-
χαράγματα· καὶ ἢ μὲν τοῦ χουσοῦ φύσις ἢ αὐτῆ, διαφέρει δὲ τῷ χαράγματι. Ὁ μὲν χουσὸς ἐστὶ νηστεία, ἐγκράτεια, ἐλεημοσύ-
25 νη· ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων παῖδες τὴν τυραννικὴν αὐτῶν εἰκόνα τούτοις ἐντίθενται καὶ αἰρετικοὶ δὲ πάντες διὰ τούτων σεμνύ-
νονται. Ὅρα δὲ δεῖ τούτους καὶ ἀποφεύγειν ὡς παραχαράκτας. Βλέπε μὴ, ἀγυμνάστως περιπεσῶν αὐτοῖς, ζημιωθῆς. Δέχου

1. Θεωρεῖται ἐν ἐκ τῶν ἀγράφων λογίων τοῦ Ἰησοῦ. Βλ. A. Resch, *Agrapha. Ausserkanonische Schriftfragmente*, Darmstadt 1967, ἀριθμ. 87, σελ. 112.

τὸν Θεὸν ποῦ ἐχάσαμεν ἐντελῶς τὴν ματαίαν ἀκοήν. Ἔχουν πληγῶθῃ αἱ χεῖρες μας; ἀλλὰ τὰς ἐσωτερικάς μας χεῖρας ἔχομεν ἐτοίμους διὰ τὸν πόλεμον ἐναντίον τοῦ ἐχθροῦ. Ἀσθένεια κατέλαβεν ὅλον τὸ σῶμα; ἀλλ' ἡ ὑγεία τοῦ ἔσω ἀνθρώπου αὐξάνει περισσότερο.

100. Ἐφ' ὅσον εὕρισκόμεθα εἰς τὸ κοινόβιον, ἄς προτιμήσωμεν τὴν ὑπακοήν περισσότερο ἀπὸ τὴν ἀσκησιν· διότι ἡ μὲν μία διδάσκει τὴν ὑπερηφάνειαν, ἐνῶ ἡ ἄλλη τὴν ταπεινοφροσύνην ὑπόσχεται. Καὶ ὁ ἐχθρὸς ὁμως ἐμπνέει ἐπιτεταμένην ἀσκησιν. Διότι καὶ οἱ μαθηταὶ τοῦ αὐτοῦ κάμνουν. Πῶς λοιπὸν θὰ διακρίνωμεν τὴν θείαν καὶ βασιλικὴν ἀσκησιν ἀπὸ τὴν τυραννικὴν καὶ δαιμονιώδη; ἀπὸ τὴν συμμετρίαν βεβαίως. Δηλαδή, ὅλος ὁ χρόνος τῆς ζωῆς σου ἄς εἶνε ἕνας κανὼν νηστείας. Μὴ νηστεύσης 4 ἢ 5 ἡμέρας καὶ τὴν ἄλλην καταλύσης τὴν δύναμιν τῆς νηστείας μὲ πλῆθος φαγητά. Αὐτὸ εἶνε εὐχάριστον εἰς τὸν ἐχθρόν. Παντοῦ ἡ ἔλλειψις μέτρου εἶνε καταστρεπτικὴ. Μὴ ἐξαντλήσης τὰ ὄπλα σου ἀμέσως καὶ ἔτσι γυμνὴ πλέον εὐκόλως αἰχμαλωτισθῆς. Τὰ ὄπλα μας εἶνε τὸ σῶμα, ἡ ψυχὴ δὲ εἶνε ὁ στρατιώτης· φρόντιζε καὶ διὰ τὰ δύο διὰ τὰς ἀνάγκας σου. Ὅταν εἶσαι νέος καὶ ὑγιής, νήστευε. Θὰ ἔλθῃ βεβαίως τὸ γῆρας μαζί μὲ τὴν ἀδυναμίαν. Ὅσον καιρὸν διαθέτεις δυνάμεις, ἀποταμίευε τροφάς, διὰ νὰ τὰς εὕρῃς, ὅταν δὲν θὰ δύνασαι. Νήστευε μὲ διάκρισιν καὶ ἀκρίβειαν. Πρόσεξε μήπως ὁ ἐχθρὸς παρεισδύσῃ ἐκμεταλλευόμενος τὴν νηστείαν. Νομίζω ὅτι δι' αὐτὸ ὁ Σωτὴρ ἔχει εἰρηῆ· Νὰ εἴσθε καλοὶ τραπεζίται¹· δηλαδή νὰ γνωρίζετε μὲ ἀκρίβειαν τὴν βασιλικὴν σφραγίδα. Διότι ὑπάρχουν καὶ νόθοι σφραγίδες· καὶ ἡ μὲν φύσις τοῦ χρυσοῦ παραμένει ἡ ἴδια, διαφέρει ὅμως ἡ σφραγίδα. Χρυσὸς βεβαίως εἶνε ἡ νηστεία, ἡ ἐγκράτεια, ἡ ἐλεημοσύνη· ἀλλὰ καὶ οἱ Ἕλληνες τοποθετοῦν εἰς αὐτὰ τὴν τυραννικὴν τῶν εἰκόνα καὶ ὅλοι οἱ αἰρετικοὶ καυχῶνται δι' αὐτῶν. Χρειαζέται λοιπὸν νὰ προσέχωμεν καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγωμεν ὡς παραχαράκτας. Πρόσεξε μήπως, χωρὶς νὰ ἔχῃς ἐξασκηθῆ, πέσης εἰς τὰ δίκτυά των καὶ ζημιωθῆς. Νὰ δέχεσαι, λοιπὸν, μὲ ἀσφάλειαν τὸν σταυρὸν τοῦ Χριστοῦ, ὁ

οὖν μετὰ ἀσφαλείας τὸν τοῦ Χριστοῦ σταυρὸν διεντετυπωμένον ταῖς ἀρεταῖς· τουτέστι, πίστιν ὀρθὴν μετὰ σεμνῶν πράξεων.

101. Δεῖ ἡμᾶς πάση διακρίσει κυβερνᾶν τὴν ψυχὴν, καὶ ἐν κοινοβίῳ οὔσας, μὴ τὰ ἑαυτῶν ζητεῖν μήτε μὴν οἰκεία δουλεύειν 5 γνώμη, ἀλλὰ τῇ κατὰ πίστιν μητρὶ πειθαρχεῖν. Ἐξορία ἑαυτὰς παρεδώκαμεν· τουτέστι τῶν κοσμικῶν ὄρων ἔξω ἐγενόμεθα· οὐκοῦν ἐκβεβλήμεθα· μὴ τὰ αὐτὰ ζητήσωμεν. Ἐκεῖ δόξαν εἶχομεν, ὧδε ὀνειδισμόν· ἐκεῖ δαφίλειαν τροφῶν, ὧδε καὶ τοῦ ἄρτου ἔνδειαν. Ἐν τῷ κόσμῳ οἱ πταίνοντες καὶ μὴ βουλόμενοι εἰς 10 φυλακὴν βάλλονται· καὶ ἡμεῖς διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἑαυτὰς φυλακίσωμεν, ἵνα τὸ ἐκούσιον τῆς γνώμης τὴν μέλλουσαν κόλασιν ἀποσοβήσῃ.

102. Νηστεύεις; μὴ προφασίση νόσον. Καὶ γὰρ οἱ μὴ νηστεύοντες τοῖς αὐτοῖς περιέπεσον νοσήμασιν. Ἡρξω τοῦ καλοῦ; 15 μὴ ἀναχαιτίσης τοῦ ἐχθροῦ σε ἐγκόπτοντος, αὐτὸς γὰρ τῇ ὑπομονῇ σου καταργεῖται· καὶ γὰρ οἱ πλεῖν ἀρχόμενοι, πρῶτον μὲν δεξιοῦ πνεύματος τυγχάνουσι ἀπλώσαντες τὰ ἰστία· αὐθις δὲ αὐτοῖς ἐναντίοις ἄνεμος ἀπαντᾷ· ἀλλ' οἱ ναυτικοὶ διὰ τὸ παρεμπεσὸν πνεῦμα οὐκ ἀποσκευάζουσι τὴν ναῦν· μικρὸν δὲ ἡσυχά- 20 σαντες ἢ καὶ ἀπομαχησάμενοι τῇ ζάλῃ, τὸν πλοῦν ποιοῦνται· οὕτω καὶ ἡμεῖς ἐναντίου πνεύματος προσπεσόντος, τὸν σταυρὸν ἀντὶ ἰστίου τανύσασαι, ἀδεῶς τὸν πλοῦν ἐκτελέσομεν.

103. Ταῦτα τῆς σεμνῆς καὶ παραρέτου Συγκλητικῆς τὰ διδάγματα· καὶ μᾶλλον πράξεις ἢ ῥήματα· καὶ ἄλλα δὲ πολλὰ 25 καὶ μεγάλα ὑπ' αὐτῆς ἐγνωρίσθη πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἀκουσάντων τε καὶ θεασαμένων. Τοσοῦτον δὲ πλῆθος ἐξ αὐτῆς ἀγαθῶν ἐβλάστησεν, ὅσον ἀνθρωπίνῃ γλῶσσα ἀπορήσειεν ἂν ἐκφράσαι.

104. Ὁ δὲ μισόκαλος διάβολος, μὴ φέρων τὴν τοσαύτην τῶν

ὅποῖος εἶνε χαραγμένος εἰς τὰς ἀρετὰς, ποῦ σημαίνει νὰ ἔχῃς ὀρθὴν πίστιν συνοδευομένην ἀπὸ σεμνὰς πράξεις.

101. Πρέπει ἡμεῖς νὰ κυβερνώμεν τὴν ψυχὴν μας μὲ κάθε διάκρισιν καὶ ὅταν εἴμεθα εἰς τὸ κοινόβιον, νὰ μὴ ζητοῦμεν τὰ ἰδικὰ μας, οὔτε νὰ ἀκολουθοῦμεν τὴν ἰδικὴν μας γνώμην, ἀλλὰ νὰ πειθαρχοῦμεν εἰς τὴν πνευματικὴν μας μητέρα. Εἰς τὴν ἔξορίαν παρεδώσαμεν τὸν ἑαυτὸν μας· δηλαδὴ ἐξήλθαμεν ἀπὸ τὰ ὅρια τοῦ κόσμου· ἔχομεν ἐξορισθῆ λοιπόν· ἄς μὴ ζητήσωμεν τὰ ἴδια. Ἐκεῖ εἴχαμεν τὴν δόξαν, ἐδῶ τὸν ὄνειδισμόν· ἐκεῖ ἀφθονίαν τροφῶν, ἐδῶ καὶ τοῦ ἄρτου ἀκόμη ἔλλειψιν. Εἰς τὸν κόσμον ὑπάρχουν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι πίπτουν εἰς σφάλματα καὶ χωρὶς νὰ τὸ θέλουν φυλακίζονται· καὶ ἡμεῖς λοιπόν ἄς φυλακίσωμεν τὸν ἑαυτὸν μας διὰ τὰς ἀμαρτίας μας, διὰ νὰ ἀποτρέψῃ τὴν μέλλουσαν τιμωρίαν ἢ ἔκουσῖα διάθεσις μας.

102. Νηστεύεις; μὴ προφασίζεσαι ἀσθένειαν. Διότι καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι δὲν νηστεύουν περιέπεσαν εἰς τὰς ἰδίας ἀσθενείας. Ἐκαμες ἀρχὴν τοῦ καλοῦ; μὴ ἀνακόψῃς τὴν πορείαν σου, ἐπειδὴ ὁ ἔχθρὸς σοῦ παρεμβάλλει ἐμπόδια, διότι αὐτὸς μὲν τὴν ὑπομονὴν σου κατατροπώνεται. Καὶ αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ξεκινοῦν διὰ νὰ πλεύσουν, πρῶτον μὲν συναντοῦν εὐνοϊκὸν ἄνεμον καὶ ἀπλώνουν τὰ πανιά· ἀμέσως μετὰ ἀντίθετος ἄνεμος τοὺς ἀπαντᾷ· οἱ ναυτικοὶ ὁμως, ἐπειδὴ ἐνέσκηψεν ἄνεμος δυνατὸς, δὲν πετοῦν τὸ φορτίον ἀπὸ τὸ πλοῖον, ἀλλὰ ἀφοῦ δι' ὀλίγον ἀράξουν εἰς λιμένα ἢ καὶ ἀφοῦ πολεμήσουν τὴν ζάλην τῶν κυμάτων, συνεχίζουν τὸ ταξίδι των· ἔτσι καὶ ἡμεῖς ὅταν ἀντίθετος ἄνεμος μᾶς ἐπιτεθῇ, ἀφοῦ ὑψώσωμεν ἀντὶ ἰστίων τὸν σταυρόν, χωρὶς φόβον θὰ συνεχίσωμεν τὸ ταξίδι μας.

103. Αὐτὰ εἶνε τὰ διδάγματα τῆς σεμνῆς καὶ παναρέτου Συγκλητικῆς καὶ εἶνε ἔργον μᾶλλον παρά λόγια· καὶ ἄλλα πολλὰ καὶ σπουδαῖα ἐδίδαξε διὰ νὰ ὠφελήσῃ τοὺς ἀκροατὰς καὶ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι τὴν ἔβλεπον. Τόσον πλῆθος ἀγαθῶν ἀνεβλάστησεν ἀπ' αὐτὴν, ὥστε ἀνθρωπίνην γλῶσσαν δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ τὰ ἐκφράσῃ.

104. Ὁ μισόκαλος ὁμως διάβολος μὴ δυνάμενος νὰ ἀνεχθῇ

καλῶν ἀφθονίαν, ἐξετήκετο, καὶ εἰς ἑαυτὸν ἐδραματούργει, ὅπως ἂν δυνηθεῖ ἐπιθολῶσαι τὴν τῶν χρηστῶν ἀνατολήν. Καὶ λοιπὸν ἐξαιτεῖται πρὸς τὸν τελευταῖον ἀγῶνα τὴν γενναιοτάτην παρθέρον· καὶ τοσοῦτον αὐτῇ τῇ ἔχθρᾳ ἀμύνεται, ὡς μηδὲ τῶν ἔξωθεν μελῶν ἐνάρξασθαι τῆς πληγῆς· ἀλλὰ, τῶν ἐνδοσθίων ἀπάμενος, βύθιον αὐτῇ τὴν ἀλγηδόνα ἀπένεμεν· ὡς ἀπαραμύθητον αὐτὴν ἐκ τῆς ἀνθρώπων ἐπικοσμίας γενέσθαι.

105. Καὶ πρῶτον μὲν τὸ ἀναγκαιότατον ἐν ζωῇ πλήττει μόριον, τὸν πνεύμονα, καὶ διὰ νόσων ὀλεθροφόρων κατ' ὀλίγον ἐξάπτει τὴν κακίαν. Ἐνεχώρει μὲν γὰρ καὶ ἐν ὀλίγῳ διὰ τῆς ἐξαιτήσεως συντεμεῖν αὐτῆς τὴν τελευτήν· ἀλλ' ὥσπερ αἰμοβόρος δῆμιος, διὰ πληγῶν πολλῶν καὶ χρόνου μακροῦ τὴν οἰκείαν δεινότητα ἐνδείκνυται. Κατὰ μικρὸν γὰρ ἀναλύων τὸν πνεύμονα διὰ τῶν ἀναγομένων πτυσμάτων τοῦτον ἀπέβαλε. Παρῆσαν δὲ 15 καὶ πυρετοὶ ἀδιάλειπτοι, ῥίνης δίκην ἀποδαπανῶντες τὸ σῶμα.

106. Ὀγδοηκοστὸν ἦγεν ἔτος, ὅτε ὁ διάβολος τὰ τοῦ Ἰῶβ ἄθλα εἰς ταύτην μετέφερεν· αὐταῖς μὲν γὰρ καὶ τότε ἐκέχρηται ταῖς μάστιξιν· ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος συντέμνει τὸν χρόνον, φορτικωτέρας ποιούμενος τὰς ἀλγηδόνας. Πέμπτον μὲν καὶ τριακοστὸν ἔτος ὁ μακάριος Ἰῶβ ἐν τῇ πληγῇ πεποίηκεν· ἐνταῦθα δὲ 20 ὁ ἐχθρός, ὥσπερ ἀπαρχὰς τινὰς τοῦ τῶν δεκάδων χρόνους ἀποσυλήσας, πρὸς τὰς πληγὰς συνάπτει τῷ ἱερῷ ταύτης σώματι. Τρεῖς γὰρ ἡμῖσιν ἔτη διὰ τῶν ἐκλεῶν τούτων πόνων τῷ ἐχθρῷ ἀπεμαχήσατο. Ἐπὶ μὲν οὖν τοῦ Ἰῶβ ἐκ τῶν ἔξω τὰς ἀρχὰς τῶν τραυμάτων ἐποιεῖτο ὁ διάβολος· ἐπὶ δὲ ταύτης ἐκ τῶν ἔσω πρόσ- 25 εἰσι ταῖς τιμωρίαις. Τῶν γὰρ ἐνδοσθίων αὐτῆς μελῶν ἀπτεσθαι, μείζονας αὐτῇ καὶ χαλεπωτέρας τὰς ἀλγηδόνας ἀπένειμεν· Οὐχ οὕτως οἶμαι τοὺς γενναιοτάτους ἐνηθληκέναι μάρτυρας, ὡς τὴν αἰοίδιμον Συγκλητικὴν. Ἐκείνους μὲν γὰρ ἐκ τῶν ἔξω 30 προσοφείει ὁ παλαμναῖος. Κἂν τε γὰρ ξίφος, κἂν τε πῦρ αὐτοῖς προσέφερεν, ἡπιώτερον ὑπῆρχε τῶν παρόντων αὐτῇ πειρατηρίων.

τὴν τόσον μεγάλην ἀφθονίαν τῶν καλῶν, ἔλυωνε καὶ ἐσυλλογίζετο πῶς θὰ δυνηθῆ νὰ ἀμαυρώσῃ τὴν ἐμφάνισιν τῆς ἀρετῆς. Καὶ ζητεῖ λοιπὸν εἰς ἓνα τελευταῖον ἀγῶνα τὴν γενναιοτάτην παρθένον· καὶ μὲ τόσῃν ἔχθραν τὴν πολεμεῖ, ὥστε δὲν ἔκαμεν ἔναρξιν τῶν πληγῶν ἀπὸ τὰ ἐξωτερικὰ μέλη, ἀλλὰ ἤγγισε τὰ ἐσωτερικὰ καὶ τῆς ἐπέφερε βαθὺν πόνον, ὥστε νὰ μὴ δύναται νὰ τὴν παρηγορήσῃ ἄνθρωπος τοῦ κόσμου.

105. Καὶ πρῶτον μὲν πλήττει ἓνα ὄργανον ἀπαραίτητον διὰ τὴν ζωὴν, τὸν πνεύμονα, καὶ ὀλίγον κατ' ὀλίγον αὐξάνει τὸν πόνον μὲ νόσους θανατηφόρους. Ἡδύνατο βεβαίως νὰ ζητήσῃ ἐντὸς ὀλίγου νὰ ἐπιφέρῃ ταχέως τὸν θάνατόν της· ἀλλ' ἐνήργησεν ὅπως ἀκριβῶς αἰμοβόρος δῆμιος, καὶ διὰ πληγῶν πολλῶν καὶ ἐντὸς μεγάλου χρονικοῦ διαστήματος δεικνύει τὴν κακίαν του. Ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἔφθειρε τὸν πνεύμονα μὲ τὰ πτύσματα τὰ ὁποῖα ἐξήρχοντο καὶ ἔτσι τὸν ἀφήρσεν. Ἐπὶ πλέον εἶχε καὶ συνεχεῖς πυρετούς, οἱ ὁποῖοι κατέτρωγαν τὸ σῶμα ὡς λίμα.

106. Διῆγε δὲ τὸ 80ον ἔτος τῆς ἡλικίας της, ὅταν ὁ διάβολος μετέφερεν εἰς αὐτὴν τὸ μαρτύριον τοῦ Ἰώβ· καὶ τότε ἀκόμη ἐχρησιμοποῖει αὐτὰς τὰς μάστιγας, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ παρόντος περιορίζει τὸν χρόνον, μὲ τὸ νὰ καταστήσῃ περισσότερο ὀδυνηροὺς τοὺς πόνους. Ὁ μακάριος Ἰώβ 35 χρόνια ἔκαμε μέσα εἰς τὸν πόνον· ἐδῶ δ' ἔχθρός, σὰν νὰ πρόκηται περὶ τῶν ἀπαρχῶν, ἤρπασε τὸ ἓνα δέκατον ἀπὸ ἐκεῖνον τὸν πειρασμὸν καὶ ἐπροξένησε πληγὰς εἰς τὸ ἱερόν της σῶμα. Διότι ἐπὶ τριάμισυ ἔτη ἐπολέμησε τὸν ἔχθρὸν διὰ τῶν ἐνδόξων αὐτῶν πόνων. Εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Ἰώβ ὁ διάβολος ἤρχισε τὰ τραύματα ἀπὸ τὰ ἔξω, εἰς αὐτὴν ὁμως ἀπὸ τὰ ἐσωτερικὰ προσάγει τὰς τιμωρίας. Διότι ἤγγισε τὰ ἐσωτερικὰ τῆς μέλη καὶ τῆς ἐπροξένησε μεγαλυτέρους καὶ βαρυτέρους πόνους. Νομίζω ὅτι καὶ οἱ γενναιότεροι μάρτυρες δὲν ὑπέστησαν τόσον φρικτὸν μαρτύριον ὅσον ἡ αἰοιδίμος Συγκλητικὴ. Διότι εἰς ἐκείνους ἐπετίθετο ἐκ τῶν ἔξω ὁ ἀληθῆριος. Καὶ ξίφος καὶ πῦρ ἔστω καὶ ἂν προέβαλεν ἐνώπιόν των, ἦσαν πιὸ ἑλαφρὰ ἀπὸ τοὺς πειρασμοὺς ποὺ εἶχεν ἐκείνη.

Ἐντὶ μὲν γὰρ καμίνου πεπυρωμένης τὰ σπλάγχνα αὐτῆς ὑπέ-
 καιεν ἐκ τῶν ἔσω τὸ πῦρ κατ' ὀλίγον ἐξάπτων· καὶ ὀλίγης δίκην
 διὰ μακροῦ χρόνου ἀπεδαπάνη τὸ σῶμα. Καὶ ἔστιν ἀληθῶς βαρὺ
 τοῦτο καὶ ἀπάνθρωπον εἰπεῖν. Καὶ γὰρ οἱ τὰς δικαστικὰς ἐμπε-
 5 πιστευμένοι ἀρχάς, ὀπηνίκα ἂν βουληθῶσι τοῖς ἁμαρτήσασι βα-
 ρυτέρας ἐπιθεῖναι τιμωρίας, διὰ βληχροτάτου πυρὸς τούτους
 ἀναλίσκουσιν· οὕτως οὖν καὶ ὁ ἐχθρὸς ἐκ τῶν ἔνδον, ὡσπερ ὑπο-
 σμυχόμενον τὸν πυρετὸν κινῶν, ἄπανστον ἐν νυκτὶ καὶ μεθ' ἡ-
 μέραν ἐποιεῖτο τὴν τιμωρίαν.

10 107. Καὶ ταύτην δὲ τὴν πληγὴν γενναίως ὑποφέρουσα οὐ
 συνέπιπτε τῷ φρονήματι, ἀλλὰ πάλιν ἡ μακαρία κατὰ τοῦ ἐχθροῦ
 ἠγωνίζετο. Καὶ γοῦν πάλιν ταῖς ἀγαθαῖς διδασκαλίαις τοὺς ὑπ'
 αὐτοῦ τραυματιζομένους ἰᾶτο· καὶ γὰρ ὡσπερ ἐκ λέοντος αἰμο-
 βόρου τὰς ψυχὰς ἀπλήγους ἀνέσπα. Ἐθεράπευε δὲ τοὺς τραυ-
 15 ματίας τοῖς σωτηρίοις τοῦ Κυρίου φαρμάκοις. Τινὰς δὲ καὶ ἀ-
 τρώτους διεφύλαττεν· ὑποδεικνύουσα γὰρ αὐτοῖς τοῦ διαβόλου
 τὰς δολερὰς παγίδας, ἐλευθέρους ἐποιεῖτο τῆς ἁμαρτίας.

108. Ἐλεγε δὲ ἡ θανμασία ὡς μὴ δεῖν ἀμεριμνᾶν ποτε τὰς
 Θεῷ ἀνακειμένας ψυχὰς. Ταύταις γὰρ μάλιστα ἀντίκειται ὁ
 20 ἐχθρὸς. Καὶ γὰρ ἡσυχάζουσῶν αὐτῶν, βρῶχει καὶ ἠττώμενος
 ἀνιᾶται· καὶ μικρὸν ἀποχωρήσας, ἐπιτηρεῖ· κἂν βραχὺ τι ἀφυ-
 πνώσωσιν, οὕτως ἐπεισέρχεται· καὶ δι' ὧν νομίζει τις ἔχειν τὸ
 ἀμεριμνον, διὰ τούτων αὐτῶν ὑποσκελίζει· ὡσπερ γὰρ ἀδύνατον
 τοὺς πάνν φαῦλους μὴ ἔχειν καὶ σπινθῆρα καλοῦ, οὕτω τὸ ἐ-
 25 ναντίον τοῖς χρηστοῖς πρόσσεσι. Τῶν γὰρ μαχομένων μοῖρᾶ τις
 ἐν τοῖς ἀντικειμένοις μέρεσι τυγχάνει. Πολλάκις γοῦν ἄνθρωπος
 παντὶ αἰσχίστῳ περιεστοίχισται καὶ πάσῃ ἀκολασίᾳ συμπέφυρ-

Διότι ἀντὶ πυρωμένης καμίνου ἔκαιε τὰ σπλάγχνα της, αὐξάνων ὀλίγον κατ' ὀλίγον τὸ πῦρ ἀπὸ μέσα, καὶ ὡς λίμα κατέτρωγε τὸ σῶμά της ἐντὸς μακροῦ χρονικοῦ διαστήματος. Καὶ ἀληθῶς δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν ὅτι αὐτὸ εἶναι βαρὺ καὶ ἀπάνθρωπον. Διότι καὶ αὐτοὶ ἀκόμη οἱ ὅποιοι ἔχουν ἀναλάβει τὴν δικαστικὴν ἐξουσίαν, ὅταν θελήσουν νὰ ἐπιβάλουν βαρυτέρας ποινὰς εἰς τοὺς ἐνόχους, μὲ χαμηλὴν φωτιὰν τοὺς καίουν· κατὰ τὸν ἴδιον τρόπον λοιπὸν καὶ ὁ ἐχθρὸς προξενώντας τὸν πυρετὸν σὰν νὰ ἔκαιεν ἐσωτερικῶς ὀλίγον κατ' ὀλίγον, τὴν ἐτιμῶρει ἀκαταπαύστως νύκτα καὶ ἡμέραν.

107. Καὶ αὕτη γενναίως ὑπέμεινε τὴν πληγὴν καὶ δὲν ἔχανε τὸ θάρρος της, ἀλλὰ πάλιν ἐμάχητο ἢ μακαρία κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Καὶ πάλιν ἐθεράπευε μὲ τὴν ἀγαθὴν της διδασκαλίαν ὅσους ἐτραυματίζοντο ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἀπέσπτα ψυχὰς χωρὶς τραύματα ὡς ἀπὸ τὸ στόμα αἰμοβόρου λέοντος. Ἐθεράπευε δὲ τοὺς τραυματίας μὲ τὰ σωτήρια τοῦ Κυρίου φάρμακα. Μερικοὺς δὲ τοὺς διετήρει ἀπροσβλήτους ἀπὸ τὸν ἐχθρόν, διότι μὲ τὸ νὰ τοὺς ὑποδεικνύη τὰς δολερὰς παγίδας τοῦ διαβόλου, τοὺς ἠλευθέρωνεν ἀπὸ τὴν ἀμαρτίαν.

108. Ἐλεγε δὲ ἡ θαυμασία ἐκείνη ψυχὴ ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἶνε ἄνευ μεριμνῶν ποτὲ ὄσαι ἀφιερῶθησαν εἰς τὸν Θεόν. Διότι κυρίως ἐναντίον αὐτῶν ἐπιτίθεται ὁ ἐχθρὸς. Ἀκόμη καὶ ὅταν αὐταὶ ἠσυχάζουν, αὐτὸς ὠρύεται, καὶ ὅταν νικᾶται, λυπεῖται, καὶ ἐνῶ δι' ὀλίγον ἀποχωρεῖ, κατασκοπεύει καὶ ἂν τὰς καταλάβῃ δι' ὀλίγον ὁ ὕπνος, ἐνῶ εὐρίσκονται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἐπιτίθεται, καὶ διὰ μέσου αὐτῶν τὰ ὅποια νομίζει κανεὶς ὅτι παρέχουν τὸ ἀμέριμνον, δι' αὐτῶν τῶν ἰδίων ἐφορμαῖ· διότι ὅπως ἀκριβῶς εἶνε ἀδύνατον καὶ αὐτοὶ οἱ πάρα πολὺ φαῦλοι νὰ μὴ ἔχουν ἔστω καὶ ἓνα σπινθηρὰ καλοῦ, ἔτσι ὑπάρχει καὶ ἡ κακία εἰς τοὺς ἀγαθοὺς. Καὶ ἀπὸ αὐτοὺς οἱ ὅποιοι πολεμοῦν δύναται νὰ ὑπάρχη ἓνα μέρος εἰς τὸ ἀντίπαλον στρατόπεδον, τὸ ὅποιον νὰ διάκηται εὐμενῶς. Πολλὰς φορές ἓνας ἄνθρωπος συμβαίνει νὰ περικυκλοῦται ἀπὸ κάθε τι τὸ αἰσχροὺν καὶ νὰ κυλίεται εἰς παντὸς εἶδους ἀκολασίαν, ἀλλ' ὅμως νὰ εἶνε ἐλεήμων·

ται· ἀλλ' ὁμως ἐλεήμων τυγχάνει· καὶ ἐν σπουδαίοις πολλάκις ἐμπολιτεύεται σωφροσύνη, νηστεία, ἐπίπονος ἄσκησις· εἰσὶ δὲ φειδωλοὶ καὶ κατάλαλοι.

109. Δεῖ οὖν τῶν σμικρῶν μὴ ἀμελεῖν, ὡς μὴ δυναμένων
5 βλάπτειν. Καὶ γὰρ ὕδωρ λίθον τῷ χρόνῳ διέλυσε. Τὰ μὲν οὖν μέγιστα τῶν ἐν ἀνθρώποις καλῶν ἐκ θείας χάριτος αὐτοῖς προσγίνεται· τὰ δὲ δοκοῦντα σμικρὰ τυγχάνειν δι' ἑαυτῶν ἀποσοβεῖν δευιδάγμεθα. Ὁ οὖν τῷ μεγάλῳ διὰ τῆς χάριτος ἀπομαχησάμενος, τοῦ δὲ σμικροῦ καταφρονήσας, μεγάλως βλαβήσεται. Ὁ
10 γὰρ Κύριος ἡμῶν, ὡσπερ γνήσιος Πατήρ, ἀρτίως τῶν παιδίων αὐτοῦ ὁρμώντων πρὸς βάδισιν, ὁρέγει τὴν χεῖρα· καὶ κατὰ πᾶν ὅτι οὖν τῶν μεγάλων ἡμᾶς κινδύνων ὀνόμενος, εἰς τὰ μικρὰ συγχωρεῖ ἡμῖν ἄφ' ἑαυτῶν κινεῖσθαι, καθάπερ ποσὶ τούτοις τὴν γνώμην δεικνὺς ἐλευθέραν. Ὁ γὰρ πρὸς τὰ μικρὰ ἐδάλωτος, πῶς
15 ἂν τὰ μείζω φυλάξαι δυνηθείη;

110. Πάλιν ὁρῶν αὐτὴν δυσχυριζομένην καθ' ἑαυτοῦ ὁ μισόκαλος, ἤχθητο. Καὶ ὁρῶν ἑαυτοῦ τὴν τυρανίδα καθαιρουμένην, ἕτερόν τινα μηχανᾶται κακίας τρόπον· καὶ πλήττει τὰ φωνητικὰ ὄργανα, πρὸς τὸ τὸν προφορικὸν ἐκκόψαι λόγον, δοκῶν διὰ
20 τούτου λιμαγχονῆσαι τῶν θείων λόγων τὰς συνερχομένας. Ἀλλ' εἰ καὶ τὴν ἀκοὴν τῆς ὠφελείας ἐστέρησεν, ἐν τῷ μείζονι τὸ κέρδος δεδώρηται· τῇ γὰρ ὄψει τοῖς πάθειν ἐνακαινίζουσαι, μᾶλλον ἐκραταιοῦντο τὴν γνώμην. Τὰ γὰρ ἐκείνης τοῦ σώματος· τραύματα τὰς πεπληγμένας ψυχὰς ἰᾶτο· καὶ ἦν ἰδεῖν προφυλακὴν καὶ
25 θεραπείαν τῶν θεωμένων τὴν τῆς μακαρίας μεγαλοψυχίαν τε καὶ καρτερίαν.

111. Πρόφασιν μὲν οὖν αὐτῇ τῆς πληγῆς ποιεῖται ταύτην ὁ ἐχθρός· μίαν γὰρ μύλην ὀδυνήσας, σήπει παραπὰ τὸ οὖλον· καὶ ἐκπίπτει μὲν τὸ ὀστέον· ἡ δὲ νομὴ διατρέχει εἰς ἅπασαν τὴν γέ-
30 νυν, καὶ γίνεται φθορὰ τῶν ἐπικειμένων σωμάτων· καὶ ἐν τεσσαράκοντα ἡμέραις τερηδονίζεται τὸ ὀστέον· καὶ μετὰ διμνηαῖον

καὶ ἄνθρωποι σπουδαῖοι πολλές φορές, ἐνῶ βιοῦν τὴν σωφροσύνην, τὴν νηστείαν, τὴν ἐπίπονον ἄσκησιν, εἶνε παρὰ ταῦτα φιλάργυροι καὶ κατακρίνουσιν.

109. Δὲν πρέπει, λοιπόν, νὰ ἀδιαφορῶμεν διὰ τὰ μικρά, ἐπειδὴ τάχα δὲν δύνανται νὰ μᾶς βλάψουν. Διότι καὶ τὸ νερὸ μὲ τὸ πέρασμα τοῦ χρόνου διαλύει τὴν πέτραν. Τὰ σπουδαιότερα λοιπόν ἀπὸ τὰ καλὰ τῶν ἀνθρώπων μὲ τὴν βοήθειαν τῆς θείας χάριτος ἀποκτῶνται· αὐτὰ δὲ τὰ ὁποῖα φαίνονται μικρὰ ἔχομεν μάθει νὰ τὰ ἀποβάλλωμεν μόνοι μας. Αὐτὸς λοιπόν ὁ ὁποῖος ἀντὶμετώπισε τὰ μεγάλα μὲ τὴν βοήθειαν τῆς χάριτος, ἀλλὰ τὰ μικρὰ περιεφρόνησε, θὰ ὑποστῇ μεγάλην ζημίαν. Διότι ὁ Κύριός μας, ὡς γνήσιος πατήρ, μόλις τὰ παιδιὰ του ὁρμοῦν διὰ νὰ βαδίσουν, τοὺς δίδει τὴν χεῖρά του καὶ μᾶς γλυτώνει ἀπὸ ὁποιοῦνδήποτε μεγάλου κίνδυνου· εἰς τὰ μικρὰ ὅμως ἐπιτρέπει νὰ κινούμεθα μόνοι μας, θέλων νὰ φανῇ ἡ ἐλευθέρη βούλησίς μας, ὅπως ἀκριβῶς κινούμεθα μόνοι μας μὲ τὰ πόδια μας. Διότι αὐτὸς ὁ ὁποῖος εἰς τὰ μικρὰ εὐκόλως γίνεται αἰχμάλωτος τοῦ ἐχθροῦ, πῶς θὰ δυνηθῇ τὰ μεγαλύτερα νὰ διαφυλάξῃ;

110. Πάλιν, ἐπειδὴ τὴν ἔβλεπεν ὁ μισόκαλος νὰ ὑπερισχύῃ ἔναντι αὐτοῦ, ἐλυπεῖτο. Καὶ ὅταν εἶδε νὰ συντρίβεται ἡ τυραννία του, ἐπινοεῖ κάποιαν ἄλλην μέθοδον κακὴν καὶ πλήττει τὰ φωνητικὰ τῆς ὄργανα, διὰ νὰ παύσῃ ὁ προφορικὸς λόγος, ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἐντύπωσιν ὅτι δι' αὐτοῦ τοῦ τρόπου θὰ στερηθοῦν τῶν θείων λόγων ὅσαι τὴν ἐπλησίαζον. Ἀλλὰ μολονότι καὶ τὴν ὠφέλιμον ἀκοὴν τῆς ἐστέρησε, τῆς ἐδώρησε τὸ κέρδος εἰς τὸ σπουδαιότερον θέμα· διότι αὐταὶ ὅταν τὴν ἔβλεπον νὰ ὑπομένη τὰ παθήματα ἐνισχύετο τὸ φρόνημά των. Τὰ τραύματα τοῦ σώματος ἐκείνης ἐθεράπευον τὰς πληγωμένας ψυχάς· καὶ ἦτο δυνατόν νὰ θεωρήσῃ κανεὶς ὡς προφυλακὴν καὶ φάρμακον τὴν ἀντοχὴν καὶ ὑπομονὴν τῆς μακαρίας.

111. Νὰ ποίαν πρόφασιν ἐχρησιμοποίησεν ὁ ἐχθρὸς διὰ νὰ τὴν πλήξῃ· προξενεῖ πόνον εἰς ἓνα δόντι, σαπίζει ἀμέσως τὸ οὖλον καὶ ἐκπίπτει τὸ κόκκαλον· ἡ σῆψις προχωρεῖ εἰς ὅλην τὴν σιαγόνα καὶ φθεῖρει τὰ γειτονικὰ σημεῖα καὶ εἰς 40 ἡμέρας

χρόνον, γίνεται ἔκτρησις. Μελανθέντες οὖν ἦσαν ἅπαντες οἱ πέριξ
 τόποι. Τὸ δὲ ὀστέον καὶ αὐτὸ φθαρέν, κατ' ὀλίγον ἔδαπανᾶτο·
 σῆψις δὲ καὶ βαρυτάτη δυσωδία καθ' ὅλον τὸ σῶμα ἐκράτει, ὡς
 τὰς ὑπουργούσας πλέον αὐτῆς πάσχειν. Καὶ τὸν μὲν πλείονα χρό-
 5 νον ἐχωρίζοντο, μὴ φέρουσαι τὴν ἀπάνθρωπον ὀσμὴν· ὅτε δὲ
 χρεῖα ἐκάλει, θυμιαμάτων ὑπεκκαίουσαι πλήθος προσήεσαν,
 καὶ αὐθις ὑπεχώρον διὰ τὸ τῆς δυσωδίας ἀπάνθρωπον. Ἡ δὲ
 μακαρία προφανῶς ἐθεώρει τὸν ἀντίπαλον, καὶ οὐδ' ὄλως συνε-
 χῶρει αὐτῇ ἀνθρώπινον προσαχθῆναι βοήθημα· δεικνύουσα καὶ
 10 ἐν τούτῳ τὴν οἰκείαν ἀνδρίαν. Αἱ δὲ συνελθοῦσαι παρεκάλουν
 κἂν μύροις τοὺς τόπους ὑπαλείφειν διὰ τὴν ἑαυτῶν ἀσθένειαν,
 καὶ οὐκ ἐπέιθετο. Ἠγεῖτο γὰρ διὰ τῆς συμμαχίας τῶν ἐκτὸς κα-
 θαιρεῖσθαι τοῦ ἐνδόξου ἀγῶνος. Καὶ δὴ τινα ἰατρὸν αἱ συνελθοῦ-
 σαι μεταστέλλονται, ὡς, εἴ γε δυνηθείη, κἂν αὐτὸς πεῖσαι θερα-
 15 πείας τυχεῖν. Ἡ δὲ πάλιν οὐκ ἠνείχετο, λέγουσα· Τί με τῆς ἀγα-
 θῆς πάλης ταύτης ἐγκόπτετε; Τί ζητεῖτε τὸ φαινόμενον, ἀγνοοῦ-
 σαι τὸ κρυπτόμενον; Τί πολυπραγμονεῖτε τὸ γινόμενον, τὸν ποι-
 οῦντα μὴ θεωροῦσαι; Καὶ πρὸς αὐτὴν φησιν ὁ παρῶν ἰατρός· Οὐχ
 ἔνεκεν θεραπείας τινὸς ἢ παραμυθίας προσφέρομεν φάρμακον,
 20 ἀλλ' ἵνα τὸ ἠλλοτριωμένον καὶ νεκρὸν μόριον κατὰ τὴν συνήθειαν
 θάψωμεν, πρὸς τὸ μὴ τοὺς παρόντας συνδιαφθαρῆναι. Ὅπερ γὰρ
 τοῖς τεθνεῶσι προσᾶγουσι, τοῦτο καὶ ἡμεῖς νῦν ποιοῦμεν· ἀλόγη
 ἅμα σμύρνη καὶ μυρσίνη οἴνω δεύσας προστίθημι. Ἡ δὲ ἀπο-
 δεξαμένη τὴν συμβουλίαν ἠνείχετο, τὰς συνελθούσας μᾶλλον
 25 ἐλεήσασα· ἐκαθαίρετο γὰρ ἐκ τούτου ἡ ἄμετρία τῆς δυσωδίας.

112. Τίς οὐκ ἔφριξε τὴν τηλικαύτην πληγὴν θεασάμενος;
 Τίς οὐκ ὠφελήθη τὴν καρτερίαν τῆς μακαρίας θεασάμενος καὶ

τὸ ὅστω ἰσχυρῶς σιαγόνος ὑφίσταται τερηδὸνα καὶ μετὰ ἀπὸ δύο μῆνας διάτρησιν. Ἐμελάνιασαν ὄλαι αἰ γύρω περιοχαί. Τὸ δὲ κόκκαλον καὶ αὐτὸ ἀφοῦ ἐφθάρη, ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατετρώγετο· σῆψις δὲ καὶ βαρυτάτη δυσωδία ἐπεκράτει εἰς ὄλον τὸ σῶμα, ὥστε αὐταὶ αἰ ὁποῖαι τὴν ὑπηρέτουν ὑπέφερον περισσότερον ἀπ' αὐτήν. Καὶ τὸν περισσότερον χρόνον ἦσαν μακρὰν αὐτῆς, ἐπειδὴ δὲν ἠδύναντο νὰ ἀνθέξουν τὴν δυσάρεστον ὀσμὴν, ὅταν ὁμως ἡ ἀνάγκη τὸ ἐπέβαλλεν, ἀφοῦ ἕκασιον θυμιάματα, πολλὰ μαζὶ προσήρχοντο καὶ ἀμέσως πάλιν ἀνεχώρουν λόγῳ τῆς δυσάρεστου ὀσμῆς. Ἡ δὲ μακαρία ἔβλεπε τὸν ἀντίπαλον πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ δὲν ἐπέτρεπε καθόλου νὰ τῆς προσφέρῃ ἄνθρωπος βοήθειαν, δεικνύοντας καὶ ἐδῶ τὴν ἀνδρείαν τῆς. Αὐταὶ δὲ αἰ ὁποῖαι τὴν ἐπλησίαζον τὴν παρεκάλουν τοῦλάχιστον νὰ ἀλείφουν τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ ἀρώματα, διότι δὲν ἠνείχοντο τὴν δυσωδίαν, ἀλλὰ δὲν ἐπέιθετο. Διότι ἐνόμιζεν ὅτι συμμαχώντας μὲ τὰ ἔξω ἔχανε τὸν ἐνδοξον ἀγῶνα. Καὶ αἰ σύντροφοί τῆς προσεκάλεσαν κάποιον ἰατρόν, διὰ νὰ τὴν πείσῃ, ἔστω αὐτός, ἐάν δύναται, νὰ δεχθῇ κάποιαν θεραπείαν. Αὐτὴ ὁμως πάλιν δὲν ἐδέχετο καὶ ἔλεγε· Διατί μοῦ προβάλλετε ἐμπόδια εἰς τὴν ἀγαθὴν ταύτην πάλιν; Διατί ζητεῖτε αὐτὸ τὸ ὁποῖον φαίνεται, χωρὶς νὰ δίδετε σημασίαν εἰς αὐτὸ τὸ ὁποῖον κρύπτεται; Διατί ἀσχολεῖσθε τόσο πολὺ μ' αὐτὸ τὸ ὁποῖον ἔγινε, χωρὶς νὰ βλέπετε αὐτὸν ὁ ὁποῖος τὸ ἔκαμε; Καὶ τῆς λέγει ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος ἦτο παρών· Δὲν σοῦ προσφέρομεν φάρμακον διὰ νὰ θεράπευθῆς ἢ νὰ ἀνακουφισθῆς ὀλίγον, ἀλλὰ διὰ νὰ θάψωμεν, ὅπως συνηθίζομεν, τὸ μέρος τοῦ σώματος τὸ ὁποῖον ἐφθάρη καὶ ἐνεκρώθη, διὰ νὰ μὴ μολύνῃ καὶ τοὺς παρόντας. Αὐτὸ τὸ ὁποῖον προσφέρουν εἰς τοὺς νεκρούς, αὐτὸ κάμομεν καὶ ἡμεῖς τώρα· θὰ ἀναμείξω ἄλσθη καὶ σμύρναν καὶ μυρσίνην μὲ οἶνον καὶ θὰ σοῦ τὸ δώσω. Αὐτὴ δὲ ἐδέχθη τὴν συμβουλήν καὶ ὑπεχώρησε, μᾶλλον ἐπειδὴ ἐλυπήθη τὰς συντρόφους τῆς· μ' αὐτὸ τὸ φάρμακον ἡ ὑπερβολικὴ δυσωδία περιωρίσθη.

112. Ποῖος δὲν ἔφριξεν, ὅταν εἶδε τὴν τόσο μεγάλην πληγὴν; Ποῖος δὲν ὠφελήθη, ὅταν εἶδε τὴν ὑπομονὴν τῆς μακαρίας

ἐν ταύτῃ τὴν κατάπτωσιν τοῦ ἐχθροῦ ἐννοήσας; Ἐκεῖ μὲν γὰρ ἔστησε τὴν πληγὴν, ὅθεν ἡ σωτήριος καὶ γλυκυτάτη τῶν λόγων προίει πηγὴ, καὶ τὸ ὑπερβάλλον αὐτοῦ τῆς δεινότητος πᾶσαν παράκλησιν ἀπεσκέδασεν. Ὡσπερ γὰρ θηρίον αἰμοβόρον πᾶσαν
 5 τῶν συνερχομένων τὴν σπουδὴν ἀπεσόβησε, πρὸς τὸ σπαράξαι τὸ προσπεσὸν θήραμα· καὶ θοίνην ζητῶν, βορὰ γέγονε. Ἐδελεάσθη γὰρ ὡσπερ δι' ἀγκίστρον τῇ τοῦ σώματος ἀσθενείᾳ· γυναικα ὄρων, κατεφρόνει· ἠγνόει γὰρ αὐτῆς τὸ ἀνδρεῖον φρόνημα. Νοσοῦντα τὰ μέλη κατεμάνθανεν· ἐτύφλωτε γὰρ τὸν
 10 ἰσχυρότατον αὐτῆς λογισμὸν κατοπτεῦσαι μὴ δυνάμενος. Μησί οὖν τρισὶ καὶ πρὸς τοῦτον τὸν ἀγῶνα ἐνήθλησε. Δυνάμει δὲ θείᾳ τὸ ὄλον παρεκρατεῖτο σῶμα. Τὰ γὰρ συντελοῦντα πρὸς τὴν διαμονὴν αὐτοῦ ἐμεμείωτο. Ἀτροφία μὲν οὖν παρῆν· πῶς γὰρ ἠδύνατο σιτίων μεταλαβεῖν τοσαύτης σήψεως καὶ δυσωδίας κρα-
 15 τούσης; Ἀποκεχώριστο δὲ ἀπ' αὐτῆς καὶ ὁ ὕπνος ὑπὸ τῶν ἀλγηδόνων ἐκκοπτόμενος.

113. Ὅτε δὲ αὐτῆς τὸ πέρας τῆς νίκης καὶ τοῦ στεφάνου ἐγγὺς ἐγένετο καὶ ὀπτασίας ἐθεώρησε καὶ ἀγγέλων ἐπιστασίας καὶ παρθένων ἀγίων προτροπὰς πρὸς τὴν ἀνοδὸν καὶ ἐλλάμψεις
 20 ἀνεκλαλήτου φωτὸς καὶ παραδείσου χωρὸν, καὶ μετὰ τὴν θέαν τούτων, ὡσπερ εἰς ἑαυτὴν γενομένη, κατήγγειλε ταῖς παρούσαις γενναίως τε φέρειν καὶ μὴ ὀλιγωρεῖν πρὸς τὸ παρόν. Εἶπε δὲ αὐταῖς, καὶ ὡς ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας χωρισθήσομαι τοῦ σώματος. Οὐ μόνον δὲ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ τὴν ὥραν τῆς ἀφίξεως τῶν ἐν-
 25 ταῦθα ἐδήλωσε. Καὶ συντελεσθέντος τοῦ χρόνου, ἀπῆλθεν ἡ μακαρία Συγκλητικὴ πρὸς τὸν Κύριον, ἐπαθλον τῶν ἀγόνων παρ' αὐτοῦ δεξαμένη τὴν τῶν οὐρανῶν βασιλείαν· εἰς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μεθ' οὗ τῷ Πατρὶ ἅμα τῷ παναγίῳ Πνεύματι εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

30 Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, ταῖς πρεσβείαις τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου τῆς ἐμῆς βεβαίας ἐλπίδος καὶ ὧν πατέρων πόθῳ καὶ κόπῳ τοῦς

καὶ ἐσκέφθη τὴν πτωχὸν τοῦ ἐχθροῦ εἰς τὸ πρόσωπόν της; Ἐστησε τὴν πληγὴν ἐκεῖ ὅπου ἀνέβλυζεν ἡ πηγὴ τῶν λόγων, ἡ σωτήριος καὶ γλυκυτάτη καὶ ἡ ὑπερβολικὴ του κακία διεσκόρπισε κάθε παρηγορίαν. Σὰν θηρίον αἰμοβόρον κάθε προσπάθειαν ἐκείνων οἱ ὅποιοι θὰ ἐπλησίαζον τὸ θήραμα ἀπεμάκρυνε, διὰ νὰ κατασπαράξῃ τὸ θῦμα, τὸ ὅποιον συνέλαβε καὶ ἐνῶ ἐζήτει τροφήν ἔγινε τροφή. Ἐδελεάσθη ἀπὸ τὴν ἀδυναμίαν τοῦ σώματος ὡς μὲ ἄγκιστρον· ἔβλεπε γυναῖκα καὶ τὴν περιεφρόνει· ἠγνόει τὸ ἀνδρεῖόν της φρόνημα. Ὅταν ἠσθένησαν τὰ μέλη της, ἔλαβε γυνῶσιν· διότι εἶχε τυφλωθῆ, χωρὶς νὰ δύναται νὰ κατοπτρεύσῃ τὸν ἰσχυρότατον λογισμὸν της. Τρεῖς μῆνας ἠγωνίσθη καὶ εἰς αὐτὸν τὸν ἀγῶνα ἐθριάμβευσε. Μὲ θεϊκὴν δύναμιν ἐκρατεῖτο τὸ σῶμα εἰς τὴν ζωὴν. Διότι ὅσα συνετέλουν διὰ τὴν διατήρησιν εἰς τὴν ζωὴν εἶχον μειωθῆ. Ἐμενεν ἄσιτος, διότι πῶς ἠδύνατο νὰ λαμβάνῃ τροφήν, ἀφοῦ τόση σῆψις καὶ δυσωδία ἐπεκράτει; Ἐφυγαδεύθη καὶ ὁ ὕπνος ἀπ' αὐτήν, διότι διεκόπτετο ἀπὸ τοὺς πόνους.

113. Ὅταν δὲ ἐπλησίασε τὸ τέλος τῆς νίκης καὶ τοῦ στεφάνου, ἔβλεπε ὀπτασίας καὶ ἐμφανίσεις ἀγγέλων καὶ προτροπὰς παρθένων ἁγίων διὰ νὰ ἀνέλθῃ καὶ λάμπεις ἀνεκφράστου φωτός καὶ παραδείσου χῶρον καὶ μετὰ, ἀφοῦ τὰ εἶδε, σὰν νὰ συνῆλθε, συνεβούλευεν ὅσας ἦσαν πλησίον της νὰ ὑπομένουν τὰς θλίψεις καὶ νὰ μὴ παραμελοῦν τὸ παρόν. Εἶπε δὲ εἰς αὐτὰς ὅτι μετὰ τρεῖς ἡμέρας θὰ ἀποθάνῃ. Ὅχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ τὴν ὥραν τῆς ἀναχωρήσεώς της ἀπὸ ἐδῶ ἔκαμε γνωστήν. Καὶ μόλις συνεπληρώθη ὁ χρόνος, ἀπεδήμησεν εἰς Κύριον ἢ μακαρία Συγκλητικὴ, καὶ ἔλαβεν ὡς βραβεῖον τῶν ἀγώνων της ἀπ' αὐτὸν τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν, πρὸς δόξαν καὶ ἔπαινον τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸν πανάγιον Πνεῦμα ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνάμεων, μὲ τὰς πρεσβείας τῆς πανυμνήτου Θεοτόκου, ἡ ὅποια ἀποτελεῖ τὴν βεβαίαν μου ἐλπίδα καὶ τῶν πατέρων ἐ-

βίους συνελεξάμην, ἀξιωσόν με τὸν ἀμαρτωλὸν εὐρεῖν χάριν ἐνώπιόν σου οἷς οἶδας κρίμασιν.

Ἔως ὧδε πεπλήρωνται οἱ ἐκ τῆς ἀγίας παρὰ τοῦ μακαρίου Ἀρσενίου τοῦ Πηγάδων ἐξεληλυθότες λόγοι, καθὼς καθ' εἶρμ ν κεῖνται ἅπαντες.

τέρων εκείνων, τοὺς βίους τῶν ὁποίων μὲ λαχτάραν καὶ κόπον συνεκέντρωσα, ἀξιώσέ με τὸν ἀμαρτωλὸν νὰ εὕρω χάριν ἐνώπιόν σου, διὰ τὰ ἀμαρτήματά μου, τὰ ὁποῖα γνωρίζεις.

Μέχρις ἐδῶ ἔχουν συμπληρωθῆ οἱ λόγοι τῆς ἀγίας, τοὺς ὁποίους ἐξεφώνησεν ὁ μακάριος Ἀρσένιος τῶν Πηγάδων, καθὼς ὅλοι κατὰ σειράν εὐρίσκονται.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

— Διὰ τὰ χωρία καὶ ὀνόματα τοῦ κειμένου οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας καὶ στίχους.

— Διὰ τὰ χωρία καὶ τὰ ὀνόματα τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τῶν σχολίων οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν εἰς σελίδας, εὐρίσκονται δὲ ἐντὸς παρενθέσεων.

1. Εὐρετήριον χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις		Δευτερονόμιον		
1	170,10	6	13	84,7	
1	20 - 21	170,18	32	35	320,17
	26	170,22			
	28	238,16			
					Ἰησοῦς Ναυῆ
2	7	170,23	1	8	190,4
	8	172,1	5	13	94,3
	21 - 24	172,5	23	24	162,9
3	12	226,7	24	23	54,23
	23	320,18			
18	1ε.	320,9			Βασιλειῶν Α'
	27	298,12			
19	26	54,6	15	22	298,28
25	27	16,24	16	12	<u>130,7</u>
31	5	130,6	18	3ε.	<u>336,5</u>
					Βασιλειῶν Β'
	Ἑξοδος				
4	10	224,10	18	24	<u>76,9</u>
15	1	254,24			Βασιλειῶν Γ'
	9	62,3			
20	7	196,26	18	15	32,6
23	1	312,20			
					Βασιλειῶν Δ'
	Ἀριθμοὶ				
			5	26	80,1
16		174,25	6	17	80,2
24	5 - 6	94,19	19	35	70,22

Ψ α λ μ ο ι		72	8	328,24	
			22	282,9	
1	1	246,15	83	8	338,30
4	2	286,26· 346,14	89	10	48,10
6	3	298,2	90	13	266,11· 290,24
8	3	334,14	100	5	312,20
9	7	90,7	106	16	198,18
	14	298,2	110	1	298,2
12	4	294,22		4	194,13
13	1	328,23		5	194,14
16	4	312,22	115	1	282,20
17	26	314,23	117	7	28,10
	27	314,23		10	44,1
19	8	86,16		18	346,3
21	7	298,11	118	62	206,7
23	1	258,27		107	240,18
26	3	34,17		137	204,29
33	9	254,26	124	1	106,5
34	16	106,9	131	14	246,22
36	24	338,9	135	25	190,18
37	14 - 15	67,23	136	5 - 6	244,13
	14	86,22· 312,25	140	4	328,25
38	2 - 3	66,21		5	320,5
44	14	254,22	144	15	282,4
49	16	66,11			
50	6	298,1			
	12	240,20			
	14	240,22	1-2		92,5
	15	242,4· 5	1	15 - 22	72,1
51	3	310,11· 13	2	1 - 7	72,3
	4	310,16	5	23	106,7
	7	310,19	40	16	24,14· 274,28
62	2	206,16	41	10 - 13	60,1
65	12	346,10		19	60,26
67	2 - 3	42,22		23 - 24	62,1
	2	40,2			
68		294,1			
	3	290,21	4	23	56,16
	16	294,17		25	272,23
	21	286,27	12	7	202,30
	30	346,13	15	13	130,3

Ϊ ω β

Π α ρ ο ι μ ί α ι

22	22	268,10	19	94,3
24	15	110,9		
27	7	342,24		ᾠσ η ε
	Ἐκκλησιαστικῆς		4 12	28,4
1	18	274,13		Ἰωνᾶς
2	14	288,17	1 - 3	224,16
4	8	50,8		
9	2	314,6		Ἀββακούμ
10	4	274,21	1 16	276,23
	Ἄσμα ἀσμάτων		2 1	64
2	16	256,19		Σοφία Σολομώντος
	Ἡσαίας		6 6	274,24
1	5	288,14		Σοφία Σειράχ
10	14	62,4	1 25	70,7
14	13 - 14	178,7	13 1	192,18
	13	298,4	25 25	344,5
	14	26,5		
42	2	80,16		(Δανιήλ Ὕμνος 3 παιδων)
45	7	330,11	34	206,18
64	6	298,13	58	198,2
	Ἱερεμίας		64	304,18
4	22	176,19		(Δανιήλ Σωσάννα)
10	23	330,20	42	74,17
15	5	218,10		
20	9	224,15		Ματθαῖος
	Ἰεζεκιήλ		1 1	(330)
18		52,4	18	330,1 (330)
	Δανιήλ		3 3	54,24
			4 10	84,7
			20	18,11
1	2 - 13	180,10	5 7	320,27
	10	180,6	11 - 12	316,14
	12	180,5	12	286,24
4	16	148,14	24	310,3
10	11	94,3	28	322,2
	18	94,3	46	314,9

6	3	262,1	27	60	160,23
	4	184,12	28	5	82,1
	6	20,25			
	26	282,16			
	34	20,4·310,9·320,18			
7	2	152,27	9	18	26,14
	6	184,19		46 - 48	26,2
	15	276,11			
	21	196,23			
	22 - 23	84,24	1	13	80,26
	24 - 25	260,17		41	82,19
8	31	72,15	2	10	82,2
9	17	290,12		14	206,19
10	8	152,6·268,14	4	41	66,3
	16	178,1·276,13	8	18	286,7
	26	266,23	9	62	54,7
	40	208,25	10	18	88,20
11	12	314,14		19	62,16·74,2·266,11
	29	304,25		20	84,18
13	8 - 9	207,21	11	9	100,11
	8	240,13	12	29 - 31	96,11
	23	270,21		49	306,25
14	28 - 29	120,1	17	7 - 10	50,21
15	18	236,12		10	272,14·306,2
17	20	152,1		21	55,17
	21	180,23	18	16	334,15
18	3	208,11·334,17	19	23	218,23
	20	186,5			
19	21	18,17·280,26			
	27	318,28	6	45	126,12
20	26 - 27	178,12	8	44	68,21
22	37 - 40	206,22	13	27	92,17
	37	270,7		35	208,2
	39	270,8	16	23 - 24	152,3
24	42	274,11	18	23	174,23
25	18	226,5	19	41 - 42	160,23
	21	266,13		41	33,16
	24έ.	268,15			
	27	218,23			
26	34	200,2	3	6	320,1
	75	200,2	4	35	18,12

Μ ἄ ρ ο ς

Λ ο υ κ ἄ ς

Ἰ ω ἄ ν ν η ς

Π ρ ἄ ξ ε ι ς

- ἄγγελος, -οι 80,4· 212,28· 360,18
 (ἄγγελοι 186)· ἄγγελοι ἀνελετή-
 μονες 204,23· ἄγγελος ἀληθι-
 νός 70,20· ἄγγελος σατάν 346,7
 ἄγια 160,27
 ἄγιος, -οι 66,19· 110,12· 160,2·
 162,23· 200,19· 202,22· 208,
 23· 212,20· 222,3· 224,14· ἄγιοι
 μάρτυρες 96,18· 160,16
 ἀγιότης 82,18
 ἀγνεία 212,15· 320,15
 ἀγνωσία 136,16· 288,5· 294,5
 (Agrapha 348)
 ἀγρυνία 72,22
 Ἄδὰμ 178,17· 226,6
 ἀδελφός, -οὶ 46,10· 104,18· 116,12·
 132,1· 160,12· 244,3· 248,7·
 296,23
 ἀδελφότης 248,11
 ἄδης 198,16· 212,22
 ἀθανασία 212,22
 (Ἄθανάσιος 0·118· 148)
 Ἄθανάσιος 3· 164, 246,2
 (Ἄθανάσιος Μ. 7· 10· 130· 140·
 186)
 ἄθλησις 36,23
 Αἰγύπτιος, -οι 16,16· (140)· 144,4·
 160,14
 Αἴγυπτος (7)· 14,6· 20,10· (46)·
 76,7· 114,11· 116,17· (130)·
 148,17· 154,29· 156,17· 162,26
 (Αἴγυπτος τῆς Ἄνω Θηβαΐδος 114)
 αἰδώς 132,6
 Αἰθιοπία 76,6
 αἵρεσις 132,3· 162,21
 αἵρεσις Ἀρειανῶν 130,18
 αἰρετικός, -οὶ 130,15· 162,19· (330)·
 348,26
 αἰσθησις 292,24
 αἰώνιοι σκηναὶ 162,23
 αἰώνιος βασιλεὺς 148,7
 ἀκηδία 288,10
 ἀκροβυστία 318,19
 ἀκτημοσύνη 266,9· 278,23· 280,7·
 282,1· 282,28· 318,6· 340,27
 ἀκτῆμων, -ονες 282,21· 304,21
 ἀλαζονεία 182,18
 Ἄλεξάνδρεια 96,19· (96)· 132,2·
 154,27
 Ἄλεξανδρεῖς 216,13· 252,12
 ἀλήθεια 242,9· 330,7· 332,11
 ἀμάρτημα, -ατα 234,19· 272,24·
 292,9· 300,9· 324,24· 340,2·
 ἀμαρτήματα προακτικά 280,8
 ἀμαρτία, -αι 110,18· 198,27· 206,
 13· 208,15· 230,4· 232,8· 236,
 7· 238,9· 272,1· 288,4· 290,20·
 316,23· 322,2· 328,25· 340,19·
 346,4· 350,10· 354,17
 ἀμαρτωλός, -οὶ 200,16· 202,26·
 204,3· 268,16· 314,1· 316,16
 338,30· 344,23· 360,32
 ἀμέριμον 27,10
 ἀμετρία 348,13
 Ἄμοῦν (9· 11)· 118,4· 120,3
 (Ἄμμώνιος 226)
 Ἄμμώνιος 228,1
 ἀναγνώσματα 16,27
 ἀνάπαυσις αἰώνιος 202,1
 ἀνάστασις 138,22· 190,27· ἀνά-
 στασις τῶν νεκρῶν 164,2
 ἀναχώρησις (38)· 44,14
 (ἀναχωρητισμὸς 7)
 ἀνδρία 50,16
 ἀνεξίκακος 128,10
 ἀνεξικακία 318,6
 ἀνομία, -αι 198,27· 200,4· 206,27
 (Ἄντιόχος Δούκας 186)
 Ἄντωνίος (7· 8)· 14,12· 16,16·
 18,19· 20,14· 22,6· 24,11· 26,12·

28,7· 32,15· 34,6· 36,10· 38,6·
40,1· 42,10· 44,8· (46)· 86,20·
94,5· 98,3· 98,27· 100,2· 102,7·
106,9· 114,2· 114,7· 116,15·
(118)· 120,17· 122,18· 124,1·
130,9· 132,18· 134,16· 136,15·
140,22· 142,5· 146,20· (150)·
150,15· 152,9· 156,7· 158,1·
164,8· 166,12

(Ἀντώνιος Μ. 11· 124· 148)

Ἄνω Θηβαῖς 100,20· 102,1

Ἄνω Ἰερουσαλήμ 212,27

ἀοργησία 50,17

ἀοργητον 22,10· 72,25

(ἀπαγόρευσις τοῦ γάμου μετὰ τὴν
χειροτονίαν 114)

ἀπόγνωσις 302,11· 328,3

ἀπόδειξις ἢ διὰ λόγων 142,3

Ἀπόλλων 140,10

Ἀπολλῶς 226,21· (228)

ἀπόστολοι 18,1· 212,23· 220,13

ἀπόφασις, -εις (130)· 204,24

(Ἀπορθέγματα τῶν πατέρων 118)

Ἀρειανοὶ 130,23· 132,3· (150)·

150,10· 154,17· 160,4· 162,19

Ἀρειομανίται 130,21

(Ἄρειος 130)

ἀρετή, -αὶ 50,11· 54,18· 66,1· 84,

21· 94,18· 164,23· 166,21· 198,

26· 262,9· 266,22· 268,23· 272,

22· 280,4· 280,10· 286,17· 298,

24· 302,14· 304,10· 316,7· 342,

3· 350,2· ἀρετὴ παρθενίας 144,15

Ἄριστων 228,1

Ἀρσένιος τοῦ Πηγάδων 360,34

(Ἀρσενόττης ἢ Ἀρσινόττης 46)

Ἀρσενόττης 46,10

(Ἀρσινόη 46· 226)

(Ἄρσινὴ Β' 46)

Ἄρτεμις 140,11

(ἀρχάγγελοι 186)

ἀρχαὶ (186)· 266,18

Ἀρχέλαος 120,12

ἄσκησις 14,3· 20,8· 22,8· 24,3·

28,23· 30,19· 32,3· 44,7· 46,16

48,4· 52,4· 52,9· 58,11· 62·

20· 64,20· 68,2· 72,20· 78,18·

80,5· 84,16· 88,23· 94,24· 98,

21· 104,18· (118)· 120,16· 128,

8· 148,13· 152,13· 158,1· 158,

29· 162,11· 164,22· 182,4· 184,

4· 188,27· 210,8· 212,9· 262,

8· 264,8· 276,28· 296,5· 298,

17· 302,5· 340,20· 342,12· 346,

24· 348,5· 356,2· ἄσκησις βα-

σιλικῆ 348,9

ἀσκητής, -αὶ 32,12· 34,19· 72,22·

82,10· 94,17· 118,5· 234,15

ἀσκητήριον, -α (7)· 22,16

(ἀσκητικοὶ 270)

Ἀσσύριοι 70,21

(Aubineau M. 10)

(Αὐγουστίνος 9· 130)

Αὐγουστος 146,22

αὐτεξούσιον 332,4

ἀφιλάργυρον 72,23

Ἄφρικῆ 166,14

B

Βαβυλῶν 178,30

Βαλάκιος 154,15· 156,1

βάπτισμα 170,10

βασιλεία 50,12· 192,1· βασιλεία

οὐρανῶν 50,2· 54,14· 166,26

184,3· 186,8· 202,2· 282,7·

292,3· 314,14· 360,27· 338,20

βίβλος τῆς ζωῆς 186,1

βίος ἀγγέλων 182,5· 212,24· βίος

ἀσκητικὸς 260,25· βίος κοσμι-

κὸς 288,15· (βίος μοναχικὸς

270)· βίος μονήρης 46,5· 64,
22· 246,7· 260,20· 288,15· 290,
11· 322,20· 332,20· βίος ὀρθός
72,21· βίου ἀποταγή 320,22

Βουσίρις 114,15

βρῶμα 178,16

Γ

Γαβριήλ 80,26· 82,27

Γαλλίαι 166,14

γάμος 240,6· 254,9· 276,5· 320,
14· 322,11· γάμος θεῖος 254,
13· 342,2· γάμος κοσμικός 254,
12· 340,13

γαστριμαργία 280,15· 296,15·
330,23

γένεσις (330)· 330,1

γενητοί 140,16

γέννησις (330)· 330,2· (γέννησις
ἄχρονος 330)· (γέννησις ἐν χρό-
νῳ τοῦ Ἰησοῦ ἐκ τῆς Μαρίας
330)

Γιεζῆς 80,2

γνώσις 290,14· γνώσις ἀκριβῆς
142,5· γνώσις Θεοῦ 142,1

γονυκλισία 206,12

Γραφή,-αι 28,22· 46,20· 64,9· 66,
7· 86,22· 98,12· 110,11· 140,3·
190,6· 192,18· 202,18· 218,
16· 224,3· 226,16· 236,3· 236,
15· 240,15· 268,21· 272,23·
288,2· 292,26· 312,25· 328,
22· 332,3· 346,10· Κ. Διαθή-
κη (138· 254)· 268,20

(Γρηγόριος Θεολόγος 8· 254)

Δ

Δαθάν 174,25

δαίμων,-ονες (26)· 28,19· 30,2·
32,22· 36,2· 36,26· 42,9· 44,

13· 56,17· 58,4· 62,15· 66,3·
68,13· 70,16· 76,16· 78,5· 82,
26· 84,11· 86,9· 88,3· 88,23·
90,18· 92,13· 100,3· 104,22·
106,2· 108,2· 120,28· 122,11·
132,22· 134,2· 142,29· 144,
27· 150,24· 158,10· 162,13·
168,2· 180,28· 278,13· 308,
17· 334,13· 336,4· δαιμόνιον,-α
60,24· 84,15· 306,9· δαιμονική
ἐπιβουλή 94,8

Δανιήλ 94,4· 148,15· 178,29· 180,2

Δαυῖδ 76,10· 106,8· 130,7· 240,
22· 254,19· 282,8· 290,1· 298,
11· 346,12

δεῖπνον θεῖον 254,25

δαισινδαιμονία 142,25

Δεσπότης 262,20

Δημιουργός 140,16· 238,14· 334,9

διάβολος 24,22· 26,9· 28,15· 34,
24· 38,20· 40,7· 66,8· 68,20·
72,2· 78,19· 84,5· 88,23· 106,
8· 176,11· 178,11· 234,5· 234,
12· 272,2· 274,27· 276,2· 296,
3· 300,7· 304,10· 310,11· 326
10· 332,21· 334,25· 336,13·
338,6· 344,18· 350,23· 352,16·
354,16· διάβολος φθονερός 22,24

διακονία 224,7

διάκονος 128,14

διάκρισις πνευμάτων 94,9

δαιμόνιον 302,6· 326,18

διάταξις ἐκκλησιαστική 232,18·

διάταξις Ἐκκλησιῶν 220,8

διδασκαλία τῶν ἀποστόλων 150,24

διδάσκαλος 268,22· 280,22

δίκαιος,-οι 202,20· 204,4· 208,26

δικαιοσύνη 50,15· 202,15· 204,
16· 294,9· δικαιοσύνης ἥλιος
338,22

δικασταί 152,15
 διωγμός 96,18· 98,17
 δόλος 318,4
 (Δονατισταί 130)
 δοξολογίαί 190,12· 194,11· 208,20
 δοῦλοι Θεοῦ 182,27· δοῦλοι Κυ-
 ρίου 228,12· δούλος Χριστοῦ
 106,18
 Δρακόντιος (11)· 216,4· 218,5·
 220,12· 222,20· 224,26· 226,7·
 230,3
 δράκων 26,13· 62,11
 (δυαρχία 130)
 δύναμις,-εις 80,20· (138)· 170,10·
 182,2· (186)· δυνάμεις ἐνάν-
 τιαί 266,19· δύναμις πίστεως
 142,15

Ε

ἐγκράτεια 212,9· 348,24
 (Eichhorn 8)
 εἶδωλον,-α 142,22· 146,2· 228,10·
 278,5
 εἰδωλολάτρης 228,15
 εἰδωλολατρία 284,4
 εἰκόν 196,12· εἰκόνα τοῦ νοῦ ἢ
 ψυχῆ 138,10
 εἰμαρμένη 326,9· 328,13
 εἰρήνη 330,12
 Ἐκκλησία,-αί 18,15· 96,17· 128,
 11· (130)· 144,19· 150,2· 150,
 10· 150,19· 190,30· 210,15·
 216,8· 220,1· 224,23· 226,9·
 226,17· 244,10· 248,13· 254,19
 Ἐκκλησιαστικῆς 50,10
 ἔκκρισις φυσικῆ 234,20· 238,1
 ἔκστασις 148,21
 (ἔλαιον 30)
 ἐλεημοσύνη,-αί 72,24· 94,13· 178,
 15· 190,3· 210,13· 264,5· 318,

13· 320,4· 322,3· 348,2
 ἐλεήμων 356,1
 ἐλευθερία 66,8
 Ἐλισσαῖος 80,1· 228,5· 228,26
 Ἐλλαμψίς 360,19
 Ἐλλην,-ες 54,14· 58,8· 76,17·
 84,3· 132,19· 134,15· 136,12·
 (140)· 168,2· 216,18· 348,25
 Ἐλληνισμός 142,24
 ἐλπὶς 18,14· 60,16· 264,3· 340,24
 ἐντολή,-αί 78,13· 110,14· 166,20·
 194,23· 320,20· ἐντολαί τοῦ
 Θεοῦ 212,1
 ἐξουσία (186)· 266,18
 ἐορτῆ ἀγία 230,23
 ἐπαγγελία,-αί 48,9· 48,17· 152,1
 ἐπάγγελμα 270,22· 272,16
 ἐπαιδοί (αἱ) 144,4
 ἐπιθυμία 284,2· 342,23· 344,1·
 346,19
 ἐπιτορκία 284,3· 318,4· 324,20
 ἐπισκοπῆ 216,15· 230,5· 232,4
 ἐπίσκοπος,-οί 128,13· 132,1· 148,
 19· 220,16· (226)· 230,6
 ἔργον τοῦ Θεοῦ 174,2· (ἔργα
 ἀμφιβαλλόμενα 186)
 ἔρωσ ἀρετῆς 94,6· ἔρωσ ἀσκήσεως
 46,15· ἔρωσ θεῖος 250,15
 εὐαγγέλιον,-α 18,16· 20,4· 52,1·
 72,14· 82,2· (124)· 176,29·
 180,20· 196,23· 198,28· 270,
 20· 328,28· 334,15· (Εὐαγγέ-
 λιον κατὰ Ματθαῖον 330)
 (Εὐάγγριος 8)
 εὐσέβεια εἰς Θεόν 266,5· εὐσέ-
 βεια εἰς τὸν Χριστὸν 72,26
 εὐσεβῆς πίστις 150,22
 εὐχή,-αί 22,9· 24,22· 34,15· 58,
 11· 58,27· 68,1· 72,23· 86,
 17· 104,17· 120,18· 128,3· 152,

13· 192,3· 194,16· 206,11· 208,
8· 262,20· 264,2· 288,11· 312,
12· 326,7· 340,28

Z

Ζαχαρίας 82,1· 82,27
ζῆλος κατὰ Χριστὸν 220,4
ζηλωταὶ τῆς πολιτείας 98,14
ζωὴ 202,11· ζωὴ αἰώνιος 48,8· 200,
8· 212,11· 338,25

G

(Goltz E. 10)

H

ἡδονὴ 342,23· 344,21· 346,20
Ἡλίας 228,6· 228,24· 230,1
Ἡλιοῦ 32,6
ἡμέρα τῆς ἀναστάσεως 230,26·
ἡμέρα τῆς κρίσεως 226,3
Ἡρα 140,10
Ἡσαίας 298,13· 330,9
Ἡφαιστος 140,9

Θ

θάνατος 178,16· 202,11· 212,7·
212,22· 246,14
θανάτου μελέτη 320,22
θαύματα (138)· 150,28
Θέκλα (254)· 254,15· 256,3
θέλημα τοῦ Χριστοῦ 174,10
θεμέλιος 292,23
θεογνωσία 144,14
θεοδίδακτος 162,12
Θεόδωρος (12· 118)· 118, 13·
120,2· 244,7· 246,3· 248,1
θεοὶ 144,1
θεόπνευστοι λόγοι 172,13

Θεὸς 166,31· 326,14· Θεὸν δείκνυ-
σι τὸν Χριστὸν 140,1
θεοσέβεια 38,13· 144,22· 166,12
θεότης 170,9· (θεότης τοῦ Χρι-
στοῦ 130)
Θεοτόκος 360,31· Θεοτόκος Μα-
ρία 82,19· 176,10
θεοφιλῆς 22,22
θεωρία 148,22· 150,1· 290,14·
334,14· θεωρία τῶν θείων 152,14
Θηβαῖοι 40,18
Θηβαῖς 74,23· Θηβαῖς ἄνω 228,3
(θρόνοι 186)
θυμὸς 308,4
θυσιαστήριον 150,8

I

Ἰακώβ 16,23· 130,4
ιάματα 182,2
ιατρὸς 332,25
Ἰεζεκιήλ 52,6
Ἰέραξ ὁ πρεσβύτερος 232,15
Ἰερεμίας 176,19· 224,4
Ἰερουσαλήμ ἄνω 338,22
(Ἰερώνυμος 8)
Ἰησοῦς 168,5·
Ἰησοῦς Ναυῆ 54,22
Ἰλλυρικὸς 222,15
Ἰουδαῖοι 174,21· 198,29· 216,3
Ἰούδας 52,7· 92,17
Ἰσαάγγελος 320,15
Ἰσις 138,19
Ἰωάννης 320,1
Ἰωάννης Πρόδρομος 82,19
Ἰὼβ (24)· 60,19· 72,1· 92,15·
274,27· 352,16
Ἰωνᾶς 224,19

K

κακία 330,13

κανών 190,2· 194,1· 336,27
 κατάγγελως 284,5
 καταλαλιά 310,24· 312,2· 324,19
 κατά φύσιν νοερόν 56,2
 κατ' εικόνα Θεοῦ 72,16
 κελλίον 336,21
 κενοδοξία 110,10· 182,18· 184,14
 κενόδοξον 72,24
 κληρικός, -οι 128,12· 230,17
 κλοπή 178,5· 284,3
 κοινόβιον 298,16· 344,8· 348,5·
 350,4
 κοινωνία 132,8· 160,3· κοινωνία
 πρὸς τοὺς σχισματικούς 162,18
 κολακεία 284,5
 κόλασις 176,4 κόλασις μέλλουσα
 344,24· 350,11
 (Κομὰ Μέμφιδος 7)
 κόρη 140,9
 κόσμος 202,14
 κρῖμα 214,4· 360,33· κρῖμα θα-
 νάτου 116,25
 κρίσις 54,1· 328,4· κρίσις δικαία
 204,29
 (Κροκοδειλούπολις 46)
 Κρόνος 138,19
 κτίσις φαινομένη καὶ ὄρωμένη
 198,5
 κτίσμα 132,11· κτίσμα μὴ εἶναι
 τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ 132,5
 (Κύπριος 226)
 Κυριακὸν 16,25· 18,10· 20,3· 34,5·
 132,19· Κυριακὸν σῶμα 162,1
 Κύριος 168,5· 184,19· 232,13·
 306,1· 322,13· 332,14· 334,15
 Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστὸς 166,
 30· 208,25· 218,17
 (κυριότητες 186)
 (Κύρου Ἀνάβασις 331)
 Κωνσταντῖνος δ' Αὔγουστος 146,21

Κωνσταντῖος 146,22
 Κώνστας 146,22

Λ

Λάβαν 130,5
 λαγεία 308,7
 Λαοδικεῖα 120,14
 Λατὸς 228,4
 λειτουργία 322,13
 λειτουργήματα τῆς ἐπισκοπῆς 220,9
 ληστής 300,17
 (λόγια ἄγραφα 348)
 λογισμός, -οι 182,19· 234,8· 242,
 1· 256,11· 270,29· 276,15· 278,
 8· 280,2· 292,18· 298,9· 302,
 10· 312,13· 328,3· 336,21· 342,
 1· λογισμοὶ βέβηλοι 236,21·
 λογισμοὶ ἔνδον 276,25· 292,9·
 λογισμοὶ ξένοι 210,20· λογισμοὶ
 πονηροὶ 180,17
 Λόγος 132,6· 234,3
 λουτρὸν θεῖον 340,7
 Λύκος 118,12
 λύπη 288,3· 310,24· 342,23

Μ

μαγεία 144,2· 146,2
 μάγοι 144,4
 μαθητῆς 348,8
 Μακεδονία 252,11
 Μακεδῶν 252,13
 μακροθυμία 22,13· 208,10· 318,6
 (Μάνης 130)
 Μανιχαῖοι 130,14
 μαντεῖα 76 17· 144,3
 (Μαξιμῖνος 96· 114)
 Μάξιμος 96,17· Μάξιμος ὁ ἀνα-
 γνώστης 232,15
 μαργαρίται πολύτιμοι 250,8
 Μιχρία 82,27
 (Μαρία (Θεοτόκος) 330)

Μαριὰμ 254,23
 Μαρτινιανὸς 100,1
 μάρτυρες 144,17
 μαρτύρια 256,3
 Ματθαῖος 300,16
 (Μαῦροι (μοναχοὶ) 8)
 μεθοδεῖα, -αι 88,12· 106,11· 112,
 18· μεθοδεῖα τοῦ ἐχθροῦ 28,23
 Μελιτιανοὶ (130)· 130,13 160,2
 (Μελιτιανὸν σχίσμα 130)
 (Μελίτιος ἐπίσκοπος Λυκοπόλεως
 130)
 μέλλοντα ἀγαθὰ 46,2· 92,11
 μέλλουσα κρίσις 148,6
 μετάθεσις 202,20
 μετάνοια 312,1· 340,9
 μηχανήματα 182,26
 μίξις 240,2
 μισαδελφία 284,3
 μισθαποδότης 244,11
 μῖσος 308,9
 μνήμη ἁγίων 18,20
 μνησικακία 308,21· 310,23· 312,
 1· 318,4
 μνησίκακος 310,21
 μνηστήρ 254,17
 μοιχεία 136,18· 178,5
 μοναὶ (46)· μοναὶ ἐν τῷ οὐρανῷ
 94,25
 μοναστήριον, -α 14,9· 20,10· 46,6·
 86,23· 88,27· 94,10· 96,20·
 98,19· 100,14· 108,11· 122,6·
 226,19
 (μοναχὴ 259)
 (μοναχικὸς βίος 114)
 μοναχός, -οὶ 14,9· 16,6· 20,10·
 46,6· 58,24· 64,13· 88,9· 90,3·
 94,19· 98,1· 102,28· 108,5·
 110,1· 114,20· 116,16· 120,3·
 122,7· 124,5· 128,21· 146,27·

(148)· 148,1· 154,7· 156,16·
 162,5· 226,18· 228,16· 230,12·
 246,6· 276,6· 324,23· 342,19
 μονὴ 154,27· (254)· μονὴ κοι-
 νόβιος 342,16
 μονογενῆς Υἱὸς 170,4
 Μούτιος (228)· 228,3
 μυστήριον 142,15· μυστήριον θεῶν
 260,6
 Μωσῆς 224,5

N

Ναβουχοδονόσορ 178,30
 ναὸς Θεοῦ 188,13
 Ναυῆ 94,3
 (Νεῖλος 46)
 Νεστόριος 154,28· 156,4
 νεωτερικὰ σχήματα 186,20
 νηπιότης 208,10
 νηστεία, -αι 22,12· 24,22· 44,13·
 58,27· 68,2· 72,22· 178,14·
 180,15· 182,4· 184,5· 190,3·
 256,26· 262,14· 280,10· 296,
 27· 326,7· 342,23· 346,20· 356,
 2· νηστείας κανῶν 348,11
 Νιτρία (118)· 118,5· 120,5
 νοήματα τοῦ διαβόλου 158,9
 νομοθέτης 310,14
 νόμος 146,29· 270,9
 νυμφαγωγός 254,17
 νύμφη ἐπίγειος 252,26
 νυμφίος 174,2· 212,2· 256,18·
 νυμφίος ἀληθινὸς 340,11· νυμ-
 φίος ἐπουράνιος 174,8· 178,20·
 212,10· νυμφίος οὐράνιος 254,
 14· 340,18
 νυμφῶν βασιλικὸς 210,25

Ξ

(Ξενοφῶν 331)

Ο

οἴησις 94,7
 οικονομία 222,9· 304,24
 οἰκονόμοι τῶν μυστηρίων 228,20
 (Οἰοχῆλιος Δαυτδ 8)
 ὀλιγωρία 94,6· 306,21
 ὀμολογηταὶ 96,23· 98,15
 ὄνειδισμὸς 286,23
 ὄνομα τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
 Χριστοῦ 122,13· ὄνομα Χριστοῦ
 88,8
 ὀπτασία 128,9· 148,20· ὀπτασία
 ἀγίων 80,15· 82,5· 92,26· ὀπτα-
 σία καλῶν 80,25
 (ὄραμα 150)
 ὄσιρις 138,18
 οὐσία Πατρὸς 132,6· 170,5

Π

παγίς 296,15· 334,25· 354,17
 παιδαγωγὸς 268,21
 παῖδες τρεῖς 178,23· 304,18
 παιδοποιία 240,3· 320,14
 παιδοφθορία 136,18
 (Παλλάδιος 9· 118)
 Παλαιὰ 268,20· 272,4
 παλιγγενεσία 340,8
 (Παμβῶ ἀββὰς 227)
 παράδεισος 172,1· 178,17· 194,
 6· 300,18· 360,20
 παράδοσις πατέρων 160,9
 παρακοή 178,17· 298,25
 παράπτωμα, -ατα 190,13· 294,12·
 παραχαράκτης 348,22
 παρθεσία 110,1· 212,16· 240,7·
 270,28
 παρθένος, -οι 110,2· 114,15· 120,15·
 144,19· 154,18· 158,10· 170,2·
 172,19· 178,19· 186,4· 192,8·
 194,1· 198,13· 206,14· 210,6·

276,4· 324,23· 342,18· 360,19
 παρθεσική προσηγορία 258,19
 παρθενῶν 20,7
 Παροιμίαι 110,9
 παρουσία 330,5· παρουσία τῶν
 κρειττόνων 82,4· παρουσία Χρι-
 στοῦ 138,7
 Πάσχα (10· 230)· 230,25· 244,3·
 248,14
 πατήρ, -ερες 222,4· 246,22· 360,31
 πατριάρχαι 160,22
 πατροκτονία 138,20
 Παῦλος 32,4· 110,28· 126,6· 172,
 14· 176,21· 186,11· 196,6· 212,
 12· 220,6· 222,8· (228)· 228,
 19· 230,7· 254,19· 266,18· 270,
 12· 284,1· 300,15· 346,9· (ἀ-
 πόστολος Παῦλος 254)· Παῦ-
 λος (μοναχὸς) 228,3
 Παφνούτιος (114)· 114,23· 114,24
 Παχούμιος 244,9
 (Παχώμιος 12)
 πειρασμοὶ (24)· 282,22
 πενία 284,14· 286,4· 344,18· πε-
 νία ἐκούσιος 280,1
 Πεντηκοστή 248,14
 περιτομή 318,20
 (Πέρσαι 130)
 Πέτρος 98,18· 120,2· 198,29·
 200,1· 228,23· 320,1· (Πέτρος
 ὁ Ἀλεξανδρείας 96)
 πίστις 24,21· 50,16· 60,9· 78,13·
 98,20· 138,6· 264,3· 266,3·
 282,14· 292,24· 300,15· 320,
 3· 340,24· 342,19· 350,2· πί-
 στις εἰς Θεὸν 266,7· πίστις
 εἰς τὸν Κύριον 58,28· πίστις
 εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν 36,20·
 πίστις εἰς τὸν Χριστὸν 142,20·
 πίστις εὐσεβῆς εἰς Ἰησοῦν Χρι-

στόν 160,10· πίστις πρὸς Θεὸν
 72,22· πίστις Χριστοῦ 136,13·
 144,12· 144,22· ἡ δι' ἐνεργείας
 πίστις 142,3
 πιστός,-οὶ 64,1· 324,10
 πλάνη τοῦ πονηροῦ 234,9
 πλεονέκτης 328,13
 πλεονεξία 284,4· 296,18· 310,28·
 330,23
 πνεῦμα 58,12· 270,14· 288,11·
 292,10· 296,16· 310,18· Πνεῦ-
 μα ἅγιον 170,7· 198,2· 288,15·
 314,22· πνεῦμα ἀκάθαρτον 180,
 24· Πνεῦμα (θεῖον) 302,17·
 πνεῦμα πονηρὸν 180,26· πνεῦ-
 μα πορνείας 28,1· 34,22· 274,25
 ποιήματα 142,18· ποιήματα Θεοῦ
 234,2
 ποιητῆς ἀοράτων 170,4
 πόλεμος 284,3
 πολιτεία 98,13· πολιτεία ἀγαθὴ
 182,4· πολιτεία ἐν οὐρανοῖς
 46,8
 Πολυκράτεια 120,14
 πορνεία 26,22· 178,5· 274,16·
 276,1· 284,3· 296,16· 310,28·
 330,23
 πορνοκόπος 328,14
 Ποσειδῶν 140,11
 Πράξεις 18,12· 236,6
 πρᾶον 72,23
 πραότης 22,13· 208,9
 πραύτης 318,5
 πρεσβύτεροι 128,13
 προαίρεσις 32,1· 160,3
 πρόγνωσις 336,4
 προγινῶσται 76,22
 πρόδρομος τοῦ ἀντιχρίστου 132,4
 πρόθεσις 288,6
 πρόνοια 102,12· 126,11· 138,9·

142,19· 158,21· πρόνοια σαρ-
 κὸς 200,11· 204,10
 προσευχή,-αὶ 24,14· 64,16· (118)·
 178,15· 184,7· 188,6· 190,3·
 192,15· 262,14· 326,5· προσ-
 ευχὴ καθαρὰ 276,28
 προφήτης,-αι 28,3· 160,23· 212,
 23· 218,10· 240,20
 προφητεία 224,18· 228,25
 πταῖσμα 328,7
 (Πτολεμαῖος ὁ Φιλάδελφος 46)

P

(Resch A. 348)
 (Ρουφῖνος 9)
 Ῥώμη 166,14· 222,16

Σ

(Σάκκος Σ. 314)
 Σαμαρείτης 306,9
 Σαμουήλ 130,7
 Σαρακηνοὶ 102,9
 Σαραπίων 148,19· 164,6· (Σαρα-
 πίων ἢ Σεραπίων Θμούεως 148)
 σατανᾶς (24)· 90,1· 178,5
 (Σελεύχεια 254)
 Σεραπίων (186)· 226,20· 228,2·
 (Σεραπίων Θμούεως 226)
 (σεραφίμ 186)
 σημεῖον, -α 84,17· 114,11· 118,
 11· 122,28· 228,14· (138)· 146,
 10· 182,2· 230,13· σημεῖον τοῦ
 Κυριακοῦ σταυροῦ 80,9· ση-
 μεῖον τοῦ σταυροῦ 60,9· 144,1·
 146,6· 190,25
 Σοφία 132,6
 σοφοὶ 136,12
 σοφὸς τῷ Θεῷ 176,13
 Σπανία 166,13· 222,17
 σταυρὸς 42,16· 136,15· 136,18·

138,16· 140,20· 174,12· 190,
12· 320,21· σταυρός Χριστοῦ
144,5· 146,4· 350,1

στοχασταὶ 76,22

(συγγραφεῖς ἀσκητικοὶ 138)

Συγκλητικὴ (12)· 250,19· 252,18·
278,21· 350,23· 352,29· 360,26

συμφωνία 94,13

συνείδησις 234,11

σύνεσις 50,16

σύνοδος ἁγίων 252,27· (σύνοδος
Νικαίας 114)· (Α' οἰκουμ. σύν-
οδος 130)· (Β' οἰκουμ. σύνοδος
10)

σχῆμα πορνικόν 276,7

σχισματικοὶ 130,13· 160,2

(Σωζομενός 9)

(Σωκράτης 9)

Σωτήρ 18,12· 62,11· 84,18· 96,
11· 106,10· 170,2· 180,21· 198,
28· 220,10· 230,2· 234,9· 256,
6· 280,20· 290,26· 310,2· 348,21

σωτηρία 138,6· 140,5· 148,4·
154,3· 178,4· 248,11· 264,21·
270,5· 300,13· 308,6· 316,28·
322,30· 324,4· 330,15· 338,
38

σωφροσύνη 50,16· 156,25· 210,3·
272,17· 274,12· 308,8· 340,
26· 356,2

σώφρων 304,20

T

(Ταβέννη (Μονή) 12)

τάγμα 322,17· τάγματα ἀγγελικὰ
(186)· 186,2· ἑννέα τάγματα
ἀγγέλων (186)· τάγμα ἐγκρα-
τῶν 270,22

τάξις ἀγγελικὴ 182,5· τάξις ἡ ἴδια
66,9

ταπεινός,-οὶ 178,13· 304,19

ταπεινοφροσύνη 72,24· 176,6· 178,
4· 182,4· 260,1· 266,9· 304,
6· 304,27· 306,4· 308,9· 340,25·
348,6

ταπεινόφρων 128,10

τελώνης 316,16

(τέρατχ 138)

Τιμόθεος 230,7

Τράπε α δεσποτ κή 322,14

Τράπεζα τοῦ Κυριακοῦ 150,4

ἰ ιὰς 346,14

Τρίπολις 114,15

Τρύφων 138,19

Υ

ὑβρις 286,24

Υἱὸς Θεοῦ 132,11· 142,27· 166,
31· 190,11· 208,24

ὑμνοὶ 184,7· 190,12· 208,20· 272,
25

ὑπακοή 178,18· 298,26· 348,5

ὑπερφηανία 178,6· 296,6· 300,9·
302,12· 304,5· 308,8· 312,1

ὑπεροψία 302,14· 348,6

ὑπόκρισις 284,4

ὑπόμνησις 68,9

ὑπομονή 208,10

ὑπόστασις 170,9

Φ

(Φαγιούμ 46)

φαντασία,-αι 40,4· 42,13· 62,22·
70,11· 80,12· 82,6· 84,1· 86,
19· 88,3· 92,3· 160,7· 276,5·
278,4· 326,11· φαντασία ἄρ-
των 88,10· φαντασία ματαία
272,22· φαντασία χρυσοῦ 88,14

φαντάσματα 274,21

φαρμακεία 144,2

φάρμακον σωτήριον 256,25

φθόνος 284,3· 310,24· 318,4
 φιλόκωπον 22,10
 φιλαργυρία 182,15· 282,30· 284,
 6· 296,17· 318,3· 324,20· 326,26
 φιληδονία 296,16
 φιλοθετα 254,1
 φιλοξενία 50,17· 210,13
 φιλοπτωχία 50,16
 φιλόπτωχον 72,24
 φιλόσοφοι 134,15· 146,8
 φόνος 310,28
 φρόνημα άβραμιαϊόν 320,7
 φρόνησις 50,15· 304,27
 Φρόντων 114,4

W

(Weingarten 8)

X

χαμεινία,-αι 22,12· 280,10· 346,
 20
 χαρά 80,19
 Χαιρέου (Μονή) 154,27
 χάρις 216,5· χάρις τῆς επισκοπῆς
 218,14· (χάρις τῆς Ιερωσύνης
 216)· χάρις τῆς προφητείας
 224,8· χάρις τοῦ Κυρίου 270,6·
 χάρις Χριστοῦ 64,4
 χάρισμα,-ατα 126,9· 240,9· χάρι-
 σμα δακρύων 200,9· χρισματα
 έπουράνια 200,19· χάρισμα δια-

χρίσεως πνευμάτων 58,12· 86,
 2· 158,2
 (χειροτονία (άντικανονικαί ένέρ-
 γεια) 130)· (χειροτονία εις έπί-
 σκοπον 216)
 (χερουβίμ 186)
 χρῆσις άληθῆς 238,13
 Χριστιανισμός 142,24
 Χριστιανός, -οί 16,17· 58,9· 62,
 17· 70,6· 90,3· 92,13· 98,8·
 132,10· 134,24· 142,14· 148,1·
 154,16· 168,3· 216,17· 220,16
 χριστομάχος 162,20· χριστομά-
 χος αίρεσις 132,17· 162,21
 Χριστός 146,11· 168,5· 178,23·
 184,21· 228,15· 254,17
 Χριστοῦ άγαλμα 324,10
 χρυσός 88,15
 (Χρυσόστομος 8· 130)

Ψ

ψαλμός,-οί 190,7· 206,10· 340,28
 ψαλτήριον 190,6
 ψευδώνυμοι θεοί 84,4
 (ψευδοδιονύσια έργα 186)
 ψυχή 286,19· 292,6· 300,14· 324,
 11· 324,20· 340,22· 348,16·
 354,19· ψυχή άγέννητος 138,8

Ω

Ώρσισιος (12)· 244,6· 246,4· 248,5

ΠΙΝΑΞ ΠΕ

Είσαγωγή

Κείμενον - Μετάφρασις . . .

1. Βίος καὶ πολιτεία τοῦ ὁ
2. Περὶ παρθενίας ἢ Περὶ
3. Ἐπιστολὴ πρὸς Δρακόντι
4. Ἐπιστολὴ πρὸς Ἀμοῦν
5. Ἐπιστολὴ πρὸς Ὠρσίσιον
6. Ἐπιστολὴ πρὸς Ὠρσίσιον
7. Βίος καὶ πολιτεία τῆς ἀγ

Εὐρετήρια

1. Εὐρετήριον χωρίων τῆς
2. Εὐρετήριον ὀνομάτων καὶ

Πίναξ Περιεχομένων

ΠΙΣΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
.	7-13
.	14-363
σίου Ἄντωνίου	14-169
ἀσκήσεως	170-215
ιον	216-233
.	234-243
ν Α΄	244-245
ν Β΄	246-249
ΐας Συγκλητικῆς . . .	250-363
.	365-381
Γραφῆς	365-370
πραγμάτων	370-381
.	383